# تۇنجى ئۇرسرىم

1

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 80 يىللىقىغا
بېغىشلانغان ماقالە - ئەسەرلەر

# تۇنجى ئەسسرىم

(1)

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى




ۋاڭ تۇڭ — شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى پارتكوم سېكرېتارى
مۇئاۋىنت مۇدىرى، پروفېسسور.

生活是创作的源泉。大学生
们一定要热爱生活，热爱今天，愿你
们的双手描绘出更美好的明天。

王桐
2004.4.30日

ئۇيغۇر كتاب ئوقۇرمەنلىرى



ئەنۋەر ھامۇت — شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى پارتكوم مۇئاۋىن سېكرېتارى، ئۇنىۋېرسىتېت مۇدىرى، پروفېسسور

خەلقىمىزنىڭ تىلىمىز ھەققىدىكى ئوي ئىدىيىسىنى ئوقۇۋاتقىنى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا ئۇيغۇر تىلىنىڭ كەلگۈسىدىكى تەرەققىياتى ھەققىدە بىر قانچە ئېغىز سۆز قىلىپ بېرىشنى ئۆتۈنگەن ئىدىم. ئەمما ئىشلىرىمنىڭ كۆپلىكى ۋە ئىقتىدارىمنىڭ يېتەرسىزلىكى، بۇ ئىشنى ئۇيغۇر يازغۇچى ۋە شائىرلىرىمىزنىڭ ئىختىيارىغا قالدۇرۇپ، ئۆزۈمنىڭ ئاز-تولا ئويلىغانلىرىمنى ئوتتۇرىغا قويۇشنى مۇۋاپىق كۆردۈم.

ئەنۋەر ھامۇت

مۇھەممەد يىل 2 ئايدىكى ئوي


新疆大学人文学院，新闻与传播学

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com





ئارسلان ئابدۇللا — شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىنىڭ مۇدىرى، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئالتايشۇناسلىق تەتقىقات يۇرتىنىڭ مۇدىرى، «تۇنجى ئەسىرىم» توپلامىنىڭ باش مۇھەررىرى.



باھادىر ئىمىنوف — شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىنىڭ پارتىيە باش باچىيكا سېكرېتارى، دوتسېنت، «تۇنجى ئەسىرىم» توپلامىنىڭ باش مۇھەررىرى.

ئۇيغۇر كتاب ئوقۇرمەنلىرى ئۇچۇن ئۇيغۇرچە كتابلار تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

**图书在版编目(CIP)数据**

我的处女作/新疆大学编. —乌鲁木齐:新疆人民出版社,2004.12

ISBN 7—228—09176—0

Ⅰ.我… Ⅱ.新… Ⅲ.文学—作品综合集—中国—当代—维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ. I217.1

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2004)第 131087 号

阿尔斯兰·阿不都拉
主　　编:巴哈德尔·伊米诺夫
艾乃土拉·库尔班
责任编辑:吾买尔江·穆罕默德
责任校对:再米拉·裴达依
赛娜瓦尔·依不拉音
封面设计:阿不都里木·阿不都热依木

我的处女作(1)　(维吾尔文)

新疆大学　编

新 疆 人 民 出 版 社 出 版
(乌鲁木齐市解放南路 348 号　邮编:830001)
新 疆 新 华 书 店 发 行
新疆新华印刷厂印刷
850×1168 毫米　32 开本 16.625 印张
2004 年 12 月第 1 版　2005 年 8 月第 1 次印刷
印数:1—3000

ISBN 7—228—09176—0　　定价:25.00 元

باش مۇھەررىرلىرى: ئارسلان ئابدۇللا
باھادىر ئىمىنوف
ئەنەيتۇللا قۇربان
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئۆمەرجان مۇھەممەت
مەسئۇل كوررېكتورى: زەمرە، سەنەۋەر
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: ئابدۇلىم ئابدۇرېھىم چىنتاش

ISBN 7-228-09176-0

9 787228 091768 >

تۇنجى ئەسرىم (1)

تۈزگۈچى: شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى №348)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 850×1168، 1/32 مىللىمېتىر
باسما تاۋىقى: 16.625
2004 - يىل 12 - ئاي 1 - نەشرى
2005 - يىل 8 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى: 3000 — 1
ISBN 7—228—09176—0
باھاسى: 25.00 يۈەن

ئۇيغۇر كتاب توپلىمى
www.uyghurkitap.com

# تەھرىر دىن

قولىڭىزدىكى «تۇنجى ئەسىرىم» دېگەن بۇ كىتاب شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلىرى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 80 يىللىقىغا بېغىشلاپ يازغان ماقالىلەر، ئەسىرلەر توپلىمىدۇر. بۇ ماقالە، ھېكايە، نەسر ۋە شېئىرلارنىڭ زور كۆپ سانىدىكىلىرى تۇنجى قېتىم مەتبەئىدە ئېلان قىلىنغان ئەسىرلەر بولۇپ، ئۇنىڭدا ستۇدېنتلارنىڭ بەختلىك مەكتەپ قويىنىدا جاپاغا چىداپ قېتىرقىنىپ ئۆگىنىشى، ئالدىراش ھەم جىددىي، جاپالىق ھەم شادلىق تۇرمۇشلىرى تەسۋىرلەنگەن. ئۇنىڭ ۋەقەلىكلىرى تەسىرلىك، قىزىقارلىق ۋە يۇمۇرلۇق بولۇپ، مەزمۇنلىرىدىن ئاق كۆڭۈللۈك، راستچىللىق، سەبىيلىك ۋە چوڭقۇر غورا تەم چىقىپ تۇرىدۇ. توپلامدا يەنە پىشقان قەلەمكەشلەرنىڭ ھېكايە، شېئىر، نەسر ۋە يۇمۇرلىرىمۇ بار بولۇپ، ئۇلار سىزگە بەدىئىي زوق ۋە ئىلھام بېغىشلايدۇ.

بۇ كىتاب پەقەت ئەسىرى ئېلان قىلىنغان ستۇدېنتلارنىڭلا ئوقۇشلۇقى بولۇپ قالماي، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ستۇدېنتلارنىڭ، جۈملىدىن شىنجاڭدىكى ستۇدېنتلارنىڭ ئوقۇشلۇقى بولالايدۇ.

بۇ كىتاب يەنە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئىشلەۋاتقان ئوقۇتقۇچىلار، ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلار، ئوقۇش پۈتتۈرۈپ ھەر ساھەلەرگە تارقىلىپ كەتكەنلەر ۋە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇش پۈرسىتىگە ئېرىشەلمەي ئارماندا قالغان يولداشلارنىڭ بىر ئوقۇپ چىقىشىغا، شۇنداقلا سېتىۋېلىپ ساقلاپ قويۇشىغا

ئەرزىيدۇ.

بۇ كىتابنى نەشر قىلىش جەريانىدا ئادەم ئاز ھەم ۋاقىت قىس بولۇش تۈپەيلىدىن، بەزىبىر نۇقسان ۋە سەۋەنلىكلەر كۆرۈلگەن بولۇشى مۇمكىن، يولداشلارنىڭ تۈزىتىش پىكرى بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

ئاخىرىدا، بۇ كىتابنى تۈزۈش جەريانىدا بىزنى ھەر جەھەتتىن قوللىغان يولداشلارغا، شۇنداقلا ماددىي ۋە ئىقتىسادىي جەھەتلەردە ياردەم بەرگەن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى رەھبەرلىرىگە، ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىنىڭ رەھبەرلىرىگە، فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىنىڭ رەھبەرلىرىگە ھەمدە ئەسەر بەرگەن بارلىق ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلارغا چىن كۆڭلۈمدىن رەھمەت ئېيتىمەن.

ئۈمەرجان مۇھەممەت

2004 - يىلى 6 - ئۆكتەبىر

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

# كىرىش سۆز

ئارسلان ئابدۇللا تەھۋر
فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىنىڭ مۇدىرى، پروفېسسور

يېپەك يولىنىڭ يېڭى ئەسىردىكى گۈزەل چۈشلىرىگە جۈلا بەرگەن ئانا مەكتىپىم، مەركىزىي شەھەر باغاشىدا قىزىلگۈلدەك پورەكلىگەن بۇ ئېرپان يۈلتۈزى، تەڭرىتاغنى قانات قىلىپ، يۈكسەك نىشانلىرىغا پەرۋاز ياسىغان يېڭىلمەس بۈركۈت 2004-يىلىنىڭ ئالتۇن رەڭ تاۋلانغان سېنتەبىر كۈنلىرىدە 80 يىللىق توي شادلىقىغا چۆمدى. يۈرەكلەر شەبنەمدەك سىرغىغان، كۆڭۈللەر سۈغارغان رەڭدار دەستىلەر باغاشىغا تولدى. چەشمىلەر-دىن ئىپار ئەمگەن ھەغدالارنىڭ ئوتلۇق تىلەك - ئىستەكلىرى-دە، ئۇلىغا كۆمۈلۈپ، بوردەك توزۇغان مىننەتسىز مېھنەت ئىگىلىرىنىڭ توغراقتەك چىدام - ئەمگەكلىرىدە غەربىي رايون ئاسمىنىدا ساقماس چولپانغا ئايلاندى.

شۇنداق، بۇ 80 يىل تەڭرىتاغ باغرىغا يېزىلغان بۈيۈك داستان، يېپەك يولىنىڭ ئەسرلىك ئۇيقۇلىرىنى بۇزغان كول-دۇرما، تارىم چۆلىگە بوستان رەڭگىدە بېسىلغان مۆھۈردەك قەدەملەر ئىزى؛ بۇ 80 يىل دىيارىمىزنىڭ ماڭارىپ ئىشلىرىغا ئۆل بولۇپ كۆمۈلگەن، يۈرەكلەرگە، تىلەكلەرگە تومۇردەك تۇتاشقان يىلتىز، ئىسسىق قېنى بىلەن، مېھنەت تەرى بىلەن، كۆرەش بىلەن، پىداكارانە روھ ھەم چىدام - غەيرەت، جاسارەت بىلەن، گۈزەل ئارزۇ - تىلەك ھەم ئىشەنچ بىلەن، بېسىلماس

تىلەك ھەم ئىستەكلەر بىلەن قالدۇرغان چوڭقۇر بىر ئىز.

ئانا مەكتەپ ئويغاق يۈرەكلەر رىتىمىغا ماسلىشىپ، دەۋر بىلەن ماس قەدەمدە ئىلگىرىلەپ، قەدىمىي يىپەك يولىنىڭ يېڭى ئىرادىسى ئۈچۈن، تارىم مەدەنىيىتىنىڭ قايتا جانلىنىشى ئۈچۈن، بوغدا چوققىسىدەك پارلاق سەلتەنەتلەرنى ياراتتى. ئۇنىڭ تارىخى كۆرەشچان تارىخ، ئەجىر - مېھنەت تارىخى؛ ئۇنىڭ تارىخى ئىجاد - كەشپىيات، يېڭىلىكى سەمەرىلەر بىلەن بىزەلگەن تارىخ؛ ئۇنىڭ تارىخى دوستلۇق - ئىتتىپاقلىق، مېھىر - مۇھەببەت ئېقىمى؛ ئۇنىڭ تارىخى بوردەك توزۇپ، يۇلتۇزدەك چاقنايدىغان، ھەر مىللەت ئوقۇتقۇچىلىرىغا بېغىشلاش روھىدا يارالغان تارىخ.

ئانا مەكتىپىمىز شەرەپلىك ئەنئەنگە، جەڭگىۋار تارىخقا، پارلاق ئىستىقبالغا ئىگە ئۇنىۋېرسال بىلىم يۇرتى، شۇنداقلا پەن تەتقىقات بازىسى. ئۇ 80 يىللىق بوران - چاپقۇنلۇق ھايات ۋە شانلىق مۇساپىسىدە ئاددىي قورۇلمىلىق، كىچىك تاملىق مەكتەپ قورۇسىدىن، بۈگۈنكى ئېرەمباغ ئىچىدىكى ئۇنىۋېرسال بىلىم يۇرتىغا ئايلاندى؛ ئايرىم كەسىپتىن تەشكىل تاپقان ئاددىي بىر مەكتەپتىن، مەملىكەت بويىچە 100 داڭلىق مەكتەپنىڭ بىرىگە ئايلاندى؛ ئاز ھەم ئاددىي كەسىپلەر قورۇلمىسىدىن، بۈگۈنكى ئۇنىۋېرسال پەن تۈرىگە، سەر خىل ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنى ۋە تەتقىقات خادىملىرىغا ئىگە بولغان ئاسپىرانتۇرىيىگە، ھەتتاكى پوستدوكتور پەن تەتقىقات كۆچمە پونكىتىغا، دۆلەتلىك نۇقتىلىق پەن تۈرىگە ئىگە، زامانىۋىلاشقان ئوقۇتۇش ئەسلىھەلىرى سەپلەنگەن، دۇنياغا ھەم كەلگۈسىگە يۈزلەنگەن، يۇرۇشلەشكەن ئۆگىنىش، ئىلمىي تەتقىقات مۇھىتىغا ئىگە، باشقۇرۇشى ئىلمىي ھەم مۇنتىزىم، ئوقۇتۇش قاتلىمى ئۈزلۈكسىز يۇقىرى كۆتۈرۈلۈۋاتقان، باشقۇرۇش ئىستىلى، ئوقۇ - ئوقۇتۇش ئىستىلى كۈنسايىن يېڭىلىنىۋاتقان، تولۇق كۇرس، ماگىستىر-

لىق، دوكتورلۇق ئوقۇتۇش سىستېمىلاشقان ھەم قېلىپلاشقان، شۇ ئاساستا ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىلىم قاتلىمىنى ئۆستۈرۈش بىلەن ئۇلارنىڭ جەمئىيەت ئېھتىياجىغا ئۇيغۇنلاشقان ئىجتىمائىي رېقابەت كۈچى ۋە ئۇنىۋېرسال ماھارىتىنى يېتىلدۈرۈشنى نىشان قىلغان داڭلىق ئالىي مەكتەپكە ئايلاندى.

مەكتەپ قۇرۇلۇپ ھازىرغىچە بولغان 80 يىللىق شانلىق مۇساپىسىدە «ئىتتىپاقلىشىش، جاسارەت بىلەن ئىلگىرىلەش، ئەمەلىيەتچىل بولۇش، يېڭىلىق يارىتىش» تىن ئىبارەت مەكتەپ روھىنى ئوقۇتۇش، تەتقىقات، مەكتەپ باشقۇرۇش ئىشلىرىدا ئىزچىللاشتۇرۇپ غايەت زور ئۇتۇقلارنى ياراتتى. نۆۋەتتە، ئۇ ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە كۆلىمى ئەڭ چوڭ، تارىخى ئەڭ ئۇزۇن، پەن تۈرى ئەڭ تولۇق، پەن ـ تەتقىقات ۋە ئوقۇتۇش سەۋىيىسى ئەڭ يۇقىرى كوزىر مەكتەپكە — دىيارىمىزدىكى بىر-دىنبىر مەملىكەتلىك نۇقتىلىق ئالىي مەكتەپكە، 21 ـ ئەسىرگە يۆزلەنگەن 100 ئالىي مەكتەپنىڭ بىرىگە، شۇنداقلا مائارىپ مىنىستىرلىقى بىلەن ئاپتونوم رايونىمىز بىرلىكتە قۇرۇپ چىقىدىغان يۇقىرى سۈپەتلىك ئالىي مەكتەپكە ئايلاندى.

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ مۇشۇنداق زور تەرەققىياتىدا، جۈملىدىن فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئۆزىنىڭ يەرلىك ۋە مىللىي ئالاھىدىلىككە ئىگە زور نەتىجىلىرى بىلەن سەركەردىلىك رول ئويناپ كەلدى. ئىنستىتۇت ئەدەبىيات فاكۇلتېتى، جۇڭگو تىلىلىرى فاكۇلتېتى، تارىخ ۋە جەمئىيەتشۇناسلىق فاكۇلتېتى، ئوتتۇرا ئاسىيا مەدەنىيەت تەتقىقات ئورنى، ئالتايشۇناسلىق تەتقىقات ئورنى قاتارلىق ئوقۇتۇش ـ تەتقىقات ئورۇنلىرىدىن تەشكىل تاپقان بولۇپ، تارىخى ئۇزۇن، كۆلىمى زور، كەسىپ تۈرلىرى بىرقەدەر تولۇق ئەدەبىيات پەنلىرى ئىنستىتۇتى. ئۇ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى بويىچە «211 قۇرۇلۇش» نىڭ كىرگۈزۈلگەن نۇقتىلىق پەنلەر قۇرۇلۇشىنى ئۆز ئۈستىگە ئالـ

غان، دۆلەتلىك نۆقتىلىق قۇرۇلىدىغان پەن تۈرىگە ئىگە. تولۇق كۇرس، ماگىستىرلىق، دوكتورلۇق ئوقۇتۇشنى ۋە چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلارنى تەربىيىلەش ئىشىنى تەك ئېلىپ بېرىۋاتقان ئىنستىتۇت، ئۇنىڭدا ماگىستىر ئۇنۋانى بېرەلەيدىغان نۆقتىدىن توققۇزى، دوكتورلۇق ئۇنۋانى بېرەلەيدىغان نۆقتىدىن بىرى، دوكتورلار تەتقىقات ئورنىدىن بىرى بار.

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ھازىر 18 ئىنستىتۇت، 2 بۆلۈمگە قاراشلىق فاكۇلتېت، 8 تەتقىقات ئورنى، 3 ئوقۇتۇش تەتقىقات بۆلۈمى، 3 ئوقۇتۇش ئەمەلىيىتى مەركىزى بار. بۇ يەردە ئىجتىمائىي پەن، تەبىئىي پەن، سانائەت پەنلىرى ھەم قانۇن، ئىقتىساد، باشقۇرۇش، تارىخ، پەلسەپە، سەنئەت قاتارلىق ئۇنۋېرسال پەن تۈرلىرى تەسىس قىلىنغان. مەكتەپىمىزدە ماگىستىرلىق ئوقۇتۇش قوشۇلىدىن 64 ى، 3 كەسىپىي ئۇنۋان ماگىستىرلىق نۆقتىسى، 5 دوكتورلار نۆقتىسى، 3 پوستدوكتۇر ئالماشتۇرۇش پونكتى، 2 دۆلەتلىك نۆقتىلىق پەن تۈرى، ئاپتونوم رايونلۇق پەن تۈرىدىن 7 سى، «211 قۇرۇلۇشى» بويىچە نۆقتىلىق قۇرۇلىدىغان — تەرەققىي قىلدۇرۇلىدىغان پەن تۈرىدىن 6 سى، دۆلەت ۋە ئاپتونوم رايون بىرلىكتە نۆقتىلىق قۇرۇپ چىقىدىغان تەجرىبىخانا تەربىيىلەش بازىسىدىن 2 سى، دۆلەت دەرىجىلىك ئىجتىمائىي پەن بازىسىدىن بىرسى، دوكتورلۇق ئىلمىي ئۇنۋانىنى بېرىش سالاھىيىتىدىكى كەسىپتىن 5 ى بار. ئۇنىڭدىن باشقا 2000 - يىلى 12 - ئاينىڭ 30 - كۈنى، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى بىلەن شىنجاڭ سانائەت ئىنستىتۇتى بىرلىشىپ يېڭى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى بولۇپ قۇرۇلغاندىن بۇيان، تېخنىكا ھاياتىي كۈچكە تولۇپ، مەركىزىي رايون، شىمالىي ئوقۇتۇش رايونى، جەنۇبىي ئوقۇتۇش رايونى بولۇپ جەمئىي 2464 نو كۆلەمدىكى، قۇرۇلۇش كۆلىمى 800 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يەتكەن، تولۇق كۇرس، مەخسۇس كۇرس، ماگىستىر-

لىق ھەم دوكتورلۇق ئوقۇش بىر گەۋدىلەشكەن ئەڭ ئالىي بىلىم يۇرتىغا ئايلاندى. ئۇ ھازىر خوددى قانات كېرىپ ئۇچۇشقا تەمىشلۇاتقان بۇركۇتكە ئوخشايدۇ. ئۇنىڭ كۆركەم باغچە شەكلىدىكى باغرىنى خوددى پورەكلەۋاتقان گۈلدەك ياساندۇرغان ھەر خىل قاتلامدىكى 40 مىڭدىن ئارتۇق ھەر مىللەت ستۇدېنتلىرى، ژولقاندەك پارتلاش تەرەددۇتىدىكى تويۇنماس ئىستەكلەر ۋە بەسلماس ئوت يۈرەكلەر، شىنجاڭ بويىچە ئالدىنقى ئورۇندا تۇرىدىغان، مىليون پارچىدىن ئارتۇق كىتابنى باغرىغا بېسىپ ياتقان سفىرلاشقان كۈتۈپخانىدا، ئالدىنقى ئورۇندا تۇرىدىغان ئوقۇتۇش - تەتقىقات مۇئەسسەسىلىرى بىلەن، ئالدىنقى ئورۇندا تۇرىدىغان ئۆگىنىش ۋە ئىلمىي تەتقىقات مۇھىتىدا ئانا مەكتەپ پەرۋازىغا مەدەت بەرمەكتە، كۈچ بەرمەكتە ئىلىم تەھسىل قىلماقتا.

ئانا مەكتەپ باسقان ھەر قەدەمىڭدىن پېشۋالارنىڭ ئىزىنى كۆرىمەن، كىرگەن ھەر خانەڭ — بىنايىڭدىن شۇلارنىڭ مېھنەتىنى ھېس قىلىمەن؛ يۈرىكىڭنىڭ ئىپتىخارلىق ئىلكىدە ئۇمىدلىك تېپىچەكلىشىدىن تالايلارنىڭ ئۇلۇغىغا بارلىقى بىلەن كۆمۈلگەنلىكىنى سېزىمەن. دېمەك، ئۇتمۇشىمىزدە ئۇلارنىڭ ھالال ئەجرى، ئىسسىق قان - تەرى بىلەن ئېرىپان يولى بار؛ توختاۋسىز ئۆرلەش ئىمكانىمىزدە، مەڭگۈلۈك گۈللىنىش ئارمانىمىزدا ئۇلارنىڭ پىداكارلىق روھىدا يىلتىز يايغان، مىننەتسىز مېھنەتىدە ياراتقان خازانسىز پەسلىمىز بار. ئانا مەكتەپنىڭ 80 يىللىق مۇساپىسىدە ئىلىم زەرلىرىدىن تەشنا دىللىرىنى نەقىشلەپ، ئىسسىق قېنى ھەم ئەزىز جېنى بىلەن ئۇنىڭ سەلتەنىتىگە رەڭ بەرگەنلەر، شۇنداقلا سەددىچىنىنىڭ ئىچى - تېشى، تەكلىماكان باغرىدا ۋەتەن، خەلق غېمىگە كۆمۈلگەنلەر، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ھەر دەرىجىلىك پارتىيە - ھۆكۈمەت ئورگانلىرىدا، پەن تەتقىقات ئورۇنلىرى ۋە ئالىي مەكتەپ،

كارخانا، كەسپىي ئۇرۇنلاردا مۇنەۋۋەر باشقۇرغۇچى ھەم كەسـ
پىي تايانچلىرى بولۇپ ئىشلەۋاتقانلار، ۋەتەننىڭ گۈللىنىش،
شىنجاڭنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن ئەقىل ـ پاراسىتى، كۈچ ـ
قۇۋۋىتىنى سەرپ قىلىۋاتقانلار، غەربىي رايونىنى ئېچىش، شىد
جاڭنىڭ ئۇل ئەسلىھەلەر قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىش، خەلقنىڭ
مائارىپ، پەن ـ تېخنىكا ھەم مەنىۋى ئېھتىياجىنى قاندۇرۇۋاتـ
قان ئالتىم، مۇتەخەسسىس، يازغۇچى ـ سەنئەتكار، ئىنژېنېر-
لار، كەسپىي خادىملار بىزنىڭ شەرەپلىك ئۇلگىمىز، بىز پە-
خىرلىنىدىغان مەنىۋى بۇلىقىمىز.

قولىڭىزدا سىدا ھەم سەممىي كۆلۈپ تۇرغان بۇ توپلام ئوتلۇق سۆيگۈ ھەم مۇھەببەت مۇجەسسەملەنگەن يۈرەكلەردىن سۈزۈلگان ئاددىي، ئەمما بىباھا قىممەتلىك سۆزلەر؛ ئانا مەكتەپـ
نىڭ قۇتلۇق باغاشىدا رەڭدار پورەكلىگەن بۇ توپلام مېھنەت ئىزى ھەم سەمەرىلىك تىلەكلەر كۆكلەتكەن بوستان؛ تەنھالىقى بىلەن تەڭداشسىز گۈزەللىكىنى جىلۋىلەندۈرگەن گۈلىستان، بۇ فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى، ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتى ئوقۇغۇچىلىرىنى ئاساس قىلغان كەڭ ستۇدېنتلىرىمىزنىڭ ئانا مەكتەپلىكى يېڭى ئەسىرگە، قۇتلۇق قەدەمگە، ئەقىل ھەم قۇۋـ
رەت كامالىتىگە تولغان خاتىرە كۈنگە تارتۇقلىغان قىممەتلىك سۆزلەرنىڭ پەقەت بىر تالچە بىسالىسى خالاس.

ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ئاساس قىلغان، بىر قىسىم ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ماقالە ـ ئەسەرلىرى ئۆزەك قىلىنغان ھەمدە مەرھۇم ئۇستازلار ئەسلىمىسى بىلەن بۇگۈنكى ستۇدېنتلارنىڭ سېغىنىشى ئۇچراشتۇرۇلغان ماقالىلەر گەۋدىلەندۈرۈلگەن «تۇنـ
جى ئەسرىم» بۇ پەقەت تۇنجى قەدەم، مەڭگۈلۈك ئۆزۈن سەپەر-
نىڭ تۇنجى قەدىمى. بۇ پەقەت تۇنجى پەلەمپەي، غايە ھەم ئىسـ
تىقبال چوققىلىرىغا باشلانغان تۇنجى پەلەمپەي. بۇ پەقەت ئەگىز سۇيى ئويغانقان تۇگۈر، باھار گۈلىستانىدىن بېشارەت بېرىدىغان

www.uyghurkitap.com

ئەلچى. ئۇ بىر تاتلىق ئەسلىمە، ئاچچىق - چۈچۈك ئۆتمۈش، سەبىي تەلمۈرۈش ھەم ئەسەبىيلەرچە كۆيۈش. بەلكى سىزنىڭ ھەم بىزنىڭمۇ ئاشۇنداق ساددا گۈزەللىكىمىز بولغان. بىزدىمۇ شۇنداق تۇنجى قەدەم، تۇنجى پەلەمپەي ...

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 80 يىللىق خاتىرىسىگە بېغىشلانغان بۇ توپلامنىڭ تەييارلىق خىزمىتى 2004-يىلى باھاردا، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىدىكى مۇناسىۋەتلىك خادىملار كېڭىشكەندىن كېيىن باشلانغان. كونكرېت كەسپىي ئىشلارغا شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىدىن ئۆمەرجان مۇھەممەت، فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىدىن ئەنەيتۇللا قۇربان مەسئۇل بولدى. توپلامنى ئىشلەشتىكى مەقسىتىمىز ئوقۇغۇچىلارغا ئىلھام بېرىش، ئۇلارنىڭ ئەدەبىي قەلبىگە سەھنە ھازىرلاپ بېرىش، ئۆگەنگەن نەزەرىيىۋى بىلىملىرىنى ئەمەلىيەتتە كۆرسىتىش سەھىپىسىنى ئېچىپ بېرىش، شۇ ئاساستا ئانا مەكتەپنىڭ 80 يىللىق خاتىرە كۈنىنى ئۆزگىچە يېڭى مەنىگە ۋە تېخىمۇ رەڭدار تۈسكە كىرگۈزۈش، شۇنىڭدىن كېيىن بۇ ئىش شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى، ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىنىڭ مۇھىم خىزمەتلىرى كۈنتەرتىپىگە كىرگۈزۈلۈپ جىددىي ئىشلەندى. مەكتەپ پارتكومىنىڭ سېكرېتارى، مۇئاۋىن مۇدىرى يولداش ۋاڭ توڭ، مەكتەپ مۇدىرى، مۇئاۋىن سېكرېتار يولداش ئەنۋەر ھامۇت ئالدىراش خىزمەتلىرى ئىچىدىن ۋاقىت چىقىرىپ، توپلامنىڭ ياخشى چىقىرىلىشى ئۈچۈن قىممەتلىك كۆرسەتمىلەرنى بەردى، شۇنداقلا ئايرىم - ئايرىم بېغىشلىما يېزىپ بەردى.

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى، ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىكى مەسئۇل يولداشلار خىزمىتى ئالدىراش، ۋاقتى جىددي بولسىمۇ، بۇ ئىشقا يېقىندىن كۆڭۈل بۆلدى. ئۇلار ئاز

بولمىغان زېھنىي قۇۋۋىتى ھەم قىممەتلىك ۋاقتىنى ئاجرىتىش بىلەن بىرگە، كىتابنىڭ سۈپەتلىك چىقىرىلىپ، ئانا مەكتەپنىڭ 80 يىللىق تويىغا ئەھمىيەتلىك سوۋغا بولۇشى ۋە ئوقۇغۇچىلار-نىڭ ئۆگىنىش، ئىزدىنىش، يېڭىلىق يارىتىش روھىغا ئىلھام-مەدەت بولۇشى ئۈچۈن مەنىۋى ھەم ئىقتىسادىي شارا-ئىت يارىتىپ بەردى. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى پارتكومى تەشۋى-قات بۆلۈمى مەكتەپ گېزىتى تەھرىر بۆلۈمىدىن ئا. ئا. چىن-تاش، قۇندۇزئاي بىندىيار تۇغلۇق مەكتەپ گېزىتىدىن ئوقۇغۇچە-لارنىڭ ئەسەرلىرىنى تاللاش ۋە تەھرىرلەپ تەييارلاش خىزمىتى-گە يېقىندىن ياردەم بەردى. ئاخىر بىز كۆڭلىمىزنى ئىزھار قىلدۇق، جاپالىق ئەمگىكىمىزنىڭ شېرىن مېۋىسىنى كۆردۇق، ئوقۇغۇچى - ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ھەر خىل ژانىردىكى، خىلمۇ-خىل ئۇسلۇب ھەم رەڭدار شەكىل، كۆپ خىل تېمىلاردىكى ئەدەبىي سوۋغىسى — «تۇنجى ئەسىرىم» تۇنجى ھەم ئالاھىدە سوۋغا سۈپىتىدە ئانا مەكتەپنىڭ 80 يىللىق گۈلدەستىلىرى ئىچىدە ئاخىر ئۆزگىچە جۇلاسى بىلەن پەخىرلەندى.

ئاخىرىدا، توپلامغا ئەسەر بەرگەن ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچە-لارغا، ماددىي ۋە ئىقتىسادىي جەھەتتىن ياردەم بەرگەن رەھبەر-لەرگە، توپلامنىڭ ياخشى چىقىشى ئۈچۈن كۆپلەپ ئەجىر سىڭ-دۈرگەن بارلىق يولداشلارغا، شۇنداقلا شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىگە چىن دىلىمدىن رەھمەت ئېيتىمەن ۋە توپلامنى يىلدا بىر سان چىقىرىش ئۈچۈن بارلىق كۈچۈم بىلەن تىرىشچانلىق كۆرسىتىمەن.

2004 - يىلى، نويابىر

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

# مۇندەرىجە

نەشرىياتتىن ..... 1
كىرىش سۆز ..... 1
مۇبارەك 80 يىلىڭغا، شانلىق تويۇڭغا .....
..... زۇبەيدە ئەنەيتۇللا 1
مۇبارەك، ئانا مەكتەپ 80 يىلىڭغا، قۇتلۇق كۈنۈڭگە .....
..... ئەنەيتۇللا قۇربان 19
80 يىلىڭغا مەدھىيەم ..... مۇنەۋۋەر مۇختەر 23
ئۆمەرجان يۇمۇرلىرى..... ئۆمەرجان مۇھەممەت 25
بىزدىكى مېھمىر - مۇھەببەت، غەيرەت - شىجائەت غايىب
بولمىسۇن ..... مۇھەممەتجان 33
ئانامغا يېزىلغان خەت ..... تۇرغۇنئاي نەزەر 39
مېيىپ بالا ..... زۇبەيدە ئەنەيتۇللا 44
دادامغا يېزىلغان خەت..... زۇبەيدە ئەنەيتۇللا 46
ئوتۇنچى ..... يۇسۇپقادىر مەنسۇر 48
«ۋۇسۇڭ» نىڭ تەقدىرى ..... يۇسۇپقادىر مەنسۇر 52
رەڭلەنگەن رومكا ..... ئابلەت قادىر 57
قەسەمخورنىڭ ئاقىۋىتى ..... ئابلەت قادىر 70
تىلەمچى ..... زۆرىگۈل سامۇش 75
«مودا ئۇسسۇلچى» ..... مەدىنە پەخرىدىن 78
گۈناھ كىمدە ..... گۈلنۇر تۆمۇر 84
تۇردىكى مۇھەببەتنىڭ ئاخىرى ..... دىلشات پەرھات 89
تۇۋرۇك ..... ئابدۇراھمان ئوسمان 92

ئۆتۈنۈش ..... ئابدۇراھمان ئوسمان 98
«تەتۇر تەپەككۇر يېزىقچىلىقى» .....
..... ئابدىلىم ئابدۇرېھىم چىنتاش 100
دورا ..... دىلبار پەرھات 104
ئېلاننىڭ «شاپائىتى» ..... پاتىگۈل ئوبۇلقاسىم 107
باچكا ..... پاتىگۈل ئوبۇلقاسىم 109
«تاغام ئېيتقان ھېكايە» ..... مەمەتجان ھەسەن 112
يۇرەكتىكى سادا ..... زۆھرەگۈل ئابدۇۋەلى 118
ئىلىم بېغىدا پورەكلىگەن لالە ..... پەرھات مۇھەممەت 121
نورۇز — يۇرتۇم بايرىمى ..... راھىلە غوپۇر 123
ئالدىرايمەن ..... راھىلە ئابدۇراخمان 125
چىن تۈيغۇلار ..... مۇھەممەتئىمىن پاسىن 127
كىرپىك ..... قۇربان مۇھەممەتتۇردى 129
قامىلە ئەتقاتى ھەققىدە سۆھبەت .....
..... قۇربان ئابدۇكېرىم 132
كوچىدىكى تىلەمچىلەر ..... زۆرىگۈل تۇرسۇن 141
تەڭرىتاغ نورۇزى ..... سارىگۈل ئەخمەت 147
ئويغىنىش ..... ئابىدە ئابدۇلىم 150
تەستەك ..... خاسىيەتگۈل قاسىم 152
مېنىڭ يېڭى ھاياتىم ..... خاسىيەت 155
كۆلكە ساداسى ..... تۇرغۇن تۇرسۇنىياز 158
سىزنى سېغىندىم ..... ماھىنۇر تۇرغۇن 161
دىرېكتور ۋە بۆلۈم باشلىقى ..... ماھىنۇر تۇرغۇن 165
يىلتىز ..... قۇربان ئابدۇكېرىم 166
تۆگە ..... غەيرەتجان ئوسمان 171
دوستۇمغا خەت ..... ئاينۇر نىياز 174
مەن ۋە ھايات ..... ئاينۇر نىياز 177
سۆكۈتتىكى ئۇمىد ..... خەمىدە ئابلەت 179

www.uyghurkitap.com

دوستۇمغا ..... بەھرىنىسا ئادىل 181
مېنىڭ دادام ..... بەھرىنىسا ئادىل 185
سىڭلىمغا ..... ئابدۇرېھىم ئابدۇراخمان 188
خەير ، يۇلتۇزۇم ..... دىلىيار پەرھات 191
ئانامنى سۆيىمەن ..... روزى ئىبراھىم 192
ئەتىنىڭ ئىجادچىسى، تۇنۇگۈننىڭ گۈزكارى — بۈگۈن
..... بۇۋىمەريەم مۇھەممەت 196
«يېقىملىق ناخشا» ..... بۇمەريەم ئابلىمىت نەسىمى 199
ئاخىرقى ئۆتۈنۈش ..... كۇسەنئالي 201
كېچىكىپ ئانقان قار ..... مۇنەۋۋەر مۇختەر 205
مەن سېنىڭ سايەڭ ..... مېھرىگۈل روزى 206
كەچۈر ئانا ..... ئاسىيە ئابلەت 208
دادا ..... ئامانىنسا ئابدۇغېنى 211
دادامغا مەدھىيە ..... مىنەۋۋەر قارى 214
كېچىكىپ ئويغانغان چۇش ..... گۈلخان تۇردى 216
ئائىلە ..... ئابدۇخېلىل ئابدۇجېلىل 219
ئۇستاز خالىق نىيازنى ئەسلەيمىز .....
..... نىجات سوپى، ئالىمجان يۇسۇپ 223
تىل بوستانىغا سىرغىغان چەشمە .....
..... قەلبىنۇر قاھار، زەينەپگۈل نىياز 231
مەرىپەت ئاسمىنىدا چاقنىغان يۇلتۇز .....
..... ئوسمانجان ياسىن، قۇربانجان ئابدۇقادىر 241
ئابدۇخالىق ئۇيغۇر ۋە ئۇنىڭ مەرىپەتپەرۋەرلىك ئىدىيىسى
توغرىسىدا ..... ئەشرەپ ئابدۇللا قۇتزات 257
كۆمۈلمەس ئىزلىرىڭ ئۇستاز ..... مۇھەممەت ئىمىن 266
ئەر — ئاياللار باراۋەرلىكى ..... ئىمىگۈل ھوشۇر 278
قۇياشقا تۇتاشقان يوللار .....
... قەمبەرنىسا ئەبەيدۇللا، بۇۋىمەريەم مۇھەممەت 286

ئەسلىمە نەقىشلىرىدىن . ئارمان . قېنىشلىرىغا .....
..... ئەنەيتۇللا قۇربان 303
ئىمتىھاندىن كېيىن ..... ئوغۇزباتۇر ئەنۋەر 314
ھاجى خېنىم..... بەھرىنىسا ئادىل 317
كۆزى يۇمۇلماس بۇلاق..... مىرزىگۈل خۇدابەردى 321
كەلگۈسىدە ئانا بولغۇچىلار.....
..... مەرھابا نۇرمۇھەممەت ئۆزنۇر 329
ئارىمىزدا چاقنىغانلار ..... پەرھات مۇھەممەت 332
خىيالىي تۈيغۇلار ..... گۈلخان تۇردى 338
ھەم ئازابلىق، ھەم خۇشاللىق تىۋىشلار .....
..... ھەمدۇللا ھۆردىللا 339
ئەپچىل چارە ..... رەيھانگۈل قاۋۇل 351
پۇشايمان خاتىرىسى ..... توختىنىياز توقسۇ 358
ئۆچمەس سېيما..... مۇبارەك 363
ئىككى شېئىر ..... تۇرسۇن قۇربان 371
شېئىرلار..... ئەنەيتۇللا قۇربان 375
ساۋاقداشلارغا چاقچاق ..... ئەنەيتۇللا قۇربان 378
مۇئەللىم ۋە ستۇدېنت..... مۇختەر مەخمۇت 403
ئىككى شېئىر..... ئەركىن موساجان 405
ئىككى شېئىر ..... ئابدۇرۇسۇل ئابدۇرېھىم 409
خوشلاشقاندا ..... رىسالەت ئەركىن 411
ئاشۇ بىر مىنۇت ..... ئەنۋەرجان ئابدۇرۇسۇل 412
ئىككى شېئىر ..... ئوسمانجان ئەخمەت باقى 413
سېنتەبىردە كۆرۈشەلمەيمىز ..... ئاسىمجان ئوبۇلقاسىم 416
ئۈچ شېئىر ..... ئابدۇرۇسۇل تۇرسۇن 417
پارچىلار ..... رەشىدە ئەخمەت 420
قۇياش..... ھاكىمجان 421
نورۇزنامە ..... يۇستۇپئەمەت تۇرسۇن 422

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ئۇرلۇق يۇلتۇز ..... ئەركىن روزاخۇن 424
ئۆتمۇش كالېندار ..... ئەنۋەر ئەخمەت 426
ئاي قارايدۇ دېرىزىمدىن مۇڭ بىلەن ..... 427
..... تۇرسۇنجان روزى
قارلىق تاڭ ..... ئادىلجان تۇنياز 428
قويمىچىغا ..... مەدىنە پەخرىدىن 429
كېچىككەن ئىنساپ ..... خۇمارجان ماجىكسەي 433
ساۋاقداشلار خاتىرىسىگە ..... قۇندۇزئاي ھامۇت 435
سەھرا غا ..... ئابلىز ئابدۇگۇل 436
سەھرا سۆيگۈسى ..... ئابلىز ئابدۇگۇل 437
ئىككى شېئىر ..... روزاگۇل 438
غەزەللەر ..... مۇھەممەت ئىبراھىم (لاچىن) 440
ئۇچ شېئىر ..... كەنجى خۇمارجان 441
خەير - خوش ئانا مەكتىپىم ..... ئەركىن ئىسمايىل 443
ئانامغا خەت ..... غۇنچەم قادىر 444
مەۋھۇم سۈرەت ..... بۇرابىيەم 445
ئويناقلار ..... ئەيساجان نىزامىدىن 446
چۆلگە باق ..... ھاۋاگۇل رېھىم 447
سەھرا قىزى ..... ئاتىكەم ئۇبۇل 448
شېئىرلار ..... قۇربانجان ئابدۇقادىر 449
سېغىنىش ..... توختى تۇرسۇن 451
غېرىب قىزغا ..... ئابدۇراخمان ئابدۇرېشىت 453
شېئىرلار ..... ماھىنۇر تۇرغۇن 455
شېئىرلار ..... قەمبەرنىسا ئەبەيدۇللا ئۇچقۇن 458
ئانا مېھرى ..... گۈلنار ئىمىن 463
شېئىرلار ..... ئابدۇرېھىم ئابدۇراخمان 464
شېئىرلار ..... دىلنۇر ئاققارى 469
تەكلىماكان باغرىدا ..... خەمىدە ئابلەت 472

شېئىرلار ..... مەرھابا نۇرمۇھەممەت ئۆزنۇر 473
بۇ دۇنيادا ياشايمىز بىر رەت .... ئابدۇراخمان ئوسمان 475
نورۇز ..... زۆرەگۈل ئابدۇۋەلى 476
شېئىرلار ..... ھەمدۇللا ھۆرىدىللا 478
نورۇزغا مەدھىيە ..... ماھىنۇر ئەھەت 485
شېئىرلار ..... ئابدۇسالام ئىبراھىم 487
ئىككى شېئىر ..... ئالىمجان ئابلا 490
مۇئەللىم ..... مەمەتجان ساۋۇت 493
ئىككى شېئىر ..... يالقۇن ياسىن 494
داۋانلىق ئويلار ..... زۇمرەت ئابلىكىم 495
باھارغا سېغىنىپ ئۇچقان تۇرنىلار ... داۋۇتجان سامساق 496
تۇنجۇققان ئارمان ..... گۈلخان تۇردى 497
ئۇنسىز كۆتۈش ..... ئانارگۈل ئابدۇراھمان 498
شېئىرلار ..... ھەسەنجان مەتنىياز 499
ۋاقىت سىرى ..... توختىنياز ئىسمائىل توقسۇ 503
ئىككى شېئىر ..... بۇۋىمەريەم مۇھەممەت 504
شېئىرلار ..... نىجات ئابدۇكېرىم 506
مېھىر ..... مۇھەممەت ئىمىن 509
كەچ كۈزدىكى تەنھا لىرىكا ..... ياسىنجان ئىمىن 511
سەھرالىق ستۇدېنت قىزچاق .....
..... يۈسۈپجان توختى يەكتار 513

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

# مۇبارەك 80 يىلىڭغا، شانلىق تويۇڭغا!

(نەسر)

## زۇبەيدە ئەنەيتۇللا

ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

ئۇ ئەسلىي بىر كىچىككىنە، ئاددىيلا كېسەك تاملىق قورۇ-دىن قۇرۇلغان ئوقۇتۇش ئورنى ئىدى. ئەزەلدىنلا ئىلىمخۇمار، مەرىپەت سۆيەر خەلقىمىزنىڭ بېسىلماس تەلەپلىرى ھەم ئوتلۇق ئىستەك، خىسلەتلىك تىلەكلىرىدە بارغانسېرى كېڭەيدى، بار-غانسېرى زورايدى؛ ئۇ ئەسلىي بىر ئادەتتىكىچە مەكتەپ ئىدى، ھەر مىللەت خەلقىنى ئاقارتىش، مەرىپەت مەلھىمىگە قاندۇ-رۇش، مەدەنىيەت يولىدا، زامانىۋى جۇلالاندۇرۇش - نۇرلاندۇ-رۇش يولىدا تەرەققىي قىلدى، ئۆز - ئۆزىنى ھەر تەرەپتىن ئورتاق يېتىلدۇردى؛ ئۇ ئەسلىي بىر ئاجىز ئوقۇتۇش ئورنى ئىدى، پارتىيە - ھۆكۈمەتنىڭ غەمخورلۇقىدا، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ قوللاپ - قۇۋۋەتلىشى، يار - يۆلەكتە بولۇشى ئارقە-سىدا كۈنسايىن قۇدرەت تاپتى، رايونىمىزنىڭ مائارىپ ئىشلىرى-دىكى مەنىۋى قۇياشقا ئوخشاش نۇرانە جىلۋىلەندى؛ ئۇ ئەسلىي بىر ئەمدىلا بىخلانغان ئاددىي باغ ئىدى، ئىلىم سۆيەر خەلقىمىز-نىڭ چىن يۈرىكىدىن تۆككەن ئەجرىدىن، مەرىپەت يولىدا ئۆزىنى بېغىشلايدىغان جاپاكەش باغۋەنلەرنىڭ مېھىر - مۇھەببىتىدىن، مىننەتسىز مېھنىتىدىن باراقسانلاشتى. ئىپار ھىدقا تولۇپ بو-تانلاشتى، سانجاق - سانجاق مېۋىلىرى بىلەن كۆركەملەشتى.

مانا بۇگۈن، ئۇ ۋەتىنىمىزنىڭ غەربىدىكى ئەبەدىي جۇلاسىدىن كەتمەس يېشىل ياقۇتقا، نۇرى مەڭگۇ ئۆچمەس، ھارارىتى مەڭگۇ كەتمەس قۇياشقا، ئەبەدىي كۆز يۇمماس بۇلاققا ئايلاندى.

شۇنداق 80 يىل ئۆتتى، ئارىدىن 80 يىل ئۆتتى. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى 80 يىللىق ئىسىق ـ سوغۇقلارنى، ئوڭۇش-سىزلىقلارنى يېڭىپ، تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، قىيىنچىلىق ئالدىدا باش ئەگمەي ئەقىل ۋە ھېكمەت بىلەن يوللارنى ئېچىپ، مانا بۇگۈنكى كۈنگە ئېرىشتى. بۇگۈنكىدەك سەلتەنەت بىلەن دۇنياغا ئۆزىنى نامايان قىلدى. بۇ 80 يىل جەريانىدا ئۇ كىچىك-لىكتىن چوڭايدى، ئاجىزلىقتىن مۇكەممەللەشتى، قۇدرەت تاپ-تى. ئۇ بۇگۈنكى كۈندە يۇرتىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇ-لۇش ئىشلىرىدا باشلامچى بولدى، يېتەكچى بولدى. سىز ھەر سەپلەردە ئىشلەۋاتقانلار ئارىسىدىن ئۇنىڭدىن كەۋسەر ئېمىپ يېتىلىپ، تەرەققىياتقا ئۈل بولۇۋاتقانلارنى ئۆچرىتىسىز، مائا-رىپ ئىشلىرىغا ئۆن ـ تىنسىز تۆھپە قوشۇۋاتقانلارنى كۆرىسىز: شۇنداق 80 يىل جەريانىدا ئۇ جەمئىيەت ئۆچۈن نۇرغۇن ئىختى-ساسلىق خادىملارنى تەربىيىلەپ بەردى. ئەلۋەتتە، 80 يىل ئاز ۋاقىت ئەمەس، بۇ جەريانىدا نۇرغۇن ـ نۇرغۇن ئۇستازلار ئانا مەكتەپنىڭ كەلگۈسى ئۆچۈن ئەۋلادلارنى تەربىيىلەش ئۆچۈن جان ـ دىلى بىلەن خىزمەت قىلىپ ئۆتتى، ئاددىي، ئەمما شەرەپلىك خىزمەت ئورنىدا ئۆن ـ تىنسىز ئەجر تۆكۈپ ئۆتتى. گەرچە ئۇ كىشىلەر ئۆچۈن مەڭگۈلۈك ئابىدىلەر تىكلەنمىگەن بولسىمۇ، بۈيۈك قامۇسلار يېزىلمىغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ كىشىلەر سىزنىڭ، مېنىڭ، شۇنداقلا پۈتۈن خەلقىمىزنىڭ قەلب تۆرىدىن ئورۇن ئالغان، ھەممەيلەننىڭ ئەسلىشىگە، سېغىنىشى-غا، ھۆرمىتىگە ئېرىشكەن. ئۇ كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ قان ـ تەر بەدىلىگە ئانا مەكتىپىمىزنى بۈگۈنكى ھالەتكە كەلتۈرگەن، ئۆزلىرىنىڭ تىرىشچانلىقى ئارقىلىق، ئانا مەكتىپىمىزنى داڭ-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

لىق بىلىم يۇرتلىرى قاتارىغا كىرگۈزگەن. ئۇلار شىنجاڭ ئۇنى-
ۋېرسىتېتىنىڭ تەرەققىياتىغا ئۆزلىرىنىڭ بارلىقىنى ئاتا قىل-
غان، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ بۈگۈنى ئۈچۈن ئۇل بولغان.
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ھەيۋەت بىلەن قەد كۆتۈرۈپ
تۇرغان ئالدى دەرۋازىسىغا قاراڭ! ئاشۇ دەرۋازا ئورنىدىكى ھە-
لىقى قىزىل بىنا ئېسىڭىزدىدۇ؟ ئەينى چاغدىكى قىزىل بىنا
ئورنىغا قىزىل دەرۋازا ئورنىتىلدى. قىزىل بىنا، قىزىل دەرۋا-
زا! ھەر ئىككىسىنىڭ رەڭگى ئوخشاش، شەكلى ئوخشاش،
كىشىلەر قەلبىدىكى ئەسلىمىسى ۋە ھۆرمىتى ئوخشاش. قىزىل
بىنا، ئانا مەكتەپنىڭ ئوبرازى، ئۇنىڭ تارىخىنىڭ شاھىتى.
شۇڭا ئۇنىڭ ئوبرازى ئۆچمىدى، ئۇ بۈگۈن ھەيۋەتلىك دەرۋازىدا
ئۆز سىيماسىنى ساقلاپ قالدى، مەكتەپ ئىزنىكىگە سۈرىتىنى
ئويدى. مىڭلىغان قەلبلەرگە سەلتەنەتلىك ئەسلىمىسىنى كۆ-
چۈرگۈزدى. دەرۋازىدىن دادىل قەدەملىرىڭىزنى تاشلاپ كىرگە-
نىڭىزدە ئۇدۇلىڭىزدىكى مەزمۇت قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان ئۇنىۋېر-
سال ئوقۇتۇش بىناسى سىزنى ئۆزىگە رام قىلىدۇ. ئىككى تەرە-
پىدىكى فىزىكا ۋە ماتېماتىكا ئوقۇتۇش بىنالىرىغا ھەۋەس بىلەن
قاراۋاتامسىز؟! قاراڭ، تولىمۇ ئاددىي، ئەمما بەكمۇ يېقىملىق
تۈيۇلىدىغان ئەدەبىيات ئوقۇتۇش بىناسى، باغرىدا نۇرغۇنلىغان
تىلچىلارنى، تەرجىمانلارنى، تەنقىدچى، مۇتەخەسسىسلەرنى يې-
تىشتۇرگەن، خەنزۇ تىلى، چەت ئەل تىلى ئوقۇتۇش بىناسى؛
ئەنە قاراڭ، ھاياتلىق ئىلمى ئۇستىدە ئىزدىنىپ يېڭىلىق يارىتە-
ۋاتقان، جەمئىيەتنىڭ ئۇنىۋېرسال تەرەققىياتىنىڭ ئىلمىي قانۇ-
نىيەتىنى ئېچىۋاتقان بىئولوگىيە پەنلىرى مەركىزى، شۇنداقلا،
قۇرغاق رايونلار ئېكولوگىيىسى تەتقىقاتىدا بۆسۈش ھاسىل قىل-
غان، سۇ قۇرۇلۇشى ئىشلىرىدا يول ئېچىپ ئىلگىرىلەۋاتقان
جۇغراپىيە ئوقۇتۇش بىناسى؛ ئەنە قاراڭ، زامانىۋى ئۇسكۇنىلەر
بىلەن سەپلەنگەن ئىلغار تەجرىبىخانىلار، شارائىتى تولۇق،

خۇددى ئائىلىمىزدىكى ھۇجرىمىزدەك بېزەلگەن ياتاقلار، بىزنى يېتەرلىك دەرسلىك ماتېرىياللار بىلەن تەمىنلەيدىغان نەشرىيات بىناسى، ئۇنىۋېرسىتېتنىڭ ئۇنىۋېرسال پەن قۇرۇلۇشىنى، ئۇ-قۇتۇش مەزمۇنىنى تولۇقلاپ تۇرىدىغان چوڭلار مائارىپ ئىنستى-تۇتى، ئالىي كەسىپىي ئىنستىتۇت بىنالىرى، يۇرتكىمىزدە ئو-قۇشنىڭ يېڭى پەللىسىگە نىسبەتەن ئىنتىلىش ئوتنى تۇتاشتۇ-رۇپ تۇرىدىغان ئاسپىرانتلار ئىنستىتۇتى بىناسى ... ئەنە قا-راڭ، دەرسلىك ماتېرىياللارنى كۆتۈرۈپ، بىر - بىرى بىلەن قىستىلىشىپ ئوقۇتۇش بىنالىرىغا كىرىپ كېتىۋاتقان ئوقۇغۇ-چىلارغا، ئۇلار ئۆگىنىش ئۇچۇن، بىلىم ئىگىلەش ئۇچۇن بىر-بىرىدىن ئاشۇنداق قىزغىنلىشىپ ئالدىرىشىۋاتىدۇ. بۇ 80 يىل جەريانىدا قانچىلىغان ئوقۇغۇچىلار بىلىم ئېلىش ئىستىكىدە بۇ يەرگە كىرىپ - چىققان بولغىيتتى - ھە؟ قانچىلىغان ئوقۇغۇ-چىلار مۇشۇ يەردىن يېتىلىپ ئۇچۇرۇم بولغاندۇ - ھە!؟ ئۆتكەن 80 يىلدا، مۇشۇ يەردىن پەرۋاز قىلىپ ئۇچقانلار رايون-مىزنىڭ ھەر يېر - ھەر يەرلىرىدە قانات قاقتى؛ ھەتتا ئىچكى رايونلار، چەت ئەللەردىمۇ ئانا مەكتەپ ئەجرىگە لايىق نەتىجىلەر-نى يارىتىپ، شان - شەرەپلەر قۇچتى؛ ئانا مەكتەپنىڭ شۆھرەت-لىك نامىنى ئۆزلىرى بىلەن بىللە دۇنيانىڭ جاي - جايلىرىدا كۆكلەتتى، پورەكلەتتى. 80 يىل جەريانىدا، مۇشۇ بۇلاقتىن جىرالانغان ئېقىن ۋەتەننىڭ ھەممە يېرىگە ئۇرۇق چاچتى، مائا-رىپ، مەرىپەت بىخلىرىنى كۆكلىتىپ، بوستان ياسىدى؛ مانا مۇشۇ 80 يىل جەريانىدا يېتىلگەن تۇركۇم - تۇركۇم ئويغاق ئەۋلاد ھەر مىللەت خەلقىنى ئاقارتىش ئۇچۇن، ۋەتەننىڭ مەدەنە-يەت ئىشلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش ئۇچۇن، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش تەرەققىياتى ئۇچۇن بىرىنچى سەپتە كۆرەش قىلدى، ئاجايىپ تۆھپىلىرى بىلەن ئىگىلىك تىكلەشنىڭ باشلامچىلىرىغا ئايلان-دى، جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ بايراقدارلىرىدىن بولۇپ قالدى.

www.uyghurkitap.com

شۇنداق، 80 يىللىق تارىخ، 80 يىللىق تەرەققىيات، 80 يىللىق قامۇسنىڭ ھەر ۋاراقىدىن بۇنداق شەرەپ ئىگىلىرىنى تاپالايسىز، ھەر بەتتىدىن ئۇلارنىڭ ئۆچمەس ئىزلىرىنى كۆرەلەيسىز، ھەر-بىر قۇردىن مىننەتسىز مېھنەتلىرىنى، ھالال ئەمگەكلىرىنى، سەلتەنەتلىك تۆھپىلىرىنى يادلاپ تۈگىتەلمەيمىز. مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى ئانا مەكتەپنىڭ ئانىلىق مېھرىدىن، مۇھەببىتىدىن، ئانىلىق تەربىيىسى ۋە ئەجىر - ئەمگىكىدىن يارالغان نەتىجىلەر. سىز تويماي قاراۋاتقان، سىز كۆزىڭىزنى ئۈزەلمەيۋاتقان ئاشۇ ئوقۇتۇش مەركەزلىرى، ئاددىي ئەمما خىسلەتلىك ماكانلار مانا شۇنداق سۆيۈملۈك، شۇنداق خاسىيەتلىك. ئەنە ئاۋۇ ئوك تەرەپ-كە ياندىتىپ سېلىنغىنى كۆتۈپخانا بىناسى، ئۇ غەربىي شىمال بويىچە داڭلىق كۆتۈپخانا بولۇپ قالماستىن، يەنە ئوتتۇرا ئاسىيا بويىچە داڭلىق بولغان ئالىي مەكتەپ كۆتۈپخانىلىرىدىن بىرى. بۇ بىر بىلىم خەزىنىسى، بۇ يەردە قەدىمىي قولىيازمىلار، ئۇزاق تارىخقا ئىگە بولغان كىتابلار ساقلانغان. بۇ بىر گۈلگە، غۇنچىگە ئوخشايدۇ. ئوقۇغۇچىلار خۇددى ھەسەل ھەرىلىرىدەك گۈل بەر-گىلىرىدىن شىرنە يىغىش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئۈيۈشىدۇ. بۇ خۇددى بىر بۇلاققا ئوخشايدۇ، بىزنىڭ بىلىمگە تەشنا بولۇپ چاڭقاپ كەتكەن قەلبىمىزنى قاندۇرىدىغان ... ئەنە قارا-ڭ، كۆتۈپخانا بىناسىنىڭ ئارقا تەرىپىگە سەپلەنگەن ئېلېكترونلۇق ئوقۇتۇش سىستېمىلىرىغا، بۇ يەرگە نەچچە يۈز كومپيۇتېر ئورۇن-لاشتۇرۇلغان، ئوقۇغۇچىلار دەرستىن سىرتقى ۋاقىتلاردىمۇ، بۇ يەرگە كىرىپ ئۇنۇملۇك پايدىلىنالايدۇ. بۇگۈنكىدەك ئۇچۇرلاش-قان جەمئىيەتتە، بىلىم ئىگىلىكى دەۋرىدە ئۆزىنى كومپيۇتېر بىلەن قورالاندۇرۇپ، يېڭى ئەسىر تەلىپىگە لايىق يېتىلدۇرە-لەيدۇ. قېنى ماڭا ئەگىشىڭ، مەن سىزنى ئەمدى مەكتىپىمىز-نىڭ ئاشخانىلىرىغا باشلاپ بارای. قاتار سېلىۋېتىلگەن مەكتەپ ئاشخانىلىرىنىڭ پاكىز - ئازادە مۇھىتى، ئاشپەز تاغا - ھەدە-

لەرنىڭ قىزغىن مۇئامىلىسى، ئوخشىغان تاماقلار، قورۇمىلار، بىزنى خۇددى ئۆز ئۆيىمىزدە غېرىبلىنىۋاتقاندەك ھېسسىياتقا كەلدۈرىدۇ. تېخى 20 يىل ئىلگىرىلا مەكتەپتە ئىككى - ئۈچلا ئاشخانا بار ئىدى، تاماقلارمۇ ناھايىتى ئاددىي بولۇپ، ئوقۇغۇچىلار ئاشخانىدا قاچىلىرىنى كۆتۈرۈپ، ئۇزۇن ئۆچىرەتتە تۇرۇپ سۈيۇقئاشلارنى، خورما سالغان قارا ئاشلىق ھورنانلارنى ئېلىپ كېلىپ سوۋۇپ قالغان بولسىمۇ ئىشتىها بىلەن يەپ كېتەتتىكەن. تېخى ئۇنىڭدىن بۇرۇن «ئاشخانا يىللىرى» دەپ ئاتالغان دەۋرلەردە تېخى بىزگە ئوخشاش ستۇدېنتلار يەيدىغانغا تۇزۇك تاماق يوق، ياۋا ئوت - چۆپلەرنى، قارىياغاچ تەڭگىلىرىنى، قوناق مەدەكلىرىنى ئېزىپ قىلغان «ئۇن» دىن ئەتكەن يېمەكلىكلەرنى يەپ ئوقۇغانىكەن. ئاشۇ چاغلاردىمۇ ئۇلار ئاچلىق - ئاچارچىلىقتىن، يىلىك - يوچۇق كېسىلىدىن زارلانماي، ئىجتىھات بىلەن ئوقۇپ، ياراملىق كىشىلەردىن بولۇپ يېتىشكەنىكەن. جەمئىيىتىمىزدىن، ئارىمىزدىن، ئائىلىمىزدىن شۇ دەۋرنىڭ شاھىتى بولغان ئىرادىلىك ئاتا-ئانىلىرىمىزنى، بۈگۈنكى مۇمىلىرىمىزنى، بىزگە ھەقىقىي ھاياتلىق ئۇلىگىسىنى تىكلەپ بەرگەنلەرنى كۆپلەپ تاپالايمىز. ئۇلار ئاشۇنداق تۇرلۇك - تۇمەن قېيىنچىلىقلارنى يەڭدى، ئۇلۇغۋار غايە ئۈچۈن، يۈكسەك ئىستەك يولىدا، ھەرقانداق توسالغۇ ئۇلارغا دال بولالمىدى. چۈنكى، ئۇلار بۈيەرگە كېيىم - كېچەك ئۈچۈن، يېيىش - ئىچىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئۆگىنىش ئۈچۈن، بىلىم ئېلىش ئۈچۈن، ئىلىم بىلەن ئۆزىنى ۋە ئۆز يۇرتىنى قۇدرەت تاپقۇزۇش ئۈچۈن كەلگەن. 80 يىلنى ۋاراقلىغىنىمىزدا، مۇشۇ بىر مۇقەددەس مەقسەتنىڭ ھەر قەلبىكە سىڭگەنلىكىنى ھەربىر ستۇدېنتنىڭ يىمىرىلمەس نىشانى بولغانلىقىنى پارلاق ئىستىقبالغا قاراپ يېيىلغان مۇشۇ ئۇمىد يولى ئۇلارنى تىنىمسىز تىرىشچانلىققا ئۇندىگەنلىكىنى، توختاۋسىز يۇقىرى ئۆرلەشكە

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

مەدەنىيەت ئۆيىدە ئۆتكۈزۈلگەن مۇھاكىمە يىغىنىدا ئاخىرقى سۆز قىلغان ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيى مائارىپ كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ئابدۇرېھىم ئابدۇرەھمان مۇنداق دېدى:

بۈگۈنكى مۇھاكىمە يىغىنىدا ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيى مائارىپ كومىتېتى ۋە ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ ئىدارىسىنىڭ رەھبەرلىرى ئۇيغۇر تىلىدا ئوقۇتۇش ۋە ئۇيغۇر تىلىدا ئوقۇتۇشنى ئىزچىل كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۆز پىكىرلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ پىكىرلەر ئىنتايىن مۇھىم بولۇپ، ئۇلار بىزنىڭ ئۇيغۇر تىلىدا ئوقۇتۇشنى ئىزچىل كۈچەيتىشىمىزدە ئىنتايىن زور ئەھمىيەتكە ئىگە. بىز بۇ پىكىرلەرنى ئاساس قىلىپ، ئۇيغۇر تىلىدا ئوقۇتۇشنى ئىزچىل كۈچەيتىشىمىز كېرەك.

بىز تەلەيلىك، بىز بەختلىك، بىز ئۇچۇن ھەممە تەل. بىز ئۇچۇن ئانا مەكتەپ ھەممىنى بەجا قىلدى. ئازادە ياتاق، كۆپ ۋاستىلىك سىنىپ، كۈتۈپخانا، قىرائەتخانا، قاچان كىرسەك تەييار تاماقلار، نېمىنى كۆرەيلى دېسەك تېپىلىدىغان كىتاب-ماتېرىياللار، جايىمىزدىلا دۇنيانى ئارىلىغىلى بولىدىغان تورلاشقان كومپيۇتېرخانىلار ... بىزدە پەقەت ئۆگىنىش قىزغىنلىقى بولسا، بىلىم قۇرۇلمىمىزنى مۇكەممەللەشتۈرۈش، ئىزدىنىش ئىستېكىمىزلا بولسا شارائىت تولۇق. ئۆگىنىش ئارقىلىق ئۆزىمىزنى قۇدرەت تاپقۇزۇش يۇكسەك ئەقىدىمىزلا بولسا، بەش يىل بىز ئۇچۇن تولىمۇ قىسقا، تولىمۇ قىسقا...

بىز ئەمدى نەزىرىمىزنى مەكتىپىمىزنىڭ گۈزەل مەنزىرىلىرىدىن، ساياھەت ئورۇنلىرىدىن بىرى بولغان خۇڭخۇ كۆلىگە يۆتكەيلى. خۇڭخۇ كۆلى تولىمۇ گۈزەل، ھاۋاسى ساپ، كىشىگە كۆڭۈل ئازادىلىكى بېغىشلايدۇ. ئەتراپ يېشىللىق، كۆلنىڭ ئوتتۇرىسىدا كۆركەم قوپۇرۇلغان، چىرايلىق نەقىشلەنگەن راۋاق، بۇك - باراقسان ئورمانلىق ئىچىگە گىلەم سېلىۋەتكەندەك. ياپيېشىل مايسىلار، بۇلار ھەممىسى بۇ كۆلنى تېخىمۇ گۈزەل قىلىۋەتكەن. سىز خۇڭخۇ كۆلىدىكى تاغدىن ئەتراپقا

نەزەر سالغىنىڭىزدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ھەممە يېرىنى، پۈتكۈل تەرەققىياتىنى كۆرەلەيمىز. بۇ يەر سايامەت ئورنى بو-لۇپلا قالماستىن، ئوقۇغۇچىلارنىڭ تەكرار قىلىدىغان، تىل ئۆ-گىنىدىغان ماكانى. سىز خۇڭخۇنىڭ بۈگۈنكى قىياپىتىنى كۆ-رۈپ، ئۇنىڭ ئۆتمۈشىنى كۆز ئالدىڭىزغا كەلتۈرەلەرسىزمۇ؟ ئۇ ئەسلىي كىچىككىنە جىرا ياساپ ئاقىدىغان بۇلاق ئىدى. بىلىم باغچىسىدىكى، بىلىم بۇلىقىدىكى سۈپسۈزۈك بۇلدۇقلاپ ئاقىدى-غان بۇلاق ئىدى. سىزگە ئوخشاش، ماڭا ئوخشاش ستۇدېنتلار، ئۇستازلار ئۇنى قېزىپ چىقىپ كۆل قىلدى، ئەتراپىغا كۆچەت تىكىپ باراقسان قىلدى، ئۇنى پەرۋىشلىدى، ئاسرىدى، قايتا-قايتا تۇجۇپىلەپ ئىشلەپ، بۈگۈنكىدەك مەشھۇر سەيلىگاھقا، كۆڭۈلدىكىدەك ئۆگىنىش ئورنىغا ئايلاندۇردى «ئالدىنقىلار تىكە-كەن كۆچەتتە كېيىنكىلەر سەگىدەيدۇ» دېگەن ھەقىقەتنىڭ سىمۋولىغا ئايلاندۇردى. دوستۇم ئويلاپ باقتىڭىزمۇ؟ بىز ئانا مەكتەپكە قەرزدار، ئالدىنقىلارغا قەرزدار، ئوقۇتقۇچى - ئۇس-تازلارغا قەرزدار. ئۇلار بەرگىنىنى سۈيلىمەيدىغان قەرز ئىگە-لىرى. بىراق، ۋىجدانىمىز بىلەن ئويلىغىنىمىزدا، ئازراق بول-سىمۇ قەرز قايتۇرۇش مەجبۇرىيىتىمىزنى يۈرىكىمىزدىن ھېس قىلىمىز.

ئانا مەكتەپ. يەنە بىزگە چېنىقىشىمىز ئۈچۈن، تۇرلۇك تەنتەربىيە پائالىيەتلىرى بىلەن شۇغۇللىنىشىمىز ئۈچۈن تەنتەر-بىيە سارىيىدىن بىرنى سېلىپ بەردى. ئەسلىدىكى تەنتەربىيە مەيدانىنى قايتا يېڭىلاپ چىملاشتۇردى. مەكتەپ ھەر تەرەپتىن بىزگە ئەۋزەل بولغان شارائىتلىرىنى يارىتىپ بەردى. مەكتەپنى جۇددى ئۆز ئۆيىمىزدەك بېزەپ بەردى، بىزگە ئائىلىمىزنىڭ ئىللىقلىقىنى يەتكۈزدى. ئالىي مەكتەپ ھاياتىمىزنىڭ مەنىسىنى تېخىمۇ گۈزەل قىلىپ بېيىتىشنىڭ ئىمكانىيەتلىرىنى ھازىرلاپ بەردى. نۇرغۇنلارنىڭ ئانا مەكتەپتە يەنە بىر رەت ئوقۇساقچۇ،

www.uyghurkitap.com

دەيدىغان تەمەلىرى بەلكى شۇنىڭدىن؛ تالايلارنىڭ قەلبىدە ئۇنىڭ قوينىغا كىرىپ ئوقۇش ئىستىكىنىڭ بېسىلماسلىقى بەلكى شۇ-نىڭدىن.

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى يېقىنقى بىرنەچچە يىلدىن بۇيان ئۆزىنىڭ كۆلىمىنى تېخىمۇ زورايتىپ، شىمالىي مەكتەپ رايونى ۋە جەنۇبىي مەكتەپ رايونىغا كېڭەيدى. بۇ ئىككى رايون خۇددى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئىككى قانىتىغا ئوخشاش ئۇنى يېڭى پەرۋازغا ئىگە قىلدى.

مانا بۇ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئوقۇتۇش رايونى. ئۇ خۇددى يېشىل ياقۇت ئارىشىدىكى ئاپئاق مەرۋايىتقا ئوخشايدۇ. ئۇ خۇددى يېشىل دېڭىزدىكى دولقۇنغا ئوخشايدۇ. ئۇ ياپيېشىل كەتكەن دالىدىكى كۆركەم سېلىنغان داچىغا ئوخشايدۇ. شۇن-داق، بۇ بىزنىڭ داچىمىز، ئىللىق ئائىلىمىز، ئارامگاھىمىز. دەل-دەرەخلەر بىلەن قاپلانغان ئەتراپ، دىماقلىرىمىزغا يېقىم-لىق ئۇر ۋلۇپ تۇرىدىغان يالپۇزنىڭ ھىدى بىزگە ئانا يۇرتىمىز-نى ئەسلىتىدۇ. كەڭرى كەتكەن دالا بىزنى ئۆز قوينىدا ئەركىلە-تىدۇ. بىز ئۇنىڭدىن گۈزەل يۇرتىمىزنىڭ سېيماسىنى كۆرگەن-دەك بولىمىز، ئانا يۇرتىمىزنىڭ ھىدىنى پۇرىغاندەك بولىمىز، يۇرتىمىزنىڭ سېيماسىنى كۆرگەندەك بولىمىز، يۇرتىمىزنىڭ ئىللىقلىقىنى، ئاتەش مېھرىنى ھېس قىلىمىز. بۇ يەردىكى خۇددى ئېچىلىپ تۇرغان كىتابقا ئوخشاش سېلىنغان ئوقۇتۇش بىناسى، ئازادە سېلىنغان رەتلىك ئورۇنلاشتۇرغان ياتاق بىنا-سى، ئېلېكترونلۇق ئوقۇتۇش سىنىپلىرى، ھەممە يەر، ھەممە يەرلەر شۇنچىلىك ئازادە، شۇنچىلىك ئىللىق.

مانا بۇ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ شىمالىي ئوقۇتۇش رايونى. ئۇ خۇددى سۈپسۈزۈك بۇلدۇقلاۋاتقان بۇلاققا ئوخشايدۇ، ئۇ خۇددى پارلاپ چىققان قۇياشقا ئوخشايدۇ. ئۇ بىزگە نۇر بېرىدۇ، ھارارەت بېرىدۇ. بۇ يەر شۇنچىلىك گۈزەل. رەت-

رەت سېلىنغان ئوقۇتۇش بىنالىرى، ياتاق بىنالىرى، كۇتۇپخانا بىناسى، تەنتەربىيە مەيدانى ھەممە ئەتراپ ئاشۇنداق گۈزەل، ئاشۇنداق ئىللىق.

سىز شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئالدى دەرۋازىسىدىن قا- رىغىنىڭىزدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئىنتايىن ھەيۋەتلىك، كۆركەم ئىكەنلىكىنى كۆرىسىز. سىز يىراقلاردىن، ئېگىز چوق- قىلاردىن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا كۆز يۈگۈرتكىنىڭىزدە ئۇ- نىڭ سۈپسۈزۈك بۇلدۇقلاۋاتقان بۇلاقلا ئوخشاۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىسىز. سىز يامالىق تېغىدا تۇرۇپ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا نەزەر سالغىنىڭىزدا ئۇنىڭ تەڭرىتېغىنى قانات قىلىپ پەرۋاز قىلىۋاتقانلىقىنى سېزىسىز. مەيلى سىز قانداقلا يەردە تۇرۇپ ئۇچۇر ئېگىلەك، ھەممە يەردىن ئانا مەكتىپىمىزنىڭ شۆھرىتە- نى، مېھنىتىنى تاپالايسىز. شۇنداق جىرا - جىرالار بۇ يەردىن ئېچىلغان، ئانا مەكتىپىمىز بۇلاقلىرىدىن بۇلدۇقلاپ چىققان. ئۇ مىليون دۇلدۇللارغا جەڭگاھ بولغان، يورۇق يۇلتۇزلارغا نۇر بەرگەن، ھارارەت بەرگەن، چەكسىز ئىمكانىيەت بەرگەن. ئۇ ئاشۇنداق ھەممىگە مەڭگۇ غۇلىمايدىغان ئۇل بەرگەن؛ ئەبەدىي بەرگى توزۇمايدىغان، كۆركىدىن كەتمەيدىغان رەڭ بەرگەن، كۆكلەش بەرگەن؛ مەڭگۇ - مەڭگۇ باھار پەسلىنى ساقلايدىغان يىلتىز بەرگەن.

مانا بۇ بىزنىڭ ئانا مەكتىپىمىز، مانا بۇ بىزنىڭ ھەغدالىق ئىستىكىمىز، مەڭگۈلۈك مېھرىمىز، مۇھەببىتىمىز سىڭىپ كەتكەن، سۆيۈملۈك ماكان. قەلب رىشتىمىز ئەبەدىي ئۇزۇلمەي- دىغان، يۇرەك بېغىشىمىز مەڭگۇ - مەڭگۇ باغرىغا باغلىنىپ قالىدىغان، شېرىن ئارمانلىرىمىز قېنىش تاپقان، گۈزەل ئار- زۇلىرىمىز چېچەك ئاچقان قۇياشلىق ماكان، ئاتەش ماكان. ئۇ ئۇستازلارنىڭ جاپالىق ئەجىر - مېھنىتى بىلەن شاگىرتلارنىڭ قانماس ئارزۇ - ئىستەكلىرى يۇغۇرۇلغان خاسىيەتلىك داستان.

ئۇ شەرىن مېۋىلىرى تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان خىسلەتلىك دەرەخ. شەربەت سۈيى دولقۇنلاپ ئېقىپ تۇرىدىغان ئەزىم دەريا. ئۇ ئەجىر بىلەن، قان ـ تەر بىلەن قوپۇرۇلغان بۈيۈك ئىمارەت. ئۇ ھەممىگە مەڭگۇ نۇرى ئۆچمەيدىغان، سەلتەنىتىدىن كەتمەيدىغان تەخت بېرىدۇ. ئۇ ھەممىنىڭ ئۇلىغا ئەبەدىي چېرىمايدىغان يىلتىز بولۇپ كۆمۈلىدۇ. ھەممىنىڭ ئارزۇلىرىدا سۈلمايدىغان، سۇغۇلمايدىغان، خازانسىز گۈل پەسلى بولۇپ ئېچىلىدۇ. ئۇ، ھەر قەلبتە ھاياتنىڭ ئەڭ ئەھمىيەتلىك مەنىلىرىنى يېزىپ قالدۇرىدۇ. ئۇ ھەر مەزگىلدە ھاياتنىڭ باھار پەسلى بولۇپ ئېچىلىدۇ. كۆزنىڭ مەئىشەت پەسلى بولۇپ تۆكۈلىدۇ. ئۇ ھەر ئىنسان ئىستىكىنى ئاشۇنداق قاندۇرىدۇ، ھەر يۈرەكتە ھايات يوللىرىنى يورۇتىدىغان ئۆچمەس مەشئەللەرنى ياندۇرىدۇ. ئۇ ئاشۇنداق ئىستىقبال قىرغاقلىرىغا قاراپ يېيىلغان پاياندار. ئۇ ئاشۇنداق موھتاجلىققا ئاپتاپ سېپىدىغان، ئەبەدىي گۈللىنىش پەسلى بېرىدىغان مەڭگۈلۈك ياز.

ئادەمئاتىنىڭ ئەڭ ئۇلۇغ بىلىمى، ئانا دەپ تۇغۇلىدۇ. ئانا دەپ تىلى چىقىدۇ، ئانا دەپ ئويغىنىدۇ، ئانا دەپ يىغلىغاندا يۇرىكىنى باسالمايدۇ. ئانا — ئىنسان ئۆچۈن ئەڭ ئۇلۇغ مەبۇدە. ئەزىم دەريالىرىنى ئانا بىلەن تەڭ ئاتايدۇ، ئانا دەريا دەپ، كىشىدىكى قېنى تۆكۈلگەن تۇپراقنى ئانا بىلەن تەڭ يالايدۇ، چۆل بولسىمۇ، جەزىرە بولسىمۇ ئانا تۇپراق دەپ جەننەتكە تەڭ قىلمايدۇ؛ ماكانىنى شۇنىڭ بىلەن تەڭ ساناپ، بىرگە ھېسابلاپ، ئانا يۈرت، ئانا ۋەتەن دەيدۇ، يۇرىكىنىڭ نېرى ـ نېرىدىن سۆيۈنۈپ يۇرىكىنى سۆزلىتىدىغان، يۈرەكلەرنى بىر ـ بىرىگە تۇتاشتۇرىدىغان، گۈزەل تۇيغۇلىرىنى ناخشا قىلىپ ياڭرىتىدىغان، ئارمانلىرىنى ئاشۇنداق بوستان قىلىپ ياشنىتىدىغان تىلىنى، ئالەمدىكى ئەڭ گۈزەل ھەم يېقىملىق ئاۋازىنى «ئانا تىلىم» دەپ پەخىرلىنىدۇ، ئىچ ـ ئىچىدىن ئىپتىخارلىنىدۇ، ئۇنى مەڭگۈ

لۇك كۆكلەش يىلتىزى، ئىقبالنىڭ پايانداڭى، شان ـ شەرىپـ
نىڭ تاجى ھېسابلايدۇ، «ئانا» دېگەن نام بىلەن مۇھەببەت،
چىن سۆيگۈ، بۇزۇلماس قەسەم ھەم مەڭگۈلۈك ئەقىدە ئورتاق!
«ئانا» دەپ ئىلتىجا قىلىش بىلەن، چەكسىز سۆيۈنۈپ يادلاش
بىلەن ئۇلۇغۋار ئارزۇ ـ ئارمانلار، گۈزەل تىلەك ھەم ئوتلۇق
ئىستەكلەر مەھكەم يۇغۇرۇلغان؟! شۇڭا ئادەم ھەر قېتىم «ئا-
نا» دېگەندە، ۋۇجۇدى شادلىقتىن ياكى ھەسرەتتىن سىلكىنىدۇ.
شۇڭا ئادەم ئەڭ گۈزەل، ئەڭ ئىپتىخارلىق، ئەڭ بۇيۇك، ئەڭ
قەدىرلىك ھەم ئەقىدىلىك تەرەپلىرىنى، تەركىبلىرىنى «ئانا»
دەپ ئاتايدۇ، ئېتىقاد مەبۇدىسى ھېسابلايدۇ. «ئانا» دەپ چىققان
تىلى، «ئانا» دەپ سۆيۈنگەن دىل ئانا مەكتەپنى «ئانا» دەپ
سانايدۇ، «ئانا» دەپ ئەسلەيدۇ، «ئانا» دەپ نىدالايدۇ، قانمايـ
دۇ. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى بىزنىڭ ئانا مەكتىپىمىز، ئۇنىڭ
باغرىغا ئىلىم ئىستىكىدە «ئانا» دەپ كەلگەن تالاي ـ تالايـ
لارنىڭ ئانا مەكتىپى، مەرىپەت ئىشقىدا ھاياتلىق يولىنى ئە-
چىپ، ئەل ئۇچۇن، ۋەتەن ئۇچۇن ئىلىم بوستانلىرىنى بەرپا
قىلغانلارنىڭ ئانا مەكتىپى؛ ئىجتىھات بىلەن ئىزدىنىپ، ئۇزۇن
سەپەرلەردە زەپەر قۇچۇپ، ئەل كۆكسىگە مېھنىتىدىن گۈلدەسـ
تىلەر تىزغانلارنىڭ ئانا مەكتىپى، شۇنداق، ئۇ بىزنىڭ پەخرـ
ىمىز؛ ئۇ بىزنىڭ مەڭگۈلۈك شەرەپ ھەم سەلتەنەتلىك تەختـ
ىمىز. ئۇ بىزنىڭ «ئانا» دەپ، «ئانا مەكتىپىم» دەپ سۆيۈنۈپ
يادلايدىغان ئىپتىخارلىق ماكانىمىز!

بۇ بىر ئىللىق ئائىلە. ئۇنىڭ قوينىدا ئۇيغۇر، خەنزۇ،
قازاق، خۇيزۇ، موڭغۇل، ئۆزبېك، تاتار، تاجىك، داغۇر،
شىبە مىللەتلىرىدىن بولغان ساۋاقداشلىرىمىز، مەكتەپداشلىرـ
ىمىز بىرلىكتە ئورتاق بىر نىشان بىلەن ياشايدۇ. ھەر يىلى يېڭى
ئوقۇش باشلىغان چاغدا نۇرغۇن ئوقۇغۇچىلار، ئورتاق مەقسەت،
ئىنتىلىش بىلەن، ئورتاق ئارزۇ ـ ئىستەك بىلەن ھەر جايـ

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

هەر جايدىن ھۇ ئالمي بىلىم يۇرتىغا كېلىدۇ. شۇنداقلا يەنە ئۆزلىرىنىڭ تەقدىر - پېشانىسى، مەقسەت مۇددىئاسى بىلەن مېھرىنى، ئەجرىنى، ئەقىدىسىنى بېرىپ ياسىغان بۇ ئۇۋۇ-سىدىن بىر - بىرىدىن مېھرىنى ئۆزەلمىگەن، بىر - بىرىگە قىيالمىغان ھالدا ئايرىلىشىدۇ. شۇنداق، ئۇلارنىڭ ھاياتىدىكى ئەڭ گۈزەل مىنۇتلىرى مانا مۇشۇ يەردە ئۆتكەن. ئۇلار بۇ ئىللىق ئائىلىدە بىر ئانىنىڭ تەربىيىسىدە چوڭ بولغان جان - جىگەر قېرىنداشلاردەك ئۆتۈشكەن، ئازابلانغاندا بىرلىكتە ياش تۆككەن، خۇشال بولغاندا بىرلىكتە كۈلگەن، ئۇلار ئاشۇ كىچىككىنە ياتىقىنى ئۆز ئۆيلىرىدەك تۇتۇپ، يۇرتلىرىدىن ئېلىپ كەلگەن نازۇنېمەتلىرىگە بىللە ئېغىز تېگىشكەن. شۇنداق، ئۇلارنىڭ بىلىمگە تەشنا بولۇپ چاقماق كەتكەن قەلبى مۇشۇ يەردە قانغان، مۇشۇ يەردە سۇغۇرۇلغان.

ئانا مەكتىپىم، ئانا مەكتىپىم! ئۇ مېھىر بىلەن تولغان گۈزەل باغ، ئۇ مەڭگۈلۈك بايلىقىنى باغرىغا باسقان خەزىنە؛ ئۇ، ئىستىقبال مەنزىلىگە قاراپ يېيىلغان پايانداز؛ ئۇنىڭ شانۇ شەۋكىتى، مۇڭ-پىقىيەت نەتىجىلىرى خۇددى سەددىچىن سېپىلىدەك، جۇمۇلاڭما چوققىسىدەك، تەڭرىتاغلىرىدەك بەھەيۋەت كۆركەم، ئۇنىڭ نامى ئاشۇلارغا ئوخشاش جاھانغا تارالغان. ئۇ ئۇستاز ئەجرىدە، مىننەتسىز مېھنىتىدە پەيدا بولغان تاتلىق بۇلاق، بىزگە ئۇسسۇزلۇق بولغان زەمزەم بولغان؛ ئۇ بىر ئۇلۇغ ئانا، بىزگە قايتىدىن تۇغۇلۇش بېرىدىغان، بىزنى ئىپتىخارلىق ئىلكىدە شادلاندۇرۇپ كۈلدۈرىدىغان، ئۇ چىن بەختىنىڭ ئۇلى، بىزگە ئەبەدىي جۇلاسىدىن كەتمەيدىغان تاج بېرىدىغان مەڭگۈلۈك غۇلىماس تەختىنىڭ ئاساسى.

ئانا مەكتىپىم شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى 80 يىللىق تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا نۇرغۇن نەتىجىلەرگە ئېرىشتى، ئالەمشۇمۇل ئۆزگىرىشلەرنى بارلىققا كەلتۈردى. تارىختا مىسلى كۆرۈلمە-

ممگەن يېڭىلىقلىرى بىلەن ھەغدا قەلبلەرگە شادىيانە مەلھەمىنى ياقتى. مانا مۇشۇ شانلىق، جاپالىق مۇساپىلەردە، جۇ دې، دوڭ بىۋۇ، ۋاڭ جېن قاتارلىق دۆلەت رەھبەرلىرى ئىلگىرى - كېيىن ئۇمىدلىك ئىزلىرىنى ئۇنىڭ تۈپرىقىدا قالدۇردى؛ ماۋ زېدۇڭ، لىيۇ شاۋچى، جۇ ئېنلەي قاتارلىق ئىنقىلاب ئۇستازلىرى ئۇنىڭ تەرەققىياتى ۋە قۇرۇلۇشىغا يېقىندىن كۆڭۈل بۆلدى، غەمخورلۇق قىلدى؛ دېڭ شياۋپىڭ، جياڭ زېمىن، لى پىڭ، لى لەنچىڭ قاتارلىق رەھبەرلەر ھەرقاچان ئۇنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن، يېڭىچە تۈسته يۈكسىلىشى ئۈچۈن قىممەتلىك يولىيورۇقلىرىنى، مايا كىلىق قىممەتكە ئىگە كۆرسەتمىلەرنى بەردى؛ بۈرھان شەھىدى، سەيپىدىن ئەزىزى، تۆمۈر داۋامەت، ئىسمايىل ئەمەت قاتارلىق رەھبەرلەر ئانا مەكتەپنىڭ مۇدىرى بولۇپ، بىۋاستە يېتەكلىدى ياكى ئانا مەكتەپنى ئۆزلىرىنىڭمۇ ئانا مەكتىپى ھېسابلاپ يۈرىكىدىن كۆيۈندى، ئۇنىڭ كۈنسېرى يېڭىچە پەرۋازدا زەپەر قوچۇشى ئۈچۈن مەدەتكار بولدى، باشلامچى بولدى. ھەقىقەتەن شۇنداق، مەكتىپىمىز دۆلەت رەھبەرلىرى ۋە ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرى سىياسىي جەھەتتە، مەنىۋى جەھەتتە ئەڭ كۆپ قوللىغان، ئىقتىسادىي جەھەتتە ئەڭ زور ياردەم بەرگەن ئالىي بىلىم يۇرتى. ئانا مەكتەپنىڭ 80 يىلى جەڭگىۋار 80 يىل، كۆرەشچان مۇساپە. ئۇنىڭ بۇ شانلىق ئەنئەنىسى 20 - ئەسىرنىڭ 30 - يىللىرىدىنلا باشلانغان. 1935 - يىلى 11 - ئايدا، مەشھۇر كوممۇنىست يۇ شيۇسىڭ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ مۇدىرى بولغان. 1938 - يىلىدىن 1941- يىلىغىچە بولغان مەزگىلدە دۇ جۇڭيۈەن، لىن جىلۇ، ماۋ دۇن، جاڭ جوڭشى، سا تۇڭلياۋ، جاۋ دەن قاتارلىق بىر تۈركۈم پېداگوگ، سەنئەتكارلار، ئىلغار پىكىرلىك دېموكراتىك زاتلار بۇ يەردە خىزمەت قىلىپ، ئىنقىلاب ھەقىقىتىنى تارقاتتى، شىنجاڭنىڭ مائارىپ ئىشلىرىنى تەرەققىي قىلدۇردى، ھەر

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

مىللەت ئىلغار ياشلىرىنى كوممۇنىستىك ئاڭدا تەربىيىلەپ، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى تارىخىدا شانلىق بىر بەت ئاچتى. جاۋ دەننىڭ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش تېمىسىدىكى جەڭ-گىۋار دراممىلىرى دەل مۇشۇ چاغدا شىنجاڭ سەھنىلىرىدە، جۈملىدىن مەكتەپلەرنىڭ سەھنىلىرىدە ئوينىلىپ، كىشىلەرنى ئوقۇتقۇچى، ئوقۇغۇچىلار قەلبىدە ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى تۇرۇش، ۋەتەننى مۇقەددەس دەپ قارايدىغان روھنى ئويغاتقان. ماۋزۇنىڭ دەسلىدىكى سۆزلىگەن لېكسىيىلىرى جۈڭگو تارىخى، جۈڭگو مەدەنىيىتى ۋە ئەدەبىياتى ھەققىدە سىستېمىلىق بىلىم ئۇرۇقىنى تېرىپ، يۈكسەك ۋەتەنپەرۋەرلىك ئىدىيىسىنى تەربىيىلىگەن؛ «جاھانگىرلىككە قارشى بىرلىك سەپ» تەشكىللىگەن نامايىش ۋە پائالىيەتلەر، ھەر مىللەت ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ جەڭگىۋار ئىرادىسىگە كۈچلۈك ئىلھام بەرگەن.

ئانا مەكتەپنىڭ 80 يىللىق مېھنەت - مۇھەببەت، كۆيۈنۈش، غەمخورلۇق ئىچىدە ئۆتكەن ئىللىق ئېقىم. ئۇنىڭ قۇرۇلۇشىدىن تارتىپ بۈگۈنكى گۈللەنگەن پەسلىگىچە، جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى، ئىلغار پىكىرلىك دېموكراتىك كۈچلەر، خەلق ئارىسىدىكى دوستلار ئەڭ سەمىمىي ياردەملەرنى بەردى. ئەڭ قىزغىن كۆيۈندى. يولداش ۋاڭ جېن شىنجاڭ شۆبە ئىدارىسىنىڭ شۇجىلىقىنى ئۈستىگە ئالغان مەزگىلدە، جۈڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ كوماندىر - جەڭچىلىرىنى باشلاپ شىنجاڭ ئىنىستىتۇتى ئۈچۈن ياتاق - سىنىپلارنى سېلىپ بەرگەن. 1955-يىلى گوۋۈيۈەن شىنجاڭ ئىنستىتۇتى ئاساسىدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنى قۇرۇشقا تەييارلىق قىلىشنى تەستىقلىدى. 1960-يىلى 1-ئۆكتەبىردە ئىجتىمائىي پەن، تەبىئىي پەن، سانائەت پەنلىرىدىن ئىبارەت ئۈچ پەندىن تەركىب تاپقان شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى رەسمىي قۇرۇلدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇ ئۆز-

زىنى پەن قۇرۇلۇشى، كەسىپلەر قۇرۇلمىسى، ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنى، دەرسلىك قۇرۇلۇشى قاتارلىق ئۇنىۋېرسال تەرەپلەر- دىن تەدرىجىي يېتىلدۇردى ۋە بارغانسېرى گۈللىنىپ مۇكەممەل- لەشتۈردى. مۇشۇ جەريانداا ئۇ پارتىيە ـ ھۆكۈمەتنىڭ غەمخور- لۇقىدىن ئايرىلمىدى، ھەممىدە دۆلەتكە يۆلەندى. دۆلەت ئۇنى مىللىي مائارىپنىڭ تۈۋرۈكى ھېسابلاپ، شىنجاڭنىڭ مەدەنىيە- تىنى ۋە ئىقتىسادىنى گۈللەندۇرۇشتىكى ئاچقۇچ دەپ قارايدۇ، ئايانماي يار دەملەرنى بەردى، ئىستراتېگىيە يۈكسەكلىكىدە تۇ- رۇپ يېتەكلەپ ماڭدى.

ئانا مەكتەپنىڭ تەرەققىياتى ۋە يۈكسىلىشى ئۈچۈن، ئوقۇت- قۇچى ـ ئوقۇغۇچىلارنىڭ تىرىشىپ ئىزدىنىشى ھەم يېڭىلىقلار- نى يارىتىش ئۈچۈن باۋگاك، لولەن قاتارلىق شىركەتلەر، شاۋ- داۋكاڭىيى قاتارلىق خەلقئارادىكى دوستلار، ماھىرجان قاتارلىق ئالدىن بېيىغان مەرىپەتپەرۋەر تىجارەتچىلەر ئۆز يېنىدىن نۇر- غۇن ئىقتىساد تۇرلىرىنى تەسىس قىلدىڭ. ھەقىقەتەن مانا مۇ- شۇنداق ئىلغار پىكىرلىك، مەرىپەت سۆيەر تىجارەتچىلەر، مائا- رىپ ئىشلىرىنىڭ ئىنسانىيەتكە نۇرتاق ماھىيىتىنى ھەقىقىي چۈشەنگەن دوستلار، مائارىپقا يار دەم بېرىشنى ئۆزلىرىنىڭ كەل- گۈسىگە ئۇل سېلىش دەپ بىلگەن شىركەت ـ كارخانىلارنىڭ ئىللىق قەلبىدىن، ساخاۋەتلىك قولىدىن مەكتىپىمىزنىڭ مۇكا- پات سانى ۋە تورى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئالىي مەكتەپلەر ئىچىدە ئىزچىل ئالدىنقى ئورۇندا تۇردى. مانا بۇ، ئوقۇ- ئوقۇتۇش ئىشلىرىنىڭ تەدرىجىي يۈكسىلىشىدىكى مۇھىم ئا- مىل.

80 يىل، مائارىپ ئۈچۈن ئۆزىنى بېغىشلىغانلارنىڭ يۈرە- كى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ كەتكەن 80 يىل، مىنەتسىز مېھنەت بىلەن پۈتكەن پىداكارلىق جەڭگاھى. ئانا مەكتەپ تارىخىدا ئۇ- نىڭ 80 يىللىق مۇساپىسى ئۈچۈن شۆھرەتلىك قەدەملىرى ئۇ-

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

چۈن ئۆزىنى بېغىشلىغان شەرەپ ئىگىلىرى ئاز بولمىدى. ئاددىي خىزمەت ئورنىدا ـ مۇنبەر ئالدىدا، بور توزاندىلىرى ئىچىدە ئۆن ـ تىلىسىز قان ـ تەر تۆكۈپ، مىللىي مائارىپ ئۈچۈن، ھەر مىللەت ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ بېسىلماس تىلەكلىرى قاينىاپ تۇرغان پەن سۆيەر يۈرىكى ئۈچۈن ئۆزىنى بېغىشلىۋەتكەنلەر، ئانا مەكتەپ تارىخىنىڭ مەڭگۈ ساقلىماس يورۇق يۈلتۈزىغا ئايلانغانلار ئاز بولمىدى. ئۇنىڭ ھەر بىتىدىن ئاشۇنداق ئۇلۇغۋار سىيمالارنى تاپالايمىز. ئۇنىڭ ھەربىر يادنامىلىرىدىن ئاشۇنداق گۈزەل پەزىلەت ئىگىلىرىنى ئۇچرىتىمىز. 80 يىللىق شان ـ شەرەپلەر ئاشۇلارنىڭ مىننەتسىز مېھنىتىدە قۇياشتەك كۈلگەن ... يېڭى ئەسىر قوڭغۇرىقى چېلىنغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن يېڭى يول ئېچىلدى. ئۇ شۇنىڭدىن كېيىن ئۆز كۆلىمىنى كېڭەيتىپ، 2464 موغا، قۇرۇلۇش كۆلىمىنى 800 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يەتكۈزدى. كەسپىلەر تۇرىنى تېخىمۇ كېڭەيتىپ ئىنگلىز تىلى، قانۇن، ئاخبارات، ئۇچۇر باشقۇرۇش ۋە ئۇچۇر سىستېمىسى ۋە سايامەت باشقۇرۇش قاتارلىق نۇرغۇن لىغان ھەممە كۆڭۈل بۆلىدىغان كەسپىلەرنى ئاچتى، ھازىر كەسىپ تۈرى كۆپەيدى. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا چوڭلار مائارىپ ئىنستىتۇتى، ئاسپىرانتلار ئىنستىتۇتى، فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى، ئاخبارات ۋە ئۇچۇر تارقىتىش ئىنستىتۇتى، سايامەت ئىنستىتۇتى، چەت ئەل تىلى ئىنستىتۇتى قاتارلىق 19 ئىنستىتۇت، ماگىستىرلىق ئىلمىي ئۇنۋان بېرىش نۇقتىسىدىن 64 ى، دوكتورلۇق ئىلمىي ئۇنۋان بېرىش نۇقتىسىدىن بەشى، كۆچمە دوكتور ئاشتى پونكىتىدىن ئۇچىسى بار. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ھەرقايسى كەسپىلەردە ئوقۇۋاتقان ھەر مىللەت ئوقۇغۇچىلىرى 43 مىڭ نەپەردىن ئاشىدۇ. مەخسۇس ئوقۇتۇش بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان ئوقۇتقۇچى 1918 نەپەر، ماگىستىر ئاسپىرانت 1200 نەپەر، دوكتور ئاسپىرات 60 نەپەر، پروفېسسور

127 نەپەر، دوتسېنت 645 نەپەر، دوكتور يېتەكچىسى 30 نەپەر، ماگىستىر يېتەكچىسى 250 نەپەرگە يەتتى. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى 21- ئەسىردىكى دۆلەت نۇقتىلىق قۇرغان «211 قۇرۇلۇشى» دىكى يۈز ئالىي مەكتەپنىڭ بىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئانا مەكتىپىم سۆيسۈزۈك خىسلەتلىرىدىن جىرا - جىرالار ياسىغان، تۈلپاردەك چاپچىشلىرىدا كۆچ - قۇۋۋەتكە تولغان چاغلاردا 80 يىللىق خاتىرىسىنى قوتلۇقلىدى. رەڭدار گۈللەر- دەك دەستە تۈزۈپ پورەكلىگەن، پەرۋاز قىلىپ پەلەككە يەتكەن شۇڭقاردەك خىسلەتكە تولغان بۇ پەيتلەردە 80 يىللىق تەنتەنىسى- گە چۆمدى. شۇنداق، ئۇ رايونىمىز ماۋارىپىدا سەركە بولۇپ سەپ ئېچىپ كېتىۋاتقان چاغدا 80 يىللىق شەرەپ مېدالىنى ئاستى. ئۇ مەملىكىتىمىز بويىچە داڭلىق ئالىي مەكتەپلەر قاتا- رىدىن ئورۇن ئېلىپ پەخىر تۇيغۇسىغا چۆمۈلگەن مىنۇتلاردا، دۇنياغا يۈزلىنىپ، خەلقئارادىكى مەشھۇر ئالىي مەكتەپلەر قاتا- رىغا كىرىش ئۈچۈن ئىزدىنىۋاتقان دەقىقىلەردە ئۆزىنىڭ مۇشۇن- داق چەكسىزلىككە سۈرۈلىدىغان مەڭگۈلۈك مەنىلىك سەپەرلە- رىدە 80 يىللىق توي تەنتەنىسىگە چاقىرۇ چاچتى، 80 يىللىق تۆھپە باھارىنىڭ باشلىنىشى، بۇ يېڭى ئەسىردىكى تۇنجى قەدەم، ھەيۋەت قەدەم ...

مۇبارەك، ئانا مەكتىپىم قۇتلۇق كۈنۈڭگە مۇبارەك! 80 يىللىق تويۇڭغا مۇبارەك، 80 يىللىق شانلىق تارىخىڭغا مۇبا- رەك! ساڭا ھەمنەپەس بولغان، ئۆزلىرىنىڭ ئەمەلىي نەتىجىلە- رى بىلەن يېڭى تارىخىي بەتلىرىڭگە ئۆچمەس قۇرلارنى ئويغان جاپاكەش، مېھرىبان ئوقۇتقۇچى - ئۇستازلارنىڭ ئوتلۇق يۈرەك- لىرىدىن مۇبارەك، ساڭا يېڭى ئىستەك بېرىدىغان، يېڭى ئۈمىد بېغىشلايدىغان ھەر مىللەت ستۇدېنتلىرىنىڭ ئوتلۇق تىلەكلىرى- دىن مۇبارەك!

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

# مۇبارەك، ئانا مەكتەپ 80 يىلىڭغا، قۇتلۇق كۈنۈڭگە

## ئەنەيتۇللا قۇربان

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، دوتسېنت

ئانا مەكتەپ ئانامدەك دەپ، كۆڭۈل زوقلاندى سەكسەن يىل،
چۆمۈپ ئىرپانغا مىليون دىل، يۈرەك شوخلاندى سەكسەن يىل،
قارا تۇنلەردە نۇر - ئاپتاپ، قەلب ئويغاندى سەكسەن يىل،
ئىلىم كۆكسىدە يۇلتۇزلار، كۈلۈپ نۇرلاندى سەكسەن يىل،
ئۇلۇغ شۆھرەتلىرىڭ ھەريان شۇڭا تارقالدى سەكسەن يىل،
شەرەپ تەختىدە ھەغدالار كۈلۈپ تويلاندى سەكسەن يىل.

تامچىلاردىن چەمشە بولدۇڭ، سۆيگۈڭدە دولقۇن ئۇلغىيىپ،
بىر كىچىك ئۇچقۇن ئىدىڭسەن كۆيدۈڭ قۇياشتەك نۇرلىنىپ،
جۇت زىمىستان باستى گاھى قالدى بوستان خورلىنىپ،
پەن ئۇچۇن زۇلمەتكە قارشى ياندىڭ چېقىنلاپ تولغىنىپ،
شۇڭا ھەر سەپ، ھەر قەدەملەر جەڭگاھ ئاتالدى، سەكسەن يىل،
ئۇلۇڭدا كۆپ پىدا نامسىز، يېزىقسىز قالدى سەكسەن يىل.

جۇدۇن قاپلاپ سېنى بىر چاغ، تۇمانغا چۆكتى تالايلار،
تىقىلدى چەشمىگە لانقا، سۇغۇلدى، ئۆچتى تالايلار،
گۇناھسىزلار بوغۇشلاندى، بېغىڭدىن كۆچتى تالايلار،
ئەقىدە باغلىغان باغدىن ئامالسىز كەچتى تالايلار.

ئاشۇ بىرلە يۈرەك بىر چاغ ئەجەب زارلاندى تالاي يىل،
ھوقۇشلارغا قېلىپ ھۆرلۈك، ئىلىم خارلاندى تالاي يىل.

باھاريك ياشنىدى قايتا چىمەنزار نۇرغا پۈركەندى،
ئېچىلدى نازلىنىپ چانقال يۈرۈشكە كەڭرى يول ئەمدى.
ھارارەت تەپتىدىن دىللار تامام شادلىققا چۆمكەلدى،
بۇگۈن راستتىنلا كەك پۇرسەت كۆلۈپ گۈلگۈن چىراي كەلدى.
يېڭى مەرغۇلدا مارش بۇندا يەنە ياڭرالدى سەكسەن يىل،
رىقابەت - بەيگىدە تۇلپار چېپىپ جانلاندى سەكسەن يىل.

قەلبتە ئىشتىياق، ئارمان ئۇمىدلەردە كېلەر كۆپلەر،
گۈلىستانىڭدا بال غەملەپ، تىلەكلەرگە كېتەر كۆپلەر،
ئانا مەكتەپتە دەرمانغا قېنىپ شۇنداق ئۆتەر كۆپلەر،
ئىلىمدا كۈلدۈرۈپ ئەلنى بەھىش رۇخسار ئېتەر كۆپلەر.
ئىپار - شەربەتكە كەك باغرىك تولۇپ قاپلاندى سەكسەن يىل،
بىلىم مەلھەملىرى بىرلە دىلىك پاكلاندى سەكسەن يىل.

ئۆزۈك ئۇۋا قونۇشلارغا، قىيا بولدۇك ئۇچۇشلارغا،
پەن گۈلزارىغا شۇڭغۇپ شان - زەپەر قۇچۇشلارغا،
ئەقىل - ھېكمەتتە ھەل بەردىك يېڭى دەۋران قۇرۇشلارغا،
رىقابەت - بەيگىدە مەزمۇت قىيا سۈرەت تۇرۇشلارغا.
قۇياش مېھرىگە مىليونلار شۇڭا قاقلاندى سەكسەن يىل،
جۇلا ژەسلىگە تەقدىرداش بولۇپ باغلاندى سەكسەن يىل.

قۇياشتەك مېھرىبان ئۇستاز ساڭا قولداش، ساڭا يولباش،
گۆھەردەك مېھنىتى - ئەجرى كامالىڭغا ھامان ئۇلتاش،
شۇڭا تۆھپە، يېڭىش سەندە ئۇ قەلبىگە يىلتىزداش،
يۈلەنچىك شۇ، تايانچىك شۇ، ئۇنىڭسىز سەندە نە بەرداش.

ئاشۇ خىسلەتكە مىليونلار چۆمۈپ تاۋلاندى سەكسەن يىل،
يۈرۈشكە ياڭرىتىپ مارشنى يەنە ئاتلاندى سەكسەن يىل.

ھارارەت يىلتىزى شاملار تۇتاشتى ياش تىلەكلەرگە،
سۇغۇلماس چەشمىدەك خىسلەت ئۇلاشتى ئوت يۈرەكلەرگە،
قۇياش ئارمانلىرى ئويغاق قانات يايدى جىيەكلەرگە،
بەسسلماس تۇيغۇدا ئەۋلاد قەدەم ئالدى كۆرەكلەرگە.
ئىزىڭدىن چاقنىدى يۇلتۇز، يۈكۈڭنى ئالدى سەكسەن يىل،
يېڭى سەپلەردە تۇلپاردەك، گۈدۈكلەر چالدى سەكسەن يىل.

قىزىل بىنا كۆلەر ئەستە قىزىل دەرۋازىدىن كىرسەڭ،
ئورماندەك ئىمارەتلەر گويا قامۇس ئەگەر بىلسەڭ،
ئېرپان مەلھىمى چەشمە ھەغدا دىلدا ئىنتىلسەڭ،
تىلەكلەرگە تاڭ ۋەسلىڭ ئەۋلاد دەپ ئەگەر كۆيسەڭ.
بىرلىكتە ئىلىم سەندە ئەجەب ھاللاندى سەكسەن يىل،
يېڭى جەڭگاھ - يۈرۈشلەرگە ھازىرلاندى سەكسەن يىل.

جەنۇب بىرلە شىمال بويلاپ قاناتلاندىڭ، كېڭەيدىڭ تېز،
گىلەمدەك ئۇز چىمەن ئەتراپ، گۈلىستانغا پۈركەندىڭ تېز،
گۈل باغلار ئارا كۆللەر ھۇزۇرلاندىڭ، چۆمۈلدۈڭ تېز،
يېشىل ياقۇت سېنىڭ باغرىڭ، گۈزەل تاڭدەك سۇزۇلدۇڭ تېز.
مەڭگۈلۈك باھار ھۆسنىڭ بۇگۈن يارالدى سەكسەن يىل،
ئەجر - مېھرىڭدە گۈل پەسلىڭ شاھ سانالدى سەكسەن يىل.

ئانا مەكتەپ، ئانامدەك سەن! باغاشىڭدا يېتىلدىم مەن،
ئۇلۇمدا يىلتىزىم ئۇزۇڭ، گۈلىستاندەك ئېچىلدىم مەن،
ھالال ئەجرىڭدە يا قەددىڭ نىشان كۆزلەپ ئېتىلدىم مەن،
قۇياش بولغاچ ئۇزۇڭ بىزگە نۇرۇڭدەك زەر چېچىلدىم مەن.

سېنىڭ بىرلە كۆلەر ئىقبال، تىلەكلەر قاندى سەكسەن يىل،
ئەقىدەڭ ئاچتى گۈل رۇخسار، يۈرەكلەر ياندى سەكسەن يىل.

بۈگۈن بايرام، بۈگۈن شادلىق، كۆڭۈل شۇ تاپ غەزەلخانە،
گۈزەل كۆيلەردە چىن سۆيگۈ قىلار جەۋلانە ـ جەۋلانە،
يېڭى پەللە، يېڭى مەنزىل قەلب مەستانە ـ مەستانە،
كۆڭۈلنى رام قىلار نۇسرەت ئەجەب دۇردانە ـ دۇردانە.
قېنىش تاپتىڭ ئانا مەكتەپ زەپەر قۇتلاندى سەكسەن يىل،
يېڭىشلاردىن ـ يېڭىشلارغا يەنە ئات سالدى سەكسەن يىل.

يېڭى ئېرا، يېڭى دەۋران ساڭا يۈكلەندى كۆپ پەرمان،
ئىجاد ـ مېھنەت بىلەن كۆلسۇن تالاي ئىستەك، تۆمەن ئارمان.
چېلىشلاردا يېڭىش تاپقىن ساڭا يارەن كامال ـ ئىمكان،
زەپەرلىك سەپ ـ سەپەرلەردە ئۆزۈڭ باشچى ـ بۈيۈك كارۋان.
شەجەرىڭ بەتلىرى گۈلگۈن قەۋەت ئۇزلاندى سەكسەن يىل،
يۈرەكتىن ئىپتىخار، ئالقىش يەنە قوزغالدى سەكسەن يىل.

※

خىرىس، پۇرسەت، رىقابەتتە ئەجەب تاۋلاندى سەكسەن يىل،
بۈگۈن ھەيھات، جۈلا بارچە كۆلۈپ تويلاندى سەكسەن يىل.
بىلىم پەرۋازىدا داڭلىق دېگەن نام ئالدى سەكسەن يىل،
ئىلىم بەيگىسىدە يۈزدىن بىرى سانالدى سەكسەن يىل.
بېسىلماس سۆيگۈ ھەم ئالقىش يەنە قوزغالدى سەكسەن يىل،
يېڭى جەڭگاھ، سەپەرلەرگە يەنە ئۈل سالدى سەكسەن يىل.

www.uyghurkitap.com

# 80 يىلىڭغا مەدھىيەم

مۇنەۋۋەر مۇختەر

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

تىلەكلەردىن كۆڭلەر ھېكمەت، بۇرۇلسام ئارقىغا بىر رەت،
ئۇلۇغ مەنزىل قارارگاھى سېنىڭسىز تاپمىغاي شەۋكەت.

غەيۇر ئوغلانلىرىڭ سەكسەن يىلىڭغا كۆز تىكەر مەغرۇر،
ئۇزۇن مەكتۇپ - سالاملاردا «ئانا مەكتەپ» دېگەن بىر خەت!

لەزىز كۆيگە بولۇپ تەڭكەش، شۇنىرلار گۈل - گىياھ تاتلىق،
غۇبارسىز جۇپ قاراقلارغا گۈزەل ئارمانلىرىڭ ئۇلپەت.

ئانا، قۇتلۇق كۈنۈڭ بولغاچ، ئىزنىڭنى ئىزدىدىم بۇندا،
نىتەي، جىسمىڭ ئەجەب تارتقانىكەن ئۆتمۈشتە كۆپ كۆلپەت.

كۆيۈپ ئۆچمەس ھالال ئىستەك تۇتاشتى ياش يۈرەكلەرگە،
ئۇزۇلمەس مارشى ئەجدادنىڭ، سولاشماس بىزدىكى غەيرەت.

ناۋا قىلغاي قاراڭغۇ دىل، چىراغىڭ مېھرىدىن شۇ دەم،
مالامەت دەشتىدە چەكسە پەرىشان روھ ئەگەر ھەسرەت.

ئەزىز نامىڭ پۈتۈلمەكتە بالاڭ يازغان كىتابلارغا،
كېزىپ تىلسىم چۆلىنى ھەر قىزىڭ - ئوغلۇڭ قۇچار شۆھرەت.

تالاي شاملار يېنىپ ئۆچتى، تالاي چۈشلەر كۆمۈلدى، بەس!
ئۈدۈم قىلدىڭ ئاڭا مەشئەل، كۆتەر بىزنى بىلىم پۈرسەت!

ئىختىيارسىز ئالدىم قەلەم، قىلاي دەپ ھۆرمىتىم ئىزھار،
ئىزىڭدىن كۆكلىگەي گۈللەر، ساڭا يار مەڭگۈلۈك نۇسرەت!

ئۇيغۇر كتاب توپ بېكىتى
www.uyghurkitap.com

# ئۆمەرجان يۈمۈرلىرى

(ئۇيغۇر مودېرنىزم يۈمۈرلىرى)

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئونتۇرا ئاسىيا تەتقىقاتى ئورنىدىن، ئاسپىرانت

## دېموكراتىيىنى مەنمۇ بىلىمەن

بىر دېھقان سېمىز، كۆچلۈك بىر ھاڭگىنى سېتىۋېلىپ بىر كۈن ئوبدان بېقىپتۇ ۋە ئەتىسى ئېتىزغا ئاچىقىپ بىر ئىشلىتەي دېسە، ئېشەك ئۈچ ئاچا يولغا كەلگەندە زادىلا ماڭغىلى ئۇنىماپتۇ. دېھقان غەزەپتە ئۇنى ئېغىلغا سولاپ نەچچە كۈن ئاچ قويايى دېسە، كاج ئېشەك ئېغىل تەرەپكىمۇ ماڭغىلى ئۇنىماپتۇ ...

دېھقان ئامالسىز قېلىپ ئاخىر قېنى قانداق قىلا، دەپ قويۇۋېتىپ، ئېشەك چىچاڭشىپ دوڭغاق ئاتقان پېتى يېشىل دالا تەرەپكە چېپىپ كېتىپتۇ. دېھقان بۇنىڭغا قاتتىق ھەيران قاپتۇ:

— ياپىرىم، ئېشەك چېغىدا دېموكراتىيىنى بىلىۋالغىنىنى قارا!! — ئۇ تۇرۇپلا ۋارقىرىغان پېتى ئېشەكنىڭ كەينىدىن يۈگۈرۈپ قوغلاپ كېتىپتۇ، — توختا! جاڭگالدا يولۋاس بار!!

1994 - يىلى، ئۈرۈمچى

## ئادەم بىلەن ھايۋاننىڭ پەرقى

تومۇزنىڭ تىنجىق ئىسسىق بىر كۈنى، ئوقۇتقۇچى جىمجىت سىنىپتا دەرس ئۆتۈۋاتاتتى.

— ئىنسان بىلەن ھايۋاننىڭ پەرقى، ئىنسانلار تەپەككۇر قىلالايدۇ، ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرىنى ياسىيالايدۇ ...

بۇ چاغدا سىنىپتا خورەك ئاۋازى ئاڭلىنىشقا باشلىدى.

— سەمەت، ئۇخلىما، تۇرە!

سەمەت كۆزىنى ئۇۋلاپ تۇردى.

— سەن دەپ باقە، ئادەم بىلەن ھايۋاننىڭ پەرقى نېمە؟

— ھايۋان ئادەمدىن قەيسەر.

— نېمىشقا؟ !

— ئۇلار دادىسى بىلەن بالىسى ئۆلسە يىغلىمايدۇ.

1994 ـ يىلى، ئۈرۈمچى

## ۋاستىلىك شىپا

— باش ئاغرىقىنىڭ دورىسىنى نېمانداق جىق ئەكىلىۋالـ
ـدىڭ، بۇنىڭ ھەممىسىنى سەن ئىچەمسەن؟

— ھەئە.

— بېشىڭنىڭ ئاغرىقى خېلى ئېغىرمۇ؟

— ھەئە.

— بۇنى مەن ئەجەب بىلمەيدىكەنمەنغۇ؟

— پات ـ پات كېلىپ تۇرغان بولساڭ بىلمەمتىڭ.

— كېسىلىڭ ئاستا خاراكتېرلىكمۇ، جىددىي؟

— جىددىي، تۇرۇپ ـ تۇرۇپلا قوزغىلىدۇ.

— قانداق چاغدا؟

— خوتۇنۇم مودا كىيىنىم جېدىلى قىلىپ سوقۇشقاندا.

— دورا بۇنىڭغا شىپا بولامدۇ؟

— ئەلۋەتتە.

— قانداقسىگە؟

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

— تۆت تابلېتكىنى بىراقلا ئىچسەم، ئاشقازىنىمنىڭ ئاغرىقى باشلىنىپ، باش ئاغرىقىمنى بېسىپ چۈشىدۇ!

1994 - يىلى، ئۈرۈمچى

## ئوخشاش قىزىقىش

دىلشات چەت سەھرادىكى نەۋرە ئىنىسى سەمەتلەرنىڭكىدە قونۇپ قالدى.

— سەمەت، سېنىڭ مەجەزىڭ ماڭا بەك ئوخشايدىكەن.

— نەرسەم؟

— سەن تاڭ ئاتقۇچە: «يىلتىزىنى چىقىرىپ قويىمەن، يىلتىزىنى چىقىرىپ قويىمەن» دەپ چۆيلۈپ چىقتىڭ.

— مەن تولا جۆيلۈيمەن شۇ.

— سەنمۇ ئوتتۇرا مەكتەپ ماتېماتىكا كۇلۇبىنىڭ ئەزاسىما؟

— ياق، مەن ئوتتۇرا مەكتەپنىمۇ ئوقۇمىغان.

— ئەمىسە، سەن يىلتىز چىقىرىشنى قانداق ئۆگىنىۋالدىڭ؟

— بۇ ئاسان ھەم كۆڭۈللۈك ئىشقۇ.

— يىلتىز چىقىرىش ئۇسۇلۇڭنى دەپ باقە.

— مەن تۇنۇگۈن مېنى ئۇرغان نېيازلارنىڭ يېڭى تەككەن ئالما كۆچەتلىرىنى يۇلۇپ يىلتىزىنى چىقىرىپ قويدۇم، ھا - ھا - ھا!

— نېمە دېدىڭ؟!

— مەنچۇ قوم دۆڭنى كولاپ قارىبى[1] يىلتىزى چىقىرىپ شورايمەن تېخى!

1994 - يىلى، ئۈرۈمچى

---

① قارىبى — چۇچۇكبۇيا.

## پارىخورنى يۆلەش

بىر ئەمەلدارده‌ك پۇزۇر كىيىنىۋالغان كىشى، يېڭى بەتىن-كىنى كىيىپ، غاچ - غاچ دەسسەپ كېتىۋېتىپ شاپاقنى دەسسىۋالىدۇ - ده، تېيىلىپ ئوڭدىسىغا ئۆچۈپ كېتىدۇ.

بىر ئاق كۆڭۈل ئادەم كېلىپ ئۇنى يۆلەيدۇ.

ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇستۇاشلىرىنى قېقىشتۇرغاچ دەيدۇ:

— ئەجەب ئوسال ئاياغكىنا بۇ، ئادەمنى سىياسەتتەك قاتتىق يىقىتقىنىنى قارا!

— سىز پارا يېگەنمۇ؟ — سورايدۇ ئۇنى يۆلىگۈچى.

— نېمە؟! — دېۋەيلەپ هومىيىپ كېلىدۇ يىقىلغۇچى.

يۆلىگۈچى قورقۇپ ئارقىغا داجىپ ئۇمۇ شاپاقنى دەسسۇلىدۇ - ده، يىقىلىپ كېتىدۇ.

— بەللى، سىزمۇ پارا يەپسىز - ده!

— نەدىكىنى، مەن پارىخورنى يۆلىگەن.

1992 - يىلى، ئۈرۈمچى

## كۆندۈزى يۇلتۇز كۆرۈش

— مۇئەللىم.

— هە، نېمە؟

— كۆندۈزى يۇلتۇز كۆرگىلى بولامدۇ؟

— بولىدۇ.

— قانداقسىگە؟

— سەن ئۆيۈمگە كىرىپ، ئىشىك - دېرىزىنى دۈملەپ تو-

www.uyghurkitap.com

رۇسقا قارىسا‌ڭ، يامغۇر ئۆتىدىغان تۇشۇكلەردىن يۇلتۇز چولپان كۆرۈنىدۇ.

1993 ـ يىلى، ئۈرۈمچى

## دېھقانلار چارىسىز قالىدۇ

— مەن ئالدىنقى سائەتتە سامساقنى سالامەتلىككە كۆپ پايدىلىق ئىكەنلىكىنى ھەمدە كېسەللىكلەرنى داۋالىيالايدىغانلىقىنى سۆزلەپ ئۆتتۈم، قېنى، سىلەرمۇ دەپ بېقىڭلار، سامساقتەك سالامەتلىككە پايدىلىق كۆكتات يەنە بارمۇ؟

. . .

— سەمەت، سەن دەپ باقە!

— پىياز.

— ياخشى، يەنە بارمۇ؟

— سەۋزە.

— يەنىچۇ؟

— تۇرۇپ، ياڭيۇ، خاسىڭ ...

— بولدى. بۇ كۆكتاتلار سالامەتلىككە قانداق پايدىلىق ـ ھە؟

— ئۇلار يەر ئاستىدا مېۋىلەيدۇ.

— بۇنىڭ كۆكتاتلارغا نېمە پايدىسى بار؟

— چۈنكى، دېھقانلار ئۇنىڭغا ھاشارات دورىسى چاچالمايدۇ!

2001 ـ يىلى، ئۈرۈمچى

# ئانچىكىم ئىشقا

نېمىسلار نەچچە مىڭ تانكا ـ ئايروپلان بىلەن مىليون قوشۇن موسكۋاغا ئاخىرقى ھۇجۇم باشلايدۇ. جەڭ ئىنتايىن كەسكىن بولىدۇ.

قارشى جەڭگە قوماندانلىق قىلىۋاتقان گېنېرال ئالدىنقى سەپ ئىستىكامىنى تەكشۈرۈپ كېتىۋاتسا، بىر خەلق ئەسكىرى بېشىنى ئازگالغا تىقىپ تىترەپ ياتقۇدەك. ئۇ دەرھال بېرىپ ئۇنىڭ يوتىسىغا بىرنى تېپىپتۇ ۋە:

— تۇر! قورقۇنچاق ئەسكەر، مىلتىقنى ئال، نېمىسلارنى ئات! — دەپ بۇيرۇق بېرىپتۇ.

خەلق ئەسكىرى مىڭ تەستە كۆزەينىكىنى تېپىپ ئورنىدىن قوپۇپتۇ.

— گېنېرال، مەن جەڭ قىلىپ باقمىغان، مىلتىق ئاتالمايمەن، — ئەسلىدە ئۇ بىر ئاق باش پروفېسسور بولۇپ، قورققىنىدىن غال ـ غال تىترەپ كەتكەنىكەن.

— ماڭ، بېرىپ باش قوماندان S غا يەتكۈز! نېمىسلار نەچچە مىڭ تانكا ـ ئايروپىلان، مىليون قوشۇن بىلەن ھۇجۇم باشلىدى! بىزنىڭ ئوق ـ دورا تەمىناتىمىز كەمچىل.

پروفېسسور سومكىسىنى قولتۇقىغا قىسىپ يۈگۈرگەن پېتى باش شتابقا يېتىپ كەپتۇ. ئۇ:

— با ... ش قو ... ماندان ... S ... نېمىسلار ... ئۇ ... ئايروپىلان ... تانكا ... — دەپ تىترەپ دۇدۇقلاپ مەقسىتىنى بىلدۈرەلمەي قاپتۇ.

— قورقماي سۆزلەڭ، پروفېسسور نېمىسلار خېلى يىراقتا، — دەپتۇ S.

ئۇ مىڭ تەستە مەلۇماتنى ئۇقتۇرۇپتۇ.

— شۇ ئىشمىدى، — دەپتۇ باش گېنېرال S غاڭزىسىنى شوربغاچ، — مەن سىزنى ئىمتىھان ئالامدىكىن دەپ قاپتىمەن!

1995 - يىلى ئۆكتەبىر، تاشكەنت

## بىر خانا سان كەمكەن

— قايسىڭلارنىڭ دادىسى موللا؟ — سوردى ئوقۇنقۇچى ئوقۇغۇچىلىرىدىن.

— مېنىڭ، — ئورنىدىن تۇردى سەمەت.

— مە، ما ئون سومنى، ئانامنىڭ ئۆلۈمىنىڭ ئۈچ يىلىغا ئاتاپ بەردىم. داداڭغا ئاپىرىپ بەر، ئانامنىڭ روھىغا ئاتاپ ئوبدان دۇئا قىلىپ قويسۇن.

ئەتىسى.

— سەمەت، پۇلنى داداڭغا بەردىڭمۇ؟

— بەردىم.

— دۇئا قىلدىمۇ؟

— ئۇزۇندىن - ئۇزۇن دۇئا قىلدى.

— پۇلغا رازى بولدىمۇ؟

— سەل غودۇرىدى.

— نېمىشقا؟ !

— پۇلنىڭ ئارقىسىدىكى سان ئوننىڭ ئارقىسىدا يەنە بىر نۆل كەمكەن.

1998 - يىلى 5 - ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

# ئۆگەتمىسمۇ بىلمۇۋالدىم

— دادا قايسىسى ئەرلەرنىڭ ھاجەتخانىسى؟ — سورايدۇ بەش ياشلىق بالا دادىسىدىن تەنتەربىيە سارىيى زالى ئىچىدە.

— قارا بالام، ئاۋۇ چېچى قىسقا ئادەمنىڭ بېشى تۇرغان ئىشىك ئەرلەرنىڭ ھاجەتخانىسى، چېچى ئۇزۇن ھەم بۇدۇر ئادەمنىڭ بېشى تۇرغان ئىشىك ئاياللارنىڭ ھاجەتخانىسى.

بالا ئەرلەرنىڭ ھاجەتخانىسىغا كىرىپ چىقتى.

— دادا، بۇ دورام ئۆزۈم بىلمۇۋالدىم.

— نېمىنى؟

— مۇرات ئاكام ئايالكەن - ھە؟

— نېمە؟ !

...

1992 - يىلى 3 - ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

www.uyghurkitap.com

# بىزدىكى مېھىر-مۇھەببەت، غەيرەت-شىجائەت غايىب بولمىسۇن

(نەسر)

## مۇھەممەتجان

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

بىز ئوقۇغۇچى. بىز «ئوقۇغۇچى» دېگەن ئاددىي نام ئاستىدا ئىنتايىن مۇشكۇل ۋە شەرەپلىك ۋەزىپىنى ئۈستىگە ئالغۇچى. بىز بىر مىللەتنىڭ ئۆتمۈشىگە ۋارىسلىق قىلغۇچى، بۈگۈننىنى ئىپادىلىگۈچى ۋە شۇ مىللەتنىڭ ئۆتمۈشتە ۋە بۈگۈنكى كۈندە يارىتىلىشىغا كەلگۈسىگە يەتكۈزگۈچىلەر.

ئالىي مەكتەپتە ئوقۇش نېمىدىن دېرەك بېرىدۇ؟ شىنجاڭ-نىڭ يېزا - قىشلاقلىرىدا ئۇيغۇر نوپۇسىنىڭ كۆپ قىسمىنى تەشكىل قىلىپ كېلىۋاتقان بىز توپ كىشىلەر ئۆچۈنلا ئەمەس، ھەتتا چوڭ شەھەرلەردىكى نۇرغۇن كىشىلەر ئۆچۈن ئېيتقاندىمۇ ئالىي مەكتەپنى ئوقۇش ئاسان كېلىدىغان پۇرسەت ئەمەس. بىر مىللەت ئەزاسىنىڭ ئون نەچچە يىللىق جاپالىق ئوقۇشى، سان-سىزلىغان ئاتا - ئانىلارنىڭ مېھنىتى ئارقىسىدا ئاز ساندىكى ياشلارغا نىسىپ بولىدىغان پۇرسەت. ئۇ بىر ئوقۇغۇچىنىڭ ئوقۇش ھاياتىدىكى ئاخىرقى چەككە يېقىنلاشقان، نۇرغۇن قىممەت-لىك نەرسىلەر — بىر كەتسە كەلمەيدىغان گۈزەل ياشلىق چاغ-لارنىڭ، ساۋاقداشلىقنىڭ، بالىلىق، ئۆسمۈرلۈكنىڭ بىر - بىرلەپ يىراقلىشىپ ئاخىرقى پۇرسەتكە ئېرىشىدىغان تۇنجى قە-

دىمى.

ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئاللىقاچان ئاق - قارىنى پەرق قىلالايدىغان، تۇرمۇش قارىشى، دۇنيا قارىشى، كىشىلىك مۇناسىۋەت قارىشى تېكلەنگەن چوپچوڭلا ئادەم بولۇپ قالغان، ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا ئاتا - ئانىسىنىڭ ۋە جەمئىيەتنىڭ مەلۇم ئومىدىنى باش تارتىپ بولالمايدىغان ھالدا ئۆز ئۈستىگە ئالغان بىر گەۋدە. بىز ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى يېقىن كەلگۈسىدە زاماناشلىرىمىزنىڭ ئىلغارلىرى، ئاقىللىرى سانىلىپ، ھايات پويىزىنىڭ مەلۇم بىر باسقۇچلۇق مۇساپىسىدە پاراۋۇز بولغۇچىلارمىز. يەلكىمىزدىكى مەسئۇلىيەت ھەرگىزمۇ ئېغىزدىكى مەسئۇلىيەت ئەمەس. بىزنىڭ بۇ مەسئۇلىيەتنى ئادا قىلىش - قىلالماسلىقىمىز بىر مىللەتنىڭ يېقىن كەلگۈسىدىكى رىقابەت كەسكىنلەشكەن سەھنىسىدىكى يۇز - ئابرۇيىغا بىۋاستە باغلانغان.

بىراق، بىز چوڭ - چوڭ مەسىلىلەردە «تەلەي ئوڭ ئەمەس» دەپ، كۆندىلىك تۇرمۇشىمىزدا «تۇرمۇشنىڭ ئېھتىياجى» دەپ باھانە كۆرسىتىپ. «زامانغا ماسلىشىش» يۆنىلىشى بويىچە بەزىلەر پۇل، ئابرۇي، مەنسەپ، شەخسىي ھەۋەس ئۈچۈنلا ياشاپ، مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى، مىللىي تۇيغۇ ۋە مېھىر-مۇھەببەتتىن بارغانسېرى يىراقلاپ كېتىۋاتىدۇ.

بىزگە مېھىر - مۇھەببەت بەرگەن، ئىنسانىي مېھىر - مۇھەببەتنىڭ نېمىلىكىنى ھېس قىلدۇرۇپ تۇرىدىغان ئاتا - ئانىمىز بىلەن بولغان ئاربىلىقىمىزنىڭ يىراقلىشىشى، پۇل كار-تۇشكىسىدا تۇيۇقسىز پەيدا بولۇپ قالىدىغان پۇل، يۇرتتىن، قېرىنداش، دوستلاردىن ئايرىلىش نەتىجىسىدە بىزدە پەيدا بولغان تەنھالىق تۇيغۇسىغا جور بولغان ساۋاقداشلار ئولتۇرۇشى، دېسكو، تانسا ئېلانلىرى، كىنوخانا، تورخانىلار ... بەزىلەرنى ئاستا - ئاستا مۇھەببەت دۇنياسىدىن يىراقلاشتۇردى. «ئۇرۇم-

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

چى ئىستېمال سەۋىيىسى يۇقىرى شەھەر»، «پۇلنى تېجەپ ئىشلىتىش بەك قىيىن، ھەرقانچە قىلسىمۇ يەنە پۇل سەرپ بولىدىكەن»، «مەكتەپنىڭ تامىقى ناچار كۆڭلەيۋاتىدۇ. مەن ... ئۇنىڭ ئۇستىدە مەكتەپىمۇ پات - پات پۇل يىغىپ تۇرىدىكەن» ... مانا بۇ بىزنىڭ ۋىجدانىمىزنى قايرىپ قويۇپ، ئاتا - ئانىمىزنى ئاقتى - سوقتى قىلىدىغان باھانە - سەۋەبلىرىمىز. ئالدى بىلەن بىز ئۆيدىكىلىرىمىزدىن پۇل سوراشتىن ھېيىقماسلىققا كۆندۈق، ئاندىن بارا - بارا ئۇلارغا بولغان مېھرى - مۇھەببىتىمىزمۇ سۇسلىشىشقا باشلىدى.

ئاتا - ئانىمىزنىڭ بىز ئۈچۈن قانچىلىك جاپا تارتىۋاتقانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالىشىمىز مۇمكىن، لېكىن ئۇلارنىڭ ئېتىزىدا پۇت - قولىنىڭ قانچىلىك سىرقىراپ ئاغرىغىنىنى، قانچىلىك ھاسىراپ، قانچىلىك يۆتىلىپ كەتكىنىنى ... بىز ئۇلاردەك ھېس قىلالمايمىز. ئارىلىقنىڭ يىراقلىقى بىزنىڭ ئۇلارغا بولغان ئەنسىرەشلىرىمىزنى ئۇنتۇلدۇرىدۇ: «نېمە ئامال، ھەرقانچە ئويلىساقمۇ، سېغىنساقمۇ، شۇنداقلا بېرىپ كەلگىلى بولمىدىغان قوغۇنلۇقنىڭ يولىمىدى.» بىزدىكى بۇ خاتىرجەملىك تۈيغۇسى سەلبىي رول ئويناپ، بىزدىكى ھايانى يوقاتتى، بىز تېلېفوندا ھېچ ھېيىقماي پۇل دېيىشەيدىغان بولدۇق. «ئاتا - ئانامنىڭ خۇشاللىقى مېنىڭ ياخشى ئوقۇشۇم، ياخشى ئوقۇپ ياخشى خىزمەتكە ئېرىشىشىم، ئۇلار مەندىن رازى بولىدۇ. ئۇلار تولىمۇ ئالىيجاناب كىشىلەر، ئۇلار بىزدىن ھېچ نەرسە تەمە قىلمايدۇ. ياخشى ئوقۇساقلا ...» باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىسىمۇ دېيىشەيدىغان بۇ چىرايلىق گەپ مېڭىمىزنىڭ قەيەرلىرىدۇر ئۇرناپ كەتكەن. بۇ چىرايلىق سۆز دائىم دەل ۋاقتىدا بىزگە «تەسەللى» بېرىپ تۇرىدۇ.

يۇرتىمىز مۇزلىماقتا. تاملىرى تانسىخانا، دېسكوخانىلار-نىڭ ئېلانلىرى بىلەن، كوچىلىرى تېتىقسىز ۋاراڭ - چۇرۇڭ

بىلەن، بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرى مۇھەببەتتىن ئىبارەت مۇقەددەس قالپاق ئاستىدىكى كىشىلەر بىلەن ئاۋاتلىشىپ كېتىدىغان جايلار، بىر قاراشتا قايسى ئىرق، قايسى مىللەت ئىكەنلىكىنىمۇ ئايرىپ بولغىلى بولمايدىغان، بىر توپ كىيىم - كېچەك، چاچ پاسونى ۋە گىرىم بۇيۇملىرى مودىللىرى بىلەن تولغان بۇ مۇھىت بىزگە ئەنئەنىۋى مەدەنىيەتنىڭ، ئەخلاقىمىزنىڭ، ئېتىقادىمىزنىڭ نەقەدەر مۇھىملىقىنى ھېس قىلدۇرماقتا ...

بىز مېھرىبان ئاتا - ئانىمىزنىمۇ چىن يۈرىكىمىزدىن سۆيەلمەيدىغان، تەتىللەردە ئۆيگە قايتقاندا پۈتۈن ۋۇجۇدىمىز بىلەن ئۇلارنى قۇچاقلىيالمايدىغان بولۇپ قالغان، يۈرىكىمىزدىكى مۇھەببەتنىڭ ئۇرنىنى ۋاقىتلىق، ئەھمىيەتسىز كىشىلىك مۇناسىۋەتنىڭ غەملىرى، ماددىي جەھەتتىكى ئىنتىلىشلىرىمىز ئىگىلەپ كېتىۋاتقان تۇرساق، بىز يۈرىكىمىزنىڭ قايسى قىسمى بىلەن مىللەتنى، ئۆزىمىزنى سۆيەلەرمىز؟ مۇشۇ مۇزدەك يۈرىكىمىز بىلەن نېمىنى ھەقىقىي سۆيەلەرمىز؟ بىز ئوقۇغۇچىلار بىلىم ئىگىلىگۈچىلەر، كەلگۈسىنىڭ ئۈمىدى دەپ ئاتالغان بىز چېغىمىزدا نەيرەڭ ئۇزاز دۇنيانىڭ ئۆز ماھىيىتىنى يوشۇرغان رەڭدار توربىدا كۆزىمىزگە گۈزەل، قەدىرلىك، سۆيۈملۈك كۆرۈنگەن نەرسىنىلا سۆيۈپ يۈرگەن يەردە، بىزنى ئۇلگە قىلغۇچى، بىزگە ۋاردىس بولغۇچىلار قاندىق قىلار؟! بىز ئادا قىلالمىغان مەسئۇلىيەتنى بىزدىن كېيىنكىلەر، بۆشۈكىدىلا قېرىپ قېلىۋاتقان، ئاغزىدىن شېكەر تامىدىغان، لېكىن ئۆزىدىكى ئەقىلنى جايىغا ئىشلىتىشنى بىلمەيدىغانلار ئۆز ئۇستىگە ئالالارمۇ؟

ساۋاقداشلار، بىزمۇ ئىنسان، بىز مۇھەببەت بىلەن ئەقىلنىڭ بىرلىكىدىن ئاپىرىدە بولغان بىر گەۋدە. بىز دۇنياغا تېرىكىمىز بىلەن بازارنى، ئۇلۇكىمىز بىلەن مازارنى ئاۋات قىلىش ئۈچۈنلا كەلمىدۇق. بىزنىڭ يەلكىمىزدە ئىمتىھاندىن

ئۆتۈش، خىزمەتكە ئېرىشىشلا ئەمەس، ئەڭ مۇھىمى، مۇھەببەتلىك يۈرىكى بىلەن سۆيۈشكە تېگىشلىك نەرسىنى سۆيەلەيدىغان، ئۆز يۈرىكىنى قولىغا ئېلىپ قاراپ باقالايدىغان بىر ئادەم بولۇش مەسئۇلىيىتى بار كەلگۈسى بىزنىڭ چاكىنا ئادەم بولۇپ چىقىشىمىزنى كۈتمەيدۇ. ھەممىمىز ماددىي ئېھتىياجىمىزنىڭ قانداقلا بولۇشىغا موھتاج بولۇپ قالماستىن، ئەڭ مۇھىمى مېھىر-مۇھەببەتكىمۇ موھتاج. بىز ئېرىشمەكچى بولغان خۇشاللىق، بىز ئېرىشمەكچى بولغان بەخت ھەرگىزمۇ مېھىر - مۇھەببەتتىن ئايرىلالمايدۇ. قەلبىدە مۇھەببەت بولغان ئادەمدە ئۇمىد بولىدۇ، ئۇمىد بولغان يەردە مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى ۋە ئىشەنچ بولىدۇ. بىر - بىرىمىزنى سۆيەيلى، ئاتا - ئانىمىزنى سۆيەيلى، مىللىتىمىزنى سۆيەيلى، يۇرتىمىزنى سۆيەيلى، ۋەتىنىمىزنى سۆيەيلى، كومپارتىيىنى سۆيەيلى ...

ئاتا - ئانىمىزغا بولغان مېھىر - مۇھەببىتىمىز سۇسلاشمىسۇن، ئۆزىمىزنى ئالدىمايلى، بىز ئۇلارنىڭ خۇشاللىقى، شۇنداقلا ئۇلارمۇ بىزنىڭ خۇشاللىقىمىز. بىز ياخشى بىر خىزمەت تېپىپ ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدە خۇشاللىق، مەمنۇنلۇق، رازىمەنلىك نۇرلىرىنى چاقنىتىۋچە ئۇلار بىزنى ساقلاپ تۇرالارمۇ؟ «ھايات دېگەن مانا شۇنداق» دەپ ئۇلارنى كۆزىمىزدە يېغلاپ نادامەتتە ئۇ دۇنياغا ئۆزىتىپ، يىل نەزىرىنى بېرىۋېتىپ ئۇنتۇپ قالارمىزمۇ؟ ئوقۇش، خىزمەت دەپ ئاتا - ئانىمىزغا كۆڭۈل بۆلەلمىگەن بىزنىڭ ئەۋلادلىرىمىزنىڭ بىزگە قارىغىلى ۋاقتى چىقارمۇ؟ بىز ئايروپىلانغا ئولتۇرۇپ بۇلۇت ئۈستىدە ئۇچساقمۇ، كومپيۇتېر ئارقىلىق نەچچە ئادەمنىڭ ئىشىنى دەقىقە ئىچىدە تۈگەتسەكمۇ، بۇلۇتقا تاقاشقان بىنالاردا ئولتۇرساقمۇ، بىز يەنىلا تۇپراقتىن تۆرىلىپ تۇپراققا قايتقۇچى ئادەملەرمىز.

تېرىشىپ بىلىم ئىگىللەشتىن ئىبارەت ئەڭ ئەقەللىي مەسئۇلىيىتىمىزنىمۇ ئۇنتۇپ، ۋاقىت چەمبىرىكىنىڭ سىرتىدا،

ئۆزلۇكسىزلىك مەۋھۇم بوشلۇقتىدا غادىيىپ كېتىۋاتقىنىمىزدا، ئۇ-
زىمىزنى كۆرسەتمەكچى بولۇۋاتقاندا، تېتىقسىز پاراڭلار بىلەن
ئۆزىمىزنى مەجبۇرىي كۈلدۈرمەكچى بولۇۋاتقاندا ئويلىنىپ كۆ-
رەيلىكى بىز كىم؟ نېمە ئىش قىلماقچى بولۇپ، نېمە ئىشلارنى
قىلىۋاتقان كىشىلەر؟ تەپەككۇرىمىزنى قويۇۋېتەيلى، ھەۋەس -
ھېسلىرىمىزنىڭ رامكىسىغا سولاپ قويمايلى! ئوقۇغۇچى ئاددىي
ئىنسان ئەمەس، مەسئۇلىيىتىمىزنى ئۇنتۇپ قالمايلى!
مەن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ بىر ئوقۇغۇچىسى بولۇش
سۈپىتىم بىلەن، مەكتەپنىڭ ئوقۇتۇش سۈپىتىگە كاپالەتلىك
قىلغۇچى رەھبەرلەر ۋە ئوقۇتقۇچىلارغا ئەڭ يېقىن تۇرۇپ،
ئوبدان ئوقۇش مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلىش بىلەن بىرگە باشقا
ئوقۇغۇچىلارغا ئادەم بولۇش ھەققىدە تەربىيە بېرەلەيدىغان خىز-
مەت بىلەن شۇغۇللانغۇچى سۆيۈملۈك ئوقۇتقۇچىلاردىن شۇنى
ئۆتۈنىمەنكى، بىز ئوقۇغۇچىلار كەسپىي بىلىمگە، تېخنىكىغىلا
ئىنتىلىپ قالماي، ئەخلاقىي تەربىيىنىمۇ قوبۇل قىلىشىمىز
لازىم. شۇڭا، كۈندىن - كۈنگە ئەخلاقسىزلىشىپ كېتىۋاتقان،
تەكتىنى ۋە ئۆزىنى ئۇنتۇپ قېلىۋاتقان، ئۆزىنىمۇ، ئۆزگىنىمۇ
ئالداپ ياشاۋاتقان بەزى ئوقۇغۇچىلار توغرا يول، توغرا ئېتىقاد،
توغرا مۇھەببەت - نەپرەت تېپىۋالسۇن.
ئوقۇغۇچىلارغا، بولۇپمۇ ئالىي مەكتەپكە يېڭىلا قەدەم قوي-
غان ياشلارغا بۇ ھەقتە ئەسكەرتىش تولىمۇ مۇھىم. قېتىپ
كەتكەن يۈرەكلەرنى تىترىتىش قۇدرىتىگە ئىگە سۆزلەر پەقەت
سىلەرگە ئوخشاش بىلىملىك كىشىلەرنىڭلا يۈرىكىدىن چىقىدۇ.

# ئانامغا يېزىلغان خەت

(نەسر)

## تۇرغۇنئاي نەزەر

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

ئانا، مەن بۇ خەتنى سەن زور ئارزۇ - ئۈمىدلەرنى كۆڭلۈڭگە پۈكۈپ ئەۋەتكەن يەردىن — ئالىي بىلىم يۇرتىنىڭ ئاددىي ياتاقلىرىدا سېنى سېغىنىپ يېزىۋاتىمەن. شۇ تاپتا يېنىڭغا ئۇچۇپ بېرىپ، مېنى دەپ يادىغان يۇزلىرىڭگە مەڭزىمنى ياققۇم، دەردىمنى دەپ يادەك ئېگىلگەن بەللىرىڭنى مېھرىم بىلەن تۇتۇپ قويغۇم، ئۇچتەك ئاقارغان چاچلىرىڭنى سىلىغۇم، تاراپ قويغۇم كېلىۋاتىدۇ.

تىنىمسىز ئەمگەكتە يىرىكلەشكەن قوللىرىڭنى ئالىقانلىرىمغا ئېلىپ، جەننەتتەك بېغىشىڭغا غۇبارسىز يۇلىنىپ، يېقىملىق نەسىھەتلىرىڭنى تويماي - تويماي ئاڭلىغۇم كېلىۋاتىدۇ. ئامال قانچە، ئانا، ئىككىمىز ئىككى يەردە، بىر - بىرىمىزگە تەلپۈنۈپ مېھرىلىك تۇيغۇمىزدا سۆزلىشىپ تۇرۇۋاتىمىز. بەلكىم سەن رەسىمىم بىلەن ھەر دائىم سۆزلىشىپ تۇرىدىغانسەن. ساڭا ئوخشاش مەنمۇ ھېلىقى رەسىمىڭنى ئائىلىمىزدىكىلەر — بىرگە چۈشكەن سۈرەتنى كارىۋىتىمنىڭ بېشىغا ئېسىپ قويدۇم، قاراپ كېتىمەن. ئۆزۈمچىلا ئاجايىپ خىياللارغا چۆكۈپ كېتىمەن، ئارمانلىرىم كۆپ، ئانا، ئارزۇلىرىم ئادەتتىن كۆپ. بەلكىم ئانا مەن ياخشى كۆرىدىغان تاماقلارنى ئۈسۈپ

قويۇپ قاراپ ئولتۇرۇپ كېتىدىغانسەن. مەنمۇ ھەر قېتىم تاماققا ئولتۇرغاندا سەن ئەتكەن تەملىك، مەززىلىك تاماقلىرىڭنى، مەكتەپتىن كەلگۈچە ئولگۇرتمەن دەپ ئاشخاندا پايپىتەك بولۇپ كېتىشلىرىڭنى ئويلاپ كېتىمەن.

ئانا كەچۇر، قىزىڭ شۇنچە چوڭ بولۇپمۇ قولۇڭنى بوشاتالمىدى. قىزلىق، پەرزەنتلىك بۇرچىنى ئادا قىلالمىدى. ئەمما ئانا، سېنىڭ كۆتىدىغىنىڭنى بىلىمەن، مەكتەپكە مېڭىش ئالدىدا ياش تۆككەن كۆزلىرىڭنى يوشۇرۇپ ئېيتقان سۆزلىرىڭ يۈرىكىمگە ئورنىشىپ كەتتى. سەن يارىملىق ئۆلاد بول دەيسەن، ياخشى ئوقۇ دەيسەن. ھەر قېتىم كەلگەن خېتىڭدىن ئانىلىق مېھرىڭ چېچىلىپ تۇرىدىغان نەسىھەتلەر مېنى تىنىمسىز ئىزدىنىشكە ئۈندەپ تۇرىدۇ.

ئانا، سەن مېنىڭ ئۇلگەم. مەن سەھەر تۇرۇشنى سەندىن ئۆگەنگەن. سەن سەھەر تۇرۇپ ئىشقا — باشقىلار ئۈچۈن كوچا - يوللارنى پاكىز تازىلاشقا ماڭىسەن. مەن ئەتىگەنلىك ئۆگىنىشكە ماڭىمەن.

ئانا، بىز ئاشۇنداق سەھەر باشلانغان قۇتلۇق سەپەرمىزدە ئاخىر بەختلەر قۇچىقىدا خۇشال ئۇچرىشىمىز.

ئانا، قانداق ئەھۋالىڭىز؟ سالامەتلىكىڭىز ياخشىمۇ؟ خىزمىتىڭىز يەنە شۇنداق ئالدىراشمۇ؟ مەن كېتىپ خىزمىتىڭىز ۋە ئائىلە ئىشلىرى سىزنى تېخىمۇ چارچىتىۋەتتى ھەقاچان، مېنى كەچۇرۈڭ.

ئانا، ئاشۇنداق ۋاقىتلاردا يېنىڭىزدا بولالمايۋاتقانلىقىمدىن، ئىسسىققىنا بىر پىيالە چاي سۇنالمىغانلىقىمدىن، تېلىپ كەتكەن پۇتلىرىڭىزنى تۇتۇپ قويالمايۋاتقانلىقىمدىن، يەنە - يەنە نۇرغۇن ئىشلارنى قىلىپ بېرەلمىگەنلىكىمدىن شۇنچە ئۆكۈنىمەن. بىراق، كېيىنكى ھاياتىمدىكى ھەر ئۇچۇن، سىزگە راھەت كۆرسىتىش ئۈچۈن يەنىلا مۇشۇ

www.uyghurkitap.com

يەردە تامچە ـ تامچە كۆز ياشلىرىڭىز، ئاھ ئۇرۇشلىرىڭىز، كېچە ـ كېچىلەپ ئىشلىشىڭىز بەدىلىگە كەلگەن مىنۇت ـ سە-كونتنى ئورتاق ئارزۇيىمىزغا يېتىش ئۈچۈن، ئارمانلىرىڭنى ئاخىر تولدۇرۇش ئۈچۈن، كىتابلار دۆۋىسىدە ئۆگىنىش بىلەن مۇكچىيىپ ئولتۇرۇشقا، ئاشۇنداق ھالەتتە كۈنلەرنى ئەھمىيەت-لىك ئۆتكۈزۈشكە مەجبۇرمەن.

قەدىردان ئانا، ئېسىڭىزدىمۇ؟ مەن بولدى ئوقۇماي، سىز-گە يارەملىشەي دېسەم، ماڭا قاتتىق رەنجىگەنتىڭىز. مىللەت ئۈچۈن ئالىي مەلۇماتلىق يارامليق ئادەم تەربىيىلەپ بېرەلمىسەم قانداقمۇ ئانىلىق قەرزىمنى ئادا قىلغان بولىمەن دېگەنتىڭىز. سىز ئۆز ھەرىكىتىڭىز، گەپ ـ سۆزلىرىڭىز، بىر خىل تىز پۈكمەس چىدامچان روھىڭىز بىلەن ماڭا روھىي يۆلەنچۈك بو-لۇپ كەلگەنىدىڭىز، ھەممە ئادەم ئۆز ئانىسىنى ئەڭ ئۇلۇغ دەيدۇ. بىراق، شۇنى ھېس قىلىمەنكى، سىز مەن ئۈچۈن ئەڭ ئۇلۇغ.

مىللەت ئالدىدىكى بۇرچىڭىزنى ئۇنتۇپ قالمىغان يۈرەك سۆزلىرىڭىزنى ئاڭلىغان ھەرقانداق بىر ئەقىل ئىگىسى سىزنى ئۇلۇغ دېمەي تۇرالىشى مۇمكىنمۇ؟! شۇڭا ئانا، رۇخسەت قى-لىڭ يەنە بىر قېتىم، پەقەت يەنە بىر قېتىم سىزنى «ئۇلۇغ» دېگەن سۆز بىلەن سۈپەتلىۋالاي، بەلكى سىز يەنە ئۇنمايسىز، بىراق يۈرىكىم ئاشۇ سۆز بىلەن سىزنى سۈپەتلىمەي چىدىمايدۇ.

قىزىڭىز سىزنىڭ ئەنە شۇ تىرىشچانلىقىڭىز، شاپائىتىڭىز نەتىجىسىدە بۈگۈنكى ئالىي بىلىم يۈرتىدا تەربىيىلىنىۋاتىدۇ. ئادەمنىڭ دۇنيادا كېسىلدىن خالىي بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. شۇڭا تەن ساقلىق زور بايلىق ئەمەسمۇ!

ئانا، ئەسلىي بۇ گەپلەرنى ئېيتماي دېگەنىدىم. ئەمما «كە-سەلنى يوشۇرساڭ، ئۆلۈم ئاشكارا» بولۇپ قالمىسۇن دېگەن بىر مۇدھىش خىيال مېنى دېيىشكە مەجبۇر قىلدى. مەن بۇرۇن

كاۋاكچىلىرى ياللۇغىغا گىرىپتار بولۇپ ئوپېراتسىيە قىلىنىدىم. سىزگە چاندۇرماي تەتىلدە ئۆگىنىش قىلىمەن دەپ ئۆيگە قايتىمىغانتىمغۇ، ئۇنىڭسىزمۇ دەردىڭىزنىڭ يېتىپ ئاشىدىغانلىقى ماڭا ئايان، ئانا.

دوختۇرخانا — هاياتىمدىكى ئۇنتۇلماس خاتىرە ماكانى. بۇ ۋاقىتتا ساۋاقداشلار ئاللىبۇرۇن تەتىل قويۇپ بېرىلگەن. يېنىمدا پەقەت ئۇرۇمچىلىك ئىككى قىز ساۋاقدىشىملا بار ئىدى. ئوپېراتسىيە بۆلۈمىدىكى سېسترا ئەتىگەن سائەت 7 دە مېنى ئوپېراتسىيەخانىغا ئېلىپ ماڭىدى. شۇ چاغدا پۈتۈن بەدىنىمنى تىترەك باستى گېلىمگە بىر نەرسە تۇرۇپ قالغاندەك بولدى. ئەتراپ جىمجىتلىققا تولغان «ئانا» دەپ باغرىڭىزغا ئېسىلىپ يىغلىغۇم كەلدى. ئەمما سىزنى پاراكەندە قىلىشقا قانداقمۇ كۆڭلۈم ئۇنىسۇن. لېۋىمنى چىشلىگەن پېتى خۇدا، ئۆز پاناھىڭدا ساقلىغايسەن، دەپ كىرىپ كەتتىم. دوختۇرخانىدىكى كۈنلەر سىزنى ئەڭ كۆپ ئويلىغان، چۈشلىرىمدە هەم ئوڭۇمدا سىزگە ئەڭ كۆپ خەت يازغان بىر مەزگىل بولدى. سېسترالار سىز بەك قەيسەر ئىكەنسىز دەپ ماختاشتى، ئەمما بىلىپ تۇرۇپتىمەن مەن يەنىلا سىزدەك قەيسەر ئەمەسكەنمەن.

مەن هەر قېتىم ئۇخلاش ئالدىدا سىزنىڭ باشقىلار شېرىن چۈش كۆرۈۋاتقاندا تاتلىق ئۇيقۇدىن كېچىپ يول سۈپۈرۈشكە چىقىدىغانلىقىڭىزنى، هەپتىدە بىرەر قېتىم ئازار ئېلىشىڭىزنىڭ يوقلۇقىنى، ماڭاشىڭىزنىڭ تۆۋەنلىكىنى، قىزىم ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتىدۇ دەپ قۇرۇق نام بىلەن قاينىاق سۇ ئىچىپ، ئاددىي-سادىدا كىيىنىپ يۈرگەنلىكىڭىزنى، مېنى ئوقۇتۇش ئۈچۈن ئىدارىمۇئىداره قاتراپ نەچچە باشلىقنىڭ ئالدىغا سامانەك سارغىيىپ كۆز ياش قىلغانلىقىڭىزنى كۆز ئالدىمدىن بىر — بىرلەپ ئۆتكۈزسەم، شۇ هامان كۆزۈمگە لىق ياش تولىدۇ ۋە ئۆز — ئۆزۈمگە «تېخىمۇ تىرىشىپ ئۆگەن، ئاناڭنىڭ تارتىۋاتقان جاپا-

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

سىغا تۇشلۇق جاۋاب قايتۇر، ئۆز نەتىجەڭ بىلەن ئاناڭنى خۇش قىل» دەيمەن.

غەيرەت قىلىڭ ئانا، يەنە ئازراق چىداشلىق بېرىڭ، قىزىڭىز پات ئارىدا ئوقۇش پۈتتۈرۈپ يېنىڭىزغا ياخشى نەتىجە بىلەن بارىدۇ. ماڭا ئىشىنىڭ ئانا! ئاخىرىدا يەنە شۇنداق دېگۈم كېلىدۇ، سىزدىن پەخىرلىنىمەن ئانا، سىزدەك ئانامنىڭ بولغانلىقىدىن ئۆزۈمنى بەختلىك ھېس قىلىمەن.

ئاخىرىدا بۇ مىسرالار بىلەن ھەربىر كۈنىڭىزگە ئازراق بولسىمۇ خۇشاللىق ۋە خاتىرجەملىك ھەمراھ بولۇشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

سەن مەيلى شاھ بولغىن ۋە ياكى گاداي،
ئاناڭنىڭ ئالدىدا بالىسەن، بالا؛
دوست بەلكىم ئايلىنار دۈشمەنگە بىر كۈن،
قەرىنداش ياتلىشار غەيۋەتلەر ئارا.

2004 ـ يىلى ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

# مېيمپ بالا

(ھېكايە)

## زۇبەيدە ئەنەيتۇللا

**ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن ستۇدېنت**

ئاران بىر يەكشەنبە كەلگەندە بازار ئايلىناي دەپ ئەتىگەندىلا ئۆيدىن چىقتىم. ئۇنى - بۇنى كۆرگەچ پىيادە مېكىمپ دۆڭكۆۋۈ-رۈك بازىرىغا كېلىپ قاپتىمەن. بىر پۇتى يوق، ھاسىغا تايانغان ئوماق بىر بالا، بىر قولىدا ئاياغ مايلاشقا ئىشلىتىدىغان چوتكا-مايلارنى سېلىۋالغان ياغاچ ساندۇقنى تۇتۇپ تۇراتتى. ئۇ بالىغا بىرىدە ھېسداشلىق قىلسام، بىرىدە غەيرىتىگە ئاپىرىن ئوقۇپ قاراپ كېتىپتىمەن.

— ھەدە، ئايىغىڭىزنى مايلىتامسىز؟ ئەكېلىڭە تازا بىر پارقىرىتىپ بېرەي، بۇ يەردە ئولتۇرۇڭە، — دەپ بىر ئورۇن-دۇقنى كۆرسەتتى.

ئۇنىڭ خۇددى چوڭ ئادەمنى كىچىكلىتىپ قويغاندەك گەپ قىلىشلىرى مېنى ئۆزىگە تېخىمۇ تارتتى. ئۇ بالا بىلەن پاراڭلە-شىش مەقسىتىدە ئورۇندۇقتا ئولتۇردۇم.

— ئۇكام، نەچچىگە كىردىڭ؟

— ئون ئىككىگە، ھەدە.

ئۇنىڭ ھەربىكەتلىرى بېجىرىم ئادەملەرنىڭكىدىن چەبدەس ئىدى. ئۇنىڭ بۇدرۇق قولى ئايىغىم ئۈستىدە توختىمايلا ھەرە-كەت قىلاتتى.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— سەن ئوقۇمامسەن؟ ئۆيۈك قەيەردە؟ ئاتا ـ ئاناڭ نېمە قىلىدۇ؟ — سورىدىم مەن.

ئۇ كۆزۈمگە ئۇزاق قارىغاندىن كېيىن، كۆزلىرىنى ئېلىپ قاچتى. ئۇنىڭ كۆز چانىقىدا لىغىرلاپ قالغان ياش يۈرىكىمنى ئېزىۋەتتى.

— ھەدە مەن ئوقۇمايمەن. ئۆيۈم مۇشۇ ئەتراپتا. مېنىڭ دادام يوق، تۇغقىپ كەتكەن. ئاپامنىڭ كۆزى ئاجىز. مەن ئاپام-نى ياخشى كۆرىمەن. ئۇنى باشقا ئانىلاردەك راھەتكە ئېرىشتۈر-سەم دەيمەن. كۆرۈپ تۇرۇپسىز، مەن مېيىپ، لېكىن مەن ھەرقانداق بېجىرىم ئادەملەردىنمۇ ساق، سىزدىنمۇ ساق ھەدە، — دېدى ئۇ ماڭا قاراپ كۈلۈپ، — چۈنكى مەندە ئىنتايىن ساغلام ئىككى قول بار.

مەن ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ ھەيران قالدىم. ئۇنى ھا-زىرقى ئون ئىككى ياشلىق ئۆزىنىڭ ئويۇنىدىن باشقا ھېچنېمە بىلەن كارى يوق بالىلار بىلەن سېلىشتۇردۇم ...

— سەن ئوقۇشنى خالىمامسەن؟

— ...

ئۇنىڭ كۆزىدىن دومىلاپ چۈشكەن ئىككى تامچە ياشقا قاراپ يۈرىكىم «قارت» لا قىلىپ قالدى.

— ھەدە سىز ئوقۇمىسىز؟

— ھەئە، مەن ئالىي مەكتەپتە ئوقۇيمەن.

— ئالىي مەكتەپتە؟ مەنمۇ ئالىي مەكتەپلەردە ئوقۇپ ئو-قۇتقۇچى بولۇشنى ئارزۇ قىلاتتىم. مەن مەھەللىدىكى بالىلارنىڭ ئوقۇپ بولغان كىتابلىرىنى سوراپ، ئۆيدە ئۆگىنىمەن، تېخى دەرس ئوتىمەن، — ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ سۆزلەيتتى، — ھە ھەدە، مانا مايلاپ بولدۇم، قارىغا يارىدىمۇ؟ يارىمىسا قايتىدىن مايلاپ بېرەي.

ئۇ ئايىغىنىڭ خۇددى يېڭى ئاياغدەك پارقىرىتىۋەتكەنىدى.

ئۇنىڭغا قاراپ رازىمەنلىك بىلەن كۈلۈمسىرىدىم. مەن ئۇنى يېتىلىدىم. ئۇ بىردە ماڭا، بىردە ئەتراپقا قاراپ قورقاتتى. — يۇر، قورقمىغىن ئۇكام، مەن سېنى كىتابخانىغا ئەكىرىمەن، ئۇ يەردىن ئۆزۈڭگە خالىغان كىتابنى ئېلىپ بېرىمەن، — دېدىم.

ئۇ بىردە ئىشىنىپ، بىردە ئىشەنمەي ئۇن - تىنسىز ماڭا ئەگەشتى. كىتابخانىغا كىرىپ، ئۇ ھەممە كىتابلارغا تويماي قارايتتى. مەن ئۇنىڭغا قاراپ سۆيۈندۈم. ئۇنىڭغا بالىلارغا ئالىت ھېكايە - چۆچەك كىتابلىرىدىن ئېلىپ بېرىپ قايتتىم. كېتىۋېتىپ ئويلىنىپ قالدىم. كۆز ئالدىمغا ئاشۇ دۆڭكۆۋۈز رۇكتىكى بەش ئەزاسى ساق تىلەمچىلەر، باشقىلارنىڭ يانچۇقىنى خۇددى ئۆزىنىڭكىنى ئاختۇرغاندەكلا ئاختۇرۇۋاتقان ئوغرى - يانچۇقچىلار كەلدى. مەن يەنە بايىقى مېيىپ بالىنى ئويلىدىم. ئۇ ھەقىقەتەن نۇرغۇن بالىلاردىن ساق، بەجىرىم، چۈنكى ئۇنىڭ ئىشچان ئىككى قولى ھەم مېيىپ ئەمەس قەلبى بار - دە!

## دادامغا يېزىلغان خەت

(نەسىر)

قەدىرلىك دادا، بۇ دادا دېگەن سۆز نەقەدەر ئۇلۇغ - ھە! ھەربىر دادا بولغۇچى بۇ سۆزنى ئاڭلىغىنىدا چەكسىز خۇشال بولىدىغاندۇ؟! ئۆزىنىڭ دادا بولغانلىقىدىن ئىپتىخارلىنىدىغاندۇ، سۆيۈنىدىغاندۇ؟

دادا، مەن سېنى كۆرۈپ باقمىدىم، مانا توپتوغرا 20 يىل بوپتۇ، مەن ئىنتىزار بولغان «دادا مېھرى» گە پەقەتلا ئېرىشەلمىدىم. بۇنداق مېھىر - مۇھەببەت زادى قانداق بولىدىغاندۇ؟

www.uyghurkitap.com

مەھەللىلەردە بالىلىرىنى ئوينىتىپ، ئۇلارنىڭ تاتلىق، چۈچۈك تىللىرىدىن ھۇزۇرلىنىپ كۆلۈڭلىقان دادىلارنى، يول بويى بالىلىرىنىڭ سورىغان تۈرلۈك - تۈمەن سوئاللىرىغا جاۋاب بېرىپ گەچ، ئۇلارنىڭ ئەقىللىقلىقىغا زوقمەنلىك بىلەن قاراۋاتقان دادىلارنى كۆرىمەن. «دادا مېھرى» ئاشۇنداق شېرىن ۋە تاتلىق بولامدىغاندۇ ...

ھېلىمۇ ئېسىمدە، باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدا ئاپامدىن: «دادام راستتىنلا تۇغقىمۇ كەتكەنمۇ؟ دادام زادى كىمگە ئوخشايتتى؟» دەپ سورىغىنىمدا، ئاپام مېنى قۇچاقلاپ يىغلاپ كەتكەنىدى. شۇ چاغدا سېنى راستتىنلا بۇ دۇنيادا يوق ئوخشايدۇ دېگەنىدىم. بىراق، چوڭ دادام بىلەن چوڭ ئاپامنىڭ «رازىيە، چوڭ بولغانسېرى دادىسىغا تېخىمۇ ئوخشاپ كېتىۋاتىدۇ. ئۇ قىزىنى كۆرسە تونۇشلۇق بېرەرمۇ؟» دېيىشكەنلىرىنى ئاڭلاپ بېشىم پىرقىراپ، جاھان قاراڭغۇلىشىپ كەتتى.

ئاشۇ كۈندىن باشلاپ ئولتۇرۇپلا يىغلاپ كېتىدىغان، قاچىدىكى چايغا قاراپ دادام بىلەن مۇڭداشقۇم، سىرداشقۇم كېلىدىغان بولۇپ قالدى. ئاخىر دادا سەۋدايىسى بولۇپ قالدىم. ئاپامنىڭ مېنى كۆرسەتمىگەن دوختۇرى، ئېچۇرمىگەن دورىسى قالمىدى. لېكىن دادا، مېنىڭ دوختۇرۇم سەن ئىدىڭ، مېنىڭ دورام «دادا مېھرى» ئىدى.

بىلەمسەن دادا، مەن ھەرىسىر قېتىم ئىسسىمنى يازغاندا بەكمۇ ئازابلىنىمەن. چۈنكى ئىسسىمنىڭ كەينىگە يەنە بىر ئىسسىمنىڭ، يەنى سېنىڭ ئىسسىڭنىڭ ئۇلىنىپ كېلىشىنى نەقەدەر ئارزۇ قىلاتتىم - ھە! ئەگەر راستتىنلا شۇنداق بولغان بولسا، ماڭا ئۇ ئىسسىم تاغدەك يۆلەك بولۇۋاتقاندەك، ئالەمچە مېھىر - مۇھەببەت ماڭا ھەمراھ بولۇۋاتقاندەك ھېسسىياتتا بولىمەن، لېكىن ئۇ ئىسسىم ...

ئەپسۇس، سەن يەنىلا كەلمىدىڭ. مەن سەندىن پۈل تەلەپ

قىلمايمەن. قانداقتۇر سەندىن رەنجىپ تاپا ـ تەنە قىلمايمەن. مېنىڭ پەقەت سېنى بىر رەت بولسىمۇ «دادا» دەپ چاقىرىۋالـ غۇم، بىر رەت بولسىمۇ «بالام» دېگىنىڭنى ئاڭلىۋالغۇم بار، خالاس.

دادا، دادا... بۇ دۇنيادا ئاتا ـ ئانىنىڭ هايات ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپمۇ «يېتىم» ئاتىلىشتىن ئارتۇق ئازاب بارمۇ؟ قايـ تىپ كەلگىن جېنىم دادا، «دادا» دەپ توۋلاپ، يۈگۈرۈپ بېرىپ باغرىڭغا ئۆزۈمنى ئاتاي.

## ئوتۇنچى

(هېكايە)

**يۈسۈپقادىر مەنسۇر**

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى جۇڭگو تىللىرى فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

— بالام، ئورنۇڭدىن تۇر. هارۋىنى تەييارلاپ قويدۇم.

— ۋاي دادىسى، تېخى باش توخۇمۇ چىللىمىغان تۇرسا، بىچارە بالىنى بىردەم بولسىمۇ ئۇخلىغىلى قويسىلا بولماسمۇ.

— ۋاي خوتۇن، كېلىپ ئۇخلىۋالار، يول ئۇزۇن، تۇنۇـ گۈن ۋاخ قاپتىمەن دەيدۇ، بازارغا بارغۇچە كۈن چۈش بولۇپ كېتىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى بولغاندىـ كىن تونۇش ـ بىلىشلىرى كۆرسە خىجىل بولىدۇ، ئەمەسمۇ.

ـ بالا ئورنىدىن تەسلىكتە سۈغۇرۇلۇپ قوپۇپ يۈزىنىمۇ يۇـ ماستىن ئانىسى ياستۇق بېشىدا قويۇپ قويغان ناننى قولتۇقىغا قىستۇرۇپ، كۆزلىرىنى ئۇۋۇلىغىنىچە ئوتۇن بېسىلغان هارۋىـ نىڭ تۈۋىگە ماڭدى. ئۇ دادىسىنىڭ قولىدىن ئېشەكنىڭ چۈلۈۋـ

www.uyghurkitap.com

رىنى ئالدى ـ دە، «چۇ» دەپ تاياق سالغىنىچە يۈرۈپ كەتتى، ئۇ ھەر كۈنى ئاخشىمى دادىسى بىلەن ئوتۇنلارنى ھارۋىغا چىراي-لىق رەتلەپ بېسىپ تېڭىپ تەخلەپ قويۇپ، تاك يورۇماستىن يولىغا راۋان بولاتتى، بۇگۈنكى سەپىرىمۇ ئالدىنقى كۈنلىرىگە ئوخشاشلا ئىدى.

ئۇ تەستە پەرق قىلغىلى بولمىغان ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل توپىلىق يولدا ئېشەكنى ئاۋايلاپ ھەيدىگىنىچە بىردە ئاسماندىكى ئۆچۈش ئالدىدىكى خىرە يۇلتۇزلارغا، بىردە يەرگە تىكىلىپ قارىغىنىچە، «بۇگۈن بۇ بەشىنچى ھارۋا ئوتۇننى 20 كويغا ساتسام، شۇنىڭ بىلەن 100 يۈەن پۇلغا يول خىراجىتى قىلىپ مەكتىپىمگە كېتىۋالسام» دەپ ئۆز ـ ئۆزىگە مەمنۇنىيەتلىك بىلەن پىچىرلىغىنىچە ھارۋا بىلەن تەڭ كېتىپ باراتتى.

ئەتراپ قاراڭغۇ ھەم جىمجىت، پەقەتلا سەھەر توخۇلىرى-نىڭ كىشىلەرنى ئورنىدىن تۇرۇشقا ئۇندىگەن چىللاشلىرى، يىراق ـ يىراقتىن ئاندا ـ ساندا ئاڭلىنىپ تۇرىدىغان ئېتىلارنىڭ ئەنسىز قاۋاشلىرىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى، مۇشۇ ئاۋازلار ئۇنىڭ تەگسىز خىياللىرىنى بۇزۇپ قوياتتى. ئۇ ئۆي بىلەن ئوتۇن ساتىدىغان 20 نەچچە كىلومېتىر يولنى خىيال بىلەن بېسىپ تۈگىتەتتى. بىرنەچچە ئاي ـ مۇنچە ئۆزى قەيەردىن ئاڭلاپ ئېسىدە قالغان ناخشىلار بولغىيتىكىن ھەر خىل ئاھاڭدا غىڭ-شىپ قويۇاتتى. شەرق تەرەپ ئاستا ـ ئاستا سۈزۈلۈپ قۇياش زېمىنغا كۆز ئاچاي دېگەندە ئۇ ئۆزۈن توپىلىق ئەسكى يولنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكىنى بېسىپ تۈگەتتى. ئۇنىڭ ئېشىكى بۇ يولنى نەچچە كۈندىن بېرى تەكرار ماڭغىرگەچكە ھاردۇق يەتتە-مۇ قانداق، قەدەملىرى ئاستىلاپ ھارۋىنى تارتىشتىن توختىتە-ۋالدى. ئۇ ئېشەككە تاياق سالدى. ئېشەك بىر ـ ئىككى قەدەم ماڭا ـ ماڭمايلا يەنە توختىۋالدى. شۇ تاپتا ئۇ ئۆزىمۇ شۇكلەپ قالدى، ناشتىسىز، پۇت ـ قولى جانسىز، كالپۇكلىرى

قورۇلۇپ گەز باغلاپ كەتكەنىدى. ئۇ ئېشەكنى يولنىڭ چېتىگە توختىتىپ قويۇپ ماغدۇرسىز پۇتلىرىنى تەستە يۆتكىگىنىچە يولنىڭ لېۋىدىكى ئۆستەڭگە ماڭدى. ئۆيدىن ئېلىۋالغان تارشىدەك قاتتىق زاغرا نانىنى سۇغا چىلاپ يەپ، قالغان قىسمىنى ئېشەككە يېگۈزۈپ يولىنى داۋاملاشتۇردى. ئالاھەزەل ئىككى - ئۈچ چاقىرىم ۋاقىت ماڭا - ماڭمايلا كۆتۈرەلمەيدىغان ساڭگىلىتىدىغان دېگەندەك، هارۋىنىڭ چاقى يولنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئويمانغا كىرىپ قېلىپ ئېتىلىپ كەتتى. ئۇ نېمە قىلارىنى بىلەلمەي هاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالدى. ئاخىر هارۋىنىڭ ئىچ كامېرىنى سۇغۇرۇۋېلىپ تاش كامېر بىلەن هەيدەش قارارىغا كەلدى - دە، هارۋىدىكى ئوتۇنلارنى يەرگە چۈشۈرۈشكە باشلىدى. بۇ ئىش هېرىپ هالىدىن كەتكەندە تولىمۇ ئېغىر كەلدى. ئۇ ئوتۇنلارنى قايتىدىن رەتلەپ بېسىپ تېڭىپ، يولىنى داۋاملاشتۇردى. چىگىش خىيالىار بىلەن قانچىلىك يوللارنى بېسىپ ئۆتتىكىن قۇياش نەيزە بويى ئۆرلەپ ئەتراپنى تونۇردەك قىزدۇرغان، هەممە ئىسسىق هارارەتنىڭ تەپتىدىن ئۆزىنى سايىغا ئالغان چىگىلچۇش ۋاقتى بولغاندا قاينىاق بازارغا يېتىپ كەلدى. بۈگۈن بازار كۈنى بولغاچقا بازاردا ئادەم كۆپ، بازار باشقىچە جانلىنىپ كەتكەندەك. ئۇ كۆزىنى بىچارىلەرچە مۆلدۈرلىتىپ ئاشخانا، ناۋايخانىلارغا تىككىنىچە كېتىپ باراتتى.

— ئۇكام ئوتۇن قانچە پۇل، — دېدى ئاشخانا ئالدىدا خېرىدارغا پۇل قايتۇرۇۋاتقان مويسىپىت كىشى.

— ئۆزلىرى بىلىپ ئالسىلا، ئوتۇن ئېلىپ باققاندەكمەن، — دېدى ئۇ پەس ئاۋازدا.

— هارۋاڭ كىچىك، باسقان ئوتۇنۇڭمۇ ئازراقكەن، 15 كوي بەرسەم، قانداق.

— كەم بولار ئاكا.

— ئەمىسە باشقا ياققا ئاپىرىپ باق.

ئۇ ئېشىكىنى يېتىلىگىنىچە بازارنىڭ قايناق، ئادەملەر مىغ - مىغ كۇچىسىدىن تەستە ئۆتۈپ يولنىڭ چېتىدىكى ئاشخانىلار تەرەپكە قايرىلدى. بىرەر كىم ئۇنىڭ ئوتۇنىنى نەچچە پۇل، دەپ سوراپ قويمىدى، ھەممىسى ئۆز ئىشى بىلەن مەشغۇل، خېرىدار توۋلاپ ھەپتىدە بىر كېلىدىغان بازىرىنى ئاقتۇرۇشقا ئالدىرايتتى. ئۇ بىرنەچچە ئاشخانا ئالدىدىن ئۆتۈپ دوقمۇشتىكى ئاشخانا ئالدىغا كەلگەندە سېمىز ئاشخانا خوجايىنى:

— ئوتۇن قانچە پۇل، — دەپ سورىدى.

— 25 كوي.

— ھوي ئۇكام، قاراپ گەپ قىل، ھارۋاڭنىمۇ قوشۇپ ساتماسسەن، بازار دېگەن شۇ، ئېلىپ قويايلى دېدىم، كۇندە مۇنداق ئوتۇندىن 10 - 20 ھارۋا ئىشلىتىمىز، قانداق، 12 كويغا بەردىگما.

— ئاكا، ئازراق قوشۇۋېلىڭ، شۇنچە ئۇزۇن يەردىن جاپا تارتىپ ئەكەپتىمەن.

— بوپتۇ ئەمىسە، دۇكانىڭ ئالدىدا بىكار يەر يوق. ئۆگزىگە ئاچىقىپ رەتلىك بېسىپ بېرىسەن، 17 كوي بېرىمەن.

— بۇ قانداق بولغىنى، ئۆگزىگە مەن ئاچىقامدىم.

ئەتراپتا ئۆتكەن - كەچكەنلەر كۆپ ئىدى، ئۇ ئۇنسىز ماقۇل بولدى، ئوتۇننى چۇشۇرۇپ بېرىم سائەت ئەتراپىدا ئۆگزىگە ئاچىقىپ بولدى. ئالماسنىڭ باھانىسى كۆپ دېگەندەك:

— ئۇكام ھوي، ئوتۇنۇڭ نېمانچە ھۆل، بالدۇرراق كۆرسەم بوپتىكەن، ئالە 15 كوي، — دەپ پۇلنى تۇتقۇزۇپ قويۇپ كېرىپ كەتتى. ئۇ قولىدىكى پۇلغا قارىغىنىچە نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدى. يۇقىرى ئاۋازدا خېرىدار توۋلاۋاتقان تاماق توشۇغۇچىمۇ ئۇنىڭغا:

— سەن بىزگە ئوتۇن ساتقاندىكىن كېرىپ بىزدىنمۇ تاماق يەپ ماڭ، — دەيتتى.

بۇ گەپلەر ئۇنىڭ قۇلىقىغا كىرمەيتتى، پۈتۈن بەدىنى تەر كەنلىشىپ بېشى ئايلانغاندەك بولۇپ كۆز ئالدى قاراڭغۇلاشتى. ئۇ ئۆمرىدە ھەقىقەتەنمۇ مۇنداق ئەھۋالغا دۇچار بولۇپ باقمىغاندى. ئۇ ئېغىر ئۇھسىنىپ ئەس - ھوشىنى يوقاتقان ئادەمدەك قەدەملىرىنى تەستە يۆتكىگىنىچە ئېشىكىنى يېتىلەپ چوڭ يولدىكى ئادەملەر ئارىسىغا كىرىپ كەتتى ...

## «ۋۇسۇڭ» نىڭ تەقدىرى

(ھېكايە)

مەكتەپتىن قويۇپ بېرىلگەندىن كېيىن، بارچە شوخلۇقلىرىمىز بىلەن قالايمىقان توۋلىشىپ، غاز قانىتىدەك توغرا سەپ ياساپ، يولنىڭ ھەممە يېرىنى ئىگىلەپ ئۆيگە قايتاتتۇق.

مەكتەپتىن ئۆيگىچە بولغان ئارىلىق گەرچە خېلى يىراق بولسىمۇ، تالاي قېتىم پىيادە ماڭغۇرگەچكىمۇ ياكى بىرگە ماڭىدىغانلار كۆپ بولغاچقىمۇ ئارىلىق ئۇزۇن بىلىنمەيتتى ھەم قىلچە ھارغىنلىق ھېس قىلمايتتۇق. ناخشا - قوشاق، لەتىپە - چۆچەك ئېيتىشقاچ، ھەر خىل قىزىقچىلىقلارنى قىلىشقاچ بەزىدە تېخى ئۆيىمىزنىڭ ئالدىغا كەلگىنىمىزنىمۇ سەزمەي قالاتتۇق.

— قاراڭلار، — دېدى ساۋاقداشلارنىڭ بىرى، — كەڭ قاناتلىق، كۆك سىرلىق كەنت دەرۋازىسىنىڭ ئالدىغا يىغىلىۋالغان ئادەملەرنى كۆرسىتىپ، ھەممەيلەن دەررۇ ئادەملەر توپىغا قاراپ يۈگۈردۇق. يېقىن بېرىپ نېمە ئىشكىن دېسەك «كۆرۈشكە ئالدىراق» دېگەن ماۋزۇ ئاستىدىكى ناھىيىلىك سەنئەت ئۆمىكى

www.uyghurkitap.com

لمك ئارتىسلىرى ئورۇنلىماقچى بولغان سەنئەت نومۇرلىرىنىڭ ئېلانى ئىكەن. مەن باشقا ساۋاقداشلىرىمغا قارىماستىن ئۆيگە قاراپ يۈگۈردۈم. ئۆيگە كىرىپلا بوغچامنى تاشلاپ قويۇپ، ئا- نامنىڭ: «بالام قورسىقىڭنى تويغۇزۇۋېلىپ چىقساڭمۇ ئۇلگۈر- سەن» دېگەنلىرىگە قۇلاق سالماستىن، ئۇ بەرگەن بەش موچەننى سىقىمدىغىنىمچە ئانىسىنى تويغۇچە ئىمىۋالغان تايچاقتەك چاپ- تىم.

بىزنىڭ بۇ يۇرتنىڭ ئادەملىرى ئويۇن - تاماشىغا ھېرىس- مەن كىشىلەر بولغاچقىمۇ كىنو، سەنئەت دېگەنلەرنى ئىزدەپ - سوراپ كۆرەتتى. كەنت ئالدىدا ئويۇن كۆرۈشكە چىققانلار ناھايىتى كۆپ ئىدى. مەن ئانام بەرگەن پۇلنى چىڭ سىقىمدىغىنىمچە ئادەملەر ئارىسىدىن تەستە قىستۇرۇلۇپ ئۆتۈپ بىر نەرسە ئېلىپ يېيىش ئۈچۈن كەنت تېمى بىلەن يانداش سېلىنغان ماگىزىنغا ماڭدىم. ماگىزىنغا كىرىشىمگىلا ئاچچىق ھاراقنىڭ ھىدى دىمىقىمغا گۇپپىدە ئۇرۇلۇپ سەسكەندۇرۇۋەتتى.

ماگىزىنداكىلەرنىڭ كۆپىنچىسى ئۆرە تۇرغان. تۆت - بەش- ئەيلەن بۇلۇڭدىكى كارىۋاتتا سورۇن تۇزۇۋالغاندى. ھاراق سو- رۇنى تۇزۇۋالغانلار شۇ تاپتا بىزنىڭ قوشنىمىز ئىمامنىڭ ئوغلى خۇدا بەردىنى ھەدەپ ھاراققا زورلاۋاتاتتى. مېنىڭ دىققىتىمۇ شۇ تەرەپكە بۇرۇلدى. لېكىن، خۇدابەردى ئىككى قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ئۇلارغا يېلىنغان ھالدا:

— ياق، ئاغىنىلەر، مەن ئىچەلمەيمەن، مەن ئەزەلدىن ئىچىپ باقمىغان، ئۆتۈنۈپ قالاي ئاغىنىلەر، مېنى زورلىما- ساڭلار، — دېگىنىچە ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي يالۋۇراتتى.

— هەي ئاداش، خېنىمدەك نازلىنىپ تۇرماي ئوغۇل بالا بولغاندىكىن بىرەر پىيالە كۆتۈرۈۋېتىپ ئاندىن بىر نەرسە دېمەمسەن، — دېدى بىرەيلەن زەردە بىلەن.

— سېنىمۇ ئوغۇل بالا دېگىلى بولامدۇ؟ ئاۋۇال قولۇڭغا ئال، — دەيتتى يەنە بىرسى، ئۇ خۇددى بىرەر ئېغىر گۇناھ ئۆتكۈزگەن ئەيىبكاردەك ئۇنىڭغا كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ.

شۇ تاپتا خۇدابەردىگە گەپ ئېغىر كەلدى بولغاي قولىنى سوزۇپ پىيالىنى ئالدى، ئۇنىڭ پىيالە تۇتقان قوللىرى تىترەيتتى.

— بولمامسەن، — دېدى بىرەيلەن زەردە بىلەن. خۇدا بەرگەن ئەتراپىغا بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن، مەيلى ئەمسە گۇناھى سىلەرگە دەپلا قاتتىق چاڭقىغان ئادەمدەك بىر كۆتۈرۈپلا پىيالىنى قۇرۇغداپ قويدى.

— يارايسەن.

— يارايسەن.

— خۇددى ۋۇسۇڭدەك ئىچىۋەتتىڭ.

— ئەمدى ئوغۇل بالىغا ئوخشىدىڭ.

...

شۇ تاپتا ئۇلار خۇدابەردىنى بەس - بەستە بىر تالاي دەبدەبىلىك سۆزلەر بىلەن كۆپتۈرۈپ ماختىغىلى تۇردى. بىر پىيالە هاراقنىڭ كۇچىمۇ ياكى ئۇچۇرۇپ ماختىغانلىنىڭ كۇچىمۇ، ئۇ ئۆزىنى تۇتالماي:

— مەن دېگەن ۋۇسۇڭ، ۋۇسۇڭ دېگەن 18 ئاپقۇر ئىچىپمۇ مەست بولمىغان، قۇيە هارىقىڭنى، — دەپ توۋلىغىلى تۇردى. ساقىي ئۇنىڭغا تولدۇرۇپ بىرنى قۇيدى، خۇدابەردىنىڭ ئاۋۇالقى

ئىچمەيمەن دەپ يېلىنىشاېرى قەيەرگە كەتتىكىن قىلچە ئىككى-
لەنمەستىن مەن دېگەن ۋۇسۇك دېگىنىچە بىر كۆتۈرۈپلا ئىچە-
ۋەتتى. ئۇ يەنە ئىچىمەن دەپ تۇرۇۋالدى. باشقىلار ئۇنى توسۇپ
نۆۋەتتىك كەلگەندە ئىچ دېسىمۇ، ئۇ جاھىللىق بىلەن «قۇيە
ھارىقىڭنى» دەپ تۇرۇۋالدى. ساقىي ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە ئۇ-
نىڭغا ھاراق قۇيدى. ئۇ ھاراقنى ئىچىپ پىيالىنى ساقىيغا سۇن-
غاندىن كېيىن ھاراق كۆچىنى كۆرسەتتى بولغاي، تۇۋى سېسىپ
كەتكەن پور كۆتەكتەك ئالدى ـ كەينىگە لىڭشىشقا باشلىدى.
بۇنىڭغا ئەگىشىپ ماگىزىنىدىكىلەرنىڭ مەسخىرە، كۈلكە ئاۋاز-
لىرىمۇ كۆتۈرۈلۈشكە باشلىدى. ئۇلار خۇدابەدىنى:
— ھاي ۋۇسۇك، ھاي ۋۇسۇك، ھالىڭ شۇنچىلىكمىتى
سەن ۋۇسۇڭنىڭ، — دېيىشىپ مازاق ئارىلاش مەسخىرە تاماشا-
نى قىلماقتا ئىدى. خۇدابەردىنىڭ كۆزى دەرھال ماگىزىن ئىشە-
كىگە يۆلىنىپ تۇرغان مەن دېمەتلىك ئىككى ـ ئۈچەيلەنگە
چۈشتى ـ دە:
— ھوي، سەن سويمىلارنىڭمۇ ئىچكۈك بار ئوخشە-
مامدۇ، — دەپ بىزگە قاراپ ھەيۋە قىلىشقا باشلىدى. شۇئان
دۇكاندار بىزنى:
— ماڭ ـ ماڭ، چىقىپ ئويناش، تاماشا دېگەن سىرتـ
تا، — دېگىنىچە ماگىزىندىن ھەيدەپ چىقىرىۋەتتى.
مەن ماگىزىندىن چىقىپ ئارقامغا قاراپ ـ قاراپ ماگىزىنـ
دىكى ئىشلاردىن كۆز ئۈزەلمىگىنىمچە ئادەتتە ئويۇن ـ تاماشا
ھەم يىغىن مەيدانى بولىدىغان كەنتنىڭ كەڭ، توپىلىق تەنتەربـ
يە مەيدانىغا قاراپ ماڭدىم. ئويۇن مەيدانىدا تاماشىبىنلار چەم-
بىرەكسىمان قورشاۋ ھاسىل قىلىۋالغان بولۇپ دەماللىققا ئالدى-

غا ئۆتەلمىدىم. كاللامدا ماگىزىنىدىكى ئىشلار سەۋەبىدىن بىر خىل غەشلىك تۇمانلىرى ئەگىيىتتى. خۇددى ئۆزۈم بىرەر خاتالىق ئۆتكۈزۈپ قويغاندەك ماگىزىنغا كىرىشتىن ئاۋۋالقى شوخ-لۇق، خۇشاللىقىمدىن قىلچىمۇ ئەسەر قالمىغانىدى. ئىختىيار-سىز ئارقامغا بۇرۇلۇپ ئىككى پۇتۇم ئۆزۈمنى كۆتۈرۈپ تۇرال-مايۋاتقاندەك ئاستا ـ ئاستا قەدەم يۆتكىگىنىمچە ئۆيگە كىرىپ كەتتىم. ئۆيگە كىرىپلا ئۆزۈمنى يوتقان ئۈستىگە تاشلىدىم. ئۈيقۇم كېلىدىغاندەك ئەمەس، ماگىزىنىدىكى ئىشلار كۆز ئالدى-مدىن نېرى كەتمىگەچ بېشىم زىددىيەتلىك خىياللار ئىسكەنجىسى-دە زىڭىلداپ ئاغرىماقتا.

ئۈيان ئۆرۈلۈپ ـ بۇيان ئۆرۈلۈپ قاچانلاردا ئۇخلاپ قالغى-نىمنى بىلمەيمەن. بىر چاغلاردا دادامنىڭ: ھەي، نېمە كۈنلەر بولۇۋاتىدۇ، ئىمامنىڭ ئوغلى خۇدابەردى ئاخۇن قازا قىپتۇ، تېخى تۇنۇگۈنلا بىزگە نامراز باشلاپ بېرىۋىدى. ئىسىت ياش كېتىپتۇ. ئانامنىڭ: توۋا، ياپياشلا بالا ئىدىغۇ، ئوقۇشى شۇن-داق ياخشى، تولىمۇ ئوبدان ئادەم بولغانىدى، دېگەندەك گەپلە-رىنى غۇۋا ئاڭلىغاندەك قىلدىم ـ دە، كۆڭلۈم بىر نەرسىنى تۇيغاندەك سەكرەپلا تۇرۇپ كەتتىم.

شۇ تاپتا ئۆزۈمگە ئىشەنمەيلا قالدىم. بۇ چۇشۇمۇمۇ ياكى ئوڭۇمۇمۇ؟ يالغانمىكىن دېسەم نەدىمۇ ساق ئادەمنىڭ ئۆلۈم خەۋ-رىنى تارقىتىدىغان ئىش بولسۇن، ئىسىت دېدىم ـ دە، ئىككى ئالىقىنىم بىلەن بېشىمنى چىڭ سىققىنىمچە يوتقان ئىچىگە چۈم-كەلدىم. ماگىزىنىدىكى ئىشلار، «ۋۇسۇڭ» نىڭ ئاخشامقى قە-لىقلىرى ئېكرانىدىكى سۈرەتتەك كۆز ئالدىمدىن ئۆتمەكتە ...

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

# رەڭلەنگەن رومكا

(ھېكايە)

ئابلەت قادىر

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

ياز ئايلىرىنىڭ بىر شەنبە كۈنى، مەكتەپ ئالدىدىكى يېڭىدىن ياسالغان ئاسفالت يوللاردا كىچىك ماشىنىلار خۇددى ئۇۋۇسىغا سۇ كىرىپ كەتكەن چۈمۈلىلەردەك توختىماي ئۇيانداڭ - بۇيانغا جىددىي ئۆتۈشمەكتە، قۇياشمۇ بۇگۈن ئۆزىنىڭ ئىللىق نۇرىنى يەر يۈزىدىكى ھەممە مەۋجۇداتقا ناھايىتى سېخىيلىق بىلەن تۆكمەكتە ئىدى. يولنىڭ ئىككى قاسىنىقىدىكى دەرەخلەر بولسا ئاندا - ساندا چىقىۋاتقان ئىزغىرىن شامالدا تەڭگە يوپۇرماقلىرىنى شىلدىرلىتىپ لەرزەن تەۋرەنمەكتە. مۇختەر يولنىڭ ئۇ تەرىپىدە پات - پاتلا سائىتىگە قاراپ باتۇرنىڭ چىقىشىنى كۈتۈۋاتاتتى. ئەسلىدە ئۇلار بۇگۈنكى بۇ شەنبىدىن پايدىلىنىپ بىر يەرگە بېرىپ ئويناپ كېلىشنى مەسلىھەتلەشكەنىدى. بىر قانچە دوستلىرى ئالدىن بېرىپ ئىشلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ تېزرەك يېتىپ بېرىشىنى تاپلاپ يۈرۈپ كەتكەنىدى. باتۇر بولسا بىرنەچچە قىزنى بىللە بېرىشقا ماقۇل كەلتۈرۈش ئۈچۈن كىرىپ كەتكەنىدى. باتۇر كىرىپ كەتكىلىمۇ خېلى بولغانىدى. مۇختەر تىنىچ - تىت بولۇپ ھامان مەكتەپنىڭ چوڭ

دەرۋازىسى تەرەپكە قارايتتى. ئۇ يانچۇقىدىن بىر تال تاماكىنى سۇغۇرۇۋالدى - دە، لېۋىگە قىستۇرۇپ چاقماق ياقتى. ئۇ تاماكىنى قاتتىق بىر شوراپ، ئىسىنى بۇرنىدىن خۇددى زاۋۇت تۈرخۇنىدىن تۈتۈن چىققاندەك بۇلۇق - بۇلۇق چىقاردى. ئاندىن بىر قولىنى يانچۇقىغا سالغىنىچە خۇددى مۇھىم بىر ئىشنى جايىدا بىر تەرەپ قىلالماي بېشى قاتقان ئورگان كادىرىدەك ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىشقا باشلىدى. خېلى ۋاقىتتىن كېيىن باتۇر مەكتەپ دەرۋازىسى ئېچىدىن تېز - تېز مېڭىپ يولنى كېسىپلا مۇختەرنىڭ يېنىغا كەلدى.

— ئەجەب تەستە چىقتىڭغۇ؟ بالىلار كەتكىلىمۇ خېلى بولدى. سېنى ساقلاپ بەك تۇرۇپ كەتتىم. غەلىتە خۇيۇڭ بار جۇمۇ سېنىڭ.

باتۇر ئۇنىڭ قولىدىكى تاماكىنى ئېلىپ تازا قاتتىق شورىغاندىن كېيىن:

— بىر - ئىككى قېتىغا تېلېفون بەرسەم «ئىشىم بار، ئۆيدىن تېلېفون كەلمەكچىدى. بۇدا چوقۇم» دەيىشىپ چىقىدى. خەپ ناياقلار، — دېدى ئۇ مۇختەرنىڭ سوئالىنى جاۋابسىز قالدۇرۇپ.

ئۇلار مەكتەپ دەرۋازىسى ئالدىدا قانداق قىلىش ھەققىدە ئويلىنىپ تۇراتتى. تۇيۇقسىز باتۇر:

— ھەي، ھېلىقى قىز دوستۇڭغا تېلېفون بېرە. بىرەر دوستىنى ئېلىپ كەلسۇن، بىللە بېرىپ ئويناپ كېلەيلى، — دېدى بىر خىل تەمكىن قىياپەتتە.

مۇختەر دەماللىققا ئۇنىڭ كىمنى دېگەنلىكىنى ئاڭقىرالماي «كىمنى دەيسەن» دېگەندەك باتۇرنىڭ كۆزىگە قارىدى. باتۇر

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۇنىڭغا بىرده‌م قاراپ تۇرغاندىن كېيىن:

— ھېلىقى توردا تونۇشۇپ قالغان دىلنار ئىسىملىك قىزغۇ چۇ؟ ھە راست ئۇنى نەدە ئىشلەيدۇ دېگەنتىڭ. تۇتە مە، تېزدىن تېلېفون قىلە، — دەپلا ئۇنىڭغا يانفونىنى سۇندى. مۇختەر باتۇر- نىڭ ئۆتكەنده ئۆزى بىلەن دىلنار ئوتتۇرىسىدىكى ئىشلىرىنى سۆزلەپ بەرگەنده، باتۇرنىڭ گەپ كوچىلاپ بىر نەرسىنى بىل- مەكچىكەنلىكىنى پەملىگەنىدى، شۇڭا ھازىرمۇ تۇرۇپ قالدى. بىراق، بۇگۈنكىدەك قىزىق سورۇنغا بىر - ئىككى قىزنى باش- لاپ بارمىسا بولمايدىغانلىقىنى ئويلاپ ھەم باتۇرغا ئاستىرتىن بىر ئىشنى چۈشەندۈرمەكچى بولغاندەك تېلېفون بېرىشكە قو- شۇلدى. ئەمما، باتۇرنىڭ يانفونىدىن قىلماي، ئۆدۈلدىكى تېلې- فون دۇكىنىدىن قىلىش ئۈچۈن ماڭدى. باتۇر بىر ئىشنى سەزدى بولغاي. مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى.

— ۋەي! ياخشىمۇسىز، دىلنار بارمۇ؟

— مەن شۇ، ئۆزىڭىز كىم بولىسىز؟ — دېدى دىلنار بىر ئاز جىددىي تەلەپپۇزدا.

— ئوھوي، مەن مۇختەرغۇ، تونۇمىدىڭىزما؟ كۆرۈشمىگە- لى ئاران بىرنەچچە كۈن بولدى جۇمۇ. ئۇنداق ئۈنتۈغاق بولۇپ كەتمەڭلار، — دېدى مۇختەر بىر خىل كىنايە بىلەن.

— ھە، سىزمىدىڭىز، ئەجەب شەنبە كۈنلۈكتە تېلېفون بېرىپ قاپسىزغۇ؟ ئويىنتىپ كېلەي دېمەيدىغانسىز؟

— بۇگۈن قىلىدىغان ئىشىڭىز بولمىسا چىقىڭە ئەمە- سە، ھە راست بىرەر يېقىن دوستىڭىز بولسا ئېلىپ چىقىسىڭىز بوپتىكەن. بۇگۈن بىز بالىلار بىلەن ئولتۇرايلى دېگەن. كۆڭلۈم سىزنى تارتىپ بىللە بارايلى دېگەنتىم. مېنىڭ بىر...

— ئوهوي، نېمانداق ئاچ كۆز بولۇپ كەتتىڭىز، بىرسى يەتمەي يەنە بىرنى باشلاپ چىقىڭ دەيسىزغۇ؟ — دېدى دىلنار مۇختەرنىڭ گېپىنى تارتىۋېلىپ.

— نېمانداق ئويلايدىغانسىز. مېنىڭ بىر دوستۇم يالغۇزسىراپ قالمىسۇن دەيمەن ھەم سىزمۇ ئۆزىڭىز بىلمىدىغان دوستىڭىز بىلەن بىللە بارسىڭىز ياخشى ئەمەسمۇ؟ بۇ قېتىم ھەرگىز پۇشايمان قىلمايسىز. ئۆتكەندىمۇ يامان ئەمەس بولغانغۇ، قانداق ھەۋەس باردۇ؟ چىقالامسىز؟ — دېدى ئۇ باتۇرغا كۆز قىسىپ قويۇپ، ئۇ شۇنداق ھەرىكەتلەر بىلەن باتۇرغا ئۆزىمۇ بۇ قىز بىلەن، يەنى دىلنار بىلەن يېقىن ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپ قويۇۋاتاتتى.

— سىزدەك ئوغۇللار مەيدىڭىزگە ئۇرغان يەردە، بىزدەك جەڭگىۋار قىزلار تىرناق تاتلاپ تۇرساق بولماس، لېكىن بەك ساقلاپ كېتەرسىزمىكىن. قۇرۇق يۈيۈشقا ئاپىرىپ بەرگەن كىيىملىرىم بار ئىدى. ھە راست، دوستۇمنى كىمگە تونۇشتۇرۇپ قويماقچىسىز؟ — دېدى دىلنار تۇيۇقسىزلا بىر ئىشنى ئېسىگە ئالغاندەك.

— ھېلىقى ئۆتكەندە سىزگە گېپىنى قىلىپ بەرگەن باتۇر ئىسىملىك دوستۇمغا.

— ھە، ھېلىقى بايۇەچچە ئاغىنىڭىزنىمۇ؟ ھە بىلدىم، مەن ئامال قىلىپ باقاي — ھە!

مۇختەر بىر قىسىملا بولۇپ «ھىم» دەپلا تېلېفوننى قويۇۋەتتى. گەپمۇ قىلماستىن تاماكا تۇتاشتۇرۇپ چېكىشكە باشلىدى. ئۇ ئەمدى سەل خاتىرجەم بولغاندەك كۆرۈنەتتى. دىلنار بىر دوستىنى باشلاپ چىقسا، دوستى باتۇر بىلەن ئولتۇرسا،

www.uyghurkitap.com

دىلنار ئۆزىگە قالاتتى.

ئۇ ئىككىسى ئالاھازەل بىر سائەت ساقلىغاندىن كېيىن، دىلنار ماشىنا بىلەن يېتىپ كەلدى. مۇختەر ئۇنىڭ يالغۇز كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ گەپ باشلاي دەپ تۇرۇشىغا دىلنار سۆز ئالدى:

— بەك ساقلىتىپ قويدۇم - ھە، بىرنەچچە دوستۇمغا تېلېفون بەرسەم ھەممىسى بۇگۈن ناھايىتى مۇھىم ئىشلىرىمىز بار ئىدى دەپ كەلگىلى ئۇنىمىدى. كەچۈرىسىز، — دېدى ئۇ كۆزلىرىدىن بىر خىل يالغانچىلىقنى يوشۇرغاندەك كۈلۈپ قويۇپ، مۇختەر بىلدۇرمەيلا:

— ھېچ ۋەقەسى يوق. بۇ مېنىڭ ئاغىنەم باتۇر. بۈياق دىلنار. ئۇ ... — دەپ گېپىنىڭ ئاخىرىنى ئېيتالمىدى. ئەسلىدە ئۇ دىلنارنىڭ قايسى مەكتەپتىن ئىكەنلىكىنى ئېيتماقچىدى. بىراق، تا ھازىرغىچە بىلمەيتتى. بىر تۇرۇپ بىلمىگەنلىكىگە خۇش بولدى. ئەگەر بىلگەن بولسا ئېيتىپ بەرسە مۇنۇ بايۇەچچە ئاغىنىسى بىلەن ئىش يۇرۇشمەيتتى. ئۇلار ئاددىيلا باش لىڭشىتىپ سالاملاشتى. دىلنار باتۇرنىڭ ئۆزىگە تىكىلىپ قاراۋاتقانلىقىنى بايقاپ، قېشىنى سۈزۈپ قويدى. بۇنىڭغىچە باتۇرنىڭ يانفونى سايراپ كەتتى. باتۇر يانفونىنى ئېچىپلا:

— مۇختەر، بالىلار تېز كەلسەڭلار دەپ قىستا ئوچۇر يولىلاپتۇ، ئۇلار بەك ساقلاپ كەتمىسۇن چاپسان ماڭايلى، — دېدى. مۇختەر يول ئۈستىدىن بىر قىزىل رەڭلىك كىرا ماشىنىنى توسۇپ دىلنارنى ئالدىغا چىقاردى. ئاندىن ئۆزلىرى ئارقىسىغا ئولتۇرۇپ ئۇدۇل «شادلىق قاۋاقخانا» سىغا يۈرۈپ كەتتى. مۇختەر توساتتىن باتۇرنىڭ ماشىنا ئىچىدىكى كىچىك ئەينەكتىن

دىلنارغا كۆز ئۇزمەي قاراۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، جەينىكى بىلەن نوقۇپ ئۇنىڭدىن گەپ سورىغان بولۇپ دىققىتىنى بۆلۈۋەتتى. باتۇرمۇ چاندۇرمايلا ئۇنىڭغا قاراپ پاراڭغا قوزاق سالدى.

قاۋاقخانا ئىچى غۇۋا كۆرۈنەتتى. ۋاراڭ - چۇرۇڭغا تولغان، تاماكىلارنىڭ قاڭسىق ھىدلىرى ھەممە يەرنى بىر ئالغان بولۇپ، تېخى ئويۇن باشلانماستىنلا بەزىلەر رومكىلارنى تىزىپ بىر - بىرىدىن ئېسىل ھاراقلارنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ تەييار قىلىپ ئولتۇراتتى. باتۇرنىڭ دوستلىرى ئۇلارنى كۆرۈپ قىزغىن چاۋاك بىلەن ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. دىلنار مۇختەر بىلەن باتۇرنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇردى. مۇختەر بىر نەرسە دەي دەپ ئويلىدىيۇ، ئەمما گەپ قىلالمىدى. ئۇلار ئۆزئارا سالام - سائەت قىلىشقاندىن كېيىن، ھەممىسى بۇ ياسانچۇق قىزغا قىزىقىش نەزىرى بىلەن قارىدى. دىلنار بۇگۈن ئالاھىدە كىيىنگەن بولۇپ، بويىندا قايسىبىر كۇنى مۇختەر ئېلىپ سوۋغا قىلغان يۇلتۇز شەكىللىك زەنجىر تۇراتتى. چېچىنى ئالاھىدە قىلىپ ياسىۋالغان بولۇپ، كەينىدىن قارىغان كىشى ئۇنى باغلانمىغان سۇپۇرگىنىڭ شۇاقلىرىغا ئوخشىتاتتى. ئۇچىسىغا ئويما ياقىلىق مايكا كىيگەن بولۇپ، تولۇق يېتىلگەن كۆكسى كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى. چاسا چىقىرىلغان پادىچىلار يوپكىسى بەكمۇ ياراشقان بولۇپ، ئۇنىڭ تولغان ئاق پاقالچاقلىرى يوپكا ئاستىدىن ئېنىق كۆرۈنەتتى. پۇتىغا يارىشىملىق قونچلۇق ئاياغ كىيگەن بولۇپ، ھەرقانداق كىشى ئۇنى مۇشۇ ۋاقىتتا كۆرسە «ئەجەب پەيزى بارکەن بۇ قىزنىڭ» دېگەن تۇيغۇغا كېلەتتى. ئۇ دېمىسىمۇ شۇنداق ئىدى. ئۇ چاچقان ئەتىرىدىن ئالاھىدە پۇراق تارقىلىپ، ئادەمنىڭ كۆڭلىنى ئاللىقانداق بولمىغۇر

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

هېسسىياتلارغا چۆمدۈرەتتى. تۈيۈقسىز ئۇنىڭ جەينىكى باتۇر-نىڭ قولىغا تېگىپ كەتتى. باتۇر خۇددى توك سوقۇۋەتكەندەك ئەندىكىپ قىزغا قارىدى. دىلنار بىر خىل خىجىل بولغان قىياپەتتە ئاستا «كەچۈرۈڭ» دېدى ـ دە، دەرھال كۆزىنى ئېلىپ قاچتى.

ئولتۇرۇش تەنتەنىلىك مۇراجىئەت بىلەن باشلاندى. قائىدە بويىچە ئاۋۋال بىر مەيدان ئۇيغۇرچە ئۇسسۇل ئويناپبەرگەنلىقىنى قاۋاقخانا رىياسەتچىسى ئېلان قىلىشى بىلەن تەڭ خۇددى قوتاز-نىڭ ئىشىكىنى ئېچىۋېتىشىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتۈپ تۇرغان پادىلاردەك هېسسىياتلانغان بۇ ئويۇنچىلار مۇزىكا چېقىشى بىلەنلا ئۇزىنى ئۇنتۇغان هالدا قىيا ـ چېنا قىلىشقىنىچە مەيدانغا چۈ-شۈپ ئويناشقا باشلىدى.

ئۇسسۇل ئاخىرلىشىپ لەرزان كۆڭۈلنى مەھلىيا قىلغۇچى تانسا مۇزىكىسى باشلاندى. ئاڭغىچە مۇختەرنى باشقا بىر قىز تانسىغا تارتىپ ئەكەتتى. دىلنار باتۇرنىڭ تانسىغا تارتىشى بىلەن ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ، كىيىملىرىنى قايتىدىن تۈزەشتۈرۈپ مەيدانغا چۈشتى. يېقىملىق تانسا مۇزىكىسى ئېچىدە ئۇلار ئۇن ـ تىنسىز ئويناندى. دىلنارنىڭ تولغان كۆكسى پات-پاتلا باتۇرنىڭ كۆكرىكىگە تېگىپ كېتەتتى. بۇ ۋاقىتتا باتۇر ئاجايىپ بىر ئىللىق غەيرىي سېزىم ئىچىدە ئۇزىنى يوقىتىپ قويۇۋاتاتتى. دىلنارنىڭ بېلىنى تۇتقان قولى ئىختىيارسىز تۆ-ۋەنگە سىيرىلىپ چۈشتى. بىراق، باتۇر دەرھال هوشىنى يىغىپ قولىنى تارتىۋالدى. تۈيۈقسىز باتۇر دىلنارنىڭ پۈتىغا دەسسەپ سالدى. ئۇ هودۇقلىنىپ:

— كەچۈرۈڭ، ئەمدىلىتىن ئۇنداق ئاتاقچا تازا ياخشى ئويـ

ئنیالمایمەن. سىز ھەقىقەتەنمۇ ياخشى ئويناپدىكەنسىز، — دەپ ئەپۇ سوراش بىلەن بىرگە خېلىدىن بېرى جىمجىتلىق ئىچىگە پىكىنىگەن ھالەتكە خاتىمە بەردى. ئىچىدە بولسا ئۇنىڭ پۈتىغا دەسسەپ سالغانلىقىنى ئوبدان تونۇشۇش پۈرسىتى بولدى دەپ ئويلاپ، ئىختىيارسىز ئۆزىنىڭ پۈتىغا ھۆرمەت بىلەن قاراپ قويدى. دىلنار ئۇنىڭ ئەتەي شۇنداق دەۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، ئەكسىچە چاندۇرماي:

— ئۇنچىلىك ئەمەس، مەنمۇ تېخى يېقىندىلا ئۆگىنىۋالغان، ئۆگىتىپ قويۇڭ دېسىڭىز ئۇستاز بولاي، لېكىن سىزمۇ خېلى ياخشى ئويناپدىكەنسىز. ئاڭلىسام بايۇەچچە ئىكەنسىز، بەلكىم ئەتراپىڭىزنى چۆرگىلەپدىغان قىزلارمۇ ئاز ئەمەستۇ؟ — دېدى دىلنار بۇ پۈرسەتنى قولدىن بەرمەي. ئۇ شۇنداق دەپلا باشقا ياققا قارىۋالدى.

— مۇختەر دەپ بەرگەن ئوخشىمامدۇ. ئۇنداقمۇ ئەمەس. لېكىن، ۋاقتى كېلىپ خەجلەش توغرا كەلسە يانمايدىغىنى مەن. ئەمما سىز دېگەندەك قىزلار بىلەن ئۇنچىلىك كۆپ ئارىلاشمايمەن. شۇڭا ھازىرغىچە بويتاق. بولدى بۇ توغرۇلۇق سۆزلەشمەيلى. ھە راست مۇختەر بىلەن ياخشى ئۆتىدىكەنسىز. ئاڭلىسام توردا تونۇشۇپتىكەنسىلەرغۇ. شۇنداق ئاسانلا چىقىشىپ كېتىپسىلەر - ھە! — دېدى باتۇر ئۇنى چېكىپ باقماقچى بولۇپ. دىلنار بىر قىز بىلەن تانسا ئويناۋاتقان مۇختەرگە ئىتتىك بىرنى قاراپ قويۇپ:

— نەدىكىنى، ئۇنداق دەپ كەتكىلى بولمايدۇ. بىز پەقەت نەچچە قېتىملا كۆرۈشتۇق. ئاندىن ئۇنى تۇغۇلغان كۈنۈمگە تەكلىپ قىلدىم. ئۇ ماڭا تۇغۇلغان كۈنۈمگە ئاتاپ بۇ زەنجىرنى

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

«دوستلۇق سوۋغىسى» بولسۇن دەپ بەردى. شۇ ۋاقىتتا مەن ئۇنىڭغا دوستلىرىڭىز بولسا بىللە ئېلىپ كېلىڭ دېگەنتىم. بىراق، ئۇ مېنىڭ ھەقىقىي دوستۇم يوق دەپ ئۆزىنى كەپتىكەن. سىز ھەرگىز خاتا ئويلاپ قالماڭ. مەن بۇنى پەقەت تونۇشۇش سوۋغىسى دەپلا چۈشىنىمەن. ئۇنىڭ بىلەن تونۇشلا، خالاس. راستىنى ئېيتسام، مەن سىز توغرۇلۇق ئاڭلىغان ۋاقتىمدىلا سىز بىلەن تونۇشۇش ئىستىكى تۇغۇلغانىدى. مۇختەرگە ئېيتاي دېسەم ئۇنىڭ باشقىچە ئويلىشىدىن ئەنسىرىدىم. شۇ تاپتا سىز بىلەن دوست بولغۇم كېلىۋاتىدۇ.

— بىز تونۇش، يەنى ئادەتتىكى تونۇش بولايلى، خالاس. مۇختەر مېنىڭ ياخشى دوستۇم. مەن قانداقمۇ ئۇنىڭ قىز دوستى بىلەن يېقىن دوست بولالىغۇدەكمەن. سىز باشقىچە ئويلاردا بولماڭ. مۇختەر ئاڭلىسا سىزگە باشقىچە قاراشتا بولۇپ قالمىسۇن يەنە، — دېدى ئۆزىنى بېسىۋالغان قىياپەتتە. لېكىن ئۇنىڭ كۆزى ھامان دىلنارنىڭ ئۈيەر - بۈيەرلىرىدە ئويناپ يۈرەتتى.

— بولدى قىلىڭە باتۇر. ئۇنىڭ گېپىنى قىلماڭە، دېدىمغۇ بىز پەقەت ئادەتتىكى دوست. سىز ئويلىغاندەك ئىش ئۇنداق مۇرەككەپ ئەمەس. سىز نېمىگە ئۆزىڭىزنى قاچۇرىسىز. نەدىمۇ شۇنداق بىر - بىرىنى چۈشەنمەي تۇرۇپلا يۈرۈپ قالمىدىغان ئىش بار ...

— ئۇنداقتا سىز مېنى چۈشىنەمسىز؟ بىز تونۇشقىلى تېخى نەچچە سائەت بولدىغۇ.

— سىز باشقىلارغا ئوخشىمايسىز، ئەجەب سىلەر تاللىساڭلار بولىدىكەن، بىزنىڭ تاللىشىمىز يوقما؟ مەن ھەرگىز خاتا

تاللىمىدىم، — دىلنار شۇنداق دېگىنىچە ئەتەي قاپىقىنى تۇرۇپ ئاچچىقلانغاندەك بېشىنى يانغا بۇرىۋالدى. باتۇر بۇ تومۇچۇق سەتەڭلىك ئاسانلا ئىندەككە كەلگەنلىكىنى بىلسىمۇ قەستەن بىلمەسكە سېلىۋالدى. ئاڭغىچە مۇزىكا تۇگەپ ھەممە ئۆز ئورۇنلىرىغا قايتتى. مۇختەر بىلەن باتۇر بىردەمدىلا خېلى تەڭشىلىپ قالدى. دىلنار بولسا «يېڭىسىنى كۆرۈپ كونىسىنى تاشلاش» ھۇنىرى بويىچە مۇختەر بىلەن كارى يوق باتۇرغا يېپىشىۋالدى. ئۇ باتۇرنى «بولدى قىلمىڭ، ئىچمىگە» دېگەندەك جەينىكىنى تارتىپ قويدى. مۇختەر لاپپىدە قاراپ غۇژۇيۇپ ئاچچىقى كەلگەندەك بولدىيۇ، باتۇر بىلەن جىددىي ئىچىشىش جېڭى ئېلىپ بېرىۋاتقاچقا بىردەمدىلا ئىشلارنى ئونۇپ كەتتى. باتۇر خېلى قىزىپ قالغانىدى. تۇيۇقسىز ئۇنىڭ يانفونى سايراپ كەتتى. ئۇ يانفونىنى ئالمايلا بېسىۋەتتى. ئۇ يانفونىنى ئۇستەل ئۈستىگە قويۇپ قويدى. دىلنار قىزىقىپ يانفونىنى قولىغا ئالدى.

— باتۇر يانفونىڭىز ئەجەب ئېسىلكەن ـ ھە. مەنمۇ بىرنى ئالاي دېگەنتىم مۇشۇنىڭدىن، نەچچىگە ئالدىڭىز، — دېدى يانفونىڭ ئۇيغۇر ـ بۇيەرلىرىن «تىت ـ تىت» قىلدۇرۇپ باسقاچ.

— ۋاي جېنىم سىزگە لازىم بولسا مۇشۇنىلا ئىشلەتمەمسىز. بولدى سىزگە سوۋغا قىلىۋەتتىم. قانداق دېدىم ئاغىنىلەر، — باتۇر قىزىقچىلىقتا مۇختەرنىڭ بارلىقىنى ئونتۇپ قالغاندەكلا پوسۇققىدە دەۋەتتى.

— ياق، ياق، مەن ئۇنداق دېمەكچى ئەمەس. ئۇنداق بولسا قانداق بولىدۇ. بۇ قىممەتتۇ ھەقىچان. ياق، مەن قوبۇل قىلالمايمەن، — دىلنار ئۇنداق دېگىنىچە بىر خىل ناز ـ كەرەشمە بىلەن يانفونىنى باتۇرنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ قويماقچى بولدى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— ھەي! نېمىگە تارتىنىسىز. بىز يا ناتونۇش كىشىلەردىن بولمىساق، بىزنىڭ يەنە بىرنى ئالغۇچىلىكىمىز بار جۇمۇ. توغرا، بۇنى ئىشلەتكىنى ئىكەن دەپ ياراتمايۋاتقانسىز يا. بوپتۇ يېگىدىن بىرنى سىزگە سوۋغا قىلاي ـ ھە! تومۇچۇقۇم ... — دېدى باتۇر ھاراقتىن قىزارغان كۆزلىرىنى دىلنارغا تىكىپ، ئۇ ئاستا دىلنار تەرەپكە بېشىنى ئېگىپ، پەس ئاۋازدا «كېلىڭە بىرنى سۆيۈپ قويۇڭە» دېدى. دىلنار «ئەسكى» دېگىنىچە ئۇنى ئاستا ئىتتەردى. مۇختەر غەرق مەست ھالەتتە بولسىمۇ، لېكىن بۇ ئىككىسىنىڭ قىلىقىغا چىداپ تۇرالمىدى. بولۇپمۇ، دىلنارغا غەزىپى كەلدى. راستتىنلا ئۆزى خورلۇق ھېس قىلدى. ئۇ ئالدىدا تۇرغان بىر رومكا ھاراقنى گۈپپىدە كۆتۈرۈۋېتىپ ئورنىدىن دەس تۇردى ـ دە، دەلدەڭشىگەن پېتى دىلنارغا قول تەڭلەپ:

— قوپۇڭ، تانسا ئويناپمىز! — دېدى.

دىلنار مۇختەرنىڭ بەكلا مەست بولۇپ كەتكەنلىكىنى، شۇنداقلا ئۆزىنىڭ بايات پۈتىنى قايرىۋالغانلىقىنى باھانە قىلىپ قوپقىلى ئۇنىمىدى. ئەتراپىدىكى دوستلار بۇنى كۆرۈپ ھەيران قالدىيۇ، باشقا گەپ قىلماي ئۆز ھەلەكچىلىكى بىلەن ئاۋارە بولۇشتى. شۇنچە ئادەمنىڭ ئالدىدا ئۆزىنىڭ ئوسال بولغانلىقىنى بىلگەن مۇختەر ھاراقنىڭ كۈچىدىنمۇ ياكى بايانتىنقى ئىشلار ئەمدى تەسىر قىلدىمۇ ئەيتاۋۇر تۇيۇقسىزلا:

— ھەي رەسۋا، مېنى نېمە كۆرۈپ قالدىڭ، — دەپلا دىلنارنىڭ يۈزىگە بىر شاپىلاق سالدى، ئاندىن، — بايانتىنقى قىلىقلىرىڭنى مېنى كۆرمىدى دەمسەن ... ھىھ، ئۆتكەندە ئەجەب «مەن سىزگە ئامراق» دەۋاتامتىڭ. سەن ئەجەب بۇگۈن باشقە

چە ... سەن زادى مەن بىلەن تانسا ... ئويناماسەن - ئويناماسەن، — دېگىنىچە يەنە قول كۆتۈرۈۋىدى باتۇر تۇتۇۋېلىپ:

— نېمانداق قىلىسەنۇ ئاداش. بۇياق ۋالىس ئويناشنى خالىمىسا يەنە نېمىگە زورلۇق. بولدى قىلىڭلار ئەمدى. ئۆزۈڭلارنى بېسىۋالساڭلار بولارمىكىن، — دەپ مەستلىكتىن خۇمارلاشقان كۆزلىرىنى مۇختەرگە قارىتتى. مۇختەر قولىنى سىلكىپ باتۇرغا قول تەڭلەپ تۇرۇپ ئېيتتى:

— ھۇ، سەندەك نېمىنىمۇ ئاغىنەم دەپ يۈرۈپتىمەن. ئۆتۈپ كەتكەن خۇمسى ئىكەنسەنغۇ. ھەممىنى بىلىپ تۇرۇپ ئۇنىڭغا قاش ئېتىشتىن ئۇيالمىدىڭمۇ؟ سەن دوستۇم ئەمەس دۇشمىنىم ئىكەنسەن. ئىسىت ... — دېگىنىچە دەلدەڭشىپ ئورۇندۇقنى ئىتتەردى.

— ئاغزىڭنى يۇم، نېمە چالۋاقايسەن، ھى بالاڭزا، ھېلى بىكار ... ئاپاڭدىن تۇغۇلغانغا تويغۇزۇۋەتمەي يەنە. سەن ئاشۇ بىر تال زەنجىر بىلەن قىزلارنىڭ كۆڭلىنى ئوتتىمەن دېگەندەك. ھۇ قەلەندەر، — ئۇ شۇنداق دەپلا يېنىدا تۇرغان دىلىنارنىڭ بوينىدىكى زەنجىرنى ئۈزۈۋېلىپلا مۇختەرگە ئاتتى.

— ئالاۋە مۇنۇ نەرسەڭنى، سېنى يوغان سۆزلەتكەن نەرسە مۇشۇغۇ، — باتۇرمۇ دەلدەڭشىپ ئورۇندۇقنى ئىتتەردى. دىلىنار نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي «بۇ، بۇ» دېگىنىچە بىر باتۇرغا، بىر مۇختەرگە قارىدى. چۈنكى ئۇ ئىككىسى ھازىر مەست بولۇپ ئۆزلىرىنى تامامەن يوقاتقانىدى. ئەتراپىدىكى دوستلار ئۇلارنى ئۇنى - بۇنى دەپ يۇرۇپ ئاخىر ئايرىپ ئولتۇرغۇزدى. باتۇر ئەمدىلا ئولتۇراي دېيىشىگە مۇختەرنىڭ نۆۋىتى بولغان بىر رومكا ھاراق ئۈستىلگە تۆكۈلۈپ كەتتى. بۇنى قەستەنلىك دەپ چۈشەن-

گەن مۇختەر باتۇرغا شالىنى چاچتى. باتۇرمۇ بوش كەلمەي قوپۇشقان پېتى بىر - بىرىگە ئېسىلىپ مۇشتلىشىپ كەتتى. ئۇلار دوستلىرىنىڭ ئاجرىتىۋېلىشلىرىغا پەرۋا قىلماي سوقۇشۇۋاتاتتى. سورۇندىكى دوستلار دىلنارغا غەزەپ بىلەن قارىشىپ قويدى. يوقىلاڭ ئىشلار تۇپەيلىدىن ئىككى دوست بىر قىزنى، يەنى ھەر ئىككىلىسىگە ھەقىقىي تونۇش بولمىغان قىزنى تالىشىپ ئۇرۇشۇۋاتاتتى. دىلنار مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ باتۇرنىڭ يانفونىنى سومكىسىغا ئاستا تىقىۋالدى - دە، يۈگۈرۈپ بېرىپ قاۋاقخانا قوغداش خادىملىرىغا بىر نەرسە دېدى.

قاۋاقخانىدا نۇرغۇن ئادەملەر بۇ ئىككىسىنىڭ ئويۇنىنى كۆرۈۋاتاتتى. بەزىلىرى ھە - ھۇ دەپ كۈلۈشەتتى. بەزىلەر چۇقان سالاتتى. باتۇر بىلەن مۇختەر بولسا كۆزلىرىنى خۇددى قان ئىچكەن يالماۋۇزدەك قىزارتىپ مۇشلىشىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ كىيىملىرى بۇرنىدىن ئاققان قاندا قىپقىزىل بولۇپ كەتتى. تۇيۇقسىز مۇختەر باتۇرنى كېلىشتۇرۇپ بىرنى ئۇستى. باتۇر سەنتۈرۈلۈپ بېرىپ ئۇستەل يېنىدا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ قالدى. باتۇر دوستلىرىنىڭ تۇتۇۋېلىشىغا ئۇنىماي يەردىن بىر دانە ھاراق بوتۇلكىسىنى ئالدى - دە، بارغانچە بېرىپ مۇختەرنىڭ بېشىغا زەرپ بىلەن ئۇردى. بوتۇلكا پارچە - پارچە بولۇپ كەتتى. مۇختار بېشىنى تۇتقىنىچە باياتىن ئۆزلىرى ئولتۇرغان ئۇستەلگە دەلدەڭشىگىنىچە بېرىپ يۆلىنىپ قالدى، ئۇنىڭ بەدىنى بوشىشىپ كەتتى. بېشىدىن ئېقىۋاتقان قان ئۇستەلدىكى ئۇلار ھاراق قۇيۇپ ئىچكەن رومكا ئىچىگە ئاستا سىرغىپ چۈشتى. رومكا ئىچىدىكى ئېشىندى ھاراق بىلەن قان قوشۇلۇپ بىر خىل رەڭلىك سۇيۇقلۇققا ئايلاندى.

ئەتىسى ئەتىگەندە باتۇر كۆزىنى ئېچىپ ئۆزىنىڭ باشقا يەردە تۇرغانلىقىنى ھېس قىلدى. ئۇ ئۇياق ـ بۇياققا قاراپ بىردىنلا ئاخشام يۇز بەرگەن ئىشلارنى غۇۋا ئەسلىدى ـ دە، قاتتىق بىرنى ۋارقىرىغىنىچە تامغا يۆلىنىپ قالدى. ئۇ تۇرمىدە ئىدى. ئاخشام قاۋاقخانا قوغداش خادىملىرى ئۇنى ساقچىخانىغا تاپشۇرۇپ بەرگەنىدى. باتۇر ئۆزىنىڭ شەيتان ۋەسۋەسى بىلەن ئەخمەقلەرچە قىلغان ئاخشامقى ئىشىدىن قاتتىق پۇشايمان قىلىپ ھۆكۈمرەپ يىغلاپ كەتتى.

ئۇ كۆزىنى ئاستا يۇمۇپ ھەممە ئىشنىڭ تۈنۈگۈن كۆرگەن چۈش كەبى نەتىجە بېرىشىنى ئۈمىد قىلدى. بىراق، نېمە ئۈچۈن ئۇنداق بولدى ...

## قەسەمخورنىڭ ئاقىۋىتى

(ھېكايە)

ئۇ قەسەم قىلىشقا ئامراق. ھەرقانداق ئەھۋال ئاستىدا بىرەرسىگە ھاجىتى چۈشۈپ قالسا، ئادەمنى شېرىن ـ شېكەر سۆزلەر، شۇنداقلا دوستلۇقنىڭ، ئادەمىيلىكنىڭ تۈرلۈك ـ تۈمەن سۈپەتلىرىنى شېپى كەلتۈرۈپ، قەسەم ئارقىلىق ئۆز مەقسىتىگە يەتمەكچى بولىدۇ. قىسقىسى، قەسەم ئۇنىڭ بىر خىل كۈندىلىك جان بېقىش قورالىغا ئايلانغانىدى. ئۇنىڭدا شۇنداق بىر قابىلىيەت بار ئىدىكى، ھەرقانداق بىر كىشىنى باشقىلار بىلەن ئۇچراشتۇرمايلا ئۆڭدا قويالايتتى. بۇنداق دېسەم «قەسەم قىلىپ بىرەرسىنى ئۆڭدا قويماق ئاسان» دەپ ئويلىشىڭلار مۇمكىن. ئىش ئويلىغاندەك ئەمەس. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭغا

www.uyghurkitap.com

ئوخشاش كەسپي قەسەمخورلارچە پەم ئىشلىتىش كېرەك. ئۇ-
دۇل كەلگەن ئادەمگە قەسەم ئىچىپ ئۆز مەقسىتىگە يېتىمەن
دېيىش بۇ پەقەت ئۇخلىماي چۈش كۆرگەنلىك، خالاس. ئەگە
ياخشىسى ئۆزىڭىز ئوبدان بىلىدىغان ھەم تونۇيدىغان كىشىگە
قەسەم قىلىپ بىر نەرسە تەلەپ قىلسىڭىز، ئۇ سىزدىن ئەمەس
بەلكى قىلغان قەسىمىڭىزنىڭ پاساھەتلىك سۆز - جۈملىلىرىدىن
تەسىرلىنىپ بولسىمۇ، سىزنىڭ تەلىپىڭىزنى ھەرگىز يەردە
قويمايدۇ. ئۇ دائىم شۇنداق قىلاتتى. ئۇ ھەر قېتىم ئۆزى
ئۈستىدە ئويلىنىپ «بۇمۇ بىر ھۈنەر، بۇنىڭغا ماڭا ئوخشاش
كاللىسى زىيادە ئىشلەيدىغان قەسەمخورلار باب كېلىدۇ» دەپ
ئۆزىگە پىچىرلايتتى. ئۇمۇ شۇ دەسمايىسى بىلەن تازا ئوبدان
كۈن ئۆتكۈزۈپ كېتىۋاتقان كۈنلەردە تاسادىپىي يۈز بەرگەن بىر
ئىش ئۇنى بۇ مەنپەئەتلىك «تىجارەت» تىن ئايرىلىپ قېلىشقا
سەۋەبچى بولدى.

بىر كۈنى ئۇنىڭ يانچۇقىدا ھەتتا نان ئالغۇدەكمۇ پۇل
قالمىدى. قورسىقىمۇ قېرىشقاندەك كولدۇرلاپ ئارام بەرمەيۋا-
تاتتى. بۇ ئايلىق تۇرمۇش پۇلىنى ئۆتكەن ھەپتىدىكى ساۋاقداش-
لار ئولتۇرۇشىدا مەردلىك بىلەن رېستورانىدا خەجلەپ، شۇنداقلا
قىمار ئويناشلار بىلەن ئاي يېرىملاشمايلا تۈگىتىپ بولغانتى. ئۇ
ياتاقتىكى يەشكىلەرنى ئاختۇرۇپ بىر بۇردا قاتتىق نانمۇ تاپالمە-
دى. ئامال بولمىغاندىن كېيىن كارىۋاتقا ئولتۇرۇپ، رېستوران-
دىكى چوكا تەگمەي شۇ پېتىچە قالغان تاماقلارنى ئويلاپ، تۈكۈ-
رۈكىنى غۇرتتىدە يۇتتى. بىرەرسىدىن پۇل سورايلا دېسە، بۇ
بىنادا ئۇ پۇل سورىمىغان ئادەم قالمىغانىدى. ئۇنىڭ تۈگىمەس
قەسەملىرىگە ئالدىنىپ پۇل بېرىپ تۇرغانلار قايتۇرۇۋېلىش ۋاق-
تىدا ئۇنىڭ كەينىدىن تولا يۈگۈرۈپ ئاياغلىرى تېشىلگەنىدى.
شۇڭا ئۇلار ئەمدى ئۇ نېمىلا دېمىسۇن ھەرگىز پۇل بەرمەيتتى.
ئۇيۇقسىز ئۇنىڭ خىيالىغا بۇرۇن بىر ياتاقتا ياتقان ۋەلى ئىسمە-

لىك دوستى كەلدىيۇ، يەنە نېمىگىدۇر توختاپ قالدى. چۈنكى ئۇ تېخى بىر ئاي بۇرۇن ئۇنىڭدىن 200 كوي پۇل ئالغانتى. ھازىرغىچە قايتۇرالمىغان. ۋەلىمۇ تېخىچە سۆيلىمىگەنىدى (بەل-كىم ئۇ تۇرسۇننىك ۋەدىسىنى چوقۇم چىن ۋەدە، ئوغۇل بالا-نىك لەۋزى دەپ ئويلىغان بولۇشى مۇمكىن). ئەسلىي ئۇ پۇلنى ئامەت كېلىپ قالسا ئۆزۈمنى قىمار ئارقىلىق بىر سەمرىتەي دەپ ئالغانىدى. كېيىن ئامەت ئۇنى ياراتماي كەينىنى قىلىپ تۇرۇۋالغاچقا ھەممىنى ئۇنتۇرۇۋەتكەنتى. ھەي، ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك؟ ئۇ توختىماي كۇركىراۋاتقان قورسىقىنى ئىككى ـ ئۇچىنى مۇشتلاپ قويۇپ ئاستىغا بېسىپ كارىۋاتتا ياتتى. قورسىقى تېخىمۇ بەك كۇركىراشقا باشلىدى. ئۇ ئاخىر بولالماي ئوڭدىسىغا ئۆرۈلۈپ ياتتى. ئەمدى ئۇ ئازراق ئارام تاپقاندەك بولدىيۇ، ئەمما بۇ ئەھۋالنىڭ بىردەملىك ئىكەنلىكىنى ئويلاپ جىددىي ئامال ئىزدەشكە تۇتۇندى. «باشقا بەزىبىر ئىشلارنى قىلسام ھەممىسى ئادەمنىڭ يۈزىنى تۆكىدىغان ئىش. ئەڭ ياخ-شىسى پۇل سورايلا. ئېلىۋالغاندىن كېيىن گەپ مېنىڭ. سۆيلە-سە بېرىمەن دەيمەن. يەنە بېرىمەن دەيمەن. ئۇ كېلىپ ئۇرالماي-دۇ. قانۇنغا چۈشسىمۇ مەن بېرىمەن دېگەندىكىن ئارتۇقچە ئىش يۈز بەرمەيدۇ.» ئۇ نۇرغۇن خىياللارنى كاللىسىدىن بىرمۇبىر ئۆتكۈزدى. تۇيۇقسىز كارىۋات بېشىدىكى سىمغا ئېسىپ قويۇل-غان لۆڭگىگە كۆزى چۈشۈپ خۇددى ئەتراپ يورۇپ كەتكەندەك بولدى. ئۇ ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ لۆڭگىنى قولىغا ئېلىپ ئۇزاق قاراپ تۇرغاندىن كېيىن بىر ئىشنى كۆڭلىگە پۈكتى. ئاندىن ئۇ ئۈستەل ئۈستىدىكى قىزىل رەڭلىك سىياھنى لۆڭگىگە ئاستا تۆكتى. ئارقىدىنلا ئۇنى قاتلاپ سول قولىنىڭ بېغىشىدىن چىڭ تارتىپ تاڭدى. ئۇ ياتاقتىن ھودۇققان پېتى خۇددى راست-تىنلا قولىنى ئەينەك كېسىۋەتكەندەك ھالەتتە چىقىپ كەلدى. ئۇ يولدا ماڭغانلارغا ئاغرىق ئازابىدىن قالىنسلىۋاتقاندەك تۇيغۇ

www.uyghurkitap.com

بىرىش ئۈچۈن ئەتەي چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ ماڭدى. ئۇنۇڭ بىر-سال بىنا ئالدىغا كەلگەندە ئۇنىڭ ئۈمىد قىلغىنىدەك ۋەلى ئۈچ-رىشىپ قالدى. ئۇنىڭ يۈرىكى قېپىدىن چىقىپ كېتىدىغاندەك جىددىي سوقۇپ كەتتى. ئۇ ئەتەي ئۇنى كۆرمىگەنگە سېلىۋالماق-چى بولغانىدى. بىراق ۋەلى ئۇنى كۆرۈپ قالدى.

— تۇرسۇن ياخشىمۇسەن، نەگە ماڭدىڭ؟ ھوي، قولۇڭغا نېمە بولدى، — ۋەلى ئالدىراپ سورىدى.

— ۋاي ئاداش، قارىمامسەن ماڭا كەلگەن بۇ پېشكەللىكنى، بايانتىن ياتاقتىكى ئوستەلنىڭ ئوستىنى تازىلاۋاتقىچە قولۇمنى ئەينەك كېسىۋەتتى. بەك قاتتىق كېسىۋەتكەن ئوخشايدۇ. قان توختىماي دوختۇرخانىغا ماڭغانتىم. لېكىن يېنىمدا پۇل يوق. ئامال يوق بىرەرسى ئۇچراپ قالامدىكىن دەپ ماڭغانتىم. خۇدا-يىم سېنى ئۇچراشتۇردى. مەن بەك خىجىل ئاداش. ئۆتكەندىكى پۇلۇڭنى بەرمەي تۇرۇپلا يەنە قەرز سوراۋاتىمەن. خاتىرجەم بول ئاداش، بۇداقى تۇرمۇش پۇلۇم كەلگەنلا ھامان ئاۋۋال سېنىڭكە-نى بېرىۋاتىمەن. ئەگەر يەنە ئارقىغا تارتسام مېنى نېمە دېسەڭ مەيلى ئاداش، ياكى ...

ۋەلى ئۇنىڭ ئاغزى — ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەشلىرىدىن بىزار بولغاندەك ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى.

— تۇرسۇن بولدى قىلە ئاداش، ئەتراپىڭدا شۇنچە نۇرغۇن ئادەملەر تۇرسا بۇنداق سۆزلەۋەرسەڭ ئۆزۈڭگە سەت ئەمەسمۇ، مەن ساڭا ئىشىنىمەن، — دېدى مەنىلىك قىلىپ. ۋەلى قولىنى ئۇزىتىپ لۆڭگىنى ئوستىدىن باسقانىدى، تۇرسۇن خودىدى راست-تىن قاتتىق ئاغرىغاندەك سەكرەپ كەتتى.

— ۋايجان — ۋايجان، بەك ئېچىشىپ ئاغرىۋاتىدۇ، — دېدى ئۇ چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ. ئۇنىڭغىچە يەنە بىر دوستى كېلىپ قالدى. ئۇ تۇرسۇنىڭ قولىنى كېسىۋالغانلىقىنى ئاڭلاپ: — بۇ دۇنيادىكى پالاكەتچىلىكنىڭ ھەممىسى ساڭىلا كېلەمدە-

دۇ ئاداش، بىردەم پۇتۇك قايرىلىپ كەتسە، بىردەم قورسىقىك ئاغرىپ كەتسە، يەنە بىردەم ئۇ يېرىك ئاغرىسا، مانا ئەمدى قولۇڭنى ئەينەك كېسىۋەتسە، ئۆزۈڭگە ھېزى بولۇپ يۈرگىن جۇمۇ، يەنە باشقا يەرلىرىڭمۇ كېسىلىپ كەتمىسۇن، — دېدى چاقچاق تەرىقىسىدە تۇرسۇنغا قاراپ.

— ھە، بولدى قىلە سەنمۇ، ئۇنىڭ ئېچىشقان يەرلىرىگە تۇز سەپمەي، قارىغىنا ئۇنىڭ چىرايىغا قولى بەك قاتتىق ئاغرىۋاتقان ئوخشايدۇ. شۇنداقمۇ تۇرسۇن. ئەگەر ئاغرىمىغان بولسا چىرايىنى لازا يەۋالغان مايمۇنەك پۇرۇشتۇرۇپ يۈرمەستى ھەقىچان، — دېدى ۋەلى ھېلىقى دوستىنى باسقاچ. ئۇ بىردەم ئويلىنىپ قالدى. ئاندىن تۇرسۇننىڭ قولىغا بىر قاراپ تۇرۇپ قالغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ كۆزىگە تىكىلدى. «كۆز دېگەن كۆزۈڭنىڭ ئەينىكى» دېگەندەك ئۇنىڭ كۆزلىرى جىم تۇرماي ئۇياق - بۇياققا قېچىشقا باشلىدى. چىرايىمۇ بىردەمدە نەچچە خىل ئۆزگەردى. ۋەلى بىر نەرسىنى تۇيغاندەك بولدىيۇ، چاندۇرماي:

— ۋۇي، گەپلىشىپ تۇرۇۋەرمەي دوختۇرخانىغا ماڭايلى. ئاۋۋال ساڭا بانكىدىن پۇل ئېلىپ بېرەي، ۋاقىت ئۇزىراپ كەتسە يالىلۇغلىنىپ قالمىسۇن قولۇڭ، — دېدى كەينىگە يېنىپ.

— بۇنچىلىك كىچىك ئىشقا ئىككىمىز چىقمىساقمۇ ئۆزۈملا بېتىشەلەيمەن. سېنى ئاۋارە قىلىپ نېمىمۇ قىلارمەن. پۇلنى ئېلىپ بەرسەڭ بولمىدىمۇ، — دېدى تۇرسۇن ئۇنىڭغا يول كۆرسەتكەندەك.

— مەيلى ئۇنداق بولسا، مەنمۇ ئاۋارە بولماي، — دېدى ۋەلى يولدا مېڭىۋېتىپ. تۇرسۇن ۋەلىنىڭ ئۆزىنىڭ قىلتىقىغا ئاسانلا چۈشكەنلىكىدىن ناھايىتى خۇشال بولدى. بۇ ئاقىلانە چارىسىدىن مەمنۇن بولۇپ، ئىچىدە ئۆزىگە مېڭە ئاپىرىنلار ئېيتتى. ۋەلى بانكىغا كىرىپ كارتىنى خىزمەتچى ئايالغا سۇندى

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ھەمدە پۇلنىڭ ھەممىسىنىڭ ئون يۆنىلىشتىن بولۇشىنى ئېيتتى. ئۇ پۇلنى ئېلىپ تۇرسۇنغا:

— مە سانىۋال، 200 كوي توغرىمىكىن، — دېدى.

تۇرسۇن ناھايىتى خۇشلۇق ئىچىدە ھەممىنى ئۇنتۇپ ئىككى قولى بىلەن پۇلنى ساناشقا باشلىدى. تۇيۇقسىز ۋەلىنىڭ:

— تۇرسۇن لۆڭگە چۈشۈپ كەتتى، قان چىقىپ كەتمىسۇن يەنە، — دېگەن سۆزى ئاڭلاندى. ئۇ ئالدىراپ لۆڭگىنى ئېلىپلا تۇرۇپ قالدى ...

## تىلەمچى

(ھېكايە)

زۆرىگۈل سامۇش

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

دەۋر تەرەققىياتىنىڭ يۆكسىلىشى، پەن ـ تېخنىكىنىڭ ئۇچقانداق راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ تىلەمچىلىكمۇ، ئۆزىگە خاس زامانغا ئەگىشىپ مېڭىش يولىنى ئېچىپتۇمۇ نېمە.

ئۇرۇمچىنىڭ ئاۋات كوچىلىرىغا ياكى قايسى بىر بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلىرىغا قارىسىڭىز ھامان تىلەمچىلەرنى كۆرەلەيسىز. ئۇلار جايىپ قىزىق ئىش، ئىلگىرى كىشىلەر خالىسا پۇل بېرەتتى. ئەگەر كېچىلىرى چۈشى بۇزۇلسا سەدىقە ھېسابىدا كوچا ـ كويلاردىن تىلەمچىلەرنى ئاختۇراتتى. لېكىن، ھازىر تىلەمچىلەر باشقىلارنىڭ پۇل بېرىشىنى كۈتۈپ ئولتۇرمايلا باشقىچە پۇل ئېلىش ئۇسۇلىنى تېپىۋاپتۇ. ئىشقىلىپ مەن بۇنى شۇنداق چۈشەندىم.

# «مودا ئۇسسۇلچى»

(فېلىيەتون)

## مەدەنە پەخرىدىن

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى تارىخ فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت ئەزەلدىنلا ئويۇن ـ چاقچاققا ئامراق قىز بولغانلىقىمدىن ئۇنۇڭ ھەرستېتقا قوبۇل قىلىنغاندىن بۇيانمۇ، دەم ئېلىش كۈنلىرى مەكتەپ تانسىخانىسىغا ئۇتتەك كىرگۈم كېلىدىغان بولۇپ قالدى. دەسلەپتە ئەنسىرىدىم، ئەمما كىرمەيمۇ قويمىدىم. ئالدى-يېشىل چىراغلار كۆكۈلنى لال قىلىدىغان بۇ ئاجايىپ «گۈزەل» سورۇنغا تۇنجى قېتىم ئاياغ باسقانلىقىمدىن بولسا كېرەك، ئۇرۇن-كىم قېپلىدىن چىقىپ كېتىدىغاندەك سوقۇپ كېتىۋاتاتتى. دوس-تۇم بىلەن ئىككىمىز مۇڭاپىق جايىنى تېپىپ ئولتۇردۇق. ئاھ! سازلىرىنىڭ مۇڭلۇق ... بەللىرىنىڭ تولغاپ ئويناشلىرىنىڭ-چۇ ئۇلارنىڭ! ... خۇدايىم توۋا! چوڭ شەھەر دېگەننىڭ تانسا-لىرىمۇ، مۇزىكىلىرىمۇ قالتىس بولىدىكەن ـ دە! قىزلار تاياق-تەك قېتىپ، ئوغۇللار ئۇسسۇلچى خېنىملاردەك ساغرىلىرىنى تولغاپ، خۇددى باققال ھارۇسىنلى ئىتتىرگەندەك بىرلا بىرىنى ئىتتىرىشىپ ئويناۋاتقان بۇنداق تانسىنى كىممۇ ئىجاد قىلغان-دۇ؟!

تۇيۇقسىزلا دەسلەپكىدىن ئالاھىدە ئىتتىك، ژارقىراش ـ جارقىراشلار ئارىلاشقان، مەن تا مۇشۇ كەمگىچە ئاڭلاپمۇ باقمە-غان بىر مۇزىكا ياڭرىغىلى تۇردى. مەيداننى يوپكىسى ئىككى غېرىچ كەلمەيدىغان، چاچلىرى ساپسېرىق بويالغان قىزلار، يەل-

كىسىلگىچە چاچ قويغان، ئىشتىنىنىڭ ئۇ يەر - بۇ يەرلىرى تۆشۈك يىگىتلەر چۈشۈپ غەيرىي رېتىمدا سەكرەشتى. قىزلار يۇپكىسىنىڭ تارلىقىغا باقماي پۇتلىرىنى بولۇشىغا كېرىپ ئويىنىغىلى تۇرۇۋىدى «يوپكىسى كۆتۈرۈلۈپ كەتمىگىدى» دەپ خىجىللىقىمدىن كۆزلىرىمنى يۇمۇۋالدىم. كۆزۈمنى ئاچسام ئۇلار خۇددى بۇددا مۇرىتلىرى «ئامىتابا» ئىبىتىۋاتقاندەك قوللىرىنى بىرده جۈپلەپ، بىرده كېرىپ يەنە بىر يېڭى رېتىمغا دەسسەشنىپتۇ. بۇ يېڭى كۆرۈنۈشنى كۆرۈپ كۆزلىرىم ئەسلىدىكىدىن قانچىلىك چوڭ ئېچىلىپ كەتتىكىن، بۇنى كۆرگەن دوستۇم:

— ئاداش، قانداق، پەيزىمىكەن؟ بۇ چەت ئەللىنىڭ داڭلىق «دىسكو مۇزىكىسى»، ئۇلارنىڭ ئىناۋاتلىنى ھازىر ئەڭ مودا بولۇۋاتقان «زامانىۋى ئۇسسۇل»، — دەپ چۈشەندۈردى مېنى نوقۇپ.

مۇزىكا ئاياغلىشىپ، يەنە باشقا بىر مۇزىكا قويۇلدى. بەزىلەن مېنى تانسىغا تارتىۋىدى. شۇنداق ھودۇقۇپ كەتتىم. بۇرۇن يۇرتتا ساۋاقداشلار بىلەن بىللە ئولتۇرغاندا بىرىنچى بولۇپ ئوتتۇرىغا چۈشەتتىم. لېكىن، ھازىر قىمىرلىيالماي قالدىم.

دوستۇم مېنى زورلاپ دېگۈدەك ئورنۇمدىن تۇرغۇزدى. لېكىن پەقەت ماسلىشالمىدىم. ئۇ مېنى ئۆزىگە شۇنداق يېقىن تارتىۋالغانىدىكى ... مەنمۇ ئۆزۈم بىلگەندەك ئىككى تەرەپكە ئۇششاق ئىككى قەدەم ئېلىپ ئويناۋەردىم. بۇ چاغدا ھېلىقى يىگىت:

— قىزچاق، نېمە قولتۇقىڭىزغا بىرنېمە قىستۇرۇۋالغاندەك ئۇششاق دەسسەيسىز؟ قاراڭ، مۇنداق ئويناڭ، — دېدى ـ دە، مېنى ھەدەپ ئىتتىرگىلى تۇردى. غۇرۇرۇم كۆچۈلۈك ھەم ئۆزۈمنۇ گەپدان بولغاچقا، مەنمۇ بوش كەلمىدىم:

— پۈتلىرىڭىزنىڭ ئېگىلىپ كەتكىنىدىن سىزنى تاشلايمىغا-
مىكىن دەپتىمەن.
— ۋاھاھا! ... — ئۇنىڭ كۈلكىسى زالنى بىر ئالدى، كۈل-
گەندىكى ئاۋازىنى بىزنىڭ ئۇيغۇر ئېلىپبەسىدىكى 32 ھەرپنى
بىر - بىرىگە ئۇلاپ يېزىلىدىغان ئىبارىلىرىمىز بىلەن ئىپادىلەش
مۇمكىن ئەمەس ...
مۇزىكا تۇگىگۈچە كۆزۈم تۆت بولدى ... مانا قايتتۇق.
نۆۋەتچى ئايال ياتاق ئىشىكىنى تاقىغىلى چىقىپتىكەن. ئارانلا
ئۇلگۈرۈپ كىرىپ كەتتۇق، كېچىچە ئۇيقۇم كەلمىدى، كۆز
ئالدىمدا ھېلىقى كۆرۈنۈشلەر، شۇنىڭدىن باشلاپ مەن بۇ ئاجا-
يىپ «يېڭى مودا» نى ئۆگىنىپ، ھېلىقى يىگىتنى گېپىگە تۆۋە
قىلدۇرۇش نىيىتىگە كەلدىم. دوستۇم مەندىن بىر يىل بۇرۇن
كەلگەچكىمۇ تانسىنى پۇختا ئۆگىنىۋالغانىدى. ھەر كۈنى دەم
ئېلىش ۋاقىتلىرىدا ئۇنىڭدىن تانسا، دېسكو ئۆگىنىمەن، پۈت
كۆيگەن توخۇدەك سەكرەيمەن، قوللىرىمنى بەزىدە كېرىپ، بە-
زىدە يىغىمەن، بىلىمىسىڭ تۆۋەنلىگى 180 گرادۇس ئاي-
لاندۇرىمەن ...
«ئۇستاز زالىم بولسا، شاگىرت ئالىم بولىدۇ» ئەمەسمۇ،
دوستۇمنىڭ قاتتىق قوللۇق بىلەن بىر ھەپتە جاپالىق ئۆگىتىشى
نەتىجىسىدە، مەن ھەقىقەتەن يېتىلگەنىدىم. ئاۋۋال ئىككى مە-
يدانىنى ئۇنىڭ بىلەن ئويناپ رەپتىس قىلدىم. ئۇ مېنىڭ سىناق-
تىن ئۆتكەنلىكىمنى ئېيتتى. بىردەمدىلا ئەتراپىمغا يىگىتلەر
پەرۋانە بولۇشقا باشلىدى. مەن بىردە ئۇنىڭ بىلەن، بىردە بۇنىڭ
بىلەن ئويناپ زادىلا تىنمىدىم.
— ۋۇي، بۇ يەردە ئۇسسۇلمۇ ئويىنىلىدىكەن - دە، قانداق
ياخشى - ھە! ئاڭلىنىۋاتقان ئۇيغۇرچە ئۇسسۇل مۇزىكىسى،
مېنىڭ كەنە شۇنداق خۇش قىلىۋەتكەنىدى، بىراق ... ئوتتەك
ئويىنىغۇم بولسىمۇ ئۆزۈمگە تۇزمۇز بېرىپ ئولتۇرىدۇم. چۈتكى

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

مەيداندىكىلەرنىڭ ئويناۋاتقىنىنىڭ ئۇسسۇلمۇ ياكى باشقا بىر نېمىمۇ پەرقلەندۈرەلمەي قالغانىدىم.

ئۇلارنىڭ پۈتلىرىنىڭ ھەربىرىتى مەن ئاشىق بولۇپ ئۆگەنگەن تانسىغا ئوخشايتتى، بەدەنلىرى ئۇنىڭدىنمۇ بەك تولغىناتتى. ئەمما، قولىنىڭ ھەربىرىنى پەقەتلا پەرق ئېتەلمىدىم. بىز ئەسلىي ئۇسسۇلنى قوللىرىمىزنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، ھەر خىل ھەربىكەتلەرنى ئىپادىلەپ، پۈتلىرىمىزنى ماسلاشتۇرۇپ ئويناياتتۇق. لېكىن، بۇلار بىر - بىرىنى قوغلاپ، مەيدانغا قۇر ھاسىل قىلىپ ئايلانغىلى تۇردى. «دولان ياشلىرى» دا سۆزلەنگەن «ساما ئۇسسۇلى» مۇشۇمىدۇ؟!

ئۇلارنىڭ قول ھەربىكىتى، بەئەينى يېزىمىزدىكى پادىچى بالىلار پادىلىرىنى ھەيدىگەندە قولىدىكى تايىقىنى ئويناتقاندىكى ھەربىكىتىگە بەكمۇ ئوخشايتتى. نەق ئۆزى، ئىسىت، ئۇلار مۇشۇ يەردە بولغان بولسا، بۇ «مودا ئۇسسۇل» نىڭ پېرە كامىللىرى بولاركەن ...

تانسا ئىياغلاشقۇچە ئويىنىغۇم بولسىمۇ، كىيىۋالغان مايكام بەكمۇ تار بولغاچقا، دېمىم سىقىلىپ بولالمايلا قالدىم. شۇڭا، پەرۋانىلىرىمنى ئارماندا قويۇپ چىقىپ كەتتىم. كېيىنكى بىر ھەپتە جاپالىق ئۇسسۇل مەشىقى بىلەن ئۆتتى. شەنبە ئەتىگەندە بازارغا چىقىپ، پادىچىلار ئىشتىنى، بوغماق شىلدىر چاپان، ئۆزدەك تومشۇق ئىياغ، ھېلىقىدەك تار، قىسقا مايكا ۋە بىرمۇنچە گىرىم بۇيۇملىرىنى سېتىۋالدىم. بىر ئايلىق تاماق پۇلۇمنى بىر كۈندىلا ئىشلىتىۋەتتىم. كەچتە ئالدىنقى قېتىمقىدىنمۇ بەكرەك ياسىنىپ قاينىاق سورۇنغا كىرىپ كەلدىم. توختىماي ئويىنىدىم، ئۇسسۇلنى مەن ئۇلاردىنمۇ بەك ئاشۇرۇۋەتتىم. چۈنكى، سەھرادا چوك بولغان بولغاچقا، يادا ھەيدەشنى بىلىمەن - دە، دېمىمۇ سىقىلمىدى. كۆنۈپ قاپتىمەن. يېڭى تونۇشقان دوستلىرىم كۆپەيگىلى تۇردى. بايام مېنى بىر يېگىت

ئارقالىق ئارقىدىن نەچچە رەت تانسىغا تارتتى. ئېيتىشىچە ئۇ مېنىڭ خۇش چاقچاقلىقىمغا ئامراق بولۇپ قاپتۇ، دوست بولغۇ-سى بار ئىكەن. كونىلار «دوستۇڭ كۆپەيگەن ياخشى» دەپتە-كەن، ماقۇل، دېدىم. ياشاللا، ئۇ ئارانلا تۇرغانكەن، مېنى سەنلەپلا چۈشتى. مېنىڭ كىيىۋالغان چاپىنىم سىلىق بولغاچقا ئۇنىڭ قولى ھە دېسىلا پەسكە سىيرىلىپ چۈشۈپ كېتەتتى. بۇ چاغدا ئۇ: «قىزچاق، مۇنداق تۇتۇپ ئويىنىسام بولىدە-غاندۇ» دەپ قولىنى چاپىنىمنىڭ ئىچىگە تىقماسمۇ، ئەندىكىپ نومۇستىن ئۆلەيلا دېدىم، لېكىن دەررۇ ئۆزۈمنى يىغىۋالدىم. بەلكىم بۇمۇ بىر «يېڭى مودا» بولسا كېرەك دەپ ئويلاپ، بەللىرىم ئازابلىق ئېچىشىپ تۇرسىمۇ، مەن ئۇنى مودىنىڭ گۈزەللىكى دەپ بىلىشكە مەجبۇر بولدۇم. بۇ بىر مەيدان لەيلەت-مە تانسا ئاياغلاشتى. ئۇھ، شۈكۈر! ئەسلىي ئۇ قولىنى ئە-مەس، ئۆزىنى تۇتالماي قېلىۋاتاتتى.

«كەسپداشلىرىم» نىڭ ئېيتىشىچە، مەن ھەممىنىڭ كۆزى-دىن ئوت چىقىرىۋېتىپتىمەن. مانا مۇشۇنداق تىرىشىلا چوقۇم يارىلىق «ئۈسسۇل ماھىرى» بولۇپ چىقىشىمدا شەك يوق ئە-كەن. لېكىن، ئۇلار يەنە بىر ئاجىزلىقىمنى ئاشكارىلاپ، ماڭا ئەسكەرتىش بەردى. مېنىڭ يەرلىك شېۋىدە سۆزلىشىم ئۇلارغا ياقماپتۇ. مەن تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، تېخىمۇ ئىلگىرىلىدىم. تەلەپپۇزۇم، كىيىنىشىم، يۈرۈش - تۇرۇشۇم پۈتۈنلەي ئۆزگە-رىدى. ھەتتا يول ماڭغاندىمۇ «يانچۇق ئۇنىڭلىغۇ» نىڭ تىڭشىغۇ-چىنى قوللىنىمغا تىقىۋېلىپ، مۇزىكىغا بەدىنىمنى ماسلاشتۇرۇپ ماڭىمەن. نېمە مودا بولسا، ئامال قىلىپ كىيىمەن. ئىشتىنىم-نىڭ چۆرىسىنى كېسىپ چۈچا چىقىرىمەن، تىزلىرىدىن ئەتەي تۆشۈك ئاچىمەن. تىرناقلىرىمغا، ئېغىزىمغا بويالغۇچى ھارغۇچە سۈرىمەن. چېچىمنىڭ رەڭگىمۇ ئۆزگەردى. ئەتىگەنلىكى قور-ساق تويمىسا مەيلىكى، گىرىم قىلماي سىنىپقا چىقمايمەن،

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

كىتابلارنى قەيەرلەردىندۇر تاپىمەن، ئورۇندۇقۇم ئەڭ ئاخىرىدا، مۇئەللىم سوئال سورىغۇچە دەككە - دۈككىدە ئولتۇرىمەن، دەرس باشلانغاندا بىر مەيدان جەڭ تۈگىگەندە، پارتىغا بەدىنىمنى بولۇشچە ئارتىپ، شېرىن خىياللارنى قىلىپ ئۇيقۇغا كېتىمەن.

مانا شۇنىڭ بىلەن ئىككى يىلنىڭ قانداق ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنىمۇ بىلمەي قاپتىمەن. دوستۇم ئوقۇش پۈتتۈرۈپ، شۇنچە تىركىشىپمۇ بۇ گۈزەل شەھەردە قالالمای، يەنىلا شۇ توپلىق يېزىمىزغا كەتتى. مانا ئەمدى ئۆزۈم يالغۇز ھېلىقى بىر يۇرۇش دوستلارغا ھەمراھ بولۇپ دەۋران سورۇۋاتىمەن. بۇ شاۋقۇنلۇق دولقۇنىڭ ھامان بىر كۈنى مېنى شالاقلىتىپ قىرغاققا ئېتىتىرىدىغىنى خىيال قىلغۇم يوق. شۇبھىنى سېزىپ تۇرسامۇ مەن خۇدۇمنى يوقاتقاندىم. خۇدۇمنىلا ئەمەس، ھەر خىل مودىلار قايناپ كېتىۋاتقان بۇ دەۋرنىڭ ئىچىدە ئۆزۈمنى يېتىۋېلىپ قويغان بىر كىچىككىنە قېتىم ئىدىم.

مانا، بۇ كۈنمۇ ئاخىر كەلدى. مەكتەپتە بىر يىللىق ئوقۇش نەتىجىلىرىمىزنى خۇلاسىلەپ، چېكىنىدۇرۇشكە تېگىشلىك ئوقۇغۇچىلارنىڭ تىزىملىكى ئېلان قىلىنغان بولۇپ، تىزىملىكنىڭ ئەڭ ئالدىنقى رەتتىدە مېنىڭ ئىسمىم تۇراتتىئ ئىسمىنىڭ يېنىدىكى كاتەكچىگە يېزىلغان ئۆتەلمىگەن دەرسلەر تىزىملىكىگە كەلگەندە كۆزلىرىم تورلىشىپ كەتتى. شۇنچە چوڭ، شۇنچە نۇرغۇن كىشىلەر يىغىلغان سورۇنلاردىن ئەڭ چىرايلىق «پېچەت» يېگىتنى مىنۇت ۋاقىتنى زايە قىلماي تېپىپ چىقالايدىغان، مەستانىلەرنىڭ يۈرەكلىرىنى تىترەتكەن نۇرلۇق جادۇ كۆزلىرىمگە بۇگۈن نېمە بولدىكىن؟!

1998 - يىلى، ئۈرۈمچى

# گۇناھ كىمدە؟

(ھېكايە)

گۇلنۇر تۆمۇر

قىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

يېزىمىزدىن ئالىي مەكتەپكە قوبۇل قىلىنغان پەقەت ئىككى-ئۈچ كۈن ئۆتكەندىلا، ئۇ ئۆزىنىڭ ئىلگىرىكى ئوقۇغۇچىلىرىدىن بىرىنىڭ ئۆيىگە مېھمان بولۇپ بارغان ئىدى. ئۇ ئۆيگە كىرگەندە، ئۆي ئىگىسى ئۇنىڭ ئالدىغا بىر تەخسە ئۈزۈم قويدى. ئۇ ئۈزۈمنى يەۋاتقاندا، ئۆي ئىگىسى ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئۇ ئۇنىڭ بىلەن ئۆتكەن-كەچمىشلەر ھەققىدە سۆھبەتلەشكەندىن كېيىن، ئۇنىڭدىن ئۆزىنىڭ ھازىرقى خىزمىتى ھەققىدە سورىدى. ئۇ ئۆي ئىگىسىنىڭ سوئالىغا جاۋابەن ئۆزىنىڭ ھازىرقى خىزمىتى ھەققىدە قىسقىچە توختالدى. ئۇ سۆزىنى ئاخىرلاشتۇرغاندا، ئۆي ئىگىسى ئۇنىڭدىن:

— ئۇنداقتا، ئۆزىڭىز ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىنى ياخشى كۆرەمسىز؟ — دەپ سورىدى.

ئۇ ئۆي ئىگىسىنىڭ سوئالىغا جاۋابەن:

— ياخشى كۆرىمەن، ئەلۋەتتە، — دەپ جاۋاب بەردى.

ئۇ ئۆي ئىگىسىنىڭ ئۆيىدىن چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، ئۆي ئىگىسى ئۇنىڭ ھەققىدە ئۆزىچە ئويلىنىپ قالدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ئېيتقان بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭ ئىچكى دۇنياسىدا ئۇنىڭ ئەكسىچە ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ يەتكەن ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىنى ياخشى كۆرمەيدىغانلىقىنى ئۆي ئىگىسىگە ئېيتىشقا ئۇنىڭ ئۆزىمۇ ھەيران قالغان ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئۆي ئىگىسىگە ئۇنداق جاۋاب بېرىشىنىڭ سەۋەبىنى ئۆزىچە ئويلىنىپ، ئۇنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

كۆرۈشكە نېسىپ قىلارمۇ؟ ئۆزۈمنى تىكشاپ باقسام، نەچچە كۈنلۈكۈم قالغاندەكلا بىلىنىدۇ. جەھنەم بالام، ئاق يول بولسۇن، ئامىن! — دەپ ئۇنى باغرىغا بېسىپ يىغلاپ كەتتى، ھەممىمىزنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى. ھېلىمۇ نەچچە كۈندىن بېرى گۈلسۈمئاينىڭ كۆزىدىن ياش قۇرۇمىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى قىزىرىپ، قاپاقلىرى ئىششىپ كەتتى.

بىر كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرۈپ ماڭغاندىن كېيىن ئۇرۇمچىگە يېتىپ كەلدۇق. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ھەيۋەتلىك دەرۋازىسى ئالدىدا توپ ـ توپ ئوقۇغۇچىلار ۋە ئاتا ـ ئانىلار بار ئىدى.

بىر كۈن ھايال بولۇپ، تىزىملىتىش رەسمىيەتلىرىنى بىر-جىرىپ بولدۇق. گۈلسۈمئاي ئىككىمىز بىر سىنىپ، بىر ياتاقتا بولۇندۇق. گۈلسۈمئاينىڭ دادىسى ئەتىسىلا قايتىپ بولمايتى. چۈنكى ئەمگەكچان ئاتىنىڭ قاۋۇل يەلكىسىدە بىر ئائىلىنىڭ يۈكى بار ئىدى. قىزىنى بىزگە تاپشۇرغان ئاتىنىڭ كۆزى كەينىدە قالغاندەكلا قىلاتتى.

ئوقۇش باشلىغان كۈندىن باشلاپ، گۈلسۈمئاي پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئۆگەندى. تاماق ۋاقىتلىرىدىمۇ ھەدىسىلا كىتابىنى ئېچىۋالاتتى. ياتاقنىڭ چىرىغى ئۆچۈپ خېلى بىر ۋاقىتلارغىچە شام يورۇقىدا ئۆگىنەتتى. ياتاقتىكى باشقا قىزلار چىرايلىق ياسىنىپ ئولتۇرۇشلارغا، تانسىخانىلارغا ماڭغان چاغلاردا گۈلسۈمئاي يالغۇز قېلىپ، زېرىكمەي ئۆگەندى. ئۇ مۇشۇنداق ئۆگىنىپ، تۇنجى يىلىلا ئوقۇش مۇكاپات پۇلىغا ئېرىشتى ۋە تېرىشچانلىقى بەدىلىگە كەلگەن بۇ پۇلنىڭ بىر تېيىنىنىمۇ خەجلىمەي، ئۆيىگە ئەۋەتەتتى. ئۆزى يەنىلا شۇنداق ھېسابلىق تۇرمۇش رېتىمىدا ئىدى. شۇ تەرىقىدە ئىككىنچى يىللىق ئوقۇشىمۇ تاماملاندى. ئۇ يەنە ئوقۇش مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. يېراق يېزىدا قىزىنىڭ كېلىشىگە كېچە ـ كۈندۈز تەلمۈرۈپ

گەن جۇپ قەدىردانلار تەتىل قىلىپ كەلگەن قىزنىڭ خۇشاللىق ياشلىرى بىلەن كۆتۈۋېلىپ، ئۇمىدلىك بېقىشلار بىلەن ئۇزىتىپ قويۇشتى.

ئۇچىنچى يىللىق ئوقۇشنىڭ بىرىنچى مەۋسۇمى باشلانغىنىغا بىرەر ئاي بولغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، گۈلسۈمئاي ئىككىنچى بازارغا چىقىش ئۈچۈن 1 ـ يول ئاپتوبۇس بېكىتىدە تۇراتتۇق. گۈلسۈمئايمۇ تۇيمىغان ھالدا يانچۇقىغا ئالدۇرۇپ قويغان ھەمىيانىنى كېلىشكەن، قامەتلىك، پۇزۇر كېيىنگەن بىر يىگىت گۈلسۈمئايغا يانچۇقىدىن ئېلىپ بەرگەنىدى. يىگىت 11 ـ 12 ياشلاردىكى بىر ئوغۇل بالىنىڭ بېلىكىدىن چىڭ تۇتۇۋالغانىدى. يىگىت ھەمىيانىنى تاپشۇرۇپ بېرىپلا كېتىپ قالدى.

كۈنلەر شۇ تەرىقىدە ئۆتتى. گۈلسۈمئاي ئارىلاپ «سىرتقا چىقىپ كىرەي» دەپلا چىقىپ كېتىپ بىرەر يېرىم سائەتلەردىن كېيىن كىرىدىغان بولۇپ قالدى. نەگە بارغانلىقىنى سورىسام «كەچلىك مۇزاكىرىگە چىقتىم» ، «كۈتۈپخانىغا كىردىم» دەپلا قويىاتتى. ئۇ ئەسلىدىنلا چىرايلىق بولغاچقىمىكىن ئانچە ـ مۇنچە ياسىنىپ قويسىلا كۆزىنىڭ ئېيغىنى يېگۈدەك چىرايلىق بولۇپ كېتەتتى. كېيىن خۇددى شەھەرلىكلەردەك ئېسىل كىيىنىپ يۈرىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇنىڭغا تېلېفونمۇ تولا كېلەتتى. ئۇنىڭ ھۆسنىگە ماسلاشقان غۇنچە بويى، زىلۋا بەدىنىگە كىيگەن چىرايلىق كىيىملىرى، ئۆزىگە ياراشتۇرۇپ قىلىۋالغان گىرىمى ئۇنى كۆرگەن ھەرقانداق ئادەمنى بىر خىل ھەۋەس، قىزىقىش قوزغايتتى.

بىر كۈنى ياتاقتا كىرسەم گۈلسۈمئاي سىرتقا چىقماقچى بولۇپ تەييارلىق قىلىۋېتىپتۇ. تېلېفون جىرىڭلىدى. تۇرۇپكىنى ئالسام بىر يىگىت: «ياخشىمۇسىز؟ ئېغىر كۆرمەي گۈلسۈمئاينى چاقىرىپ قويامسىز؟» دېدى. گۈلسۈمئاي كۈلۈپ «ھازىر چۈشمەن» دەپلا تېلېفونىنى قويۇپ، ئالدىراش چىقىپ

كەتتى. دېرىزىدىن قارىسام، پارقىراپ تۇرغان قارا پىكاپ ئالدى. ئا گۈلسۈمئاينىڭ ھەمىشىنى تېپىپ بەرگەن ھېلىقى يىگىت تۇراتتى. ئىككىسى ئەدەپ بىلەن سالاملاشتى. پىكاپ قوزغالدى، كۆڭلۈمگە گۇمان چۈشتى. ئەجەبا، گۈلسۈمئاي شۇ دەرىجىدە ئۆزگەرگەنمىدۇ؟ ياتاق تاقايدىغانغا 10 مىنۇت قالغاندا گۈلسۈمئاي ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ ياتاقتا كىردى. مەن ئۇخلاپ قالغان قىياپەتكە كىرىۋالدىم، بۇنداق ئىشلار خېلى كۆپ قېتىم تەكرارلاندى. ئۇ دەرستە چېكىنىشكە باشلىدى. سىنىپ مەسئۇلىمىزمۇ ئۇنىڭ بىلەن كۆپ قېتىم سۆزلەشتى، ئەمما گۈلسۈمئايغا گەپ تەسىر قىلماي، ئۆز سەنىمىگە دەسسەۋەردى. مەن ئۇنىڭ ياشلىق باھارىنىڭ خازان بولۇپ كېتىشىگە چىدىماي، ئۇنىڭ بىلەن تۇنجى رەت سۆزلەشتىم:

— ئاداش، ئۆزۈڭگىمۇ ئايانمۇر، سەن تېز ئۆزگىرىۋاتىسەن، ساڭا ھەسەت قىلىۋاتقىنىم يوق، چىرايلىق يۈزۈشۈڭگە يارىشا دەرستىمۇ ئىلگىرىكىدەك ياخشى بولساڭ بولاتتى. مۇشۇنداق كېتىۋەرسەڭ ئاقۇەت ياخشى بولماي قالارمىكىن، ھەممە ئىش ئۆزۈڭ بىلەن كەتسىغۇ مەيلى، ئەمما بىچارە ئاتا ـ ئاناڭنى بولسىمۇ ئويلاپ قويغىن، — دېيىشىمگە، گۈلسۈمئاي ئاچچىقلانغاندەك قىلىپ:

— نېمە دېگىنىڭ بۇ؟ مەن دەرستە بۇرۇنقىدەكلا ياخشىغۇ؟ ئۆزۈمگە چېكىنىپ كېتىۋاتقاندەك بىلىنمەيدۇ. سەنمۇ تايىنلىق ھېلىقى يىگىتنى كۆرۈپ شۇنداق ئويلىغانسەن. ئۇ يىگىت ئالىي مەلۇماتلىق، ناھايىتى قابىلىيەتلىك، ئۆز ئىقتىدارىغا تايىنىپ شىركەت قۇرغان ياش كارخانىچىكەن. ئۇنىڭ بىلەن ئارىلاشقانىڭنى نېمە زىيىنى؟ ئۇ ھەرگىز يامان ئادەم ئەمەس، قايسى ئىشنى قانداق قىلىشنى ياخشى بىلىمەن، — دەپ تويغۇزۇپ قويدى.

توۋا دېدىم، يۈرتۇم ئېسىمگە كەلدى. ئازاب ئىچىدە يۈر-

تۇمنى سېغىندىم، ئەزىز دىيارىمدىكى گۈزەل قىزلىرىمىزنىڭ يۈرتۇمدا ئەدەپ ـ نومۇسنى ئۆزىگە تىلتۇمار قىلىپ، شۇ ئانا تۇپراقتىلا بىغۇبار پاكلىقى بىلەن مەڭگۇ ھېچنېمىدىن خەۋەرسىز ئۆتۈپ كېتىشىنىمۇ ئويلاپ قالدىم. ئۇلارنىڭ شەھەرگە كېلىپ كۆزى ئېچىلىپ كېتىشىدىن قورقتۇم ...

گۈلسۈمئاي بىلەن ھېچكىمنىڭ كارى بولماس بولۇپ قالدى. ئىككىنچى مەۋسۇم باشلىنىپ گۈلسۈمئاي 10 نەچچە كۈن مەكتەپكە كەلمىدى. بىر كۈنى ئۇ يەنە ھېلىقى قارا پىكاپ بىلەن ئالدىراش كەلدى. بىز بىلەن سوغۇقلا سالاملىشىپ، يانفوندا كىملەر بىلەندۇر سۆزلىشىۋاتتى، ئىشىك چېكىلدى. ئىشىكنى ئېچىشىمغا مەكتەپ مۇدىرى، بىرنەچچە ساقچى ۋە ئىككى ئوقۇتقۇچى ياتاقتا كىرىپ كەلدى. ساقچىلاردىن بىرى:

— گۈلسۈمئاي دېگەن قايسىڭلار؟ — دېدى.

مەن قاققان قوزۇقتەك تۇرۇپلا قالدىم ۋە گۈلسۈمئاينى ئىما قىلدىم.

— سەن چوڭ زەھەر ئەتكەسچىلىك دېلوسىغا چېتىشلىق، تۇتۇش بۇيرۇقى چىقىرىلغانلارنىڭ بىرى، بىز بىلەن ماڭ! — دەپ گۈلسۈمئاينىڭ ئېسىل سائەت، زىبۇزىننەتلەر تاقالغان ئاپ-ئاق، نازۇك قولىغا قوپاللىق بىلەن كويزا سېلىپ ئېلىپ ماڭدى.

2001 - يىلى، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

# تۇردىكى مۇھەببەتنىڭ ئاخىرى

(ھېكايە)

دىلشات پەرھات

ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

مۇھەببەت ئۇ لەززەتلىك ئازاب دېمەكتۇر. لېكىن، كىشى ئالدى بىلەن ئۇنىڭ ئازابىنى ئويلىماستىن لەززىتىنى ئويلاپ، بۇ دېگىزغا غەرق بولىدۇ، ئەلۋەتتە. ئىنسانىيەت دۇنياسىدا مۇھەببەت مەۋجۇت بولغانلىقى ئۈچۈنلا بۇ دۇنيا شۇنچە ئىللىق ۋە شۇنچە گۈزەلدۇر. مۇھەببەت دېسە ئالدى بىلەن خىيالىمغا بىر يۇرەكنىڭ يەنە بىر يۇرەككە بولغان مايىللىقى، مەپتۇنلۇقى، پەرھادنىڭ شېرىنگە، لەيلىنىڭ مەجنۇنغا بولغان ئاشىقلىقى؛ ئانىنىڭ پەرزەنتىگە بولغان كۆيۈنۈشى؛ دوستنىڭ دوستىغا بولغان جان پىدالىقى، يار دېمى؛ قېرىنداشلىق مېھىر كېلىدۇ.

مۇشۇ ياشقا كىرگۈچە ھېچكىمگە چۈشمىگەن بۇ كۆڭلۈم، مانا ئەمدى ئۆزىنى كۆرمىگەن ھەتتا كىم ئىكەنلىكىنى، تېگى - تەكتىنىمۇ ئېنىق بىلمەيدىغان بىر قىزغا ئىختىيارسىزلا كۆڭلۈم چۈشۈپ قالدى. ئۆزۈممۇ سەزمىگەن ھالدا ئۇنىڭغا تەلۈلەرچە، سەۋدايىلارچە ئاشىق بولۇپ كېتىپتىمەن. بىز تۇردا تونۇشقان بولۇپ، مەن دەۋاتقان مۇھەببەتمۇ ئەنە شۇ تۇردا باغلانغان. بىزنىڭ تۇردا پاراڭلاشمايدىغان كۇنمىز يوق، ھەر كۈنى دېگۈدەك نەچچە سائەتلەپ پاراڭلىشاتتۇق.

بىز ئۆزئارا غايىلىرىمىز، قىزىقىشلىرىمىزنى ۋە كىشىنى مەست قىلغۇدەك دەرىجىدىكى شېرىن سۆزلىرىمىزنى بىر - بىرىمىزدىن ئايمايتتۇق. كۈنلەر شۇ رېتىمدا ئۆتىۋەردى. بىز- دىكى بۇ غايىۋى قىزغىنلىق ۋە مۇھەببەت ئوتى كۈنسېرى ئۇلغاي- ماقتا ئىدى. بىز ھەر كۈنى دېيىشۇالغىنىمىز بويىچە بىرلا ۋاقىتتا تورغا كىرەتتۇق، ۋاقىت توشقۇچە باشقا ئىشلار كاللامغا كىرمەس، خۇشياقماس بولدۇم. بىز تېخى تېلېفوندىمۇ كۆرۈ- شۈپ تۇراتتۇق. ئۇنىڭ پەس ئاۋازىدا يېقىملىق سۆزلەشلىرى ۋە زىل ئاۋازى مېنى تېخىمۇ ئاشىق - بېقارار قىلماقتا ئىدى. كۈنلەر مۇشۇ يوسۇندا ئۆتمەكتە.

بىر كۈنى كاللامغا ئۆزۈندىن بۇيان پۈكۈپ كەلگەن خىيالىم بويىچە ئۇنى بىر كۆرۈش نىيىتىگە كەلدىم. كىيىم - كېچەكلە- رىمنى رەتلەۋاتقانلىقىمنى كۆرگەن ياتاقداشلىرىم مېنىڭ بۇ ئەخ- مىقانە خىيالىدىن يېنىشىمنى قايتا - قايتا ئېيتتى ۋە تېخى كۆرۈپ باقمىغان بىر قىزنى شۇنچە كۆپ پۇل قەرز ئېلىپ كۆرۈپ كېلىشىمنىڭ ئەخمەقلىق ئىكەنلىكىنى ئېيتتى. ئەمما مېنىڭ ھەددىدىن زىيادە جاھىللىقىم، مېنى ئۇلارنىڭ نەسىھەت- لىرى ئۈستىدىن غالىب كەلتۈردى. ئۇلارمۇ ئەمدى بۇ ئىش توغرۇلۇق ئېغىز ئاچمايدىغان بولۇشتى. بىرنەچچە كۈن تەييار- لىق قىلىش ئارقىلىق ئۇ ئوقۇۋاتقان ئىچكىرىدىكى ئالىي مەكتەپ- كە قاراپ يولغا چىقتىم. پويىزدىكى ئۇچ كۈنلۈك جاپالىق سەپەر مېنى مىڭ تەستە دېگىز بويىدىكى ئۇ شەھەرگە يەتكۈزدى، ئۇنى كۆرۈشكە بولغان تەقەززالىق ۋە ئوتتەك قىزغىنلىق مەندىكى سەپەر ھارغىنلىقىنى نەلەرگىدۇر غايىب قىلغانىدى. مەن ياتاققا ئورۇنلىشۇالغاندىن كېيىن، ئالدىراپ - تېنەپ ئۇ ئوقۇۋاتقان مەكتەپنى ئىزدەپ تاپتىم ۋە ئاجايىپ ھاياجان ۋە مەغرۇر كەيپە- يات بىلەن ئۇنىڭ تېلېفون نومۇرىنى باستىم. «ۋەي» دېگەن تونۇش ئاۋاز يۇرىكىمنى ئىللىتتى. بىز

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

بىر دەمدىن كېيىن مەكتەپ دەرۋازىسى ئالدىدا كۆرۈشمەكچى بولدۇق. مەن ئۇنىڭ سېيماسىنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتمەكتە-مەن. ئۇنىڭ مەن ئويلىغاندەك چىرايلىق ۋە ئوماق بولۇشىنى ئۈمىد قىلماقتىمەن ... جاھ، ۋاھ!

يېرىم سائەتلەردىن كېيىن كۆز ئالدىمدا بىر گەۋدە پەيدا بولدى. مەن ئۇنىڭغا قاراپ ئۆز - ئۆزۈمگە «ئۇ ئەمەس» دەپ تەسەللى بېرەتتىم. دەرۋەقە، ئۇ ماڭا قاراپ كەلمەكتە ... مېنى تەر باسماقتا ... ئۇ يېنىمغا كېلىپ «سىز ئەلىمۇ؟» دەپ سۆز ئاچتى. مەن گاڭگىراپ قالدىم ... ۋە تىنىقلىرىم نەلەرگىدۇر غايىب بولغاندەك قېتىپلا قالدىم.

... مەن ... مەن ... ئۇ — لا دەپ لىدىم. ئالدىمدا مېنى نەچچە-ئايلاردىن بېرى ئۆزىگە غايىۋى ئاشىق قىلىپ سىراڭ-لارچە يۇرت ئاتلاپ كۆرگىلى سالغان، قەلبىمدىكى شۇ قەدەر سۆيۈملۈك ۋە قەدىرلىك سانالغان يۈزەك تەسەللى دورام ياش ئىچەھەتتىن مەندىن چوڭ، ئېگىز بويلۇق بىر قىز تۇراتتى. ... بىز قىسقىغىنا سالامىلاشقاندىن كېيىن ئۆز ئېچىمىزگە كەل-دۇق. ئۇ مېنىڭ توردىكى بۇ ئويۇنلارنى راست دەپ چۈشىنىپ بۇ يەرگە كەلگەنلىكىمنى ۋە ئۇنىڭ كۈندە تورداش تۇرغۇن ئادەملەر بىلەن شۇنداق سۆزلىشىدىغانلىقىنى، ئۆزى يۇرتتىن يىراق بول-غاچقا مۇشۇنداق قىلىش ئارقىلىق ئۆزىگە تەسەللى ئىزدەيدىغان-لىقىنى ئېيتىپ قاقاقلاپ كۈلمەكتە ئىدى. مەن يەتتە قات ئاس-ماندىن يەرگە چۈشۈپ كەتكەندەك شۇ قەدەر بىئارام بولدۇم ۋە يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك خىجىل بولدۇم. مەن ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە ئۇنىڭ بىلەن خوشلىشىپ ئىنتايىن مەيۈس ھالدا يۇرتۇمغا قاراپ يولغا چىقتىم.

# تۇۋرۇك

(ھېكايە)

**ئابدۇراھمان ئوسمان**

**فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت**

ئىككىنچى ئاينىڭ ئوتتۇرلىرى بولۇپ قالغان بولسىمۇ، كۈلۈپ تۇرغان قۇياش ئادەمنى ئىللىتالمايتتى. قىشنىڭ سوغۇقى باشقا يىللاردىكىگە قارىغاندا خېلىلا كۇچلۇك ئىدى.

ئۇستامنىڭ دۇئاسىنى ئېلىپ ئايرىم رول تۇنقىنىمغا ئۇزۇن بولمىغان بولسىمۇ، ئۇزۇمنىڭ مۇستەقىل بىر ماشىنىغا ئىگە بولغانلىقىمدىن خۇشاللىنىپ ئەتراپتىكى بارلىق دەسمايەسىدىن ئايرىلىپ قالغان ئادەملەرگە ئوخشاپ قالغان يوپۇرماقسىز دەرەخلەرگە، يولنىڭ ئىككى قاسنىقىدىكى پاكار - پاكار دېھقان ئۆيلىرى ھەم يوللاردا يېزا جەمجىتلىقىنى بۇزۇپ غەمسىز ھالدا ۋاللەي ئۇيناۋاتقان بالىلارغا، تۆت كوچا ئېغىزىدا قىشنىڭ بىكار چىلىقىدىن «جاھان پارىكى» قىلىۋاتقان، قارتا ئۇيناۋاتقان ئادەملەرگە زوق بىلەن قاراپ قويىمەن. بۇگۈن قوشنا يېزىدىكى ساۋۇر ئېسىملىك بىر دېھقانىنىڭ خىشىنى چۇشۇرۇپ بەرگەندىن كېيىن، شۇ يېزىدىكى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە بىرگە ئوقۇغان ساۋاقداشلىرىم بىلەن كۆرۈشۇش ئۈچۈن بىلەن ماشىنامنى ھەيدەپ يېزا بازىرىغا كەلدىم. ئويلىمىغان يەردىن تولۇق ئوتتۇرىدا بىرگە ئوقۇغان ساۋاقدىشىم مەخمۇت بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم (ئۇ ئالىي مەكتەپكە ئوتەلمەي

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

دېھقانچىلىق قىلمۇاتاتتى).

— ھەي نوچى، ئاخىر ئارزۇيۇڭغا يېتىپسەن — دە، ئۆز ۋاقتىدا مەكتەپنى يېرىم قىلىپلا ماشىنا ھەيدەيمەن دەپ چىقىپ كېتىۋىدىڭ؟

— خۇدايىم تىلىكىمگە يەتكۈزدى ئاداش، ئۆزۈممۇ بۇ كاسا-پەتكە بەكلا قىزىقمەن. قانداق ئىشلىرىڭ ياخشىدۇ؟

— ھەي، نېمىسىنى دەيسەن، شۇ پاتقاق كېچىپ دېھقانچىلىق قىلمۇاتىمىز، مانا ئۆزۈڭ كۆرۈپ تۇرۇپسەن، قىش ۋاقتى قورساق توق، قىلغىلى ئىش يوق لاغايلاپ يۇرۇۋاتىمىز.....

— ئەل — ئاغىنىلەرچۇ، تەتىل قىلىپ قايتقاندۇ؟ ماشىنا بىلەن ھەپىلىشىپ ئۇلار بىلەن كۆرۈشەلمىدىم.

— ھە، ئابلىز، ياسىنلار قايتىپ كەلدى. ئۇلار بىلەن ئىككى كۈن بۇرۇن كۆرۈشكەن، ئۆزۈڭ نەگە ماڭىدىڭ؟

— ھازىر خىش ئەكىلىپ چۇشۇرۇۋاتتىم، ھەرقايسىلار بىلەن كۆرۈشەي دەپ ماڭغان.

ئىككىمىز ئۇياق — بۇياقتىن پاراڭلىشىپ ئابلىزنىڭ ئۆيىگە كەلدۇق. ئۇ بىر يەرگە چىقىپ كېتىپتىكەن، ھايال بولماي قايتىپ كەلدى. كۆرۈشمىگىلى ئۇزۇن بولغان دوستلار جەم بولغاچقا، كۆڭلىمىز بۆلەكچە خۇشال ئىدى. ئۇچەيلەن ئۆز ۋاقتىدا بىرگە ئوقۇغان ساۋاقداشلىرىمىز، ئوغرىلىقچە، سوغۇق سۇ بىلەن ئىچكەن ھاراقلىرىمىز، مەكتەپ بېغىدىكى ئالما، نەشپۈتلەرنى ئوغرىلاپ يېگەنلىرىمىز ھەققىدە كۆپ پاراڭلارنى قىلىشتۇق. مەخمۇتمۇ ئۆزىنىڭ ناھەقچىلىككە چىدىمايى كەنت كادىرلىرى بىلەن نەچچە قېتىم ياقا سىقىشقانلىقىنى، يېزىدىكى ئادەملەرنىڭ ياۋاش، ساددىلىقى، ئۆزى يۇرۇۋاتقان قىزىق ھەققىدە، ئابلىزمۇ ئالىي مەكتەپ تۇرمۇشى، جەمئىيەت، ئەخلاق ھەققىدە كۆپ سۆزلەپ بەردى. گەپلىرىمىز تۈگەيدىغاندەك ئەمەس، لېكىن ۋاقتىمۇ بىر يەرگە بېرىپ قالغان بولۇپ، كەچتە

يەنە خىش توشۇمسام بولمايتتى. شۇڭا، ئۇچمىز بىرگە ياسىنىڭ مەھەللىسىگە يول ئالدۇق. ئۇنىڭ ئۆيى ئابلىزنىڭ ئۆيىدىن ئۇچ كىلومېتىر يىراقلىقتىكى كۆكئۆستەڭ مەھەللىسىدە ئىدى.

— مەمتىكا، ياسىن بارمۇ؟

— ياسىن ئەتىگەن توغرا قۇدۇققا چىقىمەن دەۋاتاتتى، ئۆيگە كىرىڭلار! بالىلىرىم.

— خوش، كېيىن كېلەرمىز. ئازراق ئىشىمىز بار ئىدى.

— ھۇ، قارىۋاي، يەنە قىز قوغلاپ قېچىپتۇ-دە! — دېدى، مەخمۇت. مەن كەتمەكچى بولدۇم. ئۇلار بولسا بۇگۈن بىر ئاخشام مۇڭدىشايلى دەپ چىڭ تۇتۇۋالدى. ئۇنى دەپ، بۇنى دەپ ئاخىر يېزا بازىرىدا بىرلىكتە تاماق يېيىشكە كېلىشتۇق. چوڭ يولغا قايرىلىدىغان دوقمۇشقا كەلگەندە ماشىنىنى ئارقىغا يانداۋرمىسام بولمايتتى.

— ئابلىز، كەينىمىزدە تۇۋرۇك يوقتۇ؟

— يوق، چوڭ توك تۇۋرۇكى بۇ تەرەپتە ئىكەن. ماشىنىنى ئاستا ئارقىغا يانداۋردۇم. بىر كەمدە «قارس» قىلغان ئاۋازنى ئاڭلاپ ماشىنىدىن چۈشتۇق. يوتامدەك كېلىدىغان بىر تېلېفون تۇۋرۇكى قاپ ئوتتۇرىدىلا سۇنغانىدى.

— ئاپلا ئۇكام، قاراپراق ھەيدىسەڭ بولمامدۇ، ئاق سۇۋاڭدان دېگەن زادى بوش بولمىدىغان، يېنىكلا تەگكەنگە ئوتتۇرىدىن سۇنۇپ كەتكىنىنى كۆرمەمدىغان، — دېدى ئوتتۇرا بوي قىرىق ياشلاردىكى ساقال - بۇرۇتى ئۆسۈپ كەتكەن ئورا كۆز ئادەم. بىردەمدىلا ئادەملەر يىغىلدى. قىشنىڭ بىكارچىلىقىدىن ئۇلارغا قىلغىلى پاراڭ چىققانىدى. قارتا ئويناۋاتقانلارمۇ، دوقمۇشتىكى قاۋاقتا ھاراق ئىچىۋاتقانلارمۇ ماشىنا ئەتراپىغا يىغىلدى. ئۇلار بىردەم ئۇنى، بىردەم بۇنى دەيتتى.

— مەخمۇت ئاداش، بۇ يەرنىڭ ئوي - چوڭقۇرىنى بىزگە

قارىغاندا ئوبدان بىلىسەن، ئەمدى قانداق قىلساق بولار؟ — دېدىم مەن خىجىلچىلىق ئىچىدە.

— ئۆكىلىرىم، — دېدى بايىقى ئورا كۆز ئادەم، تېلېفون تۈزۈكىنى ئۆرۈۋەتكەننى پوچتىخانا بىلىپ قالسا سىلەرگە بىر مۇنچە جەرىمانە قويىدۇ. شۇڭا جىق ئىش كەتمىگەندىن كېيىن، دەرھال ياغاچ تېپىپ، سىم بىلەن تۈزۈك ئۇدۇل كېلىدىغان يەرگە بىر تال تۈشۈك تەشكۈزۈپ، سىم بىلەن چىڭىتىۋەتسەڭلار بولىدىغۇ؟

مەن مەخمۇت بىلەن ئايلىنىپ قارىدىم. ئۇلارمۇ «بولىدۇ» دېگەندەك باش لىڭشىتتى.

— ئەستا، بۇ يەردە يا بىرەر تونۇش ـ بىلىشمىز بولمىسا، ياغاچ بىلەن سىمنى نەدىن تاپارمىز؟ — دېدى ئايلىنىپ بىر خىل گاڭگىراش بىلەن.

— ئۆكام، — دېدى يەنە بايىقى ئورا كۆز ئادەم بىزگە ئەقىل كۆرسىتىپ، — «قۇرۇق گەپ، قۇلاققا خۇشياقماپتۇ» دېگەن گەپ بار، ئەگەر خالىساڭلار ياغاچنى مەندىن ئېلىڭلار، لېكىن سەل قىممەترەك ...

— ئاكا، 100 كوي بولسىمۇ ئاچىقمىگە، — دېدى، مەخمۇت ئاچچىق بىلەن.

10 — 15 مىنۇتلاردىن كېيىن مەخمۇت ھېلىقى ئادەم بىلەن يوتامدەك كېلىدىغان بىر تال ياغاچنى كۆتۈرۈپ چىقتى، كىشىلەرنىڭ سالا قىلىشى نەتىجىسىدە ھېلىقى ياغاچنى 25 كويغا ئالدۇق.

مەخمۇت نەدىندۇر ھەرە بىلەن كەكە تېپىپ چىقىپ، ياغاچنى ئەسلىدىكى تۈزۈك بىلەن تەڭ ھەرىدىگەندىن كېيىن، سىمنى مۇقىملاشتۇرۇپ تۇرىدىغانغا بىر تال تۈشۈك تېشىش لازىم ئىدى.

— ئاكا، ئاراڭلاردا ياغاچچى بارمۇ؟

— هەي توختى، ماۋۇ شوپۇر ئۇكامغا بىر تال تۆشۈك تېشىپ بېرە، — دېدى، بايىقى ئادەم. كۆپ بولسا 24 لەرگە كىرگەن چاچلىرى شەپكىسى ئەتراپىدىن چىقىپ تۇرغان، چىرايلىق بۇرۇتلىرى خويمۇ ياراشقان بىر يىگىتكە قاراپ.
— چولام تەگمەيدۇ.
— بىكار قارتا ئويناپ ئولتۇرساڭ چولاڭ تېگىدۇ، بىر تال تۆشۈك تەشكىلى چولاڭ يوقما؟
— قارىغاندا تازا ھۇرۇن بىرنېمە ئوخشايدۇ، — ئەتراپتىكىلەر بىزدەم تاپا - تەنە قىلغاندىن كېيىن، ئۇ ئاخىر گەدىنىنى قاشلاپ ئورنىدىن تۇردى.
— رەھمەت ئاكا، قانچە پۇل بېرىمەن؟
— 10 كوي.
— نېمە، نېمە دەۋاتسەن ھوي، بىر تۆشۈك 10 كويما؟
— ھە، 10 كوي، — دېدى ئۇ چىرايىنى ئۆزگەرتمەستىن. مەخمۇت بىرنېمە دېمەكچى بولۇپ ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشىلەۋىدى، مەن ئۇنىڭ بىلىكىدىن تۇتۇۋالدىم، يەنە بەكرەك دېيىشسەك چوقۇم جېدەل چىقاتتى.
— بولدى ئاداش، 10 كوي دېگەن نەدە قويسا نەدە تۇرمايدۇ، بەزىدە بىرەر 100 كوي پۇلنىمۇ چۈشۈرۈپ قويىمىزغۇ، بۇ ئاكىمىز بىزگە ئىش قىلىپ بەردى، دېگىنىنى بېرەيلى، — دېدىم مەنمۇ بىر خىل خىجىلچىلىقتا ئۆزۈمنى تەستە بېسىپ.
— شۇنداقتىمۇ قاسىم بۇ... بار - يوقى بىر تۆشۈك، كەتكەن ۋاقتى ئىككى مىنۇت ...
— بولدى، ئابلىزنىڭ يېنىغا چىقايلى.
ئەتراپتىكى بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ ياردىمىدە تۆۋرۈكنى مۇقىملاشتۇرۇپ، سىمنى ئۆز جايىغا كەلتۈرۈپ چىڭىتتۇق.
— ئەمدى تۆۋرۈكنى ئورايدىغان سىمنى نەدىن تاپارمىز؟
— ھە مەندە بار، — دېدى ئېگىز، يۇز سۆگەكلىرى پۇلتە-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

يىپ چىقىپ قالغان يىگىت.

— مانا بۇ سىم ئىككى كىلو 600 گىرام كەلدى.

— قانچە پۇل؟

— 30 كوي.

ئۇچىمىز تەڭلا بىر ـ بىرىمىزگە قاراشتۇق. ئۇنىڭ ئىنسانسىزلىقىغا نېمە دېيىشنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدۇق.

— ئاكا، — دېدى ئابلىز، — سىمنى ئىشلىتىپ ئىشلەتكەنگە پۇل بېرەيلى، قالغىنى سىزگە قالسۇن؟

— ياق، ئاشقىنىغا كىر يايمەنمۇ، ئالساڭ ئال، ئالمىساڭ زورلايدىغان سىم يوق. دۇكاندىن ئەكەل ...

— مەيلى ئالايلى، «ئۆزدە يوق، ئالمىدە يوق» يەنە كېلىپ پوچتىخانىدىن بىلىپ قالسا بۇنىڭدىن كۆپرەك جەرىمانە قويۇشى مۇمكىن. قالغىنىغا مەن ئۆيگە ئاپىرىپ كىر يايايلى، — دېدىم مەن تەنە بىلەن.

ھەش ـ پەش دېگۈچە سىمنى ئېلىپ تۇۋرۇكنى چىڭىتتۇق. ئەسلىدىكى ئالتە قات سىمنى سەككىز قات قىلىپ يۆگىدۇق. ھەممە ئىش پۈتكەندىن كېيىن يېزا بازىرىغا كەلگۈچە ھېچقايسىمىز بىر ـ بىرىمىزگە گەپ قىلمىدۇق، تاماقنىمۇ ئىشتىھاسىزلا يېدۇق.

— ئاداش، خاپا بولما، ئۆزۈم ئېنىق بىلمىگەن نېمەمگە ئاتىكارچىلىق قىلىپ ساڭا بىرمۇنچە خاپىلىق تېپىپ بەردىم، — دېدى ئابلىز تاماكا سۇنغاچ.

— سەندە نېمە گۇناھ ئاداش، ئۆتكەن ئىشنى تەگەپ نېمە قىلىسەن، بولدى، تۇگىدىغۇ، — دېدىم زورىغا كۈلۈمسىرەپ. كۇن غەربكە قىيسىيىپ، ئاسمانىنى قىزىللىق چۈمكەشكە باشلىدى. مەن ئەمدى ماڭمىساملا بولمايتتى. خۇش ئاداش، مەن ماڭاي، خۇدايىم بۇيرۇسا يازلىق

تەتىلدە كۆرۈشكىلى كېلىمەن.

— خوش، ئاق يوللۇق بول.

— كەپ تۇرغىن ئاداش، خۇدايىمغا ئامانەت ...

ھەي، ئويلىسام ئاچچىقىم كېلەتتى. مۇشۇنداق ئىشلارنى شەھەرلىكلەر قىلغان بولسا ئانچە ھەيران قالماس ئىدىم. لېكىن، بىر ئۆستەڭنىڭ سۈيىنى ئىچىپ چوڭ بولغان «ئاق كۆڭۈل» ئادەملەرنىڭ قىلغانلىقىغا ئاچچىقىم كېلەتتى. مېنىڭ قولۇمدىن كېلىدىغىنى پەقەت ئۇلارغا ئىنساپ تىلەش ئىدى.

ئىنساپ قىلىڭلار ئادەملەر ...

## ئۆتۈنۈش

(نەسر)

كەل ئامرىقىم، پۇرىۋالاي، شامال سۆيگەن چاچلىرىڭنى، قارا قۇمچاق يۈزلىرىڭنىڭ زىننىتى، ساڭا كۈلكە ماڭا ئازاب بولىدىغان قوش زىنىخلىرىڭنى، شوخ كۈلكىلەر، تاتلىق - تاتلىق سۆزلەر تامىدىغان، «سېنى سۆيىمەن، جېنىم» دېگەن- دەكلا تارتىنىپ قورۇلىدىغان لەۋلىرىڭنى، تالاي - تالاي كېچە- لەرنى ئۇيقۇسىز قويغان، ئۆزىگە رام قىلىپ، ماڭا شائىرلىق ئاتا قىلغان، مۇھەببەتكە تولغان جۈپ كۆزلىرىڭنى ...

كەل، پۇرىۋالاي جېنىم، يۇرىكىمگە سىڭىپ كەتكەن، ئەر- كىلەپ ئۆزۈڭنى قاچۇرغىنىڭدا، ھىلال ئايدەك كۆرىنىدىغان، خاپا بولغىنىڭدىمۇ قىياقتەك يېقىلىپ سېنى نازاكەتلىك كۆرسە- تىدىغان قوشۇما قاشلىرىڭنى ... جېنىم، كەلگىنە پۇرىۋالاي،

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

پەقەت، پەقەتلا بىر رەت، تۇغمەيدىغان، ئەبەدىي قانمايدىغان يەنە بىر رەت.

گۈلى ئىدىك بىر چاغلاردا مېنىك بەخت باغلىرىمنىك، بۇلىقى ئىدىك، مېنىك چاڭقاق قەلب ئېتىزلىرىمنىك، ئەپسۇس، كۈتەلمىدىم، سېنى سۆيەلمىدىم، ئەقىدە بىلەن تولغان كۆزلىرىڭگە باققىنىمدا پەقەت دېيەلەيدىغىنىم «كەچۈر گۈلۈم ...» گۈلى قىلىپ قىسقانىدىك باشلىرىڭغا، پەرھات دەپ تاللىغانىدىك سۆيگۈڭنىك سۈلتانلىقىغا ...

خەير، مەن كېتىمەن جېنىم، ساڭا ئەقىدە قىلالمىغان يۈرىكىم، سېنى ئاسرىيالمىغان مۇشۇ يۈزۈم بىلەن ساڭا قاراشقا پېتىنالمايمەن. سەندىن ئۆتۈنىدىغىنىم، ياق، ئەمدى ساڭا بۇنداق دېيەلمەيمەن. ئەمما، ھىجران چۆللەردە ۋىجدان ئازابىدا پۇچىلانغان، شېرىن ئەسلىمىلەرگە چىلانغان يۈرىكىمدىن شۇنى قايتا ـ قايتا ئىدالايمەن. ئەڭ ئاخىرقى رەت پاكىز روھىڭ بىلەن، ئوتلۇق تىنىقىڭ بىلەن مېنى سۆيۈپ قوي، قۇچاقلاپ قوي ...!

بىلىمەن، نازۇك تەنلىرىڭ تىترەۋاتىدۇ، كۆزۈڭدە غەزەپ، قەلبىڭدە ئازاب، «پۈرئالاي، سۆيۈپ قوي» دېگەنلىرىم بەلكىم بىمەنىلىك بولۇشى مۇمكىن. لېكىن، يەنىلا دەيدىغىنىم، ئۆتۈنىدىغىنىم بىر رەت، ئەڭ ئاخىرقى بىر رەت سېنى پۈرئالاي، ماڭا ھايات ئاتا قىلغان، مۇھەببەتنى قايتا تونۇتقان، يۈرىكىڭنىك تەۋرىشىنى ئاڭلىغالاي! ...

# «تەتۇر تەپەككۇرى يېزىقچىلىقى»

(قېلىپتون)

## ئابدىللىم ئابدۇرېھىم چىنتاش

### مەكتەپ پارتكومى تەشۋىقات بۆلۈمىدىن

ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ۋاقتىمدا، بىر ئېلەن دانىشمەن-لىك قىلىپ مېنى «بىر ـ ئىككى پارچە كىتاب يېزىپ قالار» دېگەنىدىن مانا «مەھەللىگە چىقسام ئىراقنىڭ پارىژى، ئۆيگە كىرسەم دادامنىڭ پارىژى» بىلەن بولۇپ، بىر ئىشنى قىلا ـ قىلمايلا يېڭى ئىسىرگە كىرىپ قاپتىمەن. كىتاب يېزىش-قۇ كاتتا ئىش، ئەمما قورساقتا ئۇماچنىڭ تايىنى بولمىسمۇ زورۇقۇپ، ئوقۇرمەنلەرنىڭ ۋاقتىنى زايە قىلىدىغان «مەنىسىز كىتاب» يازغاندىن يازمىغان مىڭ قەتىرە تۇزۇك. چۈنكى، كىتاب دېگەن ئېلان قىلىنسىلا مىللىي مەدەنىيىتىمىزنىڭ تەركىبىگە قوشۇلىدۇ. ناچار كىتابلىرىمىزنىڭ كۆپلۈكىدىن ئەمەس، كى-تاب يازالايدىغان ئادەملىرىمىزنىڭ كۆپ ئەمەسلىكى ھەممە ياخ-شى كىتابلىرىمىزنىڭمۇ بەك ـ بەك ئازلىقىدىن مۇشۇ يولدا ئالغا كەتكەن مىللەت ئەمەسلىكىمىز بىلىنىپلا تۇرىدۇ.

بىر چاغدا ئاپتونوم رايونىمىزدىكى نوپۇزلۇق بىر گېزىتتە ئېلان قىلىنغان ئۇيغۇر كومپيۇتېر يېزىقى (ياكى يېڭى يېزىق) نى قوللىنىش توغرىسىدا يېزىلغان بىر ماقالىدە «بىزدە بىرقانچە خىل يېزىقنى ئىگىلىگەن، كامالەتكە يەتكەن ئالىملار تېخى كۆپ ئەمەس» دېيىلىپتىكەن. ئويلاپ باقسام مەن لاتىن يېزىقى،

www.uyghurkitap.com

سلاۋىيان يېزىقى، ياپونىيە كانا يېزىقى دېگەندەك تۆت خىل يېزىقنى بىلىدىكەنمەن. گېزىتنى ئوقۇغاندىن كېيىن، شۇنچە چوڭ زېمىندىكى نوپۇزلۇق گېزىتتە شۇنداق دېيىلگەن بولغاندىكىن، راستتىنلا كامالەتكە يەتكەن ئالىم ئوخشايمەن دەپ كېرىلىپ كېتىپتىمەن. تېخى ئۆزۈمنى ئاشكارىلىسامىلا، تېلېۋىزىيە مۇخبىرلىرى ئاپپاراتلىرىنى كۆتۈرۈپ يېتىپ كېلىشىدۇ، دەپ ئويلاپ، ئۆزۈمنى چاغلىماي نېمىلا بولسا بىرنېمە يېزىشقا ئالدىراپ كېتىپتىمەن.

كېيىن زېھنىمنى يىغىپ ئويلاپ كۆرسەم، بىرقانچە خىل يېزىقنى ئەمەس، بىرقانچە خىل تىلنى بىلگەن ئادەمنىمۇ ھېچ يەردە كامالەتكە يەتكەن ئالىم دېيىلمەيدىكەن. ئاپتورنى تەمسىز بىرنېمىلەرنى يازغانمۇ دەيلى، چىقىرىدىغان غوجاملار ئۇنى ھەقىقىي ھېس قىلماي قالارمۇ؟ شۇنىڭ بىلەن داڭلىق ئەسەرلەرنى تاللىۋېلىپ قايتا ـ قايتا ئوقۇيدىغان ئادىتىمنى ئۆزگەرتىپ، گېزىت ـ ژۇرناللارنىمۇ ئوقۇپ كۆرەي دېگەن نىيەتكە كەلدىم.

قاراپ باقسام، ماڭا ئوخشاش بىلىمى تېيىزلاردىن مەنلا «ھوسۇلسىز» چىقىپ قالغاندەك تۇرىمەن. باشقىلار بولسا بىرەر ئوبزور يېزىپ، بىرەر باشقىلارنىڭ پىكرىنىڭ تەتۇرىچە تەپەككۇر قىلىپ «ئەسەر» يېزىپ، خېلى نوچى بولۇپ كېتىپتۇ. مەسىلەن، قانداق دېسىڭىز، بىرقانچە كونكرېت ئەسەرنى تىلغا ئېلىپ، ئۇلار توغرىسىدا تەھلىل يۈرگۈزۈپ بېرەلەيمەن، چۈنكى بىلىمىم تېيىز ـ دە! شۇنداقتىمۇ، تۆۋەندىكى سۆزلىرىم ئارقىلىق ئاز ـ تولا بولسىمۇ مەقسىتىم ئايان بولار دېگەن ئۈمىدتە:

ئوسمان ئەمەت خەلقئىمىزنىڭ قەلب تۇرىدىكى كاتتا سەنئەتكار، چۈنكى ئۇنىڭ نامى مۇقام بىلەن زىچ باغلانغان. ئابدۇللا ئابدۇرېھىم ياشلار ياقتۇرىدىغان سەنئەتچىلەرنىڭ بىرى. ئىلگىرى ئابدۇللانى پەقەت ياشلارلا بەكرەك تونۇيتتى، ئەمما ئۇ دولان

مۇقاملىرىدىن «راك باياۋان» نى ۋايىغا يەتكۈزۈپ ئېيتقاندىن كېيىن، پۈتۈن ئۈيغۇر «ئابدۇللانى ياراملىق سەنئەتچىلىرى- مىز»نىڭ بىرىكەن» دەپ تونۇدى. دېمەك، خەلقىمىز ئۆزىنىڭ مۇقامىنى شۇنچە سۆيىدۇ، قەدىرلەيدۇ، سەنئەتچىلىرىنىڭ قابى- لىيىتىنى مۇقام بىلەن ئۆلچەيدۇ، بۇمۇ دۇرۇس، ئەلۋەتتە.

بىر چوڭقۇر تەپەككۇرلۇق ئەسەردە مۇنداق بىر مىسرالارنى ئۇچرىتىمىز: «تەكلىماكان قۇملۇقىنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇپ تۆت ئەتراپقا نەزەر تاشلىغاندا، ئادەم ئۆزىنى خۇددى سېھىرلىك رىۋايەت ئىچىگە كىرىپ قالغاندەك، تەن روھىنى ئاجراپ كەت- كەندەك، كۆڭلى خارابىگە ياكى مۇقامغا ئوخشاپ قالغاندەك ھېس قىلىدىكەن». قاراڭ، بۇ «لىرىكىلىق پەلسەپىۋى پىكىر» نى!

بىز قاچانغىچە «مۇقام يۇرتى»، «مۇقام يېزىسى» قۇردۇق دەپ، ناخشا ـ ئۇسسۇل بىلەن تاقلاپ ـ چۆرگىلەپ يۈرىۋېر- مىز؟ بىزدىمۇ «پەن ـ تېخنىكا يېزىسى»، «يۇرتى» كۆپرەك قۇرۇلسا بولمامدۇ! دېگۈچىنىڭ سۆزىنىڭ دۇرۇسلۇقىدا گەپ يوق. ئەمما، ئىقتىساد سەل كەينىدە قېلىۋاتقان زېمىندا كۆپ پۇل كەتمەيدىغانراق مەدەنىيەت تۇرلىرى ئاۋۋال تەرەققىي قىلغاچ تۇرسا بۇنى يامان ئىش دېگىلى ھەم بولمايدۇ. مىللىي سەنئەت خەلق روھىنىڭ بىر قىسمى، پەن ـ تېخنىكىنى تىلغا ئالغاندا باشقا مەدەنىيەت تۇرلىرىنىڭ رولىنى ئىنكار قىلىش — تەتۇر تەپەككۇرگە مەنسۇپ، ئىلمىي بولمىغان پوزىتسىيە.

بەزىلەر ئادىل ھوشۇر بىلەن ئابدۇراخمان ئابلىكىم كەك تەشۇنق قىلىنىۋاتقان كۈنلەردە، يەنە بىرەيلەن ماقالە يېزىپ، «بىز دارۋاز ۋە تەنتەربىيىچىلىرىمىزنى كۆككە كۆتۈرۈپ ماختاپ بولدۇق، ئەمدى بىرەر ـ يېرىم تەبىئىي پەن ئالىملىرى چىقسا، ئۇلار پەندە «جىنس» رېكورتىنى بۇزسا، ئۇنىمۇ ماختاپ باق- ساق، دېيىشىۋاتىدۇ، بۇمۇ دۇرۇس.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

هازىر بىزدىن چىقىۋاتقان تەبىئىي پەن، سانائەت، ئىقتىساد، مەدەنىيەتسىنا ساھەلىرىدىكى ئىلىم ئەھلىلىرى مەيلى سان ياكى سۈپەت جەھەتتە بولسۇن تارىختا ھەرقانداق دەۋردىكىدىن كۆپ دېيەلەيمىز. تەشۋىقات كۆپىنچە نەتىجە قازانغانلارنى ئوبېيكت قىلىدۇ. تەبىئىي پەنلەردە نەتىجە يارىتىش ناھايىتى زور دەرىجىدە ئىقتىسادىي شارائىتىنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرايدۇ، شۇنداقتىمۇ ئىلىم ئەھلىلىرىمىز تىرىشىپ ئىشلەپ نەتىجە يارىتىماقتا. ئۇلارمۇ يېزىلىدۇ، ئۇنىڭغىچە تەتۈر تەپەككۇرلۇق يازمىلارنىڭ ئاپتورلىرى بۇ تەرەپنى باشقا ساھەلەرگە سوغۇق سۇ سېپىشنىڭ تۇنجىسى قىلىۋالمىغىنى، «ئۆشكىگە چىگىت بېرىپ تۇشىنى تۇتۇپتۇ» دېگەن ئىش قىلىپ يۈرمىگىنى تۇزۇك.

مېنىڭمۇ دېگۈم كېلىدۇ، بىزدىكى ئەقلى - ھوشى جايىدا ئادەملەر كۆڭلىنى ھەر تەرەپكە چاچماي، قىلىۋاتقان ئىشىغا خۇددى ئادىل ھوشۇر ۋە ئابدۇراخمان ئابلىكىمدەك غەيرەت - شىجائەت بىلەن كىرىشىلىگەن بولسا؛ غېرىپ - سەنەمدەك جۇپ- جۇپ بولۇشۇپ، دىسكوخانىلاردىن بېرى كېلەلمەيدىغان، دەرس ۋاقتىدا ئەسىنەپ مۇگدەيدىغان ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى قىممەتلىك ۋاقىتلىرىنى بىھۇدە ئۆتكۈزمەي، ئىلىم تەھسىل قىلغان بولسا، پەن - تېخنىكا ئىلىم ئەھلىلىرى تېخىمۇ كۆپ چىققان، سەپتىن چۈشۈپ قالىدىغانلار تېخىمۇ ئاز قالغان بولماتتى ...

2004 - يىلى يانۋار، ئۈرۈمچى

# دورا

(هېكايه)

## دىلىار پەرهات

ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

يېقىندىن بۇيان ئانچه مىجەزىم يوق، نېمه بولدىكىن پۈتلىرىم ئىششىپ، ئۈستىخانلىرىم ئاغرىپ بەك بىئارام بولۇپ كېتىۋاتىمەن. ئەسلىده سالامەتلىكىم ئىزچىل ياخشى ئىدى. توۋا، ئۆزۈمدۇ هەيران قالدىم. بەلكىم ئىشتىن سىرتقى ۋاقتىمدىكى «ئاشخانا مۇلازىمەتچىلىكى» بولۇش ئېغىر كەلگەن بولسا كېرەك دەپ ئويلىدىم هەم ئانچه ئېرەن قىلىپ كەتمىدىم. بىراق پۈتۈمدا قەتئىي ياخشىلىنىش بولمىدى. ياتاقتىكىلەر «بۆرىكىڭدىن چاتاق چىققان ئوخشايدۇ» دېگەندەك ۋەهىمىلىك «دىئاگنوز» لارنىمۇ قويۇپ مېنى بىراقلا ئەندىشىگە سېلىپ قويدى. ئەلۋەتته، ئاغرىپ قېلىشنى هېچكىم خالىمايدۇ. بىراق بىر تەرەپتىن ئو-قۇپ، بىر تەرەپتىن ئىشلەۋاتقان بولغاچقا، بىرەر - يېرىم كۈن ۋاقىت چىقىرىپ دوختۇرغا بېرىش ماڭا خېلى چوڭ ئىش بىلىنەتتى. شۇنداقتىمۇ مانا - ئەنه دەپ يۈرۈپ بۈگۈن ئاران دېگەندە دەرس يوق ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ، نەچچه دوستلىرىم بىلەن بىرگە سەنشىخاڭزىدىكى بىر مىللىي تېۋىپنىڭ كېچىك دۇكىنىغا باردۇق. ئەلۋەتته، خەنىڭ يۈرتىغا كېلىپ دوختۇرغا كۆرۈنۈ-شۇم تۈنجى قېتىم بولغاچقىمۇ ياكى كېسىلىمگە نىسبەتەن ئارتۇق-

چە گۈمانمۇ ئەيتاۋۇر يۈرىكىم ئەنسىز سوقۇپ كەتتى.

دوختۇرخانا كىچىكلا بىر ئىغىزلىق ئۆي بولۇپ، 60 ياش-لاردىن ئاشقان، ساقاللىرى ئاقارغان بىر مويسىپىت بوۋاي بىز-نى خۇش تەبەسسۇم بىلەن «كېلىڭلار، قىزلىرىم» دەپ قارشى ئالدى. بوۋاينىڭ ئىللىق تەبەسسۇمى كۆڭلۈمدىكى ئەندىشىلەرنى بىراقلا يوق قىلىۋەتتى.

مەن تېۋىپقا پۈتۈمنىڭ ئەھۋالىنى تەپسىلىي سۆزلەپ بە-دىم. تېۋىپمۇ ئارتۇق گەپ قىلمايلا «بۆرىكىڭىزگە ئازراق سو-غۇق تېگىپ قاپتۇ، مۇنۇ دورىنى يەپ بەرسىڭىز بەك تېز مەنپە-ئەت قىلىدۇ» دېدى ھەم ئىككى قۇتا كىچىك ئەينەك شىشىغا قاچىلانغان قارا مەلھەم دورىنى بەردى. ئۇنىڭغا قوشۇپ يەنە بىر قۇتا كۈمىلاچ دورىنى بەردى ھەم چۈشەندۈرۈپ «مەلھەم دورىنى كۈنىگە ئىككى قېتىم شاپتۇل ئۇششىسىدەك چوڭلۇقتا يەڭ، كۈمىلاچ دورىنى كۈندە يەتتە تال يەڭ، چوقۇم شىپا قىلىدۇ» دېدى. تېۋىپنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ مۇشۇ دورىلارنى يېسەملا كې-سىلىم ھازىرلا ساقىيىپ ئاقساپ ماڭمايدىغان بولىدىغاندەكلا خۇش بولدۇم ھەم تېۋىپتىن باھاسىنى سورىدىم:

— 78 كوي، — دېدى تېۋىپ.

مەن بەكلا ھەيران قالدىم ھەم كۆڭلۈمدە دەرھاللا: «بۇ ئايلىق تۇرمۇش پۇلۇم تېخى كەلمىدى. ئالدىنقى ئايلىق پۇلنى ئىنگلىز تىلى كۇرسىغا تاپشۇرغان، قولۇمدا ئاشقان پۇلمۇ ئازلا-ۋ، ماڭاشىم چىقىدىغانغا يەنە ئىككى ھەپتىچە ۋاقىت بار. ھازىرغۇ يېنىمدا سىنىپنىڭ بىزە پۇلى بار. ئەگەر بار پۇلغا دورا ئىلىۋەت-سەم، نەچچە كۈنگىچە قانداق قىلارمەن؟ ھەي، بولدىلا» دېگەن-لەر كەچتى. مەن تېۋىپقا ئارتۇقچە گەپ قىلمايلا: «بۇ دورىلار ھازىرچە تۇرۇپ تۇرسۇن. بۇ ئايلىق تۇرمۇش پۇلۇم تېخى كەل-

مىگەن. بىرتەچچە كۈندىن كېيىن كېلىپ ئالاي» دېدىم ھەم دوستلىرىم بىلەن دۇكاندىن چىقىپ كەتتۇق.

قاينام تاشقىنلىقتا تولغان بازار، قويۇلۇۋاتقان مۇزىكا، ئەتراپتىكى كىشىلەر، ھەتتا يېنىمدىكى دوستلىرىمۇ مېنىڭ ئاشۇ ۋاقىتتىكى ھېسسىياتىمنى چۈشەنمەيدۇ. ھەتتا ھازىر مېنىڭ نېمە ئۈچۈن پەرىشان بولغىنىمنى بىلمەيدۇ. «توۋا، 78 كوي، خەقنىڭ يۈرتىدا، دوربىنىڭ پۇلىنىمۇ مەن» دەپ قويالمىدىم. ئەگەر ئۆز يۇرتۇمدا بولغان بولسام ئاللىبۇرۇن ئاتا ـ ئانامنىڭ مېھرى بىلەن ساقىيىپ بولغان بولاتتىم. ھەتتا ئۇلارنىڭ يۈكىنى يېنىكلىتىمەن دەپ ئىشلەپ، بۇ كېسەلىنىمۇ تېپىۋالمىغان بولاتتىم. ھەي! «مۇساپىرلىق» دېدىم ئاستا.

دوستلىرىم نېمىلەرگىدۇ كۈلۈشۈۋاتىدۇ. بىراق، مەن بولسام ئىچىمدە يىغلاۋاتىمەن. ئۆيدىن ئايرىلىشنىڭ قەدىرىنى بۈگۈن ھېس قىلدىم. بۈگۈنكى ئىش ماڭا بەكمۇ ھار كەلدى، ھەتتا ئاشخانىدا ئىشلەۋاتقان ۋاقىتتا، مېھمانلار قاتتىق سىلكىنىسىمۇ، قاپىقىنى ئالايتىپ ماڭا قاتتىق تەگكەندىمۇ بۇنىڭچىلىك خورلۇق ھېس قىلمىغانىدىم. سۆيۈملۈك ئاپام، قەدىردان دادام كۆز ئالدىمدىن زادىلا كەتمەيدۇ. خوددى ئۇلار ماڭا: «قىزىم، جاپا تارتماي ئوقۇشىڭنى ياخشى ئوقۇسىڭلا بولاتتى، دوربىنى چوقۇم ئېلىڭ، ھەرگىز ئاغرىپ قالماڭ» دەۋاتقاندەك قىلاتتى. نېمىلا بولمىسۇن ئاشۇ ئاتا ـ ئانام ئۈچۈن ياخشى ئوقۇشۇم، سالامەت تۇرۇشۇم كېرەك. چېنىقىپ سالامەتلىكىنى ياخشىلىسام بەلكىم ئۇ دوربىنى يېنىسىمۇ ساقىيىپ كېتىشىم مۇمكىنمىدۇ ـ ھە؟ ...

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

# ئېلاننىڭ «شاپائىتى»

(ھېكايە)

## پاتىگۈل ئوبۇلقاسىم

**فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت**

سابىر دەلدەڭشىگەن پېتى ئۆيگە كىرىپ كەلدى ـ دە، ئۆزىنى يۇمشاق كارىۋاتقا ئاتتى. سابىرنىڭ بۇ خىل ھالىتى ئايالى ئۇچۇن ئانچە ھەيران قالارلىق ئىش بولمىغاچقا، ئۇ خىيال سۈرمۇ يوق ئۆزىنىڭ ئەتىكى قاتار چېيىنىڭ ھەلەكچىلىكى بىلەن ئۇندى. بىردەمدىن كېيىن ئۇ، ئۇ يەر ـ بۇ يەرنى ئاختۇرۇپ تۇنۇگۇن قويۇپ قويغان 500 كوي پۇلىنى تاپالماي ئېرىدىن سورىدى:

— ماۋۇ يەرگە ھېلىقى 500 كوي پۇلنى قويغاندەك قىلغانتىم، ھېچ تاپالمايۋاتىمەن، سىلى كۆردىلىمۇ؟

— يا ... ياق، — دېدى سابىر خۇشياقمىغان تەلەپپۇزدا.

— بۇ ئۆيدە جىن پەيدا بولۇپ قالدىمۇ نېمە؟ ھېلى قويغان نەرسە، ھېلى يوق! — ئايالى ئۇنىڭغا كايىغىلى تۇردى.

سابىر پەرۋاسىز قىياپەتتە سۆزلەشكە باشلىدى:

— تاپالمىغان بولساڭ تولا سۆزلەۋەرمەي تېلېۋىزوردا ئېلان قىل، تېپىۋالغانلار ئەكېلىپ بېرىدۇ.

— ھەي، سارىڭ بولۇپ قالدىلىمۇ، ئۆزىنىڭ ئۆيىدە يىتەكەن نەرسىنى تېلېۋىزوردا ئېلان قىلسا خەق ئەكېلىپ بېرەمدىكەن؟ تولا گەپنى بۇرىماي ئىقرار قىلسىلا، ئەسلىي سىلى ئاپتە-

كەنلىدە، شۇڭا تازا قېقىۋېلىپ كىردىم دېسىلە.
ئۇنىڭدىن سادا چىقمىدى.
— قېنى ئېيتسىلا پۇل قېنى؟
— ئىچتۇق، — دېدى ئۇ پەرۋاسىز قوشۇمىسىنى تۇرگەن ھالدا بىرنى كېكىرىۋېتىپ.
— ئىچتۇق! ؟ نەدە ئىچتىڭلار؟ !
— ھېلىقى تېلېۋىزوردا ئېلان قىلغان نېمە ھېلىقى ... ھېلىقى نېمە رېستوراندا، ئىشقىلىپ شۇ، شۇ رېستوراندا.
— ھە، يەنىچۇ؟ ! — ئايالىنىڭ تازا جۇدۇنى ئۆرلىدى.
سابىرمۇ كەيپچىلىكتە ئۆزىنى بېسىۋالالماي سۆزلەشكە باشلىدى:
— شۇ ھېلىقى رېستوراندا، ھېلىقى تېلېۋىزوردا ئېلان قىلىپ داڭلىغان ھېلىقى ھاراقتىن ... شۇ ئارىلىقتا ئۇنىڭ گېپىنى يەنە ئۆزۈلۈپ قالدى، ئۇ ئۇلۇغ-كىچىك تىنىۋالغاندىن كېيىن، كۆزلىرىنى ئەلەڭ-سەلەڭ قىلىپ، ھىق تۇتقان پېتى شېئىر باشلىۋەتتى:

تېلېۋىزورنىڭ خۇشلۇقى، شادلىقى، ئېلان،
ھاراقنىڭ خۇش كەيپى، تاتلىقى، ئېلان.
ئىنسانىنىڭ بۆرىكى، يۈرىكى، ئېلان،
دورىنىڭ پايدىسى، سازلىقى، ئېلان.

ئۇ شېئىرنى ئوقۇپ بولۇپ، قوللىرىنى ھاۋادا ئەسەبىيلەر-چە پۇلاڭلىتىپ، ئۆز-ئۆزىگە زەردە بىلەن سۆزلەشكە باشلىدى:
— نېمىدېگەن تولا ئېلان-ھە بۇ، بىر فىلىمنىڭ يېرىمى ئېلان، يەنە تۈگىسە يەنە شۇ ئېلان، كىنودىمۇ ئېلان، خەۋەردىمۇ ئېلان، ھاۋارايىدىن مەلۇماتتىمۇ ئېلان، ئۆيدىمۇ ئېلان، كوچا-

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

بەمۇ ئېلان، خالىي جايبەمۇ ئېلان، نەگىلا بارساڭ ئېلان. بۇگۈن مانا مەن تېلېۋىزورلا داڭلىغان رېستورانغا بېرىپ، يەنە شۇ داڭلىغان ئېسىل هاراق، ئېسىل نازۇنېمەتلەرنى يەپ كەل- دىم. ئەتە - ئۆگۈن شۇ داڭلىغان «ئېسىل» لار تۈپەيلىدىن ئاغرىپ قالسام، يەنە شۇ ئېلان قىلىپ داڭلىغان دوختۇرخانىغا بارىمەن، هېلىقى يۇرەك، بۆرەك، پالان - پوكۇن دېگەن دور- لارنى ئىچىمەن ... هەي، خوتۇن سەن ئەمدى پۇللىرىڭغا هېزى بول، بولمىسا ئۇ پۇللىرىڭمۇ يەنە بىر يېڭى ئېلاننىڭ قۇربانى بولۇپ كېتىدۇ.

— هەي، ما پۇل قېنى؟ 500 كوي ... ئەمدى قاتار چايغا ... ئۇنىڭ گېپى ئۇزۇلمەيلا ساپسېر يەنە تۆكۈرۈكلىرىنى چاچرىتىپ چەكچەيدى:

— ئې ... ئېلاندىن سوراڭ ئېلاندىن...

## باچكا

(هېكايە)

مۇشۇ كۈنلەردە ئانامنىڭ گەجگىسى، پۇت - قوللىرى قىزىپ ئاغرىيدىغان بولۇپ قالدى. ئاشۇنداق پۇت - قولى قى- زىپ ئاغرىغىلى تۇرغان ۋاقىتلاردا ئاچام ئىككىمىز ئانامنىڭ پۇت - قوللىرى تۆتۈپ ئۇلگۈرەلمەيتتۇق، ئانام بولسا پۈتۈن بەدىنى قىزىغانلىقتىن خۇددى ئوتقا چۈشكەن قىلدەك تولغىنىپ ياتالماي قالاتتى. ئانامنى دوختۇرغىمۇ ئاپىرىپ باقتۇق، دورا- ئوكۇلمۇ ئىشلەتتۇق، كونىلىقمۇ قىلىپ باقتۇق، هېچ كار قىل- مىدى.

بىر كۈنى ئانام باشقىلاردىن «كۆك كەپتەرنىڭ باچكىسىنى

ئۆلتۈرۈپ قېننىنى پۈت - قوللىرىغا ئېقىتسا ساقىيىدىكەن» دېگەن گەپنى ئاڭلاپ قاپتىكەن، شۇ ھامان كىرىپ ئۆيدە تېلېۋىزور كۆرۈپ ئولتۇرغان ئاكامنى كۆك كەپتەرنىڭ باچكىسىنى تېپىپ كېلىشكە بۇيرۇدى. بۇ گەپنى ئاڭلىغان ئاكام بىردىنلا ئانامغا تېرىكىپ سۆزلىگىلى تۇردى:

— ھازىر مەن ئۇنى نەدىن تاپىمەن؟ ئۇنداق نەرسە دېگەننى بازار كۆنى ساتىدۇ ئانا، يەكشەنبە كۈنى ئەكېلىپ بېرەي.

ئاكام مۇشۇ يوسۇندا ئانامغا خېلى چۈشەندۈرۈپ باقتى. لېكىن، ئانامنىڭ تەرسالىقى تۇتقانىدى. بۇنى سەزگەن ئاكام ئىلاجسىزلىقتىن «ساڭىلا داۋا بولىدىغان بولسا، نەدىن تاپسام تاپاي!» دەپ غۇدۇرغان پېتى سىرتقا قاراپ ماڭدى.

كەچتە تېلېۋىزور كۆرۈپ ئولتۇراتتۇق. ئاكام بىردىنلا سۆزلىگەن ھالدا كىرىپ كەلدى:

— مانا ئانا، سەن دېگەن نەرسىنى ئېلىپ كەلدىم، ھازىرلا بوغۇزلاپ قېننىنى ئېقىتىۋالغىن!

شۇ ئەسنادا ئانام باچكىلارنى كۆرۈپ خۇش بولغىنىدىن ئاكامغا قاراپ «يارايسەن، ئوغۇل بالا دېگەن مۇنداق بولمامدۇ» دېگەندەك كۆلۈپ قويدى ۋە ئاكامنى باچكىنى بوغۇزلاشقا بۇيرۇدى. ئاكام كۈتۈلمىگەندە ئانامنىڭ خۇشلۇقىنى يوققا چىقىرىپ: «ئەكەل دېدىڭ ئەكەلدىم، ئەمدى قالغىنىنى ئۆزۈڭلار قىلىڭلار، كىچىككىنە بىر نەرسىنى بوغۇزلاشقا قانداق قولۇم بارىدۇ؟» دەپ چالۋاقىغىنىچە سىرتقا چىقىپ كەتتى.

ئاكامدىن ئومىدى ئۈزۈلگەن ئانام ئەمدىلىكتە بولسا بىر بۆلۈڭدا يانپاشلاپ ياتقان دادامغا ئىتتىك كۆز يۈگۈرتۈپ «دىكتاتورا» سىنىڭ يۆنىلىشىنى بۇرىدى - دە، قاينىشقا باشلىدى:

— قويسىلا، ئەمدى سىلى بوغۇزلىسىلا، كىچىككىنە ئىشقا ئەسقاتمايدۇ بۇ نېمىلە، بالام - بالام دەپ كەتكەن بىلەن، مەنمۇ شۇ سەن نېمىلەرنى دەپ مۇشۇ ئاغرىققا قالغان!

ئۇيغۇر كىتاب توپ بېكىتى www.uyghurkitap.com

دادام ئانامنىڭ بۇ ئەلپازىنى كۆرۈپ ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ باچكىلارنىڭ قېشىغا كەلدى. شۇ ئەسنادا ئاچام ئىككىيلەنمۇ دادامنىڭ باچكىلارنى بوغۇزلاش «تېخنىكىسى»نى كۆرۈش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ قېشىغا كەلدۇق. راست دېمىسىمۇ شۇنداق كىچىك، بىزدىن ئۆزلىرىنىڭ بىر قوشۇق قېنىدىن كېچىشنى تىلەۋاتقاندەك سەمىمىي كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ بېچارىلەرچە تەلمۈرۈۋاتقان ئىككى باچكا ئالدىمىزدا تۇراتتى. باياتىن بېرى ئوبدانلا قىزىپ ئاكامغا ئاچچىقىمىز كېلىۋاتقان ئاچام ئىككىمىز-مۇ بۇلارنى كۆرۈپ خۇددى يېلى قاچقان توپقا ئوخشاش لاسسىدە بولۇپ قالدۇق.

ئەمدىلىكتە دادامۇ ئۇلارنى كۆرۈپ كۆڭلى بىر قىسما بولدى بولغاي، بوش ئاۋازدا ئۇلارغا خىتاب قىلىۋاتاتتى:

— ھەي، جانىۋار بۇ ئالەمگە كۆز ئاچقىنىڭ نېمىسى؟ بۇ دۇنيانىڭ خوۋلۇقىنى كۆرمەيلا كېتىپ قالغىنىڭ نېمىسى؟ كىچىككىنە بىرنېمە ئىكەنسەن، ھەي!

— ياتاللا، نېمە جانىۋار ـ پانىۋار ئۇ، كىچىككىنە بىر نەرسىنىمۇ ئوڭلاپ بوغۇزلىيالماي، يوغانلا بىر ئەر كىشى تۇرۇپ ئېزىلىپ ئولتۇرغىنىنى، خەقلەر كالا ـ تۆگىنىمۇ بوغۇزلىۋېتىدىكەنغۇ؟!

دادامنىڭ قوللىرى تىترەيتتى ...

مەن كۆزلىرىمنى ئېچاچتىم. نېمىلا دېگەنبىلەن بىر جان ئەمەسمۇ؟! توۋا، مەنپەئەت دېگەن ئادەمنى نېمە كويلارغا سالماي-دۇ دەيسىلەر؟ بېچارە ئانامۇ كىچىك بولسىمۇ بىر جاننىڭ جېنىغا زامىن بولۇش بەدىلىگە ئۆز ئاغرىقىغا تەسەللى تېپىۋاتىدۇ، ھەي، جاھاننىڭ ئىشلىرى ئاجايىپ ـ ھە. مانا بىز ئىنسانلار مۇشۇنداق ئۆتۈپ كېتىدىكەنمىز. ئەمدىلىكتە مەنمۇ ئۇياقتا قارىسام بېچارە ئانام تولغىنىپ ياتقان، بۇياقتا قارىسام كۆك كەپتەرنىڭ پۇشتىدىن تۆرەلگىنىگە پۇشايمان قىلىۋاتقان بېچارە

باچكا، قانداق قىلىش كېرەك؟!
ئاخىر مەن پەقەت بىر ئېغىز سۆز ئارقىلىقلا ئۆزۈمگە تەسەللى تاپماقچى بولدۇم: بىچارە باچكا ئانامنى كەچۈرگىن! بۇ سېنىڭ تۇغۇلۇشۇڭدىن پېشانەڭگە پۈتۈلگەن تەقدىر - دە!

## «تاغام ئېيتقان ھېكايە»

(ھېكايە)

مەمەتجان ھەسەن

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

— مۇشۇ كۈنلەردە تولا چۈش كۆرىدىغان، تولا ئويلايدىغان، خىياللىرىم بىر يەردە تۇرمايدىغان بولۇپ قالدى. خىزمەتىنىڭ ئىشلەۋاتقىنىمەن، ئەمما بىر ئىش ئۈچۈن تىت - تىت بولىمەن، سۆزلىسەم گەپ تولا ... ئۇ چوڭقۇر بىر ئۇھ تارتتى - دە، سۆزىنى يەنە داۋاملاشتۇردى:

— «ئۇنۇڭان» دېگەن نەرسە بىزدەك خىزمەتچىلەر ئۈچۈن بەك مۇھىم جۇمۇ، «ئۇنۇڭان» لىك ئۆستى دېگەن گەپ مائاشلىك ئۆستى دېگەن گەپ. ئەمما، قانداق ئۆستۈرىمىز؟ بۇرۇنقى چاغلاردا بولسا «ئوقۇتۇش سۇپىتى ياخشى» «خىزمەتتە ئاكتىپ» دېگەندەك شەرەپلەر بىلەن ئۇنۇڭانمىز ئۆسكەن بولاتتى، ئۇنى ئېلىشمۇ ئاسان ئىدى. بىرەر قېتىملىق ئولتۇرۇشتا رەھبەرنىڭ كۆزىگە «ياخشى» كۆرۈنسەك بۇ ئىشلار پۈتەتتى. بىراق، بۇ قېتىم ئۇنداق «پرىنسىپ» ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. نېمىشقا دېسەك، يۇقىرىدىن پۈتتۈرۈلگەن «ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ئۇنۇاننى باھالاش» توغرىسىدىكى بەلگىلىمىگە «ئۇنۇان باھالاش-
تا ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئېلان قىلغان ئىلمىي ئەسەرلىرى-
گە ئالاھىدە ئېتىبار بىلەن قاراش كېرەك» دېگەن مەزمۇن
قوشۇلدى. خۇدا بىزنى يازغۇچى قىلىپ ياراتمىغاندىكىن بېشى-
مىزنى قاشلاپ ئولتۇرۇشقا مەجبۇر بولدۇق. ئەمدىلىكتە ئۇنۇان
باھالىغۇچىلارمۇ ئۇنداق - مۇنداق «بىرىنچى» «ئەلا» لار بىلەن
كارى بولماس بولۇپ قالدى. تەۋەككۇل قىلىپ نەچچە كېچە
ئۇخلىماي بىرمۇنچە قەغەز، سىياھلارنى ئىسراپ قىلىپ «ئىل-
مىي ئەسەر» يېزىپمۇ باقتىم. ئەتىسى، يازغانلىرىمنى خىزمەت-
داشلىرىمغا كۆرسەتسەم «بۇنداق ئەسەرلەرنى بىزنىڭ ئوقۇغۇچى-
لارمۇ يازالايدۇ»، «ئەگەردە بۇنى بىرەر ژۇرنالغا ئەۋەتسەك
ئۇلار ئىككىلەنمەيلا چۆرۈپ تاشلايدۇ» دېگەندەك پىكىرلەرنى
بېرىدۇ. ھەي، نېمانداق كاج تەلەيدۇ دەيمەن، بۇ جاھان يا
بىزگە كۇلۇپ باقمىغان، يا بىرەر ئىشىمىز ئاقمىغان ... — ئۇ
چوڭقۇر ئۇھ تارتىپ بىرھازاغىچە جىمىپ كەتتى. بەلكىم مېنى
چېكىۋاتسا كېرەك، مەنمۇ شۇنداق ئولتۇردۇم. بىرەر مۇڭاپىق
سۆز تېپىپ كۆڭلۈمگە تەسەللى بەرگۈم كەلدى. ئەمما، نېمە
دېيىشىمنى، قانداق قىلىشنى دەماللىققا بىلەلمىدىم. ئۇ ئاخىر
ئارىدىكى جىمجىتلىقنى ئۆزى بۇزدى:
— بىز مەكتەپتە ھەر كۈنى دېگۈدەك بىر - بىرىمىزنىڭ
يازغان «ئەسەر» لىرىنى تەنقىدلەپ ياكى ياخشىنى يازالماي كۈن-
لىرىمىزنى ئۆتكۈزىمىز. بۈگۈن يازغانلىرىمىز ئەتىسى ئوچاققا
تاشلىنىدۇ. بەزىدە مەن بىر كېچىنىڭ ئىچىدىلا يازغۇچىغا ئايلى-
نىپ كەتسەم، دەپ ئويلاپ قالىمەن. يازغۇچىلار قانداق ئادەم-
لەردۇر؟ دەيمەن ئۆزۈمگە.
— ئەمدى گەپنىڭ پوسكاللىسىنى قىلاي، بايا تىن بېرى
ساڭا ئۇ يەر - بۇ يەردىن سۆز قىلىپ كاللاڭنى ئېلىشتۇ-
رۇۋەتتىم، — دېدى ئۇ ماڭا يېقىن كېلىپ، مەن بېشىمنى كۆتۈ-

مۇ؟ مەكتەپ مۇدىرىنىڭ ئالدىدا ئۇ يەنىلا «ئوقۇتۇشتا تەلەپچان» «تالانتلىق» ئوقۇتقۇچى، ئۇنىڭ سىنىپى بولسا «ئىلغار سىنىپ» ئىدى.

ئابلىزنىڭ ئەسەر ئېلان قىلغىنىغا كەلسەك خىزمەتداشلار ھەر خىل قىياسلارنى قىلىشتى، بەزىلەر: «ئابلىز بۇرۇنلا ئەسەر يازاتتىكەن» دېسە، يەنە بەزىلەر: «نەدىكىنى، ئۇنىڭ تەھرىرلەر ئارىسىدا تونۇشلىرى بار ئىكەن، شۇڭلاشقا ئۇنىڭ ئەسىرى ئېلان قىلىنىپتۇ» دېيىشتى. مەيلى قانداقلا بولمىسۇن، ئابلىز «ئەسەر» ئېلان قىلدى. باشقىلار ئۇنىڭ «تالانت» بىنى كۆردى. ئەمدى ھېچكىم ئۇنى «ئابلىز پاينەك» دېمەيدۇ. بۇ يىللىق «ئۇنۇتان» باھالاش يىغىنىدا ئابلىزنىڭ نامىنى ئاڭلىمىغان ئوقۇتقۇچى بولمىسا كېرەك. يېزىمىزغا بەرگەن ئۇچ سانىنىڭ بىرى ئابلىز بولۇپ سايلانغاندا يېزىمىز تەۋەسىدىكى 16 باشلانغۇچ مەكتەپتىكى ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ھەممىسى بۇنىڭغا ئادەتتىكىدەك مۇئامىلە قىلدى. ھەممىمىز ئۇنىڭ بولىدىغانلىقىنى ئالدىن سەزگەنىدۇق. ئۇنىڭدىن كېيىن ئابلىزنىڭ «خىزمەت ئىستىلى» ى جەھەتتىكى ئارتۇقچىلىقلىرى بىلەن «ئىلمىي تەتقىقات» تۆھپىلىرىنى نەزەردە تۇتۇپ مەكتىپىمىزنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى بولۇپ سايلاندى.

— شۇنىڭ بىلەن مەكتەپتە يەنە بىر مەيدان «يېزىقچىلىق» قىزغىنلىقى قوزغالدى، ھەممىمىز يازدۇق، ئەۋەتتۇق، بىراق بىرەرىمىزنىڭ ئەسىرى ئېلان قىلىنىپ باقمىدى. خىزمەتداشلىرىمىز ئارىسىدا سۆھبەت بولۇنغان ھامان سۆزنىڭ تېمىسى تەبىئىيلا «ئەسەر» «ئۇنۇتان» بىلەنلا بولىدۇ. قانداق قىلساق بولار؟ تولا ئويلاپ بېشىمىز قاتتى. شۇنىڭ بىلەن «گاچا قىزنىڭ تىلىنى ئانىسى بىلەر» دېگەندەك تېخى تونۇگۈنلا ئابلىزنىڭ ئۆيىگە «مەسلىھەت» سورىغىلى بارغانىدىم، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ ئۆيىگە قۇرۇق قول كىرگىلى بولمايتتى. ئابلىزنىڭ ئۆيىگە كىرىپ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

بىلەرمۇنچە «تاتلىق» گەپلەرنى قىلغانمۇ بولدۇم. دېگەنبىلەن ئۇ-
مۇ يۇزۈمنى قىلدى. ئۇ ماڭا ئۆزىنىڭ ئاجايىپ «مەخپىيەت»
لىنكىنى ئېيتىپ بەردى:

— مېنىڭ بىر تۇغقىنىمنىڭ بالىسى ئالىي مەكتەپتە ئو-
قۇيتتى، — دېدى ئۇ ماڭا، — ئۆتكەن مەۋسۇملۇق تەتىلدە ئۇنى
يوقلاپ بارغانىدىم. پاراڭ سېلىشىپ ئولتۇرۇپ يازغۇچىلار توغ-
رىسىدا گەپ بولدى. ئۇنىڭ ئېيتىشىچە ئۇ خېلى كۆپ يازغۇچى-
لار بىلەن تونۇش ئىكەن ھەم ئۆز كەسپىمۇ ئەدەبىيات بولغاچقا
يېزىقچىلىق ئىقتىدارىمۇ ياخشى ئىكەن. بۇنى ئاڭلاپ مەن «ئىلمي
ماقالە» توغرۇلۇق گەپ قىلدىم. مۇمكىن بولسا يارىدەم
قىلغىن، دەپ ئۆتۈندۈم. ئۇ بۇ ئىشنىڭ ئاسانلىقىنى پەقەت
ئازراق «يول» ماڭىسالا بولىدىغانلىقىنى ئېيتتى، «نەچچە پۇل
كەتسە مەيلى جېنىم ئۈكام، بۇ ئىشىمنى ھەل قىلىپ
بەرسەڭ» دېدىم ۋە يېنىمدىكى 300 يۈەن پۇلنى ئۇنىڭ قولىغا
تۇنغۇزدۇم. مەكتەپكە قايتىش ۋاقتىدىمۇ ئازراق «يوللۇق» تۇت-
تۇم. ئۇ كېتىپ ئىككى ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ تېلېفون
خەۋىرىنى ئالدىم.

— «ئەسەر» ئىكىز × × ژۇرنالنىڭ × × سانىدا ئېلان
قىلىنىدىغان بولدى، دېگەن ۋاقىتتا ئۆزۈمنىڭ قانچىلىك خۇشال
بولغانلىقىمنى ھازىر ئېيتىپ بېرەلمەيمەن. كېيىنكى ئىشلارنى
ئۆزۈڭ بىلىسەن، — دېدى ئۇ سۆزىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ.

ئابلىزنىڭ ئۆيىدىن چىقىپ كېتىۋېتىپ نۇرغۇن خىياللارنى
قىلىپ كەتتىم. بۇ قېتىمقى خىيالىم تېخىمۇ چېچىلاڭغۇ ئىدى.
بىر تۇرۇپ «يازغۇچى» بولۇپ قېلىشنى ئويلىسام، يەنە بىر
تۇرۇپ، مېنىڭمۇ بىرەر تۇغقىنىمنىڭ ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتـ-
قان بولۇشىنى ئويلاپ كەتتىم، ئەمما سېنى ھەرقانچە قىلىپمۇ
ئېلىسمگە ئالالماپتىمەن. كېچىدىن قانداق ئۇخلىغىنىمنى بىلمەي-
مەن، ئەتىگەن ئوغلۇمنىڭ: «دادا، ئورنۇڭدىن تۇر مەمەتجان

ئاكام تەتىل قىلىپ كەپتۇ» دېگەن ئاۋازنى ئاڭلاپ چاچراپ ئورنۇمدىن تۇردۇم. «كېچە كۆرگەن چۈشۈم ئوڭ ئىكەن» دېدىم ئىچىدە. شۇغىنىسى قانچە ئويلاپمۇ سېنىڭ ئالىي مەكتەپتە يەنە كېلىپ ئەدەبىيات كەسپىدە ئوقۇۋاتقانلىقىڭنى ئېسىمگە ئالالمىدىم. غانلىقىمدىن خىجىلمەن، بەلكى بۇ ھېلىقى «ئۇنۇتقان» نىڭ كاسا-پىتىدۇر.

سېنى كەلدى دەپ ئۇدۇللا كېلىشىم ئۇكام، كونىلاردا «دوست بېشىڭغا كۈن چۈشكەندە ئەسقاتار» دېگەن گەپ بار ئەمەسمۇ، بۇ قېتىم ئالدىڭغا مۇشۇ ئىش ئۈچۈن يارىدەم سوراپ كەلدىم، بولسا قولۇڭدىن كەلسە ياردەمىڭنى ئايىما، نەچچە پۇل كەتسە مەيلى، مانا ھازىرچە بۇ پۇلنى ئالغىن ... — تاغام يانچۇقىدىن 500 يۈەن پۇلنى چىقىرىپ ئۈستەل ئۈستىگە قويۇپ قويدى — دە، «ئالدىراش ئىشىم بار ئىدى» دەپ چىقىپ كەتتى.

## يۈرەكتىكى سادا

(نەسر)

زۆھرەگۈل ئابدۇۋەلى

**فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت**

سەن بۇ دۇنيانىڭ ئازابلىرىدىن قۇتۇلۇپ، يېڭى بىر دۇنياغا — بارسا كەلمەس دۇنياغا كەتكەنىدىڭ. سەن تۇرغان بۇ پىنھان ئۆيدە سېنى ئەسلىتىدىغان نەرسىلەر بەكمۇ كۆپ. مەن جىمجىت ئولتۇرۇپ سېنىڭ ھەربىر ئىشلىرىڭنى خىيال قىلاتتىم. قەلبىم قېتىغا سىغمىنىشلىق قۇرلارنى تىزىپ ساڭا خىتاب قىلاتتىم.

دادا، سەن ئائىلىمىزنىڭ تۇڭرۇكى، ئانامنىڭ بۇ دۇنيالىق-تىكى بىردىنبىر سىردىشى، قەدىردانى ئىدىڭ. ھاياتىمغا گۈ-زەللىك قوشقۇچى، بەختىم، مەدىتىم ئىدىڭ. بىراق، سەن ۋاقتىسىزلا كېتىپ قالدىڭ. يىلتىزسىز دەرەخ قانداقمۇ دەرەخ سۈپىتىدە ياشىيالىسۇن؟ ئەمما، كەتكەنىڭ كەينىدىن كەتكىلى بولمايدىكەن. بىچارە ئانام ئۇچمىزنى، سېنىڭ ئۇمىدلىرىڭنى دەپ چىشىنى چىشلەپ ياشاۋاتىدۇ. مەن ھەر دائىم ئانامنىڭ يوشۇرۇن ياش تۆكىدىغىنىنى ئويلىغىنىمدا، ۋۇجۇدۇم ئازابلىق تولغىنىدۇ. ئانامنىڭ كۆڭلىگە تەسەللى بولالىسام ئىدى، كۆڭ-لۈم پۈتۈن، نېنىم پۈتۈن بولاتتى.

مەن كۆڭلۈمنى تەسكىن تاپقۇزۇش ئۈچۈن، ئېغىر قەدەم-لىرىمنى يۆتكەپ، سىرتقا چىقتىم. بىراق، كۆڭلۈم يەنىلا شۇن-چىلىك يېرىم، مەن خىيال بىلەن نىشانسىز كېتىۋاتىمەن. مېڭىمدە «كونترول» دېگەن ئۇقۇم مەۋجۇت ئەمەس.

سەن راستىنلا كەتكەنسىدىڭ. ئەمدى قايتىپ كەلمەيتتىڭ. ئانامنىڭ كۈن - تۈنلەپ يىغلىشى، سىڭىللىرىمنىڭ ۋە مېنىڭ، سېنى ئاقىرىشلىرىمىز سېنى ئويغىتالمايتتى. ئانام ۋە بىز سېنىڭ ھەر يىللىرىدىكىدەك كامانىروپكىغا چىقىپ كەتكەن بولۇشۇڭنى نەقەدەر ئۈمىد قىلىمىز - ھە! بىراق، ئۆلۈم — ساياھەت قىلىش ئەمەس - دە!؟

دادا، ھېلىمۇ ئېسىمدە، كىچىك ۋاقتىلىرىمدا سەن ماڭا «ئىنسانىيەت توغرىسىدا» نەسىھەت قىلاتتىڭ. قانداق ياشاش توغرىسىدا يول كۆرسىتەتتىڭ. مېنى قۇچىقىڭغا ئېلىۋېلىپ، يىرىك ساقاللىرىڭنى يۈزۈمگە سۈرۈپ ئەركىلىتەتتىڭ، كۈلدۈ-رەتتىڭ. باغچىلارغا ئاپىرىپ ئوينىتاتتىڭ. ئائىلىۋى ئولتۇرۇش قىلىپ بېرەتتىڭ. شۇ چاغلار نېمىدېگەن گۈزەل - ھە! سەن بىز قېتىملىق ئائىلە ئولتۇرۇشىنى تۇغۇلغان كۈنۈمگە توغرىلاپ ئۆتكۈزۈپ بەردىڭ. قوش خۇشاللىق كىملەرنى كۈل-

دۇرمەيدۇ دەيسەن! ؟ بىز ناھايىتى خۇشال ئىدۇق. سەن ئانام بىلەن ئۇسسۇل ئويناپ سورۇنمىزنىڭ مۇقەددىمىسىنى باشلىدىڭ. ئاچا ـ سىڭىل ئۇچىمىز سىلەرگە بولغان تەشەككۇرىمىزنى بىلدۇرۇش ئۈچۈن، ناخشا ئېيتىپ، ئۇسسۇل ئويناپ، سورۇن كەيپىياتىنى راۋاجلاندۇردۇق. سەن دۇتتار چالدىڭ. ئانام ناخشا ئېيتتى. ھەي، كۈنلەر ھەقىقەتەن گۈزەل ئىدى ـ ھە! ئانام، سەن دۇتتار چالساڭ، ئۇ ناخشا ئېيتىپ بېرىدىغان شۇ كۈنلەرنى دائىم ئەسلەيدىغاندۇ. ياتاق ئۆيگە ئېسىلغان ئاشۇ دۇتتارنى كۆرگىنىدە، دۇتتارنى باغرىغا يېقىپ، ئۆكسۈپ ـ ئۆكسۈپ يىغلاپ كېتىدىغاندۇ.

سېنىڭ دۇتتارىڭنى كۆرگىنىمدە، مەنمۇ شۇنداق ھېسسىياتتا بولىمەن. دۇتتاردىن كۆزۈمنى ئۈزەلمەستىن قاراپ ئولتۇرۇپ كېتىمەن. بەزىدە ئاچچىق كۈلسەم، بەزىدە دەردلىك يىغلايمەن. سېغىنغىنىمدا، ياستۇقۇمغا ياشلىرىمنى سىڭدۈرۈپ، ئۈيقۇغا كېتىمەن.

سېنى بىزلا ئەمەس، ئۆيدىكى ھەممە نەرسىلەر سېغىنىدۇ، ياد ئېتىدۇ. ئەنە قارا، ئېسىلغان تۇرغان دۇتتار سېنىڭ چېلىشىڭنى كۈتمەكتە! ئۇنىڭلىغۇ لېنتىسى سېنىڭ ناخشىلىرىڭغا موھتاج بولماقتا! سەن دائىم خىزمەت قىلىدىغان ئاشۇ كىچىك كىنە ئۆيدىكى ئۇستەل ـ ئورۇندۇق سېنى سېغىنىدى. سىياھ قەلەم سېنىڭ ئۇنى قولۇڭغا ئېلىشىنى ئۈمىد قىلىدۇ!

مەن خىيال بىلەن سېنىڭ قەبرەڭ ئالدىغا يېقىلدىم. ئۆزۈمنى تۇتالماستىن زار ـ زار يىغلاپ، يۇرىكىمدىكى سۆزلەرنى ئېيتىشقا باشلىدىم: جېنىم دادا، سەن نېمىشقىمۇ بۇنداق بالدۇر كېتىپ قالىسەن. ئۆزۈڭنىڭ جاندىن ئەزىز مەھبۇبىسى بولغان ئانامنى، سېنىڭ ئۈمىدىڭ بولغان، بىزلەرنى تاشلاپ كېتىشكە قانداق چىدىغانسەن. بىز تېخى ساڭا بالىلىق مېھرىنى يەتكۈزمىگەن. بۇرچىمىزنى ئادا قىلىپ بولالمىغاندۇققۇ.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

# ئىنىلىم بېغىدا پورەكلىگەن لاله

(زىيارەت خاتىرىسى)

## پەرھات مۇھەممەت

**ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت**

ئىنستىتۇتىمىزدا شۇنداق بىر ياش بار. ئۇ بولسىمۇ قىشلىق ئولىمپىك تەنھەرىكەت مۇسابىقىسىنىڭ مەشئىلىنى يەتكۈزۈشكە قاتناشقان ئۇيغۇر قىزى — لاله خېلىلدۇر. ئۇ مەكتىپىمىزنىڭ ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتى ئاخبارات فاكۇلتېتىدا ئوقۇيدۇ. ئۇ 1983 - يىلى 11 - ئاۋغۇست ئۇرۇمچىدە زىيالىي ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. كىچىكىدىنلا زېرەك لاله باشلانغۇچ مەكتەپتىلا ئىنگلىز تىلىنى ئۆگىنىشكە باشلىغان. ئۇ ئۆز دەرسلىرىنى پۈختا ئۆگىنىش بىلەن ئىنگلىز تىلىنى ئۆگىنىشنى توختىتىپ قويمىغان، نەتىجىدە تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىدىلا ئىنگلىزچىنى راۋان سۆزلىيەلەيدىغان بولغان. 2001 - يىلى ئۇ «شىنجاڭ سەھەر گېزىتى» دىن 2002 - يىللىق قىشلىق ئولىمپىك تەنھەرىكەت مۇسابىقىسىنىڭ مەشئىلىنى يەتكۈزۈشكە شىنجاڭدىن بىر ۋەكىل تاللىنىدىغانلىقىنى ئۇقۇپ، ئۆزىنى سىناپ باقماقچى بولىدۇ ھەمدە بىر پارچە سۈرىتى بىلەن قىسقىچە تەرجىمىھالىنى تەھرىر بۆلۈمىگە ئەۋەتىدۇ. «ئەجىرنىڭ تېگى ئالتۇن» دېگەندەك ئۇنىڭ تۆككەن تەرلىرى بېكار كەتمىدى. نەتىجىدە، ئۇ يۈزتۇرا ئىمتىھانغا قاتنىشىدىغان 28 ماھىر ئىچىدىن ئورۇن ئالغان. تەنتەربىيە پائالىيەتلىرىگىمۇ ئاكتىپ قاتنىشىدىغان لاله سورالغان سوئاللارغا خەنزۇچە، ئىنگلىزچە قانائەتلىنەرلىك جاۋاب بېرىپ «كوكاكولا شىنجاڭ

ياشلىرىنىڭ ئوبراز ئەلچىسى» بولۇپ تاللانغان ھەمدە 2002 ـ يىلى 16 ـ يانۋار كۈنى مەشئەل يەتكۈزۈشكە قاتناشقان.

لالە خېلىل زىيارەت داۋامىدا مۇنداق دېدى:

تۇرمۇشۇمدا يېڭىلىقلارنى ياقتۇرىمەن. بولۇپمۇ تەنتەربىيە پائالىيەتلىرى كۈندىلىك تۇرمۇشۇمغا يېڭى مەنىلەرنى ئاتا قىلىدۇ. مېنىڭچە تەنتەربىيە پائالىيەتلىرى بەدەن ساپايىمىزنى ئۆستۈرۈپلا قالماي، ئەڭ مۇھىمى كەيپىياتنى تەڭشەپ، ئىرادىمىزنى كۈچەيتىدىغان ئەڭ ياخشى بەدەن چېنىقتۇرۇش ۋە كۆڭۈل ئېچىش ئۇسۇللىرىنىڭ بىرى. 16 ـ يانۋار مەشئەل يەتكۈزۈش نۆۋىتى ماڭا كەلگەندە يۈرىكىم ئىختىيارىمدا ئەمەس ئىدى. ئەتراپ دۇنيادىكى ھەرقايسى ئەللەردىن كەلگەن كىشىلەر توپى بىلەن لىق تولغان، ئۇلار قوللىرىغا رەڭگارەڭ بايراقلارنى كۆتۈرۈۋېلىپ، ماڭا مەدەت بەردى. جۇالىنىپ تۇرغان مەشئەل نۇرى ئاستىدا مىللەت، ئىرق ئايرىمىسىدىن بۆسۈپ چىقىپ، ھاياتىمىدىكى ئۇنتۇلغۇسىز 300 مېتىر ئارىلىقنى يۈگۈردۈم. راستىنى ئېيتسام، مەشئەلنى يەنە بىر ماھىرغا كۆزۈم قىيمىغان ھالدا ئۆتكۈزۈپ بەردىم. ئۇ يەنە مۇنداق دېدى: پائالىيەت جەريانىدا بىز دۇنياغا داڭلىق كىنو شەھىرى ھوللىۋودتا ۋە دىسنىي باغچىسىدا سايادەتتە بولدۇق. بۇ جەريانىدا مېھمانلار بىلەن ئىنگلىز تىلىدا ئەركىن، ئازادە پاراڭلىشالمىدىم. كونىلار «تىل — ئالتۇن ئاچقۇچ» دەپ توغرا ئېيتقانىكەن. مەن پەقەت شۇ چاغدىلا ئىنگلىز تىلىنى ئۆگەنگىلىكىمدىن چەكسىز سۆيۈندۈم.

لالە خېلىلنىڭ ئۆگىنىش مەقسىتى ئېنىق، مەيدانى مۇستەھكەم، پوزىتسىيىسى توغرا بولۇپ، ئۆزىنى ئەتراپلىق تەربىيىلەشكە ئەھمىيەت بەرگەن. ئۇ 2002 — 2003 ـ يىللىق ئوقۇش يىلىدا «خەلق ئوقۇش مۇكاپاتى» 1 ـ دەرىجىلىك مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. يېقىندا ئۇ قاتناشقان قىزلار ۋاسكېتبول مۇسابىقىسىدە ئۇلارنىڭ كوماندىسى كوللېكتىپ 3 ـ لىككە ئېرىشى-

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

تتى. ساۋاقداش لاله ئۆز سىنىپىدا سىنىپ مەيئەتلىك خىزمەتنى ياخشى ئىشلەش بىلەن بىرگە ساۋاقداشلىرىغا كۆڭۈل بۆلىدى. ئۇ دەرستىن سىرتقى ۋاقىتلىرىنى ئاجرىتىپ خەنزۇ تىلى ۋە ئىنگلىز تىلىدىن ساۋاقداشلىرىغا كونسۇلتاتسىيە قىلىپ بارىدى ھەمدە ساۋاقداشلىرىنىڭ ماختىشىغا ئېرىشتى. مەن لالەدىن بۇنىڭدىن كېيىنكى پىلانىنى سورىغىنىمدا ئۇ مۇنداق دېدى: مەن ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن ئۆز كەسپىمدە ئۆرلەپ ئوقۇپ تېخىمۇ ياخشى نەتىجىلەر بىلەن خەلقىمگە بىر كىشىلىك تۆھپە قوشۇش ئۈچۈن تىرىشىمەن. مەن لالەدىن زىيارىتىمنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، لالە خىلىلىنىڭ ئەسلىمىلىرىنى ئۆتكۈزۈۋاتقان ياشلىق مۇساپىسىنىڭ بىر كارتىنىسىغا بارىكاللا ئوقۇدۇم. ئۇنىڭ ئارزۇلىرى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن ئىبارەت بۇ بىلىم بېغىدا چېچەك ئېچىپ، تېخىمۇ خۇش پۇراق چاچقۇسى.

## نورۇز — يۇرتۇم بايرىمى

(نەسر)

راھىلە غوپۇر

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

مانا، ھاۋا ئىللىشقا باشلىدى. باھارنىڭ باغچىسى، گۈزەللىكنىڭ ئەلچىسى نورۇز كەلدى. ئېھ، نورۇز! سەن ئىللىق پەسلىڭنى، يېشىل پەسلىڭنى قەيەرلەرگىدۇر ئۇچۇپ كەتكەن غەزەلخان قۇشلىرىڭنى ئەگەشتۇ-

ھەر كۈنى سەھەردە ياتاقداشلىرىم ئۇخلاپ ياتقاندا، مەن كىتابىمنى ئېلىپ سىرتقا چىقىمەن، راسا بىر چېنىقتۇرۇپ ئاندىن دەرس تەكرارلىماقچى بولىمەن ـ دە، 50 مېتىر يۈگۈرە ـ يۈگۈرمەيلا ئۆپكەم ئاغزىمغا تىقىلىپ ھاسىراشقا باشلايمەن. «ۋاي بولدىلا، ۋاقتىنى ئىسراپ قىلغۇچە دەرسىمنى ئۆگىنەي» دەپ ئۆز ـ ئۆزۈمگە تەسەللى بېرىپ، كىتابنى ئاچمەن، دېمىسىمۇ دەرس مۇھىم ـ دە!

ئىككى تېكىستنى يادلاپ بولغۇچە ئالدىراپ كۆزۈم تۆت بولۇپ كېتىدۇ. ساپ ھاۋادىن قانغۇدەك نەپەس ئالاي دەپ بەشىمنى كۆتۈرىمەن. بېشىمنى شۇ كۆتۈرگەنچە ئەتراپىمدىكى دەرس تەكرارلاۋاتقان، بەدەن چېنىقتۇرۇۋاتقانلارغا قاراپ تۇرۇپ قالىمەن. ئەمدى دەرس ئۆگىنەي دېگەن ۋاقىتتا بولسا سائەت ئىستېرىلكىسىنىڭ رەھىمسىزلىك بىلەن يەتتە يېرىمنى كۆرسەتىپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ «ئەتە چوقۇم دەرس ئۆگىنىمەن» دەپ ئۆزۈمگە قەسەم بېرىپ ياتاقتا يۈگۈرىمەن. دەرسكە ئارانلا ئۈلگۈرىدىغان گەپ، مۇئەللىم دەرس سۆزلەيدۇ. مەن بولسام دوسكىغا مىختەك تىكىلىپ ئولتۇرىمەن، خىياللىرىم «تەپەككۇر» جاڭگاللىرىدا پالاس قاقىدۇ، زېھنىمنى يېغىپ دەرس ئاڭلاي دەيمەنۇ، خىياللىرىم يۈگەنسىز، «دەرستىن چۈشكەندە تەكرار قىلىپ چۈشىنىۋالارمەن» دەپ كۆڭلۈمگە تەسەللى بېرىمەن.

دەرستىن چۈشكەندە ياتاقداشلىرىمنىڭ كۈلكە ـ چاقچاقلىرىغىمۇ قوشۇلماي، يا كۈتۈپخانىغا، يا بولمىسا سىنىپقا چاپمەن. سائەت ـ سائەتلەپ كىتابقا قاراپ ئولتۇرۇپ، ئۆزۈمنىڭ نېمە ئۆگەنگەنلىكىمنى بىلمەي يېنىپ چىقىمەن. خۇددى قىلىپ تۇگەتكۈسىز ئىشلىرىم بارەدەك كۈندۈزلىرى بىرەر ـ يېرىم ساەت كۆز يۇمۇۋېلىشقىمۇ كۆزۈم قىيمايدۇ. كىتابلىرىمنىڭ نەرىگىلا قارىسا ۋاقىت توغرىسىدىكى ئەقلىيە سۆزلەر بىلەن تولغان.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

قولۇمدىن كىتاب چۈشمىگىنى بىلەن ئىمتىھانلاردا ئالىدىغىنىم تايىنلىق. ساۋاقداشلىرىم ئويۇن - تاماشىغىمۇ، كۈلكە - چاقچاققىمۇ ۋاقىت چىقىرىپ يۈرۈپ، دەرستىن سىرتقى كۈرسلارغا قاتنىشىپ، ھەر خىل تىللارنى ئۆگىنىپ يۈرگىنى بىلەن مەن ئالدىراشچىلىقتىن كۈرسقا قاتناشقۇدەك ۋاقىت چىقىرالمايمەن.

شۇڭا ئەقلىم ھەيران «ئۇلار زادى قايسى ۋاقىتتا مۇشۇنداق جىق نەرسىلەرنى ئۆگىنىۋالىدىغاندۇ؟ ئۇلارنىڭ ۋاقتى شۇنچە چىقىمدۇ؟»

2004 - يىلى 10 - ئىيۇل، ئۈرۈمچى

## چىن تۈيغۇلار

(چاتما نەسىلەر)

### مۇھەممەتئىمىن ياسىن

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

1

- «دۇنيا ئىبرەتكە تولغان، شۇنداقلا ئىبرەت ئالغۇچىلارنىڭ كۆز يېشى بىلەنمۇ تولغان» — بۇ ئاجايىپ جۈملە قۇلاق تۈۋىمدە خۇددى كارۋان قوڭغۇراقلىرىدەك تىنىمسىز جاراڭلىماقتا. ھەق راست، دۇنيادا ئۆز خاتالىقىنى مەردانىلىك بىلەن ئېتىراپ قىلالايدىغان، باشقىلارنىڭ پاجىئەلىك ھايات قىسمەتلىرىدىن ئىبرەت ئېلىپ، ھاياتلىق مۇساپىسىنىڭ توغرا نىشانىنى بەلگىلىيەلەيدىغان

غان ئاقىللار كۆپ بولمىغىنى ئۈچۈن، پۈتۈن ھاياتىمىزدا نەسىھەتلەر دۇنياسىدىن يورۇقلۇق ئىزدەش بىلەن ئاۋارىمىز.

2

ئىنسانلار ھاياتلىق ئۈچۈن تىنىمسىز كۈرەش قىلىدۇ. پەقەت ئەقىل - پاراسەتلىك، جەسۇرانە روھقا ئىگە كىشىلەرلا جاپا - مۇشەققەت توساقلىرىنى بۆسۈپ ئۆتۈپ، بەخت ئېڭىغا ئۇلىشىدۇ. شان - شۆھرىتىنى، بەخت - سائادىتىنى چەكسىز خۇشاللىق بىلەن كۈيلىيەلەيدۇ. نادان، ھۇرۇن، قورقۇنچاقلار بۇ توساقلار ئارقىسىدىكى ئۈتۈق شادلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايدۇ، كۆز ئالدىدىكى توساق ئالدىدىلا تېڭىرقاپ قالىدۇ. ئەۋلادمۇئەۋلاد ھاياتنىڭ ھەقىقىي گۈزەللىكىدىن لەززەت ئالالماي، ئۆزى ھاياتلىق تراگىدىيىسىنىڭ باش قەھرىمانلىقىدىن پەخىرلىنىدۇ. ئەپسۇسكى، مەنسىنى يوقاتقان ھاياتنىڭ قىممەتسىز چۈشىنىپ يەتكىنىدە ھاياتلىق نىشانىدىن ئاللىقاچان قېيىپ كەتكەن بولىدۇ.

3

دوستلۇق ئەسلىدىلا ئۇلۇغ، ئۇ تاڭ سەھەردە ئۇپۇق سەھىسىدىن يۇلقۇنۇپ چىققان يېڭى قۇياشقا ئوخشايتتى، ئۇ چەكسىز تەشنالىق بىلەن زارىقىپ تۇرغان ئاتەش قەلبلەرنى بىر - بىرىگە چاتقىدىغان ئالتۇن يىپ ئىدى. ئەپسۇس! بەزىلەر ئاشۇ قىممەتلىك، پاك ھېسسىياتنى ئويۇن ئورنىدا كۆرۈپ، ئۇنى مەنپەئەت، ئابرۇي ۋە نەپسىنىڭ دەسمايىسى قىلىۋالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن «دوستلۇق» سۆزىنىڭ مەزمۇنى ئۆزگىرىپ، «دوستلۇق — مەنپەئەت — ئايرىلىش» تىن ئىبارەت مەنتىقىلىق

شەكىلگە ئايلىنىپ قالىدۇ. دەرۋەقە دوستلۇق قەدىرگە يەتمىگۈ-چى ئۇنى چۈشىنىپ يەتكىنىدە ئاللىقاچان كېچىككەن بولىدۇ.

2004 - يىلى 10 - ئىيۇل، ئۈرۈمچى

# كىرپىك

(ھېكايە)

قۇربان مۇھەممەتتۇردى

قانۇن ئىنستىتۇتى، ستۇدېنت

مەھەللىدىكى كۆپىنچە بالىلارغا ئوخشاش ئۇمۇ يېشىنىڭ كىچىكلىكىگە باقماي باشلانغۇچنىڭ 3 - يىللىقىدا ئوقۇيتتى. مۇشۇ كۈنلەردە تاپشۇرۇقنىڭ جىقلىقىدىن ئۇنىڭغا ئوينىۋېلىش-قىمۇ پۇرسەت چىقمايۋاتاتتى.

بۈگۈن كەچ ئۇ يەنە شام يورۇقىدا تىل - ئەدەبىيات مۇئەل-لىمى بەرگەن «كۈندىلىك خاتىرە» تاپشۇرۇقىنى ئىشلەشكە باش-لىدى. ئۇ پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن يازاتتى، ئۆچۈرەتتى، يەنە يازاتتى، ھېچ قاملاشتۇرۇلمايۋاتاتتى. بۇ تاپشۇرۇق ئۇنىڭغا تاغ-دەك بىلىنىدى، ئۇ چارچىدى. كۆزلىرى ئېچىشىپ ئاغرىپ كې-تىۋىدى، قولى بىلەن كۆزىنى ئۇۋلاشقا باشلىدى. كۆزىنىڭ ئاغرىقى سەل پەسەيگەندىن كېيىن خىرە كۆزلىرىنى چىمىلدىتىپ قەلەمنى قولىغا ئالدى. دەپتەر يۈزىدە ئۇچ، تۆت تال كىرپىك-نىڭ تۇرغانلىقىنى كۆردى - دە، ئىچكىرىدىكى ئۆيگە كىرىپ، بوغچىسىنى ياماۋاتقان ئاپىسىدىن سورىدى:

— ئاپا، ئادەمنىڭ كىرپىكى چۈشۈپ كەتسە نېمە بولىدۇ؟

— نېمە بولدى، بالام؟

— تاپشۇرۇق ئىشلەۋاتسام كىرپىكىم چۈشۈپ كەتتى.

— قورقما بالام، كۆزۈڭ روشەنلىشىپ، تېخىمۇ ئېنىق كۆرەلەيدىغان بولىسەن، — ئاپىسى ئوغلىنىڭ كۆڭلىنى ياساش ئۈچۈن شۇنداق دەپ قويۇپلا ئۆزىنىڭ ئىشىنى قىلىۋەردى. ئۇ ئاپىسىنىڭ گېپىدىن ئانچە رازى بولمىغاندەك بېشىنى قاشلاپ قويۇپ، تاشقىرىقى ئۆيگە چىقىپ يەنە تاپشۇرۇق ئىشلەشكە تۇتۇندى ...

شۇ كېچىسى ئۇ چۈش كۆردى. ئاپىسىنىڭ دېگىنىدەك ئۇنىڭ كۆزى ئالاھىدە روشەنلىشىپ كەتكەنىدى. مەھەللە بازىرىدىكى ئادەملەرنىڭ ھەممىسى ئاندىن تۇغما ھالەتتە يۈرۈشەتتى. ئادەملەر گەرچە يۈز - كۆزلىرىنى، چاچ - ساقاللىرىنى ھەر خىل رەڭدە بويۇۋالسىپ، مايلاپ قويغاندەك پارقىراپ تۇرسىمۇ، ئۇلارنىڭ تۇغما ھالىتى مانا مەن دەپ ئاشكارىلىنىپ تۇراتتى. ھېلىقى بۆلۈم باشلىقىنىڭ قورسىقى ئىنەكنىڭ يېلىنىدەك ساڭگىلاپ، تومپىيىپ كەتكەن؛ مەھەللە ئاقساقىلىنىڭ يۈزى بىلەن بوينىدىن باشقا ھەممە يېرىنى ئاق كېسەل قاپلاپ كەتكەن؛ كوت - كوت لەمپۇچىنىڭ ... ئۇلار تېخى قارىغۇسىز دەرىجىدە يالىڭاچ، بەتبەشىرىلىكىگە باقماي، بازارغا كىرگەن ھايۋانلارغا كىيىم كىيگۈزۈش بىلەن ئاۋارە ئىدى. ھايۋانلارنى ئۇراتتى. ھايۋانلارمۇ خۇددى ئادەملەردەك سۆزلەپ، ئادەملەرنى تىللاپ، ئۇلارنىڭ ئەپت - بەشىرىسىنى چىتقا يېيىۋاتاتتى. توۋا، ئۇلار ھەممىنى كۆرۈپ قالغانمۇ قانداق، ئۆزى بىلەن قېرىشقان ئادەملەرنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى ئاشكارىلىۋەتتى. «كىم قەيەردە نېمە ئىش قىلغان؟»، «كىم نېمىنى ئوغرىلىغان؟...»، «... كىم كىم بىلەن زىنا قىلىشقان؟...»

لېكىن، ئادەملەر ھايۋانلارنىڭ گېپىگە قىلچىلىك ئېرەن قىلىپ كەتمەيتتى. ئۇلارنى پەقەت ھايۋانلا دەپ، ھەممىنى يوققا

چىقىراتتى. ھايۋان ئادەملەردىن بىزار بولۇپ قاقشايتتى، زارلىناتتى. ئادەملەر ئۇلارنى ئۇراتتى، تىللايتتى، ئۇلارنىڭ ھايۋانلىقىنى بەستىش ئۈچۈن مەجبۇرىي كىيىم كىيگۈزەتتى، ھايۋانلار پۈت - بارماقلىرى، ئاغزى بىلەن كىيىملەرنى يىرتىپ تاشلىۋەتتى ...

ئۇ ئەتىگەن تۇرۇپلا چېيىنى ئىچىپ مەكتەپكە ماڭدى. بۇگۈن ئەتىگەندە تىل - ئەدەبىيات دەرس ئۆتۈلەتتى. دەرسنى ئايال مۇئەللىم ئۆتەتتى. بالىلارنى بەكلا قاتتىق باشقۇراتتى، بەزىدە ئۇراتتى، تىللايتتى. ئۇلارغا قىلچىلىك كۆيۈنمەيتتى. شۇڭا، بالىلارمۇ ھەددىدىن ئوشۇق ياۋاشلىشىپ كەتكەنىدى. ئۇ ئەتىگەنلىك دەرسكە كېچىكىپ قالماسلىق ئۈچۈن تېز - تېز ماڭاتتى. گاھىدا يۈگۈرەيتتى، كېچىكىپ قالارمەنمىكىن دەپ ئاۋۇالقىغا ئوخشاش قاتتىق ئەنسىرەيتتى. خۇداغا شۈكۈر، ئۇ مەكتەپكە كەلگەندە دەرس باشلىنىشقا تېخى ۋاقىت بار ئىدى.

مۇئەللىم ئاشۇ سۇرلۇك قىياپىتى بىلەن دەرسخانىغا كىردى. ئۇنىڭ يۈرىكى قارتتىدە قىلىپ كەتتى، باشقا چاغدا ئانچە دەققەت قىلمىغانىدى، بىراق بۇگۈن مۇئەللىمنىڭ ئاشۇ چىرايىنى كۆرۈپ، چۈشىدە كۆرگەن ھېلىقى يالمۇچ، ھازاز ۋۇل ئايالىلار كۆز ئالدىغا كېلىۋالدى ...

مۇئەللىم دەرسنى سۆزلەۋاتاتتى. بالىلار قورقۇمسىراپ ئولتۇراتتى. توساتتىن مۇئەللىمنىڭ دەرس ئۆتكەندە كۆتۈرۈۋالىدىغان كاۋچۇك تاياقچىسى قولدىن چۈشۈپ كەتتى. مۇئەللىم ئۇنى ئېلىشقا تەمشىلىۋىدى، ئۇنىڭ كۆزىنىڭ ئۈستۈن كىرپىكىنىڭ (يالغان كىرپىكى) ھەممىسى يەرگە چۈشۈپ كەتتى. ئۇ بۇنى ئوچۇق كۆردى. كۆردىيۇ، يۈرىكى سېلىپلا كەتتى. «ئاپلا، مۇئەللىم ھەممىمىزنى ئېنىق كۆرەلەيدىغان بولىدى. كىم نېمە خىيال قىلىۋاتىدۇ؟ ... تاپشۇرۇقنى كىم كىم-

دىن كۆچۈردى؟ ... ئەمدى مۇئەللىمنىڭ كۆزىگە ھەممىمىز يالىڭاچ كۆرۈنىدىغان بولدۇق ...»

## فامىلە تەتقىقاتى ھەققىدە سۆھبەت

### قۇربان ئابدۇكېرىم

**ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت**

مۇخبىر ئىلاۋىسى: ئۇيغۇرلاردا فامىلە توغرىسىدىكى ئىز-دىنىش دەسلەپتە 20 ـ ئەسىرنىڭ 30 ـ يىللىرىدا باشلانغان بولۇپ، ئەينى ۋاقىتتا بىر قىسىم مۇتەخەسسىسلەر ئۇيغۇر كىشى ئىسىم ـ فامىللىرى توغرىسىدا ئىزدىنىپ، ئۇيغۇرلاردىكى ئىسىم ـ فامىلە تەتقىقاتىنىڭ يولىنى ئاچقانىدى. ئارىدىن يېرىم ئەسىردىن كۆپرەك ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن يېڭى ئەسىرنىڭ تۇنجى باھارلىرىدىن باشلاپ ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ قوللىشى ۋە مۇتەخەسسىسلەرنىڭ قىزغىن تەتقىقات ئېلىپ بېرىشى بىلەن كىشى ئىسىم ـ فامىلە تەتقىقاتى يېڭى بىر باسقۇچقا كۆتۈرۈلۈپ، ئۇيغۇر ئىسىم ـ فامىلە تەتقىقاتى ئىلمىنىڭ رەسمىي شەكىللىنىشىگە ئاساس سېلىندى.

تەتقىقاتنىڭ چوڭقۇرلىشىشى ۋە تەشۋىقاتنىڭ كۆپەيىشى بىلەن خەلق ئاممىسى فامىلىنىڭ ھەقىقەتەن زۆرۈرلۈكىنى تونۇپ يەتتى. ئەمما، تەتقىقاتنىڭ ئاياغلىشىشىغا ئەگىشىپ، كىشىلەر بىر مەزگىل گۇللەنگەن بۇ قىزىق نۇقتىنى ئۇنتۇپ قېلىشقا باشلىدى. شۇ سەۋەبتىن مەن بىر قىسىم مۇتەخەسسىس ۋە مۇتەپەككۇرلارنى زىيارەت قىلدىم.

سوئال: ئۇيغۇر فامىلە تەتقىقاتى بىر مەزگىل ئۇچ ئېلىپ ھازىر توختاپ قالدى، يەنە داۋاملىشامدۇ ياكى توختارمۇ؟

ئابدۇكېرىم رەھمان يۇچى: فامىلە توغرىسىدىكى تەتقىقات

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

بىر يىلدىن ئاشتى ئىلگىرىكىدەك داغدۇغا قوزغىمىدى. بىراق، بۇنىڭلىق بىلەن توختاپ قالدى دەپ ئېيتىشقىمۇ بولمايدۇ. چۈنكى، قىسقا ۋاقىت ئىچىدە زور ئىلگىرىلەش قولغا كەلتۈرۈلدى. 2002 - يىلى فامىلە تەتقىقاتى ئاپتونوم رايونلۇق ھۆكۈمەت خىزمەتچىلىرىنىڭ بىر نۆۋەتلىسىغا ئايلانغاندىن كېيىن، ئۇيغۇر فامىلە تەتقىقاتى تەشكىللىك ھالدا ئېلىپ بېرىلدى. ئۇيغۇر فامىلە تارىخى، چەت ئەللىكلەرنىڭ ۋە قېرىنداش مىللەتلەرنىڭ فامىلە قوللىنىش ئەھۋالى، ئۇيغۇر فامىلە مېتودولوگىيىسى توغرىسىدىكى تەتقىقات چوڭقۇر ئېلىپ بېرىلدى. دالا تەكشۈرۈشى ئېلىپ بېرىلىپ قىممەتلىك تەجرىبە ماتېرىيالى قولغا كەلتۈرۈلدى. شۇنداقلا ئۇيغۇر كىشى ئىسىم - فامىلىلىرىگە ئائىت بىرقانچە كىتابلار نەشردىن چىقىپ، قەدىمكى ئەھۋال بىلەن نۆۋەتتىكى ئەھۋال تەكشۈرۈپ - تەتقىق قىلىندى. تەشۋىق - تەرغىبات ئىشلىرى قانات يايدۇرۇلۇپ، خەلقنىڭ تونۇشى ئۆستۈرۈلدى ... دېمەك، فامىلە توغرىسىدىكى تەتقىقات خېلى مۇكەممەل ئېلىپ بېرىلىپ، خەلق ئارىسىدا ئاممىۋى ئاساس يارىتىلدى. ئەمەلىيەتتىمۇ گېزىت - ژۇرناللاردىكى كىشى ئىسىم - فامىلىلىرىدىن قارىغاندا، كىشىلەرنىڭ فامىلە قوللىنىش قىزغىنلىقى ۋە ئىپادىسى يۇقىرى. شۇڭا، بۇ ھەقتىكى تەتقىقات ئاساسەن ئاياغلاشتى.

سوئال: ئۇنداقتا فامىلە تەتقىقاتىنىڭ توختاپ قېلىشىغا سىز قانداق قارايسىز؟

ئابدۇقادىر جالالىدىن: «فامىلە تەتقىقاتى بىر مەزگىل گۈللىنىپ يەنە توختاپ قالدى» دېگەندىن كۆرە «فامىلە تەتقىقات بىراقلا باشلىنىپ توختاپ قالدى» دېگەن تۈزۈك. چۈنكى، «فامىلە ئۇقۇمى بىرقانچە مۇتەخەسسىسلەرنىڭ ئېڭىدا ئايدىڭ بولغىنى بىلەن ئاۋام ئۇچۇن يەنىلا قاراڭغۇ، فامىلە توغرىسىدىكى بىرقانچە كىتاب بىلەنلا مەسىلىنىڭ ئوڭۇشلۇق ھەل بولۇشى

ناتايين. بۇنىڭ ئۈچۈن نورمال سىياسىي، ئىجتىمائىي كاپالەت كېرەك بولىدۇ.»

سوئال: قايسى سەۋەبلەر ھامىلە قوللىنىشىمىزغا تۈرتكە بولدى؟

ئارسلان ئابدۇللا تەھور: بۇ سەۋەبلەر مۇنداق ئىككى جەھەتتىن، بىرى، كىشى ئىسىملىرىنىڭ مەنبەسى تارىيىپ، تەكرارلىنىش ۋە ئوخشاش ئىسىملارنىڭ كۆپىيىش ھادىسىسى بولۇپ، ئىسىم قوللىنىشىدا ئىجابىي يېڭىلىق يوق دېيەرلىك، ئىسىمنىڭ كىشىلەرنى ئۆزئارا پەرقلەندۈرۈش رولى، خاسلىق رولىدىن چىقالماسلىق سەۋەبىدىن رويخەتكە ئېلىش، نوپۇسقا ئېلىش، رازۋېدكا ئىشلىرى قاتارلىق ساھەلەردىكى ئاۋارىچىلىك؛ يەنە بىرى، ئەجدادلىرىمىزدىكى يەتتە ئەجدادىنى بىلىش تەك ئومۇميۈزلۈك ئەنئەنىنىڭ ئۈزۈلۈپ قېلىشى ياكى يوقاپ كېتىشى بىزدە نەسەب تۈيغۇسىنىڭ تۆۋەنلەپ قالماسلىقى ۋە ئۈزۈلۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن ھامىلە قوللىنىپ نەسەب تۈرغۇزۇش ئارقىلىق ھامىلىنى ئىزچىللىققا ئىگە قىلىشىمىز، بۇ ئارقىلىق ئەجدادىنى بىلىش تۈيغۇسىنى كۈچەيتكىلى، ئۈيۇشۇش كۈچىنى نامايان قىلغىلى بولىدۇ. يەنە بىر جەھەتتىن قارىغاندا، ھامىلە قوللىنىشنىڭ ئۆزى بىر خىل مەدەنىيەتنىڭ بەلگىسى، شۇنداقلا تەبىئىي قانۇنىيەت. بۇ قانداقتۇر ھامىلە قوللانماسلىق مەدەنىيەتسىزلىك ھېسابلىنىدىغان ئىش بولماستىن، بەلكى ھامىلىنىڭ مەدەنىيەتتىكى رول ئوينىشىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ تەبىئىي قانۇنىيەت بولۇشىدا تارىخ ئىسپاتلىنىدىكى، ئىنسانلارنىڭ خاسلىق ۋە ئۇرۇقداشلىق ـ قانداشلىق مۇناسىۋىتى ئاخىرقى ھېسابتا ھامىلىگە تەرەققىي قىلغان. بىزنىڭ مانا بۇ قانۇنىيەت بويىچە ئىش كۆرۈشىمىز كېرەكلىكى مۇقەررەر.

سوئال: شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى باشچىلىقىدا ئېلىپ بېرىلغان ھامىلە توغرىسىدىكى «دالا تەكشۈ-

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

رۇشى، نىك نەتىجىسى قانداق بولدى؟

ئوسمان ئىسمائىل تارىم: بىز فامىلە لايىھىسى ۋە قوللانما-نى پۈختا ئاساسقا ئىگە قىلىش ئۈچۈن ئاۋۋال كەڭ تەتقىقات بىلەن شۇغۇللانغاندىن باشقا، يەنە دالا تەكشۈرۈشى ئېلىپ بار-دۇق. ئۇ قېتىمقى دالا تەكشۈرۈشكە فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىدە-كى بىر قىسىم ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلار بىلەن 2002 - يىلى 6 - ئاينىڭ 10 - كۈنىدىن 9 - ئاينىڭ 5 - كۈنىگىچە ئىككى تۈركۈمدە جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدا ئۇمۇمىيۈزلۈك تەكشۈ-رۈش ئېلىپ باردۇق. بۇنىڭ ئىچىدە ئىككى ئالاھىدە رايوندا نۇقتىلىق، ئۇمۇمىيۈزلۈك، تەپسىلىي، سىستېمىلىق تەكشۈرۈش ئېلىپ باردۇق. ئوخشىمىغان قاتلامدىكى 1847 نەپەر كىشىدىن ئەۋرىشكە ئېلىپ، ئۇلارنىڭ فامىلە قوللىنىشقا بولغان رايى، ئىسىم - فامىلىسى، لەقىمى، فامىلىنىڭ مەنبەسى، خاراكتېرى ۋە دائىرىسى ھەققىدە ئۇمۇمىيۈزلۈك ماتېرىيالغا ئىگە بولدۇق. تەكشۈرۈشتىن مەلۇم بولدىكى 95.6% كىشى فامىلە قوللىنىش-نى خالايدۇ. بىز ئاخىرىدا ش ئۇ ئا ر تىل - يېزىق كومىتېتى بىلەن بىرلىكتە «ئۇيغۇر فامىلە تەتقىقاتى» ناملىق كىتابنى نەشردىن چىقاردۇق ۋە 16000 فامىلە مەنبەسى قىلىشقا بولىدە-غان ئىسىملارنى توپلاپ «ئۇيغۇر فامىلە قوللانمىسى»نى تۈزۈپ چىقتۇق.

سوئال: فامىلە تەتقىقاتىدا ئەمدى قەيەردىن قول سېلىپ ئىشلىگەن تۈزۈك؟

ئابدۇكېرىم رەھمان يۇچى: تەتقىقات جەھەتتىن فامىلىنىڭ مەنبەسى جەھەتتىن ئىزدىنىپ بېقىشقا بولىدۇ. چۈنكى، ھازىر فامىلە قوللىنىشتا مەنە جەھەتتىن چۈشكۈن، ھازىرقى تەپەككۇر ئېڭىغا ئۇيغۇن بولمىغان ئەھۋاللار كېلىپ چىقىۋاتىدۇ ۋە چېچە-لاڭغۇلۇق، ئىستىخىيىلىك بولۇپ قېلىۋاتىدۇ. شۇڭا، فامىلە-نىڭ مەنبەسى ھەققىدە ئىزدىنىشكە بولىدۇ. ئۇمۇملاشتۇرۇش

جەھەتتىن ئەڭ مۇھىم ھالقا بولغان «ھۆكۈمەت ھەربكىتى» قالدى. ھۆكۈمەتمۇ خەلق مايىل بولغاندىكىن ئومۇملاشتۇرۇپ ئىز چىللاشتۇرسا بولىدۇ.

سوئال: «ھۆكۈمەت ھەربكىتى» دىكى تەدبىرلەر قايسىلار؟

ئابدۇكېرەم رەھمان يۇچى: فامىلىنىڭ زۆرۈرلۈك مەسىلەسى ھازىر ھەممە كىشىنىڭ ئىدىيىسىدە ئايدىڭ بولدى. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى بۇ ھەقتە ئالاقىدار بولغان كىملىك، پاسپورت ... قاتارلىقلارنى فامىلىگە ماسلاشتۇرۇش لايىھىسىنىمۇ ئىشلەپ بولدى. ئەمدى ئەدلىيە ئورگانلىرى كىملىكلەرنى ئۆزگەرتىش، نوپۇسقا ئېلىش قاتارلىق ئومۇملاشتۇرۇش ۋە خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ ماقۇللۇقىدىن ئۆتكۈزۈپ قانۇنلاشتۇرۇش ۋە ئومۇملاشتۇرۇپ ئىز چىللاشتۇرۇش، ئاخىرىنى چىقىرىش قاتارلىق ئىشلار. شۇڭا، بۇ ھەقتە ئاساسىي قاتلام ئورگانلىرى كۆزقاراش-لىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ھۆكۈمەتنىڭ دىققەت - ئېتىبارىنى قوزغىشى ھۆكۈمەت ئورگانلىرى بۇ بىر قېتىملىق زور ئىجتىمائىي ئىسلاھات ئىكەنلىكىنى تونۇپ، بۇنىڭ ئەھمىيىتى ۋە تەلەپنى چۈشىنىپ، خەلقنىڭ رايى بويىچە ماقۇللىشى قاتارلىقلار.

سوئال: فامىلىدە مىللىي ئالاھىدىلىك، گەۋدىلىنىش كەرەكمۇ؟ مىللىي ئالاھىدىلىك بىلەن مەدەنىيلىك ۋە زامانىۋىلىك قانداق بىرلىشىپ گەۋدىلىنىدۇ؟

ئابدۇكېرەم رەھمان يۇچى: ئەلۋەتتە فامىلىدە مىللىي ئالاھىدىلىك ئەكس ئېتىشى ئىنتايىن مۇھىم ۋە ئەھمىيەتلىك، گەرچە ئىسلامىيەتتىن كېيىن ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ئەرەبچە، پارسچىلىشىشقا قاراپ يۈزلەنگەن بولسىمۇ، ئەمما ئۇنى فامىلىنىڭ رولىدىن قاراپ ئەھمىيىتىنى چوڭقۇر تونۇشىمىز كېرەك. يەنى، ئىسىمنىڭ ئۆزىدىن دەرھال مەنە چىقسا، كىشىلەرمۇ دەرھال بىلەلىسە بولىدۇ. كىشىلەرنىڭ قەلبىدە چاقنا-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

غان مىللىي روھ فامىلىدىمۇ چاقنىشى كېرەك، يەنى ئىسىم - فامىلىدىن مىللىي پۇراق، مىللىي ئالاھىدىلىك، چىقىپ تۇرسا مانا بۇ مىللىيلىك بولىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇيغۇر تىلىدىكى خاس سۆزلۈكلەرنى فامىلىنىڭ ئاساسىي مەنبەسى قىلغاندا، ئىخچام بولۇپ ئالاقە ھۆددىسىدىن چىقىپلا قالماستىن، ئەجداد روھىنىمۇ ئىزچىللىققا ئىگە قىلىشتا مۇئەييەن رول ئويناپدۇ.

ئابدۇقادىر جالالىدىن: بىر ئادەم ئاڭ ۋە جۇغراپىيىلىك جەھەتتىن ئۆز قوۋمىغا باغلانغانىكەن، ئۇ فامىلە قوللىنىش جەھەتتىكى مىللىي ئالاھىدىلىكنى ئاڭلىق ياكى ئىستىخىيىلىك ھالدا نامايان قىلىدۇ. خاسلىقنىڭ ئۆزى زامانىۋىلىك بىلەن زىددىيەتلىك ئەمەس. مىلادىيەدىن بۇرۇنقى بىر مىللىي ئىسىم ۋە ياكى فامىلىنى ھازىر قوللانسىڭىزمۇ ئوخشاشلا كۇچكە ئىگە بولىۋېرىدۇ.

سوئال: فامىلىنىڭ مىللىي مەدەنىيەتكە قوشىدىغان تۆھپىسى قايسى جەھەتلەردە بولىدۇ؟

ئابدۇكېرىم رەھمان يوچى: فامىلىنىڭ ئۆزى بىر مەدەنىيەت ھادىسىسى ۋە مەدەنىيەتنىڭ بەلگىسى، شۇنداقلا يېڭىدىن شەكىللەنگەن بىر ئىلىم. شۇنداق ئىكەن فامىلىنىڭ ئۆزى مىللىي مەدەنىيەتنىڭ مۇھىم بىر مەزمۇنى. فامىلىسىزلىك كەلتۈرۈپ چىقارغان پاجىئەلەر ھېلىمۇ خېلى كۆپ ... مەسىلەن، تارىخنى ئۇزمەسلىك، نەسەبنامە، ئەنئەنە بىلەن يىللىق ... قاتارلىق جەھەتلەردىكى مەدەنىيەتنى راۋاجلاندۇرۇشتا تۆھپە قوشىدۇ. گەرچە فامىلە ئۆزى بىر ئابستراكت بولسىمۇ، لېكىن ماددىي ۋە مەنىۋى مەدەنىيەتنىڭ يىغىندىسىنىڭ بىر ئىپادىسى بولىدۇ. شۇڭلاشقا فامىلىدە شۇ مىللەتنىڭ سىياسىي، جۇغراپىيىلىك شەرت - شارائىتى ۋە مەدەنىيىتى ئەكس ئېتىلىدۇ. مانا بۇلارنىڭ ئۆزى مىللىي مەدەنىيەتكە تەسىر كۆرسىتىپ، ئۆچمەسلىككە كۇچ قوشقانلىق.

سوئال: فامىلىنى كىشى ئىسىملىرىنىڭ خەنزۇچە يېزىلىـ
شىنى ئومۇملاشتۇرغاندەك ئومۇملاشتۇرۇشقا بولامدۇ؟
ئارسلان ئابدۇللا تەھرىر: بۇنىڭ ئەكس تەسىرى يوق.
ش ئۇ ئا ر تىل - يېزىق كومىتېتى ئاۋۋال ئۇيغۇر كىشى
ئىسىملىرىنىڭ خەنزۇچە يېزىلىشىنى قېلىپلاشتۇرۇپ نەشر قىلـ
دۇردى. بىراق، فامىلىدە ھەرگىزمۇ كىشى ئىسىملىرىنى قې-
لىپلاشتۇرغاندەك بىخۇدلۇق قىلىشقا بولمايدۇ. خەنزۇچە يېزىق-
ىنىڭ ئۆزى بېشارەتلىك، ئوبرازلىق، خەتتىن مەنە چىقىدىغان
يېزىق بولغاچقا، فامىلىنىڭ ئىككى بىسلىق ياكى سەلبىي مەنـ
ىدىكى خەت بولۇپ قېلىشىغا بولمايدۇ. مۇشۇنداق بولغاندا فامىلە
ئاندىن ئىجتىمائىي تەرەققىياتقا ئاكتىپ تەسىر كۆرسىتىدۇ.
سوئال: فامىلە قوللىنىش مىللىي ئالاھىدە مەدەنـ
يىتكىمۇ تەسىر كۆرسىتەمدۇ؟
ئابدۇقادىر جالالىدىن: فامىلە قوللىنىش ئىنتىلىشى سالا-
ھىيەت تۈرغۇزۇش ئېڭىنىڭ مەھسۇلى بولۇپ، ئۇ ئادەتتىكى بىر
مەدەنىيەت ھادىسىسى، شۇنداقلا مىللىي ئالاھىدىلىق رويابقا
چىقىدىغان ئۆز نۆۋىتىدە نەسەب قارىشى ۋە پاكىز نەسەب قۇرۇلۇ-
شى ئۈچۈن يىپ ئۇچى بېرىدۇ. لېكىن، ئەنئەنە ۋە مەدەنىيەت
ھەققىدىكى چوڭقۇر بىلىشنى شەرت قىلىدۇ.
سوئال: ئۇيغۇر فامىلىلىرى باشقا تۈركىي مىللەتلەرگە
ياكى ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ئۇيغۇرلارنىڭ فامىلىلىرىگە ئوخشامدۇ
ياكى ئوخشىمامدۇ؟ قايسى جەھەتتىن پەرقلىنىدۇ؟
ئابدۇقادىر جالالىدىن: ئومۇمىي جەھەتتىن ئوخشايدۇ.
ئوخشىمايدىغان تەرىپى ئىجتىمائىي ۋە جۇغراپىيەۋى، سىياسىي
تەسىر جەھەتتىكى خاس مۇھىتتا ئىپادىلىنىدۇ. بۇلار مەدەنىيەت-
لىكە بىۋاستە تەسىر كۆرسىتىدىغان ئامىل بولغاچقا كىشىلەرنىڭ
تەۋەلىك ئېڭىنى روشەن ئۆزگەرتىدۇ.
سوئال: ئۇيغۇر خەلقى فامىلە قوللىنىشقا مەدەنىيەت سەۋە-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

يىسى يېتەمدۇ؟

ئوسمان ئىسمائىل تارىم: بىز تەكشۈرۈش جەريانىدا كۆپىنچە كىشىلەر فامىلىنىڭ «فامىلە مەنىسى» نى ئۆزى بىلمەيدۇ، لېكىن فۇنكسىيىسىنى بىلگەندىن كېيىن قوللايدىغانلىقىنى، ھەتتا بۇرۇندىن تارتىپ قوللىنىپ كېلىۋاتقانلىقىنى ئېيتىشتى. ئۇنىڭدىن باشقا يۇرتلاردىكى لەقەملەرمۇ فامىلىنىڭ رولىنى ئويناپ كېلىۋاتقان بولۇپ، پەقەت كىملىك، نوپۇس دەپتىرىگە ئىلىنمای قالغان. لېكىن، فامىلە سۈپىتىدە قوللىنىپ كېلىۋاتقانلارمۇ ئاز ئەمەسكەن. ئومۇمەن، فامىلىنى كىشىلەر ئومۇمىيۈزلۈك قوللايدىكەن.

سوئال: ئۇيغۇر فامىلە مەدەنىيىتى قايسى نۇقتىلاردا گەۋدىلىنىدۇ؟

ئوسمان ئىسمائىل تارىم: ئۇيغۇرلار ئۇيغۇر تىلى، يەنى قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدىكى سۆزلەرنى فامىلە قىلىپ قوللىنىش مىللىي خاسلىقنى گەۋدىلەندۈرگەنلىك ۋە داۋاملاشتۇرغانلىق بولىدۇ. شۇڭا، فامىلە قوللانغاندا فامىلىنى چوقۇم قوللىنىش، ئەمما ئاڭلىق يېتەكلەپ چەتتىن كىرگەن سۆزلەرنى قوللانماسلىققا تەكلىپ بېرىش ۋە رىغبەتلەندۈرۈش، ھازىر ئىشلىتىلىۋاتقان ئەرەب، پارس تىللىرىدىن كىرگەن سۆزلەرنى ھازىر ئۆزلەشكىنى بويىچە قوللىنىش، بۇمۇ خاسلىقنىڭ بىر ئىپادىسى. دائىرىسى جەھەتتىن كەڭ بولۇپ، مەنىسى ئېنىق بولغان بولىدۇ. قىسقىسى، ئۇيغۇرلارنىڭ فامىلىلىرى شەكىل ۋە مەنە جەھەتتىن ۋارىسلىق قىلىنغان بولىدۇ.

سوئال: فامىلە قوللانغاندا خانىم ـ قىزلارنىڭ ئىسىم ـ فامىلىلىرىدا ئۆزگىرىش بولامدۇ؟ قايسى جەھەتلەردە ئۆزگىرىش بولىدۇ؟

ئابدۇقادىر جالالىدىن: خانىم ـ قىزلار ياتلىق بولغاندا ئەر تەرەپنىڭ فامىلىسىنى قوللانسىمۇ بولىدۇ. بىراق، بۇ ئادەت

كۆچمنىڭ ۋە نەسەب قارىشىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرايدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن فامىلە تەتقىقاتى كىشىلەرگە قايىل قىلارلىق يەكۈنلەرنى تەمىنلەيدۇ. يەنە بىر ئەر تەرەپمۇ ئۆز فامىلىسى ئارقىلىق ئايالـ
نى شەرەپ تۈيغۇسىغا كەلتۈرەلمىشى لازىم. ھازىر تۈركى جەمەتـ
تىنلا ئەركە ئوخشاپ قېلىۋاتقان ئادەملەر كۆپمىپ كەتتى.

سوئال: فامىلە قوللانغاندىن كېيىن ئۇيغۇر كىشى ئىسمـ
لىرى فامىلىلىرىنىڭ يۇزلىنىشىدە يېڭى ئۆزگىرىش بولارمۇ؟

ئوسمان ئىسمائىل تارىم: ئۇيغۇر كىشى ئىسمىلىرىدا ھازىر بىر قىسىم يۇزلىنىش بارلىققا كېلىۋاتىدۇ. يەنى قەدىمكى ئۇيـ
غۇر تىلىدىكى سۆزلەرنى، داڭلىق قەھرىمانلارنىڭ ئىسمىلىرـ
نى، قەدىمكى قەبىلە، يۇرت ناملىرىنىڭ ئىسمىلىرىنى ئىسىم قىلىپ قوللىنىش مەيدانغا كېلىۋاتىدۇ. فامىلىنىڭ مەنبەسى كەڭرەك بولغاچقا، بۇنىڭدىن سىرتقى ئۆزگىرىش بولمايدۇ دېسـ
مۇ بولىدۇ. ئەمما، كىشى ئىسمىلىرىدىكى بۇ خىل يۇزلىنىش تەرەققىي قىلىپ مەلۇم باسقۇچقا بارغاندا، مەلۇم ۋاقىت ئۆتكەنـ
دىن كېيىن، فامىلىدە يېڭى يۇزلىنىش يۈز بېرىشى مۇمكىن.

سوئال: فامىلە مەسلىسىدىكى قىيىن نۇقتا قايسى؟

ئوسمان ئىسمائىل تارىم: فامىلە قوللىنىشقا ئاز ساندىكى بىر قىسىم كىشىلەر، فامىلە قوللىنىش ھاجەتسىز، كىشى ئىسمىلىرىنىڭ مەنبەسىنى كېڭەيتىش ئارقىلىق ئىسمىلاردىكى تەكرارلىق مەسىلىلىرىنى تۈگىتىپ كەتكىلى بولىدۇ، دەپ قاـ
راپ قارشى تۇرغان. ئەمما، فامىلە ھامان ئەجداد بىلەن ئەۋلادنى باغلاپ تېگى ـ تەكتىنى بىلدۈرىدىغان، ئىپتىخارلىقنى كۆچەيتـ
مدىغان بولغاچقا، بۇ مەسىلىمۇ ھەل بولۇپ كەتكەن. لېكىن، ھازىر، ھۆكۈمەت ھەرىكىتى، دىن باشقا ئالاھىدە قىيىن نۇقتا يوق. چۈنكى بىز فامىلىنى يېڭىدىن ئومۇملاشتۇرۇش ئالدىدا تۇرۇۋاتىمىز، شۇڭا مەسىلەر ھازىر يوق.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

# كوچىدىكى تىلەمچىلەر

(ھېكايە)

زۆرىگۈل تۇرسۇن

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

بىز دائىم جەمئىيەت تەرەققىي قىلىۋاتىدۇ، جەمئىيەتنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ خەلقنىڭ تۇرمۇشىمۇ كۈندىن-كۈنگە ياخشىلىنىپ كېتىپ بارىدۇ دەيمىزۇ، مۇشۇنداق كۆڭۈلنى سۆيۈندۈرىدىغان ياخشى ۋەزىيەتتە يۈرەكنى ئاچچىق تاتلايدىغان ئىشلارنىڭمۇ يەنىلا مەۋجۇتلۇقىنى ھېس قىلىمىز. مانا كۆرۈۋاتىمىز. كوچا-كوچىلاردا تىلەمچىلار ئازلاشنىڭ ئورنىغا كۆپىيىپ كېتىۋاتىدۇ. بەلكىم بۇ ئاسان پۇل تېپىشنىڭ يولى بولسا كېرەك.

ئەلۋەتتە، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئەمگەك ئىقتىدارىغا ئىگە ئادەملەر ئەمەس دېگىلى بولمايدۇ. بۇلارنىڭ بەزىلىرى ھەقىقىي ئەمگەك كۈچىدىن قالغان ئادەملەر. يەنە بەزىلىرى بىز دېگەندەك ھۇرۇن، ئىش خۇشياقمايدىغان بىكار تەلەپلەر، تىلەمچىلىك كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار كۈندىن-كۈنگە كۆپىيىپ كېتىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ تىلەمچىلىك قىلىش ئۇسۇلىمۇ خىلمۇ-خىل. مانا ئەڭ تەسىر قىلغىنى بۇنىڭدىن ئۈچ ئاي بۇرۇن يۈز بەرگەن كىچىككىنە بىر ۋەقەلىك.

ئۇ كۈنى دەرستىن چۈشۈپ ئۆيگە قاراپ كېتىپ باراتتىم، تۇيۇقسىز بىر ئايال قولۇمنى كاپلا قىلىپ تۇتتى:

— ئۇكام توختاپ تۇرۇڭا!

ئىختىيارسىز توختاشقا مەجبۇر بولدۇم، كۆزۈمگە چېلىق-قىنى 30 نەچچە ياشلاردا بار، چىرايى ئاپتاپتا كۆيۈپ كەتكەن، كىيىمى - كېچەكلىرى رەتسىز، بېشىغا يىرتىق ياغلىق چېگىۋال-غان، قولىدا بالا كۆتۈرۈۋالغان ئايال ئىدى.

ئۇ مۇلايىملىق بىلەن:

— سىڭلىم خاپا بولماي ماڭا ئازراق پۇل بەرگەن بولسا-ڭىز، ئىككى كۈن بولدى تاماق يېمىگىلى. مەن خوتەندىن ئۈرۈمچىگە كەلگەن، يولدا پۇللىرىمنى ئوغرىغا بېرىپ قويدۇم، يېنىمدا پۇل يوق، بالامنىڭ قورسىقى ئېچىپ كەتتى، — دېدى. بۇ ئايالنىڭ ھالىتىگە قاراپ، بولۇپمۇ قولىدىكى بالىغا قاراپ ئىچىم سىيرىلدى. بۇ بالا يۈزلىرى قاسماق، كىيىم - كېچەكلىرى رەتسىز ھالدا ئۇ ئايالنىڭ قۇچىقىدا ئۇخلاۋاتاتتى.

تۈيۈقسىز بوغۇزۇمغا بىر نەرسە كەپلىشىپ قالغاندەك ھېچ-نېمە دېيەلمەي تۇرۇپ قالدىم. بۇرنۇمنىڭ ئۇچى ئېچىشىپ، كۆزلىرىمگە ياش يامراۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدىم، بىراق يىغلاش-تىن ئۆزۈمنى ئارانلا بېسىۋالدىم.

يېنىمنى ئاقتۇرسام ئارانلا ئىككى كوي چىقتى. ئادەتتە تىلەمچىلەرگە ئەڭ كۆپ دېگەندە بەش مودىن ئارتۇق پۇل بەر-مەيتتىم. شۇنىڭ بىلەن پۇلنى ئۇ ئايالغا ئۇزاتتىم. لېكىن، ئۇ ئايال ئىككى كوينى كۆرۈپ ئابايىقى مۇلايىم ھالىتىنى ئۆزگەر-تىپ:

— ھەي سىڭلىم، ھازىر ئىككى كويغا نېمە كېلىدۇ. ماڭا 10 كوي بېرىڭ، — دېدى.

مەن تۇرۇپلا قالدىم، ئۇنىڭ ئۆزگىرىشى شۇنچە تېز مەن ئاڭقىرالمايلا قالدىم. توۋا، ھازىرقى تىلەمچىلەر بەرگەن سەدىقە پۇلنىڭ قانچىلىك بولۇشىنى ئۆزلىرى بەلگىلەيدىغان بوپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن مەن:

— ئاچا، مېنىڭمۇ سىزگە ياردەم بەرگۈم بار، لېكىن مەن

www.uyghurkitap.com

خىزمەتچى ئەمەس، مەن بىر ئوقۇغۇچى، مەندە بۇنىڭدىن ئارتۇق پۇل يوق، — دېدىم.

ئۇ ئايالنىڭ چىرايى ئۆڭۈپ، ئاغزىدا نېمىلەرنىدۇر غودۇڭ-شىپ، قولۇمدىن ئىككى كويىنى «شارت» لا قىلىپ ئالدى - دە، رەھمەت دېيىشنىڭ ئورنىغا سەت بىر ئالىيىپ كېتىپ قالدى. بۇ قانداق ئىش، ئۇ نېمە ئۈچۈن بۇنداق قىلىدۇ. بىرھازادىن كېيىن ئەسلىمگە كېلىپ كېتىپ قالدىم.

ئارىدىن بىر - ئىككى ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، بىر كۈنى مەن چوڭ ئاپامنى يوقلاش ئۈچۈن كېتىپ باراتتىم، تۇيۇقسىز بىر تاكسى ئۈچقاندەك كېلىپ ئالدىمدا توختىدى. تاكسىدىن شۇنداق مودا كىيىنگەن، چاچلىرى بۇدۇر، سېرىق بويىۋالغان، قېنىق گىرىم قىلىۋالغان، ئۈچىسىغا ھەددىدىن ئارتۇق ئەتىر چېچىۋالغان بىر ئايال چۈشتى. بۇ ئايالغا شۇنداق سەپسېلىپ قارىسام تونۇش بىر چىراي، قاراپ - قاراپ، ئويلاپ - ئويلاپ ئاخىر ھېلىقى كۈندىكى مەندىن پۇل تىلىگەن ئايالغۇ ئۇ، توۋا ئۇ كۈندىكى ئەپتى يوق. كەينىدىن قارىسام ئۇ ئايال ئۈدۈل رېستورانغا كىرىپ كەتتى. ئۇ ئەسلىدە بىر ئالدامچى ئىكەن. ئىچىمدە قانچىلىك ئاق كۆڭۈل كىشىلەر بۇ ئايالنىڭ ئالدام خالتىسىغا چۈشكەندۇ؟

ھەي ئالدامچى! دەپ ۋارقىرىۋەتكىلى تاس قالدىم. شۇ تاپتا پۈتۈن دۇنياغا ئۇنىڭ ئالدامچى ئىكەنلىكىنى جاكارلىغۇم كەلدى ...

يەنە بىر قېتىم مۇنداق ئىش يۈز بەردى.

بىر كۈنى مەكتەپكە بېرىش ئۈچۈن ئاپتوبۇس بېكىتىگە قاراپ ماڭدىم. يىراقتىنلا كۆزۈمگە چېلىققىنى كىيىملىرى يىرتىق، چاچلىرى پاخپايغان، يۈز - قوللىرىنى كىر باسقان، بىر پۇتى مېيىپ، ئىككى قولىغا تايىنىپ ماڭىدىغان، قارىماققا 12 ياشلار ئەتراپىدىكى بىر ئۇغۇل بالىنىڭ بىر قىزنىڭ ئالدىنى

توسۇپ!

— ئاچا بىر مۇچەن بېرىڭە! بەرمىسىڭىز ئۆتكۈزمەيمەن دېگەن ئاۋازلىرىنى ئاڭلىدىم. ئۇ قىز شۇنداق چاققانلىق بىلەن ئۇياق - بۇياققا قېچىپ باقتى. شۇنداق قىلىپمۇ بۇ بالىدىن قۇتۇلالمىدى. ئەتراپىدىكى يولۇچىلار خۇددى ئويۇن كۆرۈۋاتقاندەك تۇراتتى، بۇ قىز ئامالسىز تەسلىم بولدى.

بۇ قىز ئالدىغا ئون قەدەم ماڭدى - ماڭماي، يەنە بىر پۇتى يوق، تۇرقى بايىقى بالىنىڭ ئەھۋالىغا ئوخشىشىپ كېتىدىغان يەنە بىر بالا ئۇ قىزنىڭ ئالدىغا كېلىۋاتاتتى. بۇ قىز شۇنداق چاققانلىق بىلەن يولنىڭ ئۇ قېتىغا يۆگۈرۈپ ئۆتۈپ كەتتى. مەنمۇ بۇنداق ئوسال ئەھۋالغا قالماسلىق ئۈچۈن يولدىن ئۆتۈپ كېتىشكە مەجبۇر بولدۇم. مەن يىراقتىن ئۇلارغا سەپسالاتتىم. بۇ بالىلار قارىماققا شۇنداق گۆدەك كۆرۈنگەن بىلەن شۇنچىلىك ھىيلىگەر، كىم پۇل بەرمىسە پاچىقىغا ئېسىلىۋالغان، پۇل بەرمىگەنلەرنىڭ كەينىدىن تىللاۋاتقان، ھەتتا تاش ئېتىپ، تۆكۈرۈپ كېتىپ بارغان، بۇلارغا قاراپ، بۇ كىچىككىنە ئۇرۇمچىدە نېمانچە جىق مېيىپ بالىلاردۇ دەپ ئويلاپ قالدىم.

بۇلارغا ئىچ ئاغرىتىش كېرەكمۇ ياكى بىزار بولۇش، يىرگىنىچ كېرەكمۇ؟

ئۇيدىكىلەر بىلەن دۆڭكۆڭ ئالدىدا كېتىپ باراتتىم. تۇيۇقسىز بىر بالا پۇتۇمغا كاپىيدە ئېسىلدى:

— ئاچا، بىر موچەن بېرىڭە!

قارىسام ھېلىقى كۈندىكى ئاپتوبۇس بېكىتىدىكى ھېلىقى مېيىپ بالا ئىكەن. قېچىشقىنىمۇ ئۇلگۈرەلمىدىم. ئاپام ئۇنىڭغا بىر كوي بەردى. شۇنىڭ بىلەن ھېلىقى بالا پۇتۇمنى قويۇۋەتتى. خۇداغا شۈكۈر ئۇنىڭدىن قۇتۇلدۇم. كەچلىك بازارنى ئايلىنىپ بولۇپ، ئۆيگە قايتىش ئۈچۈن ئاۋۇالقى يولدىن قايتماقچى بول-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

دۇق. كۆزۈم هېلىقى بالىغا چۈشتى. ئۇ يەنە شۇ يەردە ئىكەن. لېكىن، ئەرسىلىرىنى يىغىشتۇرۇۋاتقانىدى. ئىچىمدە بۇ بالا كېتىدىغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلىدىم. يېقىنلاشقانسېرى ئۇ بالا-نىڭ يەنە پۈتۈمگا ئېسىلىشىدىن قورقتۇم. ئەگەر يەنە ئېسىلىپ قالسا قانداق قىلارمەن دېگەن خىياللاردا كېتىپ باراتتىم. تۈ-يۇقسىز ئۇ بالا ئورنىدىن دەس تۇردى. تېخى پۈتىدا تەنتەربىيە ئايىغى، بىر پېيى شۇنداق كونىراپ كېتىپتۇ، يەنە بىر پېيى شۇنداق يېپىيېڭى ئىكەن.

ئەسلىدە بۇ بالا مېيىپ ئەمەسكەن، بىر پۈتىنى قەستەن باغلىۋالغانىكەن. ئەتراپىدىكى يولۇچىلار ئۇنىڭغا غەزەپ بىلەن قاراۋاتاتتى. بىر ئادەم ئۇ بالىنى تۇتۇۋېلىپ تىللاپ كەتتى ھەم ئۇنىڭغا بۇنىڭدىن كېيىن بۇنداق قىلماسلىق توغرىسىدا گەپ قىلدى. لېكىن بۇ بالا يۇلقۇنۇپ قېچىپ كەتتى.

شۇ ۋاقتىدىكى تەسىراتىمنى تىل بىلەن تەسۋىرلەش مۇم-كىن ئەمەستى. سىز تەسەۋۋۇر قىلىپ بېقىڭ، بىر مېيىپ بالا ئەسلىدە ئىككى قولىنى پۈت قىلىپ ماڭىدىغان بىر مېيىپ بالا ئالدىڭىزدا بىردىنلا دەس تۇرسا سىزدە قانداق ھېسسىيات پەيدا بولىدۇ؟

مەن يېقىندا بىر خەنزۇچە ژۇرنالدىن بىر ھېكايىنى ئوقۇ-دۇم، بۇ ھېكايىنىڭ ۋەقەلىكى مۇنداق:

بىر قولى مېيىپ بىر تىلەمچى بار بولۇپ، پەقەت باشقىلار-نىڭ ئېچ ئاغرىتىپ بەرگەن سەدىقە پۇل ئارقىلىقلا ھايات كەچۈ-رىدىكەن. ئىشقىلىپ باشقىلار ئۇنى كۆرگەن ھامان ئۇنىڭغا پۇل بەرمەي قالمايدىكەن، ئۇ تىلەمچىمۇ مۇشۇ كۇنىگە شۈكۈر قىلىپ ئۆتىدىكەن. بىر كۈنى بۇ تىلەمچى پۇل تىلەش ئۈچۈن بىر ئۆيىنىڭ ئىشىكىنى چېكىپتۇ. بىرھازادىن كېيىن بىر موماي ئىشىكنى ئېچىپتۇ. تىلەمچى ئۇنىڭدىن پۇل تىلەپتۇ. لېكىن، موماي ئۇنىڭغا ھويلىدىكى بىرمۇنچە خىشلارنى كۆرسىتىپ تۇ-

رۇپ، سەن بۇ خىشلارنى ئۆينىڭ كەينىگە يۆتكەپ بەرگەن بول-
سالىڭ دەپتۇ. تىلەمچى بۇنى ئاڭلاپ خاپا بوپتۇ. ئۇ مومايغا:
— سېنىڭ كۆزۈڭ قارىغۇمۇ؟ سەن كۆرۈپ تۇرۇپسەنغۇ،
مېنىڭ بىر قولۇم يوق تۇرسا خىشنى قانداق يۆتكەيمەن. سېنىڭ
قولۇڭ ساق بولغاندىكىن نېمىدەپ ئۆزۈڭ يۆتكىمەيسەن، —
دەپتۇ.

ئۇ موماي بىر بىلىكىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ مەنمۇ ساڭا
ئوخشاش دەپتۇ، تىلەمچى بۇنىڭغا ئىشەنمەپتۇ. ئۇ مومايغا،
بىلىكىڭ بار تۇرمامدۇ دەپتۇ. موماي يېڭىنى ئۇستىگە قايرىپ
تىلەمچىگە كۆرسىتىپ تۇرۇپ مېنىڭ بۇ يالغان بىلەك دەپتۇ.
تىلەمچى قارىسا دەرۋەقە شۇنداق ئىكەن. موماي تىلەمچىگە قاراپ-
مۇ قويماي بىر قولى بىلەن خىشلارنى يۆتكەشكە باشلاپتۇ. بۇنى
كۆرگەن تىلەمچى مومايغا يارەملىشىپ بىر قولىدا يۆتكەشكە
باشلاپتۇ. تىلەمچى ئالدىدا بىر خىش - بىر خىشتىن يۆتكەپتۇ.
كېيىن ئىككى - ئىككىدىن يۆتكەپ ئاخىر يۆتكەپ بوپتۇ. موماي
ئۆيدىن ئىسسىق بىر ئىستاكان چاينى ئاچىقىپ تىلەمچىگە بېرىپ-
تۇ. چىلىق تەرگەن چۆمگەن تىلەمچى ئىستاكاننى كۆتۈرۈپلا
چاينى ئىچىۋېتىپتۇ ۋە ئىستاكاننى مومايغا قايتۇرۇپ بېرىپتۇ.
موماي يانچۇقىدىن 20 كوينى چىقىرىپ تىلەمچىگە بېرىپ-
تۇ. تىلەمچى خىجىل بولغان هالدا پۇلنى ئېلىشقا ئۇنىماپتۇ.
لېكىن موماي: بۇ پۇل ساڭا تەۋە، چۈنكى سەن بۇ پۇلنى
هەرگىز تىلىۋالمىدىڭ. بۇ پۇلنى ئۆز كۈچۈڭگە تايىنىپ تاپقان-
بۇ سېنىڭ ئىش هەققىڭ. ساڭا مەنسۇپ، دەپتۇ.
تىلەمچى پۇلنى قولىغا ئېلىپ مومايغا رەھمەت ئېيتىپ
كېتىپ قاپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن تىلەمچى بىر قولى ئارقىلىق
ئىگىلىك تىكلەپ، شۇ شەھەرنىڭ مۇھىم بىر ئىگىلىك يارانقۇ-
چىسى بولغانىكەن.
سوپىزمنىڭ شۇكۇر قىلىش ۋە تەقدىرچىلىك ئىدىيىسى

تارىختىن بۇيان خەلقىمىزنىڭ روھىي ھالىتىگە چوڭقۇر سىڭىپ كەتكەچكە، ھاياتقا، تەغدىرىمىزگە بولغان مەسئۇلىيەتچانلىق سېزىمى ئىنتايىن ئاز ساندىكى بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ ئېڭىدا نىسبەتەن ئاجىز بولماقتا.

كونىلاردا: «ھەربىكەتتە بەربىكەت» دەيدىغان ماقال بار. بۇ- مۇ مۇڭەپپەقىيەتكە ئېرىشەي دېسەڭ، جاپالىق ئىشلە دېگەنلىك. ئىرادىسىز ئادەمگە ھەقىقىي بەخت، ھەقىقىي راھەت - پاراغەت، ھۇزۇر - ھالاۋەت مەڭگۈ نىسىپ بولمايدۇ. ئاسان ئىشمۇ مەڭگۈ ئۇڭچىرىمايدۇ. ئىرادىلىك ئادەم بەخت - سائادەتنىڭ نېمىلىكىنى، ئۇنىڭ قەيسەرلىك بىلەن جاپا - مۇ- شەققەتلەرنى بويسۇندۇرۇپ غەلىبىگە ئېرىشكەندىلا ئۆز مەنىسىگە ئىگە بولىدىغانلىقىنى بىلىدۇ. ئىرادىلىك ئادەمگە ئىشنىڭ قىيىن- نى بولمايدۇ. قىسقىسى، ئىرادە ھەرقانداق ئېغىر قىيىنچىلىق ۋە جاپا - مۇشەققەتكە قەتئىي تىز پۈكمەيدىغان، باش ئەگمەيدى- غان مەنىۋى كۈچتۇر.

ئاشۇ كوچا - كوچىلاردىكى ئالدامچىلار، سىلەر بىلەمى- سىلەر؟! سىلەرنىڭ بۇنداق قىلىشىڭلار ئۆزۈڭلارنىڭلا ئەمەس، بەلكى بىر مىللەتنىڭ يۈز - ئابرۇيىغا داغ تەگكۈزگەنلىك ئە- مەسمۇ!؟

## تەڭرىتاغ نورۇزى

(نەسر)

سارىگۈل ئەخمەت

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

مەن دىللارغا شادلىق بەخش ئەتكۈچى ئىنىلىق باھار شامىلى- نى تولىمۇ ياخشى كۆرىمەن. باھار شامىلى باشلاپ كەلگەن

كۆكلەم پەسلىنى تېخىمۇ ياقتۇرىمەن. ئۇ دالىلارنى ۋە ساھىللار-
نى يېشىللىققا پۈركەيدۇ. تەبىئەتكە يېشىل تون كىيگۈزۈپ،
گۈزەل لېچەكلەرنى ئارتىدۇ. تەبىئەتنىڭ ھۆسنىگە ھۆسن قو-
شىدۇ. ئۇ پەسىللەرنىڭ ئەڭ كىسى، گۈزەللەرنىڭ رەناسى ھەم
بەرناسى.

ئاشۇنداق گۈزەل كۆكلەم پەسلىدە ھاياتلىققا ئەمدىلا كۆز
ئاچقان ئوماق يېشىللىقنىڭ، ھەربىر مەۋجۇداتنىڭ ھەربىر تە-
نىقلىرىدا، بىر خاسىيەتلىك كۈنگە بولغان ئاجايىپ سېھرىي
كۈچ بار. تېڭىشاپ بېقىڭ، ئەركەك سۈلار شادلىقتىن شوخ مەۋج
ئۇرۇپ ئاقماقتا، ئۇچار قۇشلار توختىماي ۋىچىرلىشىپ ئەتراپنى
چاك كەلتۈرمەكتە. بەلكىم ئۇلار ئۆز تىللىرىدا تۇنجى كۆكلەمگە
ناۋا قىلىۋاتسا كېرەك. يۇمران مايسىلار تاك سەھەرنىڭ مەيىن
شامالىلىرىدا بەللىرىنى ئېگىشىپ تەشەككۇر بىلدۈرمەكتە. كۆ-
مۈش يوپۇرماقلار خۇددى مۇھەببەت ئىزھار قىلىشۋاتقاندەك
شېرىن پىچىرلاشماقتا. پاھ، زادى قانداق كۈن بولغىيتتى شۇنـ
چە جانلىنىپ كەتكۈدەك ـ ھە. ئەمدى ئېسىمگە كەلدى، بۈگۈن
ئاجايىپ خاسىيەتلىك كۈن، خەلقىمىزگە نەچچە مىڭ يىللاردىن
بۇيان ھەمراھ بولۇپ كەلگەن، بايراملارنىڭ شاھى — مۇبارەك
نوروز.

قاراڭ، كەڭرى كەتكەن ئالتاي يايلاقلىرىدا، گۈزەل ئىلى
ۋادىسىدا، قۇمۇل تاغلىرىدا، تۇرپان ئويمانلىقىدا، باشئەگىم
بوستانلىقىدا، دولقۇنلۇق تارىم دەريا‌سى ۋادىسىدا، بۈۋام مەھمۇد
يۇرتى نوروز بۇلاق بويىدا، قوينىغا چەكسىز تىلسىملارنى يوشۇ-
رۇپ پۈتكۈل جاھان ئەھلىنىڭ دىققىتىنى تارتىۋاتقان تەكلىماكان
ئېتەكلىرىدە بۈگۈن بايرام، بۈگۈن ئالەمچە شادلىق، دېمەك
پۈتكۈل تەڭرىتاغ باغرى قايناپ ـ تاشقىنلىققا چۆمۈپتۇ. ئەنە!
ۋاپات بولغىنىغا توققۇز ئەسىردىن كۆپرەك ۋاقىت بولغان ئالىم
مەھمۇد قەشقەرىنى خەلقىمىز ئۇنتۇپ قالماي قەبرىسىنى يوقلاپ

www.uyghurkitap.com

هۆرمەت بىلدۈرمەكتە. تومۇرىدا دولان قېنى ئۇرغۇپ تۇرىدىغان سەنئەتخۇمار خەلقىمىز گۈزەل تارىم ۋادىسىنى چاك كەلتۈرمەك-تە. پاھ! نورۇز ئېشى نېمىدېگەن مەززىلىك!

ئاۋۇ يەر ئەجەب قىزىپ كېتىپتۇ. يۈرۈڭە بىزمۇ كۆرۈپ باقايلى. پاھ، چېلىشىشقا چۈشكەن ئاۋۇ يىگىتلەر نېمىدېگەن قاۋۇل، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدىن جەسۇرلۇق، مەردانىلىك چىقىپ تۇرۇپتۇ. نازاكەتلىك قىزلىرىمىزمۇ تەپكۈچ تېپىش، تاشتەرمە ئويناش، ئىلەڭگۈچ ئۇچۇش ئويۇنلىرىنى ئويىنىشۇۋېتىپتۇ ... يەنە بەزى كىشىلەر قوچقار سوقۇشتۇرۇش، خوراز سوقۇشتۇ-رۇش، ئارغامچا تارتىشىش ئويۇنلىرىنى كۆرۈشۈۋاتىپ-تۇ. قىز - يىگىتلەر ئۆزئارا بېيىت ئېيتىشىپ ئۆزلىرىنىڭ ياشلىق مۇھەببەت ھېسسىياتلىرىنى ئىزھار قىلىشۇۋېتىپتۇ. خەلقىمىز ئۆزىنىڭ ئەنئەنىۋى بايرىمىنى نەقەدەر كۆڭۈللۈك، نەقەدەر مول مەزمۇنلۇق ئۆتكۈزۈشكەن - ھە!

ۋاھ! قاشتېشى يۈرتىنىڭ بىر جۈپ گۈلى نورۇزغا قانداق سوۋغا يوللىيدىكىنە! مېھنەتكەش تەڭرىتاغ دېھقانلىرىنىڭ قەلبى-دەك ساپ ۋە سۈزۈك قاشتېشىمۇ ياكى خەلقىم روھىغا كۈچ بەرگۈچى مەنىۋى بايلىقمۇ؟ باشئەگىم بويىدىكى قىز - يىگىتلە-رىمىزچۇ؟ ئوت يۈرتىدىكى ئاتەش يۈرەكلەرچۇ؟ بەلكىم ئۇلار ئۆز يۈرتىنى شېرىن - شەربەتلەر بىلەن توشقۇزۇش ئۈچۈن بەرىكەتلىك ئەمگىكىنى باشلىۋەتكەندۇ؟ بىزدە «كۈنلۈك ئىشىڭ-نى سەھەردىن باشلا، يىللىق ئىشىڭنى باھاردىن» دېگەن گەپ بار ئەمەسمۇ؟ ئىلى، ئالتاي ياياقلىرىدىكى چەۋەندازلىرىمىز تۇلپارلىرىنى مىنىشىپ، بەيگىگە چۈشكەندەك. قىز قۇۋاردا مۇھەببەتلىك ھېسلىرىنى يەشكەندەك، كۆڭۈل رىشتىنى بىر - بىرىگە ئەشكەندەك قىلىۋاتامدىغاندۇ؟

تەكلىماكان ئوغلى نەرە تارتتى. «ئانا، مەن كەلدىم!» زېمىن ئىللىق تەبەسسۇم قىلدى. تەڭرىتاغ قىزى ئۆزىنىڭ

هۆسن ـ جامالى ۋە نەپس ھەرىكىتى بىلەن جاھاننى تاڭ قالدۇ. رۇپ لەرزان ئۇسسۇلغا چۈشتى. تەبىئەت ھاياجان ياشلىرىنى تۆكتى. بېشىدىن نۇرغۇن ئىسسىق ـ سوغۇقلارنى ئۆتكۈزگەن بولسىمۇ، يەنىلا قەددى ئېگىلمىگەن ئاپئاق ساقال بوۋايلار، كۆزلىرىدىن ئانىلىق مېھرى تېشىۋاتقان مومايلار زوقمەن باش لىڭشىتتى. ئانىنىڭ قۇچىقىدىكى بوۋاق ۋىلقىلاپ كۈلدى. ئۇ يېڭى بىر كۈننى، يېڭى بىر باھار بىلەن باشلانغان پارلاق كەلگۈسىنى كۆرگەندەك قىلاتتى.

## ئويغىنىش

(ھېكايە)

### ئابدە ئابدۇللىم

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

ئۆزۈم يالغۇز سىنىپتا خىيال بىلەن ئولتۇرىمەن. سىرتتا يامغۇر يېغىۋاتقاچقا، سىنىپ ئىچى ناھايىتى دىمىق ئىدى. بۇ يامغۇرنى باھار كەلگەندىن بۇيان ياغقان تۇنجى يامغۇر دېسەكمۇ بولىدۇ.

كاللامدىكى چىگىش خىياللار مېنى ھەدەپ ئازابلاۋاتاتتى. قولاق تۇۋۈمده سىڭلىمنىڭ سۆزلىرى جاراڭلاپ، مېنى تېخىمۇ بىئارام قىلىۋاتاتتى.

— ھەدە، ئۇنداق قىلمىغىن، ئاتا ـ ئانامنىمۇ ئويلاپ قوي.

بىرنەچچە ھەپتە ئىلگىرى ياتاقدىشىم ئالىيە كوزىيىنىڭ دەمدۇ، داڭلىق ماركىلىق چاپاندىن بىرنى ئېلىپ كەپتۇ. ئادەتتە سىنىپتىكى بالىلارنىڭ نەزىرىدە مەن بىر پۇلدارنىڭ قىزى دەپ

قارىلاتتىم. بۇ بەلكىم ھالىمغا باقماي چوڭ كىيىپ، چوڭ يېگەننىڭ ئىشى بولسا كېرەك. شۇڭا «سەندىن مەن قالامدىم» دەپ قاتتىق چوت سوقتۇم - دە، ئۆيگە تېلېفون ئۇرۇپ پۈل سېلىپ بېرىشنى ئېيتتىم.

— نېمە قىلىسىلەركەن، ئۇنچىۋالا پۇلنى، — دېدى ئانام خاپا بولۇپ.

— يېقىندا بىزگە مەكتەپ كومپيۇتېر دەرسىنى تەسىس قىلىپ بېرىپتىكەن. ماتېرىيال پۇلى ئۇچۇن 200 سوم تۆلەيمىزكەن، — دېدىم مەن قىلچە تەپ تارتماستىن. ئانام مېنىڭ ماتېرىيال ئالىدىغانلىقىمنى ئاڭلاپ، باشقا گەپ قىلمىدى.

— مەن داداڭغا ئېيتاي، بىر - ئىككى كۇن ئىچىدە ئامال قىلىپ ئەۋەتىپ بېرەيلى، — دېدى.

كۆز ئالدىمدا ئەتراپىمغا ئولىشىۋالغان بالىلار، ئۇلارنىڭ ماختاشلىرى، ئەنە شۇنداق خىياللار مېنى بىردەمىلا ئارام تاپقۇزمىدى.

ئىككى كۇندىن كېيىن سىڭلىم تېلېفون قىپتۇ.

— ھەدە، 150 سوم سالدۇق. قالغىنىنى كېيىنچە، ئەۋەتىپ بېرەيلى.

— نېمە، 150 سوم، مەن قالغىنىنى قانداق قىلىمەن، — دېدىم زەردە بىلەن.

— بىزمۇ پەقەتلا ئامال قىلالمىدۇق. ئاران دېگەندە مۇشۇ پۇلنى سالدۇق، — دېدى ئۇ ئۇڭايسىزلانغاندەك.

— 50 سومنى ئەتە ئەۋەتىپ بېرىڭلار. مەن بىر كۇن ساقلاي، — دېدىم. سىڭلىمنىڭ بىر ھازاغىچە ئاۋازى چىقمىدى.

— ھەدە، — دېدى سەل تۇرۇۋېلىپ، ئۇنداق قىلمىغىن، دادام - ئانامىلارنىمۇ ئويلاپ قوي، مۇشۇ پۇلنى دەپ نەچچە كۇن باشقىلارغا سارغايدى، ئاخىر ...

سىگىلمىنىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى.

— ھېلىقى، دادام ئاپامغا ئېلىپ بەرگەن تويلۇق ھالقىسىنى سېتىۋەتتى. ئۆزۈڭمۇ بىلىسەن ھەدە، ئۇ ھالقا دادام بىلەن ئاپامنىڭ توي قىلغانلىقىنىڭ گۈۋاھچىسى ئىدى، — دېدى سىگىلىمەن يىغلامسىراپ.

ئۆزۈمنى يوقىتىپ قويغىلى تاسلا قالدىم، تۇيۇقسىز ئويغانغاندەك بولۇپ، قولاق تۈۋۈمدە ئانامنىڭ سۆزلىرى جارانلايتتى:

— قىزىم، بۇ ھالقىنى سىز چوڭ بولغاندا سېلىپ قويمەن. ئۇ سىزگە ھەمراھ بولىدۇ. ياخشى ئوقۇڭ! بوغۇزۇمغا بىر نەرسە تىقىلىپ قالغاندەك، نەپەس ئالالماي قالدىم. مەن يەرنى ئەمەس، يەر مېنى دەسسەۋاتقاندەك ئېغىرلىشىپ كەتتىم. تېلېفوننى قويدۇم - دە، يۈگۈرۈپ سىرتقا چىقىپ كەتتىم...

## تەسىرات

(ھېكايە)

**خاسىيەتكۇل قاسىم**

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

كىچىكىمدىن قېنىمغا سىڭىپ كەتكەن كەپسىزلىكىمنى ئوتتۇرا مەكتەپ، ھەتتا ئالىي مەكتەپلەرگىچە تاشلىيالمىدىم. ئالىي مەكتەپنىڭ بىرىنچى يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان چېغىمدا مۇئەللىملەرنى قانداق قاقشاتقانلىرىم ھەرگىزمۇ ئېسىمدىن چىقمايدۇ. ھەمىشە شەيتانلىق قىلىپ دەرس ئىنتىزامىنى بۇزۇپ،

تاپشۇرۇق ئىشلىمەي، ساۋاقداشلىرىم بىلەن ئوينىشىپ ـ چاقـ چاقلىشىپ، غەلىتە قىلىقلارنى قىلىپ تۇراتتىم. شۇڭىمۇ ساـ ۋاقداشلىرىم مېنى «شەيتانچاق» دەپ ئاتىشاتتى. نېمىلا دېگەنبـ لەن ئالىي مەكتەپ ئوتتۇرا، باشلانغۇچ مەكتەپلەرگە قارىغاندا ئەركىن دۇنيا ـ دە. بۇ يەردە كىچىكىمدىن قىلالمىغان شوخلۇقـ لىرىمنى قىلىۋېلىشىمغا پۇرسەت كۆپ. مۇئەللىملەر سۆزلەۋاتـ قان دەرس خۇشياقمىسا، بېشىمنى جوزىغا قويۇپ ئۇخلايتتىم. ياكى باشقا ئىش بىلەن مەشغۇل بولاتتىم. بولۇپمۇ، ماتېماتىكا دەرسى بىلەن ئازراقمۇ خۇشۇم يوق ئىدى. ھەر ھەپتىنىڭ ئىكـ كىسى 1 ـ ، 2 ـ سائەتتە ماتېماتىكا دەرس بار بولغاچقا، مەن ھەمىشە قەستەن كېچىكىپ چىقاتتىم. چۈنكى، مۇئەللىمىم مەنـ دىن سوئال سوراپ قالسا جاۋاب بېرەلمەي باشقىلار ئالدىدا تەنقىدكە قېلىشتىن قورقاتتىم.

بۇگۈنمۇ بۇرۇنقىدەكلا خۇشياقمىغان ھالدا سىنىپقا كىرـ دىم. يەنە كېچىككەنىدىم. مۇئەللىم ماڭا ھومايغىنىچە قاراپ: «ئولتۇرۇڭ!» دېدى. مۇئەللىمگە تېخىمۇ ئۆچ بولۇپ كەتتىم. بۇ بىر سائەت دەرس ۋاقتىدا مۇئەللىمنىڭ قاملاشمىغان تۇرقىغا قاراپ باش ـ ئاخىرى يوق نۇرغۇن خىياللارنى ئويلىدىم. بۇ مۇئەللىم ئەسلىدە ئارتىس بولغان بولسا بوپتىكەن. گاھى قاپـ قىنى تۇرسە، گاھى كۈلۈمسىرەيتتى، خۇددى خامبلېئوندەكلا، شۇنچىلىك تەبىئىي. ماتېماتىكا مۇئەللىمىمىزنىڭ ئىسمى يۈسۈپ مىراپ ئىدى. ئۇ 50 ياشلار چامىسىدىكى، بۇغداي ئۆڭ، ئوتتۇـ را بوي، قارا قاشلىق، يۈزلىرىنى قورۇق بېسىپ كەتكەن ئادەم ئىدى. ئەمما، كۆزلىرىدىن مېھرىبانلىقى چىقىپ تۇراتتى. ئۇ دەرس سۆزلىسە ھەمىشە شاللىرىنى چاچرىتىپ، قوللىرىنى پۇـ لاڭلىتىپ، خۇددى پېرىخونلارغا ئوخشاپ قالاتتى.

مەن ئۇنىڭ بۇ تۇرقىدىن بەكلا بىزار ئىدىم. شۇڭا، بۇ قېتىم پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ قولۇمغا قەلەم ئېلىپ ئۇنىڭ

دەپتۇ، بۇ بىر يىلدا ئۆيىنى، ئاتا - تانامنى، ئاچا - سىڭىل، ئورۇق - تۇغقانلىرىمنى قانچىلىك سېغىندىم - ھە! گۈزەل يۇرتۇمنىڭ ھەربىر چىمدىم توپىسىنى، پاكار - پاكار ئۆيلەرنى، ساددا كىشىلىرىمىزنى، ئىشقىلىپ ھەممىلا نەرسىنى، بولۇپمۇ مەن دائىم دوستلىرىم بىلەن ئويىنىغىلى باردىغان دەريا بويىنى بەك - بەك سېغىندىم، ئۇ يەر شۇنچىلىك گۈزەل ئىدىكى، تەڭرى ئاتا قىلغان مۆجىزە دېسەم ھەرگىز ئارتۇق بولماس، سۈزۈك دەريا سۈيى، دەريا بويى چىمەنزارلىق، رەڭگارەڭ گۈل-چېچەكلەر بىلەن قاپلىنىپ كەتكەن، سان - سانىاقسىز بۇلاق-لارنىڭ قوشۇلۇشىدىن ھاسىل بولغان دەريا سۈيى سۈزۈكلۈكى-دىن تەكتىنى كۆرگىلى بولىدۇ. ئەمما بۇ يەر ئوخشىمايدۇ. ئاۋات شەھەر، ئېگىز بىنالار، ئاسفالت يوللار، يوللاردە-كى مىڭ - مىڭ ئادەملەر، شۇنچە كۆپ ئادەم ئىچىدە بىرەرى بىلەن تونۇشمايسىز. بۇ شەھەرگە كەلگەندىن بۇيان بىرەر قېتىم تەلىيىم كېلىپ باقمىدى. ھەمىشە نەس بېسىپلا كېلىۋاتىدۇ. يېڭى كەلگەندە ھېچكىم بىلەن گەپلەشمەي ئىچىم پۇشقانىدى. بىر كۈنلەردە يېقىلىپ كېتىپ قولۇمنى سۇندۇرۇۋالدىم. ياتاقتا ھېچكىمنىڭ ھېچكىم بىلەن كارى بولمىغاچقا ئىشلىرىمنى قىلالا-مايمۇ بەك قىينالدىم. يەنە تېخى قولۇمنى داۋالىتىش ئۈچۈن نۇرغۇن پۇل خەجلىدىم. بالا كەلسە قوش كەپتۇ دېگەندەك، پۇلۇم يەتمەيۋاتقانسېرى بىرمۇنچە پۇلنى ئوغرىغا بەردىم. ئاخىر قولۇممۇ ساقايدى، بىراق قەرزگە قايتۇرىدىغان پۇل تېپىش ئۈچۈن قىشلىق تەتىلدە ئۆيگە كەتمىدىم. بىر تەرەپتىن ئىشلەپ، بىر تەرەپتىن ئوقۇدۇم. بۇ ئىشلارنى ئۆيدىكىلەرگە تىنمىدىم. ئۇرۇمچىدىمۇ يېقىن تۇغقانلىرىم بار ئىدى. بىراق، يەنىلا ئۆزۈم مۇستەقىل ياشاپ ببقىش ئۈچۈن ئۇلارغا ئېيتمىدىم. شۇنداق

قىلىپ قارا قىشنى مۇشۇ يەردە ئۆتكۈزدۇم. بۇ جەريانىدا شۇنداق جاپا تارتقان بولسامۇ ھەرگىز ئۆكۈنمەيمەن. چۈنكى، ئۇزۇمگە تايىنىشنى ئۆگىنىۋالدىم. بۇ ئىشلارنى يازىدىغان بولسام بىرەر رومان پۈتۈپ چىقىدۇ.

ئىككىنچى ئوقۇش مەۋسۇمىمۇ باشلاندى. ياتاقداشلىرىم بەلەن چىقىشىپ قالدىم. بىراق، ياتاقتا بىر سىنىپتا ئوقۇيدىغان-دىن ئىككىمىزلا بولغاچقا بىرەر ئۇقتۇرۇش، خەۋەر بولسا بىلەلمەيتتۇق. ھېچكىم بىزگە دەپمۇ قويمايتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە مەن دەم ئېلىش كۈنلىرى تۇغقانلارنىڭ ئۆيىگە بارىدىغان بولدۇم. شۇنىڭ بىلەن دەم ئېلىش كۈنلىرى كوللېكتىپ پائالىيەتلەر بولسا بىخەۋەر قالىدىغان بولدۇم. بىر يەكشەنبە كۈنى چوڭ تازىلىق پائالىيىتىگە قاتنىشالمىدىم. شۇنىڭ بىلەن مۇئەللىم سىياسىي ئۆگىنىش ۋاقتىدا باشقا بالىلار قاتارىدا تەنقىدلىدى. بىزنى قىشلىق تەتىل قويۇپ بېرىدىغان چاغدا ئىمتىھانغا كېچەكتىپ كىرگەچكە يەنە بەزى ئىشلاردىن خەۋەر تاپالمىغانىدىم. ئۇنىمۇ تىلغا ئېلىپ قاتتىق تەلەپپۇزدا سۆزلىگەچكە ئۇزۇمچە بەك ھاراق ئېلىپ، ياتاقتا كىرىپ قانغۇچە يىغلىۋالدىم.

مانا ئون نەچچە سائەتتىلا ئۆيگە قايتىپ كېلىپ بولدۇم. مەن بىر يىلدىن بۇيان كۆرۈشنى ئارزۇلىغان ھەممە مەۋجۇداتنى كۆردۈم. ئەمما، كۆرۈپ - كۆرۈپ قانمىدىم. يۈرتۇمغا كېلىپلا ئىلگىرىكى ئىچ پۇشۇقۇم قاياقلارغىدۇر غايىب بولدى. ئەمما مەكتەپكە قايتىسام يەنە كۆڭلۈم يېرىم بولسىچۇ؟ بىراق، مەن ھەممە نەرسىگە كۆنۈپ كېتەلەيمەن. ئادەم نېمىگە كۆنمەيدۇ دەيسىز؟ مەن پەقەت تىرىشىپ ئوقۇپ بوشاشمىسامىلا چوقۇم ھەممىنى يېڭەلەيمەن. مېنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ھاياتىم قانداق بولار، بۇنىسى ماڭا نامەلۇم. لېكىن، مەن ھەرىبىر كۈننى مەنە-

لىك ئۆتكۈزۈپ ئوقۇش پۈرسىتىمنى ۋە كىشىلىك ھاياتىمنى چوقۇم قەدىرلەيمەن.

## كۈلكە ساداسى

(ھېكايە)

### تۇرغۇن تۇرسۇننىياز

ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

ئۇلار بىر - بىرىگە رەقىبلەردەك تىكىلگىنىچە كىمنى نامۇزاتلىققا كۆرسىتىش مەسىلىسى ئۈستىدە خىيال سۈرۈشمەكتە ئىدى. بەزىلەر، نېمە دېيىش، قايسى خىل ئۇسۇلدا ئۆز ئىرادىسىنى ئەملگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن باش قاتۇرسا، بەزىلەر، ئۇيقۇدىن باش ئالالماي ئەسنەپ ئېڭىكىنى تۇتقىنىچە ساپادا كېرىلىپ يېتىشاتتى. يىغىن زالىدا شامالدۇرغۇچىنىڭ غۇيۇلدىغان ئاۋازىدىن باشقا ھېچقانداق سادا يوق ئىدى.

— قېنى، پىكىر قىلايلى، — دېدى مەكتەپ مۇدىرى ئۇيقۇدىن ئويغانغاندەك ئەسنەپ. ئوقۇتقۇچىلار قىلماقچى بولغان ئىشنىڭ ئەمدىلا خەۋىرى تاپقاندەك ئۇنىڭغا قاراشتى.

— يولداشلار، مەكتىپىمىزگە يۇقىرىدىن چۈشۈرگەن كۆرسەتكۈچ پەقەت بىر، ھەممىمىز ئورتاق كۆڭۈل بۆلەيلى. بۇنداق جىم بولۇۋېلىش بىلەن مەسىلىنى ھەل قىلغىلى بولمايدۇ، كەڭ - كۈشادە پىكىر يۈرگۈزەيلى، — دەپ تەكىتلىدى مەكتەپ مۇدىرى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— مەن قارىشىمنى سۆزلەپ باقاي، — دېدى ئىلمىي بۆلۈم باشلىقى، — ياشلار مەكتەپتىكى ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرنىڭ كۆپ سانىنى تەشكىل قىلىدۇ، بۇلارنىڭ تۆھپىلىرى بىر ـ بىرىدىن قېلىشمايدۇ. شۇنداقتىمۇ ھەربىرىنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكى بار، شۇڭا مەن بىرقانچە يولداشنى نامزاتلىققا كۆرسەتمەكچىمەن، كۆپچىلىك غۇلغۇلا قىلىپ باقسا، — دېدى ۋە يوقلىما قىلغاندەك ئون نەچچە ياشنىڭ ئىسمىنى ئاتىۋەتتى. ئۇنىڭ كۆرسەتكەن نامزاتى مەكتەپ مۇدىرىنىڭ دىتىغا ياقمىغاندەك، ئۇنىڭغا بىر چەكچىيىپ قارىغاندىن كېيىن خاتىرىسىگە بىرنېمىلەرنى يازدى. مۇدىر كۆڭلىدە ئۇلاردىن قۇسۇر تاپماقچى مۇ بولدى. بىراق، بىر نەرسىنى پەملىگەندەك چىرايىغا كۈلگە يۈگۈرتتى. ئىلمىي بۆلۈم باشلىقى ئۆزى كۆرسەتكەنلەر ئىچىدىن بىرىنى تاللىۋېلىشقا قۇربى يەتمىگەندەك جىم بولۇپ قالدى. مەكتەپ مۇدىرى ئەپچىل چاردىن بىرنى ئويلاپ تاپقاندەك زور ئىشەنچ بىلەن كۆپچىلىككە:

— يولداشلار، يوشۇرۇن ئاۋاز ئارقىلىق بىرىنى تاللىۋالايلى، چوقۇم ياشلار ئارىسىدىن بولۇشى كېرەك، — دېدى ۋە ئارقىدىنلا ئۆزى رەتلىك كېسىپ تەييارلاپ قويغان سەرەڭگە قېپىندەك بىر تۇتام قەغەزنى ئېلىپ ھەربىر كىشىگە بىردىن تارقىتىپ بەردى.

ئۇستەل ئۈستىدە قەلەم، قەغەزلەر ناھايىتى ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئىشقا كىرىشتى. زالدىكى جىمجىتلىق ئىمتىھان مەيدانىنى ئەسلىتەتتى.

— ئەستا بۇنىڭدىمۇ نەتىجە يوققۇ؟ — دېدى مەكتەپ مۇدىرى بېلەتلەرنى بىرقۇر ھېسابلاپ كۆرگەندىن كېيىن چىرايىنى پۈرۈشتۇرۇپ، ئۇنىڭ كۆزلىرى ھەربىر كىشىگە «مېنى كۆرسە-

تىڭلار» دېگەندەك تەشنالىق بىلەن تىكىلدى. ئۇ ئېڭىكىنى يۆلىگىنىچە قولىنى ئۈستەل ئۈستىگە تىرەپ يولداشلارغا نۆۋەت بىلەن سەل كۆلۈمسىرەپ قارايتتى.

توۋا، مەن بىر مەكتەپ مۇدىرى تۇرۇپ ئەكرەمچىلىك بولالمىسام ھەي، شۇ بىرنېمىگە 20 نەچچە ئاۋاز چۈشۈپتۇ. ماڭا بىرەر كىشىنىڭ رايى بارماپتۇ يا؟ خىزمەت دېسە مەنچىلىك ئىشلەيدىغانلار يوق. ھەي، يەنە بىر ئۇرۇنۇپ باقايچۇ؟ ئىزدەسەڭ يول تاپسەن ئەمەسمۇ؟ دەپ ئويلىدى ئۇ.

ئۇ كۆچىلىككە يەنە چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى:

— يولداشلار بىر نامزاتنى تۇرغۇزماي بولمايدۇ. يۇقىرىدىكى مەكتەپمىزگە چۈشۈرۈپ بەرگەن نامزاتى ئاران بىر. بۇنى ياخشى تاللىۋېلىشقا توغرا كېلىدۇ. قېنى پىكىر يۈرگۈزەيلى، — دېدى. ئۇ ئۆزىگە خاس ئۇسۇل بىلەن ھېچبىر كىشىنى رەنجىتمەستىن زىخنىمۇ، كاۋاپنىمۇ كۆيدۈرمەي ئىش بېجىرىپ كەلگەن رەھبەر ئىدى. نۆۋەتتىكى بۇ ئىش ئۇنى تەڭقىسلىققا سالدى. شۇنداقتىمۇ ئۇ بۇگۈن يەنە ئۇستىلىق بىلەن يېتەكچىلىك قىلدى.

— ھەي، ئۇخلىماي ئولتۇرۇڭ، بۇ قىلغىنىڭىز ھەقىقەتكە كۆز يۇمغانلىق بولىدۇ، — دېدى بىرسى يېنىدىكىنى نوقۇپ.

— ھا ـ ھا ـ ھا!

— نېمىگە كۈلۈشىسىلەر؟ مېنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشۇمغا باشقىچە قاراشتا بولغانلارغا مۇشۇنداق گەپ قىلىپ قويۇش كېرەك.

— بۇ جېنى بار گەپ بولدى. باشلىق بۇ دېگەن سىلىنى كۆزگە ئىلمىغانلىق، — دېدى يەنە بىرسى تەنە بىلەن ئاغزىنى تۇتقىنىچە پىخىلداپ كۈلۈپ، كۆچىلىك قاتتىق كۈلۈشتى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

# سىزنى سېغىندىم

(ھېكايە)

## ماھىنۇر تۇرغۇن

**فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت**

بۇ بىر ترانسپورت شىركىتى بولۇپ، ئاپام بۇ شىركەتنىڭ كاسسىرى ئىدى. ئاپامنىڭ ئىشخانىسىدىن شوپۇرلارنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيتتى. ھەر تەتىلدە ئۆيگە بارغىنىمدا زېرىكىپ كەتسەم شىركەتكە بېرىپ شوپۇرلارنىڭ تۇرمۇشىنى كۆزىتەتتىم. ئۇلارنىڭ ماي يۇقى قوللىرى بىلەن قارايغان چىرايى ماڭا ئالاھىدە تەسىر قىلاتتى. چۈنكى، مەنمۇ شوپۇرنىڭ بالىسى ـ دە. ھەر قېتىم بۇنداق سېزىمنى باشتىن كەچۈرۈپ ئىشخانىغا كىرگىنىمدە سۈلتان ئاكامنى ئۇچرىتاتتىم. سۈلتان ئاكام 30 ياشلار چامىسىدا خۇشخۇي، ئوتتۇرا بوي، كېلىشكەن ئادەم بولۇپ، مەيداندا يوق چۇشۇرۇشكە مەسئۇل ئىدى. قولى ئىشتىن بوشىغاندا ئىشخانىغا كىرىپ ئولتۇراتتى. بىر كۈنى ئاپام ماشىنىلارنىڭ سۇغۇرتا ھەققىنى تاپشۇرۇش ئۈچۈن ئىستراخوۋانىيە شىركىتىگە كەتتى. مەن ئىشخانىدىكى بوغالتىر ھەدەم ۋە سۈلتان ئاكام بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇراتتىم. ئىشكتىن ئالتە ياشلار چامىسىدىكى بىر بالا يۈگۈرۈپ كىرىپ سۈلتان ئاكامغا ئېسىلىدى.

— دادوي! ئاپام ئىككىمىز چوڭ ئۆيگە ماڭدۇق، چوڭ دادام كەلسۇن دەپتىكەن. ئاپام سېنى كەچتە ئۈدۈل ئەشەگە

بارسۇن دەيدۇ.

— ماقۇل، ئالدىرىماي ماڭ ـ ھە! ئاپاڭنىڭ قولىنى چىڭ تۇتۇپ ماڭ، ماڭە.

بالا چىقىپ كەتتى.

— بالىڭىز بەك ئوماقكەن، — دېدىم مەن، دېمىسىمۇ بالا ھەقىقەتەن ئوماق ئىدى.

— ھەي سۇلتان، — دېدى ئامانگۇل ئاچام، — سىزنىڭ ئايالىڭىز قاغىلىقتىنغۇ دەيمەن. سىز بىرەر قېتىم قاغىلىققا بېرىپ باقماي تۇرۇپ ئايالىڭىز بىلەن قانداق توي قىلىپ قالدىڭ-لار؟ شۇنچە يىراق ئارىلىقتىن قانداق تېپىشىپ قالغانتىڭلار؟

سۇلتان ئاكام يانچۇقىدىن تاماكا ئېلىپ تۇتاشتۇرغاندىن كېيىن قاتتىق بىر شوراپ ئىسىنى ئاسمانغا پۈۋلىدى ۋە سورـ دى:

— سوراپ قالدىڭىز، دەپ بەرسەم ئاڭلامسىلەر؟

بىر ھېكايە چىقىدىغانلىقىغا كۆزۈم يەتتى ـ دە، قىزىققان ھالدا بېشىمنى لىڭشىتتىم.

— ئانامنىڭ سىڭلىسىنىڭ يولدىشى ئەسلىي قاغىلىقلىق ئىـ دى. بىر قېتىم ئەر ـ خوتۇن ئىككىسى يۇرتقا تۇغقان يوقلاپ بارغاندا بىر قىزنى باشلاپ كەلدى. بۇ قىز تاغامغا تۇغقان بولۇپ، ئاتا ـ ئانىسى ئاجرىشىپ كەتكەنكەن. دادىسى شۇ يەرلىك باشقا بىر ئايال بىلەن توي قىپتۇ، ئانىسى قۇتۇپىغا تۇغقانلىرىنىڭ يېنىغا كېتىپ، شۇ يەردە بىر قازاق كىشىگە تېگىپتۇ. بۇ قىز مومىسىنىڭ ئۆيىدە تۇرىدىكەن. ھاممام بۇ قىزنى مەن ئەكىتەي، بىزنىڭ يۇرتنىمۇ كۆرسۇن، تىككۇچىلىك كەسپىنى ئۆگىنىپ قويسىمۇ كېيىن ئەسقاتمۇ دەپ ئەكەلگەنـ كەن. ئەسلىي ھاممام ئاكام ئىككىمىزنىڭ بىرىگە كۆزلەپ ئە-كەلگەن. ئاكام ئىككىمىز ئىككى ياش پەرقلىنەتتۇق. ئاكام ئىككىمىزنىڭ يۇرگىنىمىز بار ئىدى. شۇ كۈنلەردە ئاكامنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

تويغا تەييارلىق قىلىنىۋاتاتتى. تويمۇ ناھايىتى ياخشى ئۆتتى. بۇ توي بىلەن ئاتا ـ ئانامنىڭ قولىدىمۇ تۇزۇك بىرنېمە قالمىغا- نىدى. دېمەك ئەمدى ئالدىمىزغا تەييار كەلگەن بۇ بىكارلىق خوتۇن ماڭا قالغانىدى، — سۇلتان ئاكام تاماكىسىنى بىر شورە- ۋېتىپ سۆزىنى داۋام قىلدى، — ئاتا ـ ئانامنىڭمۇ بۇ قىزنى قولدىن چىقارغۇسى كەلمىدى، مەنمۇ ئويلاپ قالدىم. ھازىر توي قىلىشنىڭ تەسلىكىدە ماڭا ئۆيلەنگۈدەك ئىقتىساد ھەل بولغۇچە خېلى ۋاقىت ھەم كۆچ سەرپ بولاتتى. ئۆيدىكىلەرنىڭ خىزمەت ئىشلىشى بىلەن ئالتە يىللىق سۆيگۈنۈمنى تاشلاپ ئۇنىڭ بىلەن توي قىلماقچى بولدۇم. توي خېتىنى ئېلىپ بولغان كۈنىنىڭ ئەتىسى دادىسى بىلەن ئۆگەي ئاپىسى كەلدى. قىزىمىزنى بەرمەي- مىز، ئەكىتىمىز دېيىشتى، مەيلى، قىزىڭىز مانا، قولىنىڭ ئۈچىنى تۇتمىدۇق. ئەكەتسىڭىز مەيلى دېدىم. ئۆيدىكىلەر يەنە كۆكۈل قويدى. بوپتۇ، تويىنى قىلايلى دېيىشتى. شۇنىڭ بىلەن توي قىلدۇق ...

— ھەي سۇلتان، شۇنداق بولغاندا سىزنىڭ ئىككى قېينانا، ئىككى قېيناتىڭىز بارما؟

— ھەئە، قۇتۇپىدىكى ئانىسى يېقىندا كېلەرمىش، قازاق ئېرى بىلەن كەلسە قازاقچە گەپ قىلارمۇ؟ گېپىنى چۈشەنمىسەم قانداق قىلارمەن دەيمەن.

— ھا ـ ھا ـ ھا! تۇزۇك گەپ قىلىڭ. ئۇيغۇرچىنى ئۇنۇ- تۇپ كەتمىگەندۇ، ئۇيغۇرچە سۆزلە!

— سۇلتان ئاكا، ئەمىسە بۇرۇنقى يۇرگىنىڭىزچۇ؟

— ئۇ يىغلىدى، قاقشىدى، ۋاپاسىز دەپ تىللىدى. لې- كىن، يەنىلا تويىمىزدا ئايالىمنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ قولداش بولدى.

— ھە؟ ! ئالتە يىللىق يۇرگىنىڭىز قولداش بولدىما؟ ما- قۇل دېدىما؟ توۋا خۇدايىم، مەن بولسام ھەرگىز ئۇنمايتتىم.

— ئامال يوق ئىدى. ئايالىمنىڭ بۇ يەردە تونۇشى بولمىغاندىكىن، شۇنداق بولدى. ئۇلارنىڭ ئۆيىدىكىلەر بىلەن بىزنىڭ ئۆيدىكىلەر يېقىن ئۇرۇق ئىدى. ئاتا ـ ئانىسى دېسە ياق دېيەلمەيدۇ ـ دە.

— چوڭلار سىلەرنىڭ يۇرۇشۇپ قالغانلىرىنى بىلمەمتى؟

— بىلەتتى، لېكىن چوڭلار يەنە بىر ـ بىرىنىڭ يۈزىنى ئايىدى.

— ئاشۇ كۈنى تويى بولغان ئايالىڭىزنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ قانچە ئازابلانغاندۇ، ئۇ قىز سالغان توي ئۈزۈكىنى سېلىشقا تېگىشلىك ئادەم ئەسلىي مەن ئىدىم دەپ ئويلىغان بولغىيتتى.

— بەلكىم شۇنداقتۇ، ئۇ ھازىرغىچە توي قىلمىدى. بالامۇ ئالتە ياشقا كىرىپ قالدى. ئۇ پات ـ پات بىزنىڭ ئۆيگە كېلىپ ئولتۇرۇپ كېتىدۇ. ئايالىم بىلەنمۇ ياخشى ئۆتىدۇ. ئايالىم بەزىدە بۇرۇنقى دوستلىرىمىز بىلەن چۈشكەن رەسىملەرنى، تويلۇق رەسىملەرنى كۆرگەندە سەن بۇرۇن شۇنى ئالماقچى بولغانتىڭ ـ ھە؟ دەپ قويىدۇ.

— سۇلتان، ھوي سۇلتان، — سىرتتىن بىرى ۋارقىرىدى، — ما يۈكنى چۈشۈرەيلى!

— ھە، مانا.

سۇلتان ئاكام ئالدىراپ چىقىپ كەتتى. ئويغا چۆمدۇم. تەتىل توشۇپ ماڭغان كۈنى يۈرگىنىمنىڭ ئىشى چىقىپ مېنى ئۇزاتقىلى كېلەلمىگەنلىكى ئۈچۈن تا ھازىرغىچە رەنجىپ يۈرەتتىم. ھەتتا بەرگەن تېلېفونىنىمۇ ئالمىغانىدىم. سۇلتان ئاكامنىڭ گەپلىرىنىڭ تەسىرىدىنمۇ ئەيتاۋۇر، ئىختىيارسىز ئورنۇمدىن تۇردۇم ۋە سىرتقا تېلېفون قىلىش ئۈچۈن ماڭدىم.

تېلېفوندىن ئۇنىڭ تونۇش ئاۋازىنى ئاڭلاپ دېگەن بىرىنچى ئېغىز سۆزۈم شۇ بولدى:

— سىزنى سېغىندىم.

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

# دىرېكتور ۋە بۆلۈم باشلىقى

(ھېكايە)

ئۇ ئادەتتى بويىچە تاماقنى يەپ بولۇپ، ھۇزۇرلىنىپ بىر-نى كېكىرگەندىن كېيىن ئىشقا ماڭدى. تۇرقىدىن تولىمۇ سالا-پەتلىك كۆرۈنىدىغان بۇ كىشى مەلۇم بىر شىركەتنىڭ بۆلۈم باشلىقى ئىدى. ئۇ ئەسلىدە مۇشۇ شىركەتتىكى ئادەتتىكى خىز-مەتچى بولۇپ، يېڭى باشلىق ئالمىشىپ كەلگەندىن كېيىن ھەر-خىل ئامالالار بىلەن بۆلۈم باشلىقلىققا ئۆستۈرۈلگەنىدى.

شىركەت دەرۋازىسىغا 20 ـ 30 قەدەم قالغاندا بىر تەلەمچى كىچىككىنە ئالقانلىرىنى ئاچقىنىچە ئۇنىڭغا تەلمۈرۈپ كەلدى. ئۇنىڭ غۇۋزۇندە ئاچچىقى كەلدى ـ دە، «نېرى تۇر!» دەپلا ھېلىقى بالىنى ئىتتىرىۋېتىپ ئۆتۈپ كەتمەكچى بولدى. بىراق، بۇ بالا يېقىلىپ چۈشتى ـ دە، يىغلاشقا باشلىدى. ئۇ بالىغا بۇرۇلۇپ قاراشنىڭ ئارىلىقىدە شىركەت دەرۋازىسىنىڭ ئالدىغىلا كېلىپ قالغان باشلىقنى كۆردى، باشلىق ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى. «كۆرۈپ قالغانمىدۇ؟» ئۇ شۇئان چۆچۈدى. ئارقىدىنلا باشلىق بەلكىم ھازىر كەلگەن بولۇشى مۇمكىن دېگەنلەرنى ئويلىدى ـ دە، ئېڭىشىپ ھېلىقى بالىنى يۆلىدى. يانچۇقىدىن بەش مو پۇلنى چىقىرىپ بالىغا سۇندى ۋە چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرتۈپ، بالىغا مېھرىبانلىق قىلغان بولۇپ بېشىنى سىيلاپ ئۇنى ئاستا تۇرغۇزۇپ قويدى. ئاندىن ئۇ ئاستا بالىنىڭ كىيىملىرىنى قاقـ قاچ غۇدۇرغىنىچە ئۇنىڭ قولىنى چىمدىۋالدى.

ئۇ ئارقىغا قاراپ چىرايى ئاپتاپ كەبى نۇرلانغان ھالدا باشلىقىغا قاراپ ماڭدى. ئۇ خۇشامەتگۆيلۇق بىلەن باشلىقى

بىلەن كۆرۈشۈپ پاراڭلاشقاچ دەرۋازىدىن كىرىپ كەتتى. ئۇ باشلىق بىلەن ياندىشىپ ماڭغاچ چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى:

— قارىڭ، نېمىدېگەن بىچارە بالا بۇ، ئادەمنىڭ ئىچى ئاغرىيدۇ. بۇ بالا كۈندە مېنى كۆرسىلا ئالدىمغا يۈگۈرۈپ كېلىدۇ. مەنمۇ ئۇنىڭغا ئاز بولسىمۇ بەش مو تۇنۇزۇپ قويىمەن. بۇ بالىغا بەكمۇ ئامراقلىقىم كېلىدۇ ...

بۆلۈم باشلىقى ئىشخانىسىغا كىرە - كىرمەيلا دېرىكتوردىن تېلېفون كەلدى. تېلېفون! بۇ ئۇنىڭ تەقدىرىنى يەنە بىر قېتىم بەلگىلەيدىغان تېلېفون ئىدى ...

# يىلتىز

(ھېكايە)

## قۇربان ئابدۇكېرىم

**ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت**

ھېلىمۇ ئېسىمدە، تال چۈنقىنى ئات ئېتىپ، مەھەللىمۇ مەھەللە يۈگۈرەيتتۇق. ئۆستەڭگە سۇ كېلىپ بولغۇچە كىيىملىرىمىزنى سېلىۋېتىپ چۈرقىرىشىپ سۇغا ئۆزىمىزنى ئاتاتتۇق - دە، ئۆزئارا سۇ چېچىشىپ، چۆمدۈرۈشۈپ ئويناياتتۇق. يېڭى مېۋىلەر پىشقان چاغلاردا يەپ تويغاندىن كېيىن ئىرغىتىپ قاچاتتۇق. قوغۇن - تاۋۇز سويما بولۇشىغىلا كېچە قاراڭغۇسىدىن پايدىلىنىپ ئوغرىلاپ يەپ، يەپ بولالمىغىنىمىزنى چېقىپ تاشلايتتۇق. ئايدىڭدا مۆكىمۆكىلەك، قارا ياغاچ ئويۇنلىرىنى ئويناياتتۇق. ئويۇنلارنىڭ ئاخىرى چىقماي تۇرۇپ، يەنە بىر خىل ئويۇنلار باشلىنىپ كېتەتتى. بىز بۇ ئويۇنلارغا ئەگىشىپ دۆڭ-

مۇدۆك يۇگۈرۈشۈپ، قورساقنىڭ ئاچقىنىنى ياكى ئۆيدىكىلەر-نىڭ ئەنسىرىگىنىنى، ياكى باشقا قانداقتۇر ئىشلارنىمۇ ئۇنتۇپ كېتەتتۇق. ئاسماندىكى قۇياشنىڭ ئورنىنى ئاي ئېلىپ ئەتراپنى قاراڭغۇلۇق قاپلىغان چاغدىلا ئويۇنچى ئاغىنىلىرىمىز ئازلاپ كېتەتتى. بىز شۇ چاغدىلا ئۆي تاماقلىرىنى ئەسلىشىپ ئۆيگە قاراپ يۇگرەيتتۇق، مەھەللىمىزدىكى ئىتلار قاۋشىپ ئۆيگە كەچ قايتقانلىقىمىزدىن بېشارەت بېرەتتى، ئۆيگە خۇشال ھالدا قايتاتتۇق ...

مەن ئۆيگە كىرەتتىم ـ دە، سوۋۇپ قالغان تاماقنى يەپلا ئۇيقۇغا كېتەتتىم. ئەتىسى يەنە تۇغىمەس ئويۇنلارغا بېرىلىپ كېتىپ، ئۆيدىكىلەرنىڭ تاپشۇرۇقلىرىنى ئۇنتۇپ قالاتتىم. ئاداشلىرىم بىلەن بىرلىكتە باغقا كىرسەك شېخىنى كۆتۈرەلمەي قالغان مېۋىلىك دەرەخلەر بىردەمدىلا قەددىنى رۇسلاپ غادىيىۋالاتتى. بىز ئۆستەڭ بويىغا بارساق، توغاندا توسۇلۇپ تۇرغان سۇ شۇ ھامان شارقىراپ ئاقالايتتى. يايلاقتىكى باغلاقلىق مال ـ كالىلار بىز بېرىپ قالساقلا ئەركىن زىيارەت قىلىشقا ماڭالايتتى. قار ـ يامغۇردا كىشىلەر ئۆيلىرىگە كىرىۋالسا بىز دۇگدەيىپ «ھەسەن ـ ھۈسەننى، كۆتەتتۇق ياكى قارلىق تاشلاشقا باشلايتتۇق. تۇرنىلار ئاسماندا غاقىلداپ ئۇچسا بىز پەستە «ئارغامچا! غەلۋى!» دەپ چۇرقىرىشاتتۇق ... بىراق بۇ كۆنلەر ئۇزۇنغا بارمىدى. بىز ھەممىمىز بىراقلا مەكتەپكە تىزىملىنىپ ئوقۇشقا كىردۇق.

باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ياز كۈنلىرىنىڭ بىرى ئىدى، ساۋاقداشلىرىم بىلەن مەكتەپتىن يېنىپ غالىبىيەت ئۆستەڭگە بېرىپ سۇغا چۆمۈلۈشەتتۇق ـ دە، سۇدىن چىقىپ ئۇجمە دەرىخىنىڭ سايىسىدە ئۇخلايتتۇق. مەن چۇش كۆرۈپتىمىشمەن، چۈشۈمدە ئايلىنىپ يۇرۇپ يوغان بىر باغقا بېرىپ قالدىم، باغنىڭ دەرۋازىسى ئوچۇق بولۇپ، ئەتراپىدا ئادەم تۇ-

گۈل، جىنىنىڭ ئىزلىرىنىمۇ كۆرۈنمەيتتى. مەن بىر بەسىپ، ئىككى بەسىپ باغقا كىردىم، پاھ نەمىانچە يوغان مەۋلەر بۇ! ؟ ... دەۋەتتىم تۈيمايلا. ھەقىقەتەن دەرەخلەر ئۆزىنىڭ قېرى بولۇشىغا قارىماي مېۋىسى شۇنچە يوغاندى. باغنىڭ ئىچىدە مېۋىلەرنى ئاران كۆتۈرۈپ تۇرغان شاخلار، ئاستىدا يېشىل ئوتلار، ئاندا ـ ساندا چۈشۈپ كەتكەن مېۋىلەر، يىراقتىن ئاڭلىنىۋاتقان قۇشلارنىڭ ئاۋازى پادىشاھنىڭ چاھار باغلىرىنى ئەسلىتەتتى. مەن قىزىقىش، ئەجەبلىنىش بىلەن باغقا ئىچكىرلەپ ماڭمۇەردىم. بىر چاغ بولغاندا يوغان بىر تۈپ ئالما دەرىخى ئاستىدىكى كارىۋاتقا كېلىپ قاپتىمەن، قارىسام كارىۋات ئۈستىدە يۈزلىرى ئاق، قورۇقلىرى ئانچە يوق، كۆزلىرى پولتىيىپ چىققان، پېشانىسى كەڭ، ئاپئاق ساقىلىغا ياراشتۇرۇپ ئۇزۇن چاپان كىيگەن بىر مويسىپىت بوۋاي ئولتۇراتتى. مەن ئالدىغا باردىم ـ دە:

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۈم، بوۋا، — دەپ سالام بەردىم.

— ۋەئەلەيكۈم ئەسسالام، كېلىڭ بالام ئولتۇرۇڭ، قاياقىتىن كەلدىڭىز؟

— سىز كىم بولىسىز؟ — دەپ سورىدىممەن.

— ئالىپ ئەرتۇڭادۇرمەن، مۇشۇ باغنىڭ بىنا قىلغۇچىسى، — دەپ جاۋاب بەردى بوۋاي.

— ئۇنداقتا، ئالىپ ئەرتۇڭا دېگەن كىم؟ — دەپ سورىدىم مەن كارىۋاتتىكى كىتابلارنى ۋاراقلىغاچ.

— ماۋۇ ئالما دەرىخىنى كۆردىڭىزمۇ ئوغلۇم. ئاۋۇ ساڭگىلاپ تۇرغان يوغان ـ يوغان مېۋىلىرىنى كۆردىڭىزمۇ؟ سىز بەلكىم بۇ مېۋىلەرنى كۆرگىنىڭىزدە نەدىن كەلگەنلىكىنى ئانچە ئويلاپ كەتمەيسىز، بۇ دەرەخنىڭ غولىغا قارىسىڭىز يەر ئاستىدىكى يىلتىزىنى كۆرەلمەيسىز ئەمەسمۇ، — دەپ ئېرىنمەي چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى بوۋاي.

ئالىملار تېخى پىشمىغان بولسىمۇ، خۇش پۇراق ھىدى

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

مەپتۇن قىلاتتى. ئالما دەرىخىنىڭ يېنىدىكى بۇلاقتىن چىقىۋاتقان سۇنىڭ بۇلدۇقلىشى خۇددى بىر مۇزىكا ئىدى.

— سىز بىلىۋېلىڭ ئوغلۇم، بۇ ئالما دەرىخىنىڭ كۆكىرىپ ياشىرىپ تۇرالىشى، مېۋە بېرەلىشى چوڭقۇر قاتلىمىدىن تارتىپ يىلتىز بولغانلىقىدىن ... ئەمدى دەپ بېقىڭ، مەن كىم ئىكەنمەن؟ — دەپ مەنىلىك قاراپ كۈلۈمسىرىدى بوۋاي.

— ئەمدى، دېگىنىڭىز، — دېدىممەن دۇدۇقلاپ، — بۇ ئالما بىلەن سۇنىڭ قانداق مۇناسىۋىتىڭىز بار؟

— سۆزلىسەم گەپ ناھايىتى ئۇزۇن، ئادەمنىڭمۇ دەرەخكە ئوخشاش يىلتىزى بولىدۇ. بىز بۇنى «ئەجداد» دەيمىز. ئوغۇز-خانىنىڭ ئۇيغۇر قاتارلىق بەش ئوغلى بار ئىكەنتۇق. چۇشىنىپ ئاڭلاۋاتامسىز ئوغلۇم، مەن بولسام بۇنىڭدىن ئۇزۇن يىل ئىلگىرىكى توران ئۇيغۇر خاندانلىقىنىڭ خاقانى ئىدىم. زامانەمدە دۇشمەنلىرىمنى يېڭىپ، خەلقىمنى بايلىقات قىلدىم. لېكىن بولغان ئۇرۇشتا قەستكە ئۇچرىدىم. تۇمارىس ئىسىملىك بىر ئايال ماڭا ۋارىسلىق قىلدى. كېيىن ئۇلار قاراخانىيلار خاندانلىقىنى قۇردى. ئۇنىڭ ئەۋلادى سۇلتان سۇتۇق بۇغراخان ئىسلام دىنىنى بىزگە ئېلىپ كىردى. ئۇ ھەقىقەتەن ئاتا — بوۋىمىز ئوغۇزخانىنىڭ ئەۋلادى بولۇشقا مۇناسىپ، مەن ئۇنىڭدىن پەخىرلىنىمەن ئوغلۇم.

ئارىنى ئۇزۇن سۈكۈت قاپلىدى. مېنىڭ كاللام يىراق — يىراق دۇنياغا كېتىپ قالغانىدى.

— قېنى سۆزلەپ بېرىڭ بوۋا، — دېدىممەن دەرھال ئېسىمگە كېلىپ:

— بولدى، ئوغلۇم كەچمۇ بولۇپ قاپتۇ.

مەن بىرنېمە دېيەلمەي قالدىم، ئىچىمدە بولسا بۇ ئۇزۇن تارىخنى رىۋايەتنىڭ داۋامىنى ئاڭلىيالماي قالغانلىقىمدىن مەيۇسلىنەتتىم. شۇ تاپ، ئۇزۇمنى گويا باغدا ئەمەس، بەلكى دەرسخانىدا مۇئەللىمنىڭ دەرسىنى ئاڭلاۋاتقاندەك ھېس قىلاتتىم.

— ئوغلۇم، — دېدى بوۋاي بىر چاغدا جىمجىتلىقنى بۇزۇپ، قاراڭ، ئالما دەرىخى قېرىپ قالسىمۇ شۇنچە كۆپ مېۋە بەرگىنىدەك ھازىر سىلەرمۇ كۆپەيدىڭلار، مېنىڭمۇ ئەجدادىم بار، ئەلۋەتتە. مەن شۇنداق ئەجدادلارنىڭ ئىچىدىكى بىر يىلتىز، خالاس. سىز ھازىر بىر نوتا كۆچەت، يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن سىزمۇ بىر يىلتىز بولىسىز. ئەمدى سىز ئۆيىڭىزگە بېرىپ ئاتىڭىزدىن سوراپ بېقىڭ، ئۇ سىزنىڭ يىلتىزىڭىزنى ئېيتىپ بېرىدۇ. ئانىڭىز ئەنسىرەپ قالمىسۇن، بېرىڭ بالام...

مەن بارغانچە ئۆيگە كىرىپلا:

— ئاتا بىزنىڭ يىلتىزىمىز كىم؟ — دەپ سورىدىم.

— نېمە دەيدۇ ماۋۇ بالا ئەمدى، يىلتىز دېگەن بىزدە ئەمەس ئاۋۇ دەرەختە بولىدۇ، — دەپ قورۇدىكى ئۈرۈك دەرىخىنى كۆرسىتىپ تېرىكتى ئاتام.

— ئانا! بىزنىڭ ئۇيغۇرلارنىڭ يىلتىزى ئوغۇزخان ئىكەن، بىزنىڭ ئۆيىنىڭ يىلتىزىچۇ؟

— ھە! ئەجداد دېمەمسەن؟ — دەپ كۈلۈمسىرىدى ئاتام.

— ھە، ئەجدادىمىز كىم؟

— ئاۋۇ چوڭ ئۆيدىكى بوۋاڭنى بىلەمسەن، ھە شۇ سېنىڭ ئەجدادىڭ قالغىنىنى بوۋاڭدىن سورا.

— ئاتامنىڭ ئىسمى موللاخۇن ئىدى، بوۋامنىڭ ئىسمى نېمىتى، ھە روزاخۇن ئىكەنتۇق. ئۇنىڭ نېرىسىنى مەنمۇ بىلمەيدىكەنمەن، — دەپ تەسۋى سىيرىشقا باشلىدى بوۋام.

مەن مەيۈسلۇك ئىچىدە چىقىپ ئاتامنىڭ قېشىغا باردىم - دە يەنە سورىدىم:

— ئاتا، بىزنىڭ ئۆيىنىڭ نەسەبنامىسى يوقمۇ؟

— نېمىدەپ جۆيلۈيسەن، بېرىپ ئويۇنۇڭنى ئوينا!! — دەپ ۋارقىرىدى ئاتام. مەن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

# تۆگە

## (نەسر)

### غەيرەتجان ئوسمان

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

تۆگە! مەن ھەقىقەتەن ساڭا ھېرىسمەن. سېنى تولىمۇ ياخشى كۆرىمەن. مېنىڭ بۇنداق ھېرىسمەنلىكىم ۋە ياخشى كۆرۈشۈم، ھەرگىز تاسادىپىي پەيدا بولغان ئەمەس، بۇ پەقەت سېنىڭ خاسىيەتلىكىڭ، چىداملىقلىقىڭ ۋە ئەمگەكچانلىقىڭدىن.

دوستلار! تۆگىنىڭ خىسلىتىنى تەپسىلىي ئۇقامسىلەر؟ بەلكىم ئوقىدىغانلارمۇ باردۇر، ئۇقمايدىغانلارمۇ باردۇر ـ ھە. ئۇنىڭ خاسىيىتىنى سۆزلىسەم، سىلەرمۇ ماڭا ئوخشاش ھېسسىياتقا كېلىسىلەر ...

تۆگە، سېنى ھايۋانلار شاھى دەپ ئاتىسام ھەرگىز ئارتۇقلۇق قىلمايدۇ. چۈنكى سېنىڭ نۇرغۇن ئالاھىدىلىكلىرىڭ باشقا ھايۋانلاردا تېپىلمايدۇ.

سەن كارۋان يولىنى ئاچقۇچىسەن، ئاتا ـ بوۋىلىرىم، قاشتېشى يولى، يىپەك يولى، سودا يولى دېگەندەك شەرق ـ غەربنى تۇتاشتۇرىدىغان بۈيۈك يولنى ئاچقاندا سېنى ۋاستە قىلغان. سېنى باشقۇرماق تولىمۇ ئاسان، چۆللەردىمۇ، يايلاقلاردىمۇ ياشاۋېرىسەن، ئايلاپ يايلاققا قويۇۋېتىپ ئىشلىتىشكە توغرا كەلسە، يەنىلا ياۋاشلىق بىلەن جورۇقلا كېرىسەن، بىر قېتىم سۇغا قانساڭ 7 ـ 8 كۈنگىچە سۇسىرىماي يۈرەلەيسەن، چۆپلا

يەپ سۇ ئىچمىسەڭمۇ 56 كۈن، سۈلا ئىچىپ، چۆپ يېمىسەڭ 65 كۈن، سۇ ۋە ئوز ۋقلۇق يوق شارائىتتا 35 كۈن ياشىيالايسەن.

تۆگە، سېنىڭ پۇراش سېزىمىڭ ھەقىقەتەن كۈچلۈك، سەن 20 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى ھايۋاننىڭ ھىدىنى، 10 نەچچە كىلومېتىر نېرىسىدىكى سۇنى ھىدلاپ تاپالايسەن.

تۆگە سەن، ئەڭ ياخشى ھاۋارايى كۆزەتكۈچىسى، چۆل - جەزىرىلەردە بوران چىقىشتىن بويۇنلىرىڭنى سوزۇپ نەرە تارتىسەن، تۇمشۇقۇڭنى قۇمغا پاتۇرۇۋالىسەن.

تۆگە! سېنىڭ ئاجايىپ مېھىر - مۇھەببىتىڭنى سۆزلەسەم، قانداقمۇ ھاياجانلانماي تۇراي. سەن چۆللەردە بوتىلاقلاپ قالساڭ بوتىلىقىڭنى ئۇستۇڭگە ئارتىپ قويمىسا سەن يولنى داۋاملاشتۇرمايسەن ئەمەسمۇ؟ بوتىلىقىڭ ئۆلۈپ قالسا، ئوخشاشلا لوكاڭدىن چۈشۈرمەي، جەسەت سېسىپ تۆگىگەندە ئاندىن چۆللەردە قالدۇرۇپ كېتىسەن؛ ئۆز ماكانىڭدىن ئايرىلغىنىڭدا كۈندە دېگۈدەك ئۆز ماكانىڭغا قاراپ، بوينۇڭنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، ھەسرەتلىك نەرە تارتىسەن، مۆلدۇرلەپ تۇرغان بۇلاقتەك كۆزلىرىڭدىن تارام - تارام ياش تۆكۈپ، ئۆز يۇرتۇڭغا بولغان سەمىمىي سېغىنىشىڭنى ئىزھار قىلىسەن.

تۆگە! سەن ئەلمىساقتىن بېرى مۇشەققەتلىك كارۋان يولىدا «كومپاس» لىق رولىنى ئۆتەپ كەلگەنلىكىڭنى تىلغا ئالمىغىنىمدا، ئاتا - بوۋىلىرىمىزنىڭ ئاشۇ چاغلاردىن باشلاپلا ئىچىدىن ساقلا رەھمەتلەر ئېيتىپ كەلگەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلغۇم كېلىدۇ. ئۇلارنىڭ تەشەككۇرلىرى ئەينى زامانداقەغەز يۈزىگە يا چۈشۈرۈلگەن، يا چۈشۈرۈلمىگەن بولغىيتتى. مەن ئاتا - بوۋىلىرىمىزنىڭ ئىرادىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ، سېنىڭ بۇ تۆھپىلىرىڭنى يادنامە سۈپىتىدە خاتىرىگە ئېلىۋاتىمەن.

تۆگە! سەن چىداملىقنىڭ جەھەتتە ھەرقانداق ھايۋانلارنىڭ

ئالدىدا تۇرسەن، كۆز قاپقىڭ قېلىن، بۇرنۇڭ ئۆزلۈكسىدىن ئېچىلىپ - يېپىلىپ تۇرىدىغان بولغاچقا چاڭ - توزانلار ئاساسلىقچە كىرەلمەيدۇ، تۆيقىڭ چوڭ ھەم قېلىن، پۇتۇڭ ماغدۇرلۇق بولۇپ، چۆل - جەزىرىلەردە ئۆزۈن يول يۈرۈشكە ماھىر كېلىسەن. بىرنەچچە ئايلاپ يۈك توشۇساڭمۇ قىلچە ھارغىنلىق ھېس قىلمايسەن. قەھرىتان سوغۇق ۋە سەرىتان ئىسسىقلار سېنىڭ سەپەرىڭنى توسالمايدۇ.

تۆگە! سېنىڭ كۆچۈڭ ھالال بولۇپمۇ قالماي، يەنە پۈتۈن جىسمىڭ، نىيىتىڭمۇ بىز ئىنسانلار ئۈچۈن قىممەتلىك بايلىقتۇر. گۆشۈڭنى، سۈتۈڭنى ئەتىۋارلىق ئوزۇقلۇق قىلىمىز، سۆڭىكىڭ، قېنىڭ، بۇرنۇڭ، قۇيرۇقۇڭ شىپالىق قۇۋۋەت دورىسى بولىدۇ، ھەتتا لوكاڭ، تاپىنىڭمۇ كاتتا يېمەكلىك سانىلىدۇ ئەمەسمۇ؟ تىلغا ئالساق، ئۇ ئىلاستىكىلىقلىقى كۆچلۈك، ئىسسىقلىق ساقلاش ئىقتىدارى يۇقىرى بولۇپ، توقۇمىچىلىقىنىڭ ئېسىل خام ئەشياسىدۇر. ئاتا - بوۋىلىرىمىز پۇختا، پارقىراق، كۆركەم، چىداملىق بولغان چېلەكنى بويۇن تېرەڭدىن، سۇدانىنى لوكاڭدىن، تاماق قاچىسىنى تىز تېرەڭدىن ئېلىپ ئىشلىگەن.

تۆگە! سېنىڭ تېزىكىڭنىمۇ سۆزلىۋېتەي، چۈنكى ئۇ ئىسسىقلىقى كۆچلۈك يېقىلغۇ رولىغا ئىگە.

دوستلار! تۆگە ھەققىتەن خاسىيەتلىك، ئېسىل خىسلەتلىك ھايۋانلارنىڭ بىرى. مەن ھەر دائىم ئۇنىڭ مۇشۇنداق قەيسەر ئىرادىسى ۋە روھىنى، چىداملىق ۋە مەزمۇت قامىتىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرگىنىمدە، ئىختىيارسىز، ئۇنىڭغا ئىچ - ئىچىمدىن ئاپىرىن ئېيتىمەن.

# دوستۇمغا خەت

(نەسر)

## ئاينۇر نىياز

**فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت**

سالام دوستۇم، ياخشىمۇ سەن؟

نېمىشقىدۇر يېقىندىن بېرى ساڭا دەيدىغان گەپلىرىم يېغىلىپ قالغاندەكلا ھېس قىلىمەن. سەن بىلەن ئۇچراشقاندا دەيدىغان گەپىمنى تاپالماي كېتىمەن. كۆرۈشمىسەم سېنى كۆرگۈم، مۇڭداشقۇم كېلىدۇ. كۆرۈشكەندە، بولسا ئەھۋال يۇقىرىقىدەك. ئاخىر ساڭا كۆڭلۈمدىكى گەپلىرىمنى قەغەز يۈزىدە ئېيتىش قارارىغا كەلدىم. سوغۇق قانلىق بىلەن ئوقۇپ كۆرەرسەن.

سۆيۈملۈك دوستۇم، ساڭا دەي، ئالدىنقى كۈنى مەن يەنە سېنى ئەمەسلا بىر ھالەتتە كۆرۈپ قالدىم. كۆرۈپ كۆزلىرىمگە ئىشىنىشكە جۈرئەت قىلالماي كۆزلىرىمنى چىمچىقلاتقىنىمچە كەينىگىدىن قاراپلا قالدىم. سەن بولساڭ غەرق مەس ھالەتتە ئىدىڭ. بىر چاغلاردىكى يىلاندەك تولغىنىپ، ئەڭرىشىم بىللىرىڭدە ئويناپ تۇرىدىغان بىلەكتەڭ تومۇقتىكى ئۆرۈمە چېچىڭ كېسىپ بۇدۇر قىلىنغان بولۇپ، ھازىر 18 ـ ئەسىردىكى ھىندىستان ئاقساقىلىنىڭ چېچىدەك پاخپىيىپ تۇراتتى. بىر چاغلاردىكى يۇلتۇزدەك چاقناپ تۇرىدىغان سېھىرلىك شەھلا كۆزلىرىڭ نۇرى ئۆچۈپ خۇنۇكلەشكەنىدى. جىنەستىدەك چىرايلىق لەۋلىرىڭ بولسا قەغەزدەك ئاقىرىپ كەتكەنىدى. ئېھتىمال مايـ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

كىل جېكسونىنىڭ چوقۇنغۇچىلىرى بولسا كېرەك. بەئەينى جېك-سونغا ئوخشاش ياسىنىۋېلىشقان ئىككى يېگىت سېنى ئىككى قولتۇقۇڭدىن يۆلىگىنىچە كېتىمىز. پۇتلىرىڭ بولماسا ئاران - ئاران يۆتكىلىپ كېتىۋاتاتتىڭ. سەن بولساڭ شۇ هالىڭغا باقماي توختىماي نېمىلەرنىدۇر سۆزلىمەكتە ئىدىڭ. سىلەر، ھاشقا ياقتىمۇ ئەمەس، ئۇدۇل مەكتەپكە تەرەپكە كېتىۋاتاتتىڭلار. [illegible] ساڭا قاراپ تۇرغان جايىمدا قېتىپ تۇرۇپلا قالدىم. يۈرە-كسىم ئەنسىز دۇپۇلدەپ، پۈت - قولۇمدا ماغدۇر قالمىدى. گويا ھازىرلا يىقىلىپ چۈشىدىغاندەك ئىدىم. [illegible] جېنىم دوستۇم، سەن ئالدىنقى قېتىمقۇ مۇشۇنداق قىلىپ مەكتەپتىن قوغلانغىلى تاس قالمىدىڭمۇ. بىچارە ئاناڭ ئاغرىنچان پۈتىنى سۆرەپ، ئايىغىنىڭ چەمى تېشىلىپ كەتكۈچە قاتىراپ، ئاغزىنىڭ بىر قات تېرىسى سويۇلۇپ كەتكۈچە يالۋۇرۇپ، كۆز-لىرىدىن تارام - تارام ياش ئاققۇزۇپ، ئاران دېگەندە مەكتەپتە داۋاملىق ئوقۇش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىمىدىمۇ؟ ئېيتقىنا دوس-تۇم، ئەجەبا سەن بۇلارنى ئۇنتۇپ قالدىڭمۇ؟ سەن يەنە مۇشۇ ھالەتتە مەكتەپكە بارماقچىمۇ؟ ئۇستازلىرىڭ، ساۋاقداشلىرىڭ، دوستلىرىڭ، ماڭا ئوخشاش يۈرتداشلىرىڭ سېنى كۆرمەي قالار-مۇ؟ ئۇلار سېنى نېمىمۇ دەپ ئويلاپ قالار؟ سەن ئۇلارنىڭ كۆزىگە مۇشۇ ھالەتتە كۆرۈنۈشتىن ئۇيالمامسەن؟ سېنىڭ بۇ قىلىقىڭنى پەرزەنت ئىشىمدا كۆيۈپ كۈلگە ئايلىنىۋاتقان ئاناڭ ئاڭلىماي قالارمۇ؟ ئۇنىڭ بۇ ئاجىز يۈرىكى بۇنىڭغا قانداقمۇ بەرداشلىق بېرەر. سەن ھېچبولمىغاندا ئاشۇ بىچارە ئاناڭنىمۇ ئويلاپ قويمىدىڭمۇ؟ ئۇ سىلەر ئۈچۈن تالاي يىللارنى جاپا - مۇشەققەت ئىچىدە ئۆتكۈزمىدىمۇ - ھە!

ئون نەچچە يىل ئىلگىرى داداڭنى كۆمۈپ قويدۇق. ماما شۇنىڭدىن بېرى بىچارە ئاناڭنىڭ سىلەرنى دەپ كۆرمىگەن كۈنى

قالمىدى: ھېلىمۇ يۈزغىرىم ئەسىسىنقلاردا قېتىق - قايماق سېتىۋاتقان، ھېلى سۇبھى تاڭدا ئورنىدىن تۇرۇپ كوچا سۈپۈرۈۋاتقان، ئۆينىڭ ھەلەكچىلىكى بىلەن ئەل ئايىغى بېسىققان چاغ- دىنمۇ تىنماي تېپىرلاۋاتقان ...

ئاناڭنىڭ چاچلىرى نېپىز بىر قەۋەت قىرو باسقاندەك ئاقارغان ھەم شالاڭلىغان، كەڭ پېشانىلىرىدىكى ۋاقىتسىز چوڭقۇر ۋەقلار، ئولتۇرۇشقان كۆزلىرى، مانا مەن دەپ بۆرتۈپ چىقماقان مەڭز سۆڭەكلىرى، خۇددى سۆڭەكنىڭ ئۈستىگە تېرىسىنى چاپلاپ قويغاندەك ئورۇق گەۋدىسى. ئۇنىڭ ئۈستۈبشى تولىمۇ نىمكەش ئىدى. ئۇنىڭ پۈتۈن تۇرقى گويا كى 60 ياشلىق مومايغىلا ئوخشايتتى. لېكىن، ئۇ مومايى ئەمەس، ئەمدىلا 45 ياشقا كىرگەن ئەمەسمۇ.

بىز ستۇدېنتلارمىز، بىزنىڭ ئەڭ مۇھىم ۋەزىپىمىز ئۆگىنىش. خۇددى ماۋ جۇشى ئېيتقاندەك: «ئۆگىنىش، ئۆگىنىش، يەنە ئۆگىنىش». مانا بۇ بىزنىڭ بۇيۇك شوئارىمىز. سەن بۇ مەكتەپكە كېلىپ زادى نېمە ئۆگەندىڭ، قانچىلىك بىلىم ئالدىڭ؟ سېنىڭ ئۆگەنگىنىڭ راستتىنلا زامانىۋى ئىلىم - پەنمۇ؟ ياكى بىرنەچچە مىللەتنىڭ ئالاھىدىلىكىنى ئۆزىگە مۇجەسسەملەشتۇرگەن ئەجدادلىرىمىزنىڭ مەدەنىيىتىمۇ؟ ۋە ياكى «ئاممىۋى مۇناسىۋەت ئىلمى» مۇ؟ سەن مۇشۇ بىلىمگە ۋە ئىقتىدارىڭغا تايىنىپلا يېڭى ئەسىرنىڭ تەرەققىيات قەدىمىگە ماسلىشالامسەن. دەۋرنىڭ بىزگە تاپشۇرغان ئېغىر ۋەزىپىسىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايمەن دەپ ئويلامسەن، شەپقەتسىز رىقابەتكە قاتنىشالامسەن؟

جېنىم دوستۇم، زامان - زامانلاردىن بېرى ئۇيغۇر قىز- ئاياللىرى تىرىشچان، ئاق كۆڭۈل، مۇلايىم، ئىشچان، تولىمۇ نومۇسچان، لاتاپەتلىك، گۈزەل ئەخلاقلىق ھەم پەزىلەتلىك ئىدىغۇ؟ قېنى سەندىكى بۇ پەزىلەتلەر؟

دوستۇم، بەكۈاشلىقىڭنى تاشلا، ئەقلىڭنى تاپ! زامان

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

نۇۋى ئېلىم ـ پەن بىلەن قوراللانغان ھەقىقىي بىر ئۇيغۇر ستۇدېنت قىزى بولۇ

## مەن ۋە ھايات

(نەسر)

مەن كىشىلىك تۇرمۇش يولىدا شۇنى چۈشىنىپ يەتتىمكى بۇ ھايات، بۇ تۇرمۇش خىلمۇخىل ئىرماش ـ چىرماش زىددىيەت-لەر بىلەن تولغان جەڭگاھ ئىكەن.

بەزىلەرنىڭ ئىچى تۇرلۇك ھىيلە ـ مىكىرلەر بىلەن تولسا، بەزىلەرنىڭ قەلبى يۇكسەك ئارزۇ ـ ئارمانلار بىلەن تولغان بولىدىكەن. بىراق، ئۇلۇمدىن ئىبارەت بۇ مۇقەررەرلىكتىن ھېچقانداق ئادەم قېچىپ قۇتۇلالمايدىكەن. ھايات قىسقا ھەم رەھىمسىز. ئۇ ۋاقىت ئاتلىق ھارۋىسىنى چاپتۇرۇپ ئەرلەرگە ساقال، قىزلارغا قورۇق ئاتا قىلىدۇ ھەم ئىنكى ئاخىرىدا ھەممە-سىنى ئاپىرىپ ئاشۇ ئەزىز تۇپراق قوينىغا تۆكىدۇ. يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بەزىلەرنىڭ جىسمىنىڭ قارا تۇپراقنىڭ بىر قىس-مىغا ئايلىنىشى بىلەن تەڭلا نامىمۇ ئۇنتۇلۇپ كېتىدۇ. بەزىلەر-نىڭ نامى كىشىلەر قەلبىدە مەڭگۇ يادلىنىدۇ. پەقەت ئۆز ئۆمرى-دە خەلق ئۈچۈن كۆپرەك ياخشى ئىش قىلىپ بېرەلىگەنلەرنىڭ نامىلا مەڭگۇ ياشايدۇ.

ئېھ، ھايات. مەن گۈلدەك ياشلىقىمنى ئەرزىمەس ئىشلارغا سەرپ قىلىپ نام ـ نىشانسىز ئۆتۈپ كېتىشنى، بەرگىلىرىمنىڭ بوران ـ چاپقۇنلاردا مەزگىلسىز نابۇت بولۇپ كېتىشىنى ھەر-

گىزمۇ خالىمايمەن. مەن سېنىڭ قۇياش نۇرىغا چۆمگەن خۇشال-لىق مىنۇتلىرىڭغا خۇددى پەرۋانە چىراغقا ئىنتىلگەندەك ئىنتىد-لىمەن. بىراق بۇنىڭ ئىزدەنمەي، كۆرەش قىلماي قولغا كەل-مەيدىغانلىقىنىمۇ ئوبدان بىلىمەن.

بىر ئادەمنىڭ دۇنياغا كېلىشى، ياشىشى ئۆزىنىڭ ئادەملە-كىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈندۇر. شۇنداق ئىكەن، پەقەت ئەل بەختى ئۈچۈن كۆرەش قىلىش، ئىلىم - پەن سىرلىرى ئۈستىدە ئىزدە-نىش ئارقىلىقلا، بۇ هاياتتا پارلاق ئىزلارنى قالدۇرغىلى بولى-دۇ.

ئاھ، هايات، سەن بىر دېگىز، مەن بىر تىنىمسىز ئالغا ئىلگىرىلەۋاتقان قېيىق. مېنىڭ قارا بورانلىق يامغۇرلار هەرگىز يولۇمدىن قايتۇرالمايدۇ. ئاخىرقى نىشانىم نۇرانە قىرغاق؛ گۈ-زەل هايات، سەن گۈل، مەن كېپىنەك، ئاداققى ئۇمىدىم باهار بۇلبۇللىرى چاك - چاك ساياۋاتقان گۈلزارلىق چىمەن؛ ها-يات، سەن چەكسىز ساما، مەن ئەركىن قانات قېقىۋاتقان قۇش، مەنزىلىم چەكسىز، ماڭا غەيرەت - شىجائەت، ئىشەنچ، غۇرۇر، ئۇمىد، ئىستەكلەر هەمراه، مەن مانا مۇشۇ هەمراهلىرىمنىڭ قۇتلىشى بىلەن سېنىڭ شان - شەرەپ، زەپەر گۈللىرىگە كۆمەي، هەقىقىي بەختىمنى تاپاي.

ئېھ، هايات، مەن سېنى مەڭگۈ، مەڭگۈ سۆيىمەن.

2004 - يىلى، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

# سۈكۈتتىكى ئۈمىد

(نەسر)

## خەمىدە ئابلەت

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

ئېلىپبەنى ئۆگەنگەن بىرىنچى سىنىپ ھېلىمۇ ئېسىمدە، چۈنكى ئۇ مەن ھاياتقا ھەقىقىي مەنىدە قويغان تۇنجى قەدەم.

مانا باسقۇچمۇباسقۇچ ئۆرلەپ پارلاق ئىستىقبالىمنى تېپىش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن ئاشۇ كىچىككىنە كەنتىمىزدىن يىغىلغان بالىلار بىلەن ئوقۇدۇم. تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ ھاياتىمنى ھەرقايسى كەنتلەردىن يىغىلغان بالىلار بىلەن ئوقۇدۇم. تولۇق ئوتتۇرا باسقۇچىدا ناھىيىمىزدىكى ھەرقايسى يېزىلاردىن كەلگەن بالىلار بىلەن ئوقۇپ ھايات مۇساپەمنىڭ ئاچا يولىغا كەلدىم.

مانا ئەمدى ئالىي مەكتەپكە كىرىش ئىمتىھانىدىن ئۆتۈپ شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن ئوقۇغۇچىلار ئورتاق غايە بىلەن بىر يەرگە يىغىلدۇق.

مانا شۇ تاپتا كەينىمگە قايرىلىپ قاراپ باقسام ئۆزۈمنىڭ ئىنتايىن غەمسىز، غۇبارسىز ئۆتكەن شادىمان بالىلىقىمنى ۋە ئوقۇش ھاياتىمنى قىيىش ۋە قىيىنچىلىقسىز تۇيغۇسىدا سېغىنىدىم. مەن بىرىنچى سىنىپتىن ئالىي مەكتەپكىچە بولغان ئوقۇش ھاياتىمدا موھتاجلىق ۋە يوقسۇزلۇقنىڭ دەردىنى تارتماي، بالىلارچە سەبىيلىكنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا ئەركىن ئۆزۈپ، ساددا ـ سەمىمىي ھېسسىياتنى سەبىي قەلبىمدە ھەر ۋاقىت ئۇقچۇپ

تۇرۇشى بىلەن چوڭ بولغانمەن.

قىسقىسى، بالىلار بەھرىمەن بولمىغان بارلىق شېرىن ئار-
زۇ - ھەۋەسلەردىن بەھرىمەن بولۇپ ياشاپ كەپتىمەن. بۇنىڭ-
دىن ئۆزۈمنى خۇددى بەخت بۆشۈكىدە ئەللەيلىنىۋاتقاندەك ھېس
قىلدىم.

مېنىڭ يەنە ئۆرلەپ ئوقۇغۇم بار. جۇڭگونىڭ ھەرقايسى
جايلىرىدىن كەلگەن ۋە دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن
بالىلار بىلەن ئوقۇغۇم بار.

بىراق، ئاشۇ كىچىككىنە يېزامدىن مەن بىلەن بىللە چىقال-
مىغان دوستلىرىمچۇ؟ ماڭا ئوخشاش ئوتتەك ئىستىكى بار،
بىراق، خىراجىتىگە چىقىشالماي دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتكەن
بېچارىلەرچۇ؟ بىر توپ قوي - كالىنىڭ ئارقىسىدا توپا - چاڭغا
مىلىنىپ قالغان تالاي - تالاي بېچارىلەرچۇ؟ شۇلارنى ئويلىغا-
نىمدا گېلىمغا خۇددى بىر نەرسە تۇرۇۋالغاندەك بولۇپ
قالىدۇ - دە، كۆز ئالدىمغا ھەر خىل سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ئىگە-
چاقسىز قېلىپ مايلامچىلىق قىلىۋاتقان، ئالدىمىزغا «ئاكا،
ھەدە» دەپ موھتاجلىق قوللىرىنى ياپراقتەك تىترىتىپ سۈنۈۋات-
قان، رەھىمسىز، ۋىجدانسىز، قارا نىيەتلەر تەرىپىدىن ھەر
خىل يامان ئىشلارغا سېلىنىۋاتقان ۋە ئېلىپ - سېتىلىۋاتقان
سەبىي - نارەسىدىلەر كېلىدۇ.

موھتاجلىق دەردىدىن قوللىرىنى سۈنۈپ «ئاكا، ھەدە»
دەپ ئۇنسىز ندا قىلىۋاتقان ئاشۇ بالىلار دەل بىزنىڭ كەلگۈسە-
مىز، ئوقۇشسىز قېلىپ كوچىلاردا مايلامچىلىق قىلىۋاتقان ئا-
شۇ بالا ئىشچىلار مىللەتنىڭ كېلەچىكى.

ئەگەر ئۇلار مۇشۇ تەرىقىدە كېتىۋېرىدىغان بولسا ئۇلارنىڭ
كېلەچىكىنىڭ گۈزەل بولۇشىدىن سۆز ئاچماق ناھايىتى تەس.
مەرىپەتپەرۋەر، ئاق كۆڭۈل كىشىلىرىمىز ئوقۇشسىز قىلىۋات-
قان ئاشۇ بالىلارغا كۆپ ياردەم قېلىپ ئۇلارنىڭ بىلىم تەشنالە-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

قىنى قاندۇرۇپ، كۆپلىگەن بىلىملىك، ئىقتىدارلىق ئەۋلادلار-نى تەربىيىلەپ چىقماقتا.

مەن بىلىمەن. پەقەت ئۇنىڭلىق بىلەنلا ھەممىسىنى موھ-تاجلىق دەردىدىن قۇتۇلدۇرۇپ كەتكىلى بولمايدۇ.

ئاشۇ بالىلارنىڭ سەبىيلەرچە تىكىلگەن ئۈمىدلىك كۆزلە-رىدىن «مېنىڭ ئوقۇغۇم بار» «مېنىڭ بالىلار بەھرىمەن بولۇ-ۋاتقان ئىشلاردىن بەھرىمەن بولغۇم بار» دەپ ئۇنسىز ھالدا نىدا قىلىۋاتقىنىنىمۇ بىلىمەن.

مەن ئاشۇ ئاچچىق ھەقىقەت ئالدىدا شۇلارنى ئويلايمەن، يېڭى بىر ئەسىردە ئۇلارنىڭ تەشنا بولغىنى باشقا نەرسە ئەمەس. مەن ئوقۇماقچى بولدۇم. ئەمما ئۇلار قولۇمغا تەلمۇرۇۋاتقانەك، يولۇمغا تەلپۈنۈۋاتقانەك قىلىدۇ ...

2004 - يىلى 14 - ماي، ئۈرۈمچى

## دوستۇمغا

(نەسر)

### بەھرىنىسا ئادىل

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

قەدىرلىك دوستۇم ياخشى تۇرۇۋاتامسەن؟

سېنىڭ ئۇنۇۋېرسىتېتتا ئوقۇشۇڭنى داۋاملاشتۇرۇۋاتقىنىڭ ياكى ئائىلىنگە قايتىپ كەتكىنىڭ ماڭا تېخى نامەلۇم. مەن سېنى تولا ئىزدەپ ھالىمدىن كېتەيلا دەپ قالدىم. دوستۇم جاھاننىڭ ئىشلىرى ئادەم ئويلىمىغان يەردىن چى-

قامدۇ نېمە؟ خۇددى «ئىشەنگەن تاغدا كېيىك ياتماس» دېگەندەك سېنىڭ ئۇنداق قىلىشىڭنى، مېنى زار - زار قاقشىتىدىغانلىقىڭنى ئويلاپ باقماپتىكەنمەن. 2000 يۇەن ئاز پۇلمۇ؟ يەنە كېلىپ ئائىلە ئىقتىسادى ناچار بىر قىزغا نىسبەتەن. ئەي! بۇلار ساڭا بەش قولدەك ئايان ئىدىغۇ.

توغرا، سەن ئويلىغان چوڭقۇر ئويلاش ئارقىلىق 2000 يۇەن پۇلنى مەندىن سورىغانسىدىڭ. مانا بىر يىلمۇ بولۇپ قالاي دەپتۇ. يا ئۆزۈڭ يوق ياكى پۇل. سەن زادى قانداق قىز بالا؟ قانداق دوست؟

سېنىڭ پۇلنى ئالغان چاغدىكى بىچارە قىياپىتىڭ ھېلىمۇ كۆز ئالدىمدا، ئاشۇ چاغدا سەن ماڭا: — بەھرىنىسا بەك قىيىن ئەھۋالدا قالدىم، مۇئەللىم پۇلىنىڭ سۈرۈشتۈسىنى قىلىپ كەتتۇاتىدۇ. سېنىڭ يازغۇچى تونۇشلىرىڭ كۆپ ... 5 - ئايغا قالماي ئەكېلىپ بېرىمەن، دېگەنىدىڭ. دوستلىرىمنىڭ ھەممىسى مېنى ئاق كۆڭۈل، ساددا دەيدىغان. بىراق، ئۆتۈپ كەتكەن قاپاقۇاش، دۆت قىز ئىكەنمەن. سېنىڭ بۇنداق قىلارىڭنى بىلگەن بولسام، ئىسىت، ئامال قىلالمايمەن دېسەممۇ بولاتتىغۇ. ئۇنىڭلىققا سەن مېنى بوغۇۋېتەتتىڭمۇ. بىراق شۇ كۆڭۈلچەكلىكىم، مەن پۇلنى تېپىپ بەردىم. سەن بۇ پۇلنى كىمدىن ۋە قانچىلىك خىجىلچىلىقتا ئالغىنىمنى سوراپمۇ قويماي «رەھمەت» لىرىڭنى ياغدۇرۇپ مەكتىپىڭگە كېتىپ قالدىڭ.

ۋاقىت بارا - بارا ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى. بىراق سەن ئۇن - تىنسىزلا يوقاپ كەتتىڭ. سېنى نەچچە قېتىم ئىزدەپ مەكتىپىڭگە باردىم. ياتاقداشلىرىڭ ھېلى ئۆي ئىجارە ئېلىپ چىقىپ كەتكەن دېسە، ھېلى ئاچىسىنىڭ ئۆيىگە كەتكەنتى دەپ قولاشمىغان گەپلەر بىلەن مېنى قۇرۇق يولغا سالدى ... ئايشەم، سەن مېنى بىلمەيدۇ دەپ قالدىڭمۇ؟ مەن سۈرۈشتۈرسەم ئۇ 2000 يۇەن پۇلنى سەن ئوغۇل دوستۇڭغا بېرىپ تۇرۇپ نۇرغۇن-

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

لمغان ئىشلارنى تېرىپسەن. ساڭا باشتىلا دەسمەھەت قىلغانىدىلا-
غۇ. ھامان بىر كۈنى سېنىڭ ئالىدىغان «ئېسىۋەك» شۇ بولات-
تى. ئۆزۈمنىڭ ئەھۋالىنى قويۇپ يەنە ساڭا ئېچىندىم. سەن
نېمىشقا ئىشنىڭ يولى مۇنداق ئىدى دەپ ماڭا تېلىفون قىلماي-
سەن؟ مېنى ئىزدىمەيسەن؟ ياكى ماڭا چۈشەنچە بەرمەيسەن؟
سەن ئەزەلدىن ياخشى قىز ئىدىڭغۇ. گەجەبا ئەك پەسكەش،
ئەك يامان ئىشنى ماڭا قىلدىڭ. ساڭا يارەدىم قىلىپ سېنىڭدىن
كۆرگەن ۋاپا شۇ بولدىمۇ؟

ئايشەم، سەن 2000 يۈەن پۇلنى قانداق بىر تەرەپ قىلىشى-
نى بىلمەي يۈرگەن چېغىڭدا مېنىڭ خەقنىڭ ئالدىدا قانچىلىك
دەرىجىدە سارغىيىپ، تاتىرىپ خەقنىڭ نەزىرىدىن چۈشۈپ كې-
تەر ھالەتكە كېلىپ قالغانلىقىمنى تەسەۋۋۇر قىلىپ باقمىغان
بولغىيدىڭ بەلكىم... ئايشەم، ساڭا بۇ ئاددىي قۇرلارنى يېزىۋات-
قىنىمدا ئاچچىق ۋە نەپرەتتىن تۆكۈلگەن ياشلىرىمنى پەقەتلا
توختىتالمايۋاتىمەن. ئىلگىرى دوستلار ئارىسىدا سەن مېنى
ھەممىدىن بەك چۈشىنەتتىڭ. ماڭا ئامراق ئىدىڭ، بىراق ھا-
زىر چۇ؟ پەقەت ئىشەنگۈم كەلمەيدۇ. سەن نېمە ئۈچۈن؟ زادى
نېمە ئۈچۈن ماڭا بۇنداق قىلىسەن؟ تاش بولغان بولسىمۇ مېنىڭ
ئاھۇ پەريادلىرىمنى ئاڭلىسا بۇ چاغقىچە سىمابىتەك ئېرىپ بولغان
بولاتتى. بىراق ئەپسۇس، تولىمۇ ئەپسۇس، سەن بىر... ساڭا
ھازىر ئارتۇق بىرنېمە دېگۈم، زەربە بەرگۈم يوق. بۇلار بەربىر
ماڭا پايدىسىز، پەقەت ساڭا ئىككى ئىشنى ئۇقتۇرۇپ قويايى.
بىرى، بۇرۇن مەن ئۆزۈمنى تولىمۇ جۇرئەتسىز، دۆت، بىچارە
دەپ ئويلايتتىم. لېكىن، ھازىر دەل ئەكسىچە، ئەك بىچارە،
جۇرئەتسىز ئادەم سەن. چۈنكى سېنىڭ كۆچۈك ماڭا يەتتى.
لېكىن، سەن ھازىرغىچە ئۆزۈڭنى قاچۇرۇپ يۈرۈيسەن، دېمەك
سەن مېنى يەمچۈك قىلدىڭ. مەن سېنى ئىزدەپ تاپقان تەقدىر-
دىمۇ سەندىن قۇرۇق سەپسىتىدىن باشقا ھېچنېمە چىقمايدۇ.

بىل، ئەندە بولسا ھېچبولمىدى دېگەندەمۇ، ئەتەم ئۇچۇن ئىد شەنچ، ئۇمىدۋار روھ، جۇشقۇن كەيپىيات. شۇنداقلا كەلگۈسۈم ئۇچۇن ئېنىق بىر نىشان بار. گەرچە سەن مېنى پەسكەشلىك بىلەن ئالدىغان بولساڭمۇ، لېكىن مەن ساڭا كەك قورساقلىق قىلدىم.

ئىككىنچى ئۇقتۇرۇپ قويىدىغان ئىش: ھېلىقى 2000 يۇەننى مەن ئۆسمۇرلەر نەشرىياتى «تارىم غۇنچىلىرى» تەھرىر بۆلۈمىنىڭ باشلىقى × × ئاكىدىن ئالغان. بۇ ئادەم ھېلىمۇ قورقماي، ماڭا ئىشىنىپ 2000 يۇەننى بېرىپ تۇردى. بىراق، سەن لەۋزىكىدە تۇرماي مېنى تارىيەردە قېپىتىدىكى. بۇنداق ئەھۋالدا مەن خەقنە پۇلىنى قانداق قايتۇراتتىم؟ بىراق سەن ۋەدىسىدە تۇرمايدىغانغا ساقلاپ بولالمايمەن ـ دە، ئاخىر ئوقۇش پۇلۇمىنى ئۇنىڭغا تۆلىدىم. ھازىر مەنمۇ ئوقۇش ۋە ياتاق پۇلىنى تۆلىيەلمىگەنلىك سەۋەبتىن مەكتەپتىن ۋاقتىنچە چېكىنىش ئالدىدا تۇرىمەن. مەن بۇ خەتنى ئىشەنچلىك دوستۇڭ ئارقىلىق ساڭا يەتكۈزۈپ بەرمەكچى: بۇ خەتنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن ۋېجدانىڭ مەسئۇلىيىتى تۇيغۇسى بىلەن ئۆرتىنىپ، ئىدىيەڭدە تەييارلىق كۆرۈپ قويارسەن. چۈنكى، سېنىڭ بۇ قىلمىشلىرىڭ مېنىڭدە مۇشۇنداق بىر ھەسرەتلىك قۇرلارنى يېزىشقا، نۇرغۇن ئىلھام بەدەللەرنى تۆلەشكە مەجبۇر قىلدى. ئەگەر سەن بۇ پۇلنى يەنە ئارقىغا سۈرەۋەرسەڭ مېنىڭمۇ ئۇنىڭغا ئامالىم يار. ئۇ چاغدا مەندىن يامانلاپ قالماسلىقىڭنى ئۈمىد قىلىمەن.

دوستۇڭ:

بەھرىنىسادىن

2003 ـ يىلى 19 ـ نويابىر

# مېنىڭ دادام

(نەسر)

قەدىرلىك ئوقۇرمەن: قەلەم تەۋرىتىدىغىنىم قانداقتۇر ئويدۇرما، شۇنداقلا قۇرۇقتىن - قۇرۇق توقۇپ چىققان ئاددىي بىر نەرسە بولماستىن، ئەمەلىيەت داۋامىدىكى ھەقىقىي ئىشلار-دۇر.

مەۋجۇدىيەت ئالىمىدە ياشاۋاتقان ئىنسانلار ئىچىدە ئۆز ئاتا - ئانىسىنى سۆيمەيدىغان، ھۆرمەتلىمەيدىغان، ئاتا - ئانىسىغا كۆيمەيدىغان ئىنسان بولمىسا كېرەك. چۈنكى، ئاتا - ئانا دېمەك قۇياش دېمەكتۇر. ئۇلار ئىسسىق ھارارىتى ئارقىلىق بىزگە ئىللىقلىق ئاتا قىلىدۇ. مەنمۇ ئاتا - ئانامنى ياخشى كۆرىمەن. پەرزەنت ئوتتىدا شام بولۇپ يېنىۋاتقان، پەرزەنت ئۈچۈن تىنماي تىرىشىۋاتقان تۆلپار كەبى ھارماس دادامنى ياخشى كۆرىمەن. ئۇنى چەكسىز ھۆرمەت قىلىمەن. ئۇنىڭغا ئىچ - ئىچىمدىن ئاپىرىن كۆيلىرىمنى ياغدۇرىمەن. ئۇنىڭ ھەربىر ئېغىز سۆزلىرىنى ئۆزۈمگە ئۆرنەك قىلىمەن. چۈنكى مېنىڭ دادام ئادەتتىكى دادىلارغا ئوخشىمايدۇ. ئەگەر دادامنىڭ ئاددىي كەچۈرمىشلىرىگە قىزىقسىڭىز ئۇنداقتا مەن بىلەن مېڭىڭ:

مېنىڭ دادام 60 ياشلاردىكى، ئورۇققىنا كەلگەن، بېشىدا بىرەر تالمۇ چېچى قالمىغان ھەم بىر پۇتى يوق مېيىپ ئادەم. بىراق، ئۇ نى - نى بېجىرىم ئادەملەر قىلالمايدىغان ئىشلارنى قىلالايدۇ. دادام تولىمۇ ئەقىللىق، چېچەن ئادەم بولۇپ، ئادەتتە-تىمۇ ئىشلارنى بەك تەپسىلىي، ئەستايىدىل، چوڭقۇر ئويلىنىپ ئالاھىدە كاللا ئىشلىتىپ قىلىدۇ. يەنە بىر سەۋەب، دادام توكچى بولغانلىقتىنمۇ ئەيتاۋۇر ئاشۇنداق تاقىر باش. لېكىن، ئۇنىڭ تاقىر باش كاللىسى بەزى سېۋەتتەك «چىڭگىل چاچ» كاللىلار-

دىن بەكرەك ئىشلەيدۇ. دادامنىڭ بىر پۇتى يوق دېسەم بۇنىڭغا مۇ ئەجەبلەنمەك. دادام ئەسلىدە ئادەتتىكى كىشلەردەك ساق ئىكەن. 72 ـ يىلى خىزمەت ئۈستىدە توك سىمى ئۈلاۋېتىپ بەش مېتىر ئېگىزلىكتىكى ستولبىدىن يىقىلىپ چۈشۈپ كۆيۈپ يارىلانغان. ئەتىجىدە، داۋالاش ئۈنۈم بەرمىگەچكە بىر پۇتىنى كېسىۋېتىپ، سۈنئىي پۇت سالدۇرغان. بىچارە دادام 15 كىلو ئېغىرلىقتىكى سۈنئىي پۇتىنى سۆرەپ ھايات يولىنى داۋاملاشتۇرۇپ كېلىۋاتىدۇ. ھاسا تايىنىشقا ھەقلىق تۇرۇپمۇ ئۇنداق قىلمىدى ...

ـ تۇرمۇشتىكى ناھەق ئىشلارنى مىسال ئالساق، ئادەمنىڭ ئىچى زەردار سۇغا تولىدۇ. مەن تۇرغۇن ئادەملەرنىڭ كىتىنىك كىتىنە ئىشلارنىمۇ ھەل قىلالماي تەرەپكە قاتراپ، يۇقىرىغا كۆچۈكلىنىپ ياشايدىغانلىقىنى كۆرگەنمەن. دادامنىڭ ئېيتقىنىدەك بىرنەچچە كەينى ۋاقىتتا دادامنىڭ داۋالىنىش خىراجىتىنى ھۆكۈمەت كۆتۈرسە ياكى مۇۋاپىق تۆلەم تۆلىسە بولاتتىكەنتۇق. لېكىن، ئۇنداق قىلماپتۇ. كېيىن بىزمۇ چوك بولۇپ، خېلى ئىشلارنى پەرق قىلالايدىغان بولدۇق. دادامغا مەسلىھەت بەرسەك دادام ئىلتىماس يېزىشقا ئۇنىمىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە دادامنىڭ بوينى ناھايىتى قاتتىق. بىزنىڭ «سۇۋغاتلىرىمىز» «چىرايلىق ياغلىما گەپ» لىرىمىز بولمىغاچقا دادامنىڭ داۋالىنىش ئىلتىماسىمۇ خەقكە خۇشياقمايدۇ. ئىشلار شۇ تەرىقىدە ئۆتۈپ كەتتى. بىزمۇ ئۆلۈپ قالمىدۇق. مېنىڭ دادامغا ئالاھىدە قول قويىدىغان ۋە قايىل بولىدىغان يېرىم: دادام تۇرمۇشنى ئالدىغا سېلىۋالغان، ئاشۇ 500 نەچچە يۈەن پېنسىيە پۇلى بىلەن 10 نەچچە جاننى باقىدۇ. مېھمان كەلسە چىرايلىق ئۇزىتىدۇ. ئىشقىلىپ كۆرگەن، بىلگەنلەرنىڭ ھەممىسى دادامنى ھۆرمەت قىلىدۇ. بۇ ھاياتىمدا دادام توغرۇلۇق سۆزلىسەم، قەلەم قۇۋۇتىم تولىمۇ ئاجىزلىق قىلىدۇ. بەلكىم ھەممە ئادەمنىڭ ئاتا ـ ئانىسى تەـ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

رىشچاندۇ، بالىلىرىغا كۆيۈنىدىغاندۇ. دادامنىڭ ئىشلىرى كۆ-
رۈنۈشكە ۋە ئاڭلىماقتا تولىمۇ يۈزەكى بىلىنىدۇ. بىراق، مەن
ئۇچۇن ئېيتقاندا ئالاھىدە پەرقلىق ئىش. مانا يۈرتىمىزدا نۇر-
غۇن بايلار، مىليونېرلار بالىلىرىنى، بولۇپمۇ قىزلىرىنى ئو-
قۇتمىدى. ئۇلارنىڭ دېيىشىچە قىز بالا دېگەن خەقنىڭ ئادىمى،
بەربىر ئوقۇتمىسىمۇ ... بولارمىش. ئوچۇقىنى ئېيتقاندا ئۇ
بايلار پۇللىرىغا چىدىمىغانىدى. لېكىن، دادام باي بولمىسىمۇ
بىز ئالتە بالىنى ھەرھالدا تولۇقسىزغىچە بولسىمۇ ئوقۇتتى.
ئاخىرىدا چىشىنى چىشلەپ گەپ - سۆزلەرگە قارشى
ھالدا، جاننى ئالىقانغا ئېلىپ قويۇپ مەن بەھرىنىسانى ئارزۇيۇم
بويىچە داڭلىق «شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى» غا ئوقۇشقا ئەۋەتتى.
مەن دادامنىڭ ھەربىر نەسىھەتلىرىگە ئەقىدە قىلىمەن. شۇڭا،
سىنىپتىمۇ ھەمىشە بالىلار بىلەن ئورتاق ئوتتۇمەن. ئالىي كىيىم-
لەرنى كىيىپ ئېسىل تاماقلارنى يېمىسەممۇ، يېنىمدا خەجلەيدە-
غان پۇلۇم بولمىسىمۇ، چىرايىمدا خۇش تەبەسسۇم ئۇ-
زۇلمەيدۇ ...

مېنىڭ دادام جىسمانىي جەھەتتىن راستتىنلا بىر مەجرۇھ،
لېكىن ئۇنىڭ روھى ساغلام، قەلبى پاك. ئۇ ئۆزىنىڭ ئاچچىقە-
نى ئوتكۇر تەپەككۇرى، كۈچلۈك قەلبىمى ئىارقىلىق چە-
قىرىدۇ ...

ئەي بىر قىسىم بېجىرىم ئادەملەر، سىلەر ئۆزۈڭلار ھەققە-
دە ئويدان ئويلىنىپ باقساڭلار بولغۇدەك، سىلەرنىڭ بىر قىس-
مىڭلار روھىڭلارنىڭ قۇلى بولۇپ، ياشايسىلەر، سىلەرنىڭ قو-
لۇڭلاردىن ئادەملەرنى، جەمئىيەتنى بۇزۇش، ناھەقچىلىك، ئە-
ناقسىزلىق ئۇرۇقىنى چېچىشتىن باشقا يەنە نېمە كەلسۇن؟
بۇ نەقەدەر روشەن سىلىشتۇرما - ھە!

مېنىڭ دادام ھايات مەنزىلىنى پۈتىغا كىرگەن تىكىنى
ئارقىلىق بېسىپ ئۆتكەن. ھەقىقىي ياشاشنى بىلمىدىغان ئادەم.

قاراڭ، دادام هېلىمەم بىپايان مۇساپىسىنى ئۇن - تىنىسز هالدا داۋاملاشتۇرۇۋاتىدۇ.

2003 - يىلى 19 - نويابىر، ئۈرۈمچى

# سىڭلىمغا

(نەسر)

## ئابدۇرېھىم ئابدۇراخمان

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى جۇڭگو تىللىرى فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

قەدىرلىك سىڭلىم، ئەدەپ - ئەخلاقلىق بولغىن. شۇ تاپتا سەن بەرگى قىياقتەك قاشلىرىڭ، چولپاندەك ئاھۇ كۆزلىرىڭ، قۇندۇزدەك قاپقارا چاچلىرىڭ ۋە زىلۋا بويلىرىڭ بىلەن يېگىت-لەرنىڭ يۈرەكلىرىگە ئوت سېلىپ، گۈزەللىكتە تاڭ قالدۇرالا-يسەن. ماڭا سەندەك پەرى كەبى قېرىنداش ئاتا قىلغان تەڭرىگە مىڭ قەتىرە تەشەككۈر. بىراق، يادىڭدا بولسۇنكى، ئىنسانلارنىڭ تاشقى گۈزەللىكى مەڭگۈلۈك ئەمەس. ئۇ يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن سەتلىشىپ كىشىلەر نەزىرىدىن ئاستا - ئاستا قالىدۇ. بىراق ئەدەپ - ئەخلاق، گۈزەل پەزىلەت مەڭگۈ نۇر چېچىپ تۇرىدۇ. شۇڭا، سەندىن كۈتىدىغىنىم ئەدەپ - ئەخلاقنى ئۆزۈڭ-گە يار قىلغىن، ئۆزگىلەرنى ھۆرمەت قىل، كىچىكلەرنى ئىز-زەتلە، تىلىڭنى يامان سۆزلەردىن يىراق قىل، دىيانەتلىك بول، دىلىڭنى پاك تۇتقىن، ئۇنىڭدا قانداقتۇر چىرىكلىكنىڭ ئىللەتلە-رى يىلتىز تارتىپ قالمىسۇن.

تاتلىق سىڭلىم، هايالىق بولغىن. بىر قىز ئۇچۇن ئېيتقاد-

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

دا، هايالىق بولۇش ئەڭ ئېسىل پەزىلەت. هايا ئارقىلىق بىر قىزنىڭ قانداق قىز ئىكەنلىكىنى بىلىۋالغىلى بولىدۇ. هايا تەڭرى ساڭا ئاتا قىلغان تەبىئىي گۈزەللىكىڭنى تېخىمۇ ژاينغا يەتكۈزۈپ، سېنى رىۋايەتلەردە تەسۋىرلەنگەن پەرىشتە تۇسىگە ئېلىپ بارالايدۇ.

ئوماق سۆگلىم، بۇگۈن سېنىڭ 18 ياشقا تولغان كۈنۈڭ، تۇغۇلغان كۈنۈڭ قۇتلۇق بولسۇن! قەلبىڭدە ياشلىق ئۇچقۇنلىرىنىڭ ئۇرغۇپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى، ئەقىل سەزگۈلىرىڭنىڭ ئەتراپىڭدىكى هەر خىل ناتونۇش شەيئىلەرگە بولغان قىزىقىشىنىڭ بارغانسېرى ئېشىپ بېرىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرۇۋاتىمەن. ئارىمىزدا ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي ياشلىق باهارىنى ژاقىتسىز سۇلدۇرۇۋاتقان، پۇشايماندا ئەلەملىك كۆز ياشلىرىنى تۆكۈۋاتقان بەزى قىزلارنى كۆردۈم. ئۇلارغا بەكمۇ ئېچىنىمەن هەم سېنىڭ شۇنداق قىزلاردىن ئىبارەت ئېلىشىڭنى ئۈتۈنىمەن.

جېنىم سۆگلىم، كەلسە - كەلمەس سورۇنلارغا قەدەم باسمىغىن. شېرىن سۆزلەرگە ئالدانما. كىيىنىشكە دىققەت قىل، قانداقتۇر كۆزلەرنى ئالىچەكمەن قىلىۋېتىدىغان، ئادەتتىن تاشقىرى قىسقا، هەررەڭ - سەررەڭ كۆڭلەكلەرنى كىيمىگىن. چاچلىرىڭنى هەم يۇزلىرىڭنى ئالىيېشىل بويۇملىپ ئەجنەبىيچە گۈزەللىككە مەستانە بولمىغىن. بىلسەڭ، تەڭرى ئاتا قىلغان شۇ تەبىئىي گۈزەللىكىڭ بىلەنمۇ سۈنئىي ئۇسۇلدا پەردازلانغان گۈزەللەردىن نەچچە هەسسە گۈزەلسەن. شۇڭا دەيمەن: گۈزەللىكىڭگە كۆز تەگمىسۇن!!

ئەقىللىق سۆگلىم، ئۆزۈڭنى سۆي، ئۆزۈڭنى قەدىرلە. چۈنكى، ئۆز - ئۆزىنى سۆيمىگەن ژە قەدىرلىمىگەن كىشى مەڭگۈ باشقىلارنىڭ سۆيۈشىگە ژە قەدىرلىشىگە ئېرىشەلمەيدۇ. قەلبىڭگە مىللىتىمىزنىڭ ئىشچان، باتۇر، جاسارەتلىك، ئىرادىلىك، ئەدەپ - ئەخلاقلىق، ئەقىللىق قىزلىرى نۇزۇگۇم،

ئامانىنساخان، تۇماريس، رىزۋانگۇللەرنىڭ ئېسىل پەزىلەتلىرى-
نى مۇجەسسەملىگىن.
چېچەن سىڭلىم، ئىلىم - پەن بىلىملىرىنى هارماي ئۆگەن-
گىن «ياشلىق چېغىڭ — ئالتۇن چېغىڭ» دەپ توغرا ئېيتقان.
ئەتراپىڭدىكى ئۆزگىرىش ياساۋاتقان جەمئىيەت ۋە قىزىقارلىق
تەبىئەت هادىسىلىرىنىڭ ماهىيەتلىرىنى چۈشىنىشكە ئىنتىلىۋات-
قان كىچىككىنە يۈرىكىڭنىڭ ئۇلۇغۋار ئارزۇ - ئارمانلارغا تول-
غانلىقىنى كۆڭلۈم سېزىپ تۇرۇۋاتىدۇ. تىرىشقىن سىڭلىم،
ئۆگەن، گۈزەل ئارزۇ - تىلەكلىرىڭنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا،
ئىلىم - پەننىڭ يۈكسەك چوققىسىغا چىقىشقا، كەلگۈسىنىڭ
خوجايىنى بولۇشقا تىرىشقىن، هارماي ئىزدەن.
سىڭلىم، ئۇشبۇ مىنۇتلاردا قەلبىمنىڭ هاياجانغا تولغانلى-
قىنى سەنمۇ هېس قىلىپ بولغانسەن. شۇنداق! مەن هەقىقەتەن
مۇ هاياجانلىنىشقا هەقلىقمەن. چۈنكى، شۇ تاپتا مەن مىللىتىم-
نىڭ يۈكسەك ئىلىم - پەن بىلىملىرىنى ئۆزىگە مۇجەسسەملە-
گەن، قىيىنچىلىققا باش ئەگمەيدىغان، كەلگۈسىگە ئۈمىدۋار
قارايدىغان، ئىرادىلىك، جاسارەتلىك، ئەدەپ - ئەخلاق، هايا-
لىق، ئىسمى - جىسمىغا لايىق بىر «ئۇيغۇر قىزى» نى كۆرۈۋاتا-
قاندەك بولۇۋاتىمەن ...
ئوماق سىڭلىم، ۋەتەن، خەلق ۋە مىللەت سەندىن زور
ئۈمىدلەرنى كۈتمەكتە. كەلگۈسىدە ئەقىل - پاراسەتتە كامالەتكە
يەت! مەن سەندىن پەخىرلىنەي، ئاتا - ئانام چېهرىدە شادلىق
كۈلكىسى جىلۋىلەنسۇن، خەلقىم ۋە مىللىتىم چەكسىز سۆيۈ-
نۈش ئىلكىدە سېنى بېشىغا ئېلىپ كۆتۈرسۇن!
سىڭلىم، كەلگۈسۈڭ پارلاق، ئاشۇ ئەگرى - توقايلىققا
تولغان يولۇڭدا جاپا - مۇشەققەتلەر ساڭا خىرىس قىلماقتا.
بىراق، شۇنىڭغا ئىشىنىمەنكى، ئىلىم - پەن ئۆگىنىشكە ئوت-
تەك قىزغىن ئىشتىياق باغلىساڭ ئۇلار ئۇستىدىن غالىب كېلە-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

لەيسەن!
خەير سىگلىم، ساڭا ئاقيول تىلەيمەن!

2003 - يىلى 14 - ماي، ئۈرۈمچى

# خەير، يۇلتۇزۇم

(نەسر)

## دىلىيار پەرھات

ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

ئۇ ئاسمانغا تىكىلدى. خۇددى يۇلتۇزلارنى، بىپايان كېچە ئاسمىنىنى ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغاندەك ئاسمانغا تويماي قارىدى.

سانسىزلىغان يۇلتۇزلار ئۇنىڭغا تىكىلمەكتە، كۆز قىسماقتا. ئۇ بولسا ئۆزىنىڭ يۇلتۇزىنى ئىزدىمەكتە. ئاۋۇمىدۇ؟ ياق ئەمەس. ئاۋۇ چاقناپ تۇرغان يۇلتۇزمىدۇ يا، ياق، ئۇمۇ ئەمەس، ئەمىسە؟! ... ھە! ئۇ تاپتى. ئۇ ئاشۇ سانسىزلىغان يۇلتۇزلار ئىچىدىكى ئەڭ ئاجىز يورۇپ لىپ - لاپ قىلىۋاتقان يۇلتۇزنى ئۆزىنىڭ يۇلتۇزى دەپ قارىدى ھەم ئۇنىڭغا پىسسىكىندە كۈلۈپ قويدى.

رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشچە، ھەرقانداق بىر ئادەمنىڭ بىر-دىن يۇلتۇزى بولىدىكەن. ئۇ شۇ ئادەمنىڭ كەلگۈسى ئىكەن. يورۇقلۇقنىڭ كۈچلۈك - ئاجىز بولۇشى شۇ ئادەمنىڭ كەلگۈسى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك ئىكەن.

ئۇ ئويلايتتى. گەرچە ئۇ تاللىغان يۇلتۇز ھەم كىچىك،

هەم ئاجىز يورۇسمۇ بىراق، ئۇ بىر نەرسىگە چوڭقۇر ئىشىنەتتى. ئۇ بولسىمۇ ئاشۇ يۇلتۇز ھامان بىر كۈنى ئەك يورۇق يۇلتۇزغا ئايلىنالايدۇ.

ئۇ يەنىلا كەك كەتكەن كېچە ئاسمىنىغا، ئېتىزلارغا، ئەتراپقا تويماي قارىماقتا. ئۇ كۈلدى. قاقاقلاپ كۈلدى. خۇددى ھېچقاچان بۇنداق ئېچىلىپ كۈلۈپ باقمىغاندەك خۇشال كۈلدى. ئۇنىڭ كۈلكىسىدىن ئۆتكەن كۈنلىرىنى ئەسلەۋاتقانلىقىنى ياكى كەلگۈسى ئۈلۈغۋار غايىلىرى، كەلگۈسى پارلاق ئەتىسى، مۇڭۇپ-پەقىيىتى ئۈچۈن كۈلۈۋاتقانلىقىنى پەرق قىلغىلى بولمايتتى ...

ئۇ ئاستا پىچىرلىدى: خەير يۇلتۇزۇم، سەن چوقۇم چولپان يۇلتۇز بولالايسەن!

2004 - يىلى 24 - مارت، ئۈرۈمچى

## ئانامنى سۆيىمەن

(نەسر)

روزى ئىبراھىم

**قىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت**

«ئولتۇرۇپ ئويلىنىمەن، ھەر كۈنى زارلىنىمەن، ھەر كۈنى ئولتۇرۇپ ئويلىنىپ كېتىمەن. تەڭرىنىڭ چاقچاقلىرىغا زارلىنىمەن. تۇرمۇشنىڭ ئىنسىق - سوغۇقىغا چىدىيالماي ئازابلىنىمەن، ئۆتكەن ھەر كۈنىنى ئەسلەپ پۇشايمان قىلىمەن».

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئانا، سەن مېنىڭ ھاياتىم، بارلىقىم، تومۇر ۋەمدا جۇش ئۇرۇپ ئېقىۋاتقان قېنىم ئىدىڭ. سەن بولغاچقىلا بۇ دۇنيادا ئۆزۈمنى ئەڭ بەختلىك. شۇنداقلا ئەڭ خۇشال - خۇرام ھېس قىلاتتىم. ئېھ، ئانا سەن پۈتۈن يەرنى يورۇتۇۋاتقان قۇياشتەك مېنىڭ ئۆمۇرلۈك يولۇمنى يورۇتقۇچى مەڭگۈ ئۆچمەس مايا ك ئىدىڭ.

ھەممە نەرسە بار چېغىدا ئانچە قەدرى يوق. بىراق، يوقال- غاندا باشنى يەرگە ئۇرۇپ زارلانغان بىلەنمۇ ئورنىغا كەلمەيدىغان- لىقىنى سەزگەندە، مەن بەكلا كېچىككەنىدىم. سەنسىز بۇ كۆن- لەرنىڭ قانداق ئۆتىدىغانلىقىنى، سەنسىز ھالىمنىڭ قانداق بو- لىدىغانلىقىنى ھېس قىلمۇاتىمەن. ئانا مېنى كەچۈرگىن. سې- نىڭ مەن ئۈچۈن ئاققۇزغان تەرلىرىڭنى، ھاياتىڭنىڭ بەدىلىگە مېنى ئارزۇلاپ باققانلىقىڭنى، چەكسىز ئىللىق مېھرىڭ بىلەن قارىغانلىقىڭنى، مەن يىغلىسام يىغلىغانلىقىڭنى، خۇشاللىقىمغا تەڭ جور بولغانلىقىڭنى، باشلىرىمنى كۆيۈمچانلىق بىلەن سې- لىغانلىقىڭنى، مېنى دەپ يۈزلىرىڭگە قورۇقلار چۈشكەنلىكىنى بىلمەپتىمەن. ئېھ، ئانا مېنى كەچۈرگىن. ساڭا، قانتىق گەپ- لەرنى قىلىپ، كۆڭلۈڭنى رەنجىتكەنلىكىمنى، مەن ئۈچۈن قىلغانلىرىڭنى بىلمەي دىلىڭغا ئازار بېرىپ قويغانلىقىمنى، نە- سىھىتىڭگە قۇلاق سالماي قىلغان بەڭۈاشلىقىمنى كەچۈرگىن ... ئەمدى ئويلىسام ئۇ بەڭۈاشلىقلارنىڭ نېمە پايدىسى بار ئىكەن. ئانا مەن سېنى سۆيىمەن. سېنىڭ مېھرىڭگە، ماڭا بولغان كۆيۈمچانلىقىڭغا تەشنامەن. ئانا مەن سېنى ئۇلۇغلايمەن. ھەر تىنىقىمدا سېنى ئەسلەپ ئۇنسىز توۋلايمەن. رەھىمسىز تەقدىر- گە، ئىچ - ئىچىمدىن ناله قىلىمەن. تۇرمۇشنىڭ ئېغىر - يېنىكىگە چىدىماي، ئاققان ئازابلىق ياشلىرىمنىڭ تامچە - تامـ- چىلىرىدىن سېنى ئەسلەپ، سېنىڭ جاپا - مۇشەققەتكە چىداپ، مېنى قاتارغا قوشقانلىقىڭنى چۈشىنىپ يەتمەپتىكەنمەن. سېنىڭ

قەدرىگە يېتىپ نەپسىگە ھەمنەپەس بولسام بوپتىكەن. ئۆتۈپ كەتكەن ئىش زادىلا قايتىلانماس، ئەمدىلىكتە «پۇشايمان ئالمىدىغان قاچا يوق».

سېنىڭ ئالدىڭدا ماڭا بەرگەن بىر تېمىم سۈتۈڭنىڭمۇ قەرزىنى ئادا قىلالمىغانلىقىمغا ئۆكۈنىمەن. سېنىڭ بىباھا قەدرىگە يەتمەپتىكەنمەن. مېنى كەچۈرگىن. مەن سېنى چىن دىلىمدىن سۆيىمەن.

يۇلتۇزلار چاقناۋاتقان تىپتىنچ قاراڭغۇ كېچىدە «ئانا ...» دەپ پۈتۈن ئاۋازىم بىلەن توۋلىغىنىمدا، بىر قىسىم ئاۋازلار قايتىپ كېلىپ قۇلاق تۈۋىمدە جاراڭلايتتى. ھايات شۇ ئاۋازلارغا ئوخشاش يەنە بىر قېتىم قايتىپ كەلگەن بولسا، ئۇنداقتا نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە! ئانا، جېنىم ئانا ئۇ چاغدا سېنىڭ ئالدىڭدا ئادا قىلالمىغان بۇرچلىرىمنىڭ بەدىلىگە ئۆمۈر بويى ئايىغىڭدا تىزلىنىشقا رازى ئىدىم. سېنى رازى قىلىش ئۈچۈن ھەتتا يۈدۈپ مەككىگىمۇ يەتتە رەت ئاپىرىشقا مەن تەييار. بىراق، سېنىڭ ئۇلۇغلۇقۇڭنى، ئېسىل خىسلىتىڭنى، ئالىيجاناب روھىڭنى ھېس قىلغان چاغدا ئاللىبۇرۇن كېچىككەنىدىم. مەن ھەر كۈنى مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپلا ئالدى بىلەن سەن دائىم قىلىدىغان ئىشلارنى، يەنى ئۈستەللەرنىڭ ئۈستىنى سۈرتىمەن، قازان ـ قومۇچلارنى يۇيىمەن. ئۈستەل ئۈستىنى سۈرتۈۋاتقان چېغىمدا، سېنىڭ سۈرتكۈچ ئۈستىدە ئويناۋاتقان ئىشچان قوللىرىڭ، تولا ئىشلەۋېرىپ بەللىرىڭنى تۇتقىنىڭچە تامغا يۆلەنگەن قىياپەتلىرىڭ كۆز ئالدىمدىن كەتمەيتتى. بۇرۇن سەن يۇيىدىغان كىيىملىرىمنى ئۆز قولۇم بىلەن يۇغاندا، خۇددى سېنىڭ يېنىمدا تۇرۇپ: «بالام، ئالدى بىلەن مۇنداق قىلىسەن، ئاندىن ...» دېگەندەك بىلىنىپ پۈتۈن ئىشتىياقىم بىلەن كىرىشىپ كېتىمەن. بۇرۇن سەن: «تازىلىققا دىققەت قىل، تازىلىقنى ئاسرا،

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

باشقىلارنىڭ ئەمگەك مېۋىسىنى قەدىرلە» دەيتتىڭ. مانا بۇلارنى ئەمدى ئادا قىلىۋاتىمەن. سەن بار چاغلاردا قىلغان بولسام سەن قانچىلىك رازى، خۇشال بولاتتىڭ. ھەر قېتىم ئۆي ئىچىنى تەپسىلىي كۆزەتكەندە ساڭا بولغان سېغىنىشىم تېخىمۇ كۈچىيەتتى. سەن ھەر كۈنى پولنى ئىككى قېتىم سۈرتەتتىڭ، شۇ سۈرتكىنىڭ بىلەن ئەينەكتەك قىلىۋېتەتتىڭ، مەن بەك كەپسىز بولغاچقا تازىلىققا دىققەت قىلماي ھەمىشە بۇزۇپ - چېچىپ يۈرەتتىم. ئەمدى سەن سۈرتكەن شۇ پولنى كۈندە ئىككى قېتىم زېرىكمەي ناھايىتى قىزغىش ئىلكىدە سۈرتىمەن. سۈرتۈپ بولۇپ، ئەينەكتەك پارقىرىتىۋەتكەن جايلاردىن سېنىڭ مېھرىبان لىققا تولغان چېھرىڭنى، يۈزۈڭدىكى قاپقارا مېڭىڭنى كۆرەتتىم ھەمدە سېيمايىڭنىڭ يوقاپ كېتىشىدىن قورقۇپ يەنە، يەنە سۈرتەتتىم. ئەمدىلىكتە بولسا مەن سېنىڭ جاپا - مۇشەققەتتىن قورقمايدىغان بىر چىن ئىنسان ئىكەنلىكىڭنى، كۆڭلى - كۆك سۈڭنىڭ دېڭىز - ئوكيانەك چەكسىز كەڭلىكىنى ھېس قىلىدىم. مەن سېنى چۈشەنمەپتىكەنمەن. مېنى كەچۈرگىن، مەن سېنى قەلبىمنىڭ ئەڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدىن سۆيىمەن.

«ئانىلارنىڭ مېھرى بىر دۇنيا،
ئىنسانىيەت تۇڭرۇكى ئۇلار.
ئانىلارنىڭ قەلبى بىر جەننەت،
ھاياتلىقنىڭ شۆھرىتى ئۇلار».

شۇنداق «ئانا» دۇنيادا ئەڭ ئۇلۇغ، ئەڭ كۆيۈمچان، ئەڭ ئاق كۆڭۈل چىن ئىنسان. ئىنسانىيەتنى يورۇتقۇچى ئەڭ نۇرلۇق چىراغ. چەكسىز ئىللىقلىقىڭدىن، ئۆچمەس مېھرىڭدىن يەر - جاھاننى يورۇتۇۋاتقان قۇياشمۇ خىجىلدۇر. مانا مۇشۇنداق بولغانلىقىڭ ئۈچۈن مەن سېنى سۆيىمەن. مەن سېنى

ئۇلۇغلايمەن. ساڭا چىن قەلبىمدىن چەكسىز تەشەككۇر ئېيتىمەن.

جېنىم ئانا ساڭا ئىشەنگىن، قەرزىمنى ئالدىڭدا ئادا قىلالمىغان بولسامۇ، مەن چوقۇم قەدىمنى رۇسلاپ سېنىڭ مەندىن كۆتكەن، ساڭا باغلىغان ئۈمىد - ئارزۇلىرىڭنى ئادا قىلىشقا تىرىشىمەن. سېنىڭ مەن ئۈچۈن تارتقان جاپالىرىڭ بەدىلىگە بىر ئۆمۈر زېھنىمنى، يۈرىكىمنى ۋەتەنگە بېغىشلايمەن. ساڭا بەرگەن كۈچ - قۇۋۋىتىڭ بەدىلىگە ۋەتەنگە بىر كىشىلىك تۆھپەمنى قوشۇپ، بارلىقىمنى خەلقىگە بېغىشلاپ، سېنى مەڭگۈ ياد ئېتىمەن.

## ئەتىنىڭ ئىجادچىسى، تۇنۇگۈنىڭ گۈركارى — بۈگۈن

(مۇھاكىمە ماقالىسى)

### بۇ ۋەقەرىيەم مۇھەممەت

### ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

ئۆتمۈش، بۈگۈن تەكرارلىنامدۇ؟ مەن تۇنۇگۈن بىلمەي - بىلمەي قىلغان خاتالىقلىرىمنىڭ ئورنىنى تولدۇرالايمەنمۇ؟ تۇنۇگۈنكى باسقان خاتا قەدىمىم، قەلبىمدە قالدۇرغان جاراھەت ئىزلىرىنى تەلتۆكۈس يوقىتالايمەنمۇ؟ مەن تۇنۇگۈنگە قارىغاندا تېخىمۇ ياش، تېخىمۇ ھاياتىي كۈچكە تولغان بولالايمەنمۇ؟ ئەگەر تۇنۇگۈن ھاياتىمدىكى ئەڭ ئاخىرقى كۈن بولسا مەن ئۇنى قانداق ئۆتكۈزدۇم؟ ناۋادا بۈگۈن ھاياتىمدىكى ئەڭ ئاخىرقى كۈن بولسىچۇ؟

مانا بۇ بىز ئەسىر ھالقىغان دەۋردىكى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئويلىنىشقا تېگىشلىك مۇھىم بىر مەسىلە.

ھەممىگە ئايان، ئىنسانىنىڭ قىسقىغىنا بۇ ھاياتلىق مۇساپىسى تۇنۇگۈن، بۈگۈن ۋە ئەتىدىن ئىبارەت ئۈچ كۈندىن تەركىب تاپقان بولىدۇ. سانسىزلىغان تۇنۇگۈن، بۈگۈن ۋە ئەتىلەرنىڭ ئۈن - تىنىشسىز بىر - بىرىنى قوغلىشىپ ئۆتۈشى بىلەن تەڭ، ئىنسانىنىڭ چەكلىك ھاياتىمۇ بىر قەدەم - بىر قەدەمدىن ئاخىرلىشىدۇ. كۆز ئالدىمىزدا بۇ يورۇق دۇنيا بىلەن مەڭگۈلۈك خوشلىشىپ كېتىۋاتقانلارنى كۆرگىنىمىزدە، بۇ قىسمەت خۇددى باشقىلارغىلا ئاتالغاندەك، بىز ئۇچۇن تېخى بالدۇرەك ھېس قىلىمىز. ئۆزىمىزنىڭمۇ ھامان بىر كۈنى ئۆلۈپ تۇگەيدىغانلىقىمىزنى بىلىپ تۇرساقمۇ، ئەمما ئۇنى ھەقىقىي كۆڭلىمىزدە ئېتىراپ قىلماي، يەنە «ئەتە» بارغۇ، «ئەتىنىڭ ئەتىسى» بارغۇ دەپ ئۆزىمىزگە تەسەللى تاپىمىز.

ھايات بىر قىيانلىق دەريا، ئۇ ئۆز نۆۋىتىدە يەنە ھاياتنىڭ چىن مەنىسى بىلەن ياشىغان ئىنسانلار ئۇچۇن مەڭگۈلۈك «پائالىيەت سورۇنى». ئەنە شۇ قىيان باغرىدا، ئەنە شۇ «پائالىيەت سورۇنى» دا يۈكسەك شىجائەتلىك، قابىل سەركەردىلەر بۈگۈننى ئۆز تىرىشچانلىقى بىلەن بويسۇندۇرىدۇ. ئەتىنى تەر تامچىلىرى بىلەن يارىتىدۇ. ئىرادىسىز، قورقۇنچاقلار تۇنۇگۈن ئۇچۇن ھەسرەت - نادامەت چېكىدۇ، ھۇرۇن - تەييارتاپلار ئەتىنى بىر ئىزىدا ئولتۇرۇپ كۈتىدۇ. ئەنە شۇنداق ئوخشىمىغان رەۋىشتە ھاياتلىق كالېندارىمىز بىردىن - بىردىن ۋاراقلىنىپ مەڭگۈلۈك يېپىلىدۇ.

بىزنىڭ سانسىزلىغان بۈگۈنلىرىمىز بولغان ھەم بولۇۋاتىدۇ. ئەمما، ئۇلار بىزگە تۈيدۇرمايلا ئارقا - ئارقىدىن بىز ئۇچۇن يايغان بىر كۈنلۈك «ھايات پايانداز»نى يىغىشتۇرۇپلا تۇنۇگۈنگە، ئۆمۈر ئىسالىمىزنىڭ ئەسلىمە قۇرلىرىغا ئايلاندى.

ئەتە بولسا بىزگە بىر «سىرلىق تېپىشماق» ، ئۇنىڭ بىزگە قانداق يېڭى - يېڭى جاۋابلارنى، يېڭى - يېڭى سوۋغىلارنى ئېلىپ كېلىشى بىزگە تېخى قاراڭغۇ.

بۇگۈن — بىز ئۇچۇن بىر يېڭى قەدەم. چۇنكى بىزنىڭ يورۇق ئالەمگە «ئېڭە» لەپ كۆز ئېچىشىمىزمۇ، مۇرەككەپ، تىلسىملىق، «تۇرمۇش يولى» غا ئالغان تۇنجى قەدىمىمىزمۇ بۇ- گۈندىن باشلىنىدۇ. ئۇلۇغۋار ئارزۇ - ئىستەكلىرىمىزمۇ، گۈ- زەل ئەتىمىز ئۇچۇن ئىزدىنىش، كۇرەشلىرىمىزمۇ ... بۇگۈندىن باشلىنىدۇ.

سانسىزلىغان بۇگۈنلىرىمىز ئويۇن - تاماشا ياكى خاپىلىق بىلەن ئۆتۇپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن. «خۇشاللىق پەردىسى» بىزگە كۇلۇپ باققىنىدا بىز ئۇ «بۇگۈن» لىرىمىزدىن شادلا- نىپ، ئۇنىڭ قانداق ئۆتۇپ كەتكەنلىكىنىمۇ سەزمەي قالدۇق. قايغۇ - ئەلەملەر كۆڭلىمىزگە سايە تاشلىغاندا، ئۇ «بۇگۈن» لىرىمىز شۇنچە تەستە، تەستە ئۆتۇپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن. ئاسان ئۆتۇپ كەتسىمۇ، تەستە ئۆتۇپ كەتسىمۇ بەربىر ئۆتۇپ كەتتى. ئۆزىمىزنى بىر ئىشلارغا ئاجىز ھېسابلىغاندا، جەبىر - مۇشەققەت تاغلىرى ئۇستىمىزگە يېقىلغاندا بىز «ئەتە» گە تەل- مۇرىدۇق. ئۇ ئەتە بىز كۇتكەن «ئىلاھىي قۇدرەت» نى بېرەلمە- گەنده يەنە ئەتىگە، يەنە بىر ئەتىگە تەلمۇرىدۇق ...

بىزنىڭ ئۆتۇپ كەتكەن تۇنۇگۇنلىرىمىزمۇ بۇگۈن بولغان، بۇگۈن تۇنۇگۇن بولغان كۇنى بىز تەلپۇنگەن، بىزگە «تېپىش- ماق» تۇيۇلغان «ئەتە» لەرمۇ بۇگۈن بولىدۇ. ئەنە شۇنداق تۇنۇ- گۈن ، بۇگۈن ۋە ئەتىلەرنىڭ رېتىملىق ھالدا بىر - بىرىنىڭ ئورنىغا ئالمىشىپ، بىر - بىرىنى توختىماي قوغلاپ ئۆتۈشى بىزنىڭ غەمسىز، شادىمان، سەبىي بالىلىقىمىزنى يىراقلارغا ئېلىپ كەتتى. ئېھتىمال بۇ «رېتىملىق سۇرئەت» يەنە بىزنىڭ ساماۋى ھېسلارغا باي بۇ گۈزەل ياشلىق باھارىمىزنىمۇ، نەۋقە-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

رانلىقمىزنىمۇ ئۇن - تىنسىزلا يىراق - يىراقلارغا ئېلىپ كېتىشى مۇمكىن. ئەنە شۇ چاغلاردا بولسا بىز «ئۆتكەن هېلىقى بىر كۈنلەردە ...»، «هېلىقى بىر چاغلاردا ...» دەپ ئۆتمۈشنى ئەسلەش، «ئەتە قانداق بولار ...» دەپ ئەتىگە سېغىنىش ئىلكىدە بۈگۈننى ئۆتكۈزۈۋېتىمىز مۇمكىن.

ئەنە شۇ خىيالىي ئەسلەش ۋە سېغىنىشلارنىڭ بىزگە بىرە-لەيدىغىنى نېمە؟! ئۇلارنىڭ بىزگە بېرىدىغىنى پەقەت سېغىنىش لەززىتى ياكى پۈشايمانىنىڭ ئاچچىق هەسرىتىلا، خالاس.

تېخى «ئون گۈللىنىڭ بىرىمۇ ئېچىلمىغان» بىز ياش ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىغا نىسبەتەن ئېيتقاندا بىزنىڭ يەنە ساد-سىزلىغان بۈگۈنلىرىمىز، ئەتىلىرىمىز بار. ئەمما، ئىنسانىنىڭ چەكلىك هاياتىغا نىسبەتەن ئېيتقاندا ئۇ بۈگۈنلەر چەكلىك بۈ-گۈن، ئۇ ئەتىلەرمۇ چەكلىك ئەتە ...

بۈگۈن — بىز ئۆچۈن پۈرسەت ...

بۈگۈن — ئۇ يەنە بىزگە قىلىنغان سۇئال ...

## «يېقىملىق ناخشا»

(نەسر)

بۈمەريەم ئابلىمىت نەسىمى

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

ناخشا، ئۇ هىجران ئۇچقۇنىنى يانغىنغا ئايلاندۇرغۇچى، مۇڭلانغان دىللارنى بىر - بىرىگە تۇتاشتۇرغۇچى، كۆڭۈللەرگە هۇزۇر بېغىشلىغۇچى مۇڭلۇق كۈي.

ئۇ شىپائىي زەمزەم. زارلانغان قەلبىگە دورا بولغۇچى.

ئۇ شاراب. قەلبىلەرنى مەست قىلىپ، خۇش - كەيپ قىلـ
غۇچى.

ناخشا — ئۇ پەرۋازدىكى قۇشتەك ئەركىنلىكى بىلەن، ئەلـ
لەي كۆيىدەك سېھرىي مۇڭى بىلەن دىللارنى ئېرىتكۈچى.

مۇڭلۇق كۈي، مۇڭلۇك لىرىكا. كۆكتە، زېمىندا، بۇلـ
بۇل ئاۋازىغا جور بولۇپ ياڭرىماقتا. گويا ئۇمۇ بۇلبۇلدەك،
مەشۇقىنى ئويغىتىۋاتقاندەك ... ئۇ ھىجران چۆلىدە تەنھا يۇرگۈـ
چىنىڭ ئازغۇن خىيالىمىدۇ؟ ! دىدارلىق پەيتىدىكى سېغىنىشـ
لىرىڭ، يۈرەكلەرنى لەرزىگە سالىدىغان يالقۇنلۇق ئەكچىشلىرىمـ
دۇ؟ !

ئەنە، سەبىيلەرمۇ مۇڭلۇق ناخشا ياڭرىتىۋاتىدۇ. قونچىقـ
نى كۆيلەۋاتىدۇ. يالغان بالىسىنى بەزلەۋاتىدۇ. ئويۇنچۇقلىرىـ
نى ماختاۋاتىدۇ. ئۇلارمۇ، مۇڭغا چۆمگەن، پاك، سەبىي روھـ
لىرىڭ مامۇق باغرىدا ھۇزۇر سۈرۈۋاتقاندەك ...

ئەنە، ئېتىز بويلاپ دېھقان ئاكام «قاپقارا قوي كۆزلۈكۈم»
نى ئېيتىۋاتىدۇ. ياشلىقىدىكى تۇنجى ۋىسال ئۇچقۇنلىرى، يۈرـ
كىدە قايتىدىن بىخ سۈرگەندەك ...

بىر ئۇلۇغ ئانا، بالىسىنى پەپلەپ، ئەللەي ناخشىسىنى
ئېيتىۋاتىدۇ. خۇددى مېنىڭ ئانامدەك، ھەممىمىزنىڭ ئانىسـ
دەك ...

ئەزىم دەريالار، شاۋقۇنلۇق دېڭىزلار، قىرغاقلارنى باغقاش
ئېتىپ، «شىلدىر - شىلدىر سۇلار» ناخشىسىنى ئېيتىپ،
قىيالارنى سۈيۈۋاتىدۇ. زېمىن، ئەڭ پاك سۆيگۈنى ئۇلارغا ئاتا
قىلغاندەك ...

مەنمۇ ناخشا ئېيتتىم. قۇشلارغا جور بولۇپ، دەريا، كۆلـ
لەرگە تەڭكەش بولۇپ.

ۋاھالەنكى، ھەممە، زېمىنغا مۇراجىئەت قىلىۋاتىدۇ. تېـ
ڭىرقاشنى پاچاقلاپ، «ئىلىم قەسرىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىشقا

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

تەييارلانغىن!» دېگەندەك ...

گۈگۈم تېلىقىشلىرى، تاك تورغىيىنىڭ ساداسىغا جور بولسۇن دەۋاتقاندەك ...

مۇقەددەس تۇپراقىمۇ كۆلۈۋاتىدۇ، ھەربىر ناخشا ئۇنچىلىرى، ئىلىم ـ پەن باھارىدا پارلاپ تۇرغاندەك ...

يېقىملىق ناخشىلار ياڭرىماقتا. بۇ، ھايات قەسىدىسىنىڭ ياڭراق چۇقانىمىكىن ...

ۋە ياكى زېمىننىڭ جاراڭلىق ئاۋازىمىكىن ...

# ئاخىرقى ئۆتۈنۈش

(نەسر)

## كۈسەنئاي

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

جالاھىدىن، قانداق ئەھۋالىڭىز؟ ئوقۇش بىلەن ئالدىراشمۇسىز؟ تۇرمۇشىڭىز خاتىرجەم كېتىپ بارامدۇ؟ بىز كۆرۈشمىگىلى يەتتە يىل بوپتۇ. تۇرمۇشۇمدىكى تۈيۇقسىز يۈز بەرگەن پاجىئە تۈپەيلى سىز بىلەن ئالاقىلىشىشقا ئامالسىز قالدىم. مانا بۈگۈنگىچە كۆرۈشەلمەي تۇرۇپتىمەن. مەندىن ئەھۋال سورىسىڭىز قەدىر ئەھۋال ياخشى تۇرۇۋاتىمەن.

ئوقۇش بىلەن ئالدىراشلا يۈرۈيمەن. جالاھىدىن، قايسى كەسىپ، قايسى مەكتەپتە ئوقۇۋاتقانلىقىمنى بەك بىلگۈڭىز بارغۇ دەيمەن. مەن ھازىر شىنجاڭ پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدا ئوقۇۋاتىمەن. مانا، ھايات ـ ھۈيت دېگۈچە تۆت يىل ئۆتتى. ۋاقىت نېمىدېگەن تېز ئۆتكەن ـ ھە!

جالاھىدىن، ئېسىگىزدىمۇ، بىز ئۇچراشقان ئاشۇ چەت سەھرا، بىز ئاشۇ يەردە تۇنجى كۆرۈشكەنىدۇق. شۇ ۋاقىتتا مەن سىز- دىن، دوستلار شۇنچە يىراقتا ئايرىلىپ تۇرسىمۇ، يەنە بىر - بىرىنى ئويلىشىپ ئاۋۇالقىدەك ئۆتەلەمدۇ؟ دەپ سورىغانىدىم. بۇ سوئال 17 ياش چېغىمدىكى بىراۋغا ۋە ئۆزۈمگە قويغان تۇنجى سوئالىم ئىدى. ھېلىمۇ ئېسىمدە، سىز گۈزەل باشلانغۇچ مەك- تەپنىڭ پراكتىكىغا كەلگەن ئوقۇتقۇچىسى ئىدىڭىز. مەن كۈندە سىزگە تاماق توشاتتىم. ئاشۇ يىلى ئىككى ئايلىق يازلىق تەتىل بەك كۆڭۈللۈك ئۆتكەن. سىز خىيالچان ھالدا ماڭا ئۇزۇندىن - ئۇزۇن مەنىلىك قاراپ، نېمىلەرنىدۇر سوراۋاتقاندەك تىكە- لىپ قالاتتىڭىز. جالاھىدىن، مومام تۇغۇپ كەتكەندىن كېيىن خېلى ۋاقىتلار ئۆتتى. شۇ ئارىدا گۈزەل يېزىسىغا بېرىپ باقماپ- تىمەن. سىز كېتىپ ئۇزۇن ئۆتمەي ئۆيدە نۇرغۇن ئىشلار يۈز بېرىپ كەتتى. ئاۋۇالقى كەپسىز، شوخ، ئەركە مەلىكىنىڭ تۇرمۇشىدا چوڭ ئۆزگىرىش يۈز بەردى. ھايات ماڭا ئازابنىڭ نېمىلىكىنى ھەقىقىي تونۇتتى. سىز بىلىسىز، دادام پېشقەدەم ماتارىپچى، ئۇ خىزمىتىنى جېنىنىڭ بارىچە ئىشلەپ يۈرتتا كۆز- گە كۆرۈنگەن. ئاشۇ كۈنى ئېسىگىزدىمۇ؟ بىزنىڭ ئۆيدە ئولتۇ- رۇش بولغانىدى. مەن دادامنىڭ خىزمەتداشلىرى ھەم ئۇرۇمچە- دىن كەلگەن مېھمانلار ئالدىدا ئۇسسۇل ئويناپ سىزنى تارتقانە- دىم. ئۇ 17 ياش ۋاقتىم ئىدى. سىز مېنى كىچىك، ھېچنېمە- نى بىلمەيدىغان بالا ھېسابلاپ، مېنىڭ سۆزلىرىمگە ئېرەن قىل- مايتتىڭىز. ئاپام سىزنى دائىم سوراپ تۇراتتى. «جالاھىدىن مۇئەللىم كېتىپتىمۇ؟» «دادام بىلىدىغاندۇ، مەن بىلمەيمەن» دەيتتىم - دە، يۈرىكىم جىغ قىلاتتى. جالاھىدىن، سىز «زەي- نەپ ھەدەم بەك ئاق كۆڭۈل ئايال، ماڭىمۇ ئامراق تېخى، دادىڭىز بولمىسا كۈندە كىرىپ تاماق يېسەم، سىزنى كۆرۈپ تۇراتتىم. ئۆزۈمنىڭ ئۆيىدەك بىلىنىدۇ. شۇ، لېكىن مەكتەپ

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

مۇدىرى سەل سۈرلۈك، قورقمەن» دېگىنىڭىزدە، «توۋا دەڭە، قورقمەن ئەمەس، ھۆرمەتلەيمەن دەك» دەيتتىم سىزگە ئوماق بېقىپ. يازنىك تازا ئىسسىق چېغى، كەچ كىرسىلا ئۆستەك بويىدا ۋەدىلەشكەن ئاشقىلاردەك بويۇن سوزۇپ سىزنى كۈتەتتىم. چۈنكى سىز ئاشۇ يولدىن ئۆتەتتىڭىز. بىر كۈنى بىز پاراڭلىشۇۋېرىپ كەچ كىرگەننى سەزمەي ئۆيگە قايتىپ، ئاپامدىن تازا تىل ئاڭلىغانىدىم. لېكىن، ئاپام تىللىسىمۇ كۆڭلۈمدە شۇنچىلىك خۇشال ئىدىم. چۈنكى، شۇ كۈنى سىز ماڭا، مەن مەڭگۈ ئۈنتۇپ كېتەلمەيدىغان مۇنداق بىر سۆزنى دېگەنىدىڭىز: بەرنا، دۇنيادا ئۆلمەيدىغان ئۇچ نەرسە بار، ئۇ بولسىمۇ ئېتىقاد، ھەقىقەت ۋە مۇھەببەتتىن ئىبارەت. بۇ سۆزلىرىڭىزنى ھازىرغىچە ئۇنتۇغىنىم يوق. جالاھىدىن، ئۆتكەن چاغلارنى قايتا ئەسلىگىنىمدە، ئاشۇ چاغدىكى ھېسسىياتىنىك مۇھەببەت ئىكەنلىكىنى، بۇ مۇھەببەتنى ئۇنتۇيالمايدىغانلىقىمنى ئويلىمىغانىكەنمەن. ئاشۇ چاغلاردا ئارىلىقىمىزدىكى ياش پەرقى تۇپەيلى، سىز مېنىك سۆيگۈمنى قوبۇل ئەتمەدىڭىز. ئۆزىڭىزنى ئەتەي ئېلىپ قاچتىڭىز، ئەمەلىيەتتە سىزمۇ مېنى سۆيەتتىڭىز، شۇنداق قىلىپ پراكتىكا ۋاقتىڭىز توشۇپ، بىز ئايرىلدۇق. مەن شۇنىڭدىن كېيىن ئالىي مەكتەپتە ئوقۇشقا بېرىپ سىزنى ئىزدەيمەن دەپ ۋەدە قىلغانىدىم.

مانا ئالىي مەكتەپكىمۇ كەلدىم. تۆت يىل ئۆتۈپ كەتتى. نەچچە ھەپتە ئالدىدا خەۋرىڭىزنى ئاران بىلدىم. بۇمۇ تەقدىر، نەچچە يىلدىن بېرى بىر مەكتەپتە تۇرۇپمۇ ئۇچرىشىپ قالماپتۇق. ھازىر سىز ياپونىيىدە ئوقۇشتا ئىكەنسىز. جالاھىدىن، بىلىمەن تۇرمۇشلۇق بولدىڭىز، بەختلىك ئائىلىنىك تۇڭرۇكى سىز. مەن ئېسىڭىزدىن كۆتۈرۈلۈپمۇ قالغانىدىمەن. يەتتە يىل ئاز ۋاقىتمۇ.

جالاھىدىن ئەمدى مەن بۇ يېقىنقى يىللاردىن بۇيان تارتقان

ئازابلىرىمنى، قاباھەتلىك چۈشكە ئوخشاش سەرگۈزەشتىلىرىمنى بۇ ئاددىي خەت ئارقىلىق سىزگە ئېيتىپ بەرمەكچىمەن. تولۇق ئوتتۇرىنىڭ 3 - يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان ۋاقتىم. دەل مۇشۇ چاغ مېنىڭ ئازابلىق تۇرمۇش يولۇمنىڭ باشلىنىشى، مېنىڭ ئېڭىمنىڭ ئويغانغان پەيتى بولۇپ قالدى. ئاپام ئۆزىنىڭ خىزمەتى ھەم تۇغمەس ئۆي ئىشلىرى بىلەن چارچاپ كېتىپ كۈندە كەچتە بالدۇر ئارام ئالاتتى. بىلىسىز، بىزنىڭ ئۆيگە كېلىپ كېتىدىغانلارمۇ كۆپ. دادامنىڭ ئۆيدە تۇرىدىغان ۋاقتى بەك ئاز، يېغىن، ئولتۇرۇش، ئۇ ئىش بۇ ئىش بىلەن ئالدىراشلا يۈرەتتى. كۆپىنچە ئاپام بىلەن ئىككىمىز ئۆيدە قالاتتۇق. دادام، ئاپام ۋە مەن ئۇچىمىز جەم بولساق ئۆينى چاك كەلتۈرۈۋېتەتتۇق. دادام دۇتتارنى چالسا ئاپام ناخشا ئېيتاتتى. مەن ئۇسسۇل ئوينايتتىم. باشقىلارنىڭ ئائىلىمىزگە مەسلىكى كېلەتتى. مەن ئالىي مەكتەپكە كەلگەندىن كېيىن قانداق ياشاشنى، ھاياتتىكى ئەگرى - توقايلىقلارغا قانداق بەرداشلىق بېرىشنى ئۆگىنىۋالدىم. مەن سىزنىڭ ئۆي - ئوچاقلىق بولغانلىقىڭىزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن تاكى ھازىرغىچە بىرەر قېتىممۇ قاقاقلاپ كۈلۈپ باققىنىمنى، ئىچ - ئىچىمدىن خۇشال بولغىنىمنى بىلمەيمەن.

مەن ئۆزۈمنى «قىزىل راۋاقتىكى چۈش» رومانىدىكى بايا-شات تۇرمۇشتىن بىراقلا ئايرىلىپ قالغان ئاشۇ بىر توپ پېرسو-ناژلاردەك ھېس قىلىمەن. ھازىر مەن كۈن بويى كۈندىلىك خاتىرە يېزىشلار بىلەن كۈننى ئۆتكۈزسەم كۆڭلۈم ئېچىلىپ قالىدۇ.

لېكىن بۇ ھاياتتىن ھازىرغىچە ماڭا نېسىپ بولغىنى مۇ-شۇنداق ئازاب - ئازمانلار بولۇۋاتىدۇ. بورانلار ھۇۋلايدۇ، چاچ-لىرىم ئۆز يۈزۈمنى توسۇپ ياشلىرىمنى سۈرتىدۇ.

بورانلار ھۇۋلايدۇ، مەن قاقاقلاپ كۈلىمەن. مېنىڭ قور-قىدىغىنىم، گۈلشەننى رەڭمۇرەڭ چېچەك بىلەن زىننەتلىگەن،

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

خۇش پۇرىقى بىلەن مەھلىيالىقىنىڭ ھېكمىتىنى تونۇتقان، ئەتىرگۈلگە بۇلبۇلنى، مەشۇقىغا ئۆز مەھبۇبىسىنى ئاشىق قىلغان مۇھەببەت ئىلاھى ساخاۋەتلىك ئەمەسكەن. مۇھەببەت شەپقىتىدىن سىرتتا قېلىش تىرىك ئۆلگەن بىلەن تەڭكەن ...

خەير، سىزگە بەخت تىلەپ بەرنادىن.

# كېچىكىپ ئاتقان قار

(نەسر)

## مۇنەۋۋەر مۇختەر

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت ئېسىمدە قېلىشچە، ئۆتكەن يىلى تۇنجى قاردا ئىشكىم ئالدىدىن ئۆتكەنىدىڭ. مەن ساڭا چۆچۈپ قارىغان شۇ دەقىقە، يەرگە ئېڭىشتىڭ. زادى نېمە بولغانلىقىنى ئويلاشقا ئۇلگۈرمەيلا، قاياقتىندۇر كەلگەن بىر ئوماق قېيىداشنىڭ تۇرتكىسىدە، سەن ئاتقان قارنى جاۋابسىز قالدۇرۇپ يۈگۈرۈپ كېتىپ قالدىم.

ئىككىنچى يىلى تۇنجى قار، قولۇمدا قار پومزەك، ساڭا قار ئاتماقچى بولۇپ كېتىپ بارىمەن. توساتتىن ئالدىمدىن چىقىپ كەلدىڭ. بىراق، قوللىرىم ھاۋادا بىھۇدە لەيلەپ قالغانلىقىنى ھېس قىلدىم. چۈنكى، يۈرىكىڭنىڭ ئۇدۇلىدا باشقىلار ئاتقان قارنىڭ ئىزى تۇراتتى...

سېلىنغان باش، قارلىق دالىدىكى يېگانە دەرەخ، ئەندىكىپ قېچىش، ساڭا ئاتماقچى بولغان قارنى ئاۋايلاپقىنا يۈرىكىمگە كۆمدۈم...

«خەير» دېمەيلا باش بۇرىلغىنىمدا، بۇنىڭدىن كېيىنكى ئازابلىق چۈشلىرىمدە قارىسىمان سەھەرنى قايتا كۆرەلمەيدىغانلىقىمغا ئىشەنگەنىدىم.

## مەن سېنىڭ سايەڭ

(نەسر)

### مېھرىگۈل روزى

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئىجتىمائىي پەن سىنىپىدىن، ستۇدېنت

ئەتىگەن ياغقان يامغۇر چۈشكە يېقىن توختىدى، يامغۇر توختىشى بىلەنلا كۆكتات ئالغىلى بازارغا ماڭدىم، ئەتراپ چۈمبىلىنى ئېلىۋەتكەن پەرىزاتتەك گۈزەللىشىپ كەتكەنىدى، توپا-چاڭدىن ئازاد بولغان ياپراقلار يېشىل ياقۇتتەك يالتىرايتتى، نېمىدېگەن ساپ ھاۋا ـ ھە! مەن تەبىئەتنىڭ ئەلچىسى باھار يامغۇرى قالدۇرۇپ كەتكەن ساپ ھاۋادىن كۆكسۈمنى تولدۇرۇپ نەپەس ئېلىپ مېڭىۋاتاقتىمەن.

تۇيۇقسىز يان كوچىدىن بىر قىز چىقتى. ئۇنى كۆرۈپ پاھ، دەپ توۋلىۋەتكىلى تاس قالدىم ۋە ئىچىمدە ئۇ قىزغا: ھەي، ساھىبجامال ئاسمانغا قارا، خۇددى سەن كېيىۋالغان ئەتلەس كۆڭلەكتەك ئاجايىپ چىرايلىق ھەسەن ـ ھۈسەن پەيدا بوپتۇ. ئۇ ئاسمانغا نېمىدېگەن ھۆسن قوشقان ـ ھە!

بۇ دۇنيادا ئاجايىپ ئىشلار بولىدىكەن، سەن كۆكتات دۇكىنىنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىنىڭ، مەنمۇ سېنىڭ ئارقاڭدىن كەلدىم، مەن ساڭا يەنە گەپ قىلىۋاتىمەن. كۆزلىرىڭنى نېمىگە ئوخشاتسام بولار؟ ئاي شولىسىغمۇ؟ مەھەللىمىزدىكى بولاقتە-

ئۇيغۇر كتاب توپلىغۇچى www.uyghurkitap.com

مۇ؟ ياق، ياق، بۇلارغا ئوخشاتسام ساڭا بەك ئادالەتسىزلىك قىلغان بولمامدىمەن. ھە تاپتىم، تاپتىم كۆكتىكى چولپانغا ئوخشىتاي! ئانارداەك مەڭزلىرىڭنىچۇ؟ زۇمرەتكە ئوخشاش ئويماق لەۋلىرىڭنىچۇ تېخى!

ئۇنىڭدىن چىقىۋاتقان سۆزلەرچۇ؟ سۆزلىشىڭ شۇنچە شېرىن ـ شېكەر، لەززەتلىك، جانغا ھۇزۇر، دىلغا راھەت! 41 تال ئۆرۈلگەن قاپقارا ئۆرۈمە چاچلىرىڭ، چىمەن دوپپىلىرىڭ نېمانچىۋالا چىرايلىق! ئورغاق كەبى قاشلىرىڭنى، تال ـ تال كىرپىكلىرىڭنى كۆرگەن ئادەم ئەس ـ ھوشىنى يوقاتماي قالمايدۇ. بىلەمسەن، شۇڭا ھەممە كىشى ساڭا ھەسەت قىلىدۇ. جاھاندا سەندىنمۇ ئۆز ئادەم بولماس! سەن كۆكتاتنى ئېلىپ ئارقاڭغا ياندىڭ. مەن يەنىلا ساڭا ئەگىشىپ مېڭىۋاتىمەن. تۇيۇقسىز بىر بالا مەھەللىدىن يۈگۈرۈپ چىقىپ تاشقا پۇتلىشىپ يىقىلىپ كەتتى. سەن يۈگۈرەپ بېرىپ ئۇنى يۆلىدىڭ، كىيىم ـ كېچەكلىرىنى قاقتىڭ ... مەن ساڭا شۇنداق دېدىم: «ئەي، گۈزەل ئۇيغۇر قىزى، سەن ھەقىقەتەن ئەخلاق، ۋاپا، مېھىر ـ شەپقەت تەختىدە كامالەت تاپقانسەن!»

سەن خېلى مېڭىپ بىر دەرۋازىنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدىڭ ۋە ئۆيگە كىرىپ كەتتىڭ، دەرۋازاڭدىن مارىسام، گىلەم توقۇپ ئولتۇرۇپسەن، بۇنى قانداق تەرىپلەي، تىلسىم ئاجىزلىق قىلىۋاتىدۇ. بىر جۈپ قولۇڭ گۈل ئەمەسمۇ، گۈل! شۇڭا چېۋەرلىكتە ئاشۇنداق شۆھرەت قازاندىڭ! سەن ئىشىكنى تۈگىتىپ، قولۇڭغا سۈپۈرگىنى ئېلىپ، ھويلا ـ ئارامنى سۈپۈرىدۇڭ، مەن ئىچىمدە: «ھارمىدىڭمۇ؟ بىرەدەم ئارام ئالساڭ بولمامدۇ؟» دېدىم. بىراق سەن توختايدىغاندەك ئەمەس، ھەي، ئىشچان ئۇيغۇر قىزى، ئەلنىڭ كۆزى!

كەچ كىرىپ تۇن پەردىسى زېمىننى ياپقاندىلا ئېسىمنى تېپىپ ئۆيگە ماڭدىم. ئىشىككە قىستۇرۇلغان گېزىتنى ئېلىپ

ئۆيگە كىرادىم. مانا، گېزىتتىكى 1 - بېتىدە يەنىلا سېنىڭ سۈرىتىڭ، سەن نېمىدېگەن ئۇلۇغ! ئايدەك يۈزۈڭگە بىلىمنى خال ئەتتىڭ، بىلىم دېگىزىدا ئۈزدۈڭ، بىلىمدىن چېكەڭگە گۈل قىستىڭ، ھەر ۋاقىت خەلقىنىڭ غېمىنى يەپ، ئۇلارنىڭ سۆيىدە ئاقتىڭ، غەلىبە شادلىقىغا چۆمدۈڭ، ئىلىم - ئېرپان گۈلزارىدا قىزىلگۈل بولۇپ جۇلالىدىڭ. ئەي گۈزەل ئۇيغۇر قىزى، سەن ھەقىقەتەن گۈزەل! ئەخلاق، ۋاپا، مېھىر - شەپقەت بابىدا كامال تاپتىڭ! پەن بىلەن پەردازلىنىپ ئاي جامالىڭنى ھەسسىلەپ نۇرلاندۇردۇڭ، چېۋەرلىكىنى ئۆزۈڭگە سايە قىلدىڭ.

مەن گەرچە سەندىن ئايرىلىپ ئۆز ئۆيۈمدە تۇرساممۇ، مەن يەنىلا سېنىڭ ئىزىڭدىن مېڭىۋاتىمەن. بۇ مەن ئۈچۈن تۇغمەس يول، بۇ يولدا مەڭگۈ توختىماي ئالغا ئىلگىرىلەيمەن! ساڭا ئېيتسام ئۇيغۇر قىزى: مەن سېنىڭ سايەڭ!

## كەچۈر ئانا

(نەسر)

**ئاسىيە ئابلەت**

**فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت**

تاڭ سۈزۈلۈپ كائىنات يورۇشقا باشلىدى. مەن گۈزەل ئىستەكلىرىمنىڭ تۇرتكىسىدە مېھرىبان ئانامنىڭ ئىللىق قوينىدىن ئايرىلىپ پىنھان يېزامنىڭ چېغىر يولىنى بويلاپ كېتىۋاتەمەن. يول بويىدىكى شەبنەم قونغاندەك كۆرۈنگەن قىزىل يۇلغۇنلار ماڭا قايىللىق ئىستىكىدە تەزىم قىلىپ تۇراتتى. ھەممە تېپتېنچ، سۈكۈت ئىچىدە مېنى يولغا سالدى. مەن بىر خىل

قىيماسلىق ھەم خۇشاللىق ئارىلىشىپ كەتكەن ھېسسىياتىم بىلەن ئۆز يېزامدىن ئايرىلىپ يېڭى بىر مەنزىلگە قاراپ يۈرۈپ كەتتىم.

مۇساپە ئاخىرلىشىپ ئاخىرقى مەنزىلگىمۇ يېتىپ كەلدىم. ئالدىمدا ئاجايىپ بىر مەنزىرە. بۇ مەن ئىلگىرى ھېچقاچان كۆرۈپ باقمىغان ئاجايىپ مەنزىرە چەت يېزامنى كۆرۈپ خۇشال-لىقتىن سەكرىۋەتتىم.

ئانا، مەن كەلدىم، مەن ئاخىر كەلدىم! ۋېسىپ بولالماس ئارزۇ - ئىستەكلىرىمنىڭ ھەيدىشىدە قانچە ۋاقىتلاردىن بۇيان تەشنا بولۇپ كەلگەن بۇ ئالىي بىلىم يۇرتىغا كەلدىم.

مەن كەلدىم، سېنىڭ ئاشۇ قۇندۇزدەك قارا چاچلىرىڭنىڭ بىمەھەل ئاقىرىشىغا، غەملىرىمنى ئەسلەشلىرىڭگە سەۋەبكار بو-لۇپ، دەردلىرىمنى يەلكىلىرىڭگە تاشلاپ قويۇپ كەلدىم.

مەن كەلدىم، گۈزەل ۋە يۇكسەك ئارزۇ - غايىلەرنى كۆڭ-لۈمگە پۈكۈپ كۆلۈپ كەلدىم.

مەن كەلدىم. ئەمما كەلدىمىۇ، بۇ «غايىۋى» دۇنياغا قاراپ تېڭىرقاپ قالدىم.

ئۆز ۋەندىن بېرى كۆڭلۈمگە پۈكۈپ كەلگەن ئارزۇ - غايىلەر ئاستا - ئاستا ئۇنتۇلۇشقا، ئۆز ئەسلىمنى يوقىتىپ قويۇشقا باشلىدىم.

زېرىكىشلىك، نېمىدېگەن زېرىكىشلىكتۇر بۇ تۇرمۇش.

ئەتراپتىكى شەيئىلەرمۇ خۇددى ئۆزىنىڭ جەلپكارلىقىنى يوقاتقاندەك قىلاتتى. شۇنىڭ بىلەن مەن بۇ ئۆگىنىش مەيدانىدىن زېرىكىشكە ھەم ئۇنىڭدىن ئاستا - ئاستا يىراقلىشىشقا باشلى-دىم.

مەن قاقشىدىم. ساڭا توختىماي قاقشاپ بەردىم. سېنى بۇ يەردىكى «جاپا» لىرىمنى بىلسۇن دېدىم.

بۇ چاغدا سەن باھارنىڭ ئىللىق ئاپتىپىدەك مېھرىڭ بە-

لەن، پەقەت جاپاكەش ئانىلاردىلا بولىدىغان، ئانىلارلا بالا ئۈ-
چۈن تۆكىدىغان ئەجرىك بىلەن گۈلدەستىلەر تىزىپ، نۇرى
ئۆچكەن بىر جۈپ خىرە كۆزلىرىگىدىن ئۈمىد ئۇچقۇنلىرىنى
چاچرىتىپ باھار سەلكىنىدەك يېقىملىق، يېنىك تەۋشىلىرىگىدا
قېشىمغا كەلگىنىگىدە، مەن ئۇيقۇلۇق كۆزلىرىم بىلەن ساڭا
بىپەرۋا قاراپ قويۇپ، شېرىن چۈشلىرىمنىڭ تىلسىم داۋامىغا
يەنە ئەگەشتىم، ئانا! ...

سەن ئازابلىق بىر ئۈھ تارتتىڭ - دە، قولۇڭدىكى گۈلدەس-
تىنى، يەنى دەل ئۆز مېھرىڭ ھەم ئەجرىڭ بىلەن سۈغىرىپ
ئۆستۈرگەن ئاشۇ غۇنچىلاردىن تىزغان ھېلىقى گۈلدەستىنى
ئازاب ياشلىرىڭ بىلەن يۇيۇپ، ئۈمىدسىزلىك تۇمانلىرى ئىچىدە
كېتىپ قالدىڭ.

مەن ئۇيقۇدىن سەگەكلىشىپ بايىلا ماڭا گۈلدەستە ئېلىپ
كەلگەن ئاق چاچ، پەرىشتە سۈپەتلىك، چاك - چاك يىرتىلغان
ھەم قاداق دەستىدىن قوۋزاقلاشقان قوللىرىنى ياپراقتەك تىترەت-
تىپ توختىتالمىغان نىمجان تەننىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ ئېتەكلە-
رىگە ئازاب ئىچىدە كۆز ياشلىرىمنى سۈرتەي دەپ ئىزلىدىم.
بىراق ...

ئانا، مېھرىبان ئانا، كەچۈرەرسەنمۇ؟

چىغىر يولنى بويلاپ يۈلغۇنلۇق يېزامغا قەدەم تاشلىدىم.
يول بويى ھېچكىم ئۇچرىمىدى. ئاخىرقى مەنزىلگە يېتىپ كەل-
گەندە، ھەتتا ...

ئالدىمدا بىر يېگانە قەبرە. يۈلغۇن چېچەكلىرىدە ئوتقاشتەك
قىزارغان قەبرە؛ مەڭگۈلۈك ئارمانلارغا ئەلەملىك يۈكۈنگەن
قەبرە ...

كۆزلىرىمدە ھەسرەت مۇڭلىرى چايقىلىپ، تىنىقلىرىمدا
ئەلەملىك قايغۇ قوزغالدى. قەلبىم ئۆرتىنىپ بېسىلمايدىغاندەك
ئىدى. مەن قەبرىگە يىقىلدىم. بىراق، يۈرىكىم تەسەللىدىن

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

مەڭگۈگە جۇدا بولۇپ ياشايدىغاندەك ئاچچىق قورۇلدى.

ئانا ... ئانا ...

## دادا

(نەسر)

ئامانىنسا ئابدۇغېنى

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

«دادا» بۇ سۆز نېمىدېگەن ئۇلۇغ، نېمىدېگەن مۇقەددەس ھە!

ئەقلىمگە كەلگەندىن بېرى مۇشۇ سۆزنى دەپ كېلىۋاتىمەن. ئادەم بىرەر نەرسىدىن قورققىنىدا ئىختىيارسىزلا «ئاپا» دەپ ئاق سۈت بېرىپ ئۆستۈرگەن مېھرىبان ئانىسىنى چاقىرىدۇ. بىراق، مەن «دادا» دەپ توۋلاپ سالىمەن. چۈنكى دادام مەن ئۈچۈن ھەم دادا، ھەم ئانا. مەن «ئانا» دەپ كۆنمىگەن، «دادا» دېيىشكە، ئاتىلىق سۆيگۈگە يۈرىكىم كۆنۈپ كەتكەن. دادام مېنى تۆت ياش ۋاقتىمدىن باشلاپ بىر قوللۇق بېقىپ چوڭ قىلدى. ئاز بولمىغان جاپالار ئارقىسىدا مېنى، ئاكامنى ۋە ئۈكامنى قاتارغا قوشتى.

قەدىردان دادا، سىزنى مەدھىيىلەشكە تىلىم ئاجىزلىق قىلىسۇ، سىزنى يەنىلا مەدھىيىلەيمەن. مەڭگۈ سىزنى ئۇلۇغلايمەن. دۇنيادىكى بارلىق مېھرىبانلىق، جاسارەت سىزگىلا مۇجەسسەملەنگەن، سىز بىزنى ئاينىماس، دادىنماس مېھرىدىن ھۇزۇرلاندۇردىڭىز. بىزگە ئەزەلدىن ئانامنىڭ يوقلۇقىنى بىلدۈرمىدىڭىز. بىزگە بەخت، خۇشاللىق ئاتا قىلدىڭىز، روھىمىزنى سۇلدۇرمىدىڭىز، كەلگۈسىمىزنىڭ پارلاق بولۇشى ئۈ-

چۈن كۆچمىكىزنى، قان - تەر، زېھنىڭىزنى ئايىمىدىڭىز. بە-راق، بىز سىز ئۈچۈن نېمە قىلىپ بەردۇق؟

ھېلىمۇ ئېسىمدە مېنىڭ ئۆي ئىشلىرىغا خېلى قولۇم كېلە-دىغان ۋاقىتلىرىم ئىدى. سىز بىر كۈنى تاماق قىلىۋاتقاندا قاينىاق سۇ بىلەن قولىڭىزنى كۆيدۈرۈۋالدىڭىز. مەن سىزگە «دادا مەن قىلاي، سىز ئارام ئېلىڭ» دېسەم، سىز ماڭا «رەھ-مەت بالام، ھېچقىسى يوق، بىرنەچچە كۈن ئۆتسە ياخشى بولۇپ كېتىدۇ، ماڭا كۆڭۈل بۆلىمەن دېسىڭىز پەقەت ياخشى ئوقۇپ، يارامليق ئادەم بولسىڭىزلا بولدى» دېدىڭىز، بۇ چاغدا مەن ئېختىيارسىز يىغلاپ كەتتىم. تۆت ياش ۋاقتىمدىن تارتىپ بىز ئۈچۈن تاماق ئېتىسىز، شۇنچە يىل ئۆتتى، سىز شۇ تاماق ئېتىش جەريانىدا قانچە قېتىم قوللىرىڭىزنى كۆيدۈرۈۋالغانسىز، كېسىۋالغانسىز، سىزنىڭ شۇ قوللىرىڭىزغا شۇنداق سۆيگۈم كېلىدۇ.

ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ۋاقىتلىرىمدا ئەقىلسىزلىكىم-دىن بولسا كېرەك، سىزدىن خەجلەشكە پۇل سورىسام «بالام، ئەتە بېرەي» دېسىڭىز، مەن سىزگە ئالىيىپ خۇددى قەستەن بەرمەيۋاتقاندەك يامانلاپ قالاتتىم. ھازىر ئويلىسام شۇ قىلغانلە-رىمدىن تولىمۇ نومۇس قىلىمەن. ئۆزۈمنىڭ قىلغىنىغا «مېڭ توۋا» دېگۈم كېلىدۇ. بىراق، كېچىككەنلىكىمنى ئويلاپ ئاچ-چىق ئۆكۈنىمەن.

دادا، گەرچە سىز بىزگە، بىز ئۈچۈن قانچىلىك كۈچ سەرپ قىلغانلىقىڭىزنى چاندۇرمايمەن دەپ، بىزنىڭ كۆڭلىمىز-نى ئاۋۇندۇرماقچى بولسىڭىزمۇ، سىزنىڭ شۇ يېشىڭىزغا ماس كەلمىگەن مۇكچەيگەن قەددىڭىز، ئاقىرىپ كەتكەن چاچلىرىڭىز ۋە يۈزىڭىزدىكى يول - يول قورۇقلار سىزنىڭ قانچىلىك جاپا تارتقانلىقىڭىزنى مانا مەن دەپلا بىلىندۇرۇپ تۇرىدۇ.

مەن ھەر قېتىم تەتىل قىلىپ ئۆيگە قايتقاندا سىزنىڭ بۇرۇنقىدىنمۇ بەكرەك جۇدەپ قالغانلىقىڭىزنى، چاچلىرىڭىزنىڭ

ئاقىرىپ، چۈشۈپ ئاز قالغانلىقىنى ھېس قىلىمەن. كېچىلىرى ھالىتىمنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ، ئۇنسىز ياش تۆكىمەن.

جېنىم دادا، سىز نېمىدېگەن جاپاكەش، بىر ئۆمۈر بالا دەپ كېتەرسىزمۇ؟

سىز تەسەللىگە قاراپ ئولتۇرمايسىز. دەردىمىزنى ئىچىمىزگە يۇتۇپ، ئەكسىچە بىزگە تەسەللى بېرىسىز، «بۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كېتەر، چىداڭلار، يىغلىماڭلار، تىرىشىپ ئوقۇڭلار ...» دەيسىز، ئېجەبا سىز غەمسىزمۇ؟ جاپايىمىز يوقمۇ؟ ...

راست، سىزنىڭ دېگىنىمىزدەك بۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كېتەر، سىزگىمۇ تىنچ، خاتىرجەم كۈنلەر نېسىپ بولار، خۇدايىم ئۆمرىمىزنى ئۇزۇن قىلسۇن. بالىلىق ئىنسانىيمىزنى، ۋاپايىمىزنى كۆرۈپ ھاردۇقمىز چىققۇچە ئىگەم ئامانلىقىمىزنى بەرسۇن. دائىم شۇنى تىلەيمەن. دادا، بالىلىق مەجبۇرىيىتىمنى ئادا قىلىشنى ئويلايمەن. ھېلىقى تەتىل زادىلا ئېسىمدىن چىقمايدۇ. سىز مېنى يولغا سېلىش ئۈچۈن ئۆكىمىزدىن پۇل سورىغاندا تاغامنىڭ سىزگە ۋارقىراپ كەتكىنىنى ئويلىسام مېنى ھازىرمۇ يىغا تۇتىدۇ. ئۇلارچە بولسا مەن ئوقۇماسلىقىم كېرەك. بىراق، سىز مېنى ھەرگىزمۇ ئوقۇتمايدىغان ئىشنى قىلمايسىز. سىز بىز ئۈچۈن، كەلگۈسىمىز ئۈچۈن، باشقىلار ئالدىدا سارغىيىشقا، بىزنىڭ كېيىنكى كۈنلىرىمىزنىڭ ياخشى بولۇشىغا ئۆزىڭىزنى بېغىشلاشقا رازى.

قەدىرلىك دادا، سىز نېمىدېگەن ئۇلۇغۋار ئىنسان - ھە! سىز بولمىغان بولسىڭىز مېنىڭ بۈگۈنۈم، ئەتەم، ھەتتا كەلگۈسۈمۇ بولماس ئىدى. مەن سىزدىن پەخىرلىنىمەن، سىزنى مەڭگۈ ئۇلۇغلايمەن. تىرىشىپ ئۆگىنىپ مەندىن كۈتكەن ئۈمىدىڭىزنى ئاقلايمەن. خۇدايىم بۇيرۇسا، سىزنىڭ ماڭا سىڭدۈرگەن ئەجرىڭىزگە تېگىشلىك جاۋاب قايتۇرىمەن.

2004 - يىلى 17 - ماي

# دادامغا مەدھىيە

(نەسر)

مىنەۋۋەر قارى

**فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت**

كائىنات يېشىللىق لىباسىنى كىيىپ، باھار قەدەملىرى-دىن، باھارنىڭ يېقىملىق تىنىقلىرىدىن بېشارەت بەردى. تەبە-ئەت ئويغىنىپ، ئەتراپ گىلەمدەك ياساندى. جان - جانۋارلار ھاياتلىق مارشى ياڭراتتى. ئاق باش چوققىلار خۇشاللىق ياشلى-رىنى ئاققۇزۇپ، ئانا يۇرت باغرىغا ئەگىز بولۇپ سىڭدى. كەڭرى كەتكەن سالا - سالا ئېتىزلار، يېڭىدىن باش كۆتۈرگەن بۇغداي مايسىلىرى جاپاكەش دېھقانلارنى، ئاشۇلار قاتارىدىكى مېھرىبان دادامنى يەنە ئەمگەك قوينىغا چاقىردى.

مېنىڭ دادام بىز ئۇچۇن ئۆزىنىڭ جاپالىق مېھنەت ئىزلە-رىنى يەنە باشلىدى. بىر يىللىق ئەمگەك قاينىمىنىڭ توسمىسى-نى يەنە ئېچىۋەتتى. ئۇ باھار بىلەن تەڭ ئويغىنىپ، نورۇز شادلىقىغا چۆمۈلۈپ، ئېتىزلارنى مېھنەت ئۇل بولۇپ تولىدىغان ئاشۇ سەھىنىنىڭ ئۆز كارامىتىنى كۆرسىتىشكە باشلىدى. ئاپە-رىن دادا، ئەمگەك ئەرنى ياشارتىدۇ. ئەر يەرنى دەپ، سىلەر شۇنداق تەقدىرداش، شۇنداق سىرداش.

دادا، ئۇزۇن يىللىق ئەمگەك نەتىجىسىدە كەتمىنىڭ ئۇپراپ كېرەكتىن چىقتى. لېكىن، سەن يەنىلا شۇ قەدەر ئىشچان، قاۋۇل، ھالال ئەمگىكىدىن ئاققان تەرلەر چېھرىڭدە يول - يول

قورۇقلارنى قالدۇردى. ئەمما سەن يەنىلا شۇنچە خۇشال، شۇنچىلىك ئومىدۋار. ئىش قوينىدا ئەقىلغا تولغان بىر جۇپ ئوت-لۇق كۆزۈك ماڭا خۇددى كېچىلەرنىڭ ئۇيقۇسىنى چۈۋۈپ قويغان-دىغان يورۇق يۇلتۇزلاردەك كۆرۈنىدۇ. ئەمگەكتە پىشقان، تو-قاشتەك قىزارغان يۈزلىرىڭ يېزىمىزنىڭ قاراڭغۇلى يۇلغۇن چې-چىكىدەك كۆرۈنىدۇ.

ھەركىم ئۆز قىزىقىشىدىن خۇشاللىق، تەسەللى تاپىدۇ. سەن ئۆزۈڭنىڭ ھالال ئەمگىكىڭ تەرىگە كەلگەن نازۇنېمەتلەر-دىن، مول ھوسۇل شادلىقىغا خۇشاللىق تاپىسەن. ۋەتەن باغرىغا تۆكۈلگەن ھالال تەرىڭدىن مەغرۇرلىنىسەن، باغلاردىكى شېخە-نى كۆتۈرەلمەي مېۋە بەرگەن ھەر خىل مېۋە - چېۋىلەرنى كۆرۈپ روھلىنىسەن. بۇ مېۋىلەردىن قولۇم - قوشنىلار ئېغىز تېگىپ «مېۋىلىرىڭىز كارامەت ئوخشاپتۇ، ھاردۇقىڭىز چىققۇ-دەك» دېگەن بىر ئېغىز گېپىدىن بارلىق جاپالىرىڭنى ئۇنتۇپ قانائەت تاپىسەن. روھىڭ راھەتلەنگەندەك بولىدۇ.

دادا، سەن بىر ئاددىي ئىنسان، ئەمما قەدىرلىك ئادەم. سەن بىزگە ھاياتلىق ئاتا قىلدىڭ. خۇددى كۆچەتلىرىڭنى پەر-ۋىش قىلغاندەك پەرۋىش قىلدىڭ. ئادەم بولۇش يولىنى ئۆگەت-تىڭ. ئەمگىكىڭ نەتىجىسىدە، بىز تۆت تال گۈل كەلگۈسىمىز ئۈچۈن تىرىشىۋاتىمىز. ھەر قېتىم ئۆيگە قايتقاندا ئىللىق قوي-نۇڭ ھامان ماڭا ئوچۇق، شۇ ئىللىق، مېھرىلىك باغرىڭدا، جەننەت ھۇزۇرىنى سۈرىمەن.

دادا، سەن پەقەت ئاددىي دادىلا ئەمەس، ۋاپادار ئەر، ئائە-لىمىزنىڭ تۈۋرۈكى، مانا ئانام كېسەل بولۇپ قالغىنىغا بەش يىلدىن ئاشتى. شۇنىڭدىن بېرى داۋالىتىۋاتىمىز. لېكىن، سەن بىرەر قېتىممۇ ئانامنى كۆتۈشتىن ۋايساپ باقمىدىڭ، ئۆينىڭ ئېغىر - يېنىك ئىشلىرىنى يەنىلا سەن قىلدىڭ. گەرچە سەن بىزگە ئەخلاق توغرۇلۇق، كەلگۈسى توغرۇلۇق كۆپ گەپ قىلـ-

مىغان بولسائمۇ، مانا مۇشۇ ھەربىرىمىزنىڭ ئارقىلىق بىزگە ئەمگەكنى سۆيۈش، ئىشچان، مېھرىبان بولۇشتەك ئەخلاق تەربىيىسى بەرمەكتە.

## كېچىكىپ ئويغانغان چۈش

(نەسر)

گۈلخان تۇردى

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

ئۆزۈم يالغۇز بازار ئارىلاپ ماڭماقتىمەن، بازارنىڭ شاۋقۇن - سۈرەنلىرى، سۆزمەن ئاشپەز، ناۋايىلارنىڭ خېرىدار چاقىرىپ ۋارقىراشلىرى، نەلەرگىدۇر ئالدىراپ، ئۆزئارا سوقۇلۇپ ئۆتۈشۈپ كېتىۋاتقان كىشىلەر ... ھەممە، ھەممىسى دىققەتىمنى تارتالمىدى. چۈنكى مېنىڭ خىياللىرىم، ئىستەكلىرىم، ئۈمىدلىرىممۇ ئۆزۈمدەكلا تەنھا ئىدى. ۋۇجۇدۇمدىكى يالغۇزلۇقتا ھېچ نەرسە يېپىنچا بولالمايتتى. ئۈمىدسىز كۆزلىرىم بىلەن نېمىلەرگىدۇر تەلمۈرىمەن. مەن تەشنا بولغان، كۈتكەن نەرسەم كۆز ئالدىمدا تۇيۇقسىز پەيدا بولۇپ قالمىغاندەك، مېنى ئالەمچە خۇشاللىق، شادلىققا ئىگە قىلمىغاندەك تۆت ئەتراپىمغا قارايمەن. بىراق ... ئاستا يولۇمنى داۋاملاشتۇرىمەن. جانسىز تېنىمنى، ماغدۇرسىز پۇتلىرىمنى تەستە يۆتكەپ، ئالغا سىلجىيمەن.

بۇگۈن ئانىلار بايرىمى كۈنى ئىدى، كوچىلاردا دەستە - دەستە گۈللەرنى كۆتۈرۈۋالغان، چېھرىدە تەبەسسۇم جىلۋىلەنگەن، ئالدىراش يۈرۈۋاتقان كىشىلەرگە قاراپ نەپسىم بوغۇلدى.

ئاشۇ ئېچىنىشلىق كۆرۈنۈشلەر، ئۇنتۇلغۇسىز دەقىقىلەر كۆز ئالدىمدا بىر - بىرلەپ نامايان بولۇشقا باشلىدى.

مەن يالغۇز قىز بولغىنىم ئۈچۈن، ئاتا - ئانامنىڭ ئازرۇ-لۇقى ئىدىم. ئائىلىمىزدە دېگىنىم دېگەن، قىلغىنىم قىلغان-دى. ئانام جاپاكەش، تىنىم تاپمايدىغان ئايال ئىدى. ھەر كۈنى سەھەر تۇرۇپ، بامدات نامىزىنى ئوقۇپ بولۇپلا، تۆگىمەس ئائىلە ئىشلىرى بىلەن يۈغۇرۇلۇپ كېتەتتى. مەن بولسام ئايىغى چىقماس ساۋاقداشلار ئولتۇرۇشى، ئورۇنسىز دوست يوقلاش، بازار ئارىلاش ... ئىشقىلىپ، ئۆيىدە ئولتۇرمايدىغانلا ئىش بول-سىلا ھەممىگە چاپاتتىم. بۇ خىل «زىيادە» لەردىن ھېرىپ - چارچاپ قايتقاندا بولسا، پۈتكۈل ۋۇجۇدىدىن كۆيۈم تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان ئانام قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى تاشلاپ قويۇپ، ئالدىمغا يۈگۈرۈپ كېلەتتى - دە، قارىداپ تارشىدەك بولۇپ كەتكەن بارماقلىرى بىلەن باش - كۆزلىرىمنى سىيلاپ، تۇرمۇشنىڭ مالامىتى ۋاقىتسىز باھاردىن ئايرىغان قورۇلۇپ، ئازراق سەپ-كۈن باسقان لەۋلىرى بىلەن سۆيۈپ تۇرۇپ: «بالام، چارچىدىڭ-مۇ؟ سەل دەم ئېلىپ تۇرغىن، ھازىرلا تاماق تەييار قىلىمەن» دەپ پاپىپىتەك بولۇپ كېتەتتى. بۇنداق چاغلاردا مەن ئانامنىڭ كۆيۈپ- پىشىپ سۆزلەشلىرىنى «قولىنى كۆسەي، چېچىنى سۇپۇرگە» قىلىپ چېپىپ يۈرگەن ھالىتىگە ئېرەنسىزلىك بىلەن قاراپ قوياتتىم - دە، ئۆزۈمنى كارىۋاتقا تاشلاپ «زىيادە» تىكى ئاجايىپ - غارايىپ كۆرۈنۈشلەر، كىشىنى مەست قىلىدىغان لىرىك مۇزىكا، بىرسى - بىرسىدىن چانىمغۇدەك دەرىجىدە توز-دەك ياسانغان دوستلىرىم، ياشلار ئارىسىدا مودا بولۇۋاتقان تول-غىما ئۇسسۇل ... قاتارلىقلار ئۇستىدە خىيال قىلىپ، مەغرۇر كۈلۈمسىرەيتتىم.

بۇنىڭدىن ئۈچ يىل ئىلگىرى ئانام بىر مۇدھىش كېسەل بىلەن ئالەمدىن ئۆتتى. ئاشۇ كۈنى مەن ئادەمىيلىك دۇنياسىغا

قايتىپ كەلگەن، بۇ دۇنياغا قايتا تۇرەلگەندەك بولدۇم. ئۆزۈمگە ئۆمۈرلۈك پۇشايمان، ھەسرەت ـ نادامەتنى مەڭگۈلۈك ھەمراھ قىلغان كۈننىڭ مۇقەددىمىسى ئانامنىڭ دوختۇرخانىدا يېتىپ قالغانلىق خەۋىرىنى، مەن ناھايىتى كۆڭۈللۈك بىر زىياپەتتىن قايتقاندا قوشنىلاردىن ئۇقتۇم. ئۇلارنىڭ ماڭا قاراپ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنمىشلىرىنى، ئېچىنىشلىق تۇس ئالغان چىرايلىرىنى، ياشلىق كۆزلىرىنى مەندىن ئېلىپ قېچىشقا ئۇرۇنۇشلىرىغا قا- راپ، ۋۇجۇدۇمنى يېنىك تىترەك باستى. دوختۇرخانىغا قاراپ كېتىۋاتىمەن. ئەندىشىلىك كۆزلىرىمگە ھېچ نەرسە كۆرۈنمەيدـ تى. يۈرىكىم قانداقتۇر بىر شۇملۇقتىن ئەنسىز سوقاتتى. ئانام ياتقان بۆلۈمنىڭ ئالدىغا كەلگەندە، كېسەل كارىۋىتى يېنىدا ئولتۇرۇپ، مېنى كىرىشكە ئىشارەت قىلغان دادامنى كۆرمىگەن بولساڭ كارىۋاتتىكى ئايالنىڭ ئانام ئىكەنلىكىگە ئىشەنمىگەن بو- لاتتىم. كىشىنى قاتتىق سارسىتىمگە سالىدىغان كېسەل، كېـ سەلنىڭ كىشى تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز دەرىجىدىكى ئاغرىق ئازابى، ھەددىدىن زىيادە چارچاش، كۆتۈشكە ئەھمىيەت بېرەلمەسلىك سەۋەبىدىن قورايدەك ئورۇقلاپ، چىرايى ساماندەك سارغىيىپ كەتكەن ئانام ھەدەپ ئىسىمىنى چاقىراتتى. ئۇنىڭ ئاۋازى شۇ قەدەر جانسىز، زەئىپ ئىدى. مەن ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ ئۇنسىز ياش تۆكەتتىم. ئانام تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن دادام ئىككىمىزنىڭ قولىنى دەم كۆتۈرۈلۈپ، دەم پەسىيىپ تۇرغان كۆكرەك قەپسى ئۇستىگە قويدى ـ دە، ئۇمىد، ئىلتـ جالىق كۆزلىرى بىلەن ئاۋۋال ماڭا، ئاندىن دادامغا قارىدى، ئانامنىڭ مەقسىتىنى چۈشەنگەن دادام بوغۇزىغا كەپلىشىپ قال- غان نەپىسىنى تەستە يۇتتى ـ دە، ياشلىق كۆزلىرىنى ئانامغا تىككەن ھالدا ئۇنسىز باش لىڭشىتتى. ئانام شۇنىڭدىلا خاتىرجەم بولغاندەك، كۆزلىرىدە كىچىككىنە ئۇمىد ئۇچقۇنلىرى پارلىدى. ئاندىن ماڭا قاراپ «مېنى سۆيۈپ قوي» دېگەندەك ئىشارەت

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

قىلدى، ئاتامنىڭ نەپەس ئېلىشى تېزلىشىپ، بارغانسېرى بوغۇ-لۇپ كېتىۋاتاتتى. مەن ئاتامنىڭ ماڭا تىكىلگەن ئىلتىجالىق كۆزلىرىگە قاراپ، مېنى قۇچاقلاشقا ئىنتىلگەن باغرىغا ئۆزۈمنى تاشلاپ ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلاپ كەتتىم. مېنىڭ مېھرىبان-لىق بىلەن ئىنسىق قوينىغا كىرىشىمگە، ئەركىلىپ تۇرۇپ سۆيۈشلىرىمگە تەشنا بولغان ئاتامنىڭ تىلىكى ئەڭ ئاخىرقى نەپىسىدە ئىجابەت بولدى. ئۇ مۇشۇ دەقىقىلەرنى كۆرۈشكە قانچە-لىك ئىنتىزار بولغاندۇ - ھە! شۇنداق قىلىپ، ئۇ كۆيۈمسىز دۇنيا، ۋاپاسىز قىزى بىلەن ئۆمۈرلۈك ۋىدالاشتى.

## ئائىلە

(نەسر)

### ئابدۇخېلىل ئابدۇجېلىل

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

دوستۇم، سىز ئائىلىنى بىلىسىز، ئەمما، ئائىلىنى يەنىلا شۇ ئاددىي مەنىدىلا چۈشىنەمسىز؟ سىزنىڭچە ئائىلە قانداق ئۇ-قۇم؟ سىز ئائىلىنى نوقۇل ھالدىكى تۇغقانلار مۇناسىۋىتىگە يۆلەنگەن، توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان كىشىلەر تۇرمۇمى دەپلا قارامسىز؟

دوستۇم، مەن ئەقلىمنى بىلىپ مېھرىبان ئاتا - ئانام ۋە ئۇرۇق - تۇغقانلىرىم ئەتراپىمدا مېنى ئەركىلىتىپ يۈرەتتىكەن-تۇق. ئۇلار مەندىن سەبىلەرگە خاس خۇشاللىق ئىزلىسە، مەن ئۇلاردىن كۆڭۈل خۇش قىلىدىغان ئويۇنچۇقلارنى ئىزلەيتتىم. ئەمما، ھازىر ئاشۇ سەبىي چاغلىرىمنى ئويلىسام، ئائىلە دېگەن

بۇ ئۇقۇم توغرىسىدا تولىمۇ ساددا، تولىمۇ گۈزەلكەرچە ئويدا
پولغانلىقىمدىن قىزىرىمەن. مەن چوڭ بولدۇم، ئاستا - ئاستا
«ئائىلە» دەيدىغان چۈشەنچىنىڭ ئۆزۈم بىلەن تەڭلا كېڭىيىۋاتـ
قانلىقىنى ھېس قىلدىم.
ئەنە، مېنىڭ گۈزەلكىمنى چاغلىرىم، ئويۇن - تاقلاشلار
ئىچىدە غۇبارسىز ئۆتكۈزگەن چاغلىرىم تۇرۇپ، مەكتەپ يېشـ
خىمۇ يەتتىم. مەكتەپ سېخىي قوينىنى ئېچىپ، ماڭا ئىللىق
كۈلۈپ قارىدى. مەن ئاشۇ گۈزەل، ئىللىق دۇنيادا مېھرىبان
ئۇستاز، سەبىي دوستلىرىم بىلەن تۇنجى قەدەمدە ئۇچراشتىم.
مەن ھەر كۈنى ئەتىگەن تۇرۇپ ئاشۇ گۈزەل باغدىكى كۆيۈمچان
ئۇستازلىرىم ۋە شوخ، تېتىك ساۋاقداشلىرىمدىن قانداقتۇر ئۆـ
زۈم بېسىپ بولالمايدىغان بىر خىل تەشنالىق ئىچىدە ئاتا -
ئانامنىڭ «تېخى ئەتىگەن بالام، ئالدىرىماي چېيىڭنى ئىچىپ
ماڭساڭمۇ ئۈلگۈرىسەن» دەپ تۇتۇشلىرىغا قارىماي مەكتەپكە
چېپىشلىرىمنى، دەرس ۋاقتىدىكى ئوقۇتقۇچۇم ئېيتىپ بەرگەن
قىزىقارلىق ھېكايە، چۆچەكلەرنى ئاڭلاپ ئولتۇرۇپ ئۇيقۇغا كېـ
تىشلىرىمنى، دەرستىن چۈشۈپلا قىزىپ كېتىدىغان قىزىقارلىق
ئويۇنلارنى، بولۇپمۇ تېپىشماق ئويۇنلىرىنى ئويلىسام كۈلگۈم
كېلىدۇ. دوستۇم، بەلكىم سىزمۇ بۇ كۆرۈنۈشلەرنى قەلب خا-
تىرىڭىزدىن ۋاراقلاپ، شېرىن خىيالغا چۆمۈپ گۈزەلكىمنى، ئو-
ماق مەزگىللىرىڭىزگە قايتقۇڭىز كېلىدىغاندۇ!
قېنى ئەمدى سىز مەن بىلەن بىرگە ئوتتۇرا مەكتەپ ھاياتـ
ىڭىزنىڭ گۈزەل بەتلىرىنى ئاختۇرۇپ بېقىڭ، بەلكىم سىز بۇ
ئائىلىدە تېخىمۇ ئىللىقلىقنى ۋە گۈزەللىكنى ھېس قىلىپ يېتـ
مىدىغانسىز. ئەنە سىز بىلەن تەڭتۇش بولغان ساۋاقداشلىرىڭىز،
دوستلىرىڭىز، ياتاقداشلىرىڭىز، پىكىرداشلىرىڭىز سىز بىلەن
ھەرقاچان بىرگە. سىز مانا مۇشۇ كىچىككىنە ئۆي ئىچىدە
دوستلىرىڭىز بىلەن ئېيتىپ تۇگەتكۈسىز قەلب قەسىرىڭىزنىڭ

www.uyghurkitap.com

مۇستەھكەم ئۇل تېشىنى قۇرۇپ چىققان ئەمەسمۇ! سىز مانا مۇشۇ نەچچە ئون بېسىلماس ئىستەك ئىگىلىرى توپلاشقان ئىلـ
لىق ئائىلىدە نۇرغۇن قېيىن مەسىلىلەرگە جاۋاب تاپقان، خۇـ
شاللىقتىن دوستلىرىڭىز بىلەن ئورتاق بەھرىمەن بولغان، خۇد-
دى ماڭا ئوخشاش!

ئەنە، ئەتراپىڭىزدا سىزگە كۆز تىكىپ تۇرغان مېھرىبان ئۇستاز. ئۇ ھەرقاچان سىز بىلەن بىر نىيەت، بىر مەقسەتتە بىر نىشانغا قاراپ ئىلگىرىلىمەكتە! تەرلەپ ـ پىشىپ بىلىم بەرمەكتە.

مەنمۇ ئاشۇ كۆيۈمچان ئۇستازنىڭ كۆڭۈل قويۇپ پەرۋىش قىلغان يۇمران كۆچەتلىرىنىڭ بىرى. ئەمدىلىكتە مەن مېۋە بېرىپ ئۇستازىم مەندىن كۆتكەن ئالىي مەكتەپ نىشانىغا يەتتىم. مەن بۇ ئىللىق ماكاندا ئىللىق نەپەس ئالماقتىمەن! مەن بۇ ئالىي بىلىم يۇرتىدا ئۆز ئائىلەمنىڭ خۇشاللىقى ۋە مۇھەببىتىنى ھېس قىلماقتىمەن! ئەتراپىمدا مېھرىبان، كۆيۈمچان ئۇستازلـ
رىم مېنىڭ ۋە ماڭا ئوخشاش نۇرغۇن كۆچەتلەرنىڭ ساغلام ئۆسۈپ يېتىلىشى ئۈچۈن پەرۋانىدەك كېچىنى ـ كېچىگە ئولاپ كەلگۈسىمىز ئۈچۈن يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىشماقتا.

يېزامدا ھاردىم ـ تالدىم دېمەي ئېتىزدا ئىشلەۋاتقان ئاتاـ
ئانام بىلەن سائەت ـ سائەتلەپ كېچىنى ـ كۈندۈزگە ئولاپ ئۆز غۇنچىلىرى ئۈچۈن ئۆسۈزلۈق يەتكۈزۈپ بېرىۋاتقان مېھرىبان ئۇستازلىرىمنى، قېينىچىلىققا يولۇقۇپ قالغىنىمدا قولىنى قو-
ۋۇشتۇرۇپ تۇرمايدىغان كۆيۈمچان، پىداكار دوستلىرىم بىلەن ئاكا ـ ئاچا، ئىنى ـ سىڭىللىرىمنى، ئاشۇ گۈزەل سەھرادا ھاياتلىق مۇساپىسى ئۈچۈن موربىسىدىن ئاچچىق ئىس چىقىرىپ تۇرغان ئىللىق ئائىلەم بىلەن ئىلىم ـ پەن ساھەسىدە نەچچە مىڭلىغان ئالىي مەكتەپلەر بىلەن رىقابەتكە چۈشكەن، ماڭا ئادەم بولۇشنى، كەلگۈسى جەمئىيەتتىكى ئورنۇمنى تېپىشقا داغدام

يول ئېچىپ بېرىۋاتقان ئىككىنچى چوڭ ئائىلەم ئانا مەكتىپىم، گۈزەل ئۇنىۋېرسىتېتىمنى سېلىشتۇرغۇم كېلىدۇ.

مانا بۇ ئىللىق ماكان بىزنىڭ ئائىلىمىز بىلەن ئوخشاش، ئۇ بىزگە ئۆچمەس خاتىرە، تۈگىمەس تەسىرات ئۇنتۇلغۇسىز دەقىقىلەرنى ئاتا قىلىدۇ. ئۇ بىزگە يېڭىلمەس كۈچ، قەيسەر ئىرادە، مۇكەممەل قاراش ئاتا قىلالايدۇ. شۇڭا مەن بۇ ئىللىق ئائىلەمدىن پەخىرلىنىمەن، سۆيۈنىمەن.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

# ئۇستاز خالىق نىيازنى ئەسلەيمىز

(ئەدەبىي خاتىرە)

نىجات سوپى، ئالىمجان يۈسۈپ
فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىنىڭ ئاسپىرانتلىرى

2004 - يىلى 18 - يانۋار، بىز ئۇچۇن گويا ئاسماندا بىر دىنلا چاقماقلار چېقىپ، ھاۋا قاتتىق گۈلدۈرلىگەندەك شۇم كۇن بولدى. بۇ كۇنى بىزنىڭ مېھرىبان باغۋەنىمىز، سۆيۈملۈك ئۇستازىمىز، تىرىشچان تىلشۇناس، داڭلىق مائارىپچى خالىق نىياز ئاقسۇ شەھىرىگە بېرىپ ئانىسىنى يوقلاش ئۇچۇن ئاپتوبۇس قوزغىلىش ئالدىغا، تۇيۇقسىز قوزغالغان يوشۇرۇن خاراكتېرلىك يۇرەك كېسىلى بىلەن 58 يېشىدا بىمەھەل ۋاپات بولدى. ئۇ ھازىرلا ئاپتوبۇس بېكىتىدە ئۇزىتىپ، خالىق ئاكىنىڭ «سوغۇقتا تۇرماي بالدۇرراق قايتىڭلار» دېگەن زورى بىلەن ئەمدىلا ئۆيگە كېلىپ تۇرغان ئايالى مۇھەببەت قاسىم مۇئەللىم، ئەمدىلا ياتاقتا قايتقان ئاسپىرانتى ئالىمجانلار بۇ تۇيۇقسىز كەلگەن ئۆلۈم خەۋىرىنى ئاڭلاپ نېمە بولغانلىقىنى بىلەلمەي تېڭىرقاپ قېتىپ قېلىشتى. يالغۇز ئۇلارلا ئەمەس، بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغانلىكى كىشى — ئۇنىڭ مىللىي، خەنزۇ خىزمەتداشلىرى، ئوقۇغۇچىلىرى ھەممىسى تېڭىرقىدى. پۈتۈن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى قورۇسى تېڭىرقاپ قالدى. ئاھ، نېمىدېگەن دەھشەت! ھېلىلا ساق - سالامەت، خۇشخۇي پېتى قالغان ئادەم راستىنلا بىزدەمدىلا بۇ دۇنيا بىلەن

خوشلىشىپ كەتكەنمىدۇ؟! بۇنىڭغا ھېچكىمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى. مەرھۇمنىڭ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى قۇرۇلسىدىكى ئۆيىنىڭ ئەتراپىنى كەچ بولۇشىغا قارىماي بىردەمدىلا يىراق - يېقىندىن كەلگەن ئۇنىڭ خىزمەتداشلىرى، ئوقۇرۇق - تۇغقانلىرى، دوست - بۇرادەرلىرى، ئوقۇغۇچىلىرى قاپلاپ كەتتى. ھەممەيلەن يىغا - زارە قىلىشاتتى. ئاھ ئۇرۇشاتتى، مۇھەببەت مۇئەللىمنىڭ «ئەمدى مەن سىزسىز قانداق ياشايمەن، ئەمدى سىزسىز بۇ تۇرمۇشنىڭ نېمە قىممىتى قالدى ...» دەپ زار - زار يىغلاشلىرى كىشىنىڭ يۈرىكىنى ھەممىدىن بەك ئېزەتتى. گەرچە بىر ئادەمنىڭ ئۆلۈمى بىلەن يەنە بىر ئادەمنىڭ ياشىيالماسلىقى مۇمكىن بولمىسىمۇ، لېكىن ئەنە شۇنداق ئەڭ يېقىن كىشىلىرىدىن ئايرىلغان ئەڭ ئېغىر پەيتلەردە سىزمۇ ھا- ياتتىن بىردىنلا ۋاز كېچىپ كېتىسىز، ئۇنىڭ بىلەن بىللىلا كەتكۈڭىز كېلىدۇ، ئۇنىڭسىز ياشاشنى ھەقىقەتەن تەسەۋۋۇر قىلالمايسىز. ئادەتتە ئۆزىنى بېسىۋالالايدىغان، دائىم خۇشال يۈرۈشكە ئادەتلەنگەن مۇھەببەت خانىم ئەنە شۇنداق تۇيۇقسىز كەلگەن ئېغىر جۇدالىق ئالدىدا ھەقىقەتەن ئۆزىنى تۇتالمىدى، توختىماي تولا يىغلاپ ئاخىر ھوشىدىن كەتتى ... ئۇلار نېمىدېگەن ئىناق، بىر - بىرىگە نېمىدېگەن كۆيۈم- چان، نېمىدېگەن ئامراق، مۇھەببەتلىك ئەر - ئايالىلار ئىدى - ھە؟! يالغۇز تۇرمۇشتىلا، بالىلارنى تەربىيىلەشتىلا ئەمەس، بەلكى ئوقۇتۇش خىزمىتى، ئىلمىي تەتقىقاتلار داۋامىدىمۇ دائىم بىللە ئىشلەيدىغان، بىر - بىرىگە يۆلەك بولىدىغان بۇ بىر جۈپ گەۋدە ئەمدى راستتىنلا بۇرۇنقىدەك بىرگە بولالماسمۇ؟! تەقدىر نېمىدېگەن رەھىمسىز - ھە؟! ...

خالىق نىياز ئاكا 1946 - يىلى 9 - ئايدا ئاقسۇ شەھىرى- نىڭ قاراتال يېزىسىدا تۇغۇلغانىدى. 1963 - يىلى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ، مەركىزىي مىللەت-

www.uyghurkitap.com

لەر ئىنستىتۇتىنىڭ تەييارلىق بۆلۈمىگە قوبۇل قىلىنغان. 1965 - يىلى بېيجىڭ پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكۇلتېتىغا كىرىپ ئوقۇغان. مەكتەپ پۈتتۈرۈپ، ئۇرۇمچى ناھىيىسى شۇيشىگو يېزىسىدىكى خەنزۇ تولۇق ئوتتۇرا مەكتىپىدە ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلىگەن. 1979 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئاز سانلىق مىللەتلەر تىل - ئەدەبىياتى كەسپىگە ئاسپىرانتلىققا قوبۇل قىلىنىپ، 1981 - يىلى ئوقۇش-نى تاماملاپ ماگىستىرلىق ئىلمىي ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن ھەمدە مۇشۇ ساھە بويىچە شىنجاڭدىكى تۇنجى ئەۋلاد ئاز سانلىق مىللەت ماگىستىرلىرىدىن بولۇپ قالغان. شۇنىڭدىن تارتىپ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى جۇڭگو تىللىرى فاكۇلتېتىنىڭ ئوقۇتۇش ۋە ئىلمىي تەتقىقات خىزمىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ كەلگەن.

1991 - يىلىدىن 1996 - يىلىغىچە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتە-تى ئوقۇتۇش باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى بولۇپ ئىشلە-گەن. 1991 - يىلى دوتسېنتلىق، 2001 - يىلى پروفېسسور-لۇق كەسپىي ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن.

خالىق نىياز ئاكىنىڭ كېيىنكى 20 يىل جەريانىدا ئىشلە-گەن ئىلمىي ئەمگەكلىرى ھەقىقەتەن كۆپ بولۇپ، ئومۇمىي تىلشۇناسلىق، جەمئىيەت تىلشۇناسلىقى، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى، ئۇيغۇر تىلىنى ئىككىنچى تىل سۈپىتىدە ئوقۇتۇش قا-تارلىق ساھەلەرگە چېتىلىدۇ. ئۇنىڭ بىرىنچى ئاپتورلۇ-قىدىكى «تىلشۇناسلىق ئاساسلىرى»، «فونېتىكا ۋە تىل تەكشۈ-رۈش»، «ھەپتىدە بىر جۈملە سۆز»، «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىن كونسۇلتاتسىيە»، «ئۇيغۇر تىلىدىن ئاساس»، «تىل-شۇناسلىقتىن ئومۇمىي بايان» قاتارلىق كىتابلىرى نەشر قىلىنـ-غان ھەمدە كۆپىنچىسى ئالىي مەكتەپلەرنىڭ دەرسلىكى قىلىپ تاللانغانىدى. بۇنىڭدىن سىرت ئۇ ئۆزى يالغۇز ياكى باشقىلار بىلەن بىرلىكتە مەملىكەت ئىچىدىكى ئۇيغۇرچە، خەنزۇچە ئىلـ-

مىي ژۇرناللاردا 30 نەچچە پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلغاندى. يۇقىرىقى ئەمگەكلىرىنىڭ بەزىلىرى ئاپتونوم رايون بويىچە 1 ـ، 2 ـ، 3 ـ، 4 ـ، 5 ـ نۆۋەتلىك پەلسەپە، ئىجتىمائىي پەنلەر بويىچە مۇنەۋۋەر تەتقىقات نەتىجىلىرىنى باھالاشتا تۈرلۈك دەرىجىدىكى مۇكاپاتلارغا ھەمدە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ دەرسلىك، ئىلمىي تەتقىقات مۇكاپاتلىرىغا ئېرىشكەن.

خالىق نىياز ئاكا 1994 ـ يىلىدىن باشلاپ دۆلەت ئىجتىمائىي پەن تەتقىقات فوندى ۋە ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەن تەتقىقاتى فوندىنىڭ ياردىمىدە «شىنجاڭدىكى ئۇيغۇر ئوتتۇرا ـ باشلانغۇچ مەكتەپلەردىكى قوش تىللىق ئوقۇتۇش ھەققىدە تەتقىقات»، «شىنجاڭدىكى ئاز سانلىق مىللەت ئوتتۇرا مەكتەپلىرىدە بىر قىسىم دەرسلەرنى خەنزۇچە ئوقۇتۇش تەجرىبىسى ھەققىدە تەتقىقات»، «ئۇيغۇر تىلى دىئالېكتلىرىنىڭ لېكسىكىسى ھەققىدە تەتقىقات» قاتارلىق تەتقىقات تۈرلىرىگە قاتناشقان.

ئۇ 1992 ـ يىلىدىن تارتىپ ماگىستىر ئاسپىرانتلىرى يېتەكچىسى قىلىپ بەلگىلەنگەن بولۇپ، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى تەتقىقاتى بويىچە ئۇچ قارار، ماگىستىر ئاسپىرانتلارنى يېتەكلىگەنىدى. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان يەنە خەنزۇ ئوقۇغۇچىلار ۋە چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلارغا ئۇيغۇر تىلى دەرسى ئۆتۈپ كەلگەن. ئۇ ئۆزىنىڭ ئوقۇتۇش جەھەتتىكى ئەمگەكلىرى بىلەن 2000 ـ يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى بويىچە دەرس سۆزلەش مۇسابىقىسىدە 1 ـ دەرىجىلىك مۇكاپاتقا، ئاپتونوم رايون بويىچە مۇنەۋۋەر پەن ـ تېخنىكا خادىمى 3 ـ دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشكەن.

خالىق نىياز ئاكا ھايات چېغىدا جۇڭگو تۈركىي تىللار تەتقىقات جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، جۇڭگو مىللەتلەر تىللىرى ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەتلەر قوش تىللىق ئوقۇتۇش جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، ئاپتونوم رايون

لۇق ئوقۇتقۇچىلىق سالاھىيىتىنى باھالاش ھەيئىتى مۇتەخەسسىسلەر گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزاسى ئىدى.

خالىق ئاكا خىزمەتتە مەسئۇلىيەتچان ئوقۇتقۇچى، كەسىپ-چانلىقى كۈچلۈك ئىلمىي خادىم، يۇقىرى بىلىم قاتلىمىغا ئىگە يېتىشكەن زىيالىي بولسا، تۇرمۇشتا كىشىلىك ئەخلاق - پەزىلىتى يۇقىرى ۋاپادار پەرزەنت، مەسئۇلىياتچان ئەر، كۆيۈمچان ئاتا ئىدى. ئۇ ئانىسىغا، ئۇكىلىرىغا كۆيۈنەتتى، ئىقتىسادىي جەھەتتىن دائىم ئۇلارغا ياردەم بېرىپ پەرزەنتلىك، ئاكىلىق بۇرچىنى ئادا قىلاتتى. ئۇ مۇھەببەت ئاپپاي بىلەن بىرگە ئىككى بالىسىنى ئوبدان تەربىيىلەپ، ئالىي مەكتەپكىچە ئوقۇتۇپ ياراملىق قىلىپ قاتارغا قوشتى. ئۇ يولنى يىراق دېمەي ھەر يىلى دېگۈدەك، ھەتتا بەزى يىللىرى ئىككى، ئۈچ قېتىم، بەزىدە ئايالى بىلەن، بەزىدە ئۆزى يالغۇز ھالدا ئاقسۇدىكى ئانىسىنى كۆرگىلى باراتتى. تېخى ئۆتكەن يىلى يازدىلا ئايالى بىلەن بىرىپ ئانىسىنى يوقلاپ كەلگەن بولسىمۇ، بۇ قېتىم يەنە سوغۇققا قارىماي ئانىسىنى كۆرگىلى يولغا چىقىپ، ماشىنا قوزغىلىشىتىن بەش مىنۇت بۇرۇن ئالەمدىن ئۆتتى. ئۇ ئۆز ئانىسىلا ئەمەس قېيىنانىسىغىمۇ ناھايىتى كۆيۈنەتتى. بوش ۋاقتى بولسىلا چوڭ ئۆيگە بېرىپ ئۇلار بىلەن مۇڭدىشاتتى، ھالىغا يېتەتتى. ئۇ بارلىق ئىلمىي خىزمەتلەردە دېگۈدەك ئايالى مۇھەببەت قاسىم ھەدە بىلەن ئىزچىل ھەمكارلىشىپ، بىرلىكتە ئىشلەپ كەلگەندى. ھەربىر پارچە ئىلمىي ئەمگەكتە دېگۈدەك كىشىلەر ئۇلارنىڭ ئىسمىنىڭ بىللە تۇرغانلىقىنى كۆرەتتى. ئۇ ئايالىغا ناھايىتى كۆيۈنەتتى، مۇئامىلىدە دائىم ناھايىتى قىزغىن ئىدى. ئۇلار ئىلمىي تەكشۈرۈشلەرگە بىللە باراتتى، كېچىلەپ بىرلىكتە ماتېرىيالىلارنى رەتلەيتتى، كىتابلارنى بىرلىكتە يازاتتى. تېخى 2003 - يىلى يازلىق تەتىلدە ئۇلار (بىرلىكتە خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ قاتارلىق جايلارغا تىل تەكشۈرۈشكە چۈشۈپ نۇرغۇن ئىل-

مىي تەتقىقاتلاردا بولغانىدى. ئۇ كىشىلىك پەزىلەتتە ھەقىقەتەن يېتىشكەن ئادەم ئىدى. ئۇنىڭ ئەتراپىدىكىلەر — ئۇنىڭ ئانا-سى، قېينانىسى، ئايالى، قېرىنداشلىرى، پەرزەنتلىرى، ئۇ-رۇق - تۇغقانلىرى، دوست - بۇرادەرلىرى، خىزمەتداشلىرى، ئوقۇغۇچىلىرى ئۇنىڭدىن ئايرىلغاندىن كېيىن ئۇنىڭ ئەسلىدە قانچىلىك ئاق كۆڭۈل، ياخشى ئادەم ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ چوڭ-قۇر ھېس قىلىشتى، ئۇنىڭ ئۆلۈمىگە قايغۇرۇشتى، ئۇنى چوڭ-قۇر سېغىنىش بىلەن ئەسلەشتى، لېكىن تەقدىر ئەمدى ئۇلارنى قايتا ئۇچراشتۇرمايتتى ...

خالىق ئاكىنىڭ مىجەزى ئېغىر - بېسىق بولۇپ، ئاسان چېچىلمايتتى. مەسىلىلەرگە چوڭقۇر ئويلىنىپ، ئەستايىدىل پىكىر يۈرگۈزگەندىن كېيىن، ئاندىن ئۆز كۆزقارىشىنى ئوتتۇ-رىغا قويىاتتى. ئىلمىي تەتقىقات جەھەتلەردە يېڭىچە پىكىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇش، يېڭى تېمىلار ئوستىدە ئىزدىنىشكە ماھىر ئىدى. ھېرىپ - چارچىغىنىغا قارىماي قاتتىق ئىشلەيتتى. مەيلى مەكتەپتە بولسۇن، مەيلى تۆۋەنگە تەكشۈرۈشكە چۈشكەن-لەردە بولسۇن، ھەرقايسى قاتلامدىكى كىشىلەر بىلەن چىقىشىپ ئۆتەتتى، ھەرگىزمۇ باشقىلارغا كىبىر كۆرسىتىدىغانلاردىن ئە-مەس ئىدى. ئوقۇتۇش باشقارمىسىغا مۇئاۋىن باشلىق بولۇپ تۇرغان مەزگىلدىمۇ ناھايىتى كىچىك پېئىللىق بىلەن ئىشلىگە-نىدى، باشقىلارغا مەنسىپى، خىزمىتىنى ھەرگىز كۆز - كۆز قىلمايتتى. فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىغا قايتىپ كەلگەندىن كې-يىنمۇ يېڭى رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ خىزمەتلىرىنى قىزغىن قوللاپ، رەھبەرلىك قانداق خىزمەتنى تاپشۇرسا ئۆزىگە قاتتىق تەلەپ قويۇپ بەجانىدىللىق بىلەن ئورۇنداپ كەلدى. فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىنىڭ كەلگۈسى تەرەققىياتى ئۈچۈن جان كۆيدۈرۈپ ئىشلىدى.

خالىق ئاكا شىنجاڭنىڭ قايسىلا جايىغا بارمىسۇن، ئۆز

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

خەلقىنىڭ قەلبىگە مەڑىپەت نۇرۇقىنى چېچىشنى ئۆزىنىڭ باش تارتىپ بولمايدىغان بۇرچى دەپ قارايتتى. ئۇ 2000 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ كومىتېتىنىڭ نورۇنلاشتۇرۇشى بە- لەن جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ئاقسۇ قاتارلىق جايلىرىغا چۈشۈپ، ھەر دەرىجىلىك مائارىپ تارماقلىرىدىكى 600 دىن ئارتۇق كا- دىرغا ساپا مائارىپى توغرىسىدا لېكسىيە بەرگەنىدى. خالىق ئاكا لېكسىيىدە ئۆزىنىڭ كەڭ دائىرىلىك بىلىمى ئارقىلىق مائارىپ تەرەققىياتى ھەققىدە دۆلەت ئىچى - سىرتىدىكى يېڭى ئۇچۇرلار- نى ئۇلارغا يەتكۈزگەن. شىنجاڭنىڭ ئىقتىسادىنى تەرەققىي قىل- دۇرۇشتا مائارىپنىڭ ھەل قىلغۇچ ئەھمىيىتىگە ئىگە ئىكەنلىكى- نى ئەمەلىي مىساللار ئارقىلىق سۆزلەپ تەكشىغۇچىلارنىڭ قا- يىللىقىنى قولغا كەلتۈرگەن ھەم ناھايىتى يۇقىرى باھاسىغا ئېرىشكەنىدى.

خالىق مۇئەللىم ئوقۇغۇچىلارغا خۇددى ئۆز بالىلىرىغا كۆ- يۈنگەندەك مېھرىبانلىق بىلەن كۆيۈنەتتى. 2002 - يىلى يازدا ئۇ مۇزەپپەر، بېلىقچى قاتارلىق ئاسپىرانتلىرى بىلەن يەكەن ناھىيىسىنىڭ قاراسۇ يېزىسىغا تېل تەكشۈرۈشكە چۈشكەن چاغدا ئوقۇغۇچىلىرىغا باشتىن - ئاخىر خۇددى ئۆز ئاتىسىدەك مۇئامە- لە قىلىپ، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىدىن ياخشى خەۋەر ئالغان. بىر قېتىم ئۇلار يول ئۈستىدە كەلكۈنگە دۇچ كەلگەندە خالىق مۇئەل- لىم ئۆزىنىڭ ھاياتىنىڭ خەۋپكە ئۇچرىشىغا قارىماي ئاۋۋال ئوقۇغۇچىلىرىنى خەتەردىن قۇتقۇزۇۋالغان. ئۇ ھەر كۈنى سەھەر تۇرۇپ ئۇلارنىڭ خىزمەتلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا يېتەكچىلىك قىلغان. ئۆزىمۇ ئۇلار بىلەن بىللە بولۇپ، دېھقانلار، ئوقۇتقۇ- چى - ئوقۇغۇچىلار بىلەن سىرداشقان، بىر تەرەپتىن، يەرلىك كىشىلەرنىڭ نۇقتىدىكى يەرلىك تېل ئاممىلىرىنى خاتىرىلەپ رەتلىسە، يەنە بىر تەرەپتىن، مائارىپ تەرەققىياتىدىكى يېڭى يۇزلىنىشلەرنى سۆزلەپ بېرىپ، يەرلىكنىڭ زامانىۋى پەن-

تەتقىقات ئۇچۇرلىرىغا بولغان تەلپۈنۈشلىرىنى قاندۇرغان.

شۇ قېتىمقى تىل تەكشۈرۈش ئايالغىشىش ئالدىدا ئۇلار قەشقەر كونىشەھەر ناھىيىسى ئوپال يېزىسىغا چىقىپ ئۇلۇغ تىلشۇناس مەھمۇد قەشقەرىنىڭ مەقبەرىسىنى زىيارەت قىلغان چاغدىكى تەسىرلىك كۆرۈنۈش ئۇنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ قەلبىدىن مەڭگۈ ئۆچمەيدۇ. ئۇ كۈنى خالىق مۇئەللىم مەھمۇد قەشقەرىنىڭ قەبرىسى ئالدىدا ئۆزىنىڭ بۇ ئۇستاز ئالدىدىكى ۋەدىسىنى ئىپادىلىگەن، ئۇنىڭ كەينىدىن ئۇنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىمۇ بىر-بىرلەپ ئۆز ۋەدىلىرىنى بېرىشكەن. خالىق مۇئەللىم ئۆز ۋەدىسىنى بېرىۋېتىپ ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي ئىختىيارسىز يىغلاپ تاشلىغان، ئوقۇغۇچىلارمۇ يىغلاشقان. باشقا زىيارەتچىلەر ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى كۆرۈپ داڭ قېتىپ تۇرۇپ قېلىشقان. بىرەيلەن ئۇلاردىن:

— سىلەر نېمىشقا يىغلايسىلەر؟ — دەپ سورىغاندا، خالىق مۇئەللىم ئۇلارغا:

— بىز بۈۋىمىز مەھمۇد قەشقەرىدەك قەيسەرانە روھ بىلەن تىرىشىپ ئىشلەپ ئۇنىڭ روھىغا يۈز كېلەلىگۈدەك ئىشلارنى قىلىشىمىز كېرەك ئىدى. لېكىن، بىز ئۇ ياشىغان دەۋرگە قارىغاندا ھەر جەھەتتىن تەرەققىي قىلغان بۈگۈنكىدەك دەۋردە تۇرۇپمۇ يەنە ھېچقانچە ئىش قىلالمىدۇق. مەن ئاشۇ بىكار ئۆتۈپ كەتكەن كۈنلىرىمگە ئەپسۇسلىنىپ يىغلاۋاتىمەن، — دەپ جاۋاب بەرگەن. ئۇنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى بۈنىڭدىن خالىق مۇئەللىمنىڭ قانچىلىك كەمتەر، مەسئۇلىيەتچان ئىنسان ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ ئېنىق كۆرۈپ يەتكەن.

خالىق ئاكا، خاتىرجەم يېتىڭ، روھىڭىز ھەرگىز قورۇنمىسۇن! بىز سىزنىڭ ئىشلىرىڭىزغا چوقۇم ۋارىسلىق قىلىمىز، سىز باشلىغان، داۋاملاشتۇرغان، لېكىن تېخى قىلىپ كېتەلمىگەن ئىشلارنى شاگىرتلىرىڭىز چوقۇم داۋاملاشتۇرىدۇ،

ئۇيغۇر كتاب توپ بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇر تىلى تەتقىقاتى مەڭگۈ توختاپ قالمايدۇ، بىز ئۇنى تېخىمۇ كۆچلۈك نۇرلاندۇرىمىز!

## تىل بوستانىغا سىرغىغان چەشمە

(ئەدەبىي خاتىرە)

قەلبىنۇر قاھار، زەينەپگۈل نىياز

ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

مەرھۇم ئالىم ئابدۇقادىر داموللا: «جانان ئوتىدا كۆيۈش ھەربىر ئەركەك قىلالايدىغان ئىش، بىراق ئەل - يۇرت ئوتىدا كۆيۈش ھەممىلا ئادەمنىڭ قولىدىن كېلىۋەرمەيدۇ» دەپ ئېيتقانىكەن، ئىنسانىيەت ئۆزىنىڭ نەچچە ئىرالىق تەرەققىيات مۇساپىسىدە، ئۆز قوۋمىنىڭ بەخت - ئىقبالى ئۈچۈن ھەقىقىي مەنىدە باش قاتۇرالىغان، پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ ئورتاق مەدەنىيىتى ئۈچۈن ئۆز ھەسسىسىنى قوشالىغان كىشىلەر نامىنى، تارىخ ئاسمىنىدا ئۆچمەس يۇلتۇز سۈپىتىدە جۇلا قىلغۇزۇپ كەلدى.

ئىنسانلار يارلىپ تىل پەيدا بولغاندىن تارتىپ، ھازىرغىچە قايسىبىر مىللەت بولمىسۇن، ئۆزىگە تەۋە بولغان تىل ئارقىلىق، ئۆزلىرىنىڭ ئىجادىي قابىلىيىتىنى جارى قىلغۇزغان بولغاچقا، تىل تەتقىقاتى نۇرغۇن ئىجتىمائىي، تەبىئىي پەنلەرگە گىرەلىشىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، كىشىلەر كىرىشكە جۇرئەت قىلالمايدىغان بىر «ئېزىتقۇ ئۆڭكۇر» دەپ قارىلىپ كەلگەن. ئىنسان ھاياتى چەكسىز ئارمانلارغا تولغان چەكلىك مۇساپە، مانا مۇشۇ چەكلىك، ئەمما قىممەتلىك مۇساپە ئىنسانلارنىڭ ئۆزىنى يارىتىش ۋە ئىختىرا قىلىش تارىخىدىن ئىبارەت. ئىنسان

نىيەت ئۆز قالاقلىدىن ھالقىپ، مەدەنىيەت دەۋرىگە قەدەم قويغاد-
دىن تارتىپ تا ھازىرغىچە ئىلىم - پەن ئۆگىنىش، دۇنيا
سىرلىرىنى ئېچىش، قوۋم - مىللەتلەر ئارىسىدىكى تىل -
تەنقىقات جەھەتتىكى ئىزدىنىشنى قىلچىلىك توختىتىپ قويغىنى
يوق. ئۆزىنىڭ چەكلىك ھاياتىنى چەكسىز ئارمانلار بىلەن يۇ-
غۇرغان، مەنىۋى گۈزەللىككە ئىنتىلگەن غايىلىك ئىنسانلار ئە-
لىم - پەن جەھەتتىكى ئىزدىنىش ۋە تەنقىقاتىنى بىر خىل
مەسئۇلىيەت ۋە بۇرچ دەپ بىلىدۇ.

شۇڭا ئۇلار خەلقە بەخت يارىتىش، ۋەتەن - مىللەت ئۈ-
چۈن تۆھپە قوشۇش، كەلگۈسى ئەۋلادلارغا ئاز - تولا مىراس
قالدۇرۇش مەقسىتىدە كۆڭلىگە پۈككەن گۈزەل ئارمانلارغا يە-
تىش يولىدىكى چەكلىك ئۆمۈر مۇساپىسىدە تەۋرەنمەس ئەقىدە
ۋە ئىرادە بىلەن چىدام - غەيرەت كەسىرىنى بىلىگە مەھكەم
باغلاپ، مۇۋەپپەقىيەت چوققىسىغا باتۇرلارچە يامىشىدۇ.

ھەممىمىزگە مەلۇم، بىزنىڭ تىل - تەنقىقاتىمىز ئەزەلدىن
تامچە سۇغا قانمايۋاتقان چۆل ئىدى. بۇ بوشلۇق ئۈستىدە يېقىنقى
يىللاردىن بۇيان، خۇددى كېچە ئاسمىنىدا چاقنىغان چولپان
يۇلتۇزدەك كۆزنى چاقنىتىدىغان، كىشىنى قايىل قىلالايدىغان
ئاتاقلىق ئەدىب - ئالىملىرىمىز، تىلشۇناس - تەنقىقاتچىلىرىمىز
بارلىققا كېلىشكە باشلىدى. داڭلىق تىلشۇناس، پروفېسسور،
تۆھپىكار باغۇەن، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ يارىملىق ئوقۇ-
قۇچى مەرھۇم تۇردى ئەھمەت ئەنە شۇ بوشلۇقتا چاقنىغان مەر-
پەت ئاسمىنىدىكى ئىسمى - جىسمىغا لايىق ئۆچمەس يۇلتۇز.
خەلقىمىز قەلبىدىكى ئابىدە.

مەرھۇم ئۇستاز تۇردى ئەھمەت ئەپەندى 1928 - يىلى
شىنجاڭ قاراشەھەر ناھىيىسىدە ئۇششاق تىجارەتچى ئائىلىسىدە
دۇنياغا كەلگەن. دادىسى داۋۇتئاخۇن ئاتا قاسىپلىق كەسپى
بىلەن شۇغۇللىناتتى. ئاپىسى ئايىمخان ئائىلە ئايالى ئىدى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

دادىسى داۋۇتتاخۇن ۋە بوۋىسى ئەخمەتتاخۇنلار ئىلىمگە ھېرىس-مەن كىشىلەر بولغاچقا، كىچىككىنە تۇردىنى ئاق - قارىنى پەرق ئەتكۈدەك بولغاندىلا ئۇنى دىنىي مەكتەپكە ئوقۇشقا بەردى. ئۇ سەككىز ياشقىچە دىنىي مەكتەپتە ئوقۇۋەردى. بوۋىسىنىڭ تەشەببۇسى بىلەن توققۇز ياشقا كىرگەندە پەننىي مەكتەپتە ئوقۇدى. تۇردى بوۋىسىغا ئىنتايىن ئامراق ئىدى. بوۋىسىدىن كېچەكۈندۈز بىر مىنۇتمۇ ئايرىلماي يۈرەتتى. ئەخمەت بوۋايمۇ نەۋرىسىنى قەۋەتلا ياخشى كۆرەتتى. دادىسى داۋۇتتاخۇن ۋە بوۋاي بوش ۋاقىت تاپسىلا بالىلىرىغا تارىخىي ئىشلار، ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىدىكى ئەسەرلەر، دۇنيادىكى مىللەت ۋە تىللار، ئاتاقلىق ئەربابلارنىڭ كەچۈرمىشلىرى ۋە ئەۋلادلارغا قالدۇرغان ئەدەبىي مىراسلىرى توغرىسىدا جىق گەپلەرنى دەپ بېرەتتى. مەكتەپ ۋە ئائىلە مۇھىتىدىكى تەربىيە ۋە يېتەكلەشلەر سەبىي، گۆدەك تۇردىنىڭ غۇبارسىز قەلبىدە، ئىلىمگە بولغان كۈچلۈك ئىشتىياق ئۇتىنى تۇتاشتۇردى. ئەمما، ئەمدىلا ئىلىم بوسۇغىسىغا قەدەم قويۇپ، قەلبىگە ئۇلۇغۋار غايىلەرنى پۈككەن تۇردىنىڭ ناتىۋان يۈرىكىگە كاج تەقدىر زەھىمسىز قولىنى سوزۇپ ئارقا - ئارقىدىن بوۋىسى، ئانىسىنى ئېلىپ كەتتى، يىل ئۆتمەيلا دادىسى داۋۇتتاخۇنمۇ قارا كۆڭۈللەرنىڭ زىيانكەشلىكىگە ئۇچراپ ۋاقىتسىز كەتتى. تەقدىرنىڭ تەۋر قايىنىمى كىچىككىنە تۇردى بىلەن ئۇنىڭ ئىككى سىڭلىسىنى قارا يېتىم قىلىپ قويدى. شۇنىڭدىن كېيىن بۇ نارەسىدىلەر يىراق - يېقىن تۇغقان، تونۇش - بىلىشلەرنىڭ ئارىسىدا ئۇرۇلۇپ - سوقۇلۇپ چوڭ بولدى.

ئاتا - ئانا مېھرىگە تولغان ئىلگىرىكى بەختلىك ئائىلە، تىنچ تۇرمۇش بىردىنلا يەتتە قات ئاسمانىنىڭ ئۇ چېتىگە بېرىۋېلىپ، ھاياتلىق مۇساپىسىگە ئايىغ بېسىش ئالدىدا تۇرغان 15 ياشلىق تۇردىنىڭ زىممىسىگە ئىككى سىڭلىسىنى يېقىش ۋەزىپە-

سى يۈكلەندى. ئەمما، كىچىككىنە تۇردىنىڭ قەلبى ئىلىم ـ پەنگە چەكسىز ھېرىسمەن بولغاچقا، رەھىمسىز تەقدىر ئىلىپ كەلگەن قىسمەتلەر ئۇنىڭ ئىلىمگە بولغان قىزغىنلىقىنى، تىرىشچانلىقىنى بىر ئازمۇ بوشاشتۇرالمىدى. ئۇ شىنجاڭ ئۇلكىلىك دارىلمۇئەللىمىنگە ئوقۇشقا كىرگەندىن كېيىن ئۆزىگە قاتتىق تەلەپ قويۇپ ئۆگەندى.

دۆلىتىمىز ئازاد بولغاندىن كېيىن شىنجاڭ ئۇلكىلىك كادىرلار مەكتىپىنىڭ تىل ـ ئەدەبىيات بۆلۈمىدە ئوقۇپ، 1957 ـ يىلى ئەلا نەتىجە بىلەن ئوقۇش پۈتتۈردى.

كۆڭلىگە گۈزەل ئۇلۇغۋار غايىلەرنى پۈككەن تۇردى ئەمەت ئۆز بىلىمىنى تېخىمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈش ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ تىل ـ تەتقىقات نىشانىنى ئىشقا ئاشۇرۇش مەقسىتىدە داۋاملىق تەتقىقات ئۇستىدە ئىزدىنىش ئېلىپ باردى.

1957 ـ يىلى تەشكىل تۇردى ئەھمەتنىڭ كەسىپتىكى تىرىشچانلىقى ۋە شجائىتىگە قايىل بولۇپ ئۇنىڭغا تېخىمۇ ياخشى پۈرسەت يارىتىپ بېرىش ئۈچۈن، ئۇنى مەركىزىي مىللەتلەر ئىنستىتۇتى تىل ـ ئەدەبىيات فاكۇلتېتى تۈركىي تىللار كەسپىگە ئاسپىرانتلىق ئوقۇشقا ئەۋەتتى. ئۇ بۇنداق ياخشى پۈرسەت ۋە ئەزەل ئوقۇش شارائىتىدىن ئۈنۈملۈك پايدىلاندى، بىر مۇنۇتنىمۇ قەدىرلەپ، باش كۆتۈرمەي ماتېرىيال كۆردى، توپلىدى، ئۆز ئارزۇسى، غايە ـ نىشانىغا يېتىش يولىدا ھەرقانداق قىيىنچىلىقلارغا باش ئەگمەي ئەڭ زور تىرىشچانلىق كۆرسەتتى.

1959 ـ يىلى مەكتەپنى ئەلا نەتىجە بىلەن پۈتتۈرۈپ، كېيىنكى تەتقىقات ۋە غايىلىرىگە ئۇل سېلىپ كەلگەن تۇردى ئەھمەت شۇ يىلدىن باشلاپ شىنجاڭ تىل ئىنستىتۇتى، شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى ۋە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇتۇش ۋە تەتقىقات خىزمەتلىرى بىلەن شۇغۇللاندى. بۇ جەريانداا كۆپ يىل ماگىستىر، ئاسپىرانت يېتەكچىسى، جۇڭگو تىللىرى فا-

ئۇيغۇر كتاب توربىتى www.uyghurkitap.com

كۇلتېتى تۈركىي تىللار تەتقىقات ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرى بولۇپ ئىشلىدى. 1981 ـ يىلى دوتسېنت، 1988 ـ يىلى پروفېسسور-لۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشتى.

قەلبىمىزگە مەڭگۈ ئابىدە بولۇپ ئورناپ كەتكەن ئۇلۇغ ئەجدادلىرىمىزنىڭ ئالەمشۇمۇل مۇۋەپپەقىيەتلىرىگە ۋارىسلىق قىلىش، كەلگۈسى ئەۋلادلار ئۈچۈن داغدام يول ئېچىپ بېرىش، تارىخ سەھنىسىدە تۆھپىكار سۈپىتىدە ئالقىشلىنىشىنى قەلـ بىگە پـۈكۈپ، ۋۇجۇدىغا ئەل ـ مىللەت تۇيغۇسىنى مۇجەسـ سەملىگەن ئاشۇ يالقۇنلۇق يۈرىكىنى، كەلگۈسى ئىزباسارلارغا بولغان مۇھەببەت ۋە ئۈمىد ـ ئىستەك بىلەن يۇغۇرغان تۇردى ئەھمەت ئەۋلادلار ئۈچۈن تېخىمۇ پارلاق ئەتىنى، گۈزەل كېلەـ چەكنى يارىتىپ بېرىشنى ئۆزىنىڭ مۇقەددەس بۇرچى دەپ ھېـ سابلاپ، ئۆزىنى بىر ئۆمۈر ئىلىم ـ پەن ساھەسىدىكى تىل تەتقىقات ئىشلىرى ئۈچۈن بېغىشلىدى. مانا مۇشۇ خىل روھ بىلەن گىرەلەشكەن تۇردى ئەھمەتنىڭ ھاياتلىق سەپىرىگە نەزەر سالىدىغان بولساق، ئۇنىڭ مۇھىم، ئاساسلىق ئىلمىي ئەمگەكـ لىرى ئالىي مەكتەپ ئۇيغۇر تىلى ئوقۇتۇش ۋە تەتقىقات ساھەسـ دە ئالاھىدە ئورۇندا كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. ئۇ ھارماس ـ تالماس تۆھپىكار باغۋەن بولۇش سۈپىتى بىلەن ئالىي مائارىپ سېپىدە 40 يىلدىن كۆپرەك جاپالىق ئىشلەپ، تۈركىي مىللەتـ لەر تىل ـ ئەدەبىيات ئىلمى قۇرۇلۇشى ۋە تەرەققىياتى، ئوقۇتـ قۇچىلارنى تەربىيىلەش، دوكتور ـ ئاسپىرانت يېتىشتۈرۈش، دەرسلىك قۇرۇلۇشى قاتارلىق جەھەتلەردە زور تۆھپىلەرنى قوشـ تى. ئۇ ھاياتلىق سەپىردە ئۆزىنىڭ قانچىلىغان ئىزلارنى قالدۇـ رۇپ كەتكىنىنى، باشقىلارنىڭ ئۆزى قالدۇرغان ئىزىدىن پايدـ لىنىپ، ئۆز مەنزىلىگە يەتكەندىكى خۇشاللىق ئۇمىدلىرىنى، ئەڭ ئاخىرقى مەنزىلدىكى ئالەمچە خۇشاللىقلىرىنى بىلمەيتتى. پەقەت ۋە پەقەت ئىز قالدۇرۇشنى، ئىلىم دېڭىزىنىڭ بىر تامچە

سۈيى بولۇشىنى، قاغجىرىغان چۆلدىكى شىپالىق يامغۇر بولۇش-
نى، خىلۋەتتە چاكىقىغان دىللارنى قاندۇرغۇچى نامسىز بۇلاق
بولۇشىنىلا ئويلايتتى.

ئۇنىڭ ھاياتلىق سەپىرىدە قانچىلىغان مۇشەققەتلەر ئۇنى
كۈتمەدى؟ قانچىلىغان تاغ - داۋانلار ئۇنى توسسىمۇ ئۇ ئېگىل-
مەي - سۇنماي ئۆز ئەقىدىسى ئۈچۈن ھارماي - تالماي، تەۋرەن-
مەي ئىزدەندى، تەر ئاققۇزدى، كۈرەش قىلدى ...
تۇردى ئەھمەت ئىزدىنىش روھىغا باي پەرۋىشكار باغۋەن،
ئۇ ھارماي - تالماي ئىزدىنىش ئارقىلىق تولۇق كۆرس، مەخ-
سۇس كۆرس، ماگىستىر - ئاسپىرانتلارغا ئىلگىرى - كېيىن
بولۇپ ئون نەچچە خىل دەرس ئۆتۈپ، دەرسلىكلىرىنى ئۆزى
تۈزۈپ چىقتى. 1980 - يىلىدىن 1990 - يىلىغىچە تۈركىي
تىل - ئەدەبىيات كەسپى بويىچە، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى،
چاغاتاي تىلى، تۈركىي تىللار سېلىشتۇرما تەتقىقاتى قاتارلىق
يۆنىلىشلەر بويىچە بەش قارار ئاسپىرانت قوبۇل قىلىپ،
27 نەپەر ماگىستىر - ئاسپىرانت تەربىيىلەپ چىقتى.

ئۇنىڭ ئالىي ماتارىپ ساھەسىدىكى تۆھپىسى ئالاھىدە كۆ-
رۈنەرلىك بولغانلىقى ئۈچۈن 1992 - يىلى 10 - ئايدىن تارتىپ
گوۋۇيۈەننىڭ ئالاھىدە تەمىناتىدىن بەھرىمەن بولغۇچى مۇتە-
خەسسىس دەپ باھالاندى. تۆھپىكار باغۋەن تۈردى ئەپەندى ئۆزد-
نىڭ تىل تەتقىقات تۆھپىلىرى ئارقىلىق ھازىرقى زامان ئۇيغۇر
ئەدەبىي تىلىغا ئاساس سېلىپ بەردى، شۇنداقلا يېڭى بىر تۈركۈم
تىلشۇناسلارنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشى ئۈچۈن كېچە - كۈندۈز ئەجىر
سىڭدۈردى. ئۇ ئەۋلادلارغا ئىنتايىن مول، كەڭ دائىرىلىك
بىلىملەرنى قالدۇرۇپ كەتتى.

ئۇ مەلۇم بىر ئىجتىمائىي ئەمگەكلىرىنىڭ بىرىدە، تىلشۇ-
ناسلىقنىڭ جەمئىيەتتىكى ئىجتىمائىي رولى، تىلغا ئائىت نۇر-
غۇنلىغان مەسىلىلەر، مەسىلەن: ئەدەبىي تىل نورمىسىنى بەل-

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

گىلەش، كوررېكتورلۇق، تەرجىمە نەزەرىيىسى، يېزىق ئىسلا-
ھاتى قاتارلىق مەسىلىلەرنىڭ ھەل قىلىنىشى تىلشۇناسلىق ئىل-
مىنىڭ يېتەكلىشىدە بولىدىغانلىقىنى، پەن - تېخنىكا تەرەققى-
ياتى ئۇچۇن ئاكتىپ رول ئويناپ، ئىشلەپچىقىرىش كۇچلىرى-
نىڭ مۇمكىنقەدەر تېز ئازاد بولۇشىغا چوڭ تۇرتكە بولىدىغانلى-
قىنى، پۈتكۇل مىللەتنىڭ پەن - مەدەنىيەت ساپاسىنى يۇكسەل-
دۇرۇشكە رولىنىڭ مۇلچەرلىگۇسىز دەرىجىدە زور ئىكەنلىكىنى
سىستېمىلىق ھالدا يېشىپ بەردى ھەم يەنە تىلشۇناسلىقنىڭ
ئەدەبىيات - سەنئەت، مىللەتشۇناسلىق، لوگىكا، جەمئىيەتشۇ-
ناسلىق، پسىخولوگىيە، پەلسەپە، تارىخ، فىزىئولوگىيە ۋە فى-
زىكا ئىلمى بىلەن چەمبەرچاس باغلانغانلىقىنى ئىلمىيلىك بىلەن
چۇشەندۇرۇپ بەردى. شۇنداقلا ئەۋلادلارغا تىلشۇناسلىق ساھە-
سىدىكى تەتقىقاتنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشنىڭ مۇھىملىقىنى، تىل-
شۇناسلىقنىڭ يېڭى تارماقلىرى بويىچە تەتقىقات ئېلىپ بېرىش-
نى، تىلشۇناسلىقنىڭ مەخسۇس ھالدا دۇنيادىكى 2000 خىلدىن
ئارتۇق تىلنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى تەسۋىرلەش، تىللارنىڭ تارى-
خىنى ئېچكىرىلەپ ئېنىقلاش، ئىنسانىيەت تىلىنىڭ ئورتاق قا-
نۇنىيەتلىرىنى تېپىپ چىقىشنى ئۆزىگە ۋەزىپە قىلغان، نۇرغۇن
ساھەلەرگە چېتىلغان مۇستەقىل بىر پەن ئىكەنلىكىنى ئايدىڭ-
لاشتۇرۇپ بەردى.

تەلەپچان ئۇستاز تۇردى ئەپەندى ئۆزىنىڭ ئىجادىي ئەمگەك-
لىرىنىڭ بىرى بولغان «چاغاتاي تىلى» ھەققىدىكى كىتابىنى
نەشرگە تەييارلاۋاتقاندا، تەتقىقات ۋە ئىزدىنىش ئۇستىدە مېڭى-
سىگە قان چۇشۇپ، داۋالاش ئۇنۇم بەرمەي بىزدىن ۋاقىتسىز
ئايرىلدى.

بىز مەرھۇم تۇردى ئەپەندىنىڭ «چاغاتاي تىلى»غا مۇناسى-
ۋەتلىك ئىككى توپلامدىن تۇزۇلگەن ئورنىگىنال قەغەزلىرىنى
رەتلەپ چىقتۇق.

ئورىگىنال قەغىزىدە تۇركىي تىللار دىۋانى، تارىخى رەشـ-
دى، شەب دىۋانى، مەھبۇبۇل قۇلۇپ، مىلك بىر كىچە رومانى،
تارىخىي ئەمىنىيە، مەشرەپ دىۋانى، مەھزون غەزەللىرى قاتار-
لىق ئەسەرلەرنى ۋە زەلىلى، گۈمنام، سەككاكى، لۇتفى، فىر-
قىتى، نۆبىتى، ئەۋائى I ، II ، III ، IV ، V ، VI قىسىم،
رەبغۇزى، ئەتائى، موللا موسا سايرامى، موللا موسا تېمۇرى،
موللا ئىسمەتۇللا مۆجىزى، موللا بىلال نازىمى، مەۋلانە يەركەن-
دى رەھىمى، موللا بىلال بىننى يۈسۈپ دىۋانى، ئىبنى يۈسۈپ
ئەردى فەرزەند خوتەن، شائىر موللا نىيازنىك «تۆت ئىمام
زەبھۇللا» داستانى، تەجەللى، ھۆسەين سەبۇرى، مۇھەممەت
سادىق كاشغەرى، تۇردۇش ئاخۇن غەربىنىك «كىتابىي غەرب»
تىن پارچە قاتارلىق 30 پارچىدىن ئارتۇق نادىر، كلاسسىك
ئەسەرلەرنى يارانقان ئالىم ـ ئۆلىما، يازغۇچىلىرىمىزنىك ئىجا-
دىيەت مېھنىتىنى چاغاتاي تىلىدىن تەرجىمە قىلىپ، تېكىست،
سۆزلۈك، مەشقتىن تەركىب تاپقان كىتابچە قىلىپ، ئەۋلادلار-
غا يول باشلايدىغان ئىز قالدۇرماقچىدى. ئەمما، رەھىمسىز
تەقدىر ئۇنىك بىلەن قەرىشتى.

يولداش تۇردى ئەھمەت 40 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت مابەيىن-
دە بىر تەرەپتىن، ئوقۇتۇش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلىسە، يەنە
بىر تەرەپتىن، قەرىنداش مىللەتلەر تىل ـ ئەدەبىياتىنىك تىل
ئالاھىدىلىكىنى ۋە چاغاتاي تىلىنى ئۆگەنىدى. ئىزدەنگەنسېرى،
ئۆگەنگەنسېرى ئۇ ئۆزىدە بىلىمگە، تىلشۇناسلىق كەسپىگە بول-
غان قىزىقىشتىكى كۈچ ـ قۇدرەتنىك بارغانسېرى يېتىلىۋاتقا-
لىقىنى، بىر خىل غايە، ئېتىقادنىك ئۇنى ئالغا ئىنتىلدۇرۇۋاتـ-
قانلىقىنى ھېس قىلدى، شۇنىك بىلەن، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر
تىلىنىك ھەرقايسى قىسىمىدا ئىزچىل ھەل بولماي كېلىۋاتقان
مەسىلىلەر ئۈستىدە بىرقەدەر سىستېمىلىق تەتقىقات ئېلىپ بە-
رىپ، ئۇيغۇر تىلشۇناسلىقى ساھەسى ئۈچۈن كۆرۈنەرلىك تۆھـ-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

پىلەرنى قوشتى.

تۇردى ئەپەندى ئۆز ئىلىم تەسىرى ۋە ئىجادىي ئەمگىكى بىلەن 1989 - يىلى چىڭخەي خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان. «بۇگۈنكى دەۋر جۇڭگودىكى مىللىي تىلشۇناسلار» دېگەن نوپۇزلۇق كىتابقا كىرگۈزۈلۈپ، ئۇيغۇر مىللىتى ئىچىدىن چىققان مەشھۇر تىلشۇناسلار قاتارىدا تونۇشتۇرۇلدى.

ئۇنىڭ ئىجادىيەت نەتىجىلىرى «ئۇيغۇر تىلى» (ئىككى قىسىم) دېگەن ئەسىرى ۋە «ئۇيغۇر تىلىدىكى پېئىللارنىڭ تۈس كاتېگورىيىسى» قاتارلىق بىر قاتار ئىلمىي ماقالىلىرىدە گەۋدىلىك ئىپادىلىنىدۇ.

ئۇنىڭ ھازىرغىچە «ئۇيغۇر تىلى دەرسلىكى» (1957 - يىلى، ئىككى قىسىم)، «ئۇيغۇر تىلى» (1981 - يىلى، ئىككى قىسىم)، «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى» (باشقىلار بىلەن بىرلىكتە تۈزگەن) (1984 - يىلى نەشرى) ۋە «تۈركىي سېلىشتۇرما تىلشۇناسلىقى» (باشقىلار بىلەن بىرلىكتە تۈزگەن، 1998 - يىلى نەشرى) دېگەن تۆت پارچە ئەسىرى شىنجاڭ مائارىپ نەشرىياتى، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى. بۇلار ئىچىدە «ئۇيغۇر تىلى» دېگەن ئەسىرى دۆلىتىمىز ئىچى ۋە سىرتىدىكى كەسىپداشلىرىنىڭ، داڭلىق تىلشۇناسلارنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى ۋە سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىدا چىقىدىغان «سوۋېت ئىتتىپاقى تۈركولوگىيىسى» ژۇرنىلىدا مەخسۇس سەرلەۋھىلىك ماقالە بىلەن تەپسىلىي تونۇشتۇرۇلدى.

ئۇنىڭدىن باشقا، «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى» دېگەن ئەسىرى شىنجاڭدىكى ئالىي مەكتەپلەرنىڭ بىرتۇتاش دەرسلىكى سۈپىتىدە قايتا - قايتا نەشر قىلىندى ۋە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ 1992 - يىلىدىكى مۇنەۋۋەر دەرسلىكلەرنى باھالىشىدا 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

ئۇ ئوقۇتۇش ۋە تەتقىقات خىزمىتىنى پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن

بېرىلىپ ئىشلەش بىلەن بىرگە، جۇڭگو تۈركىي تىللار تەتقىقات جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، جۇڭگو قەدىمكى يېزىقلار تەتقىقات جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى 6 - نۆۋەتلىك سىياسىي كېڭەشنىڭ ئەزاسى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىدى.

تۈردى ئەھمەت ئەپەندى يېرىم ئەسىردىن كۆپرەك ھاياتىدا، ئىلغار زىيالىيلىرىمىزدا بولۇشقا تېگىشلىك روھ ۋە جاسارەتنى ئۆزىگە يار قىلىپ، دەۋر ۋە خەلقنىڭ ئۈمىدى ۋە ئارزۇسى، ئىشەنچىسىنى جاپالىق ئەمگىكى ئارقىلىق ئاقلىدى. پارتىيە ۋە خەلقنىڭ ئالىي مائارىپ ئىشلىرىغا قەتئىي سادىق بولۇپ، بۇ ساھەدە بارلىق يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلدى. ئۇ يۇقىرى قاتلام ئىختىساس ئىگىلىرىنى تەربىيىلەشنىڭ مۇھىملىقىغا تولىمۇ ئەھمىيەت بېرىپ، كۆپلىگەن ۋاقىت ۋە زېھنىنى ئۇنىڭغا بېغىشلىدى. ئۇ خىزمەتتە مەسئۇلىيەتچان ۋە تەلەپچان، ئىستىلدا دۇرۇس بولۇپ، كەسىپداشلىرىغا، ئوقۇغۇچىلىرىغا، تونۇش - بىلىش، قولۇم - قوشنىلىرىغا تولىمۇ خۇشخۇي ۋە كەڭ قورساقلىق بىلەن مۇئامىلە قىلاتتى. مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى قوغداشقا بەكلا ئەھمىيەت بېرەتتى. ئۇنىڭ ئاشۇ ئىنسىي جىنسىغا لايىق سېيماسى ھەقىقىي ئالىي مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسىنىڭ ئوبرازىغا ۋەكىللىك قىلاتتى.

گەرچە بىز بۇ مېھنەتكەش ۋە تۆھپىكار ئۇستازدىن ۋاقىتسىز ئايرىلغان بولساقمۇ، ئۇنىڭ نەتىجىلىرى ۋە ئىسىل پەزىلەتلىرىنى ئەسلىمەي ۋە ئەڭگۈ ياد ئەتمەي تۇرالمايمىز!

2004 - يىلى 8 - ئىيۇل، ئۈرۈمچى

# مەرىپەت ئاسمىنىدا چاقنىغان يۇلتۇز

(دوكلات ئەدەبىياتى)

ئوسمانجان ياسىن ، قۇربانجان ئابدۇقادىر

## فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

— شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى، فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىنىڭ دوسەنتى، مەرھۇم ئۇستاز رەۋەيدۇللا ھەمدۇللانى ئەسلەپ

1997 - يىلى 25 - دېكابىر چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتە ئاسمان - زېمىن قايغۇلۇق تۈسكە كىرىپ، ئۆز قوينىدا ۋاقتىسىز ئۆچكەن بىر چولپان يۇلتۇز ئۈچۈن ماتەم تۇتتى. خەلق توپى بۇ چولپان يۇلتۇزنى، يەنى شۇ دەۋردىكى «يول-باشچى» سىنى ئۇزىتىپ قويۇش ئۈچۈن ئالدىراپ ماتەم مۇراسىمى ئۈتكۈزۈلۈۋاتقان جايغا سەلدەك ئېقىشتى. ھەممە خەلق توپلاندى، بىرلىرى قاتتىق ھۆركىرەيتتى. بىرلىرى ئېسەدەيتتى، بىرلىرى بولسا ئۆز قايغۇسىنى باسالماي قوشاق قېتىپ يىغلايتتى ...

ھەممىنى ئەنە شۇنداق ئېغىر مۇسىبەتتە قالدۇرۇپ كەتكەن بۇ زات ئۆز ھاياتىدا تالاي ياخشىلىقلارنى قىلغان، مىللىتى، خەلقى، ۋەتىنى ئۈچۈن ئۆچمەس تۆھپىلەرنى قوشقان مەرىپەت بېغىدىكى كۆيۈمچان باغۋەن — شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىنىڭ دوتسېنتى رەۋەيدۇللا ھەمدۇللا ئىدى.

1924 - يىلى دۇنياغا مەشھۇر يىپەك يولىنىڭ مۇھىم

تۇگۈنى، خەلقىمىزنىڭ پارلاق مەدەنىيەت بۆشۈكلىرىدىن بىرى بولغان تۇرپاندا باش باھار. تەبىئەت قوينىدىكى مەۋجۇداتلار ئىللىق قۇياش نۇرىدا ئويغىنىشقا جور بولۇپ، باش باھارنىڭ ئىللىق شامىلى كىشىگە يېڭىچە ھۈزۈر بېغىشلايتتى. بۇ يېڭى باھاردا تۇرپان يارىپىزا خوجىيەن كەنت (پالازلار مەھەللىسى) ھەمدۇللا مەتزاھىتنىڭ ئۆيىدە 2 - ئاينىڭ 25 - كۈنى بىر بوۋاق ئىڭىلەپ يورۇق دۇنياغا كۆز ئاچتى.

1928 - يىلى يازنىڭ مەلۇم بىر كۈنى ئەتراپقا تۇن پەردە-سى يېپىلغان، كىشىلەر ئۆيلىرىگە تارقاپ، مەھەللىدە جىمجىت-لىق ھۆكۈم سۈرگەنىدى. مەتزاھىت ئاكا، بالا - چاقا، نەۋرە - چەۋرە ۋە باشقا قولغا چىققۇدەك نەرسىلىرىنى ئېلىپ بىر ئېشەك ھارۋىسى بىلەن زامان - زامانلاردىن بېرى ئاتا - بوۋىلىرى تىرىكچىلىك قىلىپ كەلگەن بۇ يۇرتنى تاشلاپ ئۇن-تىنسىز ھالدا ئۇرۇمچىگە قاراپ يولغا چىقتى. بۇ چاغدا ھېچنې-مىدىن خەۋەرسىز، ھارۋىدا تاتلىق ئۇخلاۋاتقان رەۋەيدۇللا كې-يىنكى ھاياتىدا «بوۋام مەتزاھىت ئاغا - ئىنە بىرنەچچەيلەننىڭ بىرنەچچە مولا بېرى بولغانىكەن. ئۇنىڭدىن چىققان مەسۇلات بىلەن تۇرمۇشىنى قامداش مۇمكىن بولمىغاچقا، پومېشچىكلار-دىن جازانغا پۇل ئېلىپ، نۇرغۇن قەرزدار بولۇپ كېتىپ، ئاخىر بالىلىرىنى ئېلىپ ئۇرۇمچىگە چىقىپ كەتكەنىكەن» دەپ يازىدۇ.

ئۇلار شۇ ماڭغانچە ئۇرۇمچىنىڭ شەھەر سىرتىدىكى ساڭ-غاڭگۇ دېگەن يەرگە كېلىپ ئورۇنلاشتى. دەسلەپتە رەۋەيدۇللا-نىڭ دادىسى ھەمدۇللا ئاكا ئۇرۇمچىگە ئېشەك بىلەن ئوتۇن ئەكېلىپ سېتىش، بايلارنىڭ قوينىنى بېقىش، پومېشچىكلارنىڭ يېرىنى ئىجارىگە ئېلىپ تېرىش قاتارلىق ئىشلارنى قىلسا، ئانا-سى بايلارنىڭ مويكىلىرىدا يۇڭ پارلاش، كۆكتاتلىقلاردا ئوت ئوتاش بىلەن ئۆز ئائىلىسىنىڭ تۇرمۇشىنى قامداپ كەلدى.

ئەدىلا سەككىز - توققۇز ياشلارنىڭ قارىسىنى ئالغان رەۋەيدۇللا ھەر كۈنى ئەتىگىنى بايلارنىڭ قويىنى باققىلى چىقىپ كېتەتتى. يالاڭ ئاياغ، نەچچە يېرىگە ياماق چۈشۈپ، تىزلىرى كۆرۈنۈپ قالغان ئىشتانىنى كىيىپ جاڭگالغا ماڭغان بالىلىرىنى كۆرگەندە ھەمدۇللا ئاكىنىڭ ئىچى سىيرىلىپ كېتەتتى. ھەر قېتىم بىر قىسىم بالىلارنىڭ مەكتەپكە ماڭغىنىنى كۆرگەندە باشقىچە بولۇپ قالىدىغان ئوغلى رەۋەيدۇللاغا قارىغىنىدا، نېمىگىدۇر ئاچچىقلىنىپ، كىملەرگىدۇر نەپرەتلىك تىللارنى ياغدۇرۇپ تاشلايتتى. كېيىنچە بايلارنىڭ پۇلىنى ئېلىپ تاغقا چىقىپ، يۇڭ ھەم قوي ئېلىپ سېتىپ، پايدىنىڭ بەشتىن بىرىگە ئىگە بولۇپ، ئاز - تولا تۇرمۇشى ياخشىلانغان ھەمدۇللا ئاكا 12 ياشلىق ئوغلى رەۋەيدۇللانى باشلانغۇچ مەكتەپكە بەردى. ئەمما، ئۇ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان مەزگىلىدە ئانىسى تۇگەپ كەتكەچكە ئامالسىز مەكتەپتىن توختىدى ۋە بايلارنىڭ، ئۇرۇق - تۇغقانلارنىڭ ئۆيلىرىدە قاقتى - سوقتى بولۇپ يۈرۈشكە مەجبۇر بولدى.

تۇغۇلۇپ ئۇچ يېشىدىلا سەپەرنىڭ جاپالىرىدىن باشلانغان ھاياتنىڭ رەھىمسىز، مۇشەققەتلىك كۈنلىرىنىڭ قويىنىدا ھەر قايسى تەرەپتىن تاۋلىنىپ چوڭ بولغان 16 ياشلىق رەۋەيدۇللا 1940 - يىلى بىر يىل سائەتجان دېگەن ئۆزبېك باينىڭكىدە مالاي بولۇپ ئىشلىگەندىن كېيىن، 40 - يىلنىڭ ئاخىرى شىنجاڭ گېزىتى ئىدارىسى ئاچقان مۇخبىرلارنى تەربىيىلەش كۇرسىغا ئوقۇشقا كىردى. ئۇ 42 - يىلى بۇ كۇرستىكى ئوقۇشنى تاماملاپ، شۇ يىلىلا شىنجاڭ گېزىتى ئۈيغۇر تەھرىر بۆلۈمىگە تەقسىم قىلىندى. ئۇ 49 - يىلىغىچە ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ شىنجاڭ گېزىتى ئۈيغۇر تەھرىر بۆلۈمى قاتارلىق نەشرىيات ئورۇنلىرىدا ئىشلىدى. ئۇ بۇ جەريانلاردا بىر تەرەپتىن، ئۆز خىزمىتىنى ئەستايىدىل ئىشلىسە، يەنە بىر تەرەپتىن، ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ ئۇيغۇر تىلى تەتقىقاتىغا مۇناسىۋەتلىك بولغان موڭ-

غۇل تىلى، تۈرك تىلى، پارس تىلى، ئەرەب تىلى، خەنزۇ تىلى قاتارلىق تىللارنى ياخشى ئۆگىنىپ، كېيىنكى تەتقىقاتىغا پۇختا ئاساس سالدى.

كىچىكىدىنلا جاپا ـ مۇشەققەت ئوچىقىدا تاۋلىنىپ، كۆڭـ لىگە ئۇلۇغۋار غايىلەرنى پۈككەن، كېيىنكى ھاياتىدا مىللىتـ گە، خەلقىگە، پارتىيىگە ماۋارىپ ساھەسىدىكى تۆھپىلىرى بەـ لەن بىر كىشىلىك ھەسسىسىنى قوشقان بۇ جاپاكەش ئۇستاز پەقەت تۇرمۇش ۋە تەتقىقات ساھەسىدىلا ئۆز قىممىتىنى يارىتىپ قالماستىن، ئەينى يىللاردا ئۆزىنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك، ئىنتىبـ ناتسىئونالىزملىق روھىنى نامايان قىلىپ جاھانگىرلىككە قارشى قوزغالغان چاۋشىيەن ئۇرۇشى مەيدانلىرىدىمۇ ئىزلىرىنى قالدۇرـ غان.

شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد قىلىنىپ، ئۇزۇن ئۆتمەيلا پارتلىغان «ئامېرىكىغا قارشى تۇرۇپ، چاۋشىيەنگە ياردەم بېـ رىش» ئۇرۇشىدا ئالدىنقى سەپ بىر تۇركچە تەرجىمانغا جىددىي ئېھتىياجلىق بولدى ۋە بۇ شەرەپلىك خىزمەتكە پارتىيە ـ ھۆكۈـ مەت رەۋىدۇللانى تاللىدى. قەلبىدە ۋەتەن، خەلق سۆيگۈسى يالقۇنجاپ تۇرغان بۇ نەۋقىران يىگىت مەردانىلىك بىلەن ئالدىنـ قى سەپكە ئاتلاندى. ئۇ 1951 ـ يىلى 7 ـ ئايدىن 1953 ـ يىلى 12 ـ ئايغىچە بولغان ئىككى يىلدىن ئارتۇق جەريانىدا جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ چاۋشىيەنگە ياردەم بېرىش پىدائىيـ لار قوشۇنىغا قاتناشىپ، ئۆزىنىڭ ۋەتەن، خەلق ئالدىدىكى يۈكسەك مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلدى.

ئۇنىڭ كىچىكىدىنلا رەھىمسىز تۇرمۇشنىڭ ئېغىر سىناقـ لىرى ئاستىدا پىسخىكىسىدا شەكىللەنگەن قەيسەرلىك، بوشاشـ ماسلىقتىن ئىبارەت روھى ئۇرۇشنىڭ ئالدىنقى سەپلىرىدىمۇ ئۆز ئىپادىسىنى تاپتى ۋە نەچچە قېتىم خىزمەت كۆرسىتىپ بىرقانچە مېدالغا ئېرىشتى.

1953 ـ يىلى 12 ـ ئايدا ئۇرۇشنىڭ غەلىبە بايرىقىنى كۆتۈرۈپ شىنجاڭغا قايتىپ كەلگەن بۇ خەلق ئوغلانى 1954 ـ يىلى 1 ـ ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك كادىرلار مەكتىپىگە ئوقۇتقۇچىلىققا تەقسىم قىلىندى. 1957 ـ يىلى 7 ـ ئايدا شىنجاڭ تىل ئىنستىتۇتى قۇرۇلۇپ رەۋىدۇللا ھەمدۇللا بۇ مەكتەپكە يۆتكەپ كېلىندى ۋە مۇشۇ يىلدىن باشلاپ ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ، شىنجاڭ تىل ئىنستىتۇتى، شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى قاتارلىق مەكتەپلەردە ئوقۇتقۇچىلىق قىلىپ، ئاخىر بۇگۈنكى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل ـ ئەدەبىيات فاكۇلتېتىغا يۆتكەپ كېلىندى ۋە ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە بۇ يەردە ئوقۇتقۇچىلىق ھەم تەتقىقات ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللاندى. ئۇ دەسلەپ ئالدىنقى سەپتە ھەقىقىي بىر خەلق ئوغلانىغا خاس قەيسەر، باتۇر جەڭچىنىڭ ئوبرازىنى تىكلىگەن بولسا، 1954 ـ يىلى ئوقۇتقۇچىلىق ھاياتىغا قەدەم قويۇپلا ئۆزىنىڭ ئەتراپلىق، چوڭقۇر بىلىمى، ئالىيجاناب ئەخلاق ـ پەزىلىتى ۋە يۈكسەك مەسئۇلىيەتچانلىق تۈيغۇسى ئاستىدا ياخشى بىر ئوقۇتقۇچىنىڭ ئوبرازىنى تىكلىدى. ئۆزىگە نىسبەتەن قاتتىق تەلەپ قويۇش، قەيسەرلىك، ئەستايىدىللىق ئۇنىڭ كېيىنكى ھاياتىغا شان ـ شەرەپ كەلتۈردى. قەلبىدە بۇ ئۇلۇغ ئۇستازغا نىسبەتەن مۇھەببەت ئوتى يالقۇنجايدىغان، ئۇنى تونۇيدىغان، ئۇنى ھۆرمەت قىلىدىغان كىشىلەر ماڭارىپ بېغىدا تەر تۆكۈپ ئىشلىگەن بۇ جاپاكەش باغۋەنىنىڭ قىسقىغىنا ھاياتىنى ئەسلىمەي قالمايدۇ.

1957 ـ يىلى يېڭى قۇرۇلغان تىل ئىنستىتۇتىغا كادىرلار مەكتىپىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن رەۋىدۇللا ھەمدۇللا ئۆز ئىقتىدارىنى جارى قىلدۇرۇپ، خەلق ئۈچۈن ئەجىر سىڭدۈرەلەيدىغان شەرەپلىك بىر خىزمەت ئورنىغا ئېرىشكىنىدىن خۇشاللىنىپ باش چۆكۈرۈپ ئىشلەشكە چۈشۈپ كەتتى.

شۇ يىلى تۇنجى تۈركۈم قوبۇل قىلىنغان ئوقۇغۇچىلارغا

تىل دەرسى ئۆتۈشنى نەسرۇللا يولبولدى ۋە رەۋەيدۇللا ھەمدۇللا قاتارلىقلار ئۆز ئۇستىگە ئالدى.

1958 - يىلى 9 - ئايدا رەۋەيدۇللا مۇئەللىم بىلەن نەسرۇللا مۇئەللىم بىرلىشىپ تۈزۈپ چىققان، بىر يىللىق جاپالىق ئەمگەكنىڭ مېۋىسى بولغان «ئانتونىم» (قارىمۇقارشى مەنىلىك سۆزلەر لۇغىتى)، «ئومونىم» (كۆپ مەنىلىك سۆزلەر لۇغىتى)، «سىمونىم» (ئوخشاش مەنىلىك سۆزلەر لۇغىتى) قاتارلىق ئۇچ لۇغەت بۇ جاپاكەش باغۋەنلەرنىڭ قولىدا شىغىرافتا بېسىپ چىقىلىپ، تۈنجى تۈركۈمدىكى ئوقۇغۇچىلار قولىغا تارقىتىپ بېرىلدى. شۇ مىنۇتتا ئالەمچە خۇشاللىققا چۆمگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ چېھرىدە خۇشاللىق، مەمنۇنىيەتلىك جىلۋىسى ناماياں بولدى. ئۇلارنىڭ بەزىسى خۇشاللىقىدا سەكرىسە، بەزىسى قولىدىكى لۇغەتنى سۆيۈپ كېتەتتى. ئوقۇغۇچىلارنىڭ چېھرىدىكى خۇشاللىقلارنى كۆرگەن بۇ باغۋەنلەر بىر - بىرىگە قارىشىپ يېنىك - يېنىك كۈلۈشتى - دە، ئۆزلىرىنى دۇنيادىكى ئەڭ بەختلىك ئادەملەردەك ھېس قىلىشتى.

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىنكى، مائارىپ سېپىدە ماتېرىيال كەمچىل بولۇۋاتقان، دەرسلىك سىستېمىلاشمىغان مۇشۇنداق بىر ۋاقىتتا، ئۆزىنىڭ تىنىمسىز تىرىشچانلىقى، جاپالىق ئەمگىكى، بوشاشماس ئىرادىسىنىڭ مەھسۇلى سۈپىتىدە تۈزۈپ چىققان يۇقىرىقى بىر يۈرۈش لۇغەتلەر «ئۇيغۇر تىلى دەرسلىكى» دىكى بىر بوشلۇقنى تولدۇردى. قەلبىدە يۈكسەك دەرىجىدىكى ئىلىم ئىشقى يالقۇنجاۋاتقان بۇ باغۋەن ئۆزىنىڭ بۇ تۈنجى مېۋىسىدىن ئىلھاملانسا، خۇشاللانسا خۇشاللاندىكى، ھەرگىزمۇ مەغرۇرلىنىپ قالمىدى. بەلكى تېخىمۇ چوڭ ئۈمىدلەر ئىلكىدە مائارىپ سېپىدىكى ئەجىر - مېھنەت دۇنياسىغا كىرىشىپ كەتتى. 1962 - يىلى شىنجاڭ تىل ئىنستىتۇتى بىلەن شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى بىرلەشتۈرۈلۈپ شىن-

جاك ئۇنىۋېرسىتېتى قۇرۇلدى. رەۋىدۇللا ھەمدۇللا بۇ مەكـ
تەپكە كېلىپ ئىزچىل تۇردە ئوقۇتقۇچىلىق قىلىشقا باشلىدى.
بۇ جەريانلاردا ئۇ ئۆز دىققىتىنى داۋاملىق تۇردە ئۇيغۇر تىلىنىڭ
ھەرقايسى تەرەپتىكى تەتقىقاتىغا قاراتقاندىن سىرت، يەنە ئۇيغۇر
ماتارىيىدا تېخىچە چوڭ بىر بوشلۇق بولۇپ تۇرۇۋاتقان «ئىستـ
لىستىكا ئىلمى» ئۇستىدىمۇ ئىزدىنىشنى باشلىۋەتكەنىدى.
شۇنداق قىلىپ ئۇ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا يۆتكىلىپ كەلگەنـ
دىن كېيىنمۇ ئۆزىنىڭ «ئىنسان روھىنىڭ ئىنژېنېرى» غا خاس
ئوقۇتقۇچىلىق روھىنى تولۇق جارى قىلدۇردى. ئۇ ئۆز ئوقۇغۇـ
چىلىرىغا ئىنتايىن كۆيۈمچان باغۋەن ئىدى. ئەمدىلا 40 ياشنىڭ
قارىسىنى ئالغان بۇ كۆيۈمچان باغۋەن ئوقۇغۇچىلىرىغا دەرسخاـ
نىدا ئوقۇتقۇچى بولسا، دەرستىن سىرتقى ۋاقىتلاردا خۇددى
ئۇلارنىڭ ئاتىسى ياكى ئاكىسىدەكلا ئۇلارنى ئۆز تۇرمۇشىنىڭ
مۇھىم بىر تەركىبىي قىسمىغا ئايلاندۇرۇۋالغانىدى.
ئۇ ئەتىگەن ـ كەچلىرى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياتقىغا بېرىپ
ئۇلار بىلەن پاراڭلىشاتتى ۋە پىكىر ئالماشتۇراتتى. قىينىچىلىقـ
لار بولسا بىرلىكتە ھەل قىلاتتى.

بۇ مەرپەت باھارىنىڭ ھاۋاسىدىن ئىلھاملىنىپ قەلبىمىنى
قولىغا ئالغان پەخرىلىك ئۇستاز ئۆزىنىڭ قويۇن دەپتىرىدىكى
جاۋاھىراتلاردىن «پەخرىمىز ۋە بۇرچىمىز ، دېۋانۇ لۇغەتىت
تۈرك، نىڭ تىلى توغرىسىدا بەزى تەسىراتلىرىم» ، «ئۇيغۇر تىـ
لى ئىستىلىستىكىسىغا دائىر بەزى مەسىلىلەر» ، «تىل ۋە تەرـ
جىمە» ، «ئۇيغۇر تىلىنىڭ سۆز ياسىغۇچى قوشۇمچىلىرى توغـ
رىسىدا» ، «ئۇيغۇرلارنىڭ ئادەم ئىسىملىرى توغرىسىدا قىسقـ
چە مۇلاھىزە» قاتارلىق ئەمگەك مېۋىلىرىنى تۇنجى قەدەمدە
سوۋغا سۇپىتىدە خەلقىگە تۇتتى ۋە بۇ ئارقىلىق ئۆزىنىڭ مەردـ
پەت دۇنياسىدىكى ھەقىقىي بىر يولباشچى سەركە ئىكەنلىكىدەك
سالاھىيىتىنى قايتا نامايان قىلدى.

هاياتلىق ئالەمدىكى بارلىق مەۋجۇداتلارغا ئورتاق بولغان نەسىۋە، ئەمما هاياتلىقنى مەنە تۇپرىقىدا گۈل كەبى ئېچىلدۇ- رۇش پەقەت پاك ۋىجدان، هالال نىيەتكە ئىگە تىرىشچان ئىجتە- هات ئىگىلىرىنىڭلا قولىدىن كېلىدۇ. بۇنداق كىشىلەر ئۇچۇن هاياتلىقنىڭ هەربىر مىنۇتىمۇ شۇنچىلىك قىممەتلىك ۋە شۇنچە- لىك گۈزەل تۇيۇلىدۇ. بۇيۇك غايىلەرنى كۆڭلىگە پۇككەن، بوشاشماس ئىرادە، يۇكسەك تىرىشچانلىق ۋە ئالىيجانابانە خلاق - پەزىلەتكە ئىگە بۇ ئۇلۇغ ئۇستاز ئۇزىنىڭ بۇ خىل خىسلەتلىرى بىلەن پۇتۇن هاياتىنى ئىلىم ئىشلىرىغا سەرپ قە- لىپ هەربىر قەدەم تىنىقلىرىغىچە بۇيۇك مەنىلەر تامغىسىنى باستى.

مانا بۇ ئۇنىڭ خىزمەت قىلىش روهى ۋە هەرقانداق بىر كىشى ئۇلگە قىلىشقا ئەرزىگۈدەك مەسئۇلىيەتچانلىق تۇيغۇسى ئىدى. بۇ هەقتە ئۇستازنىڭ ئۇزۇن يىللىق خىزمەتدىشى، مەك- تەپىمىزنىڭ پېشقەدەم ئوقۇتقۇچىسى نەسرۇللا يولبولدى مۇنداق دەيدۇ:

«خىزمەتداشلار مەرهۇمنىڭ تەرىپىنى قىلىشقان ۋاقتىمىزدا ئەڭ قايىل بولىدىغىنىمىز يەنىلا ئۇنىڭ خىزمەتتىكى ئەستايىدىل- لىقى ۋە چىدامچانلىقى، بىر بىر - بىرىمىزگە ئەينى ۋاقتتىكى «بىر رەۋىدۇللا بۇگۇن ئون نەچچە بولدى» دېيىشىپ قويىمىز. چۇنكى، شۇ چاغلاردا مەكتەپتىكى يەتتە - سەككىز ياتاق بىناسى- نى ئۇ ئۆزى يالغۇز باشقۇراتتى. ئەلۋەتتە ئۇ ئوقۇغۇچىلار خىز- مىتىنى ئىشلىگەندىن سىرت، يەنە بور - توزانلىق سىنىپلار- دىمۇ ئۆزىنىڭ ئۆچمەس ئىزلىرىنى قالدۇرغانىدى. ئۇ ئەينى ۋاقىتتا ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنىڭ هازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى دەرسلىكىنى ئۆتۇش بىلەن بىرگە، يەنە ئۇيغۇر تىلى ئىستىلىس- تىكىسى دەرسلىكىنىمۇ ئۆتۇشنى ئۆز ئۇستىگە ئالغان بولۇپ، بۇ دەرسلىك شىنجاڭدا ئۇيغۇر تىلىدا تەسىس قىلىنغان تۇنجى

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

دەرسلىك ئىدى. ئۇ ئۆزى يالغۇز ئۇچ يىل تىرىشىپ «ئۇيغۇر تىلى ئىستىلىستىكىسى» دېگەن كىتابنى مۇۋەپپەقىيەتلىك تۈزۈپ چىقتى.

ئۇ سىنىپتا دەرس سۆزلىسە ئۆزىنىڭ تىل تەتقىقاتچىلىقىغا خاس هالدا سۆز ـ جۈملىلەرنى شۇنچىلىك راۋان ۋە چۈشىنىشلىك قىلىپ سۆزلەيتتىكى، ئوقۇغۇچىلار ئۆزلىرى تۈيمىغان هالدا دەرس مەزمۇنىغا كىرىشىپ كېتەتتى. ئۇنىڭ دەرس ئۆتۈش مېتودىمۇ ئالاهىدە ياخشى ئىدى. دەرس سۆزلىگەندە قولىنى ئارقىسىغا تۇتۇپ، سىنىپتا ئۇياقتىن ـ بۇياققا مېڭىپ يۈرۈپ سۆزلەيتتى. ئالغان مىساللىرىمۇ شۇنچىلىك جانلىق ۋە ئەملي ئىدى. ئادەتتە ئوقۇغۇچىلارغا ماقالە تاپشۇرۇقى بەرگەندە پەش، چېكىتلەرگىچە ئالاهىدە دىققەت قىلاتتى. ئۇ ئۆز ئوقۇغۇچىلىرىغا دائىم «ئادەم هەربىر قىلغان ئىشىدا چوقۇم ئەستايىدىل بولۇشى كېرەك. بولۇپمۇ بىزگە ئوخشاش تىل ـ ئەدەبىيات كەسپىنىڭ ۋارىسلىرى تىل ئىشلەتكەندە ۋە ماقالە يازغاندا ئۇنىڭ هەربىر قائىدە ـ مىزانلىرىغا يۈكسەك مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن قارىشىمىز كېرەك» دەپ نەسىهەت قىلاتتى. ئۇ ئوقۇغۇچىلىرى بىلەن خۇددى يېقىن سىرداش دوستتەك مۇناسىۋەت ئورناتقانىدى. ئۇنىڭ تۈرمۇش ۋە باشقا جەهەتلەردە ئوقۇغۇچىلار بىلەن قانچىلىك ئىچكىشىپ كەتكەنلىكىنى، ئوقۇغۇچىلار بىلەن بولغان مېهىر-مۇهەببەت ۋە ئىشەنچىنىڭ قانچىلىك ئىكەنلىكىنى تۆۋەندىكى بىر ئابزاستىن تېخىمۇ ئىلگىرىلەپ كۆرۈۋالالايمىز.

ئەينى ۋاقىتتا دۆلەت خىزمەتچىلىرىنىڭ مائاشى تېخى ئۇ-مۇمىيۈزلۈك تەڭشەلمىگەن ۋاقىت بولغاچقا ئادەتتە 70 ـ 80 يۈەندىن ئاشمايتتى. ئازغىنا پۇل بىلەن بىر ئائىلىدىكى ئالتە جانىنىڭ تۈرمۇشىنى قامداش هەقىقەتەن تەس بولغان كۈنلەردە رەۋەيدۇللا مۇئەللىمنىڭ ئايالى شاهزادىخان ئاچا ئاغرىپ دوختۇرخانىدا يېتىپ قالدى ۋە دوختۇر ئۇنىڭغا شېكەر يېيىشنى

بۇيرۇدى. ئەينى ۋاقىتتا ھەممە نەرسىنى بېلەتكە ئالىدىغان بولـ
غاچقا، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇرۇمچىدىن شېكەر ئىزدەش خېلىلا
قىيىن ئىش بولغانلىقتىن، رەۋەيدۇللا مۇئەللىم بۇ مەسىلىدە
خېلىلا تىنت ـ تىنت بولدى. ھەر دائىم دەم ئېلىش ۋاقىتلىرىدا
ئوقۇغۇچىلىرى يېنىغا كىرىپ پات ـ پات پاراڭلىشىپ تۇرىدىغان
رەۋەيدۇللا مۇئەللىم بىر كۈنى ناھايىتى روھى چۈشكەن ھالدا
سىنىپقا كىرىپ كەلدى. ئوقۇتقۇچىسىنى ھېچقاچان بۇ ھالدا
كۆرۈپ باقمىغان ئوقۇغۇچىلار ئۇنى ئورنۇبلىشتى ۋە ئەھۋال
سوراشتى. ئۆز بالىلىرىدەك ئىچكىرىشىپ كەتكەن بۇ بالـ
لارغا ئۆزىنىڭ تىنت ـ تىنت بولۇۋاتقانلىقىنى ئېيتتى. بۇ ھەقتە
ئۇنىڭ ئوقۇغۇچىسى شېرىن قۇربان مۇئەللىم مۇنداق دەيدۇ:
«مەن مۇئەللىمنىڭ گېپىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن دەرھال تاشـ
قورغاندىكى ئاكامغا خەت يازدىم ۋە بىر ئايدىن كېيىن تاشقورغاـ
دىن كەلگەن سودىگەر ئارقىلىق ئاكام ئەۋەتكەن ئىككى كىلو
شېكەرنى تاپشۇرۇۋېلىپ مۇئەللىمگە بەردىم.»
ئۇ ئەنە شۇنداق چىقىشقاق، راستچىل، سەمىمىي ئادەم
ئىدى. ئۇنىڭ خىزمەتداشلىرىمۇ ئۇنىڭ تەرىپىنى قىلىپ: «ئۇ
ناھايىتى چىداملىق ئىدى. ئورۇندۇقتا چىڭ ئولتۇرالايتتى.
بوش ۋاقىتلاردا باشقىلار بىلەن پاراڭلىشىپ ئولارغا يول كۆرسـ
تەتتى» دەيدۇ.
ئۇ يۇقىرىقىدەك يۇكسەك مەسئۇلىيەتچانلىق تۇيغۇسى ۋە
ئالىيجانابلىق روھقا ئىگە ئوقۇتقۇچى بولغاندىن سىرت، يەنە چوڭـ
قۇر تەپەككۇر ۋە مول بىلىمگە ئىگە، مول ھوسۇللۇق تەتقىقاتـ
چى، شۇنداقلا يەنە كۆيۈمچان ئاتا.
ئائىلىدە ئۇ كۆپىنچە ۋاقىتلاردا ئۆزىنىڭ ئاددىي سەرەمجانـ
لاشتۇرۇلغان «كۈتۈپخانا» سىغا كىرىۋېلىپ ئۆزىنىڭ تەتقىقات
ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىناتتى. كۆپىنچە ھاللاردا كۈندۈزى
مەكتەپتە ئىشلەپ تۈگىتەلمىگەن بىر قىسىم ئىشلارنى ئادەتتە

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

يېرىم كېچىلەردە ئۇنىڭ ئاشۇ كۈتۈپخانىسىدا تاماملىناتتى.
ئۇنىڭ ھەر كۈنلۈك پائالىيەت سورۇنى پۈتۈنلەي مەكتەپ بىلەن ئاشۇ ئاددىي بىر ئېغىز كۈتۈپخانىسى بولاتتى. ئازراق ۋاقىت تاپسىلا كۈتۈپخانىسىغا كىرىۋېلىپ گېزىت ـ ژۇرناللارنى كۆرەتتى ۋە خاتا ئىشلىتىلگەن سۆز ـ ئاتالغۇلارنى تېپىپ چىقىپ ماقالىلەرنى يېزىپ، ئانا تىلىنىڭ ساپلىقى ۋە مۇكەممەللىكى ئۈچۈن كۈچىنىڭ بارىچە تىرىشاتتى. ئۇ ئانا تىلىمىزنىڭ تەرەققىياتى، ئەڭ مۇھىمى ئانا تىلىمىزنىڭ ساپلىقى ئۈچۈن بىر ئۆمۈر زېھنىنى سەرپ قىلدى. يۇقىرىقىدەك بىر قىسىم «ئىنچىكە خاتالىقلار» نى كۆز قىسىپ ئۆتكۈزۈۋېتىشنى خالىمىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ جەمئىيەتتىكى بىر قىسىم ئانا تىلىنىڭ قەدرىنى بىلمەيدىغان «چالا ساۋاتلار» ۋە ئەتراپىدىكى بىر قىسىم كەسىپداشلىرى ئارىسىدا «چوماقچى» دېگەن ئاتاقنا قالدى. ئەمما ئۆز ئانا تىلىنى، مىللىتىنى، خەلقىنى سۆيگەندەك سۆيىدىغان، ئانا تىلىنىڭ ساپلىقىنى، مىللەتنىڭ ساپلىقى ۋە مىللەتنىڭ مەۋجۇتلۇقىنىڭ ئالدىنقى شەرتلىرىنىڭ بىرى دەپ ھېسابلايدىغان بۇ مەسئۇلىيەتچان ئۇستاز ئۇ خىل ئۆسەك سۆزلەرگە پىسەنت قىلماي، ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە ئۆز بۇرچىنى ئادا قىلىپ بىزگە، كېيىنكى ئەۋلادلارغا يوكسەك بىر نەمۇنە تىكلەپ بەردى. بۇ ھەقتە مەرھۇم ئۇستازنىڭ تۇنجى قارار ئوقۇغۇچىلىرىدىن بىرى، شىنجاڭ گېزىتى ئىدارىسىدىن پېنسىيىگە چىققان ئىسمايىل ئەزىمەت ئەپەندى مۇنداق دەيدۇ: «رەۋەيدۇللا مۇئەللىم ئۆز دەۋرىدە تىل تەنتەقاتى ئۈچۈن زور تۆھپىلەرنى قوشقان، بارلىق كۈچىنى تىلىنىڭ ئىنتوگرافىيەسىنى تەكشۈرۈش ۋە تىلشۇناسلىقنى راۋاجلاندۇرۇشقا قاراتقان. ئۇ پارس تىلى، موڭغۇل تىلى، تۈرك تىلى قاتارلىق تىللارنى بىلگەچكە، بولۇپمۇ تۈرك تىلى ۋە پارس تىلىغا پىششىق بولغاچقا، دائىملا ئاشۇ تىللاردىكى قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىغا ئائىت سۆزلەرنى تېپىپ چى-

قىپ، ھازىرقى زامانداا ئىشلىتىۋاتقان بىر قىسىم سۆزلەر بىلەن سېلىشتۇرۇپ تەكشۈرۈش ئېلىپ بارالتتى. شۇڭا ئۇ كۆپىنچە ھاللاردا تىلدىكى خاتالىقلارنى ئاسانلا بايقىۋالاتتى.

دەرۋەقە، ئۇنى جەمئىيەتتىكى بەزى كىشىلەر «رەۋىدۇللا قۇسۇرچى» دەپ ئاتايتتى. ئەمما شۇنى ئويلىشىپ بېقىش كېرەككى، بۇگۈنكى دەۋردە تىلدىكى بۇزۇلۇش ناھايىتى ئەدەپ كەتتى. بۇنىڭدا ئەلۋەتتە ئاشۇنداق يېتىشكەن «قۇسۇرچى»لار-نىڭ كەم بولغانلىقى ئاساسلىق سەۋەب بولۇپ قېلىۋاتىدۇ. بىز بىر تۈركۈم ئوقۇغۇچىلار، يەنى ئەينى ۋاقىتتا رەۋىدۇللا مۇئەللىمنىڭ قولىدا تەربىيە ئالغان ئوقۇغۇچىلار ئىچىدە تا ھازىرغىچە تىل ئىشلىتىشتە خاتالىق ئۆتكۈزىدىغانلار يوق. بۇ رەۋىدۇللا مۇئەللىمنىڭ جەمئىيەتكە قوشقان چوڭ تۆھپىسى ...»

يۇقىرىقىدەك قۇسۇرچىلىق ئۇنۇانىغا ئىگە قىلغان مەسئۇلىيەتچانلىق تۈيغۇسى ئۇنى ھەرقاچان ئورۇندۇقتا مىختەك قادىلىپ ئۇلتۇرۇپ تەتقىقات بىلەن شۇغۇللىنىشقا ئۇندەيتتى. ئۇ ئادەتتە ئىشخانىسىغا كىرىۋالسا، ئىشتىن چۈشىدىغان ۋاقتىنىڭ بولغانلىقىنى سەزمەي ماتېرىيال كۆرەتتى ۋە تەتقىق قىلاتتى. ئۇ ھەتتا شەنبە، يەكشەنبە كۈنلىرىمۇ دېگۈدەك ئىشخانىدا ئولتۇراتتى. سەپداشلىرى ئۇنىڭغا «رەۋىدۇللا بۇ پېتى ئولتۇرىۋېرىپ ئۆلۈپ قالما يەنە، ئاز - تولا ئارام ئال» دېگەندە، ئۇ: «قانداق قىلغۇلۇق، قىسقىغىنا ھاياتتا مۇشۇنداق ئىشلىۋالمىسام، ئۆلۈپ قالغاندىن كېيىن ئىشلەشكە پۇرسەت تاپالمايمەن» دەپ جاۋاب بېرەتتى.

1987 - يىلى شېرىن قۇربان رەۋىدۇللا ھەمدۇللانى تونۇشتۇرۇپ شىنجاڭ گېزىتىگە بىر پارچە ماقالە يازدى. ماقالىنىڭ بېشىغا رەۋىدۇللا مۇئەللىمنىڭ سۈرىتىنى بېسىش توغرا كېلىپ گېزىتخانىنىڭ مۇخبىرى رەۋىدۇللا مۇئەللىمنى سۈرەتكە تارتقىلى كەلدى. ئاددىي - سادىدا تۇرمۇشنىڭ قوينىغا سىڭ-

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۈچۈن كەتكەن ئۇستازنىڭ تۇرقىنى كۆرگەن مۇخبىرلار ئۇنى ئازراق ياساندۇرۇپ، پەردازلاپ ئاندىن سۇرەتكە تارتماقچى بولـ
دى. ئەمما، بۇ ئۇستازنىڭ ئۆيىدە ئەدەمۇ زىيالىيلارغا خاس قىرلانغان كاستۇم ـ بۇرۇلكا، گالستۇك دېگەندەك كىيىملەر بولسۇن؟ ئۇنىڭ ئوقۇغۇچىسى شېرىن قۇربان ۋە مۇخبىرلار «مۇئەللىم ئۆزىڭىزنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشىڭىز ئۈچۈنمۇ ئاز ـ تولا باش قاتۇرۇپ قويۇڭ» دېگەندە، مۇئەللىم كۈلۈپ قويدى ۋە «ۋاي ئۆكىلار، مېنىڭ بۇ قاملاشمىغان تەقى ـ تۇرقۇم ئۈچۈن باش قاتۇرۇشنىڭ زۆرۈرىيىتى بار دەمسىلەر، مىڭ يا ـ سانسامۇ مانا مۇشۇنداق كۆرۈمسىز ئادەممەن» دەپ جاۋاب بېرە ـ دۇ.

ئۇنىڭ قالدۇرۇپ كەتكەن دۇردانىلىرىنىڭ قىممىتى ۋە ۋەزنىنى ھەربىر ئىنسانىنىڭ پاك قەلب تارازىسىدىن باشقا ھەرقان ـ داق نەرسە بىلەن ئۆلچەپ بولۇش مۇمكىن ئەمەس. بىز پەقەت ئۇنىڭ ئەنە شۇ دۇردانىلىرىنىڭ ئازغىنا بىر قىسمىنى ساناپ بېرەلەيمىز. ئۇ ئۆز ھاياتىدا «تىل ۋە تەرجىمە» (تىل ۋە تەرجىمە ژۇرنىلى 1984 ـ يىلى 5 ـ سان)، «ئىستىلىستىكا نۇقتىسىدىن، قۇتادغۇبىلىك، نىڭ تىلىغا بىر نەزەر» (شىنـ جاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئىلمىي ژۇرنىلى 1989 ـ يىلى 1ـ سان)، «بەزى يەر ـ جاي ناملىرىنىڭ ئېتىمولوگىيىسى ھەققـ ىدە» (1990) «لۇغەت ۋە ئۇنىڭ ئەھمىيىتى توغرىسىدا» (شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئىلمىي ژۇرنىلى 1995 ـ يىلى 3ـ سان)، «ئۇيغۇر تىلى ھەققىدىكى بەزى فونېتىكىلىق ئۆزگـ ىرىشلەر» (شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئىلمىي ژۇرنىلى 1985 ـ يىلى 4 ـ سان)، «ئۇيغۇر تىلى لېكسولوگىيىسىگە دائىر بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدا» (شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئىلمىي ژۇر ـ نىلى 1986 ـ يىلى 2 ـ سان)، «پەخرىمىز ۋە بۇرچىمىز (دىۋانۇ لۇغەتىت تۈرك) نىڭ تىلى توغرىسىدا بەزى تەسىراتلىـ

رىم» (1980) ، «تۇرپان شېۋىسى توغرىسىدا» (تىل ۋە تەر-
جىمە ژۇرنىلى 1984 - يىلى 5 - سان) ، «تۇراقلىق بىرىكمە-
لەر توغرىسىدا» (1994) ، «ئۇيغۇرلارنىڭ ئۇيغۇر ئىسىملىرى
توغرىسىدا قىسمەن مۇلاھىزە» (شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئىل-
مىي ژۇرنىلى 1982 - يىلى 4 - سان) ، «تۇركىي تىللار
دېۋانى، ۋە ئېتنوگرافىيە» (1987) ، «ئۇيغۇرلار توغرىسىدا
تەرمىلەر» (1993) ، «يەر - جاي ناملىرى تەتقىقاتىغا مۇناسە-
ۋەتلىك بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدا» (شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى
ئىلمىي ژۇرنىلى 1997 - يىلى 2 - سان) ، «سىزچە قايسى
توغرا» (تىل ۋە تەرجىمە ژۇرنىلى 1985 - يىلى 5 -
سان) ، «باشباشتاقلىققا يول قويمايلى» (تىل ۋە تەرجىمە
1983- يىلى 3 - سان) ، «ناتوغرا ئىشلىتىلىۋاتقان بىرقانچە
سۆز توغرىسىدا» (تىل ۋە تەرجىمە 1993 - يىلى 6 - سان)
، «ئەرەب، پارس تىللىرىنىڭ ئۇيغۇر تىلىغا بولغان تەسىرى
توغرىسىدا» (تىل ۋە تەرجىمە 1987 - يىلى 12 - سان) ،
«باشقا تىللاردىن ئۇيغۇر تىلىغا كىرگەن سۆزلەر توغرىسىدا»
(تىل ۋە تەرجىمە 1989 - يىلى 6 - سان) ، «رادىئو تېلېۋىزىيە
تىلى توغرىسىدا بىر - ئىككى ئېغىز پىكىر» (تىل ۋە تەرجىمە
1996- يىلى 5 - سان) قاتارلىق ئىلمىي ماقالىلىرى ۋە «ئىس-
تىلىستىكىدىن ساۋات» (شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى 1984 -
يىلى 6 - ئاي نەشرى) ، «ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىزاھلىق فرازېئو-
لوگىيىلىك بىرىكمىلەر سۆزلۈكى» (شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
1984) ، «تۇرك تىلى» (شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى 1996)
قاتارلىق كىتابلىرى بىلەن ئىلىم ساھەسىدە 3 - دەرىجىلىك
مۇكاپاتقا ئېرىشتى. 1982- يىلى «ئۇيغۇر تىلىنىڭ سۆز ياسا-
ئۇچى قوشۇمچىلىرى توغرىسىدا» دېگەن ماقالىسى بىلەن تۇر-
كىي تىللار تەتقىقات ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا، 1983 - يىلى
«ئۇيغۇر كلاسسىكلىرى ۋە ئۇلارنىڭ تىل ماھارىتى توغرىسىدا»

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

دېگەن ئىلمىي ماقالىسى بىلەن مەملىكەتلىك ئىستىلىستىكا جەمئىيىتىنىڭ ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا، 1985 - يىلى «تۇركىي تىللار دىۋانى، ۋە ئۇيغۇرلار» دېگەن ئىلمىي ماقالىسى بىلەن «تۇركىي تىللار دىۋانى» نىڭ نەشردىن چىقىش مۇناسىۋىتى بىلەن ئېچىلغان ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا قاتنىشىپ، تەتقىقاتچىلارنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى. ئۇنىڭدىن باشقا «ئۇيغۇرچە - خەنزۇچە لۇغەت»، «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىملا قائىدىسى ۋە ئىملا لۇغىتى» نى ئىشلەشتىن ئىبارەت ئەمگەك سىجىللىقى زور بولغان ئىلمىي ئەمگەكلەرگە قاتنىشىپ مۇناسىپ تۆھپە قوشتى. ئىككى قېتىم تۈرك تىلى كۇرس ئېچىپ 100 دەك ئادەمنى تەربىيىلەپ چىقتى.

ھەربىر ئىنسانىنىڭ ئاغزىدىن «ھايات قىممەتلىك» دېگەن سۆزنى ئاڭلىغىلى بولىدۇ. ئەمما، ھايات نېمە ئۈچۈن قىممەتلىك؟ ئەجەبا ئۇنىڭ جانلىقلارغا بىرلا قېتىم نېسىپ بولۇشى ئۇنىڭ قىممەتلىكلىكىنىڭ سەۋەبىمۇ؟ ئەلۋەتتە ئۇنداق دەپ قاراش بىر ئەقىل ئىگىسى ئۈچۈن قوبۇل قىلىشقا ئەرزىمەيدۇ. شۇنداق ئېيتىشقا بولىدۇكى، ھايات بىر قېتىم كەلگەنلىكى ئۈچۈن قىممەتلىك ئەمەس.

1997 - يىلى 12 - ئاينىڭ 25 - كۈنى بۇ بۈيۈك ئۇستاز ئۆزبېكنىڭ ئېسىل روھى ئالدىدا تىزلانغان مەۋجۇداتلارنى ھەجرياندا قالدۇرۇپ، يېزىق ئۇستىلى ئالدىدا يورۇق ئالەم بىلەن خوشلىشىپ، مەڭگۈلۈككە كۆز يۇمدى.

ئۇ بۇ چاغدا «ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئېتىمولوگىيىسى» دېگەن كىتاب ئۇستىدە ئىزدىنىۋاتاتتى. ئەپسۇسكى، ھاياتى يار بەرمەي، ئاخىرقى ئۆمرىدە كېيىنكىلەر ئۈچۈن «مىراس» قالدۇرماقچى بولغان بۇ ئەمگەك مېۋىسى تولۇق پىشىشقا ئۇلگۇرمەيلا، بۇ مۇقەددەس دەرەخ يىلتىزىدىن قۇرۇپ كەتتى. گەرچە كىتابنىڭ ئۈچتىن ئىككى قىسمى پۈتۈپ بولغان بولسىمۇ، ئۇستاز-

نىڭ كېتىپ قېلىشى بىلەن تەڭ جامائەتچىلىك بۇ كىتاب بىلەن يۈز كۆرۈشەلمىدى. ئۇ ۋاپات بولغاندا جۇڭگو تۈركىي تىللار تەتقىقاتى ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، جۇڭگو ئىستىلىستىكا ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، جۇڭگو ئىلمىي جەمئىيىتى غەربىي شىمال شۆبىسىنىڭ دائىمىي ئەزاسى، جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەت تىللەر ى ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، جۇڭگو تۈرپانشۇناسلىق ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ئەزاسى، ئاكتىپ پائالىيەتچىسى ۋە نوپۇزلۇق ئەربابى ئىدى.

مەن ۋە مېنىڭ زامانداشلىرىم بۇرۇندىنلا رەۋەيدۇللا مۇئەللىم ھەققىدە شېرىن خىياللارنى سۈرگەنىدۇق. پۈرسەت بولسا ئۇنىڭ كېچە ـ كۈندۈز ئىجادىي ئەمگەك بىلەن شۇغۇللانغان، مىللەت ئۇچۇن، خەلق ئۇچۇن قەلەم تەۋرەتكەن ئاشۇ بىر جۈپ قولىنى ئىپتىخارلىق تۈيغۇسى بىلەن تۇتۇۋېلىشنى، دىدارىنى بىر كۆرۈۋېلىشنى، ئۇنىڭغا ھۆرمەت نەزىرىمىز بىلەن بىر قارىۋېلىشنى شۇنچىلىك ئارزۇ قىلاتتۇق. ئەپسۇس، ئىنسانىنىڭ ھاياتىنى قانچىلىك دەيسىز؟ كىممۇ ئۆز ھاياتىنى ئۆزارتالمىسۇن؟

بىز كەلگەندە بىزنىڭ كۆرگىنىمىز ئۇ ماڭغان يوللار، قالدۇرۇپ كەتكەن «ئىزلار»، ئۇ كىرىپ دەرس سۆزلىگەن سىنىپلار بولدى. گەرچە بىز ئۇنى بىۋاسىتە كۆرمىگەن بولساقمۇ، ئۇنىڭ قالدۇرۇپ كەتكەن ئىزلىرىنى كۆرگىنىمىزدە، ئۇنىڭ بىلەن ھېلىھەم بىللە بولۇۋاتقاندەك، ھەر كۈنى ئۇنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ دەرسىنى ئاڭلاۋاتقاندەك تۇيغۇدا بولىمىز. ئۇ كىشىلەر قەلبىدە تېخىچە ھايات، بىزنىڭ قەلبىمىزدىمۇ ھېلىھەم مەڭگۈ ھايات!

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

## ئابدۇخالىق ئۇيغۇر ۋە ئۇنىڭ مەرىپەتپەرۋەرلىك ئىدىيىسى توغرىسىدا

### ئەشرەپ ئابدۇللا قۇتزات

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتى، دوتسېنت

ھەرقانداق مىللىي ئەدەبىياتنىڭ ھەرقايسى دەۋرلىرىدە نۇرغۇن ئەدىبلەر، يازغۇچىلار، شائىرلار مەيدانغا كېلىدۇ. ئۇلار ئۆز مىللىتىنىڭ مەدەنىيىتىنى نامايان قىلىدىغان، شۇ دەۋر، شۇ جەمئىيەتنىڭ روھىي ھالىتىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان، ئۆز خەلقىنىڭ ئەينى زامانىدىكى ئارزۇ - ئارمانلىرىنى، ئىجتىمائىي ئىدېئولوگىيىسىنى، رېئاللىققا نىسبەتەن مۇھەببەت - نەپرىتىنى، جەڭگىۋار روھىنى ئىپادىلەيدىغان كۆپلىگەن ئەسەرلەرنى يېزىپ، كېيىنكى ئەۋلادلارغا قالدۇرۇپ كېتىدۇ. مەلۇم بىر دەۋر ئەدەبىياتىنى بەرپا قىلىدىغان ئەسەرلەر ئىچىدە ۋەكىل خاراكتېرىگە ئىگە نامايەندىلەرمۇ بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتى ئاشۇ دەۋر ئەدەبىياتىنىڭ ئومۇمىي كارتىنىسىنى سىزىپ ئەكس ئەتتۈرىدۇ.

ئابدۇخالىق ئۇيغۇر ئەنە شۇنداق ۋەكىل خاراكتېرگە ئىگە شائىرلاردىن بىرى. ئۇ ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ئاساسچىلىرىدىن بىرى بولۇپلا قالماستىن، بەلكى كۆزگە كۆرۈنگەن ئىجتىمائىي پائالىيەتچى. ئۇ ئەينى ۋاقىتتىكى شېئىرىيەت ساھەسىدىلا ئەمەس، بەلكى ئىدېئولوگىيە ساھەسىدىمۇ ئۆز دەۋرىنىڭ ئالدىنقى قاتاردا تۇرغان ئىنقىلابىي جەڭچى.

ئابدۇخالىق ئۇيغۇر، قانخور مىللىتارىستلارنىڭ زۇلمى

ئاستىدا ئېزىلىۋاتقان خەلقنى ئازادلىققا چىقىرىشتەك ئۇلۇغۋار نىشانغا يېتىش ئۈچۈن مەنىۋى جەھەتتە ئويغىنىش ھەرىكىتىنى قوزغاپ، خەلقنى ۋەتەنپەرۋەرلىك توغرىسىدا كەڭ تەشۋىقات ئېلىپ باردى. قوراللىق ئىنقىلابقا ئۆتۈشتىن بۇرۇن، زۇلۇمنىڭ مەنبەسى بولغان نادانلىق، قالاقلىق، مۇتەئەسسىپلىك، فېئودال دىنىي خۇراپاتلىق ۋە جاھالەتچىلىكىنىڭ زىيانلىرىنى خەلقنى چۈشەندۈردى، تونۇتتى.

1911 - يىلىدىكى شىنخەي ئىنقىلابى جۇڭگو تارىخىدىكى 2000 يىلدىن ئوشۇق ھۆكۈم سۈرگەن فېئودال خانلىق تۈزۈمىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، بۇرژۇئا دېموكراتىك جۇمھۇرىيىتىنى قۇرغان بولسىمۇ، لېكىن دۆلەتنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي ھايات تىدا ماھىيەتلىك بىرەر ئۆزگىرىشنى بارلىققا كەلتۈرەلمىگەن ۋە فېئودال ئەكسىيەتچى كۈچلەر، زالىم ئەمەلدارلارنىڭ خەلقنى ئېزىش ۋە دەپسەندە قىلىشىنىڭ سىنىپىي ۋە ئىجتىمائىي ئاساسىنى تەۋرىتەلمىگەنىدى. ئابدۇخالىق ئۇيغۇر بۇ ۋاقىتلاردا بالىلىق دەۋرىنى ئېلىم ئۆگىنىش بىلەن ئۆتكۈزدى. ياشلىق دەۋرىگە قەدەم باسقاندا، دادىسى بىلەن كۆپ قېتىم ئوتتۇرا ئاسىيا تەرەپلەرگە بېرىپ، سوۋېت سوتسىيالىستىك ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ سوۋېت خەلقىغە ئېلىپ كەلگەن بەختىيار يېڭى ھاياتىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆردى. رۇس ۋە ئوتتۇرا ئاسىيا خەلقلىرىنىڭ ئىلغار ئەدەبىياتى بىلەن تونۇشتى. شائىر كۆرگەن ئىلغار ئىجتىمائىي تارىخىي ۋەقەلەرنىڭ روشەن سىلىشتۇرمىسى ئۇنىڭدا خەلق ئازادلىقى ۋە ئەركىنلىكى ئۈچۈن بولغان دېموكراتىك ئىدىيىنى پەيدا قىلدى، ئۇنى ئىنقىلاب يولىغا ئېلىپ ماڭدى. ۋە شائىرنىڭ كېيىنكى ئىجادىيىتىگە، ئېلىم - مەرىپەت يولىدىكى ئىنقىلابىي پائالىيەتلىرىگە بىۋاسىتە تەسىر كۆرسەتتى. ئۇ بىلىم ئىگىلەش پۇرسىتىنى قولدىن بەرمەي 20 يېشىدىلا ئەرەبچە، پارسچە، موڭغۇلچە، رۇسچە، خەنزۇچە تىل - يېزىقلارنى ئۆ-

گىنۇبلىپ، كۆپ تەرەپلىمە ماتېرىيال كۆرۈش ۋە كۆپ تەرەپلە-مە يېڭى بىلىملەرنى ئۆگىنىش شارائىتىنى ھازىرلىۋالدى. بۇ-نىڭ بىلەن ئۆزىنىڭ نەزەر دائىرىسىنى كېڭەيتىپ، ھازىرقى زامان پەن - مەدەنىيىتى بويىچە ئەتراپلىق بىلىمگە، ئىلغار ئىدىيىلەرگە، مۇستەھكەم ئىشەنچ بىلەن يۇغۇرۇلغان ئۇلۇغۋار غايىگە ئىگە بىلىم ئەھلىگە ئايلاندى.

ئۇ، نادانلىق، بىلىمسىزلىكنى خەلقنىڭ ئويغىنىشى ۋە تەشكىللىنىشىگە توسقۇن بولۇۋاتقان توسالغۇ دەپ قاراپ، ئىشنى ئىلىم ۋە مەدەنىيەت تارقىتىش يولى بىلەن باشلىماقچى بولدى. 1913 - يىلى مەخسۇت مۇھتىنىڭ تەسىرى بىلەن ئۆز ئۆيىدە بىر سىنىپلىق مەكتەپ ئېچىپ، ئىلىم تارقىتىش يولىغا قەدەم قويدى. ئەپسۇسكى، بۇ مەكتەپ ئەكسىيەتچى كۈچلەر تەرىپىدىن تارقىتىۋېتىلدى.

شائىر بۇنىڭ بىلەن توختاپ قالماستىن، بەلكى خەلق ئە-چىدە تەشۋىق ئېلىپ باردى، خەلقنى ئىلغارلىققا جەلپ قىلىشنى ئۆزىنىڭ شەرەپلىك بۇرچى دەپ قارىدى. ئۇ، ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللىنىپ قويۇق مەرىپەتپەرۋەرلىكنى ئاساسىي مەزمۇن قىل-غان بىر قاتار شېئىرلارنى يازدى.

شائىر ئۆزىنىڭ كۆپلىگەن شېئىرلىرىدا قالاقلىق ۋە مۇتە-ئەسسىپلىكنى رەھىمسىز پاش قىلدى. ناتوغرا تۇرمۇش ئادەتلەر بىلەن يامان ئەخلاق، ناچار ئىللەتلەرنى كەسكىن تەنقىد قىلدى. غەپلەت ئۇيقۇسىدا ياتقان كىشىلەرنى ئويغىنىشقا، تۇرمۇشنى يېڭىلاشقا، ئىلىم ئۆگىنىشتىن ئىبارەت تارىخىي ئەھمىيەتلىك ئۇلۇغ كۇرەشكە چاقىردى.

شائىر 1921 - يىلى يازغان «ئۇيغۇرۇم» دېگەن شېئىرى بۇنىڭ تىپىك مىسالىدۇر. شائىر بۇ شېئىرىدا ئۆزىنىڭ ئىلغار ئىنقىلابىي دېموكراتىك خاھىشقا ئىگە روشەن مەرىپەتپەرۋەرلىك ئىدىيىسىنى يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرۈپ:

ئىلىم - پەنگە يۈرۈش قىلغان ئۇچار كۆكتە، ئۇزەر سۈدا، مېنىشكە تاپالماي ئېشەك پىيادە قالغىنىمىز باردۇ. گۈركىرەپ كەلسە ئاپتوموبىل «نېمە بۇ ئەي خۇدايىم» دەپ، ئەقىلنى ئىشلەتمەي ھاك - تاك قېتىپ قالغىنىمىز باردۇ، دەپ يازدى.

شائىر ئۆز ئەسەرلىرىدە ئىلىم - پەنگە يۈرۈش قىلىش، ۋەتەننى گۈللەندۈرۈش، مىللەتنى ئەركىنلىككە ئېرىشتۈرۈش غايىلىرىنى كۈيلىگەندىن باشقا، ئالغا بېسىش يولىدا توسالغۇ بولۇۋاتقان ھەر خىل يامان ئىللەتلەرنىمۇ يۈرەكلىك پاش قىلىپ، خەلق ئىچىدە ساقلىنىۋاتقان چېقىمچىلىق، خۇشامەتچىلىك، قۇۋلۇق - شۇملۇق، ئىلىم - پەنگە مۇھەببەت باغلىماسلىقتەك ناچار ئىللەتلەردىن نەپرەتلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ئۇ:

مۇنەججىم ھەم ئىنژېنېر - ئالىملارنىڭ ئورنىغا، تونۇر سەللە، نەپسى بالا، موللا - سۈلتانىمىز باردۇ، دەپ خەلقنىڭ كۆزىنى بويايا، ساختىپەزلىك بىلەن شۇغۇللىنىدىغان قازى - سۈلتانلارنى پاش قىلىدۇ.

شائىر بۇ شېئىرىدا باشتىن - ئاخىر زۇلۇمغا قارشى تۇرۇش، ناچار ئىللەتلەرنى تۈگىتىش، ئىلىم - پەنگە يۈرۈش قىلىش، ۋەتەننى، مىللەتنى زۇلۇمدىن قۇتقۇزۇش قاتارلىق ئىلغار دېموكراتىك ئىدىيىلەرنى سىڭدۈرگەن. ئۇ مىللەتنىڭ يۈكسىلىشى ۋە تەرەققىي تېپىلىشى خەلقنىڭ ئەركىن - باياشات تۇرمۇش كەچۈرۈشىگە توسالغۇ بولۇۋاتقان كونىلىق ۋە مۇتەئەسسىپلىك ئىدىيىلەرنى كۈچلۈك يۇمۇرىستىك سۆزلەر بىلەن قاتتىق قامچىلىغان. ئەزگۈچى سىنىپلار تەرىپىدىن ۋە دىنىي مۇھىتنىڭ تەسىرىدىن خەلقنىڭ ئىدىيىسىگە، خەلق تۇرمۇشىغا سىڭدۈرگەن يامان، بولمىغۇر، ئەخلاقسىز ھادىسىلەرنى بارلىق

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

مەغلۇبىيەتلەرنىڭ ئاساسى سۈپىتىدە ئەيىبلىگەن.

روشەنكى، بۇ شېئىر تۈرمۇش پاكىتلىرىنىڭ جانلىق ۋە ئومۇمىيلىقى، ھەجۋىي تۇسىنىڭ قويۇقلۇقى، تىلىنىڭ ئۆتكۈرلۈكى بىلەن نادانلىق، قاراڭغۇلۇقنىڭ ساتىرىك ئەيىبنامىسى ھەم ئويغىنىش، ئازادلىق، ئەركىنلىكنىڭ جەڭگىۋار شوئارى سۈپىتىدە ھەر ۋاقىت جاراڭلايدۇ.

شائىرنىڭ ئىلغار مەرىپەتپەرۋەرلىك ئىدىيىسىنى تېخىمۇ چوڭقۇر چۈشىنىش ئۈچۈن، ئۇنىڭ 1920 ـ يىلى يازغان «ئىستەمەس» دېگەن شېئىرىنى كۆرۈپ باقايلى:

شائىر بۇ شېئىردا، ئۆزىنىڭ مەرىپەتپەرۋەرلىك ئىدىيەسىنى يېڭىچە ئۇسلۇب، ئۆزگىچە بىر خىل ئىدىيىۋى مەزمۇن بىلەن ئىپادە قىلغان. ئۇ ئۆز پىكرىنى ئاساسەن نادانلىقتىن قۇتۇلۇش، ئىلىم ـ مەرىپەت ئىگىلەشتىن ئىبارەت مەزمۇن چېگرىسىدىن ھالقىپ، شۇ جەمئىيەتنىڭ رېئال ئەھۋالىنى، خەلقنىڭ كونكرېت تۈرمۇش ھالەتلىرىگە باغلاپ تۇرۇپ بايان قىلغان:

مەن خىتاب قىلسام ۋەتەنگە ئىزدىنىشنى ئىستىمەس،
ئەل ئېغىر يانقۇدا بولدى ھەم بىلىشنى ئىستىمەس.

دېگەن مىسرالار ئارقىلىق خەلقنىڭ تۇرلۇك بىخۇدلۇق ئەھۋالىنى ھەمدە ئەلنىڭ ئەكسىيەتچى سىنىپلارنىڭ تۆمۈر تاپىنى ئاستىدا يانجىلىپ تۇرۇپمۇ، ئۆزىنىڭ ئازادلىقى ۋە ئەركىنلىكى ئۈچۈن بىلىم ئىگىلەش، ئىزدىنىش، كۆرەش قىلىش روھىنىڭ يوقلۇقىنى كۆرسىتىپ ئۆتىدۇ. ئۇ يەنە:

يەپ زەھەر بولدى كېسەل ئەھۋالىدا كۆپتۇر خەتەر،
مىللىتىم جان چىقسىمۇ داۋالىنىشنى ئىستىمەس،

مىللىتىم تارتقان ئازابىغا كۆكۈل قانداق چىدار،
ئەل غېرىب ئىگىرايدۇ، ئەمما تەۋرىنمىشنى ئىزدىمەس؛
دېگەن مىسرالىرى ئارقىلىق جەمئىيەتنى ئوڭشاش يولىدىكى ئىجتىمائىي پائالىيەتلىرىنى تەشەببۇس قىلىدۇ.

باشقىلار كۆكتە، دېگىزدا ئۇزدى شوخ پەرۋاز قىلىپ،
بىزگە كەلسە بىر قوتۇر ئېشەك مېنىشنى ئىستىمەس.

دېگەن مىسرالىرى بىلەن تەرەققىيات يولىدا غەيرەت ـ شىجائەت قىلىشقا دەۋەت قىلىدۇ. شائىر بۇ شېئىردا ئاكتىپ رېئالىزم بىلەن ئاكتىپ رومانتىزمنى زىچ بىرلەشتۈرۈشتىن ئىبارەت، ئىجادىيەت ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، بىر تەرەپتىن، دۆلەتنى نامرات، قالاق قىياپىتىنى، خەلقنىڭ نادان، ئىلىم ـ پەندىن مەھرۇم بولۇشىنى، نەچچە مىڭ يىل ھۆكۈم سۈرگەن فېئوداللىق تۈزۈم كەلتۈرۈپ چىقارغان يامان ئاقىۋەتلەرنىڭ تەسىرى ئىكەنلىكىنى:

ئەي پەلەك دەشتىگىدىن ئىنتىما بىزارىمەن،
ئىزدىدىم كۆپ تاپمىدىم بىر دەردىمە ھېچ دارىمەن.

ئاتا ـ بوۋامدىن مىراس كونا كېسەلنىڭ دەردىدە، گاھ ئۆلۈپ، گاھ تىرىلىپ كۆپتىن ـ كۆپ ئاۋارىمەن.

دېگەن مىسرالىرى ئارقىلىق بايان قىلسا؛ يەنە بىر تەرەپتىن، ئوتلۇق قەلبىدە يالقۇن بولۇپ يانغان مەرىپەتپەرۋەرلىك روھىنى يېڭىلىقچا، ئىلغارلىقچا ئىنتىلىشتەك ئۇلۇغۋار ئىستەك، تەرەققىيپەرۋەر دېموكراتىك ئىدىيىسىنى:

ئويغىنىپ كەتتى جاھان مەغرىپ - مەشرىق تامام،
مەن تېخى سۈت ئۈيقۇدا چۈش كۆرۈپ ياتارمەن.

دېگەن مىسرالىرى ئارقىلىق ئىپادىلىدى.

بىر پۇراپ ئۆلسەم نە ئارمانىم بېغىم باھارىم گۈلىنى،
ھەر سەھەر گۈل ئىشقىدا بۇلبۇلغا ئوخشاش زارىمەن.

دېگەن مىسرالىرى بىلەن ۋەتەنگە بولغان مۇھەببىتىنى، كەلگۈسىگە بولغان ئالىي ئارزۇ - تىلەكلەرنى نامايان قىلدى.

ئۇ يەنە بۇ شېئىرىدا:

باشقىلار، كۆكتە ئۇچۇپ، سۈدا ئۈزۈپ كەتتى يىراق،
مەن مىسالى يالاڭ ئاياغ دەسسەپ تىكەن ماڭارمەن.
ئىلىم - پەندىن يوق خەۋەر باستى غەپلەت خەۋپ - خەتەر،
ھالىمىز قۇلدىن بەتەر قانداق چىداپ تۇرارمەن؟

دېگەن مىسرالىرى بىلەن بىلىم - مەدەنىيەت، پەن - تېخنىكا جەھەتتىكى تەرەققىياتى ئالغا كەتكەن دۆلەتلەرنى نادانلىق، ئېزىلىش دەستىدە خارلىشىپ ھالى قالمىغان، خەلقىمىزنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالى بىلەن سېلىشتۇرۇپ، زور پەرقلەرنى كۆرسەتىش ئارقىلىق خەلقنى ئىلىم - مەرىپەت ئۆگىنىشكە ئۈندىدى.

شائىرنىڭ 1926 - يىلى يازغان «ئۈزۈلمەس ئۈمىد» نامىلىق شېئىرىمۇ مەرىپەتپەرۋەرلىك روھىغا باي ئەسەردۇر. بۇ-نىڭغا شائىرنىڭ چوڭقۇر مەنىلىك، ھېسسىياتلىق، ئوبرازلىق پىكىرلىرى سىڭدۈرۈلگەن بولۇپ، ئوپتىمىستىك روھقا ئىگە. شائىر بۇ شېئىرىدا تۇرلۇك بەدئىي ۋاستىلەر، سىمۋول، رېتورىك سوئال، ئوخشىتىش، ھەجۋىي قىلىش، سۈپەتلەش

قاتارلىق ئىپادىلەش ئۇسۇللىرىدىن ئۇنۇملۇك پايدىلىنىپ، شەئىرنىڭ مەركىزىي ئىدىيىسىنى ئوبرازلىق قىلىپ ئېچىپ بېرىدۇ. شائىر شېئىردا تەسۋىرلەنگەن بۇلۇت — مۇدھىش كونا جەمئىيەتتە خەلقنىڭ ئاھۇزارىغا سەۋەبچى بولغان چىرىك فېئودالىلىق تۈزۈمگە سىمۋول قىلىنغان بولسا، قۇياش مىڭلىغان، ئون مىڭلىغان ئەمگەكچى خەلقنىڭ كەلگۈسى بەختىيار تۇرمۇشىغا، ۋەتەننىڭ گۈزەل كەلگۈسىگە سىمۋول قىلىنغان. شائىر شېئىرىدا ئوبرازلىق پىكىر قىلىش ئۇسۇلى بىلەن ئىجتىمائىي رېئاللىقتىن تاللىغان ماھىيەتلىك تۇرمۇش دېتاللىرىنى ئەپچىل ھالدا ئومۇملاشتۇرۇپ، كەلگۈسىگە بولغان ئىشەنچىسىنى ئىپادىلەش بىلەن، ئۇنىڭغا توسالغۇ بولۇۋاتقان ئەكسىيەتچى كۈچلەرنى:

قۇياشقا دالدا قىلماقلىق ئەقىلسىزلىق دەلىلىدۇر،
سېنىڭ بۇ يۇققا بۆز خالتاڭ بىگىزلەرنى يوشۇرغايمۇ؟

دەپ مازاق قىلىدۇ. خەلق ئاممىسىنى ئىلىم - پەننى ئۆگىنىشكە ئىلھاملاندۇرۇپ:

ئوقۇتماي بالىلارنى ئوينىتىپ خوپ ياخشى چوڭ قىلدۇق.
ئىسىت! بۇ بالىلار ئاخىر يېرىم نانغا سېتىلغايمۇ؟
ئوقۇڭلار! ئوقۇتۇڭلار ھاۋا ھەم ئەۋزائىنى بۇزدى،
ئەگەر يوق بولسا ھازىرلىق بۇ مىللەت يوقالغايمۇ؟

دەپ، ياش ئەۋلادلارنى تەربىيىلەشنى دالالەت قىلدى. شائىرنىڭ يۇقىرىقى شېئىرلىرىدىن باشقا يەنە مەرىپەتپەرۋەرلىك ئىدىيىنى گەۋدە قىلغان «ھار»، «ئويغان»، «چىراغ» قاتارلىق شېئىرلىرىمۇ بار.

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

ئۇ دادىسى بىلەن كۆپ قېتىم ئوتتۇرا ئاسىيا تەرەپلەرگە، بولۇپمۇ سوۋېت ئىتتىپاقىغا بېرىش جەريانىدا نۇرغۇنلىغان ئىنجىنېرلىق تارىخىي ۋەقەلەرنى كۆرگەن. سوۋېت سوتسىيالىستىك ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ خەلققە ئېلىپ كەلگەن بەختىيار تۇرمۇشنىڭ پەقەت ئەلەم بىلەن قەلەمنى بىرلەشتۈرگەنلىكتىن، خەلقنىڭ ئېڭىنى ئۆستۈرۈش بىلەن قولغا قورال ئېلىپ كۆرەش قىلىش ئارقىلىق قولغا كەلگەنلىكىنى كۆرگەن.

بىز بۇنىڭدىن شائىرنىڭ يالغۇز ئىجادىيەت ئارقىلىقلا خەلقىنىڭ ئاڭ ـ سەۋىيىسىنى كۆتۈرۈپ، ھۆرىيەتلىككە ئېرىشكىلى بولمايدىغانلىقى، قوراللىق كۈرەش ئېلىپ بېرىشنىڭ ئىنتايىن زۆرۈرلۈكىدەك مەرىپەتچىلىكتىن قوراللىق ئىنقىلاب يولىغا مېڭىشتەك ئىلغار ئىدىيىسىنى مۇئەييەنلەشتۈرىمىز. شۇنداقلا ئۇنىڭ مەرىپەتچىلىك ئىدىيىسىنىڭمۇ ئەينى ۋاقىتقا نىسبەتەن خەلقنى ئويغىتىش، خەلقنى كۈرەشكە چاقىرىش، خەلقنى ناداننىقتىن، دىنىي بويۇنتۇرۇقتىن قۇتقۇزۇش جەھەتلەردە كۆچلۈك رولى بولغانلىقى ئۈچۈن، زور تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە دەپ قارايمىز.

بۇ نۇقتىدىن ئالغاندا شائىر ئابدۇخالىق ئۇيغۇر جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى مىللىي مەدەنىيەتنى تەشەببۇس قىلغۇچى كۆچلۈك مەرىپەتپەرۋەر شائىر، ئىنقىلابچى بولۇپ، ئۇ ئۆز ھاياتىنى ۋەتەنىنىڭ بىرلىكى، خەلقنىڭ ئازادلىقى ۋە بەخت ـ سائادىتى ئۈچۈن ئېلىپ بارغان ئىنقىلابىي كۈرەشكە تەقدىم قىلغان، پاك، ۋىجدانلىق جۈڭخۇا مىللىتىنىڭ باتۇر جەڭچىسى، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مۇنەۋۋەر پەرزەنتى، ۋەتەنپەرۋەر، خەلقپەرۋەر، مەرىپەتپەرۋەر مەشھۇر شەخسىتۇر.

# كۆمۈلمەس ئىزلىرىڭ ئۇستاز

(دوكلات ئەدەبىياتى)

## مۇھەممەت ئىمىن

### شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى، ستۇدېنت

ئىنسان ھاياتىنىڭ قىممىتى مەنە بىلەن بۇيۇكتۇر. يۈكسەك ئىدىيە، ھالال نىيەت، ساپ ئەقىدە مۇجەسسەملەنگەن قەلب ئىگىلىرى ئۆز مېھنەت مېۋىلىرىنى خەلقىگە يۇرەك سۇغىسى سۈپىتىدە تەقدىم قىلسا، خەلق بۇ پەرزەنتىنى سۆيۈپ قوينىغا ئالىدۇ. ئوتلۇق، پاكىز تىلەكلەرنى تىلەيدۇ، شەپقەتلەر ياغدۇرىدۇ. دېمەك، ئىنسان ئۆز ئۆمۈر مۇساپىسىدە ئەسلىگۈدەك ئىز قالدۇرۇپ ئۆز مەۋجۇدلۇقىنى جاكارلىغانكەن، كېيىنكى ئەۋلادلارنىڭ شانلىق ئىزلىرىنى تۇتىيا بىلىپ قەدىرلەش بەرلەن بىللە، نامىنى تارىخ بېتىگە چىرايلىق يېزىشنى زادى ئۇنتۇمايدۇ.

زامانىمىزدىكى بۈيۈك ئىلىم ـ مەرىپەت بۆشۈكى، ئانا مەكتەپ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ 80 يىللىق مۇبارەك تويىنى كۈتۈۋېلىۋاتقان خاسىيەتلىك قۇتلۇق دەملەردە بىز ئۆزىنىڭ بارلىق زېھنىي قۇۋۋىتى، يۇرەك قېنىنى خەلقنى نادانلىق، جاھالەتتىن قۇتقۇزۇش، ئەۋلادلارنى بەخت ـ سائادەتكە ئېرىشتۇرۇش يولىدا مېڭىپ، بىر ئۆمۈر بور توزانلىق مۇنبەر ئالدىدا جاراڭلىق نۇتقى بىلەن تەكرىتېغىنىڭ جەنۇب ـ شىمالىنى زىلزىلىگە سېلىپ، ئۇنىۋېرسىتېتىمىزنىڭ پارلاق بۈگۈنىنى يارىتقان ئەنە شۇ بۈيۈك ۋۇجۇد ئىگىلىرىنىڭ تۆھپىلىرىنى ئەسكە ئېلىش

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

بىلەن بىرگە مۇبارەك ناملىرىنى مەزكۇر تارىخ بېتىگە پۈتمەكتە-مىز.

ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ مول ئىجادىيەت ئەمگەكلىرى، ئۆتكۇر پىكىرلىك، چوڭقۇر مەزمۇن، يۇقىرى سەنئەتكە ئىگە ئەسەر - ماقالىلىرى، شېئىر - غەزەللىرى، مۇھىمى ئەۋلاد سائادىتىنى كۆزلەيدىغان مائارىپ ئىدىيىسى، بۇ يولدىكى ئېگىلمەس - سۈنمەس قەيسەر ئىرادىسى بىلەن بىزنىڭ بۈگۈنىمىزنى يارىتىپ بەرگەن، ئەقىل كۆزىمىزنى ئېچىپ زېھنىمىزنى ئۇلغايتىقان ئىسىمى جىسمىغا لايىق تۆھپىكار باغۋەنلەردۇر. ئۇلارنى قانچە تەرىپلىسەكمۇ ئەرزىيدۇ.

شۇنداق بىر ئىنسان بار.

ئۇ ئۆزىنىڭ ئېگىلمەس - سۈنماس قەيسەرانە ئىرادىسى، هارماس تىرىشچانلىقى بىلەن بىر ئۆمۈر ئىجتىهات - مېهنەت قىلىپ هايات ئېتىزىدىن مول هوسۇل ئالغان، 40 يىلغا يېقىن ۋاقىتنى مائارىپ سېپىدە قان - تەر ئاققۇزۇپ ئىزدىنىشكە سەرپ قىلغان، ئەدەبىيات تەنقىدى، ئەدەبىي ئوبزورچىلىق ۋە ئەدەبىي تەرجىمە ساهەسىدىكى مول ئەمگەك مېۋىلىرى، «ئەدەبىيات نەزە-رىيىسى ئاساسلىرى»، «ئەدەبىيات ۋە تۇرمۇش»، «كىنو سەنئىتى هەققىدە» قاتارلىق ئىلمىي ئەسەرلىرى ۋە زور بىر تۇركۇم ئىلمىي ماقالە - لېكسىيىلىرى بىلەن جامائەتچىلىك ئارىسىدا زور هۆرمەتكە نائىل بولغان، پىشقان ئەدەبىيات تەنقىدچىسى، ئېقتىدارلىق ئەدەبىي تەرجىمان، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئەدە-بىيات فاكۇلتېتىنىڭ پروفېسسورى، پېشقەدەم مائارىپچى، تۆھپىكار باغۋەن مەرهۇم ئۇستازىمىز ئابلەت ئۆمەر ئەپەندە-دۇر.

1936 - يىلى 12 - ئاي. قەشقەر شەهىرى ئاپئاق قاردىن لىباس كىيگەن، قۇياش نۇرى كۆموش قارلار ئۈستىدە ئويناپ كۆزلەرنى قاماشتۇرۇپ يالتىراپ تۇراتتى. ئۆستەڭ بويى مەهەل-

لىسىدىن تاڭ سەھەردە ئاڭلانغان ئەزان ئاۋازى بىلەن تەڭ، بوۋاقنىڭ ئىڭەلەپ يىغلىغان ئاۋازى قوشۇلۇپ مېھمان - مۇھەببەتكە تەشنا ئىككى قەلبنىڭ مۇھەببەت مېۋىسى بولغان ھۇ يېڭى جان ئىگىسى قەلبلەرنى سۆيۈندۈرۈپ ئاپىرىدە بولدى. يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۆزلىرىنىڭ ئۈمىد شامىنى ياندۇرۇشقا مىڭلارچە ئۈمىد باغلىغان ئاتا - ئانا ھۇ يۈرەك پارىسىگە «ئابلەت» دەپ ئىسىم قويدى.

قەدىمكى مەدەنىيەت ۋە ئىلىم - مەرىپەتنىڭ بۆشۈكى بولغان قەشقەردە ئىشچان - ئەمگەكچان ھەم سەنئەتخۇمار ئۇيغۇر خەلقى ئارىسىدا تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ئابلەت ئۆمەرنىڭ قەلبىدە كىچىكىدىن باشلاپلا ئەدەبىياتقا كۈچلۈك مۇھەببەت - ھەۋەس ئويغاندى. ئەدەبىيات دەرسى ئۇ ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان دەرس ئىدى. ئۇنىڭ تۇنجى قەدىمى شېئىرىي ئىجادىيەتتىن باشلاندى. تولۇقسىز دارىلمۇئەللىمىندە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىدىلا ئۇنىڭ «مەن پىئونېر»، «جەڭچى ئاكامغا»، «جاھانگىرغا مەڭ نەپرەت» ناملىق شېئىرلىرى «جەنۇبىي تىيانشان گېزىتى» دە ئېلان قىلىندى. كېيىن «شىنجاڭ ئەدەبىيات - سەنئىتى»، «تارىم» ژۇرناللىرىدا «كىچىك ئەپەندى»، «تۆت زىيانداشنىڭ ئاقىۋىتى» قاتارلىق شېئىرلىرى، «شىنجاڭ گېزىتى» دە «جۇڭسۇن جان تالاشماقتا» قاتارلىق فېلىيەتونلىرى ئېلان قىلىندى.

1948 - يىلى ئابلەت ئۆمەر قەشقەر قوناق بازىرى باشلانغۇچ مەكتىپىنى 1952 - يىلى قەشقەر دارىلمۇئەللىمىنى پۈتۈرۈپ، شۇ يىلى ئۇرۇمچىدىكى شىنجاڭ ئىنستىتۇتىنىڭ ئەدەبىيات فاكۇلتېتىغا ئوقۇشقا كىردى. ئابلەت ئۆمەر بۇ چاغلاردا زېھنىي كۈچى تازا ئۇرغۇپ تۇرغان نەۋقىران ياش بولۇپ، ئازغىنا بىلىمگە قانائەت قىلمايدىغان، جاپا - مۇشەققەت ئالدىدا ئېگىلمەس - سۇنماس چىدام - غەيرەتنى ئۆزىگە يار قىلغان، ئىلىمگە ھېرىسمەن تىرىشچان يىگىت ئىدى. ئۇ ئۆزىنى

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

تېخنىمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈش، بىلىمنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش ئۈچۈن توختىماي ئىزدەندى. ئۇنىڭ بىلىمگە تويۇنماس ئىستىكى ئۇنى ئىلىم دېڭىزىنىڭ قەتىرىلىرىگە توختاۋسىز شۇڭغۇتتى. مۇشۇ ئارمانلار بىلەن 1953 - يىلى 11 - ئايدا بېيجىڭ پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتىغا كەلدى. ئەدەبىيات كەسپىدە بەش يىل ئوقۇش جەريانىدا ئۇ ئالدى بىلەن خەنزۇ تىل - يېزىقىنى پىششىق ئۆگىنىپ تىل ئۆتكىلىدىن ئۆتتى ھەمدە كەسپىتە ئىزدىنىپ خەنزۇ ئەدەبىياتى ۋە چەت ئەل ئەدەبىياتىنى قېتىرقىنىپ ئۆگەندى. ماركسىزم كلاسسىكلىرى، ئىلىمىز ۋە چەت ئەل داڭلىق يازغۇچى، شائىرلىرى ۋە ئالىملىرىنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەت نەزەرىيىسىگە، ئەدەبىيات تارىخىغا ۋە ئېستېتىكىغا دائىر مەشھۇر ئەسەرلىرى، مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرى بىلەن تونۇشتى. بېيجىڭدا ئۇزۇن ۋاقىت مۇئەللىملىم تەربىيە كۆرگەن ئابلەت ئۆمەر مول بىلىم ۋە يۇقىرى ئوقۇتۇش مېتودىغا ئىگە بولدى.

ئابلەت ئۆمەر 1958 - يىلى ئوقۇش پۈتتۈرۈپ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن شىنجاڭ ئىنستىتۇتىغا ئوقۇتقۇچىلىققا تەقسىم قىلىنىدى.

ئوقۇتقۇچىنىڭ ئۆزلادلارغا بىر چىنە سۇ بېرىشى ئۈچۈن ئۆزىدە بىر چېلەك سۇ بولۇشى كېرەك، بۇ نۇقتىنى چوڭقۇر ھېس قىلغان ئابلەت ئۆمەر ئوقۇتۇشنىڭ بىرىنچى سېپىگە، يەنى ئۆزى ئارزۇلىغان دەرس مۇنبىرى ئالدىغا ئۆتۈپ جاراڭلىق، قايىل قىلارلىق نۇتقى بىلەن ئوقۇغۇچىلارغا مول بىلىم بېرىپ، خىزمىتىنىڭ ھۆددىسىدىن تولۇق چىقىپ ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىردەك ئالقىشىغا ئېرىشتى.

بۇ جەريانىدا ئابلەت ئۆمەر ھەقىقىي بىر ئىزدەنگۈچىگە خاس ئۆتكۈر كۆزى بىلەن ئوقۇتۇش ئىشلىرىدا نېمىدۇر بىر نەرسىنىڭ كەمچىل بولۇۋاتقانلىقى، ئوقۇغۇچىلارنىڭ يەنە نېمىلەرنى ئۆگىنىشكە قىلغاندەك تەلمۈرگەن كۆزلىرى ۋە ئۆزىدىن تىنىم-

سىز سوراۋاتقان سوئاللىرىڭىز بىر ھەقىقەتنى كۆرگەندەك بولـ
دى. ئۇ بولسىمۇ مەكتەپتە ئوقۇتۇش ماتېرىياللىرىنىڭ كەمچىـ
لىكى ئىدى، بولۇپمۇ ئەدەبىيات كەسپىگە نىسبەتەن نەزەرىيەۋى
يېتەكچى ماتېرىياللارنىڭ تولۇق بولماسلىقى راستتىنلا چوڭ
بوشلۇق ئىدى. قانداق قىلىش كېرەك؟ ئابلەت ئۆمەر كۆپ
ئويلاندى. «توغرا، ئۇيغۇرچە دەرسلىك ماتېرىيالى تۈزۈش كې-
رەك!»

ئابلەت ئۆمەرنىڭ بىر يۈكى ئەمدى ئىككى بولدى. ئۇ ئۆز
دەرسىنى ئۆتۈپ، دەرس تەييارلاش ۋە باشقا ئىلمىي تەتقىقات
ئىشلىرىنى ئۆز يولىدا داۋام قىلدۇرۇش بىلەن نۇرغۇن
ۋاقىت سەرپ قىلىپ شىنجاڭنىڭ مىللىي ئالاھىدىلىكىگە، ئالىي
مەكتەپلەرنىڭ ئەدەبىيات ئوقۇتۇش ئېھتىياجىغا ماس كېلىدىغان
ئەدەبىيات نەزەرىيىسى دەرسلىكىنى تۈزۈشكە باشلىدى. ئۇ بۇ
مۇشكۈل ۋەزىپىنى ئورۇندىماش يولىدا تەر تۆكۈپ كۆپ جاپا چې-
كىپ ئىزدەندى، نۇرغۇن ماتېرىيال كۆزدى. ئۇيغۇر تىلىدىكى
ئەدەبىيات نەزەرىيىسى دەرسلىكىنى تۈزۈش تۈنجى قېتىملىق
ئىش. ئوقۇتۇشتا دەرسلىك مۇھىم ئاساس. دەرسلىك قۇرۇلۇ-
شى ئەتراپلىق مۇكەممەل بولمىسا كۆزلىگەن ئاساسىي ۋە نەزەرە-
يىۋى بىلىمگە ئېرىشىش نىشانىغا يەتكىلى بولمايتتى. ئابلەت
ئۆمەر بۇلارنى ئويلاپ زىممىسىدىكى يۈكنىڭ نەقەدەر ئېغىرلىقـ
نى ھېس قىلدى. ئۇ ئەمدى ئاۋۇال يازغان قولىيازما ئورىگىنال-
لىرىنى تېخىمۇ پىششىقلاپ تولۇقلاش بىلەن بىللە ئۇيغۇر ئەدەبـ
يات ـ سەنئىتىنىڭ قانۇنىيىتى، ئالاھىدىلىكى ۋە ھازىرقى ئەھـ
ۋالى ئۈستىدە كەڭ دائىرىدە جاپالىق ئىزدىنىپ ئوقۇتۇش ۋەزە-
پىسىگە بىرلەشتۈرۈپ ئەملىي پىلان تۈزدى. ۋە ئالىي مەكتەپ
ئوقۇغۇچىلىرى ۋە كەڭ ئەدەبىيات ھەۋەسكارلىرىنىڭ ئاساسلىق
قوللانمىسى بولغان «ئەدەبىيات نەزەرىيىسى» نى 12 قېتىم ئۆز-
گەرتىپ تۈزۈپ، ئۇنى شىنجاڭدىكى مىللەتلەر ئەدەبىياتىنىڭ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۆزگىچە ئالاھىدىلىكى ۋە قانۇنىيەتلىرى بىلەن ئۆزلۈكسىز بە-
يىتتى ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ باردى.
«ئەدەبىيات نەزەرىيىسى» دەرسلىكى بارلىققا كەلگەندىن
كېيىن ئوقۇغۇچى - ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا يۇقىرى باھاغا ئېرە-
شىپ، پۈتۈن شىنجاڭ تەۋەسىدە زور زىلزىلە قوزغىدى. بولۇپ-
مۇ ئوقۇغۇچىلار بۇنىڭدىن بەكرەك خۇشاللاندى.
ئۇستاز ئابلەت ئۆمەرنىڭ بۇ تۆھپىسى ئەۋلادلار قەلبىدە
مەڭگۈ يادلىنىدۇ.
شۇنىڭ بىلەن بىللە كۆپ قېتىم «ئەدەبىيات نەزەرىيىسى
ئوقۇتۇش پروگراممىسى» ۋە «ئەدەبىيات ئوقۇتۇشىدا پايدىلىنىش
ماتېرىياللىرى» نى تۈزدى. ماركسىزم كلاسسىكلىرى، مەشھۇر
ئالىملار، نەزەرىيىچى - تەنقىداتچىلارنىڭ ئەدەبىيات -
سەنئەت بايانلىرى. جۈڭگو - چەت ئەللەرنىڭ مەشھۇر يازغۇچى-
سەنئەتكارلىرىنىڭ ئەسەرلىرى، ئۇيغۇر ۋە باشقا قېرىنداش مىل-
لەت يازغۇچى - شائىرلىرىنىڭ ۋەكىل خاراكتېرىگە ئىگە ئەسەر-
لىرىنى ئۆگەندى ھەم تەنقىد قىلدى. ماركسىزم كلاسسىكلىرى-
نىڭ ئەدەبىيات - سەنئەتكە دائىر ئەسەرلىرىنى تەرجىمە قىلدى
ۋە «ماركسىزم كلاسسىكلىرىنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەتكە دائىر
ئەسەرلىرىدىن تاللانمىلار» دېگەن كىتابنى تۈزۈپ، ئالىي مەك-
تەپلەرنىڭ بۇ ساھەدىكى ئوقۇتۇش ماتېرىيالى كەمچىل بولۇش-
تەك بوشلۇقنى تولدۇردى.
نەتىجە ھامان ئىزدەنگۈچىگە مەنسۇپ:
ئابلەت ئۆمەرنىڭ جاپالىق ئەجرىنىڭ مەھسۇلى سۈپىتىدە
ئەدەبىيات - سەنئەتنىڭ ئومۇمىي قانۇنىيىتى، ئۇيغۇر ئەدەبىيا-
تىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى بىلەن زىچ بىرلەشتۈرۈلگەن بىرقانچە
كىتابلىرى ئارقا - ئارقىدىن نەشر قىلىندى. ئۇنىڭ يېتەكچىلە-
كى ۋە تەھرىرلىكىدە تۈزۈلگەن «ئەدەبىيات نەزەرىيىسى» (ئىگە-
كى قىسىم) 1983 - يىلى ئالىي مەكتەپلەر بىرتۇتاش قوللىنىل-

غان دەرسلىك سۈپىتىدە شىنجاڭ مائارىپ نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى. «ئەدەبىيات نەزەرىيىسىگە دائىر بىلىملەر» نامـ لىق كىتابى 1984 ـ يىلى بېيجىڭ مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپـ دىن: «ئەدەبىيات ۋە تۇرمۇش» ناملىق كىتابى 1985 ـ يىلى شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن: «كىنو سەنئىتى توغرىسـ دا» ناملىق كىتابى 1986 ـ يىلى بېيجىڭ مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى. پروفېسسور ئابدۇكېرىم راخمان، دوتسېنت تۇرسۇن قۇربان، دوتسېنت سالى خۇدابەردىلەر بىلەن بىرلىكتە تۈزگەن «ئەدەبىيات نەزەرىيىسى» ناملىق كىتابى شىنـ جاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى بويىچە پەلسەپە ـ ئىجتىمائىي پەن مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى مۇكاپاتلاش پائالىيىتىدە بىرىنچى دەرـ جىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى. ئۇنىڭ «ئەدەبىيات نەزەرىيىسى ئا ـ ساسلىرى» (بىرىنچى تومىنى ئۆزى يالغۇز تۈزگەن، ئىككىنچى تومىنى تۈزۈشكە باش بولغان) ناملىق ئەسىرى مەملىكەتلىك ئاز سانلىق مىللەتلەر تىل ـ يېزىقىدا نەشر قىلىنغان ئالىي مەكتەپ دەرسلىكلىرىنى مۇكاپاتلاش پائالىيىتىدە 2 ـ دەرىجىلىك مۇكا ـ پاتقا ئېرىشتى.

خەلقنىڭ ئىلىم ـ مەرىپەت سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈشنى شە ـ رەپ، ياش كۆچەتلەرنى پەرۋىش قىلىشنى بەخت ھېسابلىغان بۇ تىرىشچان باغۋەن ئۇزاق يىللاردىن بۇيان ئوقۇتۇشنىڭ بىرىنچى سېپىدە تۇرۇپ تولۇق كۇرس، مەخسۇس كۇرس ئوقۇغۇچىلىرى ۋە ماگىستىر ـ ئاسپىرانتلارغا «ئەدەبىيات نەزەرىيىسى»، «ماركسىزم كلاسسىكلىرىنىڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەتكە دائىر ئە ـ سەرلىرىدىن تاللانما»، «ئەدەبىيات ـ سەنئەتكە دائىر مەخسۇس تېمىلىق لېكسىيىلەر»، «زامانىمىزدىكى ئەدەبىيات ـ سەنئەت پىكىر ئېقىملىرى»، «چەت ئەل ئەدەبىياتى» قاتارلىق دەرسلەر ـ نى ئۆتۈش بىلەن بىر ۋاقىتتا ئىلمىي تەتقىقات ساھەسىدىمۇ قان ـ تەر ئاققۇزۇپ يۈرەك قانلىرىنى سەرپ قىلىپ، ئەدەبىيات ـ

www.uyghurkitap.com

سەنئەت ھەققىدە ئىلمىي قىممەتكە ئىگە 250 پارچىدىن ئارتۇق ماقالە يازدى.

ئۇنىڭ ئۇيغۇر ـ خەنزۇ يېزىقلىرىدا يېزىلغان بۇ ئەسەرلىرى ئاپتونوم رايونىمىز ۋە ئىچكى ئۆلكىلەردىكى گېزىت ـ ژۇرناللاردا ئېلان قىلىنىپ، جامائەتچىلىكنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى. بۇنىڭ ئىچىدىكى «ئەدەبىيات ـــ تىل سەنئىتى»، «ئۇيغۇر مۇقامى ۋە ئۇيغۇر تىياتىرى»، «ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدا ئەدەبىي ئوبزورچىلىق مەسىلىسى»، «ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى ۋە رېئالىزم روھى»، «چىنىلىق، ياخشىلىق، گۈزەللىك»، «قۇتادغۇبىلىك داستانى ھەققىدە مۇلاھىزە»، «كىنو سەنئىتى توغرىسىدا لېكسىيىلەر» قاتارلىق ئەسەرلىرى ئوقۇرمەنلەر ئارىسىدا چوڭقۇر تەسىر قوزغىدى. «كۆرەشچان يىللار» نىڭ زەپەر مارشى»، «بېغىمىز تېخىمۇ باراقسان بولسۇن» نامىلىق ئوبزورلىرى ئاپتونوم رايون بويىچە مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى باھالاشتا 1 ـ ۋە 2 ـ دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

ئۇنىڭ شۆھرىتى ھەسسىلەپ ئاشتى. ئوقۇتۇش بىلەن ئىلمىي تەتقىقات ئىشلىرىنى يۈكسەلدۈرۈشنىڭ ئىككى قانىتى. ئابلەت ئۆمەر بۇ ئىككى سەنئەتنى زىچ بىرلەشتۈرۈپ ئەمەلىي ئۇنۇمگە ئېرىشتى. ئۇنىڭ 1982 ـ يىلى گۇاڭجۇدا ئېچىلغان مەملىكەتلىك ئەدەبىيات مۇھاكىمە يىغىنىدا سۆزلىگەن «ئەدەبىيات نەزەرىيىسى ۋە ئۇيغۇر ئەدەبىياتى» سەرلەۋھىلىك ماقالىسى، 1984 ـ يىلى يەنبىيەندە ئېچىلغان مەملىكەتلىك پەلسەپە ـ ئىجتىمائىي پەن مۇھاكىمە يىغىنىدا سۆزلىگەن «قۇتادغۇبىلىك» نىڭ ئىدىيىۋىلىكى ۋە بەدئىيلىكى» سەرلەۋھىلىك ماقالىسى، 1989 ـ يىلى قەشقەردە ئېچىلغان مەملىكەتلىك «قۇتادغۇبىلىك» ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىدا «قۇتاغۇبىلىك ۋە ئۇنىڭ پەلسەپە ئىدىيىسى»، 1992 ـ يىلى بېيجىڭدا ئۆتكۈزۈلگەن «خەلقئارالىق قۇتادغۇبىلىك ئىلمىي مۇھاكىمە يى-

غىنى» دا ئوقۇغان: «، قۇتادغۇبىلىك، دىكى ئەدەبىيات - سەنئەت قاراشلىرى» سەرلەۋھىلىك ماقالىلىرى يېغىن ئىشتىراكچىلىرى تەرىپىدىن قىزغىن ئالقىشلاندى.

ئابلەت ئۆمەر ئەدەبىي تەرجىمە ساھەسىدە مول مەھسۇلاتلىق ئىقتىدارلىق تەرجىمان بولۇپ ساۋۇنلىك «گۈلدۇرماما» چېن چىتۇڭنىڭ «مىڭلىغان تاغ - دەريالار» ناملىق دراممىلىرىنى، «قىزىل چىراغ»، «ۋېيخۇشەننى پەم بىلەن ئېلىش» (خەلىم سالىخ بىلەن بىللە)، «ئىكۇاتور جەڭ دۇمبىقى»، «كۇرەش يولى» قاتارلىق تېياتىرلارنى، «چەت ئەل مەشھۇر ئەدىبلىرى»، «چەت ئەل ئەدىبلىرى ھەققىدە ھېكايىلەر» (بىرنەچچى، ئىككىنچى كىتاب)، «ئەدەبىيات نەزەرىيىسى»، «ئوتتۇرا مەكتەپلەر تىل - ئەدەبىيات دەرسلىكى»، «لۇشۈن فېلىيەتونلىرى» قاتارلىقلارنى؛ «ۋۇسۇڭ» (ئىمىن تۇرسۇن بىلەن بىللە) «چاۋگەي»، «مۇرادىغا يېتىش» قاتارلىق تېلېۋىزىيە تېياتىرلىرىنى؛ ماۋ زېدۇڭ، جۇ ئېنلەي، گو مورو، ماۋ دۇن، جۇ ياڭ، شيا يەنلەرنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەتكە دائىر ماقالىلىرىنى؛ «سەنئەت ئېلمىي نەزەرىيىسى» (ئەخمەت ئىمىن بىلەن بىللە) قاتارلىقلارنى تەرجىمە قىلدى.

بىر مىللەت ئەدەبىياتىدا ئەدەبىي ئوبزور چىلىقنىڭ تۇتقان رولى ناھايىتى چوڭ. ئابلەت ئۆمەر ئەدەبىي ئوبزورچىلىقنىڭ ئۇيغۇر ئەدەبىياتى گۈلزارلىقىدا بىرقەدەر ئاجىز ھالقا ئىكەنلىكى، ئەدەبىيات - سەنئەت ئىشلىرىمىزنى گۈللەندۈرۈش ئۈچۈن ئەدەبىي ئوبزورچىلىقنى جانلاندۇرۇشنىڭ تولىمۇ زۆرۈر ئىكەنلىكىنى چوڭقۇر ھېس قىلىپ بۇ جەھەتتە جاپالىق ئىزدەندى.

ئابلەت ئۆمەر ئۆزىنىڭ چوڭقۇر، ئېتراپلىق، كۆچلۈك مەسئۇلىيەتچانلىق ۋە قان - تەر مېھنىتى يۇغۇرۇلغان مول ئەدەبىي ئوبزورلىرى بىلەن بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي ئوبزورچىلىقىدا بۈاستە ھەم ۋاستىلىك رول ئوينىدى. شۇنداقلا

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

كلاسسىك ئەسەرلەر ۋە ھازىرقى زامان ئەسەرلىرى ئۈستىدە ئوبزور چىلىق پائالىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ «تۆھپىكار ئوبزورچى» دەپ مەدھىيىلەندى.

ـــ ئۇ ھەقىقىي ئىقتىدارلىق ئوقۇتقۇچى ئىدى. بولۇپمۇ ئۇ بىر پىشقان ناتىق ئىدى. دەرسنى قىزغىن، جانلىق، قايىل قىلارلىق سۆزلەيتتى. تىلغا باي، سۆز - جۈملىلىرى شۇنچىلىك راۋان ئىدىكى، ئىككى سائەتلىك دەرسىدە بىرەر سۆزنىمۇ تەكرارلىمايتتى. شۇڭا، ئۇنىڭ دەرسىنى بەكلا قىزىقىپ ۋە ياقتۇرۇپ ئاڭلايتتۇق. كىشىلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋەتتىمۇ ئۇ شۇنچىلىك كەمتەر، خۇش پېئىل بولۇپ، كىشىلەردە ياخشى تەسىر قالدۇراتتى. ئوقۇغۇچىلار ئۆز پەرزەنتىدەك مۇئامىلە قىلاتتى. بىر ئۆمۈر مۇنبەر ئالدىدا دەرس سۆزلەپ ئاز بولمىغان ئىختىساس ئىگىلىرىنى يېتىشتۈردى. بۈگۈنكى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدا سىز دەرسىنى ئاڭلاۋاتقان ھەربىر ئوقۇتقۇچى دەل ئۇنىڭ قولىدا تەربىيىلەنگەن ئۇمىدلىك شاگىرت. جۈملىدىن مەنمۇ شۇنداق. ئۇنىڭ «ئەدەبىيات نەزەرىيە تەتقىقاتى» غا قوشقان زور تۆھپىسىدىن باشقا، ئۇستا ناتىقلىقى بىلەن پۈتۈن تەڭرىتاغ-نىڭ جەنۇب - شىمالىدا يادلانماقتا. ئۇنى ھەقىقەتەنمۇ ئىسمى جىسمىغا لايىق بىر تۆھپىكار باغۋەن دېسەك بولىدۇ. ئالىم، پروفېسسور، پىشقەدەم ئۇستاز ئابدۇكېرىم راخمان ئابلەت ئۆمەر ھەققىدە يۇقىرىقى تەرىپلەرنى بېرىپ ئۆتتى.

ئابلەت ئۆمەر شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا 40 يىلغا يېقىن ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتى بىلەن شۇغۇللىنىپلا قالماي، ئەدەبىيات كافېدراسىنىڭ مۇدىرى ھەمدە ئۇنىۋېرسىتېت ئىلمىي باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىدى.

ئەپسۇس، ئىنسانىنىڭ ئۆمرى قانچىلىك ئىدى؟

ئىنسان چوشكۇنلۇك ۋە غەپلەت تۇمانلىرىدا ئىزىقماي مېھنەت تەرى بىلەن ئۇمىد شامىنى توختىماي پەرلەپ، ئۆز مەۋجۇد-

لۇقمنىڭ نامايان قىلغانىكەن، مانا بۇنى چەكلىك ئۆمۈرنى چەكسىز مەنىگە ئىگە قىلىش دېيىش كېرەك.

2000 - يىلى 9 - ئاينىڭ 29 - كۈنى، ئۇرۇمچى شەھىرى كۈز يامغۇرىدا يۇيۇنغان، دەل - دەرەخلەرنىڭ سارغۇچ، قىزغۇچ يوپۇرماقلىرى گويا شېخىدىن ئايرىلغۇسى كەلمەگەندەك ھاۋادا لەيلەپ ئاستا - ئاستا يەرگە چۈشۈپ تۇراتتى. يوپۇرماقلار يەردىكى ساناقسىز يوپۇرماقلارغا قوشۇلۇپ ئۆزىنىڭ ئۆمۈرلىرىنى ئاخىرلاشتۇرۇۋاتاتتى. دەل مۇشۇ دەمدە بىزمۇ بىر قەدىردان كىشىمىزدىن، خەلقىمىز ئۆزىنىڭ تۆھپىكار ئوغلىدىن ئايرىلدى...

بۇ كۈن رايونىمىز ئەدەبىيات - سەنئەت ساھەسى، - ئانا مەكتەپ — شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى، شۇنداقلا پۈتكۈل ئۇيغۇر خەلقى ئۈچۈن قايغۇلۇق بىر كۈن بولدى. بۈگۈن قەلبلەرنىڭ ھۆرمەت تۆرىگە مەڭگۈلۈك نائىل بولغان تۆھپىكار باغۋەن ئۇستازىمىز ئابلەت ئۆمەردىن ئايرىلدۇق.

مەرھۇم ئابلەت ئۆمەرنىڭ ھاياتى ئالىي مائارىپ ئوقۇتۇش مۇنبىرىدە ياش ئەۋلادلارنى تەربىيىلەشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ئىشقا بېغىشلانغان ھايات ئىدى. ئۇ بۇ مۇقەددەس ئىش ئۈچۈن بىر ئۆمۈر يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلغانىدى.

«مەن بىر ئوقۇتقۇچى، مەن بۇ كەسىپكە ئۆزۈمنى ئاتىغان. مائارىپ بىلەن ئەدەبىيات قوشكېزەك بولۇپ ھەر ئىككىسى مىللەتنىڭ سۈپىتىنى يۇقىرى كۆتۈرىدىغان كۆۋرۈك. شۇڭا، بۇ ئىشنى ئۆمۈر بويى ئىشلەشنى ئارزۇ قىلىمەن. ئەپسۇسكى ئىشلىگەنلىرىم ئارزۇ قىلغانلىرىمدىن ئاز، تولىمۇ ئاز...» دەيتتى ئۇ دائىم.

ئابلەت ئۆمەر ھايات چېغىدا جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەت يازغۇچىلىرى ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى، مەملىكەتلىك ماركسىزم كلاسسىكلىرىنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەتكە

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

داڭلىق ئەسەرلىرى تەتقىقات جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، مەملىكەتلىك لۇ-شۈن تەتقىقات جەمئىيىتى ھەيئەت ئەزاسى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق 12 مۇقام ئىلمىي جەمئىيىتى، ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى تەتقىقاتى جەمئىيىتى، بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تەتقىقات جەمئىيىتى قاتارلىق جەمئىيەتلەرنىڭ ئەزاسى ئىدى. ئۇنىڭ ئىش ئىزلىرى ھەرقايسى گېزىت ـ ژۇرناللاردا ئالاھىدە تونۇشتۇرۇلغاندىن سىرت «دۇنيادىكى مەشھۇر جۇڭگو مەدەنىيەت ئەربابلىرى قامۇسى»، «جۇڭگو ئەدەب ـ سەنئەتكار-لىرى قامۇسى» قاتارلىق نوپۇزلۇق قامۇسلاردا تونۇشتۇرۇلغان-دى.

ئۇستاز، خەلق سىزنى ئەسلەيدۇ. سىزنىڭ ئىزىڭىزنى بېسىپ كېلىۋاتقانلار ئەجرىڭىزنى گۆھەر بىلىپ بۇ ئىزىڭىزدىن تېخىمۇ رەڭدار ۋە كۆركەم گۈللەرنى ئېچىلدۇرىدۇ.

2004 ـ يىلى 4 ـ ئىيۇل، ئۈرۈمچى

## ئەر - ئاياللار باراۋەرلىكى

(مۇھاكىمە ماقالىسى)

ئىمىگۈل ھوشۇر

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

**ئەر - ئاياللارنىڭ باراۋەرلىكى ئاياللارغا نېمە ئېلىپ كەلدى؟**

جەمئىيەتنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، ئىجتىمائىي ئىش تەقسىماتىدا نۇرغۇن ئۆزگىرىشلەر بارلىققا كەلدى. بۇنىڭ بىلەن ئاياللارنىڭ ئىجتىمائىي ئورنىمۇ كۆزگە كۆرۈنەرلىك ئۆسىتى. بولۇپمۇ، ئۇيغۇرلار جەمئىيىتىدە ئەر - ئاياللار باراۋەرلىكى ھەر خىل تەشۋىقات ۋاستىلىرى ئارقىلىق كۈچەپ تەشەببۇس قىلىنغاچقا، نۇرغۇن ئىجابىي نەتىجىلەر بارلىققا كەلدى. ھالبۇكى، بۇنىڭ كەينىدە يوشۇرۇنۇپ تۇرغان سەلبىي تەرەپلەرمۇ بارا - بارا ئاشكارىلىنىشقا باشلىدى.

تارىخ بېتىنى ۋاراقلىساق، ئازادلىققىچە بولغان نۇرغۇن ئەسىرلەردە، بولۇپمۇ نەچچە مىڭ يىللىق فېئودالىلىق تۈزۈم، فېئودالىلىق ئەخلاق ھۆكۈمرانلىقى دەۋرىدە، ئاياللارنىڭ ئورنى بەكلا تۆۋەن ئىدى. ئاياللارنىڭ جەمئىيەتتە ھېچقانداق رولى يوق دەپ قارىلاتتى، ئاياللار ئىنتايىن پەس كۆرۈلەتتى. ئۇلار تارىختا خورلانغان، ئازابلانغان بولۇپ، چىدىغۇسىز كۆڭۈلسىزلىكلەرگە يولۇقۇپ تۇراتتى. ئۇلار ھۆرلۈككە، ئازادلىققا ئىنتىلەتتىيۇ، يول تاپالمايتتى. مانا مۇشۇنداق پەيتتە نۇرغۇنلىغان زاتلىرىمىز ئاياللارنىڭ باراۋەرلىكىنى قولغا كەلتۈرۈشتە ئىنتايىن زور تە-

ئۇيغۇر كتاب توپ بېكىتى www.uyghurkitap.com

رىشچانلىقلارنى كۆرسەتتى. ئايالار ئىجىدىنمۇ مىللىي ئازادلىق ـ ئەركىنلىك كۆرەش يولىدا، ئاياللارنىڭ ئىجتىمائىي ئورنى ۋە رولىنى ئۆستۈرۈش يولىدا قان كېچىپ كۆرەش قىلغان مەشھۇر ئاياللار تارىختا ئاز بولمىدى. شۇنداقلا، تارىختىكى مۇتەپەككۇرلار، ئالىملار مۇشۇ جەھەتتە ئاجايىپ، دېموكراتىك ئىدىيىلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. شەيخ مۇھەممەد ئەبرۇھ ئىبنى ھەسەن خەيرۇللاھ، مىسىرلىق ئادۇوكات، سوتچى ھەم ئەدەب قاسىم بەگ تۇنجى بولۇپ ئوتتۇرا شەرق ئاللىرىدە ئاياللار ئازادلىقىنى تەشەببۇس قىلغۇچى زاتلاردۇر.

بۈگۈنكى كۈندە ئەر ـ ئاياللار باراۋەرلىكى توغرىسىدا قانۇن بەلگىلىمىلەر تۈزۈلدى. شۇنىڭ بىلەن ئاياللار ھوقۇقى دېگەن بۇ سۆز ھەر خىل ئاخبارات ۋاستىلىرىدە پات ـ پات كۆزگە چېلىقىدىغان بولۇپ قالدى. ئەر ـ ئاياللار باراۋەرلىك قانۇنىنىڭ تۈزۈلۈشى ئۆزىنىڭ ئەۋزەللىكى بىلەن ئەر ـ ئاياللارغا نىسبەتەن پايدىلىق تەرەپلەرنى ئېلىپ كەلدى. يەنى ئاياللارنىڭ ئورنى يۇقىرى كۆتۈرۈلدى. ھوقۇقتا باراۋەر بولۇپ، مۇستەقىل ئىش قىلالايدىغان بولدى.

ھەرقانداق بىر شەيئىنىڭ قارىمۇقارشى ئىككى تەرىپى بولغاندەك بۇ يېڭى پىكىر ئېقىمى تېخىمۇ نۇرغۇن شۇبھىلىك سوئاللارغا ھامىلدار بولدى. يەنى جەمئىيىتىمىزدىكى بەزى بىر ئاياللار ئەرلەر بىلەن ھەممە جەھەتتە باراۋەر بولىمىز دەپ ئۆزى بىلگەنچە ئىش قىلىدىغان، ئەرنى ئەردەك كۆرمەيدىغان، خالىغان يەردە يۈرىدىغان، ھەتتا جەمئىيەتنىڭ بۇزۇلۇشىغا سەۋەبچى بولۇپ، جەمئىيەتنىڭ داشقالىرىغا ئايلىنىپ كېتىپ بارىدىغان ئەھۋاللار بارلىققا كېلىۋاتىدۇ.

تۆۋەندە ئەر ـ ئاياللارنىڭ باراۋەرلىكى، بۇنى ھەقىقىي مەنىدىن ھېس قىلالماسلىقنىڭ ۋە توغرا قوبۇل قىلالماسلىقنىڭ ئاياللارغا، جەمئىيەتكە نېمىلەرنى ئېلىپ كەلگەنلىكى ھەققىدە

قاراشلىرىمنى ئوقۇرمەنلەر بىلەن ئورتاقلاشماقچىمەن.

1. ئاياللار ئايالدەك، ئەرلەر ئەردەك بولالمايۋاتىدۇ، دەپ قارايمەن.

شۇنى تەكىتلەش زۆرۈركى، ئەر، ئەركەك، ئۇ ئاتا بولغۇچى. بىر ئائىلىنىڭ تۇڭرۇكى، ئايال زاتىنىڭ يۆلەنچۈكى، پەرزەنتنىڭ ھامىيسى. ئۇ ئائىلە باشلىقى دەپ ئاتىلىدۇ. ھەتتا بالىنىڭ ئىسمى كەينىگە ئاتىنىڭ ئىسمىنىڭ ئېلىنىشىمۇ ئۇلارنىڭ ئىگىدارلىق ھوقۇقىنى ئىپادىلەيدۇ.

دەرھەقىقەت، تاماق ئېتىش، كىر - قات يۇيۇش، ئۆي تازىلاش قاتارلىق ئائىلە ئىشلىرى ئەلمىساقتىن تارتىپ ئاياللار قىلىپ كېلىۋاتقان ئىش. بۇ ئاياللارنىڭ ئايال بولۇش سۈپىتى بىلەن ئائىلىدە قىلىشقا تېگىشلىك مەجبۇرىيەت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. لېكىن، ھازىرقى جەمئىيەتىمىزدە بەزى ئاياللىرىمىز ئەر - ئاياللار باراۋەر، بۇلارنىڭمۇ ھوقۇقى بولۇشى كېرەك دەپ ئۆي ئىشلىرى بىلەن كارى بولمايدىغان بولدى. بۇ يۇكنى ئەرلىرىمىز ئۆز ئۈستىگە ئېلىشقا باشلىدى. ئەر - ئايال-لارنىڭ ئورنى ئالماشقىلى تۇردى. ئاياللار قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى ئەرلەر قىلىدىغان، ئەرلەر قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار-نى ئاياللار قىلىدىغان بولدى.

ئەر - ئاياللار باراۋەرلىكى، دېگەنلىك ھەرگىزمۇ يۇقىرىدا ئېيتىلغاندەك ئائىلە ئىشلىرىدا بەسلىشىش ئەمەس. ئەگەر ئايال-لار خىزمەتتىن سىرت، يەنە ئۆزىنىڭ ئازراق ۋاقتىنى ئائىلە ئىشلىرىغا بېغىشلاپ، ئەرلەرنىڭ قولىغا قول، پۇتىغا پۇت بو-لۇپ، ئۇلارنىڭ چوڭ - چوڭ ئىشلارنى ۋۇجۇدقا چىقىرىشىغا مەدەت بەرسە ئالتۇن ئۆزۈككە ياقۇت كۆز قويغاندەك بولاتتى. شۇنىڭغا كۆز يۇمالمايمىزكى، كەسكىن رىقابەت ئەۋج ئېلىۋاتقان بۇ جەمئىيەتتە ئاياللارنىڭ يۇكى ھەقىقەتەن ئېغىر. بە-راق، ئايال دېمەك دۇنيا دېمەك، ئايال دېمەك مىللەتنىڭ ئانىسى

www.uyghurkitap.com

دېمەك.

بۇ خىل زىددىيەتنى قانداق بىر تەرەپ قىلىش كېرەك؟ ئاياللار ھەم ئىجتىمائىي خىزمەت، ھەم ئائىلە ئىشلىرىنى زىممىسىگە ئېلىپ ئادەتلەنگەن ھەم كۆنگەن. ئاياللارنىڭ گۈزەللىكى، مېھرىبانلىقى، چىداملىقلىقى، «بىر قولىدا بۆشۈكنى، يەنە بىر قولىدا ئالەمنى تەۋرىتىشى» شۇنىڭدىن.

2. ئەرلىك خاراكتېرى ئاجىزلىشىۋاتىدۇ، دەپ قارايمەن ئۇيغۇرلار بۇرۇندىن ئەرلەرنىڭ ئورنى يۇقىرى مىللەت دەپ قارالغان. يېگىت خەلقنىڭ تۆۋرۈكى دەپ قەدىمدىن تارتىپ ئۇلاردا بىر خىل كۆچلۈك مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى شەكىللەنگەن. مەردلىك، باتۇرلۇق، گېپىنى گەپ بولۇش ئەقەللىي پەزىلەت ھېسابلىناتتى. «يولۋاس ئىزىدىن، يېگىت سۆزىدىن» ماقالىلەر ئىدە ئەرلىك قەسەم، ئەقىدىنىڭ بۈيۈكلۈكى، بۇزۇلماسلىقى ئىخچام بېشارەتلەنگەن.

شۇنى بىلىش كېرەككى، ئەرلەرنىڭ جەمئىيەتتىكى رولى ئىنتايىن مۇھىم. ئەگەر شۇنداق چىرايلىق سېلىنغان بىر ئۆيىنىڭ تۆۋرۈكى ئۆرۈلۈپ چۈشسە، ئۇ ئۆينىڭ بۇرۇنقى ھالىتىنى ساقلاپ قېلىش مۇمكىن ئەمەس. ئەر ئەنە شۇ تۆۋرۈككە ئوخشايدۇ. بۇ ھەقتە ئۇلۇغ مۇتەپەككۇرىمىز يۈسۈپ خاس ھاجىپ مۇنداق دېگەن:

ئەر شۇكى جىمىگە قۇدرەتلىك بولۇپ،
قىلالىسا ئىشنى ئۆزىدىن چىڭ تۇتۇپ.

ئۇندىنمۇ مەردانىرەك يېگىت سول ئىرۇر،
مىڭ ئارزۇ ئۆزى ئالسا ئەپسىن توسۇپ.

ئەر بىر مىللەتنىڭ ئەزاسى ئائىلىنىڭ ئاتىسى بولۇش سۈپىتى بىلەن شۇ مىللەت، شۇ ئائىلىنىڭ گۈللەپ ياشنىشى ئۈ-

چۈن ھەربىرىدە قىلىشى، چوڭ - چوڭ ئىشلارنى ۋۇجۇدقا چىقىرىشى، ئۆزىنى شۇ ئىش ئۈچۈن ئاتىيالايدىغان بولۇشى كېرەك. شۇنداقلا ئۆزىنىڭ ئەرلىك خاراكتېرىنى ساقلىيالايدىغان بولۇشى كېرەك.

ھازىرقى جەمئىيىتىمىزگە قارايدىغان بولساق، نۇرغۇن ئەرلىرىمىز ئۆزىنىڭ ئەرلىك غۇرۇرىنى يوقىتىپ قويۇۋاتىدۇ. بىرەر ئىشنى يۈلۈپ بىر باشقا ئاچىقالمايدىغان بولۇپ قالدى. ئۇلارنىڭ قولىدىكى قەلەم - دەپتەر تونۇر بەشى، ئوچاق ئالدىدا كۆلگە ئايلاندى. بۇنىڭ ئىچىدىكى نېگىزلىك سەۋەبلەرنىڭ بىرسى يەنىلا بىز سۆزلەۋاتقان تېمىغا باغلىنىدۇ. نۇرغۇن ئەرلەرنىڭ رەھىمسىز، پەرۋاسىز، بىر ئۆمۈر گومۇشلۇقتا ياشايدىغان، بىرەر ئىشنىمۇ باشقا ئاچىقالمايدىغان بولۇپ قېلىشى مۇئەييەن دەرىجىدە جەمئىيەتتىكى ئىجتىمائىي ئەخلاق قارىشىنىڭ بۇزۇلغانلىقى، ئەر - ئايالالار ئوتتۇرىسىدىكى تەڭپۇڭلۇق ھالىتىدىكى ئەنئەنىۋى مىللىي خاسلىقنى ساقلاپ قالالماسلىقى، ھەقىقىي ئايالىلىق خىسلەتكە، قىز - ئايالىلىق ئىپپەت ھەم پەزىلەتكە باي ئايالالارغا جەمئىيەت تويۇنمىغانلىقتىن ياكى كۆرسىمۇ كۆرمەسلىككە سالغانلىقتىن بولۇۋاتىدۇ. دۇنيا يارىلىشىدىلا ئەر - ئايال بىر - بىرىگە يار - يۆلەكتە بولۇپ ياشايدىغان ھالەتتە كۆز ئاچقان. ھازىرقى زۆرۈرىيەتسىز ئۇستۇنلۇك تالىشىش، بىر - بىرىنى چەتكە قېقىش، تولۇق ئىشەنچ بولماسلىق ناھايىتى تەبىئىيلا بىر تەرەپ خاراكتېرىنىڭ ئاجىزلىشىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىۋاتىدۇ. بۇ ئەلۋەتتە تەڭپۇڭسىز، قانۇنىيەتسىز تەرەققىيات شەكلى.

3. بالىلار ئاتا - ئانىنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى قايسى تەرەپتىن ھېس قىلىشىنى بىلەلمەي قېلىۋاتىدۇ، دەپ قارايمەن.

«ئانا بىر قولىدا بۆشۈكنى تەۋرەتسە، بىر قولىدا دۇنيانى تەۋرىتىدۇ». بالىلارنى مۇھەببەتتىن مەھرۇم قالدۇرۇش كەل-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

گۈسىدىكى جىنايەتكە ئۇل سېلىشتۇر. بەزى ئاياللىرىمىز ئۆزىنى مۇشۇ جىنايەت يولىغا باشلاۋاتىدۇ. كىشىلەردىكى ئىنساپ - دىيانەت، خەير - ساخاۋەت، جاسارەت، مۇھەببەت قاتارلىق مەنىۋى كۆرۈنۈشلەر دەل بالىلارنىڭ خاراكتېرىگە ئۆچمەس ئىزلارنى قالدۇرىدىغان مەكتەپتۇر. دەل مۇشۇ خىل خاراكتېرنى پېتىلدۇرۇش ئاتا - ئانىنىڭ مەجبۇرىيىتى. چۈنكى، ئاتا - ئانا پەرزەنت ئۈچۈن تۇنجى ئوقۇتقۇچى. بىراق، يېڭى ئەسىردىكى، يېڭى دەۋردىكى بەزى ئانىلىرىمىز چۇ؟ بالىلىرى ۋە ئۆي ئىشلىرى بىلەن كارى بولماي، نۇرغۇن ۋاقتىنى تۈگىمەس قاتار چاي، تېتىقسىز كۆڭۈل ئېچىش سورۇنلىرىدا ئۆتكۈزۈۋېتىپ باريدۇ. پەرزەنت — ئاتا - ئانىنىڭ قايتا دۇنياغا كەلگەن ئوبرازى، مىللەتنىڭ كېلەچىكى، ئىنسانىيەتنىڭ يېڭى بىر تارىخ بوغۇمى، جاھان تارىخىنىڭ داۋامى. ئەنە شۇ كۆڭۈل ئېچىش قاينىمىغا چۆكۈپ كەتكەن ئانىلىرىمىز كەلگۈسى ئىزباسارلىرىمىزدىن بولغان بالىلارغا يامان تەسىر بېرىۋاتىدۇ. بىر ئائىلىدە ئەگەر ئانىنىڭ ئەخلاق پەزىلىتى دۇرۇس بولمىسا، ئاتىنىڭ سۆز - ھەرىكىتى مەدەنىي بولسىمۇ، بالىنىڭ كېيىنكى ھاياتىدا يارامىلىق ئادەم بولالىشى تولىمۇ قىيىن ياكى بۇ ھەقتە سۆز ئاچقىلى بولمايدۇ. چۈنكى، پەرزەنت بالىلىق دەۋرىدىكى ئۆسۈپ يېتىلىشىدە ئانىنىڭ بىۋاستە ھەم ۋاستىلىك بېرىدىغان تەربىيىسى، تەسىرى زور بولىدۇ. ئاشۇ سەبىي بالىلار ھازىر ئاتا - ئانىسىدىن نېمىنى ئۆگىنىشنى بىلەلمەيۋاتىدۇ. [illegible] جەمئىيەتنىڭ يۇقىرى قاتلىمىغا تەۋە بولغان بىر قىسىم زىيالىي ئاياللار بولسا، كەسكىن رىقابەتكە ئۆزىنى پۈتۈنلەي ئاتىۋەتكەنلىكتىن، بالىلارنى يېتەرلىك مېھىرىدىن بەھرىمەن قىلالمايۋاتىدۇ. [illegible]

4. ئائىلىدە دادىنىڭ ئورنى تۆۋەنلەۋاتىدۇ، دەپ قارايمەن. ئاياللارنىڭ باشباشتاقلىق قىلىشى ھېچقانداق ئەيىب ھېسابلا-

لانمايدىغان بولۇپ قالدى.

تارىختىن بۇيان ئۇيغۇر ئاياللىرى ئەرلەرگە ۋاپادار، كۆيۈمچان بولۇش، ئۆز پەرزەنتلىرىگە ھەقىقىي ئانىلىق مېھىر يەتكۈزۈش بىلەن دۇنيادىكى ئەڭ ئۇلۇغ ئىنسان — ئانا سۈپىتىدە ياشاپ كەلگەنىدى ۋە نۇرغۇن ئوت يۈرەك ئوغلانلار دەل مۇشۇ ئانىلاردىن تۇغۇلغانىدى. جەمئىيىتىمىزدە بۇ خىل ئۇلۇغلۇقنى ساقلاپ كېلىۋاتقان نۇرغۇن ئاياللىرىمىز بار. بىراق، بەزى ئەر - ئاياللار باراۋەرلىكنى بۇرمىلىۋەتكەن، ئاياللىرىمىزدا بۇ خىل خاراكتېرنى تاپقىلى بولمايدۇ. بۇنداق ئاياللار ئائىلىدە خوجايىن بولۇپ، ئۆزىنىڭ دېگىنى دېگەن، قىلغىنى قىلغان بولۇپ كېلىۋاتىدۇ. ئەرلەرنى كۆزگە ئىلمايۋاتىدۇ. ئاشۇ تۇگمەس قاتار چاي، سوزۇنلاردىن يېرىم كېچىلەردە كېلىنشى ئۇلار ئۈچۈن ئادەتتىكى ئىش بولۇپ قېلىۋاتىدۇ. قانداقتۇر، ھەرقانداق ئىش قىلىش بىزنىڭ ئەركىنلىكىمىز، نېمە ئىش قىلساق ئۆزىمىزنىڭ ئىختىيارىدىكى ئىش. كىمكى ئىشىمىزغا ئارىلاشسا ھوقۇقىمىزغا دەخلى - تەرۇز قىلغانلىق بولىدۇ، دېگەن پەتىۋانى چىقىرىۋېلىپ ئۆزى بىلگەن سەنەمگە دەسسەۋاتىدۇ. تارىختا ئەخلاق - پەزىلەتلىك، شىجائەتلىك، ئەرلەر بىلەن باراۋەر ئىشلىگەنلىكىدىن ۋە ئەر - ئاياللار باراۋەرلىكىنى تەرغىب قىلىدىغان ئۇلۇغ ئاياللىرىمىز كۆپ ئۆتكەن: مەسىلەن، ئايخان، تومارىس، ئىپارخان، نۇزۇگۇم، ئامانىنىساخان قاتارلىقلار. ئەجەبا ھازىرغا كەلگەندە بىزدىنمۇ شۇنداق گۈزەل تارىخ يارىتىۋېلىرى چىقماسمۇ؟ ئەلۋەتتە چىقىدۇ. مەسىلەن، ماھنۇر قاسىمىدەك ئانىلىرىمىز خېلىلا كۆپ.

ئەرلەرنىڭ ئەخلاق - پەزىلىتى ۋە مەنىۋى كۆچى پەقەت ئاياللارنىڭ ئەخلاق پاكلىقى ۋە زېھنىي تەربىيىلىنىشى ئىچىدىلا ئەڭ ئىشەنچلىك كاپالەت ۋە مەدەتكە ئېرىشەلەيدۇ. دېمەك، ئاياللارنىڭ جەمئىيەتتىكى رولى ئىنتايىن مۇھىم.

ئۇيغۇر كتاب توپ بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئاياللارنىڭ توغرا ئاساستا ئەرلەر بىلەن باراۋەر بولۇش - بول-ماسلىقى، مىللەتنىڭ كېيىنكى تەقدىرىگە بېرىپ تاقىشىدۇ. ئاياللار پەقەت تولۇق ئاياللىق ئوبرازىنى تىكلەپ، ئاياللىق زۆ-رۈرىيەت ۋە بۇرچلىرىنى ئورۇنداش ئارقىلىقلا، جەمئىيەتنىڭ، مىللەتنىڭ، ئۆز ئېرىنىڭ ئىشەنچىسى ۋە ھۆرمىتىگە ئېرىشەلەي-دۇ.

ئاياللار — مۇتەككۇرلارنىڭ روھىي ۋە مەنىۋى ئانىسى. گەرچە ئاياللار ئۆزلىرى بىۋاستە كىتاب يازمىسىمۇ، چوڭ - چوڭ ئىشلارنى قىلمىسىمۇ، ئەرلەرنى كىتاب يېزىشقا، چوڭ - چوڭ ئىشلارنى تەۋرىتىشكە دەۋەت قىلالايدۇ ۋە مەدەت بېرەلەي-دۇ. ھەرقانداق ئۇتۇق قازانغان بىر ئەرنىڭ ئارقىسىدا ئۇنىڭغا مەدەتكار ئايال بولىدۇ.

گەپنىڭ تۈگەللىسى: مەنىۋى مۇكەممەللىك پەزىلەت دەرد-جىسىگە يەتكەن ھەربىر ھۆرمەتكە سازاۋەر قىز - ئاياللىرىمىزلا ئەمەس، تۇرمۇشنىڭ ئەگرى - توقاي، بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىدا تەمتىرەپ يۈرگەن ئاشۇ ئىنتايىن ئاز ساندىكى خانىم - قىزلىرى-مىز ياخشىراق ئويلىشىپ بېقىشىمىز كېرەك. يېڭى دەۋردە يېڭىچە بۇرچ ۋە پارلاق ئىستىقبال بىزنى تەشنالىق، تەقەززالىق بىلەن چاقىرماقتا ...

2004 - يىلى 10 - ئىيۇل، ئۈرۈمچى

# قۇياشقا تۇتاشقان يوللار

(دوكلات ئەدەبىياتى)

قەمبەرنىسا ئەبەيدۇللا، بۇۋى مەريەم مۇھەممەت ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

قايتىدىن كۈلدى باھار، شادلىق سۆيۈپ يايراپ كۆڭۈل، ھەر يۈرەكنىڭ خەندانىدا سايرايدۇ بىر بۇلبۇل گويا.

ئالدىمىزدا چوڭ چېلىش، چۈشتۇق سەپەرگە ئاتلىنىپ، جىلۋە قىلغاچ ئەتىمىز پەرھادقا شېرىنىدەك يانا.

شېئىر تېخى ئاخىرلاشماستىنلا زالدا گۈلدۈراس ئالقىش ساداسى كۆتۈرۈلدى. كۆپچىلىك ھاياجىنىنى ۋە سېغىنىش ھېسسىياتىنى پەقەت ۋە پەقەت قىزغىن چاۋاك ئارقىلىقلا ئىپادىلىيەلەيتتى. ئەمدى ئۇنىڭغا دەستە ـ دەستە گۈللەرنى سوۋغا قىلىشقا، تەبرىكلەپ تون كىيگۈزۈشكە، چوڭقۇر ھۆرمەت بىلەن قۇچاقلاشقا مۇمكىن بولمايتتى. ئارقىدىنلا دەريانىڭ شىددەتلىك دولقۇنلاشلىرىنى ئەسلىتىدىغان ئاۋازلار بېسىقىپ، ئورنىنى چوڭقۇر سۈكۈتكە چۆمگەن ئېغىر تىنىقلار ئىگىلىدى. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىنىڭ ھەيۋەتلىك كۆركەم پائالىيەت زالى ھەر ساھەدىكى ئالىم، پروفېسسور، مۇتەخەسسىسلەر، يازغۇچى ـ شائىرلار، ئاخبارات خادىملىرى، بىلىملىك زاتلار ۋە ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلار بىلەن تولغان. جىمجىت زال، مەيۈس قاراشلار، كىرپىكلەرگە ئېسىلىپ قالغان تامچىلار ... ھەربىر قەلبىنى كۆچلۈك ھاياجان، ئوتلۇق سېغى-

www.uyghurkitap.com

نمش، ئەلەملىك تېپىرلاشلارغا تولغان مۇسىبەت تۈيغۇسى قاپ-
لىغان، ھەممىنىڭ كۆزى بىر نۇقتىغا تىكىلگەن. بۇ كۈنى
ئۇيغۇر خەلقىنىڭ يېتۈك ئالىمى، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ
تۆھپىكار باغۋېنى، مول ھوسۇللۇق پروفېسسورى، تالانتلىق
ئەدىب مەرھۇم ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەتئىمىن ئەپەندى تۇغۇلغانلى-
قىنىڭ 70 يىللىق، ۋاپاتىنىڭ 10 يىللىق خاتىرە كۈنى ئىدى.
سورۇن ئەھلى سەھنىنىڭ ئوتتۇرىسىغا قويۇلغان مەرھۇمنىڭ
چوڭايتىلغان سۈرىتىگە قاراپ ئۈنسىز ئېسەدىمەكتە. چۈنكى،
ئاۋام خەلق بىر ئۆمۈر ئۆزى ئۈچۈن يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىپ
ئىزدەنگەن، ياشلىق باھارىنى، زېھنىي قۇۋۋىتىنى، ئۆمۈر ھېك-
مەتلىرىنى ئۆز خەلقىگە بېغىشلىغان مەرىپەتپەرۋەر ئوغلانى ئۈ-
چۈن ئىنتىزارلىق ۋە ئۆكۈنۈش ياشلىرىنى تۆكمەي تۇرالمايدۇ،
ئەلۋەتتە. قەلبىم نېمىلەرگىدۇر ئىنتىلەتتى. كۆزلىرىم رەت -
رەت بولۇپ ئولتۇرغان كىشىلەر توپىدىن ئۇنۇڭ تونۇش چىرايە-
نى ئىزدەيتتى. نەلەرگىدۇر تىكىلەتتى. كۆزلىرىم مېنى ئالدا-
ۋاتىدۇ، مانا يۈرىكىم تۈيۈپ تۇرۇپتۇ. بىر ئۆمۈر ھاياتىنى
ئۇيغۇر مەدەنىيىتى ۋە روھىيىتىگە بېغىشلىغان بۇ «ئاددىي ئىن-
سان» نىڭ كۆز يۇمغىنىغا توپتوغرا 10 يىل بوپتۇ. ھېلى ئۇنىڭ
بالىلىق چاغلىرىدىكى بادام دوپپا كىيگەن ئۇيغۇر يېگىتلىرىگە
خاس تۇرقى كۆز ئالدىمغا كەلسە، جاپالىق يىللاردىكى ئىش
ئۇستىدە ئولتۇرغان خىيالچان تۇرقى ئايان بولاتتى. ھېلى تارىم
ۋادىسىدا پىيادە كېتىۋاتقان قامەتلىك ھالىتى كۆز ئالدىمغا كەل-
سە، ھېلى كېسەل كارىۋىتىدا ئولتۇرۇپ «ئىزگۈلۈك مەلىكە-
سى» نى يېزىۋاتقان قىياپىتى زاھىر بولاتتى. نەملەشكەن كۆزلە-
رىمنى ئېچىپ ئۇنىڭغا قارىماقچى بولدۇم. لېكىن، قېلىن بىر
قەۋەت ياش پەردىسى داۋالغۇپ ھېچ نەرسىنى كۆرەلمىدىم. خە-
يال قۇشۇم يىراق ئۆتمۈشكە قاراپ پەرۋاز قىلىشقا باشلىدى ...

ئىنسانىنىڭ «ئىگە» لەپ يورۇق دۇنياغا كۆز ئېچىشى ئۇنىڭ يېڭى ھاياتىنىڭ باشلانغانلىقىدىن دېرەك بەرسە، ئاخىرقى قېتىم كۆز يۇمۇشى ئۇنىڭ ھاياتلىق سەھنىسىدىن خوشلاشقىنىمۇ؟ ياق! ئۆلۈمنىڭ ئېلىپ كېتىدىغىنى پەقەتلا تەن، ئۇ جىسىمدۇر خالاس. روھ ھامان ئۇنىڭ قەدىم ئىزلىرى قالغان بۇ تۇپراقتا ئۆز مەۋجۇتلۇقىنى تۇرلۇك يوللار ئارقىلىق ئىپادىلەپ تۇرىدۇ. ھايات ئۇ ھاياتنىڭ چىن مەنىسى. ھاياتقا بولغان چىن ئەقىدىسى بىلەن ياشىغان مەردانە كىشىلەر ئۆچۈن مەڭگۈلۈك پائالىيەت سورۇنى. ئىرادىلىك كىشىلەرلا ئەنە شۇ قىيان باغرىدا تۇرمۇشنىڭ شىددەتلىك قانىمالىرىدىن مەردانە ئۈزۈپ گۈزەل ئەتىنى يارىتىدۇ.

ئالىم ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەتئىمىن 1933 - يىلى 28 - سېنتەبىر ئاتۇش شەھىرىنىڭ مەشھەدىكە يېقىن باغئىبرىق كەنتىدە ئوقۇمۇشلۇق ئائىلىدە دۇنياغا كەلگەن. ئۇنىڭ دادىسى مۇھەممەتئىمىن ئاكا «ئۆكتەبىر ئىنقىلابى» نىڭ ئالدى - كەينىدە قاراقول، تاشكەنتلەردە ئوقۇغان. ئانىسى ھەمراخانىم يېڭى زامان تەربىيىسىنى ئالغان ئوقۇمۇشلۇق ئايال ئىدى. مانا مۇشۇنداق بىر ئائىلە ئۇنىڭ قەلبىدە گۈزەك چېغىدىلا تىز پۈكمەس ئىرادە، ئىلىم - مەرىپەت ئۇرۇقلىرىنى بىخلاندۇردى. 1935- يىلى ئەمدىلا ئىككى ياشقا كىرگەن ئابدۇشۇكۇر ئەينى ۋاقىتتا قۇتۇرغان تەتۇر قۇيۇنلارنىڭ قانلىق كۈرەشلىرى ئارقىسىدا ئاتا-ئانىسى بىلەن بىللە كېندىك قېنى تۆكۈلگەن ئەزىز تۇپراقتىن ئايرىلىپ، ئۆزىنىڭ سەرگەردانلىقتىكى ھايات مۇساپىسىنى باشلايدۇ. ئۇلار دەسلەپ ئۇرۇمچىگە كۆچۈپ چىقىپ غۇلجا، چۆچەك شەھەرلىرىدە بىر مەزگىل ياشىدى. ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەتئىمىن 1940 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك 5 - باشلانغۇچ مەكتەپكە كىرىپ ئوقۇدى. بۇ ۋاقىتتا شىنجاڭ جاللات

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

شىنجاڭ شىنخەينىڭ مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا بولۇپ، ئۇ-
نىڭ دادىسى مۇھەممەتئىمىن ئەپەندى قانخور جاللاتنىڭ رەزىل
سىياسىتى، پەتىۋالىرى ئارقىسىدا بىگۇناھ قارلىنىپ، زىيان-
كەشلىككە ئۇچرىغان، ئەتىكى گۈزەل تاڭنى كۈتۈۋېلىش ئۈچۈن
مەردانە يول ئاچقان مۆھتەرەم يول باشچىلىرىمىز قاتارىدا ناھەق
قولغا ئېلىنىدى. ئۇ يالغۇز ئانىسى بىلەن دەسلەپ «خوتەن مەس-
چىتى» يېنىدىكى باشلانغۇچ مەكتەپتە، كېيىن بۇلاقبېشى مە-
ھەللىسىدىكى ھازىرقى 5 - باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇدى. قەي-
سەر ئايال، مېھرىبان ئانا ھەمرا خانىم ئاشۇ قىيىنچىلىق كۈن-
لەردە تىككۈچىلىك قىلىپ ئائىلىسىنى قامدىدى. ئابدۇشۈكۈر
كىچىكىدىن تارتىپلا ئاددىي - سادىدا خەلقچىل بالا بولۇپ ئۆس-
تى. ھەتتا ئانىسى ھەمراخانىم ئۇنىڭغا ھېيتتا يېڭى كىيىم
ئېلىپ بەرگەندە «دوستلىرىم ھېيتلىق كىيىم كىيمىگەن تۇر-
سا، مەن يېڭى كىيىم كىيسەم، ئۇلارنىڭ كۆڭلى يېرىم بولىما-
دۇ» دەپ كىيگىلى ئۇنىمىغان.

1944 - يىلى مۇھەممەتئىمىن ئاكا خاتا قويۇپ بېرىلگە-
دىن كېيىن ئۇلار بارلىق ئۆي بىساتىنى سېتىپ بىر ئات ھارۋە-
سىنى كىرا قىلىپ كېچىلەپ ئانا يۇرتى قەشقەرگە قاراپ يول
ئالدى. ئەينى ۋاقىتتىكى ئۇرۇمچى - قەشقەر يولى يۇرت ئارىلاپ
ماڭىدىغان ئاۋات يول بولغاچقا بۇ قېتىمقى سەپەردە گۆدەك
ئابدۇشۈكۈر ئۆز خەلقىنىڭ مەدەنىي ئىجتىمائىي ھاياتى «قەدە-
مىي يىپەك يولى مەدەنىيىتى» نى قۇچاقلاپ ياتقان تارىم ۋادىسى-
نىڭ بىپايان چۆل بوستانلىقلىرى، ئاشۇ بوستانلىقلارنى بەرپا
قىلغان مېھنەتكەش جۇپ - جۇپ قوللارنىڭ مىللىي ئىگىلىكى،
ئىجتىمائىي تۇرمۇشى مىللىي مەدەنىيىتى ۋە روھىي دۇنياسىنى
ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ ۋە كۆزىتىپ سەپەر تەسىراتلىرى ئاسا-
سىدا خاتىرە قالدۇردى. ئەمما، ئەمدىلا ئانا يۇرتىنىڭ مۇقەددەس

تۇپرىقىغا قەدەم قويغان، ئون يىللىق يۇرت جۇدالىقىدا ئېزىلگەن قەلبىلەرگە يەنىلا خاتىرجەملىك نېسىپ بولمىدى. ئۇلار قەشقەرگە كەلگەن كۈنىنىڭ ئەتىسىلا دادىسى قانخور جاللاتنىڭ غالچىلىرى تەرىپىدىن قولغا ئېلىنىدى. ئازابلىق كۈنلەر يەنە باشلاندى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ قەشقەردىكى ھېيتگاھ مەسچىتىنىڭ مۇدەررىسى دوك قارى ھاجىمدىن دىنىي تەربىيە ئالدى. 1950 - يىلىغىچە نەزەرباغدىكى دارىلمۇئەللىمىننىڭ ئوتتۇرا مەكتەپ سىنىپىدا تۆت يىل ئوقۇدى.

ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەتئىمىن ئۇرۇمچىدە تۇرۇۋاتقان چېغىدىلا ئىلغار ئىدىيىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغاچقا 1949 - يىلى قەشقەر شەھىرىدە كۆتۈرۈلگەن زۇلۇمغا قارشى ياشلار ھەرىكىتىگە قاتناشتى. ئۇ كىچىكىدىن تارتىپ ئۆگىنىشكە، بىلىم ئىگىلەشكە ھېرىسمەن بولۇپ، ئۆگىنىشتىكى تىرىشچانلىقى، زېھنىي قابىلىيىتىنىڭ ئۆتكۈرلۈكى بىلەن ئىزچىل تۇرده ياخشى ئوقۇپ ساۋاقداشلىرى ۋە ئۇستازلىرى ئارىسىدا چوڭقۇر ھۆرمەت ۋە ئالقىشقا سازاۋەر بولغان. 1950 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭ بويىچە ئەلاچى ئوقۇغۇچىلارنىڭ تۇنجى ۋەكىلى سۈپىتىدە غەربىي شىمال ئوقۇغۇچىلار قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىپ ھېيجىڭ، شاڭخەي، تىيەنجىن قاتارلىق شەھەرلەردە ئېكسكۇرسىيە ۋە زىيارەتتە بولدى. شۇ يىلى كۈزده شىنجاڭ ئىنستىتۇتىنىڭ بىئولوگىيە فاكۇلتېتىغا ئوقۇشقا قوبۇل قىلىندى. ئۆگىنىش نەتىجىسى ياشتىن - ئاخىر ياخشى بولغاچقا، ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن مۇشۇ مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىلىققا ئېلىپ قېلىنغان. نەتىجە ھامان ئۇلۇغۋار غايىنىڭ كۆزلەپ، ئىلىم تولىرىغا مىنىپ، ئۇزلۇكسىز ئىزدەنگۈچىلەرگە مەنسۇپتۇر.

ئۇ 1953 - يىلىدىن 1955 - يىلىغىچە شىمالىي غەربىي شىمال ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئاسپىرانتلىق بۆلۈمىگە ئوقۇشقا ئە-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ۋەتىلىپ پەلسەپە پەنلىرى بويىچە بىلىم ئاشۇرغان. ئۇ ئاشۇ يىللاردا شىنجاڭدىن چىققان تۇنجى ئۇيغۇر ئاسپىرانت ئىدى. ئۇ ئاسپىرانتلىقتا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىدا خەنزۇ تىلى ئاساسى ياخشى بولغاچقا خەنزۇ ئوقۇتقۇچىلارنىڭ دەرسىنى ئاڭلاش، ئۇ-لار بىلەن ئەركىن پىكىر ئالماشتۇرۇش، خەنزۇچە كىتاب - ماتېرىياللارنى كۆرۈش ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئاددەتتىكى ئىش ئىدى. ئۇ بۇ يەردىمۇ ئۆزىنىڭ يۇكسەك تىرىشچانلىقى بىلەن خەنزۇ ساۋاقداشلىرىدىن ئۆتۈپ كەتكەچكە يېتەكچى مۇئەللىمى جاڭ شۇەن ئەپەندى ئۇنىڭ ئوقۇش نەتىجىسىنى باھالىغاندا رەسمىي ئىمتىھان ئالمايلا ئۇنىڭغا ئەڭ يۇقىرى نومۇر قويۇپ قويغان. ئۇ بۇنىڭدىن تېخىمۇ ئىلھاملىنىپ ئاسپىرانتلىقتا ئوقۇش جەريا-نىدا ماركسىزمچە پەلسەپە ۋە كلاسسىك پەلسەپىنى بېرىلىپ ئۆ-گىنىپ، ئۆزىنىڭ كېيىنكى چاغلاردا ئۇيغۇر پەلسەپە سىستېمە-سىنى تۇرغۇزۇش ئىشلىرىغا پۇختا ئاساس ھازىرلىدى. ئا-ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەتئىمىن ئوقۇشنى غەلىبىلىك تاماملا-غاندىن كېيىن، ئانا مەكتىپى شىنجاڭ ئىنستىتۇتىغا كېلىپ ئوقۇتۇش، ئىلمىي تەتقىقات ۋە باشقا ئىجتىمائىي پائالىيەتلەردە ئېغىر مەسئۇلىيەتلەرنى ئۈستىگە ئېلىپ، يۇكسەك ئىراده، تەۋ-رەنمەس ئىزدىنىش روھى بىلەن ئىشلىدى. ئۇ ئوقۇتقۇچىلىق قىلغان دەسلەپكى يىللاردا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيە تارى-خى، جۇڭگو ئىنقىلابى تارىخى، ئۆسۈملۈكلەر فىزىئولوگىيە-سى، ئۆسۈملۈكلەر پاتالوگىيىسى، تىلشۇناسلىق قاتارلىق دەرسلەرنى ئۆتتى. ئۇ يەنە ماركسىزم كافېدراسىدا سىياسەت ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ ئىشلەپ تارىخىي ماتېرىيالىزم، جەمئىيەت تەرەققىيات تارىخى، ماركسىزم ئاساسلىرى، پەلسەپە قاتارلىق دەرسلەرنى ئۆتۈش بىلەن بىرگە يەنە يۇقىرىقى دەرسلەرنىڭ دەرسلىك ماتېرىيالى كەمچىل بولغانلىقتىن، كېچىنى كۈندۈزگە

ئۇلاپ دەرسلىك ماتېرىيالىنى تۈزۈپ باستۇردى. بۇ چاغدا ئۇ ئەمدىلا 19 ياشقا كىرگەن بولۇپ «ياش ماركس» دەپ ئاتالدى. ۋەزىپە ئېغىر، دەرس مىقدارى كۆپ بولسىمۇ، قىلچە چارچاش ھېس قىلماي، ئۆزىنىڭ بارلىق زېھنىي كۈچىنى ياش ئەۋلادلار-غا، بور تۇزانلىق دەرس مۇنبىرىگە بېغىشلىدى. «1944 ـ 1949 ـ يىللاردىكى خەلق ئىنقىلابى» دېگەن كىتابنى يېزىپ تاماملىغان (مىجىت قاسىم، مۇزەپپەر ئەزىزىلەر بىلەن بىرلە-شىپ يازغان)، ئەمما شۇ يىللاردا جۇڭگو مىقياسىدا ئېلىپ بېرىلغان «ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتى» نىڭ تەسىرىدە بۇ قىم-مەتلىك تارىخىي مىراسلار بېسىلىپ قالغان ھەمدە ئۇ «ئوڭغا مايىل» دەپ قارىلانغان. خەلقئالەم ئالدىدا سازايى قىلىنغان، ھەتتا سۆيگەن قىزى شىنجاڭ ئىنستىتۇتى سەنئەت فاكۇلتېتى ئۇسسۇل ئوقۇتقۇچىسى رەنا مەخسۇتمۇ بۇ تۆھمەتتىن خالىي بولالمىغان.

1950 ـ يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا سابىق سوۋېت ئىتتىپا-قىغا كۆچۈپ كەتكەن ئاتا ـ ئانىسى ئۈنىڭ تەقدىرىدىن ئەنسىرەپ بىللە ئېلىپ كېتىش مەقسىتىدە بارلىق رەسمىيەتلەرنى بېجىرىپ بولغاندا، ئۇ: «مەن قەيەردە يىقىلغان بولسام، شۇ يەردە دەس تۇرىمەن. خەلقىم ھامان مېنى چۈشىنىپ يېتىدۇ. ماڭا قارا قىسمەتنى بەرگەن تەقدىر كۈنلەرنىڭ بىرىدە ماڭا شان ـ شەرەپ-نىمۇ بېرەلەيدۇ» دېگەن ھەمدە ۋەتەنگە بولغان مۇھەببىتى ھەم-مىدىن ئېشىپ چۈشۈپ كېتىشكە قوشۇلمىغان.

ئالىمنىڭ ئىلمىي تەتقىقات ساھەسىگە قويغان تۈنجى قەدىمى «ئۇيغۇر خەلقىنىڭ 21 ـ ئەسىردىكى ئىككى بۇيۇك ئالىمى» دېگەن ماقالىسىدىن باشلانغان. 23 ياشلىق مۇئەللىپنىڭ مەدەنىـ-يەت تارىخىمىزدىكى مۆتىۋەر ئەدىبلىرىمىز يۈسۈپ خاس ھاجىپ بىلەن مەھمۇد قەشقەرىنىڭ ياشىغان دەۋرى توغرىسىدىكى كۆز-

قاراشلىرى ۋە ئۇلارنىڭ دۇنيا مەدەنىيىتىگە قوشقان تارىخىي تۆھپىلىرى بايان قىلىنغان بۇ ئىلمىي ماقالىسى شىنجاڭ ئۇيغۇرلىرى ئارىسىدا «قۇتادغۇبلىك ۋە تۈركىي تىللار دىۋانى» تەتقىقاتىنىڭ مۇقەددىمىسى بولۇپ تونۇلدى.

1973 - يىلى ئالىم دۇنيادىكى يېگانە سىردىشى ئانىسىنىڭ ۋاپاتى مەقبىدىكى تېلېگراممىسىنى تاپشۇرۇۋېلىپ چەكسىز ئازاب ئىچىگە غەرق بولدى. مانا مۇشۇنداق ئازابلىق كۈنلەردە ئۇنىڭ تۇنجى سۆيگۈنى، مېھرىبان ئايالى رەنا خانىم يولدىشى تۇپەيلى كېلىۋاتقان ھەر خىل بېسىملار ئۈستىدىن غالىب كېلىپ ۋاپادارلىقنى يەتكۈزدى. ئۇنىڭ سالامەتلىكى ياخشى بولمىغاچقا ئۇزى تاللىغان كەسپى، لاچىن كەبى پەرۋاز قىلىدىغان ئۇسسۇل سەھنىسىدىن ئايرىلىپ، ئۆز كەسپىنى بىر ياقتا قايرىپ قويۇپ، بىر تەرەپتىن، پەرزەنتلىرىنى تەربىيىلىگەچ مەرھۇمنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالسا، يەنە بىر تەرەپتىن، ئۇنىڭ ئەسەر يېزىش، توپلاش، رەتلەش ئىشلىرىغا يېقىندىن يارەملەشتى. مەرھۇم تەسىرلەنگەنلىكىدىن ئايالىغا نېمە دەپ رەھمەت ئېيتىشىنى بىلمەي: «رەنا، سىز كۆپ جاپا چەكتىڭىز، مەن سىزگە قەرزدار» دېدى.

ئازاب كىشىگە بىلىم ئۆگەتكۈچى ئۇستاز ئىكەن. تراگېدىيە بولمىغان تۇرمۇش نەقەدەر ئاددىي ھەم مەنىسىز بولىدۇ - ھە! ئادەمگە ئۇزاق ۋاقىتتىن كېيىنكى دىدار كۆرۈشۈش، تەشنالىقتىن كېيىنكى ئۇسسۇزلۇق، ئازاب دېگىزىدىن سۈزۈۋالغان خۇشاللىق تامچىسىلا ھەقىقىي بەختنىڭ نېمىلىكىنى ھېس قىلدۇرىدىكەن. ياشاپ كەت، سۇبھى دەمدىكى ئازابلار! چۈنكى سەن خۇشاللىقنىڭ تاكى ئالدىدىكى كۆز يېشى ئەمەسمۇ؟!

كېچە ھەرقانچە ئۇزۇن ھەم قاراڭغۇ بولسىمۇ ھامان تاڭ ئاتىدىكەن. 1979 - يىلى ئالمىنىڭ ھاياتىدىكى 2 - تۇغۇلۇش

بولدى. باھار قۇياشنىڭ ئىللىق ئاپتىپى زېمىنغا ئۇششۇك تەگكەن ياپراقلارغا قايتىدىن ھاياتلىق بېغىشلىدى. ئۇنىڭ خەلق ئوچۇن ئۆرتەنگەن قەلبى مۇھەببەتتىن قايتا تۆرەلدى. ئوقۇتۇش مۇنبىرىدىن 20 يىل ئايرىلغان بۇ ئالىم 45 ياشقا تولغاندا ئوقۇتۇش مۇنبىرىگە قايتا چىقىپ دەرس ئۆتۈش، ئىلمىي تەتقىقات، بەدىئىي ئىجادىيەت ئىشلىرىنى ئاشكارا ئېلىپ بېرىش بەختىگە مۇيەسسەر بولدى. جامائەت ئەربابى ئەخمەتجان قاسىمى ئېيتقاندەك: «ئوقۇتقۇچى ئىنسان روھىنىڭ ئىنژىنېرى، بارلىق كەسىپ ئەھلىلىرى، جۇملىدىن دىل تارىمىزنى تىترەتكەن يازغۇچى - شائىرلارمۇ، ساغلام ھاياتنىڭ كاپالەتچىسى ئاق خالاتلىق پەرىشتىلەرمۇ، روھىيەت ئىشكىنى چەككەن پەيلاسوپ مۇتەپەككۇرلارمۇ، ئىلىم - پەن تىلسىملىرىنى يەشكۈچى ئالىملارمۇ، تارىخنىڭ سادىق خاتىرىلىگۈچى ھەقىقەت تېۋىشلىرىنىڭ ئادىل جاكارچىسى مۇخبىرلارمۇ، سىياسىيون، قوماندان، دۆلەت ئەربابلىرىمۇ ئوقۇتقۇچى مېھنىتىنىڭ مەھسۇلىدۇر». ئوقۇتقۇچى — قاراڭغۇ دىللارنى يورۇتقۇچى، زىمىستانغا نەۋباھار ئېلىپ كەلگۈچى، ئىجادىيەتنىڭ ئەلچىسى. دەرس مۇنبىرى ئۇنىڭ سەلتەنەت سۈپىسى، ئۇنىڭ بىردىنبىر خۇشاللىقى ئۇمىد بىلەن مۆلدۈرلەپ تۇرغان جۇپ - جۇپ كۆزلەر ۋە ئۇلارنىڭ قولغا كەلتۈرگەن نەتىجىلىرى.

دەرۋەقە شۇنداق. ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەتئىمىن ئوقۇتۇشنىڭ بىرىنچى سېپىدە چىڭ تۇرۇپ ئۆزىنىڭ جاپالىق ئەمگىكى بىلەن سانسىزلىغان دىللارغا مەرىپەت نۇرىنى چاچقاندى. دەرس مۇنبىرى ئۇنىڭ ئوچۇن مۇقەددەس تۆر ھەم ماھارەت كۆرسىتىش سەھنىسى. ئۇ بىر ئالىي مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسى ھازىرلاشقا تېگىشلىك ئەڭ زۆرۈر بىلىملەرنى ئىگىلىگەندىن تاشقىرى مەيلى تەبىئىي پەن ياكى ئىجتىمائىي پەن ساھەسىگە ئائىت بولسۇن،

كەك دائىرىدىكى بىلىم قۇرۇلمىسىغا ئىگە ئىدى. ئۇ پەقەت مەخسۇس كۇرس ۋە ئاساسىي كۇرس ئوقۇغۇچىلىرىغا دەرس بېرىپلا قالماستىن، يەنە ئاسپىرانت، دوتسېنتلارغىمۇ دەرس بېرەتتى. ئۇنىڭ ئوقۇتقۇچىلىق پائالىيىتى يالغۇز شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى بىلەنلا چەكلىنىپ قالماستىن، بەلكى تەكلىپ بويىچە قەشقەر، ئاتۇش، قاراماي، تۇرپان، قۇمۇل، بېيجىڭ، كۇنمىڭ، خەنەنداۋ قاتارلىق جايلارغا بېرىپ لېكسىيە سۆزلىدى ۋە ئىلمىي دوكلات بەردى، ھەتتا ياپونىيەنىڭ توكيو، كيوتو شەھەرلىرىمۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس ئىدى.

تېڭىرقاشتىن تۇغۇلغان روھ سەگەك بولىدۇ. ئالىم ھايات چېغىدا ۋاقتىنى تولىمۇ قەدىرلەيتتى. مەرھۇمنىڭ ئايالى رەنا خانىم مۇنداق دېدى: «توي قىلغان دەسلەپكى ۋاقىتلاردا، ئۇنىڭ بىلەن بىر قېتىم سىرتقا چىققان چېغىمدا مەن بازار ئايلانغۇچە ئۇ كۇتۇپخانىغا كىرىپ كىتاب ئوقۇغاچ مېنى ساقلاپ تۇرۇپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن بازار ئەمەس بەلكى كۇتۇپخانىغا بىللە بارىدىغان بولدۇم». شۇنداق كىتاب ئۇنىڭ تۇرمۇشىدىكى بىردىنبىر سىردىشى، ئۇستازى ھەم يېقىن دوستى.

«كىتاب ئۆز ئاشىقىغا چىنلىق، ياخشىلىق، گۈزەللىك ۋە ئۇزۇن ئۆمۈر بەخش ئېتىدۇ. كىتاب مىللەتنىڭ مەدەنىيەت دەريالىسى ۋە مەنبۇئى قىنياپەت مەكتىپى، كىتاب — لوقمان ھەكىم، كىتاب — رۇستەم پالۋان. كىتاب — بەخت قۇشى ئەنقا، بۇ ئاددىي تەسۋىر ئەمەس، بەلكى مەڭگۈلۈك ھەقىقەت. كىتاب ئىنسانىيەت تارىخىنىڭ ئۆلمەس روھى، ئۇلۇغ تارىخىي سىيما. لارنىڭ ھەقىقەت يالقۇنلىرىنى تىرىكلىك دەرگاھىدا مەڭگۈ يەلىنجىتىپ تۇرىدىغان مۇقەددەس ئوچاق. ئەگەر كىتاب بولمىغان بولسا دۇنيانى مىڭلىغان قۇياشمۇ جاھالەت ئازابىدىن قۇتۇلدۇرۇش مۇمكىن بولمىغان بولاتتى». مانا بۇ ئالىمنىڭ كىتاب

هەققىدىكى كۆزقارىشى ۋە باھاسى ئىدى. ئۇنىڭ پۈتكۈل ھاياتى كىتاب - ژۇرنال ۋاراقلاش بىلەن ئۆتتى. ئۇنىڭ قىزىقىش دائىرىسى مول بولۇپ ئالىي مەكتەپتە بىئولوگىيە، خىمىيە پەنلىرىگە دائىر بىلىملەرنى ئوقۇغان بولسىمۇ، كېيىن ئوتتۇرا ئاسىيا مەدەنىيىتى، بولۇپمۇ ئۇيغۇرلارنىڭ مەدەنىيىتىنىڭ تېخى ئېچىلمىغان سىرلىرىنى ھېس قىلىپ ئۆزىنىڭ تەتقىقات ئوبيېكتىنى ئىجتىمائىي پەن ساھەسىگە قارىتىپ پەلسەپە، ئىجتىمائىي ھادىسىلەر، مەدەنىيەت، تارىخ، ئەدەبىيات، ئېتنىكا، ئېستېتىكا، سەنئەت، دىن، تىل، مىللەت، فولكلور، ئارخېئولوگىيە قاتارلىق پەنلەرنى قېتىرقىنىپ ئۆگەندى ۋە بۇ ھەقتە ئىزدەندى. ھەتتا تېببابەتچىلىك ئىلمىنىمۇ نەزىرىدىن ساقىت قىلمىدى. ئۇ تېخى شېئىرلىرى ئۈستىدە تىوختىلىپ «يازغان شېئىرلىرىمنىڭ $\frac{1}{10}$ ى ئېلان قىلىندى، ...» دېگەن. ئۇ ئوتتۇرا ئاسىيا تارىخى ۋە مەدەنىيىتىگە ئائىت كىتاب ماتېرىياللارنىڭ كۆپىنچىسى رۇس تىلىدا بېسىلغان. قەدىمكى ئۇيغۇر تارىخى ۋە مەدەنىيىتىگە دائىر كىتابلار قەدىمكى خەنزۇ يېزىقىدا يېزىلغان بولغاچقا ئۇ بۇ جەھەتتىكى بىلىملەرنى ئىگىلەش ئۈچۈن بۇ تىل-يېزىقلارنى پىششىق ئۆگەندى. ئۇ ئەنە شۇنداق پولاتتەك مۇستەھكەم ئىرادىسى، ئاقىلانە تەپەككۇرى ۋە تىرىشچانلىقى بىلەن سانسىزلىغان كېچىلەرنى ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزۈپ، بېرىلىپ ئۆگىنىپ ئۆزىنى ھەر جەھەتتىن تاكامۇللاشتۇردى. كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ تەپەككۇر دېڭىزىدا مەردانە ئۈزۈپ، دېڭىز ئاستىدا كۆمۈلۈپ قالغان جۇلالىسىنى يوقاتقان جاۋاھىرلارنى، باشقىلار بايقىيالمىغان پەلسەپە جەۋھەرلىرىنى، ئەدەبىيات - سەنئەت دۇردانىلىرىنى قىزغاقلا سۈزۈپ چىقىپ ئۇيغۇر مەدەنىيەت خەزىنىسىنى بېيىتتى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

تولىمۇ ئەپسۇس! كونىلارنىڭ «ياخشىغا كۈن يوق، يامانغا ئۆلۈم» دېگىنى راست بولسا كېرەك. مەرھۇم ئالىمىمىز، مەرھۇم پەتپەرۋەر ئوغلانىمىز، مىننەتسىز تەتقىقاتچىمىز، ئىلىم - پەن-نىڭ ھەرقايسى تۈرلىرىدە دۇنيانى زىلزىلىگە سالىدىغان ئاجايىپ زور نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرۈۋاتقان ئوغلانىمىز مانا مۇشۇنداق ھالقىلىق پەيتتە جىمجىملا كېتىپ قالدى. مەرھۇمنىڭ ئاسمىنىدىكى بىر نۇرلۇق يۇلتۇز ۋاقىتسىز ئۆچتى. ئەجەل دېگەن شۇنداق بولامدىغاندۇ، «شاھنىڭ تاجىسىغا، گادايىنىڭ نالىسىگە قارىمايدۇ» ئىلىپ كېتىدىكەن». 1996 - يىلى 27 - فېۋرال ئۈرۈمچى ۋاقتى سائەت 5 تىن 40 مىنۇت ئۆتكەندە ئۈرۈمچى شەھەرلىك «دوستلۇق دوختۇرخانىسى» جىددىي قۇتقۇزۇش بۆلۈمىدە بۇ گىگانت ئالىمىمىز زىققا كېسىلى قوزغىلىپ، قۇتقۇزۇش ئۇنۇم بەرمەي «ئۆزىنى چۇشەنمىگەن» بۇ دۇنيادىن ئەبەدىيلىك خوش-لاشتى. بۇ چاغدا ئۇ ئەمدىلا 62 ياشتا ئىدىغۇ؟ ئەزرائىلنىڭ كۆزى يوقمىدۇ؟

بىر ئوتلۇق يۈرەك سوقۇشتىن توختىدى. بىز بىر ئاتاقلىق ئالىمىمىزدىن ئايرىلىپ قالدۇق. ھارماس تەتقىقاتچىمىزدىن، مول ھوسۇللۇق ئەدىبتىن، ئۆتكۈر پىكىرلىك پەيلاسوپتىن، بىز ئۆچۈن جان تىكىپ ئىشلىگەن پىداكار ئوغلاندىن ئايرىلىپ قال-دۇق. ئۇ شۇنچىلىك ئۇن - تىنسىز ھەم ئاستاغىنا كەتتى؛ بارلىق ئازابلىرىنى، ئىچكى سەرسانچىلىقلىرىنى تەنھا قەلبىگە يۈكلەپ كەتتى؛ ئۇ ئۆزىنىڭ قۇرىماس بۇلاقتەك نۇرانە تەپەككۇ-رىنى، تېخى يېزىشقا ئۈلگۈرمىگەن قەلب سۆزلىرىنى، يېشىلمە-گەن سىرلىرىنى، مىللەت ئۈچۈن يانغان، كۆيۈپ پۈچىلانغان ئوتلۇق يۈرىكىنى ئېلىپ جىمجىتلا كەتتى. لېكىن، ئۇ بىزگە بىر ئۆمۈر ئىزدىنىشىمىز ئۈچۈن تېپىلماس ئىجادكارلىق روھى قالدۇرۇپ كەتتى.

تۇغۇلۇش، ياشاش ئۇ ھەممىگە ئورتاق، ۋە لېكىن قىممىتى ئوخشىماس بىراق. ئەپ گۈزەل بۇ ھايات مېغىزىنى چاقساك، بولۇپ پەن - بىلىمگە شەيدانە بىراق.

ھاياتنىڭ ئىنسانلارغا بەرگەن سوۋغىسى ئوخشىمايدۇ. ھەر بىر ئادەم ئۆز قەدىمى. ئۆز قەلىمى بىلەن ھاياتلىق خاتىرىسىنى يازىدۇ. بەزىلەرنىڭ، ھاياتلىق خاتىرىسى ئاپئاق، ئۇنىڭغا دەۋر-ئىڭ ئەھمىيەتسىز، ھەسرەت تامغىلىرى ئۇرۇلغان بولسا، يەنە بەزىلەرنىڭ، ھاياتلىق خاتىرىسى خۇش پۇراق گۈللەرگە، ساپ ھەم سەمىمىي ئەسلىمىلەرگە، شانلىق ئىزلارغا تولغان بولىدۇ. ئۇ ئۇچقۇر قەلبىنى ۋىجدان سىياھىغا چىلاپ گۈزەللىك ۋە سەمىمىيەت بىلەن يۇغۇرۇلغان ھاياتلىق خاتىرىسىنىڭ ھەربىر بېتىنى تەپەككۇر ئۇنچىلىرى، ھەقىقەت تېۋىشلىرى، رەڭگارەڭ نەقىش ۋە گۈزەل سىزىقچىلار بىلەن بېزىدى. خەلقىمىزنىڭ روھىيەت دۇنياسىغا شۇڭغۇپ كىرىپ نازۇك دىل تېۋىشلىرىغا قۇلاق سېلىپ باشقىلار تاپالمىغان ئۇنچىلەرنى، جاۋاھىرلارنى سۈزۈپ چىقىپ، چىنلىق بىلەن قوپۇرۇلغان «روھىيەت ھەيكەلى» نى تىكلىدى.

ئۇنىڭ ھاياتى چىن ھايات. جەڭگىۋارلىققا تولغان شانلىق ھايات. توختىماس قەدەملەر بىلەن بېسىلغان ئۇلۇغۋار ھايات. ئۇنىڭ يۈرىكى، ئىنسانىيەتكە بولغان چەكسىز مېھىر - مۇھەببەتىن تۇرەلگەن. كۆڭۈلسىز قىسمەتلەردىن پۇچىلانغان يۈرەك؛ يۇرۇقلۇققا تەلپۈنۈپ، ئەل بەختىنى تىلىگەن. ئەل ئۈچۈن كۆيگەن ئاتەش يۈرەك. ئۇنىڭ ھاياتى ھەقىقىي بىر تالانت ئىگىسىنىڭ ھاياتى، تۆھپىكار باغۋەننىڭ ھاياتى، بىر ئۇلىمەس روھنىڭ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com



1993 - يىلى مەرھۇم ئالىم جاپالىق ھاياتىنىڭ 60 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن ئۆزىنىڭ ئۆمۈرلۈك جۇپتى، باشتىن - ئاخىر جاپا - مۇشەققەتتە بىرگە بولغان ھۆرمەتلىك خانىمى، مېھرىبان ئايالى رەنا مەخسۇتقا رەھمەت ئېيتىش يۈزىسىدىن ئىككىسىنىڭ ئاپتورلۇق ھەققىنى ئىشلىتىپ ۋە خالىسانە ياردەم پۈلى توپلاپ «رەنا مائارىپ، پەن - مەدەنىيەت ئىلھاملاندۇرۇش مۇكاپات فوندى جەمئىيىتى» قۇرماقچى بولغان. بۇ فوندى جەمئىيەتنىڭ مەقسىتى: «قەدىمكى يىپەك يولىنىڭ قايتا ئېچىلىشى ۋە شەرق - غەرب مەدەنىيەت يولىنىڭ قايتا ئېچىلىش، شەرق - غەرب مەدەنىيەتلىرىنىڭ قايتا ئۇچرىشىشى بىلەن باشلانغان يېڭى تارىخىي ئىراده. تەڭرىتاغ ئېتىكىدىكى قەدىمكى مەدەنىيەتلىك يەرلىك مىللەت ئۇيغۇرلار بىلەن ئۇلارنىڭ قېرىنداش-لىرى بولغان خەلقلەرنىڭ مىللىي مائارىپى، تېببابەتچىلىكى، پەن - مەدەنىيەت ھالىتىنى راۋاجلىنىۋاتقان ۋە راۋاجلانغان مىل-لەتلەر بىلەن تەڭ راۋاجلاندۇرۇشقا ئىلھاملاندۇرۇش» تىن ئىبا-رەت. بۇ جەھەتتىكى بىتاقەت چۇشەنچە، تەخىرسىز تۇيغۇ، پىدا-كار روھ ۋە كەلگۈسىگە بولغان ئۈمىد ئۇشبۇ مۇكاپات فوندىنى قۇرۇشقا نىيەت بېغىشلىغان. ئەسلىده بۇ فوندى جەمئىيەت خەل-قىمىز ئارىسىدا ئۆزۈن يىللاپ مىللىي مائارىپ، تېببابەتچىلىك، پەن - مەدەنىيەت ئىشلىرىغا ھالال ئەجىر سىڭدۈرگەن ئالاھىده تۆھپىكارلارنى تاللاپ بېكىتىش ئارقىلىق، ئۇلارنى مۇكاپاتلاپ ئىلھاملاندۇرۇپ پۈتكۈل مىللەتنىڭ مەنىۋى مەدەنىيەت پائالىيەتى-چانلىقىنى ئويغىتىش مەقسىتىده تەسىس قىلىنغان. مەنىۋى ئاڭنى، مەنىۋى روھنى ئويغىتىش، ئىلھاملاندۇرۇش ھەرىكىتى ئىدى. ئەپسۇس، نامرات تۇپراقتا ئۆسكەن بۇ ئىزگۈ گۈلى ئەمدى ئېچىلاي دەپ تۇرۇشىغا مەرھۇمنىڭ ۋاپاتى بىلەن ئارمانغا

ئايلىنىپ قالدى.

مەرھۇمنىڭ ئايالى رەنا مەخسۇت بىلەن بولغان بىر قېتىملىق سۆھبىتىمىزدە، رەنا خانىم ئۇنى ئەسلەپ مۇنداق دېدى: «مەرھۇم هايات ۋاقتىدا ۋاقتىنى جېنىدىن ئەزىز بىلەتتى. باشقىلارنىڭ دەم ئېلىش كۈنلىرى ئايىغى چىقماس ئولتۇرۇشلاردا، تۇنۇن بەزمىلىرىدە، هەشەمەتلىك، توي ـ تۆكۈنلەردە ئۆتسە ئۇنىڭ دەم ئېلىش كۈنلىرى ۋە ئادەتتىكى كۈنلىرى ئوخشاشلا ئاددىي قىرائەتخانىسىدا، گۈڭگا چىراغ نۇرى ئاستىدا، دۆۋە ـ دۆۋە كىتاب ماتېرىياللىرى ئارىسىدا ئۆتتى، هەتتا مېهماندارچىلىققا بېرىشنى، باشقىلار بىلەن قۇرۇق پاراڭ سېلىشنىمۇ ۋاقىت ئىسراپچىلىقى دەپ بىلەتتى».

ئوبزورچى يالقۇن روزى ئېيتقاندەك: «20 ـ ئەسىرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا يېتىشىپ چىققان ئۇيغۇر ئالىملىرى ئىچىدىكى ئالىملارنىڭ ئالىمى ئىدى ... بۇ ئادەمنىڭ ئېڭى هازىرقى ئۇيغۇرلاردىن 50 يىل ئالغا كەتكەن». شۇنداق، ئۇ پۈتۈن ئۆمرىدە ئىلىم يولىدا ئىزدىنىپ تەپەككۇر دېڭىزىغا شۇڭغۇغان غەۋۋاس، ئۇ مىللىتىمىزنىڭ شۆهرىتىنى دۇنياغا تارقاتقان، ئۇزاق يىللار مابەينىدە بىپايان قۇم بارخانلىرى ئاستىغا كۆمۈلۈپ قالغان قەدىمكى يىپەك يولىنى تېپىپ بەرگەن يولباشچى ئىدى. ئۇ خەلقىمىزنىڭ روهىيەت ۋە مەدەنىيەت قاتلىمىغا چوڭقۇر سىڭىپ كىرىپ ۋۇجۇدىمىزنى يۆگىمەچ ئوتتەك چىرماپ، قان ـ قېنىمىزغا سىڭىپ كەتكەن مەنىۋى قاتمالىلىق، روهىي چۈشكۈنلۈك، ئىزىلەڭگۈ، هۇرۇنلۇق، يۇرتۇازلىق، شەخسىيەتچىلىك، نادانلىق، شۆهرەتپەرەسلىك قاتارلىق ناچار ئىللەتلەرنى ۋە ئۇلارنىڭ زىيىنىنى كۆرسىتىپ بەرگەن ئەينەك ئىدى.

ئۇ ئۆزىنىڭ هاياتى ۋە ئۇيغۇر روهىيەت ئىزدىنىشلىرى هەققىدە توختىلىپ مۇنداق دېگەن: «تەرسا رەشكى هەسەت بىلەن

www.uyghurkitap.com

ناھەق رىيازەت مېنىڭ مۇشۇ ئۆمۈر مۇھىتىمدا ئېرىشەلىشىم مۇمكىن بولغان ۋە مېنى قەھۋەخانىغا ئەمەس، تەپەككۇر خىلۋەتىگاھىغا باشلاپ باردىغان نوبىل مۇكاپاتىم ۋە ئوسكار مۇكاپاتىم بولدى!». «مېنىڭچە يېپىك يولى خارابلاشقانلىق، بېكىنمە ئىگىلىك، گادايلىق ۋە نادانلىق تۈپەيلى ھاسىل بولغان مەنۋى ئىللەت خەلقىمىزدىكى پۈتكۈل ئاجىزلىق، ئۆزۈشسىزلىق ۋە كېلىشمەسلىكنىڭ يىلتىزىدىن ئىبارەت. قېنى تارىخىي چۆكمە ھاسىل قىلغان مېنىڭ، سېنىڭ، ئۇنىڭ، ھەتتا ئاتا ـ ئانام، يېتەكچىم، قەلەمكەش ئۇستازىم، ساھىبجامال دىلبىرىمنىڭ روھىيىتىدىن ئۇلارنىڭ ئوماق پەرزەنتلىرىنىڭ روھىيىتىگە «مايلىق قۇرت» دەك ئۆمىلەپ ئۆتۈپ تۇرغان بۇ ئىللەتنى كۆرمەسلىك ماھىيىتە ئۆز خەلقىگە قىلىنغان ۋاپاسىزلىق ئەمەسمۇ؟!». بىز بۇ قۇرلاردىن ئەل سۆيگەن ئوغلانىنىڭ نەۋبا-ھارغا بولغان ئىنتىلىشلىرىنى، ئازابلىق تېپىرلاشلىرىنى، قەلب سادالىرىنى ۋە قىقاس ـ چۇقانلىرىنى ئاڭلىيالايمىز. تۆھمەت قۇربانىغا ئايلانغان ئاپئاق خەستە يۈرىكىنى كۆرەلەيمىز. ئۇ روھىيەت قۇرۇلمىسىدىكى سۈزۈك ئەينەك ئىدى. بىز ئۇنىڭدىن ئۆزىمىزنى كۆرەتتۇق. مەنۋى يېتىشسىزلىكىمىزنى سېزەلەيتتۇق. ئۇ ئەينەكتە بەخت ـ سائادەتنىڭ، نۇسرىتى كامالەتنىڭ، يالقۇنلۇق ھاياتنىڭ ئۇمىد شولىلىرى ئەكس ئېتەتتى.

قېنى، ماددىي قىزغىنلىق ئىچىدە مەست بولۇپ خۇددىنى يوقاتقان، پۇل دېسە مەندە بار دەپ مەيدىسىگە مۇشتلاپ سوراۋنى بىر ئالىدىغان بايۇەچچە ئاكىلار، ئىلىم تۇلپارىغا مىنىپ بەيگىگە چۈشكەن چەۋەندازلار، بىزدە بىر ئۆمۈر پىنھان ياشاش بەدىلىگە بىزنىڭ مەۋجۇتلۇقىمىزنى ھېس قىلدۇرغان، مىللىي ئېڭىمىزنى ئويغاتقان. بىزگە سائادەت يولىنى كۆرسىتىپ بەرگەن مەرھۇم ئالىمىمىز ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەتئىمىن ئاكىمىزنىڭ بىمە-

هەل ئەجەل تۆپەيلى توختاپ قالغان مەدەنىيەت مىراسلىرىنى داۋاملاشتۇرىدىغان ۋە جامائەت بىلەن يۈز كۆرۈشتۈرىدىغان ئەزمەت بارمۇ؟

ئۇ كەلمەسكە كەتتى. ئۇ بىزگە يىراق ئۇپۇقتا تۇتاشقان پارلاق يولنى كۆرسىتىپ بېرىپ كەتتى. بۇ يول بىزنىڭ مەزمۇت قەدىمىزنى كۈتمەكتە. قەلبى ئويغاق مۆھتەرەم ئاتىلىرىمىز مەرھۇمنىڭ ھەيكىلىنى ئۈنىڭ ئۆچمەس ئىزلىرى قالغان، مىڭ-لاپ - مىليونلاپ ئەجدادلار ۋارىسلىرىنى يېتىشتۇرۇپ چىقىۋاتقان بۇ «مەدەنىيەت بۆشۈكى» نىڭ ھەيۋەتلىك قورۇسىغا تىكىلەشنى ئۇتتۇرىغا قويدى. توغرا، ئۇنىڭ ھەيكىلىنى تىكلەش كېرەك. مۇھىمى ئۇنىڭ روھىي ھەيكىلىنى مۇشكۇل، شەرەپ-لىك تارىخىي ۋەزىپىنى يۈدۈپ، ئۇلۇغۋار غايىنى قۇچاقلاپ مەردانە ھالدا ئىلىم يولىغا ئاتلانغان جەڭگىۋار قىز - ئوغۇللار-نىڭ قەلبىگە تىكلەش، ئۆزلۈكسىز ئاستا - ئاستا تونۇپ يېتىۋاتقان جاپاكەش خەلقنىڭ قەلبىگە تىكلەش.

ئىز ماڭغۇچىلارغا، يول ئاچقۇچىلارغا مەنسۇپ. قېنى دوستلار، قولنى قولغا تۇتۇشۇپ ئۇشبۇ پارلاق يولغا ئۇمىد ۋە غەلىبىدىن پايانداز سالايلى! ئەجدادلار روھى خاتىرجەم بولسۇن!

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

# ئەسلىمە نەقىشلىرىدىن ئارمان قېنىشلىرىغا

(نەسىر)

ئەنەيتۇللا قۇربان

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، دوتسېنت

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتى 77 - يىل-لىق 4 - سىنىپتىكى ساۋاقداشلارنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرگەنلىكىنىڭ 20 يىللىق خاتىرىسىگە بېغىشلايمەن.

ئىنسان ئىستەك غىدىقلىشى بىلەن ئەسلىمىنىڭ تاتلىق پەپىلىشى ئارىلىقىدا ياشايدۇ. قىرانلىق پەسىللىرىدە يەنىلا ئىس-تەك قىيالىرىغا يامىشىپ، ئارزۇ قىرغاقلىرىنى، ئارمان قې-نىشلىرىنى ئىستەپ ماڭغۇسى كېلىدۇ كىشىنىڭ. ئەسلىمە بوستانىغا يۈگلىنىپ، ھاياتنىڭ جاراھەتلەنگەن پارچىلىرىغا، قەل-بىنىڭ چاڭقىغان قاتلاملىرىغا، كۆزلەرنىڭ بېسىلمىغان خۇمار-لىقىغا مەلھەم ياققۇسى كېلىدۇ كىشىنىڭ. قۇمدەك توزۇغان ھاياتتىنمۇ قىيادەك كۆچمەس ئەسلىمە قالىدىكەن ھاياتتا؛ لاي سۇدەك ئۆتكەن كۈنلەردىنمۇ خۇرۇستالدەك سۈزۈك ئەستەرلىك يۇزەكلەرگە ئۆچمەس بولۇپ سىغدىلىدىكەن ھاياتتا؛ غۇبارسىز قىلىقلىنىدىغان بالىلىقتىنمۇ، ئوتتەك كۆيۈپ كۈلىدىغان ياش-لىقتىنمۇ، ھاياتنىڭ قىيام پەسلى — قىرانلىقتىنمۇ ئوخشاشلا شۇنداق ئەسلىمە قالىدىكەن ھاياتتا؛ ئورتاق ئارزۇ - ئىستەكتە توپلىشىدىغان، ئورتاق تۇيغۇدا تۇيۇمسىز تەۋرىنىدىغان، بىر يىل-

تىزدىن كۆكلەيدىغان، بىر بۇلاقتىن ئۇسسۇزلىنىدىغان بىر بەرگىدىن رەڭ تۇزەيدىغان ساۋاقداشلىقتىن تېخىمۇ شۇنداق ھا-
ياتتا ...

ھاياتنىڭ ئەڭ گۈزەل پەسلى، شېرىن مەنىلىرى مۇشۇ مەزگىلدە؛ ھاياتنىڭ ئەڭ قىممەتلىك ھەم ئەڭ ئارمانلىق پارچە-
لىرى مۇشۇ دەملەردە. قەلبلەر قېتىغا ئۆچمەس سۈرەت بولۇپ سىزىلىدىغان ھايات مۇشۇ، يۈرەكلەرگە بېسىلماس سېغىنىش ئوتىنى ياقىدىغان ھايات مۇشۇ، قۇرۇماس ياش بولۇپ لىغىلداپ قالىدىغان ھايات مۇشۇ، تۇگىمەس ناخشا بولۇپ ئېيتىلىدىغان ھايات مۇشۇ ...

بىز ئۇرۇمچىنىڭ ئالتۇن پەسلىدە، خوشلاشقىلى 20 يىل بولغان ئانا ماكاندا قايتا ئۇچراشتۇق. ئۆزىمىز ساھىبخانا بول-
غان، ئۆزىمىز مېھمان بولغان سورۇندا ئوتلۇق دىدارلاشتۇق، بىز ئانا مەكتەپ باغاشىدا قايتا جەم بولغان مۇشۇ قىممەتلىك مەزگىلگە، يۈرەكلەر شېرىن ئەسلىمىلەرگە چىلىنىپ قېنىپ كۇلىدىغان مۇشۇ گۈزەل دەقىقىلەرگە ھاياتىمىزنىڭ ئەڭ مەنە-
لىك، ئەڭ سەبىي، ئەڭ تاتلىق، ئەڭ ئەھمىيەتلىك پارچىسى بولغان بەش يىللىق ساۋاقداشلىق ئەسلىمىلىرىمىزنى ۋە مەكتەپ-
كە كەلتۇرگەن شان - شەرەپلىرىمىزنى قوتلۇقلاش سۆۋغىمىز قىلىپ كەلدۇق. بىز بۇ يەرگە ئورتاق كۆكلەتكەن، گۈللەندۈر-
گەن يىلتىزىمىزنى ئىزدەپ كەلدۇق. بىز بۇ يەرگە ھەر دىلغا قەدىناسلىق تۇيغۇلىرىنى سىڭدۈرۈۋەتكەن كونا جايلارنى يادە-
تىپ كەلدۇق؛ ئىزلىرىمىز نەقىشلەنگەن يوللاردا، پەلەمپەيلەر-
دە مېڭىۋېلىش ئۈچۈن، يۈرەكنى سەگىتىدىغان دوقمۇش پارا-
لىلىرىنى يەنە دېيىشىۋېلىش ئۈچۈن، ياتاقلاردا خالىغان ئاھاڭغا ئۆزىمىز ئىجاد قىلغان تېكىستلەرنى يەنە - يەنە ئېيتىۋېلىش ئۈچۈن، بىز تېخى ئولتۇرۇپ قېنىپ بولالمىغان ئورۇندۇقلاردا قايتا ئولتۇرۇپ، ئۇستاز مېھرىنگە، مەكتەپ مۇھەببىتىگە يەنە

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

بىر نۆۋەت قېنىۋېلىش ئۈچۈن كەلدۇق؛ بىز بۇ يەرگە يىگىرمە يىل مۇقەددەم ئۆتكەن ئاشۇ تەڭداشسىز گۈزەل پەسلىمىزگە قايتىش ئۈچۈن كەلدۇق؛ بىز بۇ يەرگە، ئاشۇ گۈزەل ئالبومنى قايتا ۋاراقلاش ئۈچۈن، ھەر بەتتىكى تونۇش كۆرۈنۈشلەرنى، قەلبلەرنى قاندۇرۇپ كۈلدۈرىدىغان ئىشلارنى، يۈرەكلەرنى تەسىمسىز سېغىنىدۇرغان چىرايلارنى تويماي ـ تويماي كۆرۈش ئۈچۈن كەلدۇق؛ بىز بۇ يەرگە يۈرەكلەردىن يۈرەكلەرگە سىرغىش ئۈچۈن، سىكىش ئۈچۈن كەلدۇق، قەلبلەرنى قەلبلەرگە چىگىش ئۈچۈن كەلدۇق. كۆزلەردىن كۆزلەرگە ئاشۇنداق ئوتلۇق بېقىش ئۈچۈن، يالقۇن بولۇپ يېنىش ئۈچۈن كەلدۇق، بىز بۇ يەرگە 20 يىللىق مېھنەت ئىزلىرىمىزدىن تەمەچلەنگەن سوۋغىلارنى راسلاپ كەلدۇق. ساۋاقداشلىق مېھرىمىزدە، ئەمگىكىمىزدە يۇغۇرۇلغان ئەڭ ئەھمىيەتلىك، ئەڭ مەنىلىك تۆھپىلىرىمىزنى مەكتەپكە، ئۇستازلارغا دەستە ـ دەستە گۈل قىلىپ تۇتاي دەپ كەلدۇق.

ئاشۇنداق ئۇخلىماس يۈرەكلەر بىزنى جەم قىلدى، ئاشۇنداق بېسىلماس تىلەك ھەم قانىماس ئىستەكلەر بىزنى دىدارلاشتۇردى.

ساۋاقداشلىق ئىنسان ھاياتىدىكى ئەڭ گۈزەل مەزگىل؛ مەڭگۈ باھار پەسلىدىن سولاشمايدىغان خازانسىز مەزگىل؛ بىر تىزىق مارجانەك ئىجىل ـ ئىناق مەزگىل؛ بىر يىلتىزدىن كۆكلىگەن مەزگىل؛ بىر ئاھاڭغا توۋلىغان، بىر مەنزىلنى كۆزلىگەن مەزگىل؛ ئىستەكلەرگە قانغان، ئارزۇ ـ ئارمان ئۈچۈن دەۋران قۇچقان مەزگىل ...

ھەر كىمدە ساۋاقداشلىق ئەسلىمىلىرى بولىدۇ. ھەر كىمدە ئەڭ ساۋاقداشلىق خاتىرىلىرى ئۆزگىچە ئەھمىيەتلىك يېزىلغان بولىدۇ. بىزنىڭمۇ 20 يىل مۇقەددەم ئۆتكەن ساۋاقداشلىق ھاياتىمىز ئەنە شۇنداق ئۆزگىچە گۈزەل ئۆتكەن چاغلار ئىدى.

بەش يىل بىر قازانىڭ تامىقىنى تالىشىپ يەپ، ئېرپان چەشمىسىنى تەڭ ئوتلاپ، بارنى بىر - بىرىمىزدىن ئايىماي، يوقتا قاقشىماي، ئۇستاز ئىزىدىن ۋىجدان مەلھىمىگە مىلانغانمىدۇق 20 يىل مۇقەددەم؛ بەش يىل بىر سىنىپنى ئائىلە بىلىپ، قېرىنداشتىن قەدىردان بولۇپ، ئىلىم دېڭىزىغا شۇڭغۇغانمىدۇق، ئىستىقبال ئۇلىنى ئەنە شۇنداق قۇرغانىدۇق، 20 يىل مۇقەددەم. بىز شۇ چاغدا تارام - تارامىلاردىن جىرا ياساپ كۆل بولغانىدۇق. بىز شۇ چاغدا، ھەممىمىز ئۆزگىچە چەشمە بولۇپ دولقۇن ياسىغانىدۇق، بىز شۇ چاغدا؛ ھەر كۈنىمىزنى توزدەك ياسىغانىدۇق، بىز شۇ چاغدا، ھەر مىنۇت، ھەر دەقىقىنى ھايات مەنىلىرى بىلەن بېزىگەنىدۇق. بىز شۇ چاغدا، بىز شۇ چاغدا...

بەش يىل مېھرىمىزنى، ئەجرىمىزنى، ئەھدىمىز ۋە ئەقىدىمىزنى بېرىپ ياسىغان ئۇۋۇلدىن، ئانا مەكتەپ قوينىدا، ئۇستازلارنىڭ مېھىر - مۇھەببىتىدە پۈتكەن ئۇۋۇلدىن، ھەممىمىزگە قەدىناس بولۇپ قالغان ئۇۋۇلدىن قانات قېقىپ ئۇچقانىدۇق، 20 يىل مۇقەددەم. ئادەم مېھىر - مۇھەببەت، چىن دوستلۇق ھەم ساۋاقداشلىقنىڭ نېمىلىكىنى شۇ چاغدا ئەڭ چىن مەندە چۈشىنىدىكەن. ئايرىلىش قانۇنىيەت بولسىمۇ، بىراق يەنە يۈرەك چىدىمايدىكەن، تىل خوش دېيىشكە بارمايدىكەن، قوللار چىڭ گىرەلەشكەن، ھېجراندا ياپراقتەك تىترىگەن تەنلەر مەھكەم قۇچاقلاشقان، ئاق يوللار تىلەپ، بەختلەر تىلەپ كۆزلەر بىر - بىرىگە ئوتلۇق تەلپۈنگەن، يۈرەكلەر قىيماي ئەگەشكەن ھالدا ئايرىلغانىدۇق، 20 يىل مۇقەددەم، بۇ 20 يىلنى ئەسلەش، سېغىنىش ئىچىدە ئۆتكۈزدۇق ھەممىمىز؛ ساۋاقداشلىق سېغىنىشقا تالاي - تالاي چىلاشتۇق، مۇشۇ چاغدا؛ ساۋاقداش مېھىر - مۇھەببىتىگە تالاي - تالاي ئۇلاشتۇق مۇشۇ چاغدا، ساۋاقداشلىق ئىستىكىمىزدە يۈرەكلەردىن يۈرەكلەرگە سىرغىپ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

سىڭدۇق، ساۋاقداشلىق يۈرەكلەرگە يۆلەكداش بولۇپ ئۆتتۇق مۇشۇ چاغدا.

ئاشۇ گۈزەل ئەسلىمىلەر يۈرىكىمدە ساۋاقداش؛ ئاشۇ ئۈندىتۈلماس ئىزلار قەلب قاتلاملىرىمىزغا سىڭىشىپ كەتكەن، كۆز يۇمساقلا كۆز ياشلاردا لىغىرلايدۇ، ئاشۇ مەنزىرىلەر؛ كىرپىكلەرگە چىرمىشىپ، مەڭزلەردىن ئاچچىق - چۈچۈك دومىلايدۇ، ئاشۇ خاتىرىلەر؛ قېنى ئېيتقىنا، ساۋاقداش! بىزنىڭ ئەڭ گۈزەل، ئەڭ مەنىلىك، ئەڭ ئەھمىيەتلىك ھايات پەسلىمىز شۇ بەش يىلدا ئۆتكەن ئەمەسمۇ؟

ساۋاقداش دېسە، سەن نېمىنى ئويلايسەن، ساۋاقداش! مەن ھەربىرىڭلارنى ئويلايمەن. ھەربىرىڭلار بىلەن مۇناسىۋەتلىك، مەڭگۈ ئۇنتۇلمايدىغان ئەسلىمىلەرنى ئىختىيارسىز ۋاراقلايمەن. سىنىپ مەسئۇلىمىز مەمتىمىن مۇئەللىمنىڭ ۋىجدان بىلەن سۆزلىگەن نەسىھەت - تەربىيىلىرىنى ئويلايمەن، ئۇستازلارنىڭ مىننەتسىز مېھنىتىدە يىلتىزىمىزغا ئۇل بولۇپ، بەجانىدىل، بەدەلسىز كۆمۈلۈشلىرىنى، ئىستىقبال يولىمىزغا شام بولۇپ كۆيۈشلىرىنى ئويلايمەن؛ چىراغنى ئۆچۈرۈپ، سىنىپتىن قوغلىغۇچە ئۇستەلدە ئولتۇرۇپ، ئىجتىھات بىلەن ئۆگەنگەن چاغلىرىمىزنى ئويلايمەن. سىنىپتىكى قىزغىن بەس - مۇنازىرىلەرنى، مەيداندىكى مۇسابىقە - ئېلىشىشلارنى، شېئىر ئوقۇپ، ناخشا توۋلاپ مەيدانىنى چاڭ كەلتۈرگەن چاغلىرىمىزنى ئويلايمەن؛ كۈتۈپخانىدىكى ئورۇن تالىشىپ چېپىشقان چاغلارنى، ھەتتا تاماقنىمۇ كۈتۈپخانىغا ئەكىرىۋېلىپ، ۋاقىت بىلەن بەس تالاشقان چاغلارنى، ئەمگەك مەيدانىدا دېھقان پەرزەنتىگە خاس ھالال تەر تۆككەن چاغلارنى ئەسلەيمەن...

ساۋاقداشلىق دېسە مەن شۇلارنى ئويلايمەن، ساۋاقداش! مەكتەپكە تۇنجى قەدەم قويۇپلا، ئاشخانىدىكى چوڭ خەتلىك گەزىتىلەرنىڭ يىرتىلىشى، ئىلھامنىڭ شۇ ئىش توغرۇلۇق ئۆزىنى

تەكشۈرۈشتىن قەيسەرلىك بىلەن باش تارتىشى، ئەخمەت ئەسەيـ
دۇللانىڭ «توخۇ گۆشىنى گۆش دېمەك، داشۆسكىنى بوش دېـ
مەك» دېگەن تۇنجى ھەم ئاخىرقى قوشىقىنى، ئاۋۇت ساۋۇتنىڭ
«سىلەر يازىسىلەر جىيەنتۇنى، بىزلەر يەيمىز مانتۇنى» دېگەن
قوشىقىنى ئەسلەيمەن. ساۋاقداشلىق دېسە ئەخمەت قادىرنىڭ
ئەتىگەندىكى ناشتىسىز ئىلھاملىرىنى، ۋاھاپنىڭ كۈندە ئۈچ ۋاخ
تاماقتەك ھەمراھ يوقلىمىلىرىنى، ئابدۇللانىڭ ئۆزگىچە قاراشـ
لىرى، ئۆزگىچە مېڭىشلىرى، ئىشكىلەرنى ئۆزگىچە ئېچىشلىـ
رىنى ئويلايمەن. ئۇنىڭ «ياستۇق ئىلھاملىرى» نى ئويلايمەن.
ساۋاقداشلىق دېسە بىز ئوغرىلىقچە ئويىنغان تاڭسىلار،
ئىلھام ئۈيۈشتۇرغان پائالىيەتتە تۆلۆباي بىلەن ئىمىر ئېيتقان
ئۇلگىلىك تىياتىر ناخشىلىرى، ئۇلانباي تاللىقىدىكى ئەمگەكتە
تاماقنى بۇلاپ ـ تالاپ ئېلىپ يېيىشلەر، ئىشتىن قارا ماشىنىدا
قايتىپ، ماشىنا سەكرەپ ماڭغاندا كۆتۈرۈلگەن قىزلارنىڭ قىـ
قاس ـ چۇقانلىرى، يىلتىز كولىغان چاغدا سىياسىي يېتەكچـ
ىنىڭ تۈرسۈن يۈسۈپنى ئورۇنسىز تەنقىدلىشى، ئەركىن ھوشۇرـ
نىڭ بىر تەنقىد بىلەن بەش يىل جىمىپ كېتىشى كۆز ئالدىمغا
كېلىدۇ.
مانا مۇشۇنداق ساۋاقداشلىققا ئاجايىپ ـ ئاجايىپ ئىشلار
مۇجەسسەملەنگەن. بۇنىڭ ئىچىدە ئابدۇۋايىتنىڭ مەخسۇس ئىش
بېجىرىشى بار. «ئۈچ چوڭ ئىنتىزام، سەككىز دىققەت» چە
مېڭىشلىرى بار. بۇنىڭ ئىچىدە بىز باشقۇرغان «مايسا» ناملىق
تام گېزىتى، ئاۋۇت ساۋۇتنىڭ قارا دوسكىلاردا ئېلان قىلىنغان
تۇنجى شېئىرلىرى بار. بۇنىڭ ئىچىدە، بېلىقزىنىڭ ئەدەبىي
ئويغىنىشى، سەييارەنىڭ ئۆزىدەكلا گۈزەل لىرىكىلىرى بار؛
بۇنىڭ ئىچىدە ئابدۇقادىرنىڭ ئاجايىپ قىزىق «كىنو
ئېلانلىرى»، ئوسمان ئىسمايىلنىڭ ئەقىلنى غىدىقلايدىغان ئاجا-
يىپ ھېكمەتلىرى، تېلىقىپ كۆلدۇرىدىغان بىمەنە چاقچاقلىرى

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

بار؛ بۇنىڭ ئىچىدە تۇرارجاينىڭ ئاقسۆڭەكلەرچە تۇرمۇشى، تۆلۈبايىنىڭ شېكىسپىرچە جاپالىق ھاياتى، قاپارنىڭ پۇشكىنچە دۇئېللىرى بار؛ بۇنىڭ ئىچىدە، مۇھەممەتجاننىڭ مۇنازىرىسى، قىزىرىشلىرى، قىزىق ئىشلىرى بار. دىلنۇرنىڭ ساددىلىق بىلەن تەنتەكلىك ئارىلىقىدا مېڭىشلىرى قاپارنىڭ چۆگۈندىكى گۆش ئەنزىسىگە پېتىپ قېلىشى، گۈلزىبانىڭ قارا قۇيۇن لەكۆيدەك پەيلى، ئەمما ساددا، تۇز خاراكتېرى بار. مارالبايىنىڭ «چ» بىلەن «ش» ئارىلىقىدا گاڭگىرىشى، مېھرىبانىنىڭ ئاپتاپتەك ئېچىلىپ كۈلۈشلىرى بار؛ بۇنىڭ ئىچىدە، مۇقەددەسنىڭ قىزىق ھەم قىزغىن نۇتۇقلىرى، باراتنىڭ ۋىجدان بىلەن غوتۇلدىشى، توختى پاشانىڭ يۈگۈرۈشلىرى، ئابدۇسالامنىڭ گۈمانىي قاراشلىرى، ئەيسا خاننىڭ پەيلاسوپلارچە خىيالىلىرى، پاتەگۈلنىڭ ساددا ـ ساددا گەپلىرى بار؛ بۇنىڭ ئىچىدە ئاتىكەمنىڭ چولپان كۆزلىرى، مۇڭلۇق چىرايى، يۈسۈپنىڭ تارتىنىپ قەزىرىپ ئۇسسۇل ئۆيناشلىرى بار؛ بۇنىڭ ئىچىدە مەھمۇد قادىرنىڭ خوڭخۇ بويىنى پات ـ پات چۆرگىلەشلىرى، ئەركىن ئەبەيدۇللانىڭ كۆزىتىشلىرى، ۋاھاپ بىلەن كېلىشۈپلىپ، دەرسكە چىقماي ياتاقتا يېتىشلىرى بار. بۇنىڭ ئىچىدە خىش توشۇپ قوپارغان يالاڭ تاملار بار، تەرلەپ ئىشلەپ قومارغان توڭلار بار. بۇنىڭ ئىچىدە يېمىش سالغان سومكىنىڭ ھېكايىتى، ئىچىۋېلىپ سۇ بىلەن تولدۇرۇپ قويغان مۇسەللەسنىڭ رىۋايىتى بار؛ بۇنىڭ ئىچىدە يەنە ئىككىمىز، پەقەت ئىككىمىز بىلىشىدىغان شېرىن سۆھبەتلەر، ئايدىڭدا، ئاي دالدىلاپ ئاپئاق قارغا ئىز قالدۇرۇشلار بار، مانا بۇ بىزدىكى ساۋاقداشلىقنىڭ ھەقىقىي مەنىسى، ئۆزگىچە گۈزەل كۆرۈنۈشى.

بىز مۇشۇنداق ھاياتنىڭ ئىجادچىسى، ھەقدارسى. 36 يۇرەك بىر تومۇردا بەش يىل سوقتى. 36 قەلب قۇياشتەك كۆيۈپ، ئارزۇ پايانداز بىغا ئاپتاپ سەپتى. 36 جۈپ ئاياغدىن تۆكۈل-

بۇ 36 بۇلاق، قور ۋماس بۇلاق، بۇ 36 پارچە ئوت سوۋۇ-
ماس ئوت ـ هارارەت. بۇ 36 ئاپتاپ چىراي، ئىلىمدىن يورۇق
ئالغان، نۇر ئالغان؛ بۇ ئەڭ سەبىي، ئەڭ سەممىي يۈرەك،
ئەڭ ئوتلۇق، ئەڭ گۈزەل تىلەك؛ بۇ قەلبلەردىن قەلبلەرگە
يول. يۈرەكلەردىن يۈرەكلەرگە تۇتىشىدىغان پەلەمپەي؛ بۇ
دوستلۇق مېھرىدىن ئوزۇق ئېلىپ، خازانسىز بوستانغا يېيىلغان
يىلتىز. بۇ ئەسلىمىلەرنى ئارىلاپ باشلىنىدىغان خىيالىلارغا،
ئارزۇلارغا ئۇمىدلىك تۇتىشىدىغان يول. بىر ـ بىرىنىڭ شەرىپى
ئۈچۈن تاج بولۇپ قادالغانلار بار، چاقنىغانلار بار، بىر ـ
بىرىنىڭ ئۇلىغا يىلتىز بولۇپ كۆمۈلگەنلەر بار، مۇشۇ يەردە؛
بىر ـ بىرىنىڭ سەپىرى ئۈچۈن پاياناز بولۇپ يېيىلغانلار بار،
مۇشۇ يەردە ... شۇنداق، بىر ئاھاڭغا مىسرا بولۇپ، كۈي بولۇپ
قوشۇلغان بىز، ساۋاقداش بولۇپ، بىر ئېقىنغا تامچە بولۇپ
قېتىلغان بىز، ساۋاقداش بولۇپ، بىر تىزىققا مارجان بولۇپ
تىزىلغان بىز، ساۋاقداش بولۇپ، بىر ئىستەكتە شام بولۇپ،
مەشئەل بولۇپ يېقىلغان بىز، ساۋاقداش بولۇپ.

ساۋاقداش! ساۋاقداشلىق ئەسلىمىسى شۇنچىلىك شېرىن،
ساۋاقداشلىق سېغىنىشى شۇنچىلىك ئوتلۇق، ساۋاقداشلىق مې-
هىر ـ مۇھەببىتى شۇنچىلىك چوڭقۇر. خۇددى يىلتىزلاردەك
چىرمىشىپ كەتكەن، توزۇماس، خازان بولماس، گۈلىستان
پەسلى ئۈچۈن. خۇددى تامچىلاردەك سىڭىشىپ كەتكەن، ئېقىن-
لاردەك مىڭىشىپ كەتكەن، ئوخلىماس، سوغۇلماس، دەريالار
ئۈچۈن؛ گويا شامدەك چاراسلاپ تۇتىشىپ كەتكەن، سۆزۈمايدە-
غان، كۆلىگە كۆمۈلمەيدىغان يالقۇندەك يۈرەكلەر ئۈچۈن، ئا-
شۇنداق قۇياشتەك قەلبلەر ئۈچۈن، قەلبلەر ئۈچۈن ... ئۇستاز
ئەجرىدەك كۆچ، قۇۋۋەت بار، تەبەسسۇم بار ساۋاقداشلىقتا؛ ئانا
مېھرىدەك مۇھەببەت بار، سۆيگۈ بار ساۋاقداشلىقتا؛ ئانا سۈتە-
دەك هالاللىق بار، پاكلىق بار، ساۋاقداشلىقتا؛ ئاتا سۆزىدەك

قەسەمیاد بار، یۆلدك بار ساۋاقداشلىقتا؛ كۆز يېشىدەك غۇبار-سىزلىق بار ساۋاقداشلىقتا ...

شۇنداق ساۋاقداش، سەن ساۋاقداش پەرزىنى ئۆتەپ بولالمايسەن بۇ دۇنيادا! ساۋاقداشلىق قەرزىنى تۆلەپ بولالمايسەن بۇ دۇنيادا. ئۇنىڭ سېغىنىشىغا قېنىپ بولالمايسەن، سەۋەنلىكىنى تېنىپ بولالمايسەن، نامىنى يادلاپ، يېنىپ تۇرالمايسەن، تەشنالىققا تېڭىنغان دىلىنى بېسىپ بولالمايسەن ساۋاقداشلىقتا. شۇڭا دەيمەن ساۋاقداشلىق ناخشىلىرىنى كىملەر ئېيتىپ تۈگەتەلىگەن؟! ساۋاقداشلار سېغىنىشىغا كىملەر قېنىپ «ئۇھ» دېيەلىگەن؟! ساۋاقداشلىق مۇھەببىتىنى كىم غىدىقلاپ كۆچۈرەلىگەن؟! ساۋاقداشلىق داستانلىرىنى كىم تاماملاپ پۈتتۈرەلىگەن؟! ساۋاقداشنى دەپ كۆيگەن يۈرەكنى كىم سۆزۈتۈپ ئۆچۈرەلىگەن؟!

شۇڭا، ساۋاقداش بىر - بىرىنىڭ يۇرىكىدە ياشايدۇ، بىر - بىرىنىڭ يىلتىزىدا كۆكلەيدۇ، بىر - بىرىنىڭ خىيالىدا گۈللەيدۇ، بىر - بىرىنىڭ كۆزلىرىدە سۆزلەيدۇ؛ بىر - بىرىنىڭ چۈشلىرىدە ئويغىنىپ، كۆز يېشىدا يۇيۇنۇپ، كۈلكىلەرگە گىرە سېلىپ ئوينايدۇ. قۇياشقا ئەگىشىپ كۈلىدىغان گۈللەردەك؛ يۇلتۇزلارغا شام يېقىپ، كۆيىدىغان تۇنلەردەك ...

# ئىمتىھاندىن كېيىن

(ھېكايە)

ئوغۇزباتۇر ئەنۋەر

- فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىنىمۇ بېرىپ بولدۇم، لېكىن ئىمتىھانىنى دېگەندەك ياخشى بېرەلمىگەچكە كۆڭلۈم سەل غەش ئىدى. ساۋاقداشلىرىمنىڭ ئىمتىھانىنى ئانداق ياخشى بەردۇق، مانداق ياخشى بەردۇق ... نۇقتىلىق ئالىي مەكتەپلەرگە ئۆتۈپ كېتىمىز، دېگەنلىرىنى ئاڭلىساملا، بىر قىسمىلا بولۇپ قالاتتىم. ھېلىمۇ ياخشى، ئۆيدە ئاپام ئەتىۋارلاپ، ئۇرۇق - تۇغقانلار كۆڭۈل بۆلۈپ تۇرغاچقا، كۆڭلۈم ھەر ھالدا توق ئىدى. ئاخىر ئىمتىھان نومۇرىنى ئېنىقلايدىغان كۈنلەرمۇ يېتىپ كەلدى، بىر كۈنى ئورنۇمدىن تۇرۇشۇمغىلا ئاپام ھاياجانلىنىپ:

— بالام، ئاڭلىسام بۈگۈن نومۇر ئېنىقلاش لىنىيىسى ئېچىلىپتۇ. چېيىڭنى تېزرەك ئىچىپ بىر سۈرۈشتە قىلىپ باق، — دەپ بىر قەغەزنى تەڭلىۋىدى يۈرىكىم قارتلا قىلىپ قالدى، نەچچە كۈندىن بۇيان خېلىلا غەمسىز بولۇپ قالغانىدىم. مانا ئەمدى، ئۆگىنىشتە تىرىشقان ياكى تىرىشمىغانلىقىم ئاشكارىلىنىدىغان بولدى.

ئەتىگەنلىك تاماقنى ئاندا - مۇندا يەپلا، تەقدىرىمنى بەلگىلەيدىغان تېلېفونىمىزنىڭ يېنىغا باردىم. جىددىيلىشىپ ئاران تۇرسام، ئاپامۇ ئەگىشىپلا كەلمەسمۇ، سۇر بېسىپ يۈرىكىم ئاغزىمغا تىقىلىپ قالدى. ئەمما، ئەمدى بولغاندا جىددىيلەشكەن

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

نىمىنىڭ نېمە پايدىسى، ئۇنىڭ ئۈستىگە مەن دېگەن ئوغۇل بالىغۇ دەپ ئۆزۈمگە مەدەت بەردىم - دە، قەتئىي نىيەتكە كېلىپ تېلېفون تۇرۇپكىسىنى ئېلىپ، نومۇر سۈرۈشتۈرۈش لىنىيىسىگە ئۇردۇم. ئاھ! بۇ كاساپەت لىنىيە ئۈرسىملا ئۇلاندى:

— ئومومىي نومۇر 367، — دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.

ئۆزۈمگە ئىشەنمەيلا قالدىم، بۇ نومۇر مېنىڭمۇ ياكى بىرەر كۇنۇپكىنى خاتا بېسىپ سالدىممۇ؟ چۈنكى مەن ئۈنچە كۆپ نومۇر ئالىمەن دەپ ئويلىمىغانىدىم، ئاپام مېنىڭ تۇرۇپلا قالغىنىمنى كۆرۈپ جىددىيلىشىپ:

— قانچە نومۇر ئاپىسەن؟ — دەپ سورىدى.

مەن بىر خىل مەغرۇرلۇق تۇيغۇسى ئىچىدە:

— 367 ئاپىمەن، — دېۋىدىم، ئۇي ئىچى خۇددى گۈرىسىتانەدەك جىمجىت، بۇ خىل جىمجىتلىقتا ھەتتا سائەت ئىستىرىلكىسىنىڭ چىكىلدىشىنىمۇ ئېنىق ئاڭلىغىلى بولاتتى. تۇيۇقسىز يۇزۈمگە تەگكەن بىر شاپىلاقتىن يۇزلىرىم ئېچىشىپ ئاغرىپ كەتتى. كۆزلىرىم قاراڭغۇلىشىپ، قوللىرىم بوشىشىپ تېلېفون تۇرۇپكىسى يەرگە تاراققىدە چۈشۈپ كەتتى. ئېسىمگە كېلىپ قارىسام، ئاپام مېنى ھە دەپ تىللاۋېتىپتۇ:

— مەن سېنى قانداق باققان - ھە؟ باشقىلارنىڭ بالىلىرى يېمىگەننى يېگۈزۈپ، كىيىمگەننى كىيدۈرۈپ، تىرىشىپ ئوقۇغىن، ۋاقىتنى بىكار ئۆتكۈزمە دېسەم ئاڭلىمايسەن، مانا ئەمدى خوپ بولدىمۇ؟ چەككە يېتەلمەپسەن، ئەمدى كەلگۈسىدە قانداق قىلىسەن؟ دۆڭكۆڭۈرۈكتە مايلامچىلىق قىلامسەن؟ ... — ئاپام بارغانسېرى يۇقىرى ئاۋازدا تىللاشقا باشلىدى ...

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ خۇددى ئاسماندىن يەرگە چۈشۈپ كەتكەندەك لەسسىدە بوشىشىپ كەتتىم. نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان ئۆيدە خان، سىرتتا بەگ بولۇپ يۈرگەن ئادەم، ئەمدىلىكتە ئۆمرۈمدە تۇنجى قېتىم ئاپامدىن تەستەك يېگەننى ئاز دەپ، يەنە

بىرمۇنچە سېپىق گەپلەرنىمۇ ئاڭلىۋالدىم.
«قانداق قىلاي ئەمدى، ھالىم مۇشۇكەن» دەي دېسەم تەخى، شۇئىلاشقا ياتاق ئۆيۈمگە گەپمۇ قىلماستىن بېشىمنى ساڭگىلاتقىنىمچە كىرىپ كەتتىم. ئاپام مېنى بىرھازا تىللىغاندىن كېيىن، ھاردى بولغاي جىمىپ قالدى.

بىراق مەن، ئىچ - ئىچىمدىن ئۆكۈنۈپ كېتىۋاتاتتىم. ئۆزۈمنى قارغايتتىم، ئىمتىھاندىن بۇرۇن ساۋاقداشلىرىم ئۆگەنسە، غادىيىپ ھېچ نەرسىگە پەرۋا قىلماستىن ئويناغانلىرىنى ئويلاپ قاتتىق پۇشايمان قىلاتتىم. مېنى ئويۇنغا قىزىقتۇرغان دوستلىرىمنى چەيلەپ يانجۇەتكۈم كېلەتتى. بىرھازادىن كېيىن «367 نومۇر ... 367 ... نومۇر ...» دەپ ۋارقىراشقا باشلىدىم.

تۇيۇقسىز پېشانەمگە تەگكەن سوغۇق نەرسىدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم. قارىسام ئاپامنىڭ قولىدا لۆڭگە تۇرۇپتۇ، ئۇ ئويغانغىنىمنى كۆرۈپ:

— بالام! سېنى قارا بېسىپتۇ، كېچىچە توختىماي 367 نومۇر، ئەمەت سېنى ئۆلتۈرۈۋېتىمەن، سەمەت توخۇ ... دېگەندەك گەپلەرنى دەپ جۆيلۈپلا چىقتىڭ، قارىسام ھېچ ئويغىنىدىغاندەك تۇرمايسەن. شۇئىلاشقا پېشانەڭگە ھۆل لۆڭگە قويۇپ قويغانتىم، — دېدى.

ئۇھ! خۇداغا شۈكۈر، بايىقى ئىشلار چۈش ئىكەن ئەمەس-مۇ، تاس قاپتىمەن ئەتىگەندە قوپۇپلا ئۆيدىن چىقىپ كەتكىلى دەپ، تازا خۇشال تۇرغىنىمدا ئاپام:

— بالام، بۈگۈن نومۇر سۈرۈشتە قىلىش لىنىيىسى ئېچىلىپتۇ، چېيىڭنى تېزرەك ئىچىپ بىر سۈرۈشتە قىلىپ باق، — دېمەسمۇ، يۈرىكىم يەنە قارتلا قىلىپ قالدى ...

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

# هاجى خېنىم

(هېكايە)

## بەھرىنىسا ئادىل

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

ئاچام مەشىلدىغىنىچە ئاخىر كۆڭلىدىكى سۆزىنى ئاپامغا ئېيتتى:

— جېنىم ئاپا ئۇنداقمۇ قىلىپ كەتمەسلە، پۇلنى چاندۇر-ماي ئۆزۈم چىقىراي، قېينانامنى چاقىرىۋالسلا. ھەممە ئادەم بىر قاتار ھەرەمدىن كەلگەن دەپ ئۆيلىرىگە چاقىرىۋالدى. بىر-اق، سىلى قۇدىسى تۇرۇپ جىم يۈرسىلە، مەن كېلىن بولغان-دەكىن مېنى گەپ ئارىسىدا چېقىۋالىدىكەن. يەنە ...

ئاپام جاۋاب قايتۇرغۇچە مەن قوشۇق سالدىم:

— ۋاي، تولا ئىمانمىنى ئۇچۇرماڭ. ھاجى بولسا ئۆزىگە، چىرايلىق ئەھۋال سوراپ «سالام» غا بېرىپ كەلسەك، يەنە نېمە تۇغىمەيدىغان چاقىرىۋېلىشكەن ئەمدى، خەققە قەرزىمىز يوق بىزنىڭ. ئۇ ئىشلاردىن باشقا ئىشلار ئازمۇ بۇ ئۆيدە؟ «ھاجى خېنىم» بولۇپ كەلگەن ئادەم بولغاندىكىن گەپ بىلەن چېقىۋال-ماس ياكى ئۇ ئايال يىللىقمۇ ئادەم چاقىدىغان، — مەن ئاچامغا مەسخىرە ئارىلاش قاراپ قويدۇم. ئاچام ئاپامدىن سادا چىقمىغاچقا، يەنە يىغلىغىلى تۇردى. بۇ نۆۋەت راستىنلا خۇيۇم تۇتتى:

— ۋاي ـ ۋۇي، يولدىشىڭىز ئەجەب مەست كېلىپ دادامنى پاراكەندە قىلسا، دادامنىڭ غۇرۇرىغا تەگسە، دادام ئۇچۇن گەپ

قىلىپ يىغلىيالمايسىز، توۋا، بۇگۈن قېينانام، قېينانام! دەپلا بولالماي قاپسىزغۇ؟ تولا ئاپامغا تەھدىت سېلىپ، يىغلاپ قورقىتىمەن دېمەك. ئۇنداق ئادەمنى كۆزگە ئىلمىغان، ئادەم قاتاردا كۆرمىگەن «ھاجى» ئانىڭىزنى چاقىرىۋالىدىغانغا چولىمىز تەگمەيدۇ، — گېپىمنىڭ ئاخىرى تۇگىمەيلا ئاپام ماڭا قاراپ:

— سەن كىچىك بولغاندىكىن چۈشلارنىڭ ئىشىغا ئارىلاشما، — دېدى ئالىيىپ. ئىككىيلەن باشقا ئۆيگە چىقىپ كەتتى. مېنىڭمۇ ئاچامغا قوپال تېگىش نىيىتىم يوق. بىچارە ئاچام 18 يېشىدا «ھاجى خېنىم» نىڭ خىزمىتىنى قىلىشقا باشلىغان. ئاچامنىڭ يولدىشى ئۆزىدىن 10 ياش چوڭ. تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىنىڭ خادىمى، ئۇ ئادەم كۆن بويى ھاراققا چىلىنىپلا يۈرىدۇ. «ھاجى خېنىم» ئىلگىرى ئۇستا موللا خېنىم ئىدى. ھازىر ھەرەمگە بېرىپ «ھاجى خېنىم» بولدى. قوپالراق تىل بىلەن ئېيتقاندا ئاچام ئۇ ئۆينىڭ كېلىنى ئەمەس 10 يىللىق چاكىرى. ئۇ ئۆيدە ئەركىنلىك يوق. «ھاجى خېنىم» نىڭ كىچىك بىر ئىشلارغا خۇيى تۇتۇپ قالىدۇ، قۇدىلاردىن ئۇنى - بۇنى تەمە قىلىپ يۈرىدۇ. شۇڭا، بايام ئاچامنىڭ ياۋاشلىقىغا چىدىماي شۇنداق دېگەنىدىم. دېمىسىمۇ قىز باققان گۇناھمۇ ئەمدى؟! ئاچامنى بىز «ھاجى خېنىم» غا قۇل قىلىپ ساتمىغان.

ئاچامغا ئاچچىقلىشىمنىڭ سەۋەبى مۇنداق: ئالدىنقى ئايدا ئاچامنىڭ قېينانىسى ھەرەمدىن قايتىپ كەلدى. خەۋەرنى ئاڭلاپ ئاپام بىلەن ئىككىمىز شۇ كۈنىلا داستىخان قىلىپ «سالام» غا بارغانىدۇق. ئۇ «ھاجى خېنىم» بىز بىلەن خۇددى تۇنۇگۈن كۆرۈشكەندەكلا تۆرگە چىقىپ بىرنېمىلەرنى ئوقۇپ ئولتۇردى. ئارقىدىن بىرقانچە ئايال مېھمانلار كەلدى. «ھاجى خېنىم» ئۇلارنىڭ باش - ئايىغىغا بىرقۇر كۆز يۈگۈرتكەندىن كېيىن چاينامازغا چىقىپ ئولتۇردى. بىز «ھاجى خېنىم» نىڭ قېشىدا

ئەمىسىپ بىر - ئىككى سائەت ئەتراپىدا ئولتۇردۇق. «نېمانداق ئۇزۇن ئوقۇلىدىغان نامان ئۇ ئاپا. بولدىلا كېتەيلى، قورسىقىم ئېچىپ كەتتى» دەپ ئاپامنى ئالدىراتتىم.

ئاپامنىڭمۇ ئىچى سىقىلىپ كەتتىمۇ، بىز كېلىنلەرگە ئۇزۇرە ئېيتىپ قايتتۇق. ئۆيگە بارغۇچە، ئاپام: «توۋا بۇ قۇدىلار-نىڭ نېمە قىلغىنى، ھاجى بولۇپ كەلدىم دەپ كىنىر ئېلىپ كەلدىمۇ نېمە؟ ھەرەمگە بارغانلارغۇ گۇناھتىن يىراق بولۇپ كەلدۇق دەپ يېڭىۋاشتىن ئادەم بولىدىغان، ئەجەبمۇ كۆڭلۈمگە كەلدى» دېدى. مېنىڭغۇ ئۇ «ھاجىم» توغرۇلۇق گەپ قىلغۇم بار ئىدى. بىراق، ئاپامغا يەل بەرمەي دەپ جىم ماڭدىم. لېكىن، كېچىچە ئۇخلىيالمىدىم. ئۇ ئىشلار ئاز كەلـ-گەندەك ئارىلىقتا ھەپتە ئۆتۈپ ئاچامنىڭ قەدىرلىك يولدىشى خېلىلا مەست ھالدا بىزنىڭ ئۆيگە كىرىپ دادامنى ھاقارەتلەپ چىقىپ كەتتى. بىچارە دادامنىڭ تۇنجى قېتىم كۆزىگە ياش ئالغانلىقىنى شۇ كۈنى كۆرگەنىدىم. ئەر كىشى دېگەن ئالدىراپ يىغلايدىغان ئىنسانمىدى؟ ئاكىلىرىم ئىشتىن ناھايىتى كەچ كېـ-لىدىغان بولغاچقا ئۇ «ھايۋان» بىزنى مەست كېلىپ ئاۋارە قىلىشتى. نەچچە قېتىم ئاچامنى ئاجراشتۇرۇۋالمىز دەپ تەييار بولغاندا ئۇ خەقنىڭ يالۋۇرۇپ ھالى قالمىغانىدى. بۇنداق ئىشلار تۇنجى قېتىم بولۇۋاتقىنى يوق.

«ھاجى خېنىم» ئوغلىنىڭ ئىشلىرىنى ئانچە ئېغىرمۇ ئېـ-لىپ كەتمەيدۇ. نى - نى ئېغىر سىناقلارغا، قىيىنچىلىقلارغا بەرداشلىق بەرگەن دادامنىڭ شۇ كۈنى ئۇ «ھايۋان» نىڭ گەپلە-رىگە چىدىمايى:

— مۇشۇ توكۇر پۇتۇم بولغاچقا ئانىسىمۇ، بالىسىمۇ بىزنى بوزەك قىلىدۇ ... — دەپ كۆزىگە ياش ئالغىنىنى مەڭگۈ ئۇنتۇـ-يالمايمەن. شۇ كۈنى ئاچامۇ بىزنىڭ ئۆيدە بار ئىدى. يا ئېرىگە گەپ قىلالمىدى، يا دادامغا خاپا بولماڭ دېيەلمىدى، بۇ گەپلەر

ئېغىزىنىڭ يېلى ئىدىغۇ! ؟

ئەجەبا بۇگۈن ئاچام «هاجى خېنىم» نىڭ «هاۋالىسى» بەلەن بىزگە يىغلاپ بېرىۋاتامدۇ يا؟ خىيالىمنى ئاچامنىڭ تېلېفونىدا كىملەر بىلەن سۆزلىشىۋاتقان ئاۋازى بۆلۈۋەتتى.

— ھەئە، بۇگۈنما؟ ئىككى كېلىن ئانىسىنىڭ ئۆيىگە كەتتى دېدىلىما؟ ماقۇل «هاجىم ئانا» هازىرلا ماڭدىم، — ئاچام تېلېفون تۇرۇپكىسىنى قويۇۋېتىپ:

— بۇگۈن هاجىملار چېيى بار ئىكەن. مەن مېھمان ئۈزۈتىسام بولمايدىكەن ... — دەپلا كېتىپ قالدى. ئاچام ئىككىمىز قاققان قوزۇقتەك تۇرۇپلا قالدۇق. بولۇپمۇ، مېنىڭ قورسىقىم بەكلا كۆپتى. ئاچام چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، كۆزۈمگە «هاجى خېنىمنىڭ» كىنىرلىك چىرايى كۆرۈنۈپ تېنىم دەرھال شۇركۈندى ...

ئۇيغۇر كىتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

# كۆزى يۇمۇلماس بۇلاق

مەرھۇم ئۇستاز مەھمەمەتئىمىن خۇدابەردىنى ئەسلەپ
(ئەدەبىي خاتىرە)

مىرزىكۇل خۇدابەردى

ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، لېكتور

مۇنەۋۋەر مۇختەر

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

پايانسىز چۆللۈكتە بىر قەدىمىي كارۋان ھارغىن سوزۇلۇپ كەلمەكتە، ئاستا - ئاستا ئۆچۈشكە باشلىغان ئۇمىدنىڭ ئاخىرقى شولىلىرىدا تىترەپ تۇرغان مىسكىن مەۋجۇدلۇق يىراقتىن قاداقتۇر بىر يېشىللىقنى ئىلغا قىلغاندەك قايتىدىن جانلاندى. مەنزىل بارا - بارا يېقىنلاشماقتا. دېگەندەك، مۆجىزىلەرگە باي بۇ تىلسىم ماكاننىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدا چۈشىمان بىر توغراقلىق لەيلەپ تۇراتتى. ئۇلار كىچىك كۆلچەكتىن تالىشىپ تۇرۇپ سۇ ئىچىشتى، تۆگىلەرنى ئارام ئالغۇزۇپ، ئۆزلىرى تويۇنۇشۇپ، ئۆز يولىغا راۋان بولۇشتى ... ئۇلار كۆلچەكتىكى سۇنىڭ شۇ قەدەر ساپلىقىغا ھەيران قالدىيۇ، ئەمما بۇ راھەتبەخش ماكاننى كىمنىڭ ئاپىرىدە قىلغانلىقى ئۇستىدە ھېچ ئويلاشمىدى، ئويلاشقىمۇ ئۇلگۈرەلمىدى، ئەسته قالغىنى پەقەت سۇ، يېشىللىق، سايە ... شۇ تەرىقىدە سانسىز كارۋان بۇ جايدا چالا كۆيگەن قۇرۇق شاخلارنى قالدۇرۇپ ئۆتتى. كۆل سۈيى ھېلىھەم شۇنداق جۇلالىق، توغراقلىق يەنىلا پىنھانغا مۆكۈنگەن بۇلاققا تايىنىپ، ئۆز

هاياتي كۆچمنى داۋام قىلدۇرماقتا. دېمەك، هاياتلىق دېگەن شۇ. قوشۇلۇش، ئايرىلىش، كۆتۈش ـ ئۇزىتىش بولۇپ تۇرىدۇ. گەپ ھەربىر قوشۇلۇش ياكى ئايرىلىشنىڭ بىر گۈزەل تارىخ يارىتالىغان، يارىتالمىغانلىقىدا.

بىز ئويلىنىپ قالدۇق. بىر ئادەمنىڭ ئادىمىيلىكى ئۇنىڭ كىشىلەر ئارىسىغا ئاچقالىغان نەرسىلىرى، قول بىلەن تۇتقۇ-دەك نەتىجىلىرى بىلەنلا ئۆلچەنسە، بۇنى ھەقىقىي، ئادىل باھا دېگىلى بولمايدۇ. ئادىمىيلىك بىراۋنىڭ ئۆز قوۋمىغا بارلىقىنى ئاتاش روھىنىڭ بار ـ يوقلۇقى، تۇرمۇشتا باشقىلارنىڭ ھال ـ دەردىگە يېتىش ـ يەتمەسلىكى بىلەن ئۆلچەنسە، ئۇ ھەقىقىي مەنىدىكى ئادىمىيلىكتۇر. گەرچە ھازىر ئامېرىكىنىڭ ئەمەلىيەتچانلىق نەزەرىيىسىنىڭ تەسىرىدە بىر ئادەمنى باھالاشتا جەريان بىلەن ھېسابلاشماي، پەقەت نەتىجىلا قوغلىشىش بىر ئېقىمغا ئايلىنىپ قېلىۋاتقان بولسىمۇ، ئېتىراپ قىلماي تۇرالمايمىزكى، ھەربىر ئۇتۇق ئىگىسىنىڭ باسقان ئىزىدا ھامان كىمدۇر بىرىنىڭ ئۇنى يوقلىگەن، قولىدىن تارتقان. چاتقاللارنى كېسىپ، ئۇنىڭ ئۈچۈن يول ئاچقان ئادەمدۇر. ئەمما ئۇلۇغ كەچمىشى كۆمۈلگەن بولىدۇ.

ھەرقانداق بەدەل تۆلەشتىن ئايانماي، بۇرچىنىڭ خىتابىغا ئەگىشىش — ئەڭ يۈكسەك مەدەنىي تۇرمۇشنىڭ ماھىيەتلىك گەۋدىلىنىشى. ئەجەبا باشقىلارنىڭ ئىستىقبالىغا پايانداز بولۇپ يېيىلىپ، بىخ سۈرۈپ، مېۋە بولۇش ئۈچۈن يىلتىز بولۇپ كۆمۈلۈش يۈكسەك ئادىمىيلىكنىڭ جۇملىسىدىن ئەمەسمۇ!

مۇشۇ قۇرلارنى يېزىۋاتقىنىمىزدا خىيالىمىزدا توغرا قىلىقا يوشۇرۇنغان ھېلىقى بۇلاق قايتا نامايان بولدى، ئەنە، ئۇستىنى بىر قەۋەت ئوت ـ چۆپ قاپلىۋاپتۇ. ئۇنتۇلغان بىر چوڭ كۆل-چەك لېۋىدە ھەم بويۇن قىسىپ قاپتۇ. قەلبىمىزدە نامەلۇم بىر تېترەك بىزنى ئۇندىمەكتە...

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

بۇلاق يۇزىدىكى ئوتنى قايرىۋەتتۇق. ياشلىق كۆزلىرىمىزدە ئەكس ئەتكىنى پەقەت ۋىجدان بىلەن پۈتۈلگەن بىر هايات! شۇنداق، بۇ هايات ئۇستاز مۇهەممەتئىمىن خۇدا بەردىنىڭ سەمەمىي، دىيانەتلىك هاياتى. بۇ نۇرغۇن ئادەملەرگە نىسىپ بولمايدىغان ئەنە شۇنداق ئۆزگىچە هايات.

بىز بۇ ئۇستاز هەققىدە بەك كۆپ بىۋاستە تەسىراتلارغا ئىگە بولمىساقمۇ، ئەمما شۇنداق بىر پۇرسەت بۇ زات هەققىدە قايتا بىر ئويلىنىش، ئىزدىنىش شارائىتى يارىتىپ بەردى. بۇنىڭدىن ئەللىك يىل مۇقەددەم شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى تىل-ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنىڭ مۇدىرلىق خىزمىتىنى ئىشلەپ، تالانت ئىگىلىرىگە ئۆز ئىقتىدارىنى ئۇستۇرۇش ۋە جارى قىلدۇرۇش شارائىتى يارىتىپ بېرىپ، مىللىي ئەدەبىياتىمىزنىڭ يېڭى دەۋرىدىكى تەرەققىياتى ئۈچۈن ئۆز تۆھپىسىنى قوشقان بۇ هۆرمەت ئىگىسىنىڭ ئەگرى - توقاي هايات مۇساپىسى ئۇن - تىنىسىز بەدەل تۆلەپ، يىلتىزدەك ياشىغان بۇ ئۇستاز هەققىدە بىزنى قايتا ئويغا سالماي قالمايدۇ.

خۇددى يىلتىز هەققىدىكى ئەسكە ئېلىشلار كۆپ بولمىغاندەك بۇ ئۇستاز هەققىدىكى يازما ماتېرىياللارمۇ كۆپ ئەمەس، ئەمما قەلبىمىزدىكى بىر ئوت بىزنى ئىمكانىمىز يەتكۈچە گۈلخان يېقىشقا چاقىرماقتا.

ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىنىڭ ئىشتىراكچىسى، پېشقەدەم مائارىپچى، دوتسېنت مۇهەممەتئىمىن 1917 - يىلى 15 - مايدا ئۇرۇمچىدە دۇنياغا كەلگەن بولۇپ، 1925 - يىلدىن 1935 - يىلىغىچە ئىلغىرى - كېيىن بولۇپ ئۇرۇمچى، چۆچەك، كۇچا قاتارلىق جايلاردا باشلانغۇچ، ئوتتۇرا مەكتەپلەر ۋە دارىلفۇنۇنلاردا ئوقۇغان. بۇ جەريانداىا ئۇزىنىڭ ئۆتكۈرلۈكى، باشقىلارغا سەمىمىي مۇئامىلە قىلىشى بىلەن ساۋاقداشلىرى ئىچىدە هۆرمەتكە سازاۋەر بولغان.

بىلىمگە بولغان تەشنا - ئىشتىياق، مىللىي ۋە سىنىپىي زۇلۇم ئىسكەنجىسىدە ھالسىرىغان خەلقنىڭ ھەسرەتلىك نىداسى بۇ ياش ۋۇجۇدىغا ئۆزىنى چوقۇم بىلىم بىلەن كۆچلەندۇرۇشتەك ھايات يولىنى كۆرسەتكەچكە، ئۇ 1935 - يىلى 11 - ئايدا سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىغا بېرىپ، تاشكەنت ئوتتۇرا ئاسىيا ئۇنىۋېر-سىتېتىدا ئوقۇغان ئىككى يىلغا يېقىن ئۆگىنىش ھەم تەتقىق قىلىش جەريانىدا، جاھانگىرلىكنىڭ ماھىيىتىنى يەنىمۇ ئىلگە-رىلىگەن ھالدا چۈشىنىپ يېتىپ، 1937 - يىلى 7 - ئايدا ۋەتەنگە قايتىپ كېلىپ، ئۇرۇمچىدە «جاھانگىرلىككە قارشى تۇرۇش» تەشكىلاتىغا قاتناشقان، شۇ يىلى 10 - ئايدىن باشلاپ ئۇرۇمچى 1 - گىمنازىيىدە ئوقۇتقۇچى بولغان ھەم شىنجاڭ ئىنستىتۇتى، قىزلار ئوتتۇرا مەكتىپى قاتارلىق ئورۇنلاردا قو-شۇمچە دەرس ئۆتۈپ، ئۆز ئىلغار قاراشلىرىنى ئوقۇغۇچىلارغا تارقاتقان ھەمدە يەنە سابىق مائارىپ نازارىتىنىڭ دەرسلىك تەي-يارلاش ھەيئىتىدە خىزمەت قىلغان.

مۇھەممەتئىمىن مۇئەللىم بىلىمىنىڭ موللۇقى، نەزەر دا-ئىرىسىنىڭ كەڭلىكى بىلەن ئۇرۇمچى زىيالىيلىرى ئارىسىدا بەلگىلىك تەسىرگە ئىگە بولغاچقا، ئىلغار كۆچلەرنى بىر - بىرلەپ تۇتقۇن قىلىشقا باشلىغان جاللات شىڭ شىسەي ئۇنى ھەم نەزەردىن ساقىت قىلمىغان. 1940 - يىلى 6 - ئايدا قولغا ئېلىنىپ، بەش يىللىق قان - ياشلىق تۇرمە ھاياتىنى باشتىن كەچۈرگەن بۇ غۇرۇر ئىگىسى شۇ دەۋر رېئاللىقى ھەققىدە تېخە-مۇ ئېنىق چۈشەنچىگە كەلگەن بولۇپ، ئىرادىسى تېخىمۇ قەتئىي-لەشكەن. بىراق، تۇرمىدىكى قىيىن - قىستاق، ئېغىر ئەمگەك تۈپەيلى مەزگىلسىز زەخىملەنگەن سالامەتلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈ-رۈش ئۇنداق ئاسان بولمىغان. شۇڭلاشقا تۇرمىدىن چىققاندىن كېيىن 1945 - يىلىدىن 1947 - يىلىغىچە ئۆيدە داۋالىنىپ، ئاندىن ئۇچ ئۆلايەتكە كەتكەن ۋە ئۇچ ئۆلايەت ئىتتىپاقىغا قاتناش-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

قان. بۇ يەردە ئۇ ئاساسلىقى ماتارىپ، تەشۋىقات ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىپ، ئىتتىپاقنىڭ بۇ جەھەتتىكى يېتەكچىلىكىنى تولۇقلاشتا ئاكتىپ رول ئوينىغان. 1951 ـ يىلى 2 ـ ئايدا شىنجاڭ مىللەتلەر ئىنستىتۇتىغا (هازىرقى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى) يۆتكىلىپ، 1953 ـ يىلىدىن 1985 ـ يىلى پېنسىيىگە چىققانغا قەدەر تىل ـ ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنىڭ مۇدىرى بولۇپ ئىشلىگەن.

دېمەك، ئۇستازىمىز مۇھەممەتئىمىن تىل ـ ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنىڭ قۇرغۇچىلىرىدىن بىرى. ئۇ ۋەزىپە ئۆتىگەن مەزگىلدە بىر ياقتىن، ياشلارنى تەربىيىلىسە، يەنە بىر ياقتىن، ئوقۇتقۇچىلارنىڭ خىزمەت ۋە تۇرمۇشلىرىغا كۆڭۈل بۆلگەن. يەنە بىر ياقتىن بولسا، ئۇيغۇر كلاسسىك ئەسەرلىرىنى رەتلەش بىلەن شۇغۇللىنىپ، ۋەتەن ۋە مىللەتكە بولغان تەلپۈنۈشىنى ئىپادىلىگەن. بۇ مەزگىلدە ئۇ موللانىياز خوتەننىڭ «تۆت ئىنام تەزكىرىسى» ۋە موللا ئەخمەت نىيازنىڭ ئەسەرلىرىنى نەشرگە تەييارلىغان.

ئۇستاز مۇھەممەتئىمىن ئۆز ئىشلىرىدا ئەۋلاد تەربىيىلەشنىڭ ئالاهىدە ئەهمىيىتىنى چۈشەنگەن سولماس پېداگوگ، ئۇ تەربىيىلەپ يېتىشتۇرگەن هازىرقى ئۇيغۇر ئالىي ماتارىپىدىكى ئابدۇكېرىم راخمان، نەسرۇللا يولبولدى، ئەنسەردىن مۇسا، نۇرمۇھەممەت زامان، بوغدا ئابدۇللا، تۇرسۇن قۇربان، مەمتەمىن، ئەخمەتجېك قاتارلىق بىر تۇركۇم ئىستېبدات ئىگىلىرىنىڭ قايسىبىرى ئۇنىڭ سەمىمىي غەمخورلۇقىدىن بەهرە ئالمىغان، قايسىبىرى قۇياش نۇرىدەك مىننەتسىز، پاك مېهرىدىن ئەمىن تاپمىغان ... شۇ تاپتا ئۇلار بۇ ئۇستازىنى هەر ئەسلىگىنىدە ئۇنىڭغا بولغان قايىللىق هۆرمەت، ئىپتىخارلىق هېسسىياتىنى بىلدۇرمەي تۇرالمايدۇ.

بەلكىم زامانىمىزدىكى يەنە نۇرغۇن كىشىلەر بۇ مۆھتەرەم

ئۇستازنىڭ قانداق ئۇلۇغ نەتىجىلىرى، قانداق داڭلىق ماقالە - ئەسەرلىرى باردۇر؟ دەپ ئويلىغان بولۇشى مۇمكىن. ئەمما، بىزنىڭ بۇ پاسىبان ئۇستازىمىزنىڭ ئۇستەلگە تاشلىغۇدەك ئۇنچە كۆپ يازما ماتېرىياللىرى بولمىغان بىلەن ئەينى دەۋردە ئۇ تەربىيىلىگەن ھەربىر كىشىنىڭ رويىغا چىقارغان ماقالە - ئەسەرلىرىنىڭ قايسىبىرىدە ئۇنىڭ يېتەكلىشى، كۈچ - ماغدۇرى قالمىغان دەيسىز! ؟

يۇكسەك ئادىمىيلىكنىڭ مۇشەققەتلىك داۋانلىرىدا، باشقەلار ئۈچۈن، ئەۋلادلار ئۈچۈن زەررىچە شەخسىيەتتىن خالىي بولۇپ، ئۇن - تىنسىز، ھېچ مىننەتسىز ئەجىر قىلىش يوللىرىنىڭ قايسىبىرىدە ئۇنىڭ تەمكىن، سالماق قەدەم ئىزلىرى قالمىغان دەيسىز؟ دېمەك مۇھەممەتئىمىن مۇئەللىم ئۇ ھەقىقىي مەنىدىكى بىر شام، پۈتۈن ۋۇجۇدى، پۈتۈن ئىشتىياقىنى ئەۋلادلار ئۈچۈن، ئۇلارنى ياراملىق تەربىيىلەش ئۈچۈن سەرپ ئېتىپ، ئەڭ ئاخىرقى بىر تال جىسمىغىچە كۆيۈپ تۈگىگەن ئۇنتۇلماس بىر شام.

تەپەككۇرۇم يەنە ئېغىر ھالسىراشقا باشلىدى. ئەجەبا مۇھەممەتئىمىن مۇئەللىم ئەۋلادلار ئۈچۈن، ئەۋلادلارنى تەربىيىلەيدىغان ئۇستازلار ئۈچۈن ئەڭ قىممەتلىك چاغلىرىنى سەرپ ئېتىۋاتقان چاغلىرىدا كۆڭلىدە باشقىچە بىر سادا، يەنى ئۆز - ئۆزىگە «توختا، ئۆزۈڭ ئۈچۈنمۇ قولۇڭغا قەلەم ئېلىپ، كۆپلەپ ماقالە - ئەسەرلەر قالدۇر» دەپ خىتاب قىلمىغانمىدۇر؟ بۇ چاغدا بالىلىقىمدا ئوقۇغان مۇنداق بىر ھېكايە ئېسىمگە كەلدى:

ئىككى ئاكا - ئۇكا بولۇپ، ئۇلار رەسىم سىزىشقا بەكمۇ قىزىقىدىكەن، بىراق نامرات بولغاچقا رەسساملىق مەكتىپىگە كىرىپ ئوقۇيالماپتۇ، ئاخىر ئۇلار پۈتۈشۈپ، ئۈتۈشماق ئۈينىپتۇ، كىم ئۈتتۈرۇپ قويسا ئىشلەپ پۇل تېپىپ، ئۈتۈۋالغۇچىنى

ئوقۇتىدىغان، ئۇنۇڭالغۇچى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، يەنە پۈل تېپىپ، ئۇنتۇرۇپ قويغۇچىنى ئوقۇتىدىغان بوپتۇ. ئاقىۋەت ئىنىسى ئۇنۇڭاپتۇ. ئاكىسى جاپاغا چىداپ، ئېغىر ئەمگەكلەرنى قىلىپ ئىنىسىنى ئوقۇتۇپتۇ. ئىنىسى ئاخىر داڭلىق رەسسام بولۇپ يېتىشىپ چىقىپتۇ. بىراق، بۇ چاغدا ئاكىسى ئوقاي دېگىمۇ قولى ئاللىقاچان كاردىن چىققانىكەن. ئاكىسىنىڭ بۇ ئېچىنىشلىق ھالىتىنى كۆرۈپ ئىنىسى ئۇنىڭغا بولغان چوڭقۇر مۇھەببىتى ھەم مىننەتدارلىقىنى بىلدۈرۈش مەقسىتىدە دۇنياۋى مەشھۇر رەسسام — «قول»نى سىزىپ چىقىپتۇ.

بۇ قارىماققا ئاددىي بىر ھېكايە، بىراق ئۇنىڭدا ئەكس ئەتكەن ھەقىقەت ئۆزگەرمەستۇر.

بەلكىم ھازىر شۆھرەت سەھنىسىدە چاقنىغانلار ئەنە شۇنداق كۆيۈپ ئۆچكەن نامسىز يالقۇنىنىڭ جۇلاسىدۇر ...

بىز مەرھۇم ئۇستازنى بىلىدىغان نۇرغۇن كىشىلەردىن ئۇقۇشىمىزچە، مۇھەممەتئىمىن مۇئەللىم تۇرمۇشتا ئاددىي — سادا، پاك — دىيانەتلىك بولۇپ، قىلچىمۇ شەخسىي نام — مەنپەئەتكە بېرىلمىگەن. خۇشامەتگۈيلۈق، شەخسىيەتچىلىكتىن، ھوقۇقىدىن پايدىلىنىپ، ئۆز نەپسىگە چوغ تارتىشتىن قەتئىي يىراق بولۇپ، پۈتكۈل ھاياتىدا راھەت — پاراغەتكە بېرىلمىگەن، تۇرمۇشتا ئالاھىدە بولۇشتىن ساقلانغان، مانا بۇلار ھېلىھەم زامانىمىز كىشىلىرىنىڭ رەھبەرلىرىدىن كۈتۈۋاتقان ئەڭ ئېسىل پەزىلەت ئەمەسمۇ؟

باشقىلارنىڭ قەلبىدە ئۆز ئوبرازىنى تىكلىمەك ئاسان ئەمەس، ھۆرمەت تەختىگە ئېرىشىش تېخىمۇ تەس. پېشقەدەم ئۇستازلىرىمىزنىڭ ھېلىھەم مۇھەممەتئىمىن خۇدابەردى دېگەن نامىنى شۇ قەدەر ھۆرمەت — ئېھتىرام بىلەن تىلغا ئېلىشى ئۇنىڭ ئاددىي ئەمما شەرەپلىك ھاياتىدىن چىقىرىلغان خۇلاسە، ئەلۋەتتە.

بۇنىڭدىن 10 يىل مۇقەددەم 1994 - يىلدىكى مارت-نىڭ 20 - كۈنى رەھىمسىز ئەجەل ئۇنى بۇ يورۇق دۇنيادىن ئېلىپ كەتتى. يەنى ئۇ داۋالاش ئۇنۇم بەرمەي 77 يېشىدا باقي ئالەمگە سەپەر قىلدى. ئەمما، ئۇنىڭ شانلىق هاياتى بىزگە ئىنسانەك ياشاشنىڭ ئەڭ ياخشى ئەندىزىسىنى قالدۇرۇپ كەتتى.

توغراقلىقتىكى خىلۋەت بۇلاق، تۇن ۋە كۈن ئالدىراش ئالمىشىپ، پەسىللەر بىر - بىرىگە ئورۇن بېرىشىپ تۇرسىمۇ، ئاشۇ هېچكىم نەزىرىنى سالمايدىغان شۇ خىلۋەتتىكى بۇلاق ئۆز مەۋجۇتلۇقىدىن هاياتلىق شەربەتلىرى تامدۇرماقتا.

توساتتىن يىراقتىن يېڭى بىر كارۋاننىڭ قارىسى كۆرۈندى ... ئۇزۇلمەس كارۋانلار، سوغۇلماس بۇلاقلار، مەڭگۈ ساقىماس يورۇق يۇلتۇزلار ...

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

# كەلگۈسىدە ئانا بولغۇچىلار ...

(مۇھاكىمە ماقالىسى)

مەرھابا نۇرمۇھەممەت ئۆزنۇر

فىلولوگىيە ئىنستىتوتىدىن، ستۇدېنت

ئانا دۇنيادىكى ئەڭ ئۇلۇغ، ئەڭ مېھرىبان ئىنسان. شۇڭا ۋەتەننىمۇ ئانىغا ئوخشتىمىز. ئوقۇتقۇچىنىمۇ «ئىككىنچى ئانا» دەپ تەرىپلەيمىز. قىسقىسى، بارچە ئۇلۇغلۇقنى ئانىغا مۇجەسسەملەپ تۇرۇپ سۆزلەيمىز.

شۇنداق، ئانا دۇنيادىكى ئەڭ ئۇلۇغ ئىنسان. ئۇ بىزنى ئۆز جىسمىدا توققۇز ئاي كۆتۈرۈپ يۈرۈپ هايات ـ ماماتلىق جەڭنى بېشىدىن كەچۈرۈپ دۇنياغا ئاپىرىدە قىلىدۇ. ئاننى مەدھىيەلەش — مەڭگۈ ئۆلمەس تېما. ئاننىڭ تەربىيىسى بالىنىڭ بىر ئۆمۈرلۈك تەقدىرىگە تەسىر كۆرسىتىشى مۇمكىن. بىز دائىم «ئانا — دۇنيانىڭ ئانىسى» دەيمىز.

بۈگۈنكى قىزلار — ئەتىدىكى ئانىلاردۇر. يەنى بىز دەۋاتقان دۇنيانىڭ ئانىلىرىدۇر. تولۇقسىزدا ئوقۇۋاتقان چېغىمدا ئەدەبىيات دەرسى ئوقۇتقۇچىمدىن ياپونىيىدە قىزلارنى تەربىيىلەشكە ئالاھىدە ئېتىبار بېرىلىدىغانلىقىنى، مەخسۇس «قىزلار مەكتەپى» بارلىقىنى، لېكىن ئۇلارنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىنكى ۋەزىپىسىنىڭ قانداقتۇر ئىدارە ـ ئورگانلاردا خىزمەت قىلىش ئەمەس، بەلكى بالا تەربىيىلەش ئىكەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم. ئاشۇ چاغدا مەن بۇ سۆزلەرگە ئانچە پىسەنت قىلمىغانىكەن. مەن ـ مانا ئەمدى ئالىي مەكتەپ قوينىغا كىرىپ، نۇرغۇن

نەرسىلەرنى چۈشىنىشكە باشلىدىم. ئەتراپىمدىكى نۇرغۇن قىز-لارنى كۆردۈم، كۆزەتتىم، چۈشەندىم. شۇنىڭدىلا ئوقۇنقۇچى-نىڭ ئاشۇ سۆزلىرىنىڭ مەنىسىگە يېتىشكە باشلىدىم.

مانا، مەكتەپ ئىچىدىلا قىزلارنىڭ ئوغۇللارغا ئېسىلىشىپ مېڭىشلىرى، بىمەنە قىلىقلىرى، كۈلۈشلىرى ...

مانا قىزلارنىڭ ئاغزىدىن چىقىۋاتقان سەت گەپلەر، بىر-بىرىنى تىللاشلىرى ...

مانا، ئاجايىپ «مەدەنىي، مودا» كىيىنىشلەر، مې-ڭىشلار ...

يېقىندا بىرنەچچە قىزنىڭ مەكتەپ يولىدا كېتىۋېتىپ قىلە-شىۋاتقان سۆزلىرىنى ئاڭلاپ قالدىم. «مەن كەلگۈسىدە قىزىم بولۇپ قالسا تۆت ياشقا كىرگەندىلا ئۇنىڭ چاچلىرىنى بۇدۇر قىلدۇرۇپ، قىپقىزىل بويايمەن. خەق-لەرنىڭ مەستلىكى كېلىپ، كىمنىڭ قىزىدۇ، دەپ كېتىشىدۇ» دېدى ساپسېرىق چاچلىرى مۇرىسىگە چۈشۈپ تۇرغان بىر قىز شوخ ئاۋازدا. پاھ، كۆرۈڭ تېخى، ئۆزىدىكى ياسانچۇقلۇق، مەمەدانلىق كېسىلىنى داۋالىماقتا يوق، بالىسىغىمۇ ئىرسىيەت قىلىپ قالدۇرماقچىكەن - دە ...

خىيالىم ئاخىرلاشماستىنلا يەنە بىرى سۆزلىدى: «ۋاي، قويۇقلار ئاداشلار، نېمە بالا بىلەن قالدىڭلار، قاچانقى گەپلەر ئۇ. مەن بەك چارچاپ كەتتىم. ئاخشام دېبادا بىر كېچە كۆز يۇمماي چىقتۇق. تۆت سائەت بېشىمنى پارتىغا قويۇپ ئۇخلىغان بولساممۇ يەنىلا روھسىز تۇرىمەن. سىلەر ھارمىدىڭلارما؟ كە-رىپ ئارام ئالايلىچۇ».

خىيال بىلەن قانچىلىك تۇرغانلىقىمنى بىلمىدىم. بىر چاغ-دا قارىسام ئۇلار يوق. قارىغاندا چارچىغان قىزلار ئارام ئالغىلى كىرىپ كەتكەن بولسا كېرەك.

پاتىگۈل يۇنۇس: «ئاياللارنىڭ روھى نامراتلاشقانسېرى ئۇلارنىڭ بەھۇدە، ئورۇنسىز، پىلانسىز خەجلەيدىغان پۇللىرى-نىڭ سانى شۇنچە كۆپىيىدۇ» دەپ ھەقتەتەن توغرا ئېيتقانە-

www.uyghurkitap.com

كەن. نۇرغۇنلىغان قىز ستۇدېنتلارنىڭ ئاتا - ئانىسى ئەۋەتكەن بىر ئايلىق تۇرمۇش خىراجىتىنى، تۆت كۈندىلا بۇزۇپ - چېچىپ، يوق قىلىۋېتىشى ئۇلارنىڭ روھىنىڭ نامراتلىشىۋاتقانلىقىدىن بولسا كېرەك. نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق!

«قورقۇنچلۇق» دېگەن سۆز يادىمغا كېلىشى بىلەنلا بىر نەچچە كۈن ئاۋۇال قىزلار ھاجەتخانىسىدا ئۇچراتقان بىر قورقۇنچلۇق ئەھۋال ئېسىمگە كېلىپ، مېنى ئىختىيارسىز سۈر باستى.

ئۇ كۈنى ئوقۇش بىنايىمىزدىكى قىزلار ھاجەتخانىسىغا كىرىشىمگىلا بۇرنۇمغا ئىنتايىن قاتتىق بىر پۇراق پۇرىدى. «بۇ نېمە ئىشتۇ؟» دەپ ئىچكىرىرەك كىردىم. بىر قىز ئىشكىنىمۇ ياپماي بەھۇزۇر ھالدا تاماكا چېكىپ ئولتۇرۇپتۇ. بۇ قانداق تاماكىكىنتاك. مەن ھېچقاچان بۇنداق قاتتىق پۇراقنى پۇراپ باقمىغانىدىم. ئۇ قىزغا قارىدىم. قىز ماڭا شۇنچىلىك زەھەرلىك بىلەن ئالايدىكى، ھوشۇمدىن كەتكىلى تاس قالىپ، ئارقامغا يېنىپلا چىقىپ كەتتىم.

ئاجايىپ يىرگىنچ ۋە ۋەھىمىدىن تېنىم شۇركۈنۈپ كەتتى. مانا بۇ قىزلار يېقىن كەلگۈسىدىكى ئانىلار ئىدى. ئەجەبا بۇ قىزنىڭ ئانىسى قىزنىڭ مۇشۇ تۇرقىنى كۆرسە، مۇشۇ قىلىۋاتقانلىرىنى ئاڭلىسا نېمىلەرنى ئويلا - ھە! ئانا ئۆزى ئاپىرىدە قىلغان بۇ «ئانا» دىن رازى بولارمۇ؟ بىز تەرىپلەۋاتقان ئۇلۇغ، مېھرىبان ئانىلار، دۇنيانىڭ ئانىلىرى مۇشۇنداق بولۇپ كەتسە كەلگۈسىمىزدىن ئۈمىد كۈتكىلى بولارمۇ؟

مىللەتنى سۆيۈش، مىللەت ئالدىدا مەسئۇلىيەتچانلىق تۇيغۇسى بىلەن ياشاش ئەقەللىي ئادىمىيلىك ئۆلچىمىدۇر. قىزلار كەلگۈسىدىكى ئانىلاردۇر. قىزلارنى تەربىيىلەشكە ئەھمىيەت بېرىش مىللەتنىڭ تەقدىرىگە كۆڭۈل بۆلگەنلىكتىن ئىبارەت. لېكىن بۇ ھەقتە ئويلىنىۋاتقان، ئويلىنىپ باققان كىشىلەر زادى قانچىلىكتۇ؟ ...

# ئارىمىزدا چاقىنغانلار

(دوكلات ئەدەبىياتى)

## پەرھات مۇھەممەت

ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

— كېيىنكى نومۇرىمىزدا «ماروزنى» ئۇسسۇل ئەترىتى ... رىياسەتچىنىڭ سۆزى تۈگىمەستىنلا زال ئىچى قىقاس-چۇقان، چاۋاك سادالىرى بىلەن چاك كەلدى. بىرقانچىمىز ئالىي مەكتەپكە ئەمدىلا قوبۇل قىلىنغان «يېڭى مېھمان» لاردىن بولغاچقا، دەماللىققا نېمە ئۈچۈنلۈكىنى ئاڭقىرالمىدۇق. قۇلاق-نى يارغۇدەك قىزغىن ئالقىش سادالىرى ئىچىدە، سەھنىگە بىرنەچچەيلەن چىقىپ كەلدى. بۇلارنىڭ تۇرقىدىن ئۇسسۇلچى-لارنىڭكىدەك قىياپەت تېپىلمايتتى. كىيىۋالغان كىيىملىرىچۈ تېخى، بەزىلىرىنىڭ چاپىنىنىڭ پېشى تىزىغا تېگەيلا دەپ تۇرسا، بەزىلىرى كېلىشتۇرۇپ ياغلىقىمۇ چىگىۋېلىشقانىدى.

توۋا، بۇ خەقنىڭ ئۇنچىۋالا ئالقىشقا ئېرىشكۈچىلىك قانچە-لىك كارامىتى باردۇ؟ دەپ ئويلاپ قالىدۇ كىشى.

مانا مۇزىكىمۇ باشلىنىپ كەتتى. ئەسلىدە تاماشىبىنلار بىكاردىنلا ئۇنچىۋالا كۈچەپ چاۋاك چالماپتىكەن ئەمەس-مۇ؟ ئۇلارنىڭ سەھنىدىكى ئاجايىپ جۈشقۇن، تېتىك، ياشلار-غىلا خاس بولغان ئۆزگىچە ھەرىكەتلىرى ھەممەيلەننى ئۆزىگە مەپتۇن قىلىۋالغانىدى. شۇ مىنۇتتىن باشلاپ مەندە بۇ ئۇسسۇل ئەترىتىدىكىلەرنى زىيارەت قىلىش ئىستىكى تۇغۇلغانىدى. مانا

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

بۇگۈن «تۈركىيە دونار تېز تاماقخانىسى» دا ئاخىر بۇ ئارزۇيۇم رېئاللىققا ئايلاندى. پەرزەنتىمنىڭ ئەكسىچە چىقىشقاق كەلگەن فۇرقەت باھادىر زىيارىتىمنى خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلدى. زىيالىي ئائىلىسىدە تۇغۇلغان بۇ ساۋاقدىشىمىزنىڭ ئېيتقىشچە، ئۇ 12 ياش ۋاقتىلىرىدىن باشلاپلا نېگىرلارنىڭ مۇزىكىلىرىغا ئىشتىياق باغلاپ كەلگەنكەن، ئاپىسى ناخشىچىكەن. مەدەنىيەت ئىنقىلابىدىن كېيىن ئاتا ـ ئانىسى كەسىپ ئالماشتۇرغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ قەلبىدىكى سەنئەتكە بولغان ئوتتەك ئىشتىياق بارغانسېرى لاۋۇلدىدى، سۇسلاشمىدى. 1999 ـ يىل ئاخىرىدا، فۇرقەت ۋە ئۇنىڭ سىڭلىسى، شۇنداقلا ئىككى نەپەر Hip—Hop ئۇسسۇل ئوقۇتقۇچىسى قاتارلىق ئالتە كىشى شىنجاڭدىكى تۇنجى Hip—Hop ئۇسسۇل ئەترىتى «ماروزنى» نى بارلىققا كەلتۈردى. «ماروزنى» قۇرۇلۇپ، ئۇزاققا بارمايلا نامى چىقىشقا باشلىدى. ئۇلارنىڭ ئۆزگىچە ئۇسلۇبقا ئىگە Hip—Hop ئۇسسۇلى شىنجاڭ ئۇنۇبرستېتى، شىنجاڭ پېداگوگىكا ئۇنۇۋېرسىتېتى، شىنجاڭ تېببىي ئۇنۇۋېرسىتېتى، شىنجاڭ مالىيە ـ ئىقتىساد ئىنستىتۇتى قاتارلىق ئالىي بىلىم يۇرتلىرىدا ئۇنتۇلغۇسىز ئىزنالارنى قالدۇردى.

2001 ـ يىل ئاخىرىدا، ئالقىشقا سازاۋەر بولۇپ كېلىۋاتقان «ماروزنى» ئەترىتىدىكى فۇرقەت ۋە ئۇچ نەپەر ئەزا ۋە ئۇنىڭ ئىككى ئوقۇغۇچىسى ئېلشات، رۇستەملەر بىرلىشىپ DSP ئۇسسۇل ئەترىتىنى قۇردى. بۇنىڭدىكى D بولسا ئىنگلىزچە Dance (ئۇسسۇل)، S بولسا ئىنگلىزچە Soel (روھ)، P بولسا ئىنگلىزچە Passion (جۇشقۇن ھېسسىيات) دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرەتتى. DSP ئۇسسۇل ئەترىتىنىڭ قۇرۇلۇشى، نۇرغۇنلىغان Hip—Hop ھەۋەسكارلىرىغا، سىستېمىلىق تەربىيىلىنىش پۇرسىتى ئېلىپ كەلدى. ئەترەت قۇرۇلۇپ، ئوخشىمىغان ئالىي بىلىم يۇرتلىرىدا تەربىيىلىنىش كۇرسلىرى، ئىلمىي

گىرى ـ كېيىن بولۇپ ئېچىلىپ، نۇرغۇن ھەۋەسكار بۇ جايدا ئۇسسۇل ئۆگەندى.

DSP ئۇسسۇل ئەترىتىنىڭ ئاساسلىق تەشكىللىگۈچىسى ۋە ئۇسسۇل ماھىرى فۇرقەت سۆھبەت داۋامىدا مۇنداق دېدى: «ئەترىتىمىز قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۇسسۇل ھەۋەسكارلىرىمىز بارغانسېرى كۆپەيدى، بۇنىڭغا ئەگىشىپ مەشىق ئورنىنىڭ كىچىكلىكى، مۇقىم بولماسلىقىدەك مەسىلىلەرمۇ كېلىپ چىقتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە مۇئەييەن كۆلەمگە ۋە ئىقتىسادىي، ئادەم كۈچىگە ئىگە ستۇدىيىگە سېلىشتۇرغاندا، بىر ئەترەتنىڭ Hip—Hop مەدەنىيىتىنى سىلجىتىشى ئانچە ئوڭايغا چۈشمەيدۇ. شۇڭا 2003 ـ يىلى 9 ـ ئايدا 12 تۈمەن مەبلەغ بىلەن گۈزەل-يۈەن ئولتۇراق رايونىدا DSP ئۇسسۇل ستۇدىيىمىزنى قۇردۇق».

— تولا سوئال سوراۋېرىپ، سىزنىڭ زېرىكتۈرۈپ قويدۇممۇ، نېمە؟

— ياقەي، كەچتە دەرس ئۆتكىلى باراتتىم، ۋاقتىڭىز بولسا سىزمۇ بىللە بېرىپ ئانچە ـ مۇنچە ئۆگىنىپ كەلمەمسىز؟ — دېدى ئۇ چاقچاق قىلىپ، بۇ گەپ ماڭا ياغدەك ياقتى. ئىشكتىن كىرىپلا ئۇدۇل تامدىكى خىلمۇخىل رەڭلەردىن ھاسىل بولغان تام رەسىمىنى كۆرۈپ ھەيران قالدىم.

— مۇنداقمۇ ھۇنەرلىرىڭىز بارىكەن ـ دە تېخى!

— نەدىكىنى، بۇ رەسىملەرنى ستۇدىيىمىزدىكى رۇستەم سىزغان. بۇ يەردە تام رەسىمىنىڭ گېپى چىقىپ قالدى. سىزگە ئېيتسام Hip—Hop مەدەنىيىتىنىڭ تۆت ئېلېمېنتى بولۇپ، ① مۇزىكا ② ناخشىچى ③ ئۇسسۇلچى ④ تام رەسىمى. بۇ تۆت ئېلېمېنت گەرچە ئوخشىمىغان تۆت خىل شەكىلدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرسىمۇ، لېكىن بۇلار بىرلەشكەندىلا ئاندىن مۇكەممەل Hip—Hop مەدەنىيىتىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرەلەيدۇ. شۇڭا DSP ئۇسسۇلنى ئاساس قىلىپ، قالغان ئېلېمېنتلارنى

www.uyghurkitap.com

تەك ئېلىپ بارىدىغان ئائىلە ئىلمى دېسەكمۇ بولىدۇ.

بىز بېرىپ بولغۇچە، ئەزالار ۋە ئۆگەنگۈچى ھەۋەسكارلار ئاللىبۇرۇن يىغىلىپ بولغانكەن. فۇرقەت يوغان سومكىنى مۇ-رىسىدىن ئېلىپلا، دەرس ئۆتۈشكە باشلىدى. كۆزلىرىمگە ئىشەن-مەيلا قالغانىدىم. ئۇنىڭ بىلەن بىللە پاراڭلاشقاندىكى تۇرقىدىن ھازىر ئەسەرمۇ يوق ئىدى. Hip—Hop ئۇسسۇلى دەۋر ئالاھىدە-لىكى بويىچە oldschool ۋە newschool دەپ ئىككىگە ئايرىلىدۇ. oldschool ئالدىنقى ئەسىرنىڭ 70 ـ يىللىرىدىن باشلانغان. ئۇ Hip—Hop تەرەققىياتىنىڭ ئاساسى ۋە ئۆلچىمى، مۇزىكا رېتىمى تېز، ھەربىرىنىڭ قىسىنلىق دەرىجىسى بىرقەدەر يۇقىرى بو-لۇپ، قايناق ھېسسىياتقا تولغان بولىدۇ. newschool بولسا 90 ـ يىللاردا شەكىللەنگەن، ئەڭ چوڭ ئالاھىدىلىكى چېكى يوق (nolimit)، مۇزىكا رېتىمى لەرزان، ھەربىرىنىڭ قىسىنـ-لىق دەرىجىسى، رېتىمىمۇ oldschool غا قارىغاندا ئاستىراق ۋە ئوڭاي. DSP ئەسلىدە newschool ئۇسسۇلىدا ئۇسسۇل ئۆيناۋا-تاتتى. بىراق، ئەزالارنىڭ تېخنىكىسىنى تېخىمۇ ئۆستۈرۈش ئۈچۈن oldschool غا يۈزلەندى. بۇ ھەقتە فۇرقەت مۇنداق دېدى:

— بىز ئۇزۇن مۇددەتلىك ئويلىنىش ئارقىلىق مۇشۇنداق قارارغا كەلدۇق. ئۆزگىرىشتىن كېيىن، ئەزالارنىڭ ھەربىرىنىڭ رېتىمىغا ماسلىشىش جەھەتلەردىن خېلى تىرىشچانلىقلارنى كۆر-سەتتى. مەشىق جەريانىدا ئۇلار پۈت، قوللىرىنى قايرىۋېلىشتەك تۇرلۇك ئازابلارغا دۇچ كەلدى. ھېرىش ـ چارچاشقا بەرداشلىق بېرىپ، جاپالىق مەشىق قىلىشتىن ئاخىر نەتىجە چىقتى. ئەت-رەت ئەزالىرىدىن تۇرغۇن 2003 ـ يىلى 12 ـ ئايدا مەملىكەت بويىچە ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ Hip—Hop ئۇسسۇل مۇسابىقىسىدە چېمپىيون بولدى.

شىنجاڭ تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى بىلەن مەكتەپمىز بىر-

لىشپ ئىشلىگەن «شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا مەشرەپ» تە Hip — Hop ئۇسسۇلى تاماشىبىنلارنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئېرىشتى. بۇ ئۇسسۇل ئەڭ ئۇنۇملۇك ۋاستە ۋە ئۇسۇل بىلەن پۈتۈن شىنجاڭدىكى كۆرۈرمەنلەرگە تونۇشتۇرۇلدى. ئەلۋەتتە ئۇلار يەنە ئۆزىنى ئەنئەنىۋى مىللىي مەدەنىيەت تەرەپدارى دەۋېلىپ بارلىق يېڭى شەيئىلەرگە قارشى تۇرىدىغان بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ تاپا ـ تەنىسىگە، قارشى تۇرۇشىغا ئۇچرىمايمۇ قالمىدى.

ھەرقانداق يېڭى شەيئىنىڭ مىللەت، ئىرق ئايرىمىسىنى بۆسۈپ ئۆتۈپ، مەلۇم مىللەتكە سىڭىپ كىرىشىگە مەلۇم باسقۇچ كېتىدۇ، ئەلۋەتتە. Hip — Hop ئۇسسۇلى 80 ـ يىللاردىلا شىنجاڭغا كىرگەن بولۇپ، 80 ـ يىللارنىڭ دەسلەپكى يىللىرىدا «چاقماق ئۇسسۇلى» شەكلىدە، شۇ دەۋردىكى ياشلارنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئېرىشكەن. لېكىن، ئۇ چاغلاردا ھازىر بىز تىلغا ئېلىۋاتقان DSP دېگىدەك رەسمىي تەشكىلىي سىستېمىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولمىغاچقا، بىرقەدەر تارقاق ۋە ئەركىن شەكىلدە ئىدى. مانا ئەمدى DSP بۇ ئىشنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى. بۇنى «ئۆز ئۈستىگە ئالدى» دېگەندىن كۆرە، بەلكى دەۋر بۇلارغا ئەنە ئاشۇ مۇشكۇل ۋەزىپىنى يۈكلىدى، دېسەك توغرا بولىدۇ. ئارىمىزدا دۇنيا سەنئەت خەزىنىسىدە ئۆچمەس يۇلتۇزدەك چاقناۋاتقان «12 مۇقام» بىلەن پەخىرلەنمەيدىغان بىرەرمىزمۇ يوقتۇ دەيمەن. شۇنداق، ھازىرقى دەۋرمۇ دەل سىزدىن باشقىلاردا يوق بولغان ئۆزگىچىلىكىنى، خاسلىقىنى بىلەن پەخىرلىنىشىڭىزنى تەلەپ قىلىدۇ. ئۇلار خاسلىقنى قانداق ئىپادىلەيدى؟

«مەشرەپ» تە ئوينىغان ئۇسسۇلى كۆپچىلىكنىڭ ھېلىمۇھەم يادىدا بولسا كېرەك. ئۇسسۇلنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشىغا ئۇلار شۇنچىلىك پەم ئىشلەتتى. ئۇسسۇلنىڭ ئۇچتىن ئىككى قىسمى

ساپ Hip—Hop ئۇسسۇلى بولسىمۇ، ئاخىرى ئەنئەنىۋى مىللىي ئۇسسۇل ساما بىلەن تۇگىدى. مانا بۇ ئۆزگىچىلىك، خاسلىق دېگەن تەجرىبىلەر توپلىنىش ئاساسىدا تەدرىجىي شەكىللىنىدۇ.

— خەۋىرىڭىزدە بارىدۇ، — ئۇ يەنە سۆزلەشكە كىرىشتى، — 2003 - يىلى 10 - ئايدا شاڭخەيگە باردىم. بۇ جەريانداا بىر تەرەپتىن، ئۇ يەردىكى ياپونلۇق، ئامېرىكىلىق ۋە فرانسىيىلىكلەردىن ئۇسسۇل ئۆگەنسەم، يەنە بىر تەرەپتىن، مۇزىكىنى كومپيۇتېردا بىر تەرەپ قىلىدىغان سىستېمىنى ئىگىلىدىم. بۇنىڭدىن كېيىن، ستۇدىيىمىزدىكى ئەزالارنى يىلدا بىردىن - ئىككىگىچە ئىچكىرى ئۆلكىلەرگە ئەۋەتىپ، ئۇلارنىڭ سەۋىيىسىنى تېخىمۇ ئۆستۈرمەكچى. يەنە شۇ تونۇش، ئانا مەكتەپ ھىدى تەپچىپ تۇرىدىغان كونا سەھنە، مەن فۇرقەتنىڭ سەھنىگە چىقىشىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتۈپ ئولتۇردۇم. ئاخىر تاماشىبىنلارنىڭ يۇرىكىنى يەنە بىر قېتىم لەرزىگە سالىدىغان ھاياجانلىق مىنۇتلار يېتىپ كەلدى. ئۇلار سەھنىگە چىقىشتىن ئاۋۋال قوللىرىنى بىر - بىرىنىڭ ئۈستىگە قويۇشۇپ، باشلىرىنى بىر يەرگە ئەكېلىشىپ، يۇمىلاق چەمبەر ھاسىل قىلىشتى ۋە تولىمۇ قىسقا ۋە زور ئىشەنچ بىلەن: «DSP» دەپ توۋلىدى - دە، سەھنىگە مېڭىشتى. مەن ئىلگىرى فۇرقەتتىن، ئۇلارنىڭ ئانا مەكتىپى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا سەنئەت كېچىلىك ئۆتكۈزۈلىدىغانلىقىنى ئاڭلىسام، ھەپتىلەپ تەييارلىق قىلىپ، ئەڭ يېڭى، ئەڭ ئېسىل نومۇرلىرىنى ئۆز ساۋاقداشلىرىغا تەقدىم قىلىدىغانلىقىنى، چۈنكى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ياڭىرغان چاۋاك ئاۋازى ئۇلارغا باشقا ھەرقانداق ئېسىل سەھنىلەردىكىدىن بەكرەك ياڭراق ئاڭلىنىدىغانلىقىنى ئاڭلىغانىدىم. شۇڭا ئېسىل نومۇرنى كۆرۈشكە كېچىكىپ قالماي دەپ ئارقا سەھنىدىن پەسكە يۈگۈردۈم. تاماشىبىنلارنىڭ قولاقنى يارغۇدەك ئالقىش سادالىرى كۈلۈبنى لەرزىگە سالماقتا ئىدى.

# خىيالىي تۇيغۇلار

(نەسر)

## گۈلخان تۇردى

**فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت**

چۈش قاراڭغۇلۇقىدا تېنەپ - تەمتىرەپ يۈرمەكتە-مەن. كۆز ئالدىمدا خىرە تۇمان پەردىسى يېيىلىپ ياتماقتا. قەدەملىرىم ھالسىرىماقتا، نەپەس ئېلىشىم تېزلەشمەكتە... گىرىمسەن بوشلۇقتا لەيلەپ يۈرگەن تۇمان ئاستا - ئاستا قويۇقلىشىپ، كۆزۈمگە چەكسىز قاراڭغۇلۇق تېقىلدى ... تۇيۇقسىز بىر يۇلتۇز پاللىدە يورۇپ، ئاستا - ئاستا خىرەلەشـتى. شۇندا خىيال پەردىسىگە ئورالغان بىر مىسكىن چىراي كۆرۈندى. ئۇنىڭ كۆزلىرى تولىمۇ ئويچان ۋە تىنىق ئىدى. تىنىق كۆزلەر چوڭقۇرلۇقىدىن قانداقتۇر مەنىلەر، سىرلار تۆ-كۈلۈپ تۇراتتى. ئۇ كۈلۈمسىرىگەندەك قىلدى، ياق! ياق! ئۇ يىغلاۋاتاتتى. ئۇنىڭ يىغىسى شۇنچە ئېچىنىشلىق، شۇنچە پىغاڭ-لىق، شۇنچە ھەسرەتلىك ئىدى ...

تەگسىز چوڭقۇرلۇقلارغا كۆمۈلگەن زەئىپ ئۇمىد ئۇنسىز نالە قىلماقتا ...

سەزگۈلىرىم چاڭقىماقتا، تەشنالىقىم ئېشىپ بارماقتا ئـ-دى. سەزگۈمدىكى چۇقانلار ئەسەبىيلەشمەكتە، كونترول قىل-غۇسىز دەرىجىدە ئۆزلۈكىنى يوقاتماقتا ئىدى ... بىردىنلا پۈتۈن كائىناتنى زىلزىلىگە سالغۇدەك غايەت زور سىغنالدىن ھەممە چۆچۈدى، ئەپسۇس، شۇئان كۆزلەر يۇمۇلۇپ، قۇلاقلار يوپۇ-رۇلدى...

ئۆچۈش ئالدىدا تۇرغان خىرە نۇر، ئۇپۇق باغرىدا غەمكىن بويۇن قىسماقتا ...

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

# ھەم ئازابلىق، ھەم خۇشاللىق تۇيغۇلار

(چاتما نەسر)

## ھەمدۇللا ھۆردىللا

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

### 1

قېنى سەن، خۇشاللىق سەھنىسىگە ئازاب تاجىنى كىيىپ چىقىۋالغان خۇشاللىق نوچىسى؟ ھايات مۇساپىمدە ماڭا ھەمراھ بولۇۋاتقان ئەڭ ئاخىرقى تىنىسىقچە بولغان خۇشاللىقنىمۇ ئەكېتىۋاتقان ئازابلىق دەقىقىلەردە، خۇددى يۇرىكىمنى تىرىك سۇغۇرۇۋالغان قانخور جاللاتلاردەك قەبىھلىك بىلەن ئېلىپ قاچتىڭ. ئەي ئىنسان! قېنى بىز تەلپۈنگەن، يۇرەكلەرنى چاڭقىتقان مېھىر ـ شەپقەت، چىن ئەقىدە، ئىنسانىيلىك جەننەتتەك كۆڭلى! ؟

قۇياش ئىللىق نۇرىنى سېخىيلىق بىلەن چېچىپ تۇرسىمۇ زېمىن تېنىگە،نېمە ئۈچۈندۇر ئىزغىرىن شامال يۈزۈمگە نەشتەر-دەك ئۇرۇلغاندەك بىلىنمەكتە ...

زامان تەرەققىياتىنىڭ بىھوشلۇقلىرى سەۋەبلىك قاغىلارمۇ بۇلبۇلدەك يېقىملىق سايرايدىغان بولۇۋالدى، بەلكى بۇ تۇيغۇمدۇ؟! ياكى ئادەملەر ئۆزلىرى سەزمەي يىتتۇرۇپ قويغان مۇقەددەس روھىيەت پەرىشتىسىمدۇ؟

بەزى ناكەسلەر ئەڭ ئاخىرقى تەبىئىتىگە قاپلىۋالغان

ئارزۇ - ھەۋەسلىرىگە يېتىش ئۈچۈن ئۆلۈمدەك مۇز تەلەت كېچىلەردە، قەبىھەشكەن پىنھانلاردا ھايۋانىيلىقنىڭ ئەڭ ئا-خىرقى ھېس - تۇيغۇلىرىنى ئۆز ۋۇجۇدىدىن قېزىپ چىقىشىپ ئىنسان تەبىئىتى دېگەن زامانىۋى ئاتالغۇ بىلەن ھاياتلىق ئالىمى-گە يېڭى تۈس قېتىشقا ئۇرۇنماقتا.

ئاھ، زېمىنىدەك ئېغىر غېرىبلىق، ئادەمدەك مۇرەككەپ ھاياتلىق ئالىمى، سەن مېنى يېڭى ھاياتلىق يولىغا باشلايسەن، چۈش بۇزۇلغان تاڭ ئاتماس كېچىلەردە مەنمۇ ئانا زېمىن بىلەن بىللە قاباھەت چۈشلىرىنى خۇددى ئوخشۇمىدىكىدەك چۈشەنمەكتە-مەن.

ئەنە ئارمانلىرىمنى ئەگەشتۇرۇپ تېزلىشۋاتقان قاينام ھا-يات رېتىمى ماڭا تەكلىماكاندەك ئېغىر غېرىبلىق، ئالۋاستى شەھىرىدەك قۇۋلۇق، جەننەتتەك خۇشاللىققا يانداش ئاچچىق ئازابمۇ ھەدىيە قىلماقتا.

مەۋجۇدىيەت ئالىمىدە نەچچە ئۆلۈپ، نەچچە تىرىلىۋاتقان، يا ئۆلۈشكە، يا تىرىلىشكە ئىنتىلىۋاتقانلارنى خىيالىمىنىڭ رو-شەن ئەينىكىدە تۇرۇپ كۆرمەكتىمەن. خۇددى ئۆلۈش بىلەن تىرىلىشتىن ئىبارەت بۇ ئىككى بوشلۇق ئەزەلدىن ئالمىشىپ قالغاندەك.

بەزى تەنلەر ئاللىبۇرۇن ئۆزى بىلمەي - بىلمەي ئۆلگەن، ئۆلۈۋاتقان بولسىمۇ، جان ئالغۇچى ئالىدىغان ئامانىتىنى ئۇ-لمىشقا سۈكۈت قىلىپ تۇرۇۋاتقانلىقتىن ئۆلۈم قايغۇسى ياكى خۇشاللىقىنى زەئىپلىك، چۈشكۈنلۈك، ھۇرۇنلۇق بىلەن ھەس-رەت - نادامەت تۇمانلىرى ئارىسىدىن تارتىپ چىقىرالماي پالاق-لاپ يۇرۇشمەكتە، مەنچۇ؟

ھايات قۇياش نۇرىدەك جەلپكار، تولۇن ئايدەك سېھىر-لىك، يۇلتۇزلارنىڭ جىمىرلىشىدەك ئۈمىدلىك كېلىدۇ. كىم-لەردۇر ئۆلۈم بوسۇغىسىغا كېلىپ قالغاندىلا ئۆلۈم ۋەھىمىسىنى

www.uyghurkitap.com

سەزىپ، بۇ دۇنيادا ئۆگەنگەن قويمىچىلىق ھۈنىرىنى ئىشقا سېلىپ ئەزرائىل بىلەن سودىلاشماقچى بولىدۇ، ئۇلار ئاللىبۇ-رۇن كېچىككەن. ھاياتلىق بىلەن ئۆلۈم ئوتتۇرىسىدا ھېچكىم سۇلھى - سالاچىلىق قىلالمايدۇ. بۇ ھېچكىم ئىنكار قىلالمايدى-غان مەڭگۈلۈك قانۇنىيەت، ئەنە شۇ بىر ئوچۇم كىشىلەرنىڭ بۇ دۇنيادا قانداق ياشاپ، ئۆلۈم بوسۇغىسىدا ئۆزى ئۆچۈن ئاقلىغۇچىلىق قىلماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى سەزگۈلەر پىنھانلىرىغا تاشلاش بىھۇدە ئاۋارىچىلىك.

ئۆلۈم ئەلچىسى شەمشىرىنى بېلەپ روھنى تەن قەپىسىدىن ئېلىپ چىقىشقا تەرەددۇت قىلىۋاتقان دەقىقىلەردە ئۇلار ئۆلۈم، دوزاخ ئاتالغۇلىرىدىن قورقۇپ قۇياش كۆيدۈرگەن تاشلاردەك قاپقارا تەلەت بولۇپ كېتىدۇ ياكى ئۆلۈم، دوزاخقا غەزەپ - نەپرەت بىلەن تىكىلمەكچى بولۇشىدۇ، خۇددى قاسساپنىڭ ئالدى-دىكى ئۆچكىدەك ئەنسىزلىك بىلەن تېپىرلايدۇ. ئۆلۈم ئالدىدا مەيلى شاھ بولسۇن ياكى گاداي بولسۇن ھېچكىم ساختىپەزلىك، ئالدامچىلىق، ياۋۇزلۇق، تەخسىكەشلىك، قۇۋلۇق قىلالالماي-دۇ. ئۆلۈم ئۆزىگە ئۆزى ئەڭ ئادىل ئادۇوكات، سان - ساناقسىز بايلىقلار ئۇلارنىڭ قان يېشى سۈپىتىدە ئۇلارنىڭ ئۆلۈم بوسۇغى-سىدىن قايتىپ كېلىشىگە يارەم قىلالمايدۇ. شۇڭا، ئۇلار ئۆ-لۈمدىن قورقۇشۇپ بۇ دۇنيادىن ھەسرەت بىلەن كېتىپ قېلىشى-دۇ. ئەجەبا بۇ ئادالەتسىزلىكمۇ؟

بۇ ناكەسلەر يا باشقىلارنى ئالدايدۇ، يا ئۆز ھېسسىيات - سەزگۈلىرىنى ئالدايدۇ. بۇلار ياخشىلىق ئىچىگە زەھەرلىك ئۇ-رۇقلارنى چېچىپ، مەقسىتىگە يەتكەندە قاقاقلىشىپ كۈلۈشىدۇ.

## 2

خۇشاللىقىم سېنى بۇ دۇنيادىكى ئەڭ مۇقەددەس ئەقىدەم سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقارماقچىمەن. سېنى سېغىنغاندا كۆز

ياشلىرىم توپانغا ئايلىنىدۇ. ئۇ غايەت زور كەلكۈنگە ئايلىنىپ، بارلىق ئازابلارنى غەرق قىلىپ سېنى نوھ كېمىسىگە چىقارماقچى بولىدۇ، نوھ كېمىسىگە چىققىنى خۇشاللىق ھەمراھلىرى ئازاب-ئىلىك دۇشمەنلىرى. لېكىن، خۇشاللىق ئىچىدىن ئازاب كۆچەت-لىرىنىڭ بىخ سۈرۈشى نېمىدىن؟!

سېنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرگىنىمدە 18 مىڭ ئالەمدىكى بارلىق ئىنزگۈلۈكلەر ئەتراپىمغا جەم بولغاندەك ھېس قىلىمەن. سەن مەندىن يىراقلىغاندا ئالەم قاراڭغۇلۇقلىرى ماڭا زىندان ياساۋاتقاندەك، ئازاب پەرىشتىلىرى گۆر كولاۋاتقاندەك بولۇپ كېتىمەن. ئەجەبا بۇ خۇشاللىق ھىجرانلىرىمۇ؟ خۇشاللىقىم ساڭا ئاشىقى بىقارارمەن، ئازاب بىلەن ماڭا جازا يۈرۈش قىلماق-چى بولغانلىقىڭنى جاھانىنامە ئەينىكىدە كۆرۈپ تۇرۇپتىمەن. ئېيت! سەن زادى روھىمنى جازالماقچىمۇ ياكى جىسمىمنى؟ نېمىشقا ئۇلۇغ دوستلۇقنى ئازاب دۇشمەنلىرىگە سوۋغا قىلىۋېتە-سەن؟ ئەجەبا مەن سەندىن شۇنى كۈتكەنمىدىم؟ قېنى ئۇلۇغ - ئۇلۇغ ئارزۇلار؟ ئەجەبا ئۇنى ئۆز قولىمىز بىلەن گۆرگە دەپنە قىلىۋېتەمدۇق؟ ئويلان خۇشاللىقىم ئۇلۇشكە رازى بولارمەنكى، ھەرگىز دۇشمىنىڭ بولمايمەن، نېمىشقا سېنىڭ دوستۇڭ بولالا-لمايمەن؟ نېمىنىڭ دۇشمەنلىكى ئۇ بىر ھەقىقەت! سەن مۇشۇ ھەقىقەتنىمۇ ئىنكار قىلماقچىمۇ؟ سېنىڭ سەزگۈلىرىڭ بۇنى سېزىشى كېرەك.

- ئاھ، مېنىڭ مەڭگۈلۈك خۇشاللىقىم، مېنى قاتتىق جازالاشنى خوپ كۆرۈپسەن. لېكىن، سەن مېنى قىلچىمۇ ئايا-ماپ قويمىدىڭ. ئۆزۈڭنى مېنىڭ ئورنۇمغا ئازراقمۇ قويۇپ باقمە-دىڭ. ماڭا پۇرسەت بەرمىدىڭ، مەنمۇ پەيغەمبەر ئەمەس، بەلكى ئادەم بولغانلىقىم ئۈچۈن خاتالىقلارنى ئۆتكۈزۈشتىن مۇستەسنا بولالمىدىم، سەن شۇ سەۋەبلىك مېنى بىر ئۆمۈر جازالاشنى لايىق تاپقانسەنمۇ؟ خۇشاللىقلىرىمنى ئازاب لەشكەرلىرى تارمار

قىلماقتا. تەن زادىلا ئۆزى ھېس قىلىپ يەتمىگەن بىر خىل زور جاسارەت بىلەن ئازابلارغا بەرداشلىق بېرىپ تۇرماقتا.
يېراقتىن ئىنتايىن يېقىمسىز بىر سىمفونىيە ياڭرىماقتا. ئاسمان ئۆزىنىڭ سۈزۈكلۈكى بىلەن خۇنۇك تۇمانلارنى سۈرگۈن قىلىپ، خىيالىمدا ئىنسانىنىڭ دەرد ـ ھەسرەتلىرىدەك مۇڭلۇق بىر سىمفونىيىنى ياڭراتماقتا. بۇلار ئۇنتۇلغان نەي ئاۋازىمۇ؟ ياكى ئازابلانغان كەچمىشمۇ؟
خۇشاللىقىم ساڭا يارانقان ئىگەمدىن چەكسىز بەختنىڭ يار بولۇشىنى تىلەيمەن. ۋۇجۇدۇڭ قەلبىڭنىڭ مەڭگۈ پاك تۇرۇشىنى ئۈمىد قىلىمەن. بەلكىم سەن بارلىق يۈكسەكلىكلەرنى ئۆز ۋۇجۇدۇڭدا مۇجەسسەملەشتۈرگەنسەن، بۇ ھەرگىزمۇ خاتا سەزگۈ بولماس. مەن پەقەت ھاياتىمغا مۇشۇنداق بىر خۇشاللىقنىڭ شولىسىنىڭ سىڭىپ كىرگەنلىكىدىن چەكسىز ئىپتىخارلىنىش تۇيغۇسىدا بولۇشقا مۇناسىپتۇرمەن. ئۇ مەن ئۈچۈن خۇددى ئۆز ھاياتىمدەك قىممەتلىك بولغۇسى. ئەسلا پۇشايمان قاچىسىنى ئازاب ياشلىرى بىلەن تولدۇرۇشنى راۋا كۆرمەسمەن. روھ ئاللىبۇرۇن يۈكسەكلىكنى يېراق ـ يېراقتىن ئۈمىد نەزىرىدە كۆرۈپ يەتكەن، خۇش قال مېنىڭ تۇتىيادەك ئەزىز بولغان خۇشاللىقىم. سەن مەڭگۈ مېنىڭ ھايات مۇساپەمدە ئەبەدىيلىك نۇرىنى چاچقۇچىدۇرسەن. بۇ دۇنيادا ئازاب دېگەن سامانىدەك تولا، بېراق ئازابلىنىشقا تېگىشلىك ئازاب زادى قانچىلىك؟ ئازاب تۇيغۇسىغا ئىگە بولمىغان ئادەم بولسا بۇ ئادەمنىڭ بۇ دۇنياغا كەلگەنلىك ئىسپاتىنامىسى يېتكەن دەپ ھۆكۈم قىلساق خاتالاشمايمىز. مەن خۇشاللىق ئامانىتىنى ئۆز ۋۇجۇدۇمدا ساقلاپ كېلىۋاتقان، لېكىن، خۇشاللىقنىڭ دۇشمەنلىرى، ھېسسىياتنىڭ ئىزگۈلۈكىدىن پايدىلىنىپ ئۇنى مەندىن تارتىۋالدى، دۇنيادا بۇنىڭدىن ئارتۇق ئازاب بار دېسە ئىشەنمەسلىكىڭ مۇمكىن.

## 3

هایات بىر جەڭگاھ، بۇ جەڭگاھتا مەرد بىلەن نامەرد، باتۇر بىلەن قورقۇنچاق، ياخشىلىق بىلەن يامانلىق، يۈكسەكلىك بىلەن پەسلىك، گۈزەللىك بىلەن رەزىللىك بىرلىكتە جەڭ قىلىدۇ، مەلۇم بىر گۇرۇھ ئادەم سېنى ئۆزىنىڭ هايات قايىنىمىغا باشلاپ كىرەلمىسە، خۇشاللىقىڭنى كۆرەلمەي قالسا، ساڭا ئۆز ئىللەتلىرىنى يۇقتۇرۇپ ساڭا تەسىر كۆرسىتەلمىسە، ساڭا باشقىچە غەرەزدە بولىدىكەن. ئۆزۈمگە خاس ئادەمىيلىك سەزگۈسىگە ئىگە بولغاچقا هەر ۋاقىت قارشىلىققا دۇچ كېلەتتىم، چۈنكى مەن جاهىللارچە قارشىلىق روهى بىلەن ئۆز خاسلىقىمنى ساقلاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولۇشقا تىرىشاتتىم.

قارشىلىق روهىم هەر دائىم ئادەمدەك ياشاشنى، خەلقنىڭ كۈلكىسىنى كۈلۈپ، يىغىسىنى بىللە يىغلاپ، هاياتلىق ئۈچۈن يېڭى يول ئېچىشقا دەۋەت قىلاتتى، ئۇ هەر دائىم مېنى سوتلاپ، ئۆلگەن سەزگۈلىرىمنى ئويغىتىشقا تىرىشاتتى.

ئىككى - تۆت سەر ئىچىۋېلىپ هايۋانىي تەبىئىتىنى ئاشكارىلايدىغان، چالا مەست بولۇپ كۆرەڭلەيدىغان نوچىلار يىغىلىشىپ، هاياسىزلىقلىرىنى بازارغا سېلىپ، ئەخلاق، ئېتىقاد جۇملىسىدىن ئېغىز ئېچىشقا نومۇس قىلىدىغان پىنهان سورۇنلارىدىن خالىي بولۇش — مەن ئۇچۈن ئادەمىيلىك بۇرچى ئىدى، بۇ تۇيغۇ توغرىمۇ؟ مەن ئۇلار ئۇچۈن بىنورمال، ئۇلار مەن ئۇچۈن بىنورمال ... روهىيەت ئارىلىقىمىز ئىككى قۇتۇپنىڭ ئارىلىقىدەك يىراق.

ئادەمنىڭ هايات مۇساپىسى ئاجايىپ زور بوران - چاپقۇنلارغا يولۇقىدۇ، بۇنداق بوران - چاپقۇنغا ئۇچرىمىغان ئىنسان هاياتىنىڭ مەنىسى زادى نېمىدىن دېرەك بېرىدۇ؟ هايات مۇساپىسىدە هەرگىز داغدام يول مەۋجۇت ئەمەس.

ئۇ جاپا - مۇشەققەتلەرنى يېگىش، كۆرەش قىلىش ئارقىلىق غايىنى ئەملگە ئاشۇرۇش جەريانى.

شاۋقۇن - سۇرەنسىز ئۆتكەن هاياتنىڭ نېمە لەززىتى بول-سۇن؟! سەن ئاناڭنىڭ قورسىقىدىن بۇ دۇنياغا يىغلىغان پېتى كۆز ئاچقانمىدىڭ؟ سەن زادى نېمىگە يىغلىغان؟ نېمە سېنى يىغلاتقان بولغىيتتى؟ هايات مۇشەققەتتىدىن قورقۇپ يىغلىغانمى-دىڭ؟ قورقما ئىنسان هاياتىنىڭ ئىسسىق - سوغۇقلىرىنى خۇ-شاللىق بىلەن قوبۇل قىلغىن، ئۇ سېنىڭ مۇكەممەللىشىشىڭ ئۈچۈن بېرىلگەن ئەڭ ئالىي سوۋغا.

سەن دۇنياغا كەلگەندىن باشلاپ هاياتنىڭ پۈرۈقلاپ قاينا-ۋاتقان سىرلىق داشقازىنىدا پىششىپ تاۋلىنىسەن، بۇ يەردە بەزىلەر كۆيۈپ توگىشىدۇ، بەزىلەر ماسلىشىۋېلىپ يېگىچە بىر ياشاش يولىنى تاللىۋالىدۇ. بەزىلەر تاۋلىنىپ يىراقتىكى ئۈپۈق سىزىقىدىن ئۆز مەنزىلىنى كۆرمەكچى بولۇشىدۇ. مەنمۇ ئادە-مىيلىك، ئىنسانلىق ئىسپاتىمنى ئىزدەپ يۈرۈۋاتقان مۇشكۈللەر ئىچىدە ئۆزۈپ يۈرگۈچى ئىنسان بولۇش سۈپىتىم بىلەن بۇ هاياتنىڭ قازىنىغا كىرگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ بىر سەنئەت هەم رەڭمۇرەڭ تۈس ئالغان هەر خىل تەشۋىشى، ئۇمىد - ئارزۇلارغا تويۇنغانلىقىنى چوڭقۇر هېس قىلماقتىمەن.

## 4

ئىنسان كۆز يۇمۇشتىن ئىلگىرى ئۆزىدىن ئۆزى هېساب ئېلىپ بېقىش كېرەك. ئۆز روهىيىتى بىلەن ئۆزىنى سوتلاپ بېقىپ، ئۆزىگە ئادىل باها بېرىپ، قەلبىنىڭ قىغاس - چۇقانلى-رىنى تىڭشاپ بېقىپ، ئۆزىگە قانچىلىك ياشاپتىمەن، هاياتى-نىڭ كۆپ قىسمىنى نېمە مۇددىئا بىلەن ئۆتكۈزۈپتىمەن دېگەن ئەقەللىي سوئالىنى قويۇپ باقسۇن.

ئىنسان ئادەم ئېتىقاد، مىللەتكە تەۋە شەخس بولۇش سۈپىتى

بىلەن شۇلار ئالدىدىكى ئىشەنچ، مەسئۇلىيىتى، ساداقىتى، بۇرچ ۋە ۋاپاسى قانداق بولىدۇ؟

جەمئىيەت نۇقتىسىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، بىر ئائىلىگە بولغان ۋىجدانەن مەسئۇلىيەت ۋە مەجبۇرىيىتى قانداق بولىدۇ؟

«كۆتۈمدە ئىشتان يوق ئېتىم مارجان بۇۋى»، «ئۆزۈمنى چاغلىماي شىلتىكى ئېتىپتىمەن، پالاسقا يۆگىلىپ ھەپتە يېتىپ-تىمەن» دەپ، تۆت سەر ئىچىۋېلىپ ئاكاك قارىغاي دۇنيادا بىر دەپ ۋالاقشىپ ھايۋانلار بىلەن نەسەپ تالىشامسەن؟!

كاللاك قىزىپ «غۇر ۋۇر»، «ۋىجدان»، «مىللەت» دېگەن نازۇك ھەم تۇتىيادەك پاك ئىبارىلەرنى سېپىق ئېغىزلىك بىلەن بۇلغاپ، پەسلىك بىلەن ئۇلار توغرىسىدا گەپ ساتامسەن؟!

ئاتا ـ ئانا بىلەن پەرزەنت ئوتتۇرىسىدىكى پەردىشەپ، شەر-مى ھايا زادى قانداق بولۇشى كېرەك؟ بىز ھايانى، ئەخلاق-پەزىلەتنى تاشلىۋەتتۇقمۇ ياكى ئۇلار بۇنى تاشلىۋەتتىمۇ؟ ئاتا-ئانىلار «ئالا ئىنەكنىك بالىسى چالا قۇيرۇق» دېگەن ھېكمەتنى، پەرزەنتلەر بۇ ئالەمنىك ئۆتنە ئالەم ئىكەنلىكىدىن ئىبارەت ھە-قىقەتنى سوغۇق قانلىق بىلەن پېشانىسىنى ئوبدان سىلىۋېتىپ تۇرۇپ ئويلىنىپ بېقىشى كېرەك. ئائىلە — مىللەتنىك ئۇل تېشى، ئائىلىنىك ئىستىقبالى ئەك ئاخىردا مىللەتنىك ئىستىق-بالىغا بېرىپ تاقىلىدىغان زور مەسىلە. شۇڭا، «بولىدىغان زىرائەت كۆكىدىن مەلۇم» دەپ ئىشنى ئائىلىنى تۈزەشتىن باش-لاش كېرەك. ئائىلىنىك بەخت ـ سائادىتى، گۈللەپ روناق تېپىشى ئۇچۇن ھەربىر ئائىلە ئەزاسى ئۆزىنىك قان ـ تەرى، مېھىر ـ مۇھەببىتى، بارلىقىنى بېغىشلىشى زۆرۈر. بىر ۋاقىتلارغا بارغاندا بەك كېچىككەنلىكىمىزنى، باسقان ئىز-لىرىمىزنىك كۆمۈلۈپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىپ پېشانىمىزگە شاپىلاق سالغان ۋاقتىمىزدا بەك كېچىكىپ كەتكەن بولىمىز، ئادەملەر ئەزەلدىن ئۆزى قىلىشتىن باش تارتىۋاتقان نۇرغۇنلىغان

ئىزگۈ ئىشلاردا ئۆزىنى رازى قىلالىغۇدەك كۆچلۈك باھانە - سەۋەب تېپىپ چىقىپ ئۆزلىرىنى ئالدىماقچى بولۇشىدۇ، بۇ زادى نېمىدىن دېرەك بېرىدۇ؟

## 5

ئاداققى دوستلۇق، مېھىر - مۇھەببەت، قايغۇ - خۇشاللىق زادى قانداق ھېسسىيات؟ بۇلار ئوتتۇرىسىدا مەڭگۈلۈك باغلىنىش مۇناسىۋىتى بارمۇ؟ سەن زادى كىمنىڭ سەنىمگە دەسسەپ، كىملەرنى زار - زار قاقشىتىپ، كىملەرنى كۈلدۈرۈۋاتىسەن؟ كىم ئۈچۈن، نېمىنى دەپ كىمنىڭ دۈمبىقىنى چالىسەن!

ئىنسان سەزگۈسى بۇ جىددىي ھايات رېتىمىدا ئۆز سەزگۈسىنى يوقىتىۋاتامدۇ؟ ياكى بۇ خىيالىي تۈيغۇمىدۇ؟

نېمە ئۈچۈن بىر نىشان، بىر مەقسەت ئۈچۈن بىرلىشىدىغان ھەقىقىي دوستنى تېپىش دېگىزدىن يېڭىنە ئىزدىگەندەك قىيىن، لېكىن ئېچىپ - چېكىش، بۇزۇپ - چېچىش سورۇنلىرىدا بىرلىشىدىغان ھەمتاۋاق دوستلار سامانىدەك تولا؟ ئەجەبا بۇ ئازغان تۈيغۇمىدۇ؟

ھاياتنىڭ ئەسلىي مەنىسى زادى قانداق بولۇشى كېرەك؟

ئازابلىنىش تۈيغۇسىغا ئىگە بولمىغان يۈرەكتىن ھەقىقەت بىخلىرى ئۇنۇپ چىقالامدۇ؟ نېمىشقا ئەتەڭنى ئەقىل نۇرى بىلەن كۆرمەيسەن، بۇگۈنۈڭ ئۈچۈن قايغۇرمايسەن، كەلگۈسۈڭ ئۈچۈن باش قاتۇرمايسەن؟

سەندە تۈغۇلۇپ ئۆسكەن ئانا يۈرتۇڭ ۋە ئاشۇ نامرات، ئاق كۆڭۈل خەلقىڭگە ھەقىقىي مېھىر - مۇھەببەت بولمىسا سەن ھەرگىز ئازابتىن ھۇزۇرلىنالمايسەن، ھايات بىر مۇزىكا ئەسۋابى، سەن ئۇنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ چېلىشىڭ كېرەك.

## 6

تالاي سوئاللار هەر دائىم مېنى ئالغا ئۇندەيدۇ. ئادەمنىڭ ئىلكىدە تىنىق كوچىسىغا باشلاپ كىرىدۇ، يۇرىكىمگە ئارمان شەربەتلىرىنى سىرغىتىپ تۇرىدۇ.

كىچىككىنە يۇرىكىمنىڭ مۇشۇنچىلىك سەزگۈگە ئىگە بولغانلىقىدىن خۇشاللىق ھېس قىلماقتىمەن. يارانقان ئىگەمنىڭ ماڭا سېزىندىغان يۇرەك ئاتا قىلىپ ھاياتلىق مەنزىلىمگە ئۇمىد نۇرلىرىنى بەلگە قىلىپ بەرگەنلىكىدىن زوقلىنىمەن.

ئاھ، ئالمىدەك يۇرىكىم ئىچىدىكى ئالەمچە غەزەپ، ھېسسىياس ئىستەك، تىنجىماس تىترەك، كىچىككىنە جىسمىم، ئۈستۈگە پۈكلەنگىنى بىر قوۋمنىڭ يۈكسەك ئارمانى، قەلبىم گويا پارتلاش ئالدىدا تۇرغان يانار تاغ، ئۇ گويا ماگمىدەك دەۋرەپ تۇرىدۇ. قەلبىم مۇشۇنىڭ جازاسى ئۈچۈن تەن قەپىسىگە قامالغان، ئۇ پارتلىسا جىسمىم تۈگىشىدۇ.

ئۇ گويا قەپەس ئىچىگە بەند قىلىنغان ئەركىن پەرۋاز ئىگىسى، يۈگەنسىز تۇلپار كۆز يەتمەس مەنزىلگە، ئۈپۈق سىزىقىغا قاراپ توختاۋسىز چاپماقتا. تۇياق تىۋىشى ئۈپۈققا سىڭمەكتە.

سەپىرىم ئاجايىپ مۇشكۈل ۋە جاپالىق، سەپىرىمدە يېگانىلىك ئاراللىرىدا سەرسان ـ سەرگەردان بولۇپ يۈرگىنىمدە بۇ قىسمەتنى پېشانەڭگە كىم پۈككەن دەپ سورىما، مەن ئۇچۇن قايغۇرۇپ ئاھ ئۇرما! سېنىڭ يارەملىرىڭنى كۆتۈپ باقمىغان، ئاھىڭ ئۇستىدىن مەردانىلەرچە دەسسەپ ئۆتۈپ سەپىرىمنى داۋاملاشتۇرارمەن.

مېنى دەھشەت بىلەن قىينىماقچى بولدۇڭ، ئاشۇ كىچىككىنە خۇشاللىق ماڭا پانىيدا يېڭى ئۇمىد بېغىشلاپ، ئازابقا تولغان قەلب قەسىرىمگە ئۆمۈر مەنزىلىمگە ھاياتلىق مەشئىلىنى ياقاتتى، ئاشۇ خۇشاللىقىمسىز ھاياتىمنىڭ ھەقىقىي مەنىسى تېگى ـ تەكتىدىن ئېيتقاندا خۇنۈك تۇمانلار ئارىسىدىكى مەنزىلىڭ قاتلىمىغا سىڭىپ كەتكەندەك بولاتتى.

مېنىڭ پۈتكۈل ھايات سەپىرىم يەلكىم مەن ئۇچۇن مەۋ-
ھۇملۇق تونىنى يېپىنچاقلىۋالغان ئازاب بىلەن خۇشاللىق پاسـ-
لىدا تۇرۇۋالغان پەرىزات بىلەن چەمبەرچاس باغلانغان بولۇشى
مۇمكىن، ئۇ بىر ئۇلۇغ ئارزۇ، خورلانغان ئەقىدە، ئۇ بىر
يۇكسەكلىك، ئۇ ئەركىنلىكنىڭ سىمۋولى، بىر قوزغىنىڭ بەختى
ئۇچۇن يۇرىكىنى مەشئەل قىلغان دانكو، ئىنسانىيەتكە ئوت
ئوغرىلاپ بەرگەن پىرومىتس، ئۇ قەلب قەسىرىنىڭ مەڭگۈلۈك
ئەزىز مېھمىنى، مەن ئۇچۇن تۇتىيا. خرۇستالتەك سۈزۈك،
قىنقىنوستەك ساداقەت ئىگىسى.
ئاھ! دېگىزدەك چوڭقۇر، تاغلاردەك يۇكسەك، سۇلاردەك
شاۋقۇنلۇق ئازاب، ئۆز دولقۇنلىرىڭغا خۇشاللىق كېمەمنى رە-
ھىمسىزلەرچە يۇتقۇزۇۋېتىشكە ئۇرۇندۇڭ، ئۇنى مەندىن، مەن
ئويلاپ يەتمىگەن دەرىجىدە يىراقلاشتۇرۇۋەتتىڭ. ئۇ مېنى بىر
ئۇمۇر قىينىغۇسى، ۋىجدان، ھىجران ئازابى تارتقۇزغۇسى، ئۇ
مېنىڭ ئەقىل قورغانلىرىنى ھېسسىيات لەشكەرلىرى بىلەن خا-
ئىۋىران قىلغانلىقىمنىڭ ئەڭ خالىس جازاسىمۇ؟ مەن مۇشۇنىڭ
ئۇچۇن بىر ئۇمۇر جازالىنىشىم زۆرۈرمىدى؟ ماڭا ئىزگۈلۈك
بىلەن قىلىنغان چىن دوستانە ياردىمى پۈرسەت يوقمىدۇ؟ لېكىن
مەن خۇشاللىقىم ئۇچۇن، ئۇلۇغ ئارزۇلىرىم ئۇچۇن ئازاب لەشـ-
كەرلىرى ئۇستىدىن غالىب كېلىشىم، يېپىيېڭى بىر ھاياتلىق
يولى تېپىشىم كېرەك، بۇ بىر ئۇلۇغ روھ.
ئادەمدە ئاۋۋال قەلب ئۆلەمدۇ ياكى تەنمۇ؟ ئۆلگەن قەلبنى
ساقلاپ قالغان تەن بولغانىنىڭ نېمە ئەھمىيىتى بولسۇن، بۇ بىر
بىبەدەل پاجىئە، ئۆلگەن قەلبنى ھېچقانداق شىپا دورىلار ئارقـ-
لىق ساقايتىش مۇمكىن ئەمەس. تەن ئۆلۈمى بىلەن قەلب
ئۆلىمىنىڭ قانداق مۇناسىۋىتى بار؟ نېمە ئۇچۇن ئادەملەر
بىر - بىرىنى چوشىنىشكە شۇنچە تەشنا بولۇشىدىيۇ، لېكىن
ھەقىقىي ئىنسان ماھىيىتى، ئېھتىياجى، ئارمانلار يۈكلەنگەن
قەلب تۇنۇشىنى سېزىلمەي بۇ دۇنيادىن شەپىسىزلا كېتىپ قېلىـ-

شىدۇ؟

ئارمانلار ئۇستىگە يۇكلەنگەن ئازاب زادى نېمىدىن دېرەك بېرىدۇ؟ ماڭا خۇشاللىق ئورنىغا ئازاب ھەدىيە قىلغىنى زادى كىم؟ نېمە؟ ئۇ روھىيەت سەزگۈسى، ئىجادىيەت يۇلتۇزى، ئارمانلار تىلسىمى، مەن ئەزەلدىن باشقىلارنىڭ خۇشاللىق تەختىنى تارتىۋېلىشنى قەستەن قىلمىغان. لېكىن ...

ئەي ئىزگۈ نىيەت خۇشاللىقىم، ئوتتۇرغا غايەت زور ھالڭ پەيدا بولغاندا، ئۇمىد ئىلتىجاسى بىلەن ساڭا باققاندۇرمەن، ئەجەبا مېنى مەسخىرىگە تۇتۇپ ئاجىز ۋاپاسىزلار قاتارىغا قوشۇۋېتىشنى راۋا كۆردۈڭمۇ؟ بۇ ماڭا بولغان ئادىللىقمۇ؟ ئېيتقىن ئىزگۈ نىيەت خۇشاللىقىم، ساڭا نېمە يامانلىقنى راۋا كۆرگەندىمەن؟!

ئازاب تۇمانلىرىغا سىڭىپ كېتىۋاتقان خۇشاللىقىم تۇمانلىرىنى يېرىپ ئۆتۈپ ئۇلۇغ مەنزىلگە ئىنتىل، ئۇ ھەم ئۇزۇن، ھەم پارلاق مەنزىل، مەنزىلىڭگە ھامان يېتىسەن ئۇ ھەرگىزمۇ ئايىغى چىقماس مىڭ بىر كېچە ھېكايىسى ئەمەس. ئۇ سېنى ئون بەش كۈنلۈك تولۇن ئايىنى زۇلمەت كېچىلەر زارىقىپ كۈتكەندەك كۈتمەكتە. ھەممىمىز شۇنداق. ئۇ بىر يۈكسەكلىك مەنزىلى. ئەنە كېچە ئاسمىنىدا تۇمانلارنى يېرىپ ئىنتايىن يىراقتىكى كەلگۈسىنى ئۇمىدنىڭ سۈبھىگە يانداش چولپان يۇلتۇزى جىمىرلاپ بىزنى يېڭى ھاياتقا ئۇندىمەكتە ...

ئۇ يېڭىلمەس ئەقىدە! سۈنماس روھ! تىمتاسلىق چۈقانى! ئازابنىڭ كۈلكە تېۋىشلىرى ئىزگۈلۈك، جاسارەت ئىچىدىن نەجاتلىق يولىنى ئىزدىمەكتە! ئۇ بىر مەڭگۈ تىنچىماس تېۋىش، ئۇ قەلب قورغانلىرىنى يانار تاغ پارتلىغاندەك پارتلىتىپ، ئەتراپقا ئۇمىد نۇرلىرىنى چاچماقتا! زېمىن ئېغىر سۈكۈت ئىچىدە خۇددى مۇمىياغا ئايلانماقچى بولغان تەندەك ئۇمىدلىك كۆزلىرىنى ئۆز مەۋجۇدىيەتلىرىگە ئالاقزادىلىك بىلەن تىكمەكتە ...

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

# ئەپچىل چارە

(ھېكايە)

رەيھانگۈل قاۋۇل

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى كاتىباتلىق سىنىپىدىن، ستۇدېنت

مۇراتنىڭ بۇگۈن خىزمەتكە پەقەتلا بارغۇسى يوق، ئۇنى بىر خىل بىئاراملىق چىرمىۋالغاندى. لېكىن، ئامال يوق، ئۇ خىزمەتكە چوقۇم بېرىشى، ھەتتا سەكراتتا يېتىپ ئۆلەرمەن بولۇپ قالسىمۇ، خىزمەتكە كېچىكمەي دەل ۋاقتىدا بېرىشى كېرەك ئىدى. چۈنكى، بۇگۈن ئىدارىگە يېڭى باشلىق كېلىدۇ. ئۇ بولسا شۇ كەلمەكچى بولغان يېڭى باشلىقنىڭ كاتىپى ـ دە.

شۇڭا مۇرات خالىمىسىمۇ، ئادەتتىكىدىن بىر سائەت بۇرۇن يولغا چىقتى. ئۇ ئېغىر قەدەملىرىنى تەستە يۆتكەپ، خۇددى بىرسى بوينىدىن سۆرەپ ماڭغاندەك سولاش كېتىپ باراتتى. ھەم پات ـ پات «ھەي» دەپ ئېغىر دەرد تارتقان كىشىدەك ئىچ-ئىچىدىن خورسىنىپ قوياتتى. كاللىسىدا بولسا خىزمەتكە چىقماقان قىسقىغىنا ۋاقىت مونتاژدەك ئۆتۈشكە باشلىدى. ئۇ خىزمەتكە چىققىلى ئون يىل بولۇپ قالدى. ئالىي مەكتەپنىڭ ئەدەبىيات كەسپىنى پۈتتۈرۈپ، ئوقۇتقۇچى بولۇشنى خالاپ كەتمەي يۇرگەن كۈنلەردە، ئۇنىڭ تۈيۇقسىز ئامىتى كېلىپ، ئۆز يۇرتىدا خېلى ئىناۋەتلى بار بىر ئىدارىدە ئىدارە باشلىقىنىڭ كاتىپى بولۇپ قالدى. ئۇ ئۆزىمۇ تىرىشچان، كەمتەر، ئاق كۆڭۈل يىگىت بولغاچقا، مەيلى باشلىق بىلەن بولسۇن

ياكى خىزمەتداشلىرى بىلەن بولسۇن تېزلا چىقىشىپ كەتتى. لېكىن، شۇ قىسقىغىنا خىزمەتكە چىققان ئون يىل جەريانىدا ئۇ نۇرغۇن ئىشلارنى كۆردى، نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئۆگىنىۋالـدى. قانداق ياشاشنى بىلىۋالدى. ئادەم گۆدەك چېغىدا بىغۇبار، پاك، سەمىمىي بولىدىغانلىقىنى، چوڭ بولغانسېرى، پىشىپ يېتىلگەنسېرى ئاچ كۆز، شەخسىيەتچى بولۇپ قالىدىغانلىقىنى هېس قىلدى. ئۇ خىزمەتكە چىققان دەسلەپكى مەزگىللەردە كـۆشلىك هاياتتىكى نۇرغۇن ئىشلار ئالىي مەكتەپتىكىگە تۇپتىن ئوخشىمايدىغانلىقىنى چوڭقۇر هېس قىلدى. بۇ ئىشلارغا دەسـلەپتە ئانچە كـۆنەلمىگـەن بولسـمۇ، لېكـىن ئاستا ـ ئاستا ئۇلارغىمۇ كۆنۈپ كەتتى.

ئۇ خىزمەت ئىشلەۋاتقان بۇ قىسقىغىنا ۋاقىتتا، ئىدارىگە كەينى ـ كەينىدىن ئۇچ باشلىق ئالماشتى. بۇ باشلىقلارنىڭ هەممىسىنىڭ مىجەز ـ خۇلقى ئۆزگىچە بولۇپ، هەممىسىنىڭ ئەملىگە، تۇشلۇق سۇر ـ هەيۋىسى بار ئىدى. لېكىن، ئۇ ئۆزىنىڭ ئىشچان هەم زېرەكلىكى بىلەن باشلىقلىرىنىڭ هاجـىتىدىن چىقىپ كەلدى. لېكىن، بۇ يېڭى باشلىق ...

«هەي!» ئۇ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ قويدى. ئۇ بۇ قېتىم قىيىن ئەهۋالدا قالغانىدى. بەلكىم خىزمىتىدىنمۇ ئايرىلىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن ئىدى.

مۇرات بۇنىڭغا هەرگىزمۇ چىداپ تۇرالمايتتى. قانداقلا بولمىسۇن بىر ئامال تېپىپ ئۆز ئورنىنى ساقلاپ قېلىشى كېـرەك ـ دە! ئەجەبا ئۇنىڭ شۇنچە يىل جاپا چېكىپ قىلغان خىزمەتلىرى بىر ئېغىز گەپ بىلەن يوق بولارمۇ؟

ئۇنىڭ دەسلەپكى باشلىقى 50 نەچچە ياشلاردىكى، خىزمەتتە ئەستايىدىل، مەسئۇلىيەتچان كىشى ئىدى. ئۇ يېزىقچىلىققا هېـرىسمەن كىشى ئىدى. يېغىندا سۆزلىنىدىغان نۇتۇقنى ۋاقتى بولسىلا ئۆزى يازاتتى. تېخى مۇراتنىڭ گېزىت ـ ژۇرناللاردا

ئانچه ـ مۇنچه بىر نەرسه ئېلان قىلدۇرىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ يازغانلىرىنى مۇراتقا تەڭلەپ: «ھە، قېنى يازغۇچى يازغىنىمنى كۆرۈپ باققىنا» دەپ ئۇنىڭغا چاقچاق قىلاتتى ۋە يازغانلىرىنى ئۇنىڭغا تۇزەتكۈزەتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇ دەسلەپ سەل ئوڭايسىزلىنىپ قالاتتى. لېكىن، بۇنىڭغىمۇ ئاستا ـ ئاستا كۆنۈپ كەتتى. ئۇ باشلىقنى ياقتۇراتتى. خىزمەتنى ئەستايىدىل، كۆڭۈل قويۇپ ئىشلەيتتى. باشلىقمۇ ئۇنى پات ـ پات ماختاپ قوياتتى.

لېكىن، ياخشى كۈنلەر ئۇزۇنغا بارمىدى. بىر كۈنى باشلىق ئىشخانىسىدا شۇنداق چېچىلىپ كەتتى. چۈنكى، يۇقىرىدىكى ئەمىلى يۇقىرىراق بىرسى ئۇنىڭغا يولسىز بىر بۇيرۇقنى چۈشۈرگەنىدى. باشلىق بۇنىڭ ئۈمۈمغا، ئىدارىگە نۇرغۇن زىيانلارنى كەلتۈرىدىغانلىقىنى بىلەتتى. شۇڭا ئۇ ئۇستەلگە ئۇرۇپ تۇرۇپ ئۆزىنىڭ پىكرىدە چىڭ تۇرىدىغانلىقىنى ئېيتتى. لېكىن، ئىش بۇنىڭلىق بىلەن توگىمىدى. ئارىدىن بىرەر ئاي ئۆتە ـ ئۆتمەي باشلىق باشقا بىر شارائىتى ناچار ئورۇنغا يۆتكىۋېتىلدى. مەرتىۋىسىمۇ تۆۋەنلىتىلدى.

مۇراتمۇ، باشقىلارمۇ باشلىققا ھېسداشلىق قىلدى. لېكىن ئۇلارنىڭ قولىدىن ھېچ ئىش كەلمەيدىغانلىقى، باشلىققا يارىدەم قىلالمايدىغانلىقى ھەممىگە ئايان ئىدى. كېيىن ئىدارىگە كۆپ ئۆتمەي، يەنە بىر باشلىق كەلدى. بۇ باشلىق شۇنداق باشلىق ئىدىكى، ئاۋۋالقى باشلىقنىڭ دەل ئەكسى، ئۇ خۇشامەتكۆيلۈقتا ئۇچىغا چىققان بولۇپ بەزىدە ھەتتا ئۆزىدىن يۇقىرى تۇرىدىغان باشقىلارنىڭ تېلېفونىنى ئالغاندا ئورنىدىن تۇرۇپ، شۆلگەيلىرىنى ئېقىتىپ شۇم ھېجىيىپ، خۇددى باشلىق ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىلا تۇرۇپ يولىيورۇق بېرىۋاتقاندەك، توختىماي «خوپ، خوپ» دەپ تۇراتتى. بۇنداق چاغلاردا مۇرات ئۇنىڭغا يىرگىنچ بىلەن قاراپ قوياتتى. قىسقىسى، ئۇ ئۆزىدىن يۇقىرى باشلىقلار ئالدىدا

قانچىكى كۆچۈكلەنسە قول ئاستىدىكىلەرگە شۇنچىكى زالىم ئىدى.

ئارىدىن ئۈچ يىل ئۆتكەندە، باشلىقنىڭمۇ، مۇراتنىڭمۇ ئامىتى كەلدى. باشلىقنىڭ ئەسلى ئۆسۈپ باشقا شەھەرگە يۆتكەلدى. مۇرات بولسا بىر زالىمدىن قۇتۇلۇپ يېنىك نەپەس ئالدى. ھەم كۆڭلىدە: «بۇ قېتىم ياخشىراق بىرسى باشلىق بولسا، خاتىرجەم خىزمىتىمنى قىلسام» دەپ ئويلىدى ۋە كېيىنكى خىزمەتلەرنى باشلىققا ماسلىشىپ ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئەھۋالىنى ئىگىلەشكە باشلىدى.

لېكىن، ئۇ يېڭى باشلىق توغرىسىدىكى ئەھۋاللاردىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن يېلى قېچىپ كەتكەن توپتەك لاسسىدە بولۇپ قالدى. يېڭى باشلىق، ئارقا تەرىكى ناھايىتى كىچىك، جەددى - جەمەتى كۆپ، ھوقۇقپەرەس، مەنمەنچى، زالىم كىشى ئىدى. بۇلارغۇ مەيلى، ھەممىدىن يامىنى، ئۇ كىشى كېكەچ ئىدى. مۇراتنىڭمۇ ھەممىدىن ئەنسىرەيدىغىنىمۇ مۇشۇ ئىدى. چۈنكى، «تازىنى تاز دېسە ئۆلگۈسى كېلەر، ساقنى تاز دېسە كۈلگۈسى» دېگەندەك، بۇ باشلىق باشقىلارنىڭ ئۆزىنىڭ ئالدىدا گەپ قىلىشىنى پەقەتلا ياقتۇرمايتتى. بىرەرسى ئۇنىڭ ئالدىدا ئۆزاقراق سۆزلەپ قويسىمۇ، بولدى، ئۇ كىشىگە ئۆچلا بولۇپ كېتەتتى. يەنە بىر تەرەپتىن، باشلىق داۋاملىق كاتىپ ئالماشتۇرۇپ تۇراتتى. بىر كاتىپنى ئەڭ ئۇزۇن دېگەندە ئىككى ئاي ئىشلىتەتتى. باشلىق ئاچچىقلانمىسا، ھەممە ئىشلارنى قەلەم بىلەن قەغەز ئارقىلىقلار بولىدىغان بولسا، ياخشى. بولمىسا باشلىق قانچىكى بۇرۇن ئاچچىقلىنىپ قالدىمۇ، كاتىپنى، شۇنداق بۇرۇن ئەس باساتتى. چۈنكى، باشلىق مەلۇم ئىش توغرۇلۇق ئاچچىقلىنىپ قالدىمۇ، بولدى، ئۆزىنى باسالماي، خۇددى پوكاندەك قىزىرىپ، كۆزلىرى پۇلتىيىپ، ئېغىزىنى بىر يانغا قىيسايتىپ، بوينىنى خورازدەك سوزۇپ، بىر گەپنىڭ بېشىنى

ئىككى - ئۇچ قېتىم تەكرارلاپ، مىلك بىر بالالىقتا بىر جۈملە گەپنى ئارانلا دەيتتى. بۇنداق چاغلاردا باشلىقنىلك يېنىدا كىم بولسا شۇنى نەس باساتتى. چۈنكى، باشلىق بۇ كىشىلەرنى ھەر قېتىم كۆرگەندە، ئۇلار خۇددى ئۆزىنى مەسخىرە قىلىۋاتقاندەك، ئۆزىنىلك شۇ قىياپىتىنى ھەممە يەرگە يېيىۋېتىپ، باشقىلارغا ئۆزىنى كۈلكە ئوبيېكتى قىلىپ بېرىۋاتقاندەك ھېسسىياتقا كېلىپ قالاتتى ۋە ئۇ كىشىنى ھەر قېتىم كۆرگەندە سەپرايى ئۆرلەپ، ئۇنى تېزرەك كۆزدىن يوقىتىشنىلك كويىغا چۈشەتتى. ئەلۋەتتە، باشلىقمۇ ئالدىراپ باشقىلارنىلك ئالدىدا سۆزلەپ قالىمايىتتى. پەقەت ئىشخانىسىغا كىرگەندە، كارکىراپ، كېكەچلەپ تۇرۇپ ئاچچىق بىلەن تازا سۆزلىۋالاتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇنىلك گېپىنى ئۇنسىز، ئاڭلاپ تۇرىدىغىنى يەنە شۇ كاتىپ بولىدۇ - دە، ئۇ يە تۆت تامغا سۆزلەمتى.

ئىشقىلىپ، يېڭى باشلىق كېلىپ ئۇزاق ئۆتمەي كاتىپ ئالمىشىدىغانلىقى ئېنىق ئىدى. «قانداق قىلىپ خىزمەت ئورنىنى ساقلاپ قېلىشى كېرەك؟» مۇراتنىلك بېشىنىلك ئىچىمۇ، تېشىمۇ قاتتى.

ئۇ شۇنداق چىگىش خىياللار قايىنىمىدا، ئۆزىنىلك ئىدارە ئالدىغا كېلىپ قالغانلىقىنىمۇ سەزمەيلا قالدى. دەرۋازا ئالدىدا بىر توپ كىشىلەر يىغىلىپ نېمىلەرنىدۇر مۇنازىرىلىشۋاتاتتى، تالىشىپ سۆزلىشۋاتاتتى. ئەھۋال ئاۋۋالقىغا ئانچە ئوخشىمايتتى.

مۇرات بۇ تالىشىشلارنىلك يېڭى باشلىق ئۈستىدە بولۇۋاتقانلىقىنى جەزملەشتۇردى. چۈنكى بۇ باشلىققا قانداق تاقابىل تۇرۇش يالغۇز مۇراتنىلا ئىشى ئەمەس، بەلكى مۇشۇ ئىدارىدىكى ھەربىر ئىشچىنىلك كېيىنكى تەقدىرى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك ئىدى. باشلىق كېلىشتىن بۇرۇن ئۇنىلك خەۋىرى بۇرۇنلا يېتىپ كېلەتتى. شۇڭا، كىشىلەر باشلىققا ياخشى كۆرۈنۈش،

هېچبولمىسا ئۇنىڭغا سەت كۆرۈنۈپ قالماسلىق ئۈچۈن بار كۈچى بىلەن ئەھۋال ئىگىلەيتتى.

بۇ يەرگە يىغىلغان كىشىلەرنىڭ كۆپىنچىسى، داۋاملىق خىزمەتكە كېچىكىدىغان ياكى ئارانلا ئۇلگۈرۈپ كېلىدىغان كىشىلەر ئىدى. بۈگۈن بولسا كۈن غەربتىن چىقتىمۇ قانداق، ئۇلارنىڭ هەممىسى خېلىلا بۇرۇن خىزمەتكە كېلىپ بولغانىدى. مۇرات كۆڭلىدە: «بۇلارمۇ چۆچۈپتۇ - دە» دەپ ئويلىدى ۋە دىمىغىدا كۈلۈپ قويۇپ ئۇلارنىڭ چاقىرىپ ئۆزىنى ئاۋارە قىلىشىدىن ئەنسىرەپ غېپلا قىلىپ ئىشخانا بىناسىغا كىرىپ كەتتى.

ئۇ ئۆزىنىڭ ئىشخانىسىغا ئەمدىلا كىرەي دەپ تۇرۇشىغا، ياندىكى يېڭى باشلىقنىڭ ئىشخانىسىدىن كىملەرنىڭدۇر دۇدۇقلاپ سۆزلىگەن ئاۋازى ئاڭلاندى.

نېمە، ئەجەبا يېڭى باشلىق شۇنچە ئەتىگەن كېلىپ بولغانمىدۇ؟ ئۇ بېشىغا سوغۇق سۇ قۇيغاندەك ئەندىكىپ كەتتى ۋە سائىتىگە قارىدى. ئىشقا چۈشۈشكە يەنە 15 مىنۇت بار ئىدى — بۇ نېمە كارامەت، باشقىلارنىڭ ئۇ يەردە تۇرۇشى بىكار ئەمەسكەن - دە! ماۋۇ پالاكەتنى كۆرۈڭ — مۇرات ئۆيىدىن ئىدارىغىچە بولغان شۇ قىسقىغىنا ئارىلىقنى ئۆزىنىڭ شۇنچە ئۇزاقتا باسقانلىقىنى هېس قىلدى.

ئىشخانىدىن يەنىلا كىمنىڭدۇر كېكەچلەپ سۆزلىگەن ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. لېكىن، نېمىشقىدۇر بۇ ئاۋازنىڭ بىر يەرلىرى ئۇنىڭغا تونۇش بىلىنىدى. ئۇ ئىشخانىغا كىرمەسلىكنى ئويلاپ قالدى ۋە بۇ ئۆيىدىن دەرھاللا يانىدى. ئۇ نېمىلا بولمىسۇن باشلىق بىلەن كۆرۈشۈشتىن قېچىپ قۇتۇلالمايتتى. مۇرات بەشىغا كەلگەننى كۆرۈشكە تەييارلىق قىلىپ قويدى ۋە تەۋەككۈل قىلىپ باشلىقنىڭ ئىشكىنى يېنىك چېكىپ قويۇپ ئىشخانىغا كىردى. كىردىيۇ داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدى. باشلىق هەقىقەتەن كېلىپ بولغانىدى. ئۇ ئۆزى كېلىشكەن ناھايىتى سالاپەتلىك

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

كىشى بولۇپ، سۇر - ھەيۋىسى بىلەن چوڭ ئىش ئۈستىلى ئالدىدا ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ بۇ قىياپىتىنى كۆرگەن كىشى ئۇنى ھەرگىزمۇ كېكەچ، دەپ ئويلىمايتتى، كېكەچلەپ سۆزلەۋاتقىنى بولسا باشلىق ئەمەس بەلكى بۇ ئىدارىدا سېپىق نامى پۈركەتكەن، ھەجۋىي چىراي، كىشىگە گەپ بەرمەي پىلىموتتەك تېز سۆزلەيدىغان خوشامەتچى كاپكاپ قۇربان تاز ئىدى. ئۇ مۇراتنى كۆردى. لېكىن، چىرايىدىن ئازراقمۇ خىجىل بولۇش، قىزىرىش ئالامەتلىرىدىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى. ئۇ بەلكىم بۈگۈن باشلىق بىلەن تۇنجى بولۇپ بىمالال كۆرۈشكەن كىشى بولسا كېرەك.

مۇرات كەينىگە ئۆچۈپ كەتكىلى تاسلا قالدى. «توۋا» دەپ ياقىسىنى چىشلەشكىمۇ بۇ يەردە ئامال بولمىدى. ئۇ قانچە ھەيران بولغان بولسا، شۇنچە تېز ئەسلىگە كەلدى ۋە ئىشنىڭ تېگىگە ناھايىتى تېزلا يەتتى، كۆڭلىدە قۇربان تازنىڭ كىشى تەسەۋۋۇر قىلالمايدىغان ئەقلىگە قايىل بولۇشقا مەجبۇر بولدى.

# پۇشايمان خاتىرىسى

(ھېكايە)

توختىنىياز توقسۇ

**فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت**

مەن بۇگۈن ئۆزۈمنىڭ ئۇقمىران چاغلىرىمنىڭ جۇشقۇن سىمفونىيىسىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، ھاياتىمنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بىرنەچچە مىنۇتىنى ياشاش ئالدىدا تۇرۇۋاتىمەن. مۇشۇ بىر نەچچە مىنۇتتىن كېيىن بەزىلەر شەرەپ دەپ بىلمىدىغان، بەزىلەر ئۈچۈن شۇنچىلىك قورقۇنچلۇق بىلىنمىدىغان ئۆلۈم بوسۇغىسىغا قەدەم باسىمەن. بۇ بوسۇغىدىن نەچچە دەۋر سۈرگەن خان - شاھزادىلەر، دانىشمەن - ئالىملار، كوچىلاردا سەرسان بولۇپ تەمتىراپ يۈرگەن گادايلار، خەلقنىڭ قېنىنى شورىغۇچى جاللات، مەلئۇنلارمۇ ئۆتتى. لېكىن، ئۆلۈم بوسۇغىسىنىڭ ئىشىك باقارى ئۇلارغا ئوخشاش مۇئامىلە قىلمىدى. بەلكى مەڭگۈ شۇنداق ...

مەن ھازىر قاتتىق ئازابلانماقتىمەن، يۈرىكىم پۇشايماننىڭ ئاچچىق بورىنىدا تىنىمسىز لەپپەڭشىمەكتە. كۆزلىرىمدە ھەسرەتلىك ياشلار يىپى ئۈزۈلگەن مارجاندەك مەڭزىمنى بويلاپ سىرغىماقتا. مەن شۇنىڭ ئۈچۈن ئازابلاندىمكى، مەن ھازىر ھېچقانداق نام - نىشانسىز، تۆھپە - ئەجرىسىز ئەۋلادلىرىمغا مىراس قالدۇرغۇدەك تۆت ئېغىز ئىبرەت سۆزۈمنىڭ تايىنى يوق. ئىنتايىن غېرىب - بىچارە ھالەتتە ھاياتىم بىلەن خوشلە-

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

شىش ئالدىدا تۇرۇۋاتىمەن. مەن ئۆلسەم ھېچكىم مېنى ياد ئەيلىمەيدۇ. ئاددىي قەبرەمگە قاغا - قۇزغۇندىن بۆلەك ھېچ نەرسە نەزەر كۆزىنى سېلىپ قويمايدۇ. ئۇزاق ئۆتمەيلا كىشىلەر مېنىڭ بۇ يەردە ياشاپ ئۆتكەنلىكىمنى، ئۇزلىرىنىڭ مېنىڭدەك ئىنسانىنى يوقىكىنى ئەزگۈدەك دەرىجىدە مۇڭلىنىپ، مىچىلداپ يىغلىشىپ تۇرۇپ، ئۇ دۇنياغا ئۇزىتىپ قويۇشقانلىقلىرىنى، گويا مەن بۇ يەردە ئىلگىرى ياشاپ ئۆتمىگەندەك ئۇنتۇپ قېلىشىدۇ. ھېچكىممۇ مەن توغرۇلۇق گەپ قىلمايدۇ. بىر ئىنسانىنىڭ مۇشۇنداق تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز دەرىجىدىكى ئازابلىق قىسمەتكە دۇچار بولۇشى نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق - ھەا!

ئۆلۈش ئالدىدا ئادەم خىيالچان بولۇپ قالامدۇ قانداق بىلمىدىم. ھاياتىمنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بىرنەچچە مىنۇتىنى ئىتتىكرەك ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن، قان - ياش بىلەن نەمدەلگەن كۆزلىرىمنى تورۇسقا تىككەن ھالدا خىيال دەريالىرىنىڭ مايماق كېمىسىدە سەپەرگە چىقتىم. ناۋادا، مۇمكىن بولسا ئۇزۇلۇش ئالدىدا تۇرغان تىنىقلىرىمنى، ماڭا ئوخشاش سەكراتتا ياتقان نىمجانلارغا تەقدىم قىلسام، ئۇلار بىرنەچچە مىنۇت بولسىمۇ ئۇزاقراق ياشىسا، يۇمۇلۇش ئالدىدا تۇرغان كۆزۈمنى، يورۇقلۇقتىن مەھرۇم بولغان ئىنسانلارغا تەقدىم قىلسام، ئۇلارمۇ يورۇق دۇنيانىڭ مەئىشەتلىرىدىن بەھرىمەن بولسا، يەنە ... يەنە ... ئىشقىلىپ، بەدىنىمنىڭ ھەربىر ئەزاسى ھەربىر ھۈجەيرىسىنى تەسەددۇق قىلىشقا رازى ئىدىم. لېكىن بۇ مۇمكىن ئەمەس ...

ئىختىيارسىز خىيال ئېكرانىمدىن بىر چاغلاردىكى نەزىرى ئۇستۇن بايۇەچچە ئوبرازىم بىر - بىرلەپ ئۆتۈشكە باشلىدى. ئاتا - ئانام چوڭ سودىگەر بولغاچ كىينىشلىرىم، يەپ - ئىچىشلىرىم تولىمۇ ھەشەمەتلىك ئىدى. كەمبەغەللەرنى كۆزگە ئىلمايتتىم. ئۇلارنى پەس كۆرەتتىم. ھاكاۋۇرلۇقۇم، ئۇششۇقـ

لۇقۇم تۇپەيلى، جېدەل تېرىشتىن باشقىنى بىلمەيتتىم. مەكـ
تەپكىمۇ بارمايتتىم. ئاتا ـ ئانامنىڭ، ئوقۇتقۇچىلىرىمنىڭ نە-
سىھەتلىرىنى بىر تىينىغا ئالمايتتىم. ھەمىشە ھەر خىل ناچار
ئادەملەر بىلەن ئارىلىشىپ، ئەنئەنىۋى ئەخلاق ئۆلچىمىگە يات
بولغان بولمىغۇر ئىش ـ ھەرىكەتلەرنىڭ قوينىغا بېشىمچىلاپ
كىرىپ كەتتىم. ئاتا ـ ئانا، ھايا، نومۇس، دېگەنلەر بىر چەتتە
بويۇن قىسىپ قالدى. ئاتا ـ ئانا كىشىگە مەڭگۇ باقىۋەندە
ئەمەسكەن، «جەننى بارنىڭ قازاسى بار» دېگەندەك ئۇلارمۇ ئۇ
دۇنياغا كەتتى. مەن نۇرغۇن تەييار مال ـ مۇلۇكنىڭ ئىگىسىگە
ئايلىنىپ، تېخىمۇ كۆرەڭلەپ، ئەيش ـ ئىشرەت دۇنياسىدا
تېخىمۇ دەۋر سۈرۈشكە باشلىدىم. ئالدىمغا بويۇن قىسىپ يارەم
سوراپ كەلگەنلەرنى ئاھانەتلىك تىللار بىلەن يولغا سالدىم.
ئاجىز، مېيىپ، يوقسۇللارغا نەپرەت كۆزۈم بىلەن قارىدىم.
مەن ئۆزۈمنىڭ يۇقىرىقىدەك قىلمىشلىرىم تۇپەيلى، ئەل ـ
جامائەتنىڭ نەزىرىدىن پۈتۈنلەي چۈشۈپ، مال ـ مۇلكۈم
ھەددى ـ ھېسابسىز كۆپ بولسىمۇ، لېكىن روھىيىتىمنىڭ
قانچىلىك دەرىجىدە نامراتلىشىۋاتقانلىقىنى ھەم چاكىنىلىشىۋات-
قانلىقىنى بىلمەي يۈردۈم ... مۇشۇلارنى ئويلىغىنىمدا مېنى يەنە
ئىختىيارسىز يىغا تۇتتى. گەرچە كۆزلىرىمدىن ياش چىقمىسـ-
مۇ، يىغلاش ئۈچۈن چىڭقالدىم. ئاللا ماڭا يەنە بىر قېتىم
يىغلىۋېلىش پۇرسىتى بەردىمۇ قانداق، كۆزلىرىمدىن تارامىلاپ
ياشلار ئېقىشقا باشلىدى. دۇنيادا ھېچكىممۇ ياش تۆكۈشنى خا-
لىمايدۇ. بىراق مەن چەكسىز پۇشايمان ئىچىدە، كۆزلىرىم
قۇرۇغۇچە يىغلاشقا ئىنتىزار. توۋا، بەزىدە ئەڭ يىرگىنچلىك
نەرسىمۇ، سەن ئەڭ ئارزۇ قىلىدىغان نەرسىگە ئايلىنىدۇ. مانا
ھازىرلا باشقىلار يىرگىنىدىغان پۇشايمان يېشىغا ئىنتىزار بول-
ماقتىمەن.

ئىنسانىنىڭ پۈتۈن ئۆمرىدىكى تارتقان ئازاب ـ ئوقۇبەتلە-

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

رى، قايغۇ - ئەلەملىرى ئۇنىڭ پۈتۈن ئۆمرىدە ئىچىنىشلىق ئىزلارنى قالدۇرۇپ كېتىدىكەن. ئىبرىشكەن خۇشاللىقى بەكمۇ ئاز بولىدىكەن. جۇملىسىدىن مەنمۇ ئۇرغۇن مال - مۈلۈك-لىنىڭ ئىگىسى بولساممۇ، ھەسرىتىم، قايغۇ - ئەلىمىم بايلىقىم-دىن ھەسسىلەپ كۆپ بولدى. قۇرۇق سۆزلەتكە بېرىل-مىش، ئەيش - ئىشرەتتىن كەلگەن كىچىككىنە خۇشاللىق تۇيە-لى، خۇدۇمنى بىلمەي ئۆزۈمنى دۇنيادا بىر ساناپ، كېرىلىپ يۈردۈم. چۈنكى مال - مۈلكۈم قايغۇ - ئەلەملىرىمنى يېنىك-لەشتۈرەلەيدۇ دەپ ئويلايتتىم. لېكىن، ھازىر شۇنى ھېس قىلىپ يەتتىمكى، پۈلغا، مال - مۈلۈككە ھەقىقىي خۇشاللىق-نى، بەختنى سېتىۋالغىلى بولمايدىكەن.

مەن مۇشۇلارنى ئويلىغىنىمدا، ئۆزۈمنىڭ پۇشايمانىنىڭ چوڭقۇر پاتقىقىغا چىقىپ بولمايدىغان دەرىجىدە چوڭقۇر پاتقانلى-قىمنى، كىشىلىك قەدىر - قىممىتىمنى تولۇق يوقاتقانلىقىمنى ھېس قىلدىم. دۇنيادا ئازمايدىغان، نۇقسان - خاتالىقلاردىن خالىي بىرمۇ ئىنسان يوق. ھەرقانداق بەندە خاتالىق ۋە نۇقسان-دىن خالىي ئەمەسكەن. مېنىڭچۇ؟ ئىنسانىيەتنى دېمەيلا تۇرايلى، بىرەر يېتىم - يېسىرغا، ھەتتا ئۆز ئاتا - ئانامغا خەيرخاھ-لىق قىلغان يېرىم بارمۇ؟ ئەلۋەتتە يوق، پەقەت چەكسىز خاتا-لىقلىرىم بەدىلىگە ئىبرىشكەن پۇشايمىنىملا بار، خالاس.

مانا ھازىر ھەسرەتلىك خىياللار ئىلكىدە يېتىپتىمەن. يان-چۇقۇم تومىلاشقان ھەشەم - دەرەم چاغلىرىمدا مەن ئۇچۇن جان بەرمەكچى بولغان گۈزەل خان - ئايىملار، ئەيش - ئىشرەتلىك سورۇنلاردا مەن ئۇچۇن مەدھىيە ئوقۇغان قوشاقچىلار، مەڭگۈ-لۈككە قول ىبرىشكەن ئۇلپەتداشلىرىم بەكمۇ تولا ئىدى. مانا ئەمدى مال - دۇنيالىرىم تۆگەپ، سەكراتتا ياتسام بىرەرسىمۇ «ھالىڭ نېمە؟» دەپ ئەھۋال سوراپ قويمايدۇ. لېكىن، بۇلار-دىن ئاغرىنىشقا مېنىڭ ھەققىم بارمۇ؟! پەقەت ئۆزۈمدىنلا ئاغ-

رىنىمەن، خالاس. بەلكىم بۇ ئىنسانلىنىڭ ماھىيىتى بولسا كېرەك.

بىرلا كارىۋاتتىن بۆلەك ھېچقانداق جاھاز يوق غېرىبانە خانامدا بۇ ئالەم بىلەن خوشلىشىش ئالدىدا تۇرۇپتىمەن. ئەگەر مەن ئۆلۈپ كەتسەم كىشىلەر پەقەت رەسمىيەت يۈزىسىدىنلا يىغلىشىپ، ئۇزىتىپ قويۇشار، ئەتىسى يېڭى بىر سۇبھى كۆتۈرۈلگەندە، كىشىلەر تۇنۇگۈن ھېچ ئىش بولمىغاندەك، گويا مەن ئىلگىرى بۇ يەردە ياشاپ ئۆتمىگەندەك، ئۆلۈمۇمنى ئۇنتۇپ قېلىشار. ئاھ، خۇدا، مەندىن ئىبرەت بولسۇنكى، مەن يولۇققان بۇنداق قىسمەتكە، سىنىڭ ھېچقانداق بىر بەندەڭ يولۇقمىغاي.

مانا مۇشۇ تەرىقىدە، پۈشايمانلىق ھايات تارىخىمىنىڭ ئازابلىق كارتىنىلىرىنى خىيال ئېكرانىمدىن بىرمۇبىر ئۆتكۈزۈپ بولغاندىن كېيىن، خۇددى گۇناھلىرىم مەغپىرەت بولغان پاك بەندىدەك يېنىكلەپ، ئاستاغىنا كۆزۈمنى يۇمدۇم. كۆزۈمنى يۇمۇپ ئۇزاق ئۆتمەي تۇيۇقسىز ئىشىك چېكىلدى ... مەن ئىشكىنى چەكتىم، مەن، مېنىڭ يەنە بىر رەت بۇ دۇنياغا تۆرەلىش تەمەسىنىڭ بار - يوقلۇقىنى سورىغىلى بۇ ئۆينىڭ ئىشكىنى چەكتىم...

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

# ئۆچمەس سېيما

(ئەدەبىي خاتىرە)

## مۇبارەك

ئاخبارات تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، لېكتور

ئاپام ئۈيقۇلۇق كۆزلىرىنى يېرىم يۇمغان هالدا چۆچەكنى داۋاملاشتۇراتتى:

— چىن تۆمۈر باتۇر مىسران قىلىچىنى شۇنداق كۆتۈرگەنىكەن، كۆكتە يالت - يۇلت قىلىپ نۇر چاقناپتۇ - دە، قىلىچنىڭ ئۆرلىشى بىلەن يەتتە باشلىق يالماۋۇزنىڭ بېشى يەرگە چۈشۈپ دومىلاپتۇ. قانلىرى دەريا بولۇپ ئېقىپتۇ!

— ئاپا، چىن تۆمۈر باتۇر ئەسلىي دادامغۇ دەيمەن؟

— ھەئە، دادا‌ڭ بالام، ئەمدى ئۇخلا.

بۇ هاياتىمنىڭ ئەڭ سەبىي چاغلىرىدا مېھرىبان ئانامنىڭ ئىللىق قوينىدا يېتىپ ئاڭلايدىغان ئەڭ مەنىلىك چۆچەك ئىدى.

— شۇنداق! مېنىڭ دادام دۇنيادىكى ئەڭ سۆيۈملۈك، ئەڭ جەسۇر، ئەڭ ئىرادىلىك كىشى ئىدى.

ئەڭ گۆزەك، ئەڭ سەبىي چاغلىرىمدا دادامنىڭ قاملاشقان قەددى - قامىتىگە، قورقماس، هەرقاچان خۇشخۇي، كەمتەر تۇرقىغا قاراپ ئۆزۈمنى دۇنيادىكى ئەڭ بەختلىك بالا دەپ ئولايتىم.

بىزنىڭ ئائىلىمىز مائارىپچى ئائىلىسى بولغاچقا، بىز تۆت قېرىندىش تەرتىپلىك، تىنچ ۋە ئىنتايىن قاتتىق ئىنتىزام ئاسا-

تىدا ساغلام ۋە بەختلىك چوڭ بولدۇق.

شۇنداق ئېسىمدە تۇرۇپتىكى، بالىلىق چاغلىرىمىزدا بىز-نىڭ ئۆي ئىككى ئېغىزلىق ئۆي ئىدى. چوڭاراق ئۆي ھەم مېھمانخانا، ھەم دادامنىڭ كىتابخانىسى ئىدى. مەن ئېسىمنى بىلگەندىن تارتىپ دادام ئۇستەل ئالدىدا كىتابلار دۆۋىسى ئىچىدە ئەتىدىن كەچكىچە ئىشلەيتتى. شۇڭلاشقىمۇ، ئاپام بىزنى ئۆيدە ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ قىلغۇزمايتتى. ئەكسىچە دادام بۇنىڭغا خاپا بولۇپ:

— بىز بالىلارغا ئەركىن مۇھىت يارىتىپ بېرەيلى! ئەر-كىن چوڭ بولسۇن دەيتتى.

كىچىككىنە ھويلىمىزدا ئاكامنىڭ توشقان كاتىكى. تەجرە-بىخانىسى، ھەدەمنىڭ توخۇ كاتىكى، گۈل تېرىيدىغان پارنىكى مېنىڭ شېئىر ۋە رەسىملىرىمنى چاپلىغان كۆرگەزمىخانام، بە-لىق كۆلچىكىم، دېگەندەك ناھايىتى چىرايلىق ئىسىملىرى بار دۆڭە ـ دۆڭە كېسەك ۋە ھەرخىل ياغاچ بوتۇلكا دېگەندەك نەرسە-لەر كۆن بويى چېچىلىپ تۇراتتى. دادام بىزنى ھويلىنى قالايمە-قان قىلىۋەتتىكەن دېمەيتتى. ناھايىتى سەۋرچانلىق بىلەن بىز-نىڭ ئۆز نەتىجىلىرىمىزنى ۋە ئەسەرلىرىمىزنى كۆرۈپ:

— پاھ، پاھ قالتىس، قالتىس جۇمۇ، قانداق ئويلاپ تاپ-تىڭ، — دەيتتى.

مەن ئۇنىڭغا ئۆز شېئىرلىرىمنى ئوقۇپ بېرىپ:

— دادا بۇغدا ئابدۇللا ئاكامنىكىدەك بوپتۇمۇ؟ — دەپ سورىسام:

— ئوخشاپتۇ، ئوخشاپتۇ.

— ئەمسە رادىئودا ئوقۇي بولامدۇ؟ — دېگەندەك ئاخىرى چىقماس سوئاللىرىمىزغا سەۋرچانلىق بىلەن جاۋاب بېرەتتى. ئەمدى ئويلىسام دادام بىزگە ئەنە شۇ تار زېمىندا «ئەركىن مۇھىت» يارىتىپ بىزنى ئۆزىگە ئوخشاش ئىرادىلىك، دادىل ۋە

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۆزىگە ئىشىنىدىغان ئادەم قىلىپ تەربىيىلەپتىكەن.

بىزنىڭ ئائىلىدە بىزگە كۆپ ئويۇنچۇق ئېلىپ بېرەلمەيتتى. بىزنىڭ ئويۇنچۇقلىرىمىز قەغەز، قەلەم ۋە ھەر خىل كىتابلار ئىدى. دادام بىلەن ئاپام بىزگە نۆۋەت بىلەن ھەر خىل چۆچەكلەرنى ئېيتىپ بېرەتتى ۋە ھەر خىل قىسقا - قىسقا شېئىرلارنى يادقا ئالدۇراتتى. شۇنىڭغىمۇ مەن بالامغا چۆچەك ئېيتىپ بەرگىنىمدە بەزىدە ئۆز - ئۆزۈمگە ھەيران قالىمەن بۇ تۇغما سېس چۆچەكلەرنى نەدىن ئاڭلاپ ئېسىمدە قالغاندۇ دەپ قالىمەن. بەلكىم بۇ چۆچەكلەر ئەنە شۇ مېھرىبان دادامنىڭ قېنى بىلەن مېنىڭ تورمۇرلىرىمغا كىرگەنمىكىن دەپ ئويلايمەن. مېنىڭ بەش - ئالتە ياش چاغلىرىم بولسا كېرەك. شۇ يىلى ئۇرۇمچىدە ئۇدا ئون نەچچە كۈن قاتتىق يامغۇر ياغدى. ئۆيلەرنىڭ ئۆگزىلىرىدىن يامغۇر ئۆتۈپ كەتتى. ھەممىدىن قىزىقى، دادامنىڭ ئۇستىلىگە توغرا كېلىدىغان بىر پارچە يەردىن پەقەتلا سۇ ئۆتمىدى. دادام ئۆگزىگە قاراپ:

— مانا مېنىڭ ئىنتايىن ساۋابلىق ئىش قىلىۋاتقىنىمنى ئاللامۇ بىلىدۇ ئەمەسمۇ! دەپ چاقچاق قىلاتتى. يامغۇر توختىماي يېغىۋاتاتتى ئۆگزىنىڭ باشقا جايلىرىدىن ئۆتكەن يامغۇر سۈلىرى ئاپام تىزىۋەتكەن داس - جاۋۇرلارغا توختىماي تامچىپ تۇراتتى. ئۆي ئىنتايىن سوغۇق ئىدى. ئەمما، دادام يەنىلا شۇ بىر پارچە يامغۇر ئۆتمىگەن جايغا جايلاشقان قەدىردان ئۇستىلى ئالدىدا ئولتۇرۇپ دۇنيادىن بەخىرامان ھالدا ئىشلەيتتى.

— دادا ئەگەر ئۆيىمىز سۇغا توشۇپ كەتسە بىز سىزنىڭ ئۇستىلىڭىزگە چىقىۋېلىپ كىتابلىرىڭىزنى ئېلىپ خۇددى نوھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قېيىقىدەك سۇدا ئۈزۈپ ئويناپمىز - ھە، — دەپ توختىماي ۋېچىرلاپ دادامنىڭ ئۇستىلى ئاستىدا دادام ياساپ بەرگەن كىتابخانامدا ئولتۇرۇپ دادامغا سوئال قويۇاتتىم.

شۇ يىللاردا دادامنىڭ قانچىلىك قېيىن شارائىتتا، سىياسىي

سي بېسىم ئاستىدىمۇ مىللىتىم، ماڭارىپ ئىشلىرى دەپ چىن ئەقىدىسى بىلەن ئۆلمەس، ئۆچمەس ئىزلارنى قالدۇرغانلىقىنى كېيىن بىلدىم. دادام ئىنتايىن تىرىشچان، زېرەك ۋە جاھىل ئادەم ئىدى. يېڭى نەرسىلەرگە بەكمۇ قىزىقاتتى. ھەر كۈنى سەھەردە تۇر ۋېپ تىل ئۆگىنىش ئادىتى بار ئىدى. ھويلىمىزدىكى يامغۇردىن كېيىنكى نەم توپا ۋە تۇنجى ياغقان قار ئۈستىدە دادامنىڭ تاياقچە بىلەن يېزىپ قالدۇرغان خەتلىرىنى كۆرگىلى بولاتتى، بۇ ئادىتىنى تاكى ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە داۋاملاشتۇر-دى.

دادامنىڭ ئۆمرىدە «تەسكەن، قىلالمايمەن» دېگەن مۇشۇ سۆزلەرنى قىلغىنىنى زادىلا ئاڭلاپ باقمىغانىدىم. دادام تەس دەپ قارالغان ئىشلارنى ئاسانلاشتۇرۇشقا ۋە بويسۇندۇرۇشقا قىزىقاتتى. شۇنىڭغىمۇ دادام ئۆز كەسپى ساھەسىدە ھېچكىم قىلىمىغان، ھېچكىم قىلالمىغان يېڭى ساھەلەرنى كۆپلەپ ئاچقانىدى. «ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى تارىخىدىن ئوچېركلار» (بىر تۇم) «ئۇيغۇرلاردا كلاسسىك ئەدەبىيات» (بىر تۇم) «ئوتتۇرا ئەسىر ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىيات تارىخى» (ئىككى تۇم) «XIX ئەسىر ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىيات تارىخى» (ئۈچ تۇم) ناملىق يىرىك ئەسەرلىرىنى يېزىش جەريانىدا ئۇ ناھايىتى كەڭ ۋە مۇرەككەپ بولغان مۇناسىۋەتلىك جايلارغا بېرىپ، ماتې-رىيال ۋە ئارخىپ ئۆيلىرىدە كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ ئىشلەپ، سانى، مىقدارى ۋە ھەجمى جەھەتتە كىشىنىڭ ئىشەنگۈسى كەل-مىگۈدەك دەرىجىدە ئىنتايىن كۆپ ۋە مول ماتېرىيال مەنبەسىگە ئىگە بولغانىدى. ئۇنىڭ ھازىرغىچە ساقلانغان ماتېرىياللىرىدا قاتتىق ئىشلەش سەۋەبىدىن چارچاپ بۇرنىدىن ئاققان قانىنىڭ داغلىرىنى، ھەددى ـ ھېسابسىز ماتېرىياللارنى رەتلەپ يېزىش داۋامىدا قەلەم تۇتقان بارمىقىنىڭ تىتىلىپ كەتكەن يەرلىرىدىن ئاققان قانلارنىڭ داغلىرىنى كۆرگىلى بولىدۇ.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئاھ! خىزمەتدەك خاسىيەتلىك دادام!

دادام بۇ يۇرتتا يېگانە ئىدى. باللىق چاغلىرىمدا مەھەللە-دىكى باشقا كىچىك دوستلىرىمنىڭ بوۋا - مومىلىرى يۇرتلاردىن كېلەتتى. ئۇلار مېنى ئەركىلىتىپ بۆلۈپ بەرگەن ياڭاق، ئۈزۈم، گۈلەقاقلارنى كۆتۈرۈپ كىرىپ دادامدىن:

— دادا سىزنىڭ دادىڭىز، ئاپىڭىز بارمۇ؟ نەدە تۇرىدۇ؟ قاچان كېلىپ بىزنى كۆرىدۇ؟ — دەپ سورايتتىم، دادام ماڭا:

— خەلقىم مېنىڭ دادام، ئانام ھەم قېرىندىشىم بالام. ھەممە يۇرت مېنىڭ يۇرتۇم، — دەيتتى.

شۇڭا كىچىك دوستلىرىم مەندىن بوۋاڭ بىلەن مومانىڭ ئىسمى نېمە دېسە «خەلق» دەپ جاۋاب بەرسەم، ئۇلار نېمانداق ئىككىسىنىڭ ئىسمى ئوخشاش دەپ سورىسا، مەنمۇ بىلەلمەي ھەيران قالاتتىم.

دادام ناھايىتى مېھرىبان، كەڭ قورساق ئادەم ئىدى. ھەم-مىلا ئادەمگە خودىدى بىزگە كۆيۈنگەندەك كۆيۈنەتتى. شۇنىڭغىمۇ مەن دادامنىڭ پۇتۇن ھاياتىدا بىرەر كىمنى يا ئۇنداق، يا مۇنداق دەپ يامانلاپ باققانلىقىنى ئاڭلاپ باقمىغانىدىم. دادام ھەر دائىم بىرەرسىنىڭ «سىزنى پالانى مۇنداق دېدى» دەپ كەلگەندە پەقەت «ئادەم ئەمەسمۇ خام سۈت ئەمگەن» دېگەن سۆزنى تەكرارلاپ ئېيتقانلىقىنى ئاڭلايتتىم. خاپا بولمىغىنىغا، ئاچچىقلانمىغا-لىقىغا قاراپ ئەقلىم ھەيران قالاتتى. ئەكسىچە گەپ كۆتۈرۈپ كەلگەن ئادەمنىڭ دەككىسىنى بېرەتتى.

بىزنىڭ مەھەللىدىكى قوشنىلىرىمىز، دوستلىرىم ھەممىسى دادامنى بەك ياخشى كۆرەتتى. مەن دائىم ئۇلارنى ئۆيگە باشلاپ كىرىپ ئۇلارغا دادامنىڭ چوڭ ئۇستىلىنى، ئىنگلىز، ئەرەب، پارس، رۇس، تۈرك تىللىرىدىكى كىتابلىرىنى، تو-رۇسقا تاقىشاي دېگەن قول يازمىلىرىنى ئۇلارغا كۆرسىتىپ، دادامنىڭ ئۇخلىمىسىنمۇ ئۇيقۇسىنىڭ كەلمەيدىغانلىقىنى، شۇڭ-

داق جىق خەتلەرنى يازسىمۇ قولى ئاغرىمايدىغانلىقىنى، ئۇنداق چىرايلىق چەت ئەل تىلىدا بىزگە ھېكايە، شېئىر ئوقۇپ بېرىدۇ. غانلىقىنى ئېيتىپ، دادام ئۆگىتىپ قويغان پۇشكىنىنىڭ شېئىر- لىرىنى رۇس تىلىدا دېكلاماتسىيە قىلىپ بەرسەم، ئۇلار ھەيران قالاتتى. ئۇلار شۇنىڭدىن كېيىن دادامنى كۆرسە ئويناۋاتقان ئويۇنىنى توختىتىپ خوددى باشقا پېلانىتتىن كەلگەن ئادەمنى كۆرگەندەك كۆزلىرىنى چوڭ ئېچىپ ھاڭۋېقىپ قارىشىپ قالاتتى. ئاندىن دادامنىڭ ئەنە شۇ كارامەتلىرىنى بىلمىگەن بالىلارغا زوق - شوخ بىلەن سۆزلەپ بېرەتتى. شۇڭا مەن بالىلىق چاغلىرىمدا مەھەللىدە ئالاھىدە ئىمتىيازغا ئىگە ئىدىم. دادام ئوقۇغۇچىلىرىنى «بالام» دەپ چاقىراتتى. ئوقۇغۇ- چىلىرى بىلەن پەخىرلىنەتتى. دادامنىڭ ھاياتىدا ئەڭ خۇشاللى- نارلىق مىنۇتلىرى بەلكىم ئۆزىنىڭ ئوتۇق قازانغان چاغلىرى بولماستىن، بەلكى ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئوتۇق قازانغان چاغلىرى بولسا كېرەك دەپ ئويلايمەن. بەزى كۈنلىرى چۈش مەزگىللىرى- دە دەرستىن قايتقاندا دادام بىر ئىككى ئوقۇغۇچىسىنى ئالدىغا سېلىپ كېلەتتى.

— ھە! تاماق سېلىڭلار مۇنۇ بالىلارغا، — دەيتتى ئۇ. ئاپام بار تاماقنى ناھايىتى چىرايلىق راسلاپ ئۇلارغا ئېلىپ كىرەتتى. بىزگە بولسا بالىلىرىم سىلەرگە كەچتە كەلگۈچە تاماق ئېتىپ قويىمەن، ھازىرچە چاي ئىچىپ تۇرۇڭلار دەيتتى. ئار- قىدىنلا دادامنىڭ:

— ئۆي مانا. كۆرۈڭلار، بالىلىرىم بۇنىڭدىن كېيىن ئاش قورساق ياتاقتا يېتىپ، دەرسكە چىقمايدىغان ئىشنى قىل- ماڭلار، ئۇدۇل مەشىگە كېلىڭلار، ھەدەڭلار بار. قانداق قىينا- چىلىق بولسا مانا مەن بار. ئالە مانى، راسخوت قىلىپ تۇرۇڭ- لار. كېيىنكىسىنى كېيىن كۆرىمىز، دېگەندەك جارانلىق، مەردانە ئاۋازنى ئاڭلايمىز. دادام ئوقۇغۇچىلىرى كەتكەندىن كې-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

يىن ئاپام ئاسلاپ بەرگەن چايغا نانلىق راسا چىلاپ يەپ، ئاندىن ئەك قەدىرلىك ئۇستىلى ئالدىدا يەنە ئىشىنى باشلاپ كېتەتتى.

«ئۇز ۇشتا مەغلۇپ بولغان مىللەت قايتا باش كۆتۈرەلمەيدۇ، ماڭارىپتا مەغلۇپ بولغان مىللەت قايتا باش كۆتۈرەلمەيدۇ». بۇ دادامنىڭ ماڭا يېگىندىن دەرس مۇنبىرىگە چىقىش ئالدىدا سۆزۈغا قىلغان سۆزۈغىسى ئىدى. بۇ سۆزلەرنى ئۇ دائىم ئاغزىدىن چۈشۈرمەيتتى. شۇڭا، ئۇ ئۆز خىزمىتىنى دۇنيادىكى ئەڭ ئالىيجاناب خىزمەت، ئوقۇغۇچىلىرىنى ئەڭ سۆيۈملۈك كىشىلەر دەپ قارايتتى. بىز بەختلىك. چۈنكى، بىزنىڭ دادىمىز شېرىپىدىن ئۆمەر، بىز جەسۇر، چۈنكى دادىمىز مەردانە ئادەم ئىدى. بىز ئۇمىدۋار، چۈنكى دادىمىز ئىرادىلىك ئادەم بىز مېھرىبان، چۈنكى دادىمىز سۆيۈملۈك ئادەم. 2003 - يىلى 10 - ئاي مەزگىلىدە قەشقەرگە بارغانىدىم. چۈش مەزگىلىدە تاماق يېيىش ئۈچۈن بىر ئاشخانىغا كىردۇق. ئاشخانا چۈش مەزگىلى بولغاچقا ئادەم ناھايىتى جىق ئىدى. بىز دېرىزە تەرەپتىكى بىر ئۈستەلگە كېلىپ ئولتۇردۇق. تاماق بۇيرۇتۇپ بولغاندىن كېيىن تاماقنى ساقلاپ ئولتۇرغىنىمىزدا، ئالدى تەرەپتىكى ئۈستەلدە ئولتۇرغان زىيالىي سۈپەت، ئوتتۇرا ياشلاردىكى كىشىلەرنىڭ پارىڭى قۇلىقىمغا كىرىپ قالدى. ئۇلار ئەدەبىيات ۋە ئۇيغۇر ئەدەبىياتى پېشۋالىرى توغرىسىدا سۆزلىشىۋاتاتتى.

— ھەي نۇرغۇن پېشۋالىرىمىز بىلىمگە تولۇپ، قەلبىمى ئۆتكۈرلەشكەندە بىۋاقىت بىز بىلەن خوشلىشىۋاتىدۇ. ئەگەر ئۇنداق بولمىغاندا، — دېيىشگە ئاردىدىن بىرى:

— راست دەيسەن ئاداش، نۇرغۇن پېشۋالىرىمىز شۇنداق بولدى. مانا ئۇستازىم شېرىپىدىن ئۆمەرنىڭ ۋاپاتىغىمۇ بىر يىلدىن ئاشتى. 6 - ئايدا ئۇنىڭ يىل نەزىرىسىگە قاتنىشىپ كەلدىم، — دېيىشگە، ئاردىدىن ياندىكى بىر جوزىدىكى ياش قېتىلىپ كېلىپ ئۇ ئادەمنىڭ قولىنى تۇتۇپ تۇرۇپ:

— ئاكا مەن خاتا ئاڭلاپ قالغان بولاي، ئۇنداق گەپلەرنى قىلماڭ. ئاتاقلىق ئالىم شېرىپىدىن ئۆمەر تېخى ھايات. تۇ؟ — دېدى. ئۇنىڭ ياشلىرى ئېقىكىدە توختاپ قالغانىدى.

ئاباياتىن ئۇلارنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ئۆپكەم ئۆرلەپ تۇرغان ئادەم ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي ئېسەدەشكە باشلىدىم. يېغىنىڭ داۋاسى قىرائەت دېگەندەك، ناھايىتى مۇڭلۇق قىرائەت ئاڭلىنىشقا باشلىدى. مەن ئاستا - ئاستا ئۆزۈمگە كېلىشكە باشلىدىم.

— قېرىنداشلار مەرھۇم ئالىمىمىز شېرىپىدىن ئۆمەرنىڭ ياتقان يېرى جەننەتتە بولسۇن ئامىن! — دېگەن ئاۋاز بىلەن پۈتۈن ئاشخانىدىكى ئادەملەر دۇئاغا قول كۆتۈردى.

شۇ دەقىقىدە پەقەت ئېسىمگە كەلگىنى — دادا ئاڭلىدىڭمۇ؟ قېرىنداشلىرىڭ سېنى ياد ئېيتىۋاتىدۇ، ئەسلەۋاتىدۇ، سېغىنىۋاتىدۇ. سەن ھايات، ئەنە شۇ قېرىنداشلىرىڭنىڭ قەلبىدە مەڭگۈ ھايات!

بوۋاي سېنىڭ نەۋرەڭمەن،

باتۇر قورقماس بۆرەڭمەن.

ئانا يەرگە قالدۇرغان،

مەڭگۈ ئۆچمەس بەلگەڭمەن.

ئوغلۇمنىڭ جاراڭلىق ئاۋازىدا ئوقۇغان بۇ شېئىرى سېنىڭ باسقان يوللىرىڭنىڭ، قالدۇرغان ئىزلىرىڭ، ئۇ بىزگە ئۆلگە. ئۆچمەس ئەسەرلىرىڭ بىزگە ئابىدە، شانلىق ھاياتىڭ بىزگە ئۆرنەك بولىدىغانلىقىنىڭ شاھىتى ئەمەسمۇ.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

# ئىككى شېئىر

تۇرسۇن قۇربان

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىدىن، دوتسېنت

## نورۇز بوۋاي قەسىدىسى

(باللادا)

تەبىئەتنىڭ قانۇنىيىتى قۇدرىتى بىلەن،
كۈندۈز بىلەن كېچە ۋاقتى تەڭشەلگەندە.
ئىسسىق ياقفا كەتكەن قۇشلار ئۇچۇپ لەرزان،
بۇ قەدىمىي غەربىي يۇرتقا كېلىشكەندە.

ئىككى مىڭ ياش بولغان بۇزرۇك نورۇز بوۋاي،
كەلدى نورۇز راۋابىنى خۇشال چېلىپ.
«خۇش مۇبارەك نورۇز بوۋا» دېدۇق ھەممە
نەۋ باھارنىڭ ناخشىسىنى راسا ئېيتىپ.

بۇ باھارنىڭ قۇت ئەلچىسى تۇنجى نورۇز،
كۈنى چىقتى ئۇرۇمچىنى بىر ئايلىنىپ.
«پاھ، ئۇرۇمچى كۆركەم شەھەر بوپتۇ بۈگۈن»
دېدى قانچە يېنىشلاپ ئۇ بەك شادلىنىپ.

ئاندىن بوۋاي ئالدى قەدەم مەغرۇرانە،
بىزنىڭ ئانا مەكتەپ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتقا.
«خۇش مۇبارەك سەكسەن يېشىڭ ئەي ئالتۇن بۆشۈك»
دېدى تولۇپ ھاياجىنى ۋۇجۇدىغا.

دېدى يانا: «خوش مۇبارەك باغۋەنلىرىم،
خوش مۇبارەك ئوقۇغۇچى گۈل - چېچەكلىرىم.
خوش مۇبارەك مەرىپەتنىڭ قوش تويغا،
سىلەر مېنىڭ خۇشاللىقىم - تىلەكلىرىم.

سالسام نەزەر بۇ مەرىپەت يۇلتۇزىغا،
چاقناپتۇ ئۇ شۇنچە يورۇق، شۇنچە پارلاق.
شۇڭا مانا مېۋىسى مول ھېكمەت بېغى،
بوپتۇ كۆركەم، ئۇنداق ھايات شۇنچە قايناق.

بۇ ئۇنىۋېرسىتېت سەكسەن ياشقا تولدى بۇ يىل،
سەكسەن بۇيۇك تېغىدەك تاغۇ - داۋان ئېشىپ،
گەرچە سەكسەن ياشلىق بولۇپ قالسىمۇ ئۇ،
يەنىلا تىك مەغرۇر تۇرار روھىي تېشىپ.

ئۇندا كۆردۈم، يۈزلەپ دوكتور، ماگىستىرنى،
يېڭىچە روھ، ئۇمىدكە باي پەلۋانلىقى.
ئۇندا كۆردۈم، تۆھپىلىرى تىلدا داستان،
پروفېسسور، دوتسېنتلارنى مەردانلىنى.

بۇندا كۆردۈم، پۈتۈن ئۆمرى بويى ئىشلەپ،
ئۆز ئەجرىدىن پەخىرلەنگەن ئەجدادىنى،
ئۇنداق كۆردۈم، ئىجادىيەت - كەشپىياتقا،
تۆتۈش قىلغان ئۇمىدكە باي ئەۋلادلىنى.

بۇ مەرىپەت گۈلباغىنىڭ رۇخسارىدىن،
كۆردۈم ئانا تەڭرىتاغنىڭ ۋىسالىنى.
قاراپ مەغرۇر بۇ غەربىي يۈرت چولپانىغا
كۆردۈم، ئىلىم - پەننىڭ پارلاق ئىقبالىنى.

ئۇ تېخىمۇ قۇدرەت تاپار كۆچكە تولۇپ،
ئۆتۈپ ھەردەم كەسكىن جەڭدە ـ رىقابەتتە.
يارىتىدۇ بىر يېڭىچە شەجەرىنى،
نام ـ شەرىپى يادلىنىپ مىڭ رىۋايەتتە.

ئۇ ئوتتۇرا ۋە مەركىزى ئاسىيانىڭ،
ئىلمۇ ھېكمەت چولپانىغا ئايلانغۇسى.
پارلاپ مەڭگۇ غەربىي يۇرتنىڭ ئاسمانىدا
ھېكمەت نۇرىن يەر شارىغا تارالغۇسى.

دوكتور ئوغلۇم، ئانا مەكتەپ ـ ھېكمەت بېغىڭ
شۇنچە پارلاق ئۇنىڭ ئەتە ـ نۇر كەلگۈسى.
بۇگۈنكى بۇ گۈزەللىكى ـ كۆركەملىكى،
شۇ كارامەت كەلگۈسىنىڭ نۇر بەلگىسى.

شۇنداق بىر توپ قىز ـ يىگىتلەر يۈگرەپ كېلىپ
بەك چىرايلىق گۈلدەستىلەر تۇتۇشتى تەڭ.
«بەك بەستىلىك ئۆسۈپسىلەر ئېھ بالىلىرىم»
دېدى بۇۋاي، ئۇلار مەغرۇر كۈلۈشتى تەڭ.

ئارىمىزغا ئېلىپ بۇزرۇك بۇۋاينى بىز،
چىقتۇق ھەيۋەت، ئېگىز بىنا ئۈستىگە شاد.
ئۈمىد نۇرى چاقناپ قۇرغان كۆزلەر بىلەن
سالدۇق نەزەر ئۇنىۋېرسىتېتنىڭ ھۆسنىگە شاد.

# هارپا ئاخشىمى

ئايدىڭ كېچە،
سېھىرلەنگەن خىلۋەت بۇ شەھەر،
چۆككەن تىمتاس ھەمدەم ئۇيقۇغا،
پەقەت مەشئەلدەك،
يالغۇز ئۆينى يورۇتقان پەنەر،
بىر قامەتنى كۆمۈپ زەر نۇرغا.
ئۇندا پەيدا،
روجەك تۇڭنده،
ياش سىرغىغان ئويچان بىر نىكاھ،
كۆيەر يۈرىكى
ئارام بەرمەي كۇن - تۇن تېپىرلاپ،
تاشلاپ كەتكەن بىۋاپا يارغا.
ئازابلانما،
تاشلاپ كەتتى مېنى بىۋاپا دەپ،
ئارمانغا سىرغىن ئاستا،
مەدىنىڭدە ماي قۇي پەنەرگە،
پىلىكلىرى چېچەكلىگەندە،
كىرپىكىڭدە پەرلەپ قوي ئاستا،
شۇ پەنەرنى يارىڭ تۇيماستا.
ھارپا ئاخشىمى
ھەمراھدۇر ئاڭا،
تۇن كېچىدە كۆيگەن بىر روجەك،
ئەل ئىشقىدا كۆيگەن بىر يۈرەك ...

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى
www.uyghurkitap.com

# شېئىرلار

## ئۇستازىم

ئەنەيتۇللا قۇربان

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، دوتسېنت

ئالەمنى تەختىگە ئاتسام دەيمەن،
قۇياشنى تاجىغا تاقسام دەيمەن.

※

تاغ سۇبات، ئالماستىن پۈتتۈك ئۇستازىم،
ئارمانغا چىداملىق چۆكتۈك ئۇستازىم.
ئەۋلادقا بال - قىيام تۆكتۈك ئۇستازىم،
تەمەسىز خىسلەت يار تاجغا، شەرەپكە،
تىلەككە ھەممىنى تۈتتۈك ئۇستازىم.
سەن ئۇۋا پەرۋازلار كۆتتۈك ئۇستازىم،
ئاشۇنداق ئۇل بولۇپ ئۆتتۈك ئۇستازىم.

بىر بۇيۇك داستان بار سېنىڭ ئېتىگدا،
توزمىاس بوستان بار باسقان ئىزىڭدا؛
بەسىلماس ئولقان بار ئىسىق قېنىڭدا،
مەرىپەت ئىشقىدا مەڭگۈ سوۋۇماس،
ئەبەدىي ئۆچمەس ئوت قەلب قېتىڭدا.
قاراڭغۇ دىللارغا قۇياش ئۇستازىم،
ئەۋلادلار قەلبىگە قۇياش ئۇستازىم.

دىلىڭدا سوغۇلماس مېھىر - شاپائەت،
ئىزىڭدا ئۇزۇلمەس غەيرەت - شىجائەت؛
بار سەندە ئۆزگىچە تاقەت - قانائەت،
ۋۇجۇدۇڭ پىر قىيا، غۇلماس چوققا،
سېنىڭدە پەرۋازىم تاپقان كامالەت.
يۈرەكتىن مىڭ رەھمەت بۇيۇك ئۇستازىم،
ئەڭ سەبىي، سەمىمىي تىلەكتىن تەزىم.

ئاق چاچلار تاجىڭدەك يالتىراپ تۇرغان،
چاڭ ئەمەس، ئاق چاچقۇ سېنى ئورىغان؛
سەن قىيا كۆموش نۇر سەندىن تارىغان،
شۇ ئۇلۇغ سۈرىتىڭ تالاي - تالايدا،
يۈلتۇزدەك سېيمايىڭ دىلغا ئورنىغان،
سىنىپتا ھەر كۈنۈڭ شۇنداق ئۆزىغان.
جاپانى راھەت دەپ ئۆتتۈڭ ئۇستازىم،
ئەۋلادقا بال - قىيام تۆكتۈڭ ئۇستازىم.

مېھنىتىڭ كىتابلار قېتىدا قالغان،
ئەقلىڭدىن ئەۋلادقا پايانداز سالغان؛
ئالەمنى تاغلاردەك قەددىڭگە ئالغان،
جاپاغا ۋاي دېمەي بولدۇڭ پەرۋانە،
سەن شۇنداق خىسلەتتە ئۇستاز ئاتالغان.
مۇنبەردەك ھەقىقەت سەندە ئۇستازىم،
بۇزۇلماس ئەقىدە مەندە ئۇستازىم.

ئەجرىڭدىن گۈل چىراي ئاچمىغان كىم بار،
مېھرىڭدىن نۇر ئىمىپ يانمىغان كىم بار؟
مېھنىتىڭ تەمىگە قانمىغان كىم بار،

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئويلايمەن، دۇنيادا سېنىڭدەك يەنە،
ئىنسانلىق پەرزىنى ئاقلىغان كىم بار؟!
سەن بەردىك كارۋانغا ئۆملۈك ئۇستازىم،
سەن بولدۇك ئارزۇغا كۆۋرۈك ئۇستازىم.

يۈلتۇزدەك روجەكلەر ئۈيقۇدىن يىراق،
ئېرپان دەپ كۆيمدۇ ئۇندا ئىشتىياق.
ئەجرىڭدىن بالقىيدۇ شېرىن خۇش پۇراق،
سەن شۇنداق مىننەتسىز مېھنەت ئىگىسى،
نۇر سېپىپ سىرغىغان ئەزىز شام - چىراغ.
بەختىمگە تامچىلاپ سىڭدىك ئۇستازىم،
تەختىگە ئۇل هامان ئەقلىك ئۇستازىم.
مىننەتسىز مېھنەتتە بارىك ئۇستازىم،
قەلبلەر تۆرىدە نامىك ئۇستازىم؛
قۇياشكەن ئەسلىدە شانىك ئۇستازىم،
هەممىنىك ئۇلىسەن، يىلتىزى ئۆزۈك،
ئاشۇنداق ئۆزىغان قىش، باهار، يازىك.
يۈرەكتىن، تىلەكتىن تەزىم ئۇستازىم،
تەسەددۇق ساڭا كۈي - سازىم ئۇستازىم.

2003 - يىلى 8 - ئاپرىل، ئۈرۈمچى

# ساۋاقداشلارغا چاقچاق

## ( شېئىرىي چاقچاق )

### ئەنەيتۇللا قۇربان

ھەممىنى چاقچاق بىلەن بەزلىگەن خەق بىز، بىز شۇنداق قىلغان، ئاشۇنداق چاقچاقلاشقان، چاقچاقلارنى چاقچاق بىلەن ئوڭلىغان. ئالتۇن بېرىپ ئېلىپ بولمايدىغان كۆڭۈللەر بىزدە بار، رەنجىگەن، قالغان كۆڭۈللەرنى بىز چاقچاق بىلەن رام قىلغان، چاقچاق بىرلە ھەل قىلغان. يامبۇ بېرىپ ئالالمايدىغان گەپلىرىمىز بار، مەئىشەتكە، ئالىلىققا ئالدانمايدىغان گەپلىرىمىز بار بىزنىڭ؛ ئەمما، نۆۋەتتىدە قىسىلغانغا، يېقىلغانغا، سارغايغانغا، كۆلكە سېغىنىپ مۇڭلانغانغا يۈرەك بىلەنلا تۆكۈپ بېرىدىغان. مەكتەپ كۆرۈپمۇ يىغالمايدىغان ئاشۇنداق ساردان، ئۆگۈت گەپلىرىمىز بار، ئۇنۇڭ بەرگۈدەك تېتىم پەتلىرىمىز بار، ئۇيغۇرچە ئولتۇرۇشلاردىن، دوقمۇشلاردىن تالاي - تالاي-لاپ، ئۇلگۈپ يىغقىلى بولىدىغان، ئاشۇنداق تۇيغۇ بولسىلا، ئاشۇنداق تېتىم بولسىلا، ئاشۇنداق چاقچاقنا بۆلۈنۈپ چوڭ بولغان يۈرەك بولسىلا...

سېغىنغانسەن، ساۋاقداش! كۆلگەن چاغلارنى، كۆلكە بىلەن يىغىمىز ئارىلىشىپ كەتكەن چاغلارنى، بىز زېمىن قورۇلغۇدەك، يۈرەكلەر چىلاشقۇدەك يىغلىغان، يۈرەكلەر بىلەن يۈرەكلەر ئۇيۇپ سىڭىشقۇدەك كۆلگەن. شۇڭا بىز ھېلىمۇ كۆلۈپ كۆرۈشتۇق، كۆلۈپ تۇرۇپ ياش تۆكتۇق. كۆلكە چىراي بۇقۇلداپ، كۆزلىرىمىزنى بىر - بىرىمىزدىن ئېلىپ قاچتۇق. بىز

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

يەنە مۇشۇنداق كۈلىمسز، يىغا پۇرىغان مەڭزلەرگە ئالدانما، ياش سىرغىپ بولالمىغان كۆزلەرگە ئىشەنمە، ھاياتنىڭ چىن مەنىسى، ئىنسانىيەتنىڭ چىن تۈيغۇسى يۈرەكتە. يۈرەكلەرنى ئارىلاپ باق، ئەسلىمەڭگە چۆكۈپ باق، ئۇ يەردە سېنى كۈلكىلەرگە باشلايدىغان دوقمۇشلار تولا ...

بىزمۇ بىر چاغلاردا سىلەرگە ئوخشاشلا، بەش يىللىق ھەم ئۇزۇن، ھەم قىسقا مەزگىلنى ھاياتنىڭ مەڭگۈ ئۇنتۇلمايدىغان گۈزەل مەۋسۇمىنى، ئەبەدىي خازان تاشلىمايدىغان باھار پەسلىنى مانا مۇشۇ يەردە — ئانا مەكتەپنىڭ ئىللىق قوينىدا ئۆتكۈزگەن. بىزمۇ سىلەردەك، ئاددىي ئەمما سۆيۈملۈك پارتىلارغا بەش يىل قەدىناسلارچە چاپلاشقان؛ يۈرىكىمىزنى سىلەردەك، تەرەكلەرگە — تاللارغا ھەغدا تامغىلاپ ئويۇپ قويغان؛ بىزمۇ سىلەردەك، كۆل بويىنى تويماي ئايلانغان، ئۇنۇتۇلماسلىقنىڭ ئاخشاملىرىدا، ئاي دالدىلاپ ئىزلار قالدۇرغان؛ بىزمۇ سىلەردەك، ئۇستازلارنىڭ مېھىر - مۇھەببىتىگە يۇگىنىپ، ھالال ئەجرىدە مەلھەملەنگەن ئېرپان چەشمىلىرىنى تەشنا دىلىمىزغا كۆچۈرگەن، چاڭقاق قەلبىلەرنى ئاشۇنداق تويۇندۇرغان، قاندۇرغان؛ بىزمۇ بىر چاغ قىزغىن بەس - مۇنازىرىلەر بىلەن، قىزغىچ ئىزدىنىشلەر بىلەن ھەر كۈنىمىزنى خۇددى سىلەرگە ئوخشاشلا ئەھمىيەت، قىممەت تېتىملىرىدا ئۆتكۈزگەن؛ بىزمۇ سىلەردەك ياش ئىدۇق شۇ چاغ، ئوت بولۇپ چاراسلاۋاتقان چاغلىرىم شۇ ئىدى، يۈلتۇز بولۇپ چاراقشۇاتقان چاغلىرىمىز شۇ ئىدى. ئىلىمگە پەرۋانىدەك ئۆزىمىزنى ئۇرۇۋاتقان چاغلىرىمىز، تاڭسىلارغا چەكلەپ تۇرسىمۇ مەيلىمىزنى بېرىۋاتقان چاغلىرىمىز، ھەر كۈنىمىزنى ئاشۇنداق گۈزەل مەنىلەردە خۇشال ئۆتكۈزۈۋاتقان چاغلىرىمىز شۇ ئىدى.

سىلەر ئەڭ ئازادە، ئەڭ ئەركىن ئەركىلەپ كۈلىدىغان جاي — غۇبارسىز قەلبىلەرنىڭ ئەڭ شېرىن تېپىرلاشلىرىنى تۇيۇپ تۇرىدىغان ئاددىي، ئەمما مېھرى ئوتلۇق ماكان — ئاشۇ

قەۋەت كارىۋاتلىق ياتاقلاردا بىزمۇ يانتاق، بىزنىڭمۇ ئۇچۇم ئال-
مدىكى ياۋا پەيلىرىمىز ئاشۇ يەردە قالغان؛ ياشلىق لىرىكىلىرى-
مىز بەلكى ئۇنىڭ تاملىرىدا، قىزغىن بەس - مۇنازىرىلىرىمىز،
بەس تالىشىپ تارتىشقان خورەكلىرىمىز، شېرىن - شېرىن
چۈشلىرىمىز، چۈشتىنمۇ شېرىن ئىشلىرىمىز بەلكى ئۇنىڭ گۈ-
زەل ئەسلىمىسىدە...

سىلەر ماڭغان يوللاردا، بىزمۇ ماڭغان بىر چاغلاردا؛ سە-
لەر كىرگەن كۈتۈپخانىلارغا بىزمۇ كىرگەن، ھەتتا ئورۇنلارنى
ئىگىلەپ قويۇپ، دەرسكە چىققان چاغلىرىمىز بار، تاماقلارنى
ئەكىرىۋېلىپ ۋاقىت بىلەن سۈرئەت تالاشقان چاغلىرىمىز، قوغ-
لىمىغۇچە، ۋاقىتنىڭ توشقانلىقىنى تۇيماي، كىتابلار قېتىغا
سىڭىپ كەتكەن چاغلىرىمىز بار، سىلەرگە ئوخشاش، خۇددى
سىلەرگە ئوخشاش.

بىز شۇ چاغدا، ئايدا بىر كىنوغا كىرەتتۇق، ھەپتىدە بىر
مۇنچىغا كىرەتتۇق، ھەپتىدە بىر كىر يۇيۇشقا سۇخانىغا كىرەت-
تۇق؛ ئەمما، سىنىپقا، كۈتۈپخانىغا كۇندە، ھەپتىدە، ئايدا
قانچە رەت كەلگەنلىكىمىزنى ساناپ بېرەلمەيمىز، چۈنكى بىزنىڭ
كىرىدىغان يەرلىرىمىز كۆپ ئەمەس ئىدى. تېلېۋىزور بىزدە،
ئەتراپىمىزدا يوق؛ بازار ئۇچۇن تونۇشتۇرۇش بىزدە كۆپ يوق،
بولسىمۇ ھاجىتىڭىزنى قاندۇرىدىغان بۇيۇم بازاردا يوق؛ دوستە-
لىشىدىغان زامانىۋى تور ۋاستىسى ئۇ چاغدا يوق، رام قىلىدى-
غان كومپيۇتېر ئوخشاشلا يوق. بىزدە باري ئونىمىز تەڭ يىغىل-
غاندا تارتىلىدىغان تاماق، تولىسى قارا، قورۇق ئونلۇقى ئاق؛
بىر كۇن تۇرۇپ قالسا بازغانلاپ يەنجىگىلى بولمايدىغان پاگو،
قىزىل كۆممىقوناق؛ تاماق تۇرىنىڭ ئەڭ ئېسىلى سومىيەندىن
سۇيۇق، سۇيۇقئاشتىن قويۇق قورۇما ئاش، خورما سالغان
ھورنان، كۇندە بىر ۋاخ يېرىم بېرىلىدىغان توقاش، بىزدە باري
بىلىم ئېلىش ئۇچۇن قانايىدىغان ئىشتىياق، شۇڭا بىز سىنىپ-
تىمۇ، كۈتۈپخانىدىمۇ، ياتاقتىمۇ، شەنبە، يەكشەنبىدىمۇ ئۆگەنـ

ئۇيغۇر كتاب توپ بېكىتى www.uyghurkitap.com

دۇق؛ ئوقۇتقۇچىلارنىڭ لېكسىيىسىنى كۆچۈرۈپ، شاپىگىرات-
لاردا ئۆزىمىز بېسىپ دەرسلىك تەييارلاپ كۆردۇق؛ بىر-ر يېڭى
كىتاب تاپساق كېچە - كۈندۈز قولدىن قولغا ئۆتكۈزۈپ كۆر-
دۇق. توم - توم خاتىرىلەرنى كۆچۈردۇق. توم - توم ئىجادىيەت
مەشغۇلىرىنى يازدۇق؛ چوقۇنغۇدەك چولپانلارنىڭ تايىنى بولمە-
غاچقا، چولپانغا چوقۇنۇش دەيدىغان ئۇقۇم كاللىمىزدا بولمە-
غاچقا، ئۇستەللەرنى يۆتكەپلا ئاجايىپ كۆڭۈللۈك سەھنىلەرنى
ھازىرلاپ ئۆزىمىز «چولپان» بولدۇق؛ بىزدىكى يېڭى يىل
كېچىلىكلىرى، مەدەنىيەت پائالىيەتلىرى ئاشۇنداق ئۆتتى؛ كې-
سەك ئۇنئالغۇ قويدۇق، دۇتتارنى ئالدۇق، ئۇستەللەرنى داپ
قىلدۇق، ناخشىلارنى ئاشۇنداق توۋلاشتۇق، ئۇسسۇل دېگەننى
چاك چىقىرىپ ئويناشتۇق، تاڭسىلارمۇ قالمىدى، بىز دەسسە-
مىگەن، ئۇلگىلىك تىياتىر ناخشىلىرىمۇ قالمىدى، بىز ياڭراتە-
مىغان، بىز شېئىرلارنى مۇشۇنداق سورۇنلاردا يازغان، مۇشۇ
سورۇنلاردا ئوقۇغان؛ بىز چاقچاقلارنى مۇشۇنداق سورۇنلاردا
توقۇغان، مۇشۇ سورۇنلاردا ئېيتىپ تېلىقىپ كۈلۈشكەن. ھا-
زىرمۇ شۇ چاغلارنى، ئاشۇنداق ئەستەرلىك ئىشلارنى ئويلاپ
كۈلۈشۈۋاتقاندۇر، ساۋاقداشلار؟! بىر - بىرى بىلەن كۆرۈش-
كەندە، چىرايىدىن، كۆزلىرىدىن، يۈرىكىدىن ئاشۇنداق چاغلار-
نىڭ گۈزەل خاتىرىلىرىنى ئاختۇرۇپ، شېرىن ئەسلىمىلەرگە
چۆمۈلىدىغاندۇر، چۆكىدىغاندۇر ھەرقاچان ...

بىزمۇ بىر چاغ ئوقۇغۇچى ئىدۇق، يۈرىكى ئوت ساۋاقداش
ئىدۇق، سىلەرگە ئوخشاش؛ سىلەرگە ئوخشاش. بىزمۇ بىر چاغ
سۆيۈملۈك پارتىلاردا، قەدىناس سىنىپلاردا ئۆزىمىزنى چەكسىز
بەختىيار سېزىپ، ئىپتىخار تۇيغۇسىدا ئولتۇرغانىدۇق؛ تۇيۇن-
ماس ئىستەكلەر كەينىدىن شېرىن تەمەلەردە تېۋىنغانىدۇق،
ياشلىقنى مەڭگۈلۈك دەپ، ئانا مەكتەپ باغرىنى باقىۋىدە دەپ
ئويلىغانىدۇق، سىلەرگە ئوخشاش، گۈزەل چاغلار قىسقا بولىدە-
كەن، ياشلىق پەسلى ئۈزۈن بولسىمۇ تەمەلەرگە يېتىشمەيدە-

كەن. ئادەم هامان بالىلىقتىن ئالدىراپ كېتىپ قالغاندا، قېرى-
لىقتىن داجىغاندا، ياشلىقتا ئۆزاق تۇرۇشنى ئىستەيدىكەن،
ياشلىقنى مەڭگۈلۈك بولسىچۇ دەپ ئارمانلايدىكەن. ئادەمدە ئار-
مان تۈگىمەيدۇ ئەمەس، بەلكى ياشلىقتا تۈگىمەيدۇ. بىز ئاشۇن-
داق، گۈزەل ياشلىق بىلەن قىممەتلىك ساۋاقداشلىق تەڭ كەل-
گەن هاياتنىڭ ئەڭ قىيامىلىق چاغلىرىدا تەقدىرداش بولغانلار،
خۇددى سىلەرگە ئوخشاش، سىلەرگە ئوخشاش. بىز ئۇچۇن
ياشلىق تېخىمۇ قىسقا تېخىمۇ قەدىرلىك بولدى. بىز ئۇچۇن
ياشلىق تېخىمۇ ئەھمىيەتلىك، قىممەتلىك بولدى. بىز ئۇچۇن
ياشلىق تېخىمۇ جۇلالىق هەم ئارمانلىق بولدى. بىز ئۇچۇن
ياشلىق، بىز ئۇچۇن ياشلىق ...

ئاشۇ گۈزەل چاغلار بىز ئۇچۇرما بولغان 20 يىلدىن بۇيان
يۇرتىمىزدىن كۆچمىدى؛ ئاشۇ قىممەتلىك مەزگىللەرنىڭ ئۇ-
لۇق ئەسلىمىسى يۇرتىمىزدە ئوخشاشلا لاۋۇلداپ كۆيدى، ئۇچ-
مىدى، بىر تۇغقاندەك ئەمەكلىشىپ، تەقدىرىمىزگە، ئارمانلە-
رىمىزغا سىڭىشىپ ئۆتكەن قېرىنداشلىق يىلسېرى سۇسلاشمە-
دى؛ ئاددىي ـ ساددىلىقتا، سېرىقتال هەم موهتاجلىقتا تەمەچە-
لىگەن مەنىۋى بايلىقىمىز — گۈللىرىمىز هېلىهەم سولاشمىدى.
شۇڭا، بىز 20 يىلدىن كېيىن ئاشۇ بەش يىلغا قايتىتۇق. قىراد-
لىق قىرغاقلىرىدىن ياشلىق قىيام پەسلىگە قايتىتۇق. بالىلىق
بولغاندا، بالىلىرىمىز ئىز بېسىپ قەدىناس پارتىلارنى تالاشقاد-
دا، بالىلىققا قايتىپ، غۇبارسىز چاغلاردىكىدەك ئۇسسۇل ئوي-
ناپ، ناخشا ئېيتىپ كۈلۈشتۇق.

ئۇستاز بولغاندا ئۇستاز مېهرىگە قايتا ئۇلاشتۇق. ئەينى
چاغدا بىر سىنىپتا، بىر ياتاقتا، بىر پارتىدا، بىر تىنىقتا
ئولتۇرغاندەك تاتلىق ـ تاتلىق چاقچاقلارنى قىلىشتۇق. بىر
بەرگىگە تىزىلغاندەك ساۋاقداشلىق گۈللىرىنى قېنىپ ـ قېنىپ
هىدلاشتۇق، يۈرەكلەرنى يۈرەكلەرگە چىلاشتۇق ...

www.uyghurkitap.com

## مەمتىمىن مۇئەللىمگە:

ۋىجدانىڭىز ئۇدۇمىڭىز بىزگە،
مېھنىتىڭىز سىڭگەن ھەممىگە؛
لىللا زۇۋان، ئادىل باھادا،
تامچىدىڭىز شاگىرت قەلبىگە.
يېڭى ئەسىر رېستورانىدا،
بىللە دېسكو ئويۇنغان چاغدا،
قانداق خىسلەت چىراغلىرىدا؟!
شادلاندىڭىز قېنىپ كۈلكىگە.
دېسكو دېگەن ئاشۇنداق بولسا،
ياكى بىزدەك لەيلەپ ئويۇنسا؛
دولقۇن - دولقۇن چىراغ نۇرىدا،
بىلىقىزدەك چەيلەپ ئويۇنسا ...
ئاشۇلاردا سىزمۇ بار ئۇستاز،
«ئۆرۈگۈم» دە سىزمۇ بار ئۇستاز،
خورەكلەردە سىزمۇ بار ئۇستاز.

## كېلىن، كۈيئوغۇل، بوغۇنلارغا:

مېھمان ئىدىڭلار،
ئۆزلەشتىڭلار بەش كۈندە؛
بىزگە ئوخشاش شېرىن چۈش كۆرۈپ،
خورەكلەرگە چىرماشتىڭلار بەش كۈندە.

تال ـ باراڭدا، سۆھبەت ـ پاراڭدا،
بىزگە ئوخشاش تېلىقىپ كۈلۈپ،
سۆزلەشتىڭلار بەش كۈندە.
ئىناقلىقنى، ئېجىل دوستلۇقنى،
ئىزلەشتىڭلار بەش كۈندە.
ئاشۇنداق قېرىنداشلىقنى،
كۆزلەشتىڭلار بەش كۈندە.

## ۋاھاپ غوپۇرغا:

بىر سايلامدا چىقىۋېلىپ بەنجاڭلىققا،
بەش يىلغىچە چۈشمەي كەلدىڭ شۇ «ئەمەل» دىن؛
كۈندە تۆت ـ بەش يوقلىماڭغا زورلىغانتىڭ،
سەمرىگەنتىڭ راسلا شۇ چاغ شۇ ئەمەكتىن.
ئويلاپ قالدىم، كېيىن قانداق چىدىغانسەن؟
بىز ھەر ياققا كەتكەن چاغدا بۇ مەكتەپتىن،
چۈشۈپ كېتىپ شۇ «مۇقەددەس» بەنجاڭلىقتىن؟!
بەش يىل شۇنداق بىر ئەمەلدە تۇرماق تەسكەن،
بەنجاڭ تولا، لېكىن سەندەك بولماق تەسكەن؛
سىنىپ تۈتۈپ قەدىرلىگە كۆپ يەتتىم كېيىن،
مۇمكىن بولسا، سەندىن نۇسخا ئېلىپ قايتا،
ھەر سىنىپقا سەندىن بىرنى ئۆگەتسەكەن.

## ئابدۇۋايىت روزىگە:

كىر قوندۇرمىدىڭىز بەش يىل، «ئالدىن بېيىغان» بولغاچ،
غەم قالدۇرمىدىڭىز بەش يىل، پۇلنى ئايماي ئالغاچ.

ئوتتۇز ئوغۇل ئىچىدە «ئەڭ سۆيۈملۈك» بىرلا سىز،
«3 چوڭ ئىنتىزام، 8 دىققەت» بولغاچ سىزنىڭ ئەھدىڭىز.

## تۇرارجان ئىمىننىيازغا:

ھەممىگە بەرگەندەك سەن كۆڭۈلنى،
ئاكوردىيون، ئاپپاراتقا، پىراققا.
گاھى سېنى چۆكتۈرەتتى ئىشتىياق،
ئىجادىيەت ئۇستىلىگە، چىراغقا.

## مېھرىبان ئەبەيدۇللاغا:

سادىدىلىقىڭ سۈرىتى دېسە،
كۆز ئالدىمغا كېلىسىز پات - پات؛
گەپلىرىڭىز شېرىن تەمىدىن،
ئۈسساپ قالسۇن سىزدىكى قات - قات.

## ئاۋۇت ساۋۇتقا:

ئاۋۇت باشلىغان شېئىر يېزىشنى،
سىنىپىمىزدا شائىر بولۇشنى؛
بىلگىلى بولماس تەقدىر دېگەننى،
كىملەر ئويلىغان شۇنداق بولۇشنى؟

## ئابدۇللا مەتقۇربانغا:

ئىشكلەرنى ئېچىشىڭىز ئۆزگىچە،
قامىتىڭىز، قارىشىڭىز ئۆزگىچە؛
قالدى «ياستۇق ئىلهاملىرى» بەش يىلدا،
يازغان ئاشۇ شېئىرلىرىڭىز ئۆزگىچە،
ئاۋازىڭىز، سۆزلىرىڭىز ئۆزگىچە.

## ئوسمان ئىسمائىلغا:

تۇزلاردەك پەتلەر - پەتلەر تېتىم بولۇپ،
چېلەكلەر چايقالغاندا تېتىغانتى؛
بىمەنە چاقچاق بىلەن بەزى ئىشلار،
قېتىقتەك، ئايرانلاردەك ئېچىغانتى؛
ئاشۇنداق غۇرۇر بىلەن قىلغان گېپىڭ،
گاهى بىر ئەركەكلەرنى پېچىغانتى.
باشلىرىڭ ساڭگىلاپتۇ كاۋىلاردەك،
ئېيتقىنا، بۇگۈن ساڭا نېم بولغانتى؟!

## ئەركىن هوشۇرغا:

بىرلا تەنقىدتە جىمىپ كەتتىڭىز،
بەش يىل ئاشۇنداق تىنچ ئۆتتىڭىز.
تويدا - نەزىرده قارىڭىز غايىب،
بەلكى كۆڭۈلده تېزىپ كەتتىڭىز،
ياكى خىزمەتكە سىڭىپ كەتتىڭىز.

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى
www.uyghurkitap.com

## مار البايغا:

«چ» بىلەن «ش» لار بەربىر ساڭا،
چاڭخەي، شىلەك دەپ ئۆتىۋەر يانا.
ساۋاقدىشىم دەپ ئىزدەپ يۈرمىسەڭ،
سەندە بۇ ھايات قانداقمۇ قانا؟!

## ئابدۇۋېلىگە:

يۈرەكلەردە يۈرەك يۆلىكى،
ساۋاقداشتا كۆڭۈل تىلىكى.
يىراق دېمەڭ گىلەم يۈرتىنى،
ئۈمىد دېگەن يولنىڭ كۆۋرۈكى.

## گۈلزىباغا:

ئانىلىق ئۇرۇقداشلىق دەۋرىدەكلا،
قىزلارنىڭ ھۆكۈمرانى بولدۇڭ ئۆزۈڭ.
جاھاندا شۇنچە يىگىت كۆز تاشلىسا،
ھەممىنى بىر تۆلۈشكە قىلمىدىڭ تەڭ.

## تۆلۈبايغا:

چوپان ئەمەس، چولپانسەن ئەسلا،
شېئىر، مۇزىكا، ناخشىدا كۆيدە.

جيا باۋيۇيدەك تەلەي سەندە بار،
قاندىك شۇڭا دەسلەپ سۆيگۈگە.

## مەمەتجان ئابلىزغا:

بار ئىكەن سىزدە ئەسلىي ئاشقىلىق،
بولمىسا، بولامدۇ داپقۇرلاپ كۆيۈش؟!
كۆڭۈلنى قىلغانتىڭىز ئاپئاشكارا،
بىلگىنى دېدى: ئاشقىلىق،
بىلمىگەنلەردە كۈلۈش.
يوشۇرۇن ئوت ئەردىڭىز سىز ئەسلىي بىر،
مانا بۇگۈن چاچتا قىرو، چاچ كۈمۈش.
كۆچتى ئاشقىلىق قەلبىدە ئاخىر،
داپقۇر - داپقۇر يازمىلارغا بىقارار،
بەلكى بۇمۇ يوشۇرۇن بىر خىل سۆيۈش.

## قاپارغا:

مۇئەللىم «قىز» ئىكەن دېدى، خۇش بولدۇق،
قىزلارنىڭ ياتقىدىن ئورۇن قويدۇق.
كېچىكىپ كەلدىڭ، ئوغۇل چىقتىڭ بىراق،
شوخ يىگىتلەردىن بەك قوپالراق.

## ئەيسا خانغا:

ئەيسا خان گۇللەر ئامانمۇ،
يېڭى جانلاردىن خۇش خەۋەر بارمۇ؟

مۇبارەك بولسۇن تۇغۇلۇشىغا،
ئىنسان دېگەنگە بۇ جاھان تارمۇ؟

## مەھمۇد قادىرغا:

باشنى سىلىپ يۇرۇڭاتامسىز،
«كالۇرەي» دەپ تىللاپ، تۆكۈرۈپ،
گاھى مۇنار قىياپىتىدە،
گاھ تەقدىردىن ئاغرىپ، ئۆكۈنۈپ.
يۈرەكلەرنى سۆزلىتىپ بەزەن،
قىسمەتلەرگە غەزەپ كۆكسىڭىپ.

## سەييارە سەلەيگە:

قېنى سەييارە ئەدەبىي قەلەم،
يامان ئىكەن - ھە، ھاياتتا ئەلەم.
قانداق چىقتىڭىز چاتقاللىقلاردىن،
كۆزلەر تەگمىسۇن تۇرۇپسىز بەلەن.

## ئابدۇسالام ئابلىزغا:

كەلپىندە تولىمىكەن مېھرىگىياھ،
بالىدەك تۇردىڭىز، راستىنلا بالا.
چوڭ بولسۇن بالىلار، بولۇپ قالمىسۇن،
بالىنىڭ قىلغان ئىشلىرى چالا.

## دىلنۇر جارىگە:

دىلنۇر مىجەز بولسا دەيمەن، ئوچۇق مىجەز،
بارچە ئىنسان بىر قېلىپقا چۈشمەكتۇ تەس.
كۆلكە ھەمراھ ئوچۇق - ئوچۇق گەپلىرىگە،
جىم تۇرالماس بىر ئورۇندا بىردەم - بىرپەس.
بەلكى كۆپلەر ئاشۇندۇق خۇيغا
چىن دىلىدىن قىلىدۇ ھەۋەس.

سىنىپىمىزنىڭ تۇزى - تەمىدەك،
ھەممىلا ئىشقا ئارىلىشاتتىڭىز.
بالىلاردەكلا سەبىي مىجەزدە،
ھەممىسى بىلەن قاملىشاتتىڭىز.
ئاشۇنداق تەنھا پەزىلەت بىلەن،
دىلىشات لەۋزىنى تامشىتاتتىڭىز.

## يۈسۈپ ئىبراھىمگە:

ئالتۇندىن قاپلىۋالغان ئىنىز چىشىڭ،
ئاشۇنداق كۈلۈشۈڭدە يالتىرايدۇ.
بىر جايدا تۇرۇپ كۆرمەي ئۆتتۇق ئۇزاق،
ساۋاقداش ئاشۇنداقمۇ ئالدىرامدۇ؟
ئۇسسۇلنى ئەسلىي ئوبدان ئوينايتتىڭ سەن،
ۋە لېكىن، يۈرەك يەنە تارتىنامدۇ ...

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

## توختى پاشاغا:

قۇياشقا يېقىنلىشاي دەپ،
تۇرپانغا بۆلۈڭگەنتىڭىز؛
قۇياشتەك قىزلىرى تۇرسا،
نېمىشقا ئۆيلەنمىدىڭىز؟!
گۈللەرنى يۇرتتىن ئۈزۈشكە،
كۆڭۈلنى جۇدۇنقاتتىڭىز.

ياخشى تۇرۇپسىز، دەيدۇ بەزىلەر،
ياش كۆرۈنسە ئۇلارغا كېشى.
بىر خىل تۇرغىنى توختى پاشادۇر،
ئوخشاشلا ئىكەن ئىچى ھەم تېشى.

## ئىمىر غىياسقا:

پۈتۈن ئىچىم ئويدان يەيمەن دەۋەرمە،
سىڭدى دەپلا تورۇپ - تۇرۇپ يەۋەرمە؛
بۇرۇن بۇرنۇڭ تەپچەپ تەرلەپ قۇياتتى،
باشتىن ئەمدى قۇيۇلۇپتۇ تەن بەرمەي.
ئۇغۇلمەيلى، توختاپ قال ئەمدى،
چاقچاقلارغا ئىزاھات بەرمەي.

## تۇرسۇن يۈسۈپكە:

سىر بەرمەستىن ئۆتتۈڭ بەش-يىل،
كۆزىنەكنىڭ كەينىدىن ماراپ.

يىلتىز چاپقان چاغدىكى قىيىداش،
كەتمىگەنمۇ تېخىچە تارقاپ.

## ئاتىكەمگە:

جەننەتتىكى ھۆرلەر كۆيىدەك،
يىراقلاردىن كەلدى ئىپارىڭ؛
خۇددى مىسكىن چىرايىڭدەكلا،
خەتلىرىڭدىن تامدى مۇڭ ـ زارىڭ.

## زىبىرنىسا سادىققا:

ئېغىر ـ بېسىق بولماڭ دېگەنچە،
ئېغىرلىشىپ كەتتىڭىز ئەجەب.
بېسىم بولسا ئالاي زىممەمگە،
شۇنداق بىللە ئۆتەيلى ئەبەت.

## مۇقەددەس سەيدۇللامغا:

ئەركىن باردى تۇرپانغا، بارمىدىڭىز سىز،
ساۋاقداشلىق تېخىمغا قانمىدىڭىز سىز.
ئەركىن بېرىپ تۇرپانغا نېمىلەرنى بولدى،
يالغۇز قېلىپ ئۆيىڭىزدە سەزمىدىڭىز سىز.

## پاتىگۇلگە:

كۆڭلىڭىزنى بىلىۋالغاندەك،
كېڭىيىپتۇ چاپانىڭ ئېنى.

قانداق بولار بەش يىل ئۆتكەندە،
كۆرۈشەيلى قەشقەردە قېنى.

## خاسىيەتكە:

يېرىم قىلماق كۆڭۈللەرنى سىز،
بۇ ئىشلارمۇ ئۆتۈپ كېتىدۇ.
غەم بىلەنلا ياشاي دېسىڭىز،
ئادەم تېرىك ئۆلۈپ كېتىدۇ.

## باراتقا:

ئۆزگەرمەپتۇ ھەممە قىلىقىڭ،
ئۆگىرىپتۇ پەقەتلا يېشىڭ.
ئۆتسە ئەگەر يىگىرمە يىللار،
قانداق بولار سېنىڭ قېرىشىڭ.

## بىلىمسىزغا:

سىنىپىمىزدا بىر شائىرە قىزىمىز سىز،
سورۇنلاردا يېلىنجىغان ئوتىمىز سىز.
تاش تاشلىغان قۇدۇقلاردەك جىمىغاندا،
غىدىقلىغان تۇيغۇمىز سىز، چوغىمىز سىز.
تاڭسىلاردا، ئوسۇللاردا، چاقچاقلاردا،
سەپ ئالدىدا لەپىلدىگەن تۇغمىز سىز.

## ئەركسن ئەبەيدۇللاغا:

تۇرپان دېگەن ئوچۇق شەھەر كېچىدىمۇ،
قېنى ئېيتقىن نە - نەلەرگە بېرىپ كەلدىڭ؟
زىيارەتگاھ تولا تۇرسا ئولتۇرىسەن،
كىملەر بىلەن بىزدىن بۇرۇن كۆرۈپ كەلدىڭ؟
تۇرپان دېسە ئەخمەتتىن كۆپ بىلىپ كەلدىڭ.

## ئەخمەت قادىرغا:

كۆلكە بىلەن ئىسمىڭ مەنداش،
قەلبىلەرگە سەن ساددا تۇتاش.
پوڭپىستلارنى قاچان كۆرىمىز؟
ياتقۇرمەي يازساڭچۇ ئاداش.

## ئەخمەت ئەسەيدۇللاغا:

يۇرتۇڭنى جەننەت دەيدىكەن،
ئۇزۇمنى زىننەت دەيدىكەن؟
ھەممىنىڭ يۇرتىدىكۇي،
تۇرپانغا ھۆرمەت جەيدىكەن،
بۇلىيۇقتا گاھى سۇرەتلەرڭ
ئۇنجىدانىنى كاچاتلايدىكەن.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

## ئىلھام ئابدۇكېرىمگە:

باشلىنىپ چىقسا سەپلەر باشى ئۆزۈك،
راسلىنىپ بولسا سورۇن ساقىي ئۆزۈك؛
تارتىلىپ قالسا خورەك ئەۋجى ئۆزۈك،
ئوق سۈنۈپ ياتسا ھارۋا چاقى ئۆزۈك.

## ئابدۇقادىر داۋۇتقا:

كىنولارنىڭ ئېلانى قىزىق،
سېنىڭ بىلەن سىنىپىمىزدا.
چاقچاقلىرىڭ، ھەزىل گەپلىرىڭ،
تېخى بىزنىڭ قېنىشىمىزدا.
قەشقەردىمۇ جىق ئىكەن كۆلكەڭ،
سابىق بەنجاڭ ۋاھاپ توغرۇلۇق،
ئېيتىپ بەرگىن شۇنىڭدىن پارە،
دىيارىڭغا بارغىنىمىزدا.

# «يېگانه ياپراق»

**بۇمەرىيەم ئابلىمىت نەسىمى**

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

كەچ كۈزدىكى يېگانە ياپراق،
چۈشۈپ قالدىڭ دەرەختىن قانداق.
شوخ شامالالر ئىرغىتتىمۇ يا؟!
يالغۇز قېلىپ چەكتىڭمۇ پىراق.

يالغۇز قېلىپ چەكتىڭمۇ پىراق،
قاقشال بولغان دەرەختە قاراپ،
سارغىيىپسەن، مۇڭلۇق نىگايىڭ،
باھاردىنمۇ كېتىپسەن ئۇزاپ.

باھاردىنمۇ كېتىپسەن ئۇزاپ،
ياشىرىشنى ئويلامسەن بىراق.
خىلۋەتلەردىن كۈتەمسەن ئۈمىد،
يانارمىكىن دەمسەن نۇر - چىراغ.

يانارمىكىن دەمسەن نۇر - چىراغ،
قاپقاراڭغۇ كېچىلەر تامان،
خازان بوپتۇ ئالىقانلىرىڭمۇ،
كۆلەي دەمسەن يەنە شادىمان.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

يالغۇز قالغان تەنها شۇ قاراق؟
كۆلگىن ئەبەد، خورسىنما ھەرگىز،
كەچكۈزدىكى يېگانە ياپراق.

## «ئاچچىق»

ئەكچىدى كۆڭلۈمنىڭ بۇلاقلىرىدا،
ئۆركەشتىن ياسالغان كۆزۈم ياشلىرى.
سەزگۈدىن ئېزىقتى ئەسلىي يۈرىكىم،
تەلپۈنۈش ئىستىكى ئوت بولغان كۈنى.
بۇ ئەسلىي سۆيگۈمنىڭ ئەلەم قانلىرى،
ياق،
سەن مەڭگۈ تېگىنى كۆرەلمەيدىغان،
ئاداققى تۈيغۇنى سېزەلەيدىغان.
ئۆلگەنلەر تېنىنىڭ ئەزىز جانلىرى.
بىلەمسەن،
كۈلگەنتىم،
كۈلەلمەي قويدۇڭ،
ئەمدى سەن يىغلىغىن، يىغلىۋال قېنىپ.
سەن شۇنداق يىغلاشقا لايىق بىر ئىنسان،
مەھكۇملۇق زەنجىرىم قتلمىسۇن ۋەيران.
بەست،
كەت يىراق، چۈشۈمدىن، كېتىۋال يىراق،
بېشىڭغا تەگمىسۇن، رەنجىم تاشلىرى.

# بىر ئوقۇغۇچىنىڭ ھەپتىلىك خاتىرىسى

## مۇنەۋۋەر مۇختەر

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

دۈشەنبە —
كېتىپ بارىمەن بېشىمنى سىلىپ،
دەرسخانىغا - كېيىن قالغان سەھەردە.
كۆزلىرىمدە مۇگدىگەن سوئال،
ئىشلەنمىگەن تاپشۇرۇق،
ئوقۇلمىغان ماتېرىيال،
ھەممىسى،
سۆرەيدۇ مېنى كەينىگە ...

سەيشەنبە —
تۆت كۈن قالدى ئارام ئېلىشقا،
تېزرەك ئۆتسۇن بۇگۈنمۇ شۇنداق،
ئارقا رەتتە مۇگدەك ئارا،
تاپشۇرۇق دەمسەن؟
باش ئاغرىتماي يوقال نېرىغا!

چارشەنبە —
ئىككى سائەت دەرسىم بار بۈگۈن،
ئازادىمەن.
بەك خۇشياقار سىياسىي ئۆگىنىش،
سىناقمۇ يوق.

ئەمما،
ھەممە كۈندىن بەكرەك ھارىمەن.
تىرناق تاتىلاپ تۈرغاچ تۈنۈگۈن.
ئۆزۈمنى كۆرسىتىپ
گىزىت ئوقۇپ سۆزلەپ قالىمەن...

پەيشەنبە —
ئەتە جۈمە — سۆيۈملۈك بىر كۈن،
شۇڭا چىداپ ئۆتكۈزەي بۈگۈن.
غۇلاچ چىداپ قالدى غەرىچى،
سەۋرچانلا يېشىدۇ تۇگۈن.

جۈمە —
بەك خۇشال، قارىما ھەي تاز!
بۈگۈن دەرسىم ھەممىدىن بەك ئاز.
گىدەيگەنچە،
قولۇمدا بىلەت
كىتابنى ئۇنتۇپ قالىمەن،
كۆزۈم دوسكىدا،
خىيالىمدا - سەھنىدە،
گىتار چالىمەن...

شەنبە —
ئۆتۈپ كەتتى جۈمە كەچ ئىسىت!
خۇشال ئىدىم ئىككى كۈن بار دەپ،
شۇنداق دانا پىكىر يېزىدە،
خىيالىمدا چاقچاق چاقىدۇ —
«جۈمە بولسا مەكتەپ يوق،

ئىككى كۈننى كۆرۈپ چۈشۈمده
ئۆتۈپ كەتسەم
ئارمىنىنى يەپ!»

يەكشەنبە —
بەك بىزارمەن بۇ كۈندىن ئەجەب،
ئويلىغۇم يوق ھەرگىز ئەتىنى ...
قېرىشقاندەك،
دۆڭە — دۆڭە ئىخلاس تەرلىرىم،
قېتىپ قالار تانىستىخانىدا
قالدۇرۇپ ماڭا
ئاچچىق تەنىنى ...

ئىشلەنمىگەن تاپشۇرۇق،
ئوقۇلمىغان ماتېرىيال،
خېمىرتۇرۇچ بوپ قالار يەنە،
ئۆتمۈشۈمده كۆپىيىدۇ
يەنە بىر سوئال ...

## ئۇنۇتۇلماس ئايدىكى كەچلىكى

ئۇنۇتۇلماس ئايدىكى كەچلىكى،
تىلىسىم چۈشكەن مەست بولغان دۇنيا.
مۇزىكىدەك ئۇرۇشىم ئۇھدە،
تۇن بېتىگە چۈشۈرۈلگەن شولا.

گىرىمسەن مۇڭ كۆمۈلەر ئاستا،
ئالدىراڭغۇ قەدەملەر تامان.
يورۇتىدۇ بوشلۇقنى بىردىن،
پارتلارغا ئويۇلغان ئارمان.

ئون بولۇشقا قالدى بەش مىنۇت،
خۇش قال غەمسىز گىتارچى يىگىت.
ئاڭلىغىنىم ناخشاڭمۇ ياكى؟
خىيالىمدا پەقەت كۆپ چېكىت.
ئۇنۇتۇپ ھەرستېتنىڭ غەمكىن كەچلىكى.
ئۈستەل چىراغ تىنىدۇ ھارغىن.
دۆڭە - دۆڭە كىتابلار ئارا،
بىر سەبىي چۈش كۆلمەكتە يارقىن.

## 2 - دونكىخوت تەزكىرىسى

ئىشەنمەيمەن،
جىن بار دېسە دۇنيادا ئەگەر،
لېكىن چۈشۈمدە
بولۇپ قالمەن سەبىي ئالۋاستى.
ئاڭلايمەن قەدىم قەبرە ئالدىدا
چۆچەكلىرىنى
ئافراسىياپنىڭ ...

مىسكىن يوللاردا،
كۆرۈنمەس كۆزۈمگە بىرەرمۇ ئىنسان.

ماڭا ئۇرۇلۇپ ئۆتۈپ كەتكەنلەر
كۆرىدۇ مېنى
ۋە كۆزۈمنى ـ بىپايان....

خالىمايمەن،
بولۇپ قېلىشنى زامانىۋى قىز
خىيالىمدا چېلىنغان ساتارلار
توغرا قىلىققا سوزۇلغان بىر يول
كېپىنەك قوغلاپ
روماللىق گەۋدە
قالدۇرغان بىر ئىز...

ئەمەسكەنمەن،
زامانداشى زامانداشلارنىڭ،
بولالمايمەن ھەم
ئىرا ئاۋۋالقى مەۋھۇم شۇ سېيما.
كىرپىكىمدە،
شامال سۆيگەن ياش،
سوئال بەلگىسىدە،
قۇرۇپ مەڭزىمدە،
تارتىنىپ تۇرۇپ
باقار دۇنياغا

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

# مۇئەللىم ۋە ستۇدېنت

بەزى ئوقۇتقۇچى ۋە ستۇدېنتلار ھەققىدە ساتىرا

## مۇختەر مەخمۇت (ئوقۇغۇچى)

دەرس سۆزلەر مۇئەللىم قولىدا كىتاب،
ئوقۇپلا كىتابنى قىلىدۇ خىتاب.
پارتىنى قوچاقلاپ ياتار ستۇدېنت،
ياستۇقتۇر كىتابى، ئۆزى بىر «بىتاب».

دەرس سۆزلەر مۇئەللىم قولىدا كىتاب،
ستۇدېنت ئولتۇرار ئۇنىڭالغۇ ئاڭلاپ.
مەستخۇش بوپ ناخشىنىڭ مۇڭلۇقلۇقىدا،
ئېيتاركەن ئاپىرىن كىمنىدۇر داڭلاپ.

دەرس سۆزلەر مۇئەللىم قولىدا كىتاب،
چىقالماس سىرتىغا كىتابتىن «ئاتلاپ».
قىزىماس دەرسكە ستۇدېنت ئەسلا،
تاشلىغان كىتابنى بىر چەتكە قاتلاپ.

دەرس سۆزلەر مۇئەللىم قولىدا كىتاب،
قاقشاركەن كېچىككەن، قاچقاننى سوتلاپ.
ئۇيالماس ستۇدېنت ئەكسىچە يەنە،
ئولتۇرار قاۋاقتا مەي - شاراب ئوتلاپ.

دەرس سۆزلەر مۇئەللىم قولىدا كىتاب،
تىتىلدار ستۇدېنت قوڭغۇراق ساقلاپ.
يۇگرىشەر ئەدەپكە ۋاقىت توشسىلا،
كېتىدۇ خالانى ئىس - تەتەك قاپلاپ.

دەرس سۆزلەر مۇئەللىم قولىدا كىتاب،
ستۇدېنت ئولتۇرار ھاڭۇېقىپ قاراپ.
ئىمتىھان ۋاقتىدا بېرەلمەي جاۋاب،
تەلمۇرەر ئەتراپقا ئوغرىدەك ماراپ.

دەرس ئۆتەر مۇئەللىم قولىدا كىتاب،
تۇرارکەن كۇندىلا دەرسنى سوراپ.
ئەپسۇسكى بۇرادەر يەنىلا بىغەم،
ئۆتەمسەن كۇندىلا كىنونى دوراپ؟!

# ئىككى شېئىر

ئەركىن موساجان

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، دوتسېنت

## ... چۈنكى مەن ئادەم

مەن
گۈزەللىك شەربىتىنىڭ تەشناسىمەن.
شۇڭا
شەبنەمدەك پاكىز دىلنىڭ،
سۈبھىدە ئېچىلغاندەك ھاياتنىڭ،
ئىشقى ئوتى ئۆرتىگەن ئاشناسىمەن.
تەلپۈنمەن ھاياتتىكى گۈزەللىككە،
تەلپۈنمەن ھاياتتىكى گۈزەللىككە،
تەلپۈنمەن گۈلدىن گۈزەل كېلەچەككە،
چۈنكى مەن ئادەم.

مەن ياقتۇرىمەن
زوقۇمنى تارتىدىغان
لالىلەر،
رەيھانلار،
ئەتىرگۈللەرنى.
گۈللەرنىڭ بەرگىدىكى شەبنەملەرنى،
كۆڭلۈمنى ئاچىدىغان
يامغۇردىن كېيىنكى ھەسەن - ھۈسەنتى،
مەجنۇن تاللارنىڭ سۈدىكى ئەكسىنى،
ياقتۇرىمەن،

ياقتۇرىمەن،
ئالەمدىكى بارچە گۈزەللىكنى،
چۈنكى مەن ئادەم.
خالايمەن.
ئەركىن ياشاشنى،
قۇشتەك پەرۋاز قىلىشنى سامادا،
كېيىكتەك قىيغىتىشنى دالىلاردا،
تاك ساباسىدەك سۆيۈشنى
تۈمەن مىڭ چېچەكلەرنى ۋادىلاردا.
قەبىھلىكتىن يىرگىنەلەيمەن،
غۇرۇر ۋۇجۇدىن شادلىنالايمەن.
ئەل بەختىچۈن ئوتلۇق جەڭلەرگە
ئىككىلەنمەي ئاتلىنالايمەن.
ساختىلىق يوق يىغلاشلىرىمدا،
خۇشامەت يوق كۈلكىلىرىمدە،
كۈلكە نېمە، يىغا نېمە ئايرىيالايمەن،
چۈنكى مەن ئادەم.
كېزەلەيمەن تەپەككۇرنىڭ ئاسمىنىدا،
ئۇزەلەيمەن ھېسسىياتنىڭ قاينىمىدا.
ئادەملىك خىسلىتى مۇجەسسەم مەندە،
ۋىجدان قېنى ئۇرغۇيدۇ تەندە...
چۈنكى مەن ئادەم.
دوستۇم
ئۆزۈڭنى دۇنيادا ئادەم دەپ بىلسەڭ،
مېنى كۆرگىن ئۆزۈڭ بىلەن تەڭ.
تۇرەلەيمەن مەنمۇ سېنىمىدەك
سائادەتلىك كۈنلەر ئۈچۈن يەڭ،
چۈنكى مەن — ئادەم!

1980 ـ يىلى، ئۈرۈمچى

www.uyghurkitap.com

# نەزىرىمدىكى مەن ۋە سەن

سېنىڭ نەزىرىڭدە مەن
سۈكۈت ئىچىدە
تىۋىشسىز ياشايدىغان،
ساماننىڭ نەرقىدىكى
ئۇششاق بايقۇشلارنىڭ بىرى
كۆزگە چېلىقمايدىغان.
ئۆز نەزىرىڭدە سەن
ئامەت قۇچقان،
كۆزگە كۆرۈنگەن،
مەرتىۋىلىك ئېسىل ئادەم
ئاسانلىقچە تېپىلمايدىغان.
مېنىڭ نەزىرىمدە سەن
(ھەق گىرىدە ئۆلچىسەم)
تەكەببۇرلۇقتىن تۆرەلگەن مەخلۇق،
كۆرەڭلىك قېنىڭغا سىڭگەن،
ئىرىشكەنلىرىڭدىن ماختىنىپ غادايغان.
ئۆز نەزىرىمدە مەن
راست، ئاددىي ئىنسان
ئىنسانىي خىسلىتىمنى ساقلاپ قالغان.
ھالال ياشاش مېنىڭ مەنتىقەم،
بېتون ئىچىدىكى پولات چۈنقەمەن
كۆچمىنىشىنلا بىلىپ
ئۆزىنى كۆرسىتەلمەيدىغان.
قەلبىم بىر گۈلخان،
ئادالەت دەپ يېلىنجايدىغان.

مېنىڭ نەزىرىمدە سەن
شۇنداق بىر مەخلۇقسەنكى،
دەپسەندە قىلمىدىغان
ئىنسانىي تۇيغۇلارنى.
ھېسسىيات نېمە،
گۈزەللىك نېمە،
كىشىلىك قىممەت نېمە،
بۇنى مەڭ يىلدىمۇ چۈشەنمەيدىغان.
شۇنداق بىر ۋۇجۇدنىڭ ئېگىسىسەنكى،
مەرىپەت نېمە،
ئاقارتىش نېمە،
زىيا نېمە،
بۇنى چىن مەنىسىدىن بىلمەيدىغان،
دۇمبەڭدىن تۆشۈك ئاچسىمۇ،
ئىچىگە يورۇق چۈشمەيدىغان.
مېنى چۈشىنىشكە
قادىر ئەمەسسەن ئەسلا،
جىسمىمنى پۈكسەڭمۇ
قىلالمايسەن غۇرۇرۇمنى قامال.
كۆزەڭلىك،
خۇشامەت،
ھەشەمەت،
ئادەتتىم ئەمەس.
سەن ئىنتىلگەن
سەن ئېرىشكەن
پال - پال مەرتىۋە
مەن ئۈچۈن پاخال.

1999 - يىلى، مارت. ئۈرۈمچى

# ئىككى شېئىر

## ئابدۇرۇسۇل ئابدۇرېھىم

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى جۇڭگو تىللىرى فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

### قىش كېچىسى

قاپقارا سۇرەتتە ئاسمان گۈمبىزى،
كۆرۈنمەس قىلچىلىك يۇلتۇزدىن دىدار.
ئەتراپتا جۇش ئۇرار ئاچچىق بىر سوغۇق،
ئايىغىم ئاستىدا غىچىلدايدۇ قار.

يىراقتا چۈرقىراپ بالىلار توپى،
ئۆزئارا قار ئېتىپ سالماقتا سۇرەن.
يول ئالدىم تېتىنچ ئورمان ئىچىگە،
ئۇلارنىڭ پەيزىگە قىلماستىن ئېرەن.

يۈمشاق قار ۋە سوغۇق دەرەخلەر توپى،
تۇرىدۇ ئۇن ـ تىنسىز سۈكۈتكە پېتىپ.
سىلىدىم دەرەخنى، ئالدىم ئاپئاق قار،
بارچىدىن بۇلارنى قىممەتلىك بىلىپ.

كۆز يۇمدۇم دەرەخكە يۆلىنىپ ئۇزاق،
بوپقالدى شۇبھىسىز ئورمان ياكى قار.

قەلبىدە كۆكلىگەن خۇشاللىق ھېسى،
توكۇلغان جىسمىمنى دەمسىز ئىللىتار.

## يىراقتىكى جىمجىت مەھەللەم

يىراقتىكى جىمجىت مەھەللەم،
قەلبىمدىكى دۇنيادۇر پەقەت.
ئۇمىدلەرنىڭ چەكسىز باغرىدا،
سېغىنىمەن ئېھ، ئۇنى قەۋەت.

يىراقتىكى جىمجىت مەھەللەم،
تەبىئەتنىڭ ئەڭ گۈزەل تېنى،
خىياللىرىم ئەسەبىي بولۇپ،
ئۇن - تىنىشسىز سۆيىدۇ سېنى.

يىراقتىكى جىمجىت مەھەللەم،
سەن گويا كى ئاق كۆڭۈل بوۋاي.
ئۆتكۈزسەن ھەربىر دېمىڭنى،
ئوغلۇڭ ئۈچۈن دۇئا قىپ تالاي.

يىراقتىكى جىمجىت مەھەللەم،
قەلبىمدە سەن بىرلا تەبىئەت،
ھەربىر دەقىق ئونتۇلمايدىغان،
روھىمغىچە چېكىلگەن سۈرەت.

# خوشلاشقاندا

## رىسالەت ئەركىن

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

— خوش ئانا، دەپلا كېتىپ قالدىم
يېنىڭدىن ئانا.
مارجاندەك ياشلىرىم تۆكۈلەر تال - تال
تارىلاپ يانا.
... كۆز يېشىم ئەمەس لېكىن، ھەسرەت يېشى
ئۇ، ئۇمىدكە تولغان ھاياجان يېشى
يېڭى ھاياتنىڭ باھار يامغۇرى.
كۆز يېشىم تامغان ئاياغلىرىمدىن
ئۇندۇرمەكچىمەن مېۋىلىك دەرەخ ...
— خوش بالام، — دېگەندە سەنمۇ
پۇلاڭلىتىپ قولۇڭنى ئانا.
كۆزۈڭ كۆلەر، يېشىڭ ئاقار،
مەڭزىڭنى بويلاپ ئېڭەكلىرىڭگە ...
ئاقيوللار تىلەپ ئۈزىتىپ قويدۇڭ،
ئۇمىدلىك بېقىپ،
بىلىمەن شۇ بېقىشلىرىڭدا
بار تېخى ھەممە، ھەممىسى،
ھەمدەم بولغان ياشلىرىڭدىمۇ —
بار تېخى چوڭقۇر بىر مەزمۇن —
ئالەمچە سۆيگۈ، ئالەمچە ئۇمىد، ئانا تەشنا سى ...
تۇرۇپ قال ئانا، ئىشىك ئالدىدا
قىلغان ھەر سۆزۈڭ قىزىڭ يادىدا ...

# ئاشۇ بىر مىنۇت

ئەنۋەرجان ئابدۇرۇسۇل
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

1
سېنتەبىرنىڭ ئونىنچى كۈنى،
مۇقەددەس ھىجرانغا تالىق ئاشۇ كۈن ...

2
گۈل بەرگىدىن تامچىلار شەبنەم،
يېشىل تامچىدىن ياشىنغان ئالەم.
سېنتەبىر، بۇ يېشىللىقنىڭ ئاداققى ۋاقتى،
ئالدىرايدۇ ئالتۇن سەپەرگە ...

3
سېنتەبىرنىڭ ئونىنچى كۈنى،
كۆلكە ـ يېغىغا،
شاۋقۇن ـ سۈرەنگە،
جىمى ھېسسىياتقا ھامىي بۇ بېكەت.

4
مانا، ئوت ئالدى گۈرۈلدەپ كونا ئاپتوبۇس،
دۇپۇلدىدى تېپىرلاپ يۈرەك.
ياشلانغان كۆزلەردىن نەملەندى ئەينەك،
ياشلاندى يۈرەك ...
بارغانچە خىرە كۆرۈنەر يوللار،
بارغانچە خىيالىم ئاقار يىراقتا،
بارغانچە يىراقلاپ بارىدۇ ئۇپۇق،

بارغانچه خەلىشەر بىر تونۇش سېيما،
— خەير، دەپ قولۇمنى كۆتۈردۈم ئاستا،
ئۇنتۇلماس،
مەڭگۈگە ئۇنتۇلماس ئاشۇ بىر مىنۇت.
كۆزلىرى ياشلانغان مېھرىبانلىرىم،
يۇرىكى يېغلىغان غەمكىن پەرىشتەم ...
كۈلۈڭلار، شادلىنىڭلار، چۈنكى مەن
ئۇنۇتۇلماس قوينىغا كېتىۋاتىمەن،
ئۇنسىز ياش تۆكۈش ئەرزىمەس ئەسلا.
خەير، كۈتۈڭلار مېنى ھېچبىر ئارمانسىز.
ئېسىڭلاردا تۇرسۇن ئاشۇ بىر مىنۇت،
خەير، ئامانلىقنى تىلەۋالاي مېھرىبانلىرىم،
ئاشۇ ئۇنتۇلماس، ئاشۇ مىنۇتتا ...

## ئىككى شېئىر

### ئوسمانجان ئەخەت باقى

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

### دېھقان

بۇزۇپ كېچە جىمجىتلىقىنى،
بېرەر خوراز تاڭدىن بېشارەت.
ئىشىكىنى چېكەر دېھقانىنىڭ،
ئېھە، بىر كۈنلۈك شادلىق ۋە ھەسرەت.

ئاتا مىراس مۇقەددەس كەتمەن،
كۆتۈپ تۇرار ئۇنى ھويلىدا.

بەلۈبغىغا تۈگۈپ نەننىنى،
ئېشىكىنى قوشار ھارۇغا.

غىچىرلايدۇ يارىيار ھارۇا
نەم توپلىق سەھرا يولىدا،
كۈتۈۋالار مايسىلار ئۇنى
كەلگىنىدە ئېتىز بېشىغا.

ماڭلىيىدىن چىققىنىدا تەر،
پەيدا بولار ئۈپۈقتا قۇياش.
سىرداشىدۇ مايسىلار بىلەن،
ئۇنىڭ قەلبى ئېتىزغا تۇتاش.

يېپىشىمۇ مۇشەققەت ئاڭا،
قوندۇرالماس دىلىغا توزان.
ھال ئېيتمايدۇ ھېچكىمگە بىراق،
گەر بولسىمۇ تۇرمۇشىدا ھاڭ.

پاتقىنىدا ئۈپۈققا قۇياش،
ئۇ كېلىدۇ ئۆزىگە ئاستا.
كەتمەن يەرگە تېگىش بىلەن تەڭ،
ئۆچكە مەرەپ كېلەر ئالدىغا.

قويغىنىدا تەكسىيگە باش،
ئاي كۈلىدۇ تۇڭلۇكتىن ماراپ.
يەلكىدە تاغ بارەڭ گويا،
خىيال سۈرەر تورۇسقا قاراپ.

راۋا كۆرمەس قاقشاشنى ئەسلا،
خىزىردىنمۇ ئۇلۇغدۇر دېھقان.
خىتاب قىلغۇم كېلەر جاھانغا،
بۇ زېمىننى دېھقان يارىتقان!

## قىز قەلبى

سىردىشىدۇ ياستۇقى بىلەن،
غەمخورى يوق ئۇنىڭدىن بۆلەك.
كۆز يېشىنمدىن ئىزلەر تەسەللى،
ئارام بەرمەي ئاتەشلىك يۈرەك.

كېچىلەرنى ئۇلايدۇ تاڭغا،
ياستۇقىغا تۆكۈلەر ئازاب.
ئالبومدىكى جانسىز سۈرەتنى
يۈرىكىگە باسار ئاۋايلاپ.

توسۇپ تۇرار قىزلىق تومۇسى،
سۆيگۈسىنى قىلالماس ئىزھار.
بىر قەلب بار ئۇنىڭدا پەقەت،
قاشتېشىدەك سۇزۇك ـ بىغۇبار.

قىزغا قاراپ كۈلەر يېقىملىق،
ئالبومدىكى سۆيۈلگەن سۈرەت.
سۆيىمىسىمۇ مەيلىتى، بىراق،
چۈشەنسىچۇ قەلبىنى بىر زات.

# سېنتەبىردە كۆرۈشەلمەيمىز

ئاسمجان ئوبۇلقاسىم
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

كۆرگەنىدىم قۇياش چىققاندا
دەرەخلەرنىڭ يەلپۈتۈپ لەرزان
بويىڭىزغا ئېسىلغىنىنى ...
چاۋاك چېلىپ پۈتكۈل ياپراقلار،
سىز توغرۇلۇق قىلىشىپ سۆزەن
تاتلىققىنا شۇرلىغىنىنى ...
ئەي باھار،
گۈزەل ياپراقلار
ئۇچۇرۇم بوپ كېتىڭلار ئەمدى.
ئالتۇن كۈزدە
سارغىيارمىز، تۆكۈلەرمىز،
سېنتەبىردە كۆرۈشەلمەيمىز.
.....
بويلىرىڭدا يوپۇرماق بولۇپ،
سىڭىپ كەتسەم يېشىل رەڭگىگە.
سېنتەبىردىن قورقمەن ئەما،
تىترەپ تۇرسام ئالىقانلىرىڭدا،
قارىغانچە سولۇپ كېتەرمەن.
كۆرۈشمەك تەس، سۆيۈشمەك ئاسان،
ئۇرۇمچىنىڭ يېزى بەك قىستا ...
كۆڭلۈم مېنىڭ ئاسمانچە بولسا،
تىك چىقىپتۇ ھىلال ئاي ئۇندا،
يامغۇر - يېشىن كۆپ بولار ئەمدى.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

يۇلتۇزلىرىم تۇتۇلۇپ كۆكتە،
ئېقىپ چۈشەر سۈنۈق قەلبىمگە ...
ئاچقىنىڭدا خاتىرەڭنى،
كۆز ئالدىڭدا
كۆرۈنەرمەن ياپيېشىل
بولۇپ بىر تال ياپراق،
ئەپسۇس، سېنىتەبىرده
كۆرۈشەلمەيمىز ...

## ئۇچ شېئىر

### ئابدۇرۇسۇل تۇرسۇن

قانۇن پەنلىرى ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

### سەھرا لىرىكىسى

سەھرا سۆيگۈ كۆكلىگەن جەننەت،
دېھقان تۆككەن مېھنەت تەرىدە.
گۈل - چېچەكلەر قىلار تەبەسسۇم،
ئىش - ئەمگەكنىڭ جۈشقۇن كۆيىدە.

سەھرا خۇشخۇي، سېخىي كائىنات،
مەئىشەتلەر تۆكۈلگەن مونچاق.
ئالما، ئۈزۈك، شاپتۇل، نەشپۈتلەر
باغلىرىدا ئوقۇيدۇ قوشاق.

سەھرا گويا ئۇسسۇلچى قىزچاق،
زوقلىنىمەن مەجنۇنتاللاردىن.
ئېرىق - ئېرىق ئاقار شوخ سۇلار،
مەنۇن بولۇپ گۈلگۈن باھاردىن.

سەھرا ئەجەب سەمىمي بالا،
شەھەرلەردەك چەكمەس تاماكا!
يۇرىكىڭنى ياشىنىتىپ قويار،
سەبىلەردەك گۈلگۈن كوچىلار.

سەھرا مېنىڭ خۇش چىراي ئانام.
كەچمىشلىرىم ئۇنلىگەن دالا.
مەن سەھرامنىڭ ئىلھام قوينىدا،
شائىر بولۇپ تۇرەلگەن بالا.

## ئۆكتەبىر كۈنى

ئۇنىۋېرسىتېت قورۇسى ئۆكتەبىر كۈنى
مۇگدىمەكتە سايرام سۈيىنەك
ھىجرانكار شامال
يېشىل ياپراق تېرىپ باغلاردىن،
باھار ئۇچۇن ياسايدۇ بېزەك.
تۆكۈلمەكتە كۈز چېچەكلىرى،
قۇشقاچلار مۇ كېتىشتى بىر - بىر.
يالغۇزلۇقتا قالدۇرۇپ مېنى.
خىيال سۇرگۈم كېلىدۇ ئۇزاق،
دولقۇنلىغان جىمجىتلىق ئىچرە.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

كەتمەكتىمەن پايانسىز يىراق ...
تونۇش كوچا، تونۇش دوقمۇشتا،
ئاڭلىنىدۇ بىر تونۇش ئاۋاز.
سەھرادىكى جىمجىغۇر مەھەللىدە
بىر توپ كەپتەر قىلماقتا پەرۋاز.
نان ياقماقتا تونۇرغا ئانام،
شەھەردىكى ئامراق ئوغلىغا —
يوللىماقچى بايراملىق سالام.
ئات هارۋىلىق ئېتىز يولىدا.
«خانلەيلۇن» نى توۋلاپ بىر «تاغام»
چىقىپ كەلدى مەھەللەم تامان.
يۈرىكىمنىڭ تەۋىشلىرىدىن —
سېزىۋالدىم ئۇ مېھنىڭ دادام.
جىرىڭ - جىرىڭ - جىرىڭ ...
ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلار تېلېفون
ئۈزۈۋەتتى خىيال يىپىمنى.
خازان تۆككەن باغلاردىن كېلىپ،
ئېھ، غېرىبلىق قۇچاقلار مېنى ...

## شېئىر ۋە هايات

شېئىر نېمە؟ ئۇ — گۈل بەرگىدە،
كۈلۈپ تۇرغان بىغۇبار شەبنەم.
هايات غېرىب شېئىر بېغىدا،
چېكىتىمگە دەسسىگەن سەنەم.

شېئىر نېمە؟ ئۇ — سۇبھى پەيتى،
مەغرۇرانە چىللىغان خوراز.
ھايات نېمە؟ ئۇ — شېئىر بىلەن،
مۇڭلۇق كۈيگە تەڭشەلگەن بىر ساز.
شېئىر نېمە؟ شېئىر — تۇرمۇشنىڭ
كۆزلىرىدىن تامچىغان پىغان.
ھايات — ھىجران رومىلى ئارتىپ،
ۋىسالنى ئېپقاچقان جانان ...

## پارچىلار

### رەشىدە ئەخمەت

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

گۈزەلدۇر كېلەچەك، كەلگۈسى پارلاق،
ئىزدىنىش يولىدا توساق كۆپ بىراق.
بىلىمنى كۆرگۈ قىل، ئىچىڭنى ياسا،
ھاياتلىق چېغىڭدا ياندۇر بىر چىراغ.

※ ※

يولدىن چىقما، تىز پۈكمە، مەيلى
ئۆڭسە ئۆڭسۇن يامانىڭ پەيلى.
قەيسەر بولغىن ئۇمىدلىك ياشا،
ھامان كېلەر باھارىڭ ۋەسلى.

※ ※

ئادەمگە ھەمراھدۇر ھايا ۋە ئىنساپ،
جايىدا ئىشلەتكەن قىلىدۇ ھېساب،

پارىخور، ھەسەتخور بىلمىگەچ بۇنى،
روھىدا بولۇر ئۇ ساقايماس بىتاب،

※

ھاياتلىق كىشىگە كېلىدۇ بىر رەت،
يىرتىلىپ كالېندار ئۇچىلار بىر بەت.
ھەربىر بەت كۈنلىرىك ئۆتەر مەنىلىك،
ئەل - ژەتەن ئىشقىدا كۆيسەك سەن ئەبەت.

## قۇياش

ھاكىمجان

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

كۆيسەن،
چۈنكى سەن بىر ئاشىق،
زېمىن يېگانە مەشۇقۇك.
كۆيدۇرسەن ئاتەش تەپتىگدە،
ئىلاھى بىر نۇرنى
سىڭىپ كېتەر زېمىن قوينىغا.
ئەپسۇس، بىلىمسىز
بىلمەك ئۆتۈشكە ياتمەس قۇدرىتىڭ
يەنە كۆيسەن،
ئۆزۈڭنى خورلىتىپ،
ئازاب ئىچىدىن،
ئىنتىقىكسىز بىر بەختنى ئىزدەپ.
قۇياش،
باغرىڭدا يانىدۇ ساماۋى بىر ئوت

بىر تىلىكىم بار ئۇيغۇرلىرىم...
ئۆگىتىپ قويغىن،
ئىنسانلارغىمۇ سۆيۈشنى بىر رەت.
قۇياش،
سەن ھەقىقىي ئاشىق.

# نوروز نامە

## يۇسۇپبەگ تۇرسۇن

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

كەلدى بۈگۈن يىلنىڭ بېشى نوروز كۈنى،
تەبىئەتنىڭ زىننىتىگە قوشۇپ ھۆسن.
جۇلا تاشلاپ كېلەر ئۇندا بىر گۈل سېيما،
قۇچاق ئېچىپ كۈتۈپ ياتقان زېمىن ئۇچۇن.

ناخشا ـ ئۇسسۇل، نەغمە ـ ناۋا كەتتى سىڭىپ،
ئىلىق ـ ئىلىق كۈلۈپ ئاققان بۇلاقلارغا.
مۇقامغا تەڭكەش ياساپ يېڭى مەرغۇل،
خۇشلۇقىنى ئېلىپ بارار يىراقلارغا.

ئېتىزلاردا جاراڭلايدۇ دېھقان كۈيى،
كۆيچىلەرگە بۇلبۇل، تورغاي قىلار تەڭكەش.
سەلكىن شامال سۆيۈپ ئۆتسە يېشىللىقنى،
ياسار دۇنيا يېشىللىقتىن يېشىل ئۇركەش.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئارمانلىرى سىڭسىپ كېتەر يېشىلىققا،
يېشىلىققا ئاقار شائىر بولۇپ ھەمراھ.
لەۋلىرىنى يېرىپ چىققان ھەربىر ھەرپ،
كۆزى يورۇپ ۋىلىقلىغان يېڭى مىسرا.

گۈزەل نورۇز، گۈزەل كۆكلەم، يېڭىل دۇنيا،
يېڭى ھايات قاينىمىغا ئاچار ئېتەك.
گۈزەللىكتىن بەزەك ئالغان گۈزەل ئالەم،
يېڭى نورۇز بويلىرىغا ياسار چېچەك.

## باھار

ئەركىن روزىئاخۇن
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

تەبىئەتنى تەۋرىتىپ ئاستا،
ئويغاتتىڭسەن قىشلىق ئۇيقۇدىن.
باش كۆتۈردى جىمى مەۋجۇدات،
ئىلھاملىنىپ سەن چالغان كۈيدىن.

مۇڭلانماقتا تەبىئەت ئانا،
يېشىل مەخمەل ئۈستىدە شۇدەم.
سۆيۈپ ئۆتەر ئەركە شامىلىڭ،
قورۇق باسقان يۈزىنى ھەردەم.

يىراقلاردىن ئاڭلىنار مۇڭلۇق،
شوخ نەغمىچى تورغايلار ئۈنى.

تۇرنىلارمۇ كېلەر سەپ تارتىپ،
سېغىنغاچقا ئىللىق قوينۇڭنى.

تەۋرىنىدۇ ئېتىز ـ قىرلارمۇ،
ئەللەيلىنىپ مۇڭلۇق ناخشاڭدىن.
دېھقان تاغام ئوينىتار ئۈسسۈل،
كەتمىنىنى ئېلىپ دولىدىن.

پۇراق چاچار، دىلنى مەستخۇش قىپ،
ئۆرۈك، ئالما، شاپتۇل چېچىكى.
تولدى سېنىڭ نېمەتلىرىڭگە،
تەبىئەتنىڭ كەڭرى ئېتىكى.

شۇنداق، باھار سەن بىر گۈزەل كۈي،
تەۋرىتىسەن ئىلھاملىرىمنى.
قانچە يازسام تۈگىمەس ئەسلا،
سېنىڭ نۇرغۇن خىسلەتلىرىڭنى.

## نۇرلۇق يۇلتۇز

### ئوقۇتقۇچىلىرىمغا بېغىشلايمەن

ئەركىن روزاخۇن

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

جىمىرلار تۇنده،
سانسىز يۇلتۇزلار،
بىردە خىرە، بىردە نۇر چېچىپ.

بىراق،
يورۇپ قالسا يۈزى ئازغىنا،
قېچىپ كېتەر بىر - بىرلەپ.
چۈنكى ئۇلار،
خۇددى بىر توپ شەپەرەك،
قورقار يورۇقتىن،
لېكىن بىر نۇرلۇق يۇلتۇز،
قورقماس ھېچنېمىدىن.
چاچار نۇرىنى كېچەيۈكۈندۈز،
قىش ۋە باھاردا
تەبىئەتكە
گۈزەك قەلبكە،
ئۇ شۇنداق جەسۇر،
ئۇنى قورقۇتالماس،
ھەتتا چاقماقلار.
توسالماس يۈزىنى،
سۇرلۇك قارا بۇلاتلار،
ئۇ شۇنداق مۇقەددەس.
ئۆز تەختىدە،
سۆزى بىلەن لال قىلار،
گۈزەكلەرنى،
بولغاچقا قولىدا
«بور» ئاتلىق قورالى.
ئۇ ئۆز تەختىدە
بىردە تىك تۇرۇپ، بىردە مۇكچىيىپ،
توختاۋسىز چاچار نۇرىنى
سەبىلەرگە،
بېرەر يورۇقلۇق ھەم ئۈتكۈرلۈك،

ئۆتكۈرلۈك ئۇنىڭ كۆزىدىن كەلگەن،
نۇرلىرى ئۇنىڭ مېھرىدىن ياغقان،
ئۇ خۇددى ئۆچمەس مەشئەل،
باشلار يورۇقلۇققا.
قاراڭغۇدا تېنىگەن جاننى،
خۇددى دانكو ئۆز يۈرىكى بىلەن،
ئىنسانلارنى يورۇقلۇققا باشلىغاندەك،
ئۇ شۇنداق ئۆچمەس نۇر،
تىترىتەر زېمىننى.
گەر ئۇ ئۆچسە بۇ كۈن
قىيامەتتۇر ئىنسانغا،
بەلكىم ئۇ چاغدا
يەر شارىمۇ توختار،
ئايلانماي بىر ئىزدا...

## ئۆتمۇش كالېندار

### ئەنۋەر ئەخمەت

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

كالېندارنىڭ ھەربىر ۋاراقى،
مەنسىزلا كەتتى تۆكۈلۈپ.
خازانلاردەك تۆكۈلگەن ۋاراق،
نەلەرگىدۇر،
پەر قاققانچە كەتتىغۇ ئۇچۇپ.
قوغلاۋاتىمەن،
يېتەلمىدىم مەن.

سەرسان كۆڭلۈم بىگۈناھ قەلبىم،
كۆردى پەقەتلا،
ئاچچىق كەچمىش پۈتۈلگەن ئاشۇ،
شېرىن سۆيگۈ تاتلىق ئازابنى،
كۆزۈمدە ياش،
قەلبىمدە قايغۇ،
بولدىلا،
تاشلاپ ماڭدىم قويۇپ ئارقامغا.
ئانامدەكلا ئىللىق قۇياشىم،
كۆلۈپ قويدى بىر تاتلىققىنا،
يۈرۈپ كەتتى مېنىڭ مەنزىلىم.

## ئاي قارايدۇ دېرىزەمدىن مۇڭ بىلەن

تۇرسۇنجان روزى
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

ئاي قارايدۇ دېرىزەمدىن مۇڭ بىلەن،
جورىسىدىن كەتتىمىكىن ئايرىلىپ.
ياكى ماڭا ئېيتار گېپى بارمىكىن،
دېرىزەمدىن كېتەلمەيدۇ ئايلىنىپ.

ئاي قارايدۇ دېرىزەمدىن مۇڭ بىلەن،
تەڭشامدىكىن مېنىڭ ئېيتقان ناخشامنى.

ياكى بىرەر ئاتەش يۈرەك ئىشقىدا،
كىرپىك قاقماي ئۆتكۈزەمدۇ ئاخشامنى.

ئاي قارايدۇ دېرىزەمدىن مۆك بىلەن،
سۇزۇك شەبنەم شۇمۇ ئۇنىڭ كۆز يېشى؟
شامال ئۇنىڭ نالىسىمۇ - نىداسى،
يۇلتۇز ئۇنىڭ ئەمەسمىكىن سىردىشى؟

ئاي قارايدۇ دېرىزەمدىن مۆك بىلەن،
يۇرىكىمنى چەكتىمىكىن ئاۋازىم.
ياكى قونسام يۇلتۇزلاردىن يۇلتۇزغا
ھەسەت ئوتى قوزغاتتىمۇ پەرۋازىم؟!

## قارلىق تاغ

ئادىلجان تۇنىياز

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

ئارچىلار ئاپئاققىنا قىسقان چېچەك،
تۇرغانىدەك گويا توپ - توپ پەرىزاتلار.
پۇشقۇرۇپ ھور ئارىلاش كۈمۈش قىرو،
ئاۋازە پەيتۇن سۆرەپ بورغا ئاتلار.

كوچىلاردا ئەجەب تىنىتاش، ئەجەب ببزەك،
يەر بويلاپ كۈل رەڭ تۇتەك يېيىلىدۇ.
ئەدىۋۇر مورىدۇز بوۋاي كېتەر ۋايساپ،
غىرىلداپ پوتلار دەم - دەم تېپىلىدۇ.

تۇرمەن ئىستولىبىغا يۆلەنگەنچە،
ياقامغا قونماقتا قار، چۈشمەكتە ئىز.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

يۈرىكىم كەتتى مۇزلاپ ئۆتكىنىدە —
ئالدىمدىن تىترەپ يېلىڭ تىلەمچى قىز.

يىراقتىن پويىز كېلەر گۈدۈك تارتىپ،
بار چوقۇم ئۇستىدە ئاق گۈلچەمبىرەك.
كۆزنەككە مەڭزى يېقىپ بىرى ئاچچىق
غۇدۇڭشار: پەسىل يوقمۇ قىشتىن بۆلەك؟

## قويمىچىغا

— سوئالىنى «ئالدىن بىلگۈچى» سىرلىق جاۋابقا

مەدەنە پەخىرلىدىن
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

خېلى بولدى سەن دەۋر سۈرۈۋالدىڭ قويمىچى،
ساختا يولدا كەبىلىپ يۈرۈۋالدىڭ قويمىچى.
جەينەككىچە يېڭىڭنى تۈرۈۋالدىڭ قويمىچى،
ساددىلارنى قەۋەتلەپ ئورۇۋالدىڭ قويمىچى،
ھارام پۇلنىڭ راھىتىنى كۆرۈۋالدىڭ قويمىچى.

ياغاچ قازان قاينىدى، نەچچە رەتلەپ ئاتتى تاڭ،
شۇ قازاننى قاينىتقان ئالىي ئىكەن تېخىنىكاڭ.
ئەجەب قورساق تويمىدى ئەكەلگىنىڭ لىق «مىتاڭ»،
ساڭا قاپتەك يۈرەكنى بەرگەن ئاتاڭ كىمكىنتاڭ.
بىز يېقىلىساق بىر چەتتە كۈلۈۋالدىڭ قويمىچى.

ھەر ئىمتىھان كەلگەندەك قاينىپ كېتەر بازىرىڭ،
چىقىۋالدىڭ مېھرابقا، تولۇپ كەتتى «مازىرىڭ»،
كەلمەس بولدى زىمىستان،
ئۇزۇن بولدى يازلىرىڭ،
ھەر روجەكتىن توختىماي چېلىنماقتا سازلىرىڭ،
مىڭ نادانىنىڭ كۆڭلىنى ئۈۋلىۋالدىڭ قويمىچى.

قىزغىنىپتۇق قەدەمدە باشقىلاردىن مېلىكىنى،
تۆيدۇرۇشماي مايلاشتۇق ئاشۇ تويماس گېلىكىنى،
كېكەچ بولدۇم نەچچە كۈن چىشلىۋالغاچ تىلىمنى،
يەل تۇردى دەپ ھەتتاكى تۆتۈۋالدىم بېلىمنى،
دوست ـ يارەندىن مەيلىمنى ئېلىۋالدىڭ قويمىچى.

سوئاللىرىڭ يۈرۈشلۈك ئېپ قالمىز سورىماي،
نېمىدېگەن ئەخمەق بىز كۆڭلىمىزنى تورىماي،
ئىشەنچىتە ئۆزۈڭمۇ پو ئاتسەن خورىماي،
شامغا كەتتى نۇرغۇن پۇل بىزدە چىراغ يورۇماي،
ھەر تاۋكادا ھەسسىلەپ ئۈتۈۋالدىڭ قويمىچى.

ئاسايىش قىپ كۆڭلۈڭنى، بوپ قالمىسەن بىر مەبۇد،
ئەندىشىلىك يۈرەككە بېرەرسەنمىش ئۆزگە قۇت،
شۇ ھەققىڭگە نەچچە رەت يېگۈزۈشتۇق ساڭا تورت،
ئېلىپ كەلدىڭ ئاقىۋەت بىزدەكلەرگە دەھشەت جۇت،
چېنىپ قالسا ئاستىلا كېتىۋالدىڭ قويمىچى.

ئىشكىلەردىن تەلمۈرۈپ سوزۇلۇشتى بويۇنلار،
دېرىزىگە يۆلەندۇق، سوغ كەلمىدى چويۇنلار،
جىرىڭلىماس تېلېفون، بىز گويا كى مولۇنلار،

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

كېتىپ قالدى ئويغۇغا قوشنا ياتاق بۇرۇنلا،
پۇلغا قېتىپ ماغدۇرنى تارتىۋالدىڭ قويمىچى،
نۇرغۇن قېتىم ئالدىدىڭ، ھىجىيامسەن بۇدامۇ،
ئالچاڭشىدىڭ ئەجەب - ھە! يا ئۇرمىدى خۇدامۇ،
يازغانمىدۇ پەرىشتە ساڭا شۇنداق گۇناھمۇ؟
جان تۇمشۇقتا كەلگەندە يۇتۇۋالدىڭ قويمىچى.

بۇگۈن يەنە بۇلۇڭدىن ئاڭلاپ قالدىم گېپىڭنى،
ئويناپتىمەن - ھە! ئۇسسۇل، چالغىنىڭدا دېپىڭنى،
ئالدانمايمەن ئەمدى بەس، بىلىپ قالدىم ئېپىڭنى،
يەنە كەلسەڭ ئۇرارمەن، سۇندۇرارمەن سېپىڭنى،
ئاختۇر ئۇزۇن قىلتىرىق يۇتۇۋالدىڭ قويمىچى.

## نە قەدرى

ئېلىۋالماي ياريڭنى تاشلاپ قويدۇڭ چۆللەردە،
يۇندا تۆكتۇڭ چېلەكلەپ زەمزەم بەرگەن كۆللەرگە.
تىغ بىلدىڭ ھەتتاكى تاڭدا تۇغقان تۆللەرگە،
بۇگۈن ئەمدى مەككىگە بارغىنىڭنىڭ نە قەدرى؟

تۇز بەرمىدىڭ مېلىڭغا، ئېتىڭ قالدى تۆللىمەي،
كۈنۈڭ ئۆتمەس بىچارە، ساددىلارى گوللىماي.
دۇم يېقىلسا بىر گۈدەك ئۆتۈپ كەتتىڭ يۆلىمەي،
بۇگۈن قۇرئان تەپسىرى بەرگىنىڭنى نە قەدرى؟

ئاناڭ هايات چېغىدا ئېلىپ بەرمىدىڭ بىر پايپاق،
كۆڭ سۈت بەردىڭ كوراڭدا لىقشىپ تۇرسا ساپ قايماق،
سەت كۆرۈندى ئاتاڭمۇ بولۇپ قالغاچ ئۇ مايماق،
بۇگۈن قەبرە گۈمبىزى سالغىنىڭنىڭ نە قەدرى؟

تاياق يېدى تۆت بالاڭ ماڭغىنىدا مەكتەپكە،
تىللاپ كەتتىڭ نەچچە پۇڭ پۇل سورىسا دەپتەرگە،
دان بەرمىدىڭ هويلاڭغا ئۇۋا سالغان كەپتەرگە،
بۇگۈن تىللا، نېنىڭنى چاچقىنىڭ نە قەدرى؟

تىكمەي ئۆزۈڭ بىر كۆچەت، ئەل تىككەنى سۈندۈردۇڭ،
تازىلاپ قويسا ئېرىقنى، سەن كۆلۈڭنى توزدۇردۇڭ،
«هاي» دېگەننى گەدەنگە كەلگىنىچە تويدۇردۇڭ،
بۇگۈن ئۆزۈڭ چوڭ كۆۋرۈڭ سالغىنىڭنىڭ نە قەدرى؟

سۈيۈقئاش ئەتسە ئايالىڭ تۆكۈۋەتتىڭ ئېشىنى،
ئېغىز گېپى كۆپ كەتسە يۈلۈۋالدىڭ چېچىنى،
ئارتىۋەتتىڭ ئۇستىگە ئۆينىڭ هەممە غېمىنى،
بۇگۈن قەۋەت كۆزىڭە سىيپ بەرگىنىڭنىڭ نە قەدرى؟

خوتۇن كەتتى، بالا هەم چوڭ ئۆيگە يامانلاپ،
سوغۇق بولدى سارىينىڭ قويماي بىر رەت ئوت قالاپ،
مەست يېقىلدىڭ يوللارغا، قۇسۇقۇڭنى ئىت يالاپ،
بۇگۈن مېهراپ يېنىدا يۇرگىنىڭنىڭ نە قەدرى؟

پالتاڭ يىتسە قوشناڭنى ئوغرى كۆرۈپ تۆهمەتلەپ،
قازى بولدۇڭ ئۆيۈڭگە دەۋايىڭنى هۆرمەتلەپ،

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

كۆرەلمىدىك ئۇزىغانلىق مۇشتۇمۇڭنى تۇرمەكلەپ
بۇگۈن يەتتە ئېگىلگەن تەزىمىڭنىك نە قەدرى؟

قۇربانلىق دەپ سويمىدىك ئەر ئۆمرىدە بىرەر قوي،
بىز تۆرۈڭنى كۆرمىدۇق، قىلىپ بولدۇق نەچچە توي،
جېنىڭ بىلەن چىقارمۇ ئوغۇزۇڭدا كەرگەن خۇي،
تۇزەلمىسەك مىڭ نەزم يازغىنىڭنىك نە قەدرى؟

ئۇز ئات بولدى تۇنۇگۈن تايتاڭلىغان توسۇن تاي،
ئۆزگىلەرگە يەر تۇرماق، ماكان بولدى كۆكتە ئاي،
سەن كۆرمىگەچ ئېلىپبە تاپالمىدىك ئەمدى جاي،
يازسام يۇز قۇر — بىر مىسرا ئۇقالمىساك نە قەدرى؟

## كېچىككەن ئىنساپ

خۇمارجان ماجىكسەي
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

ئانا،
تۇتۇپ قويماقچىدىم پۇتۇڭنى،
چاقىرىپ قالدى،
ئويۇنلار مېنى ...
ئانا،
دەملىمەكچىدىم چېيىڭنى،
چاقىرىپ قالدى،
يۇرگىنىم مېنى ...
ئانا،

سەن ئۇچۇن دورا ئالماقچىدىم،
چاقىرىپ قالدى،
رومكىلار مېنى ...
ئانا،
كۆرسەتمەكچىدىم دوختۇرغا سېنى،
چاقىرىپ قالدى،
مۇزىكا مېنى ...
ئاھ، ئانا،
كەتكەندە پۇرسەت
يۇماقچى بولۇپ گۇناھىنمنى،
پۇتۇكنى توتۇپ،
چېيىنگىنى دەملەپ،
دوراكنى ئېپكەلدىم.
كۆرسەتەي ئەمدى دوختۇرغا
دېيىشىم بىلەن تەڭ
ئەپسۇس، مېنى قالدۇرۇپ
چاقىرىپ قالدى،
ئەزرائىل سېنى ...

ئۇيغۇر كتاب ئوپبېكتى www.uyghurkitap.com

# ساۋاقداشلار خاتىرىسىگە

## قوندۇزئاي ھامۇت
## شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمىدىن

«دۇنيادا قالماس ئىنسان گەۋدىسى،
قالار ئەسلەش ئۈچۈن قوليازمىسى»
— خاتىرەم بېتىدىن

كەلسەكمۇ ھەممىمىز ھەرياقتىن گەرچە،
ھەمنەپەس ئىدۇق بىز ئاشۇ سىنىپتا.
مىسالى بەيگىگە چۈشكەن ئاتلاردەك،
تىرىشاتتۇق ھامىنى بىلىم ئۆلۈشقا.

ئايرىلىش مىنۇتى كەلگەندە شۇدەم،
كۆزلىرىڭ لىق تولدى مېھىرلىك ياشقا.
ئازابلىق پىغانلار چەكمىگىن زىنھار،
ھىجرانلار باقمايدۇ قېرى ۋە ياشقا.

كەتتىڭىزمۇ ساۋاقداش يىراقتا تامان،
دىلىمنى قاپلىدى جۇدالىق مانان.
ئەسلەيمەن شۇ گۈزەل قاينام ھاياتنى،
خەير - خوش ساۋاقداش، سەن بولغىن ئامان.

كەتسەڭمۇ گەرچە سەن بىزدىن ئايرىلىپ،
ئەسلەپ تۇر بىزنىمۇ دىلىڭدا ھامان.

تىلەيمەن يۈرەكتىن بەخت ۋە ئىقبال،
توسالماس يولۇڭنى ئەزرائىل، قاۋان.

## سەھرا غا

ئابلىز ئابدۇگۇل

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

ئۇپۇقلاردىن چېچىلغان نۇرلار،
كۆز ئالدىمدا چېلىشار تىنماي،
قۇياش پاتقان ئاشۇ ئۇپۇقنىڭ
بىر چېتىگە سوزۇلغان كەڭ ساي.
سەھرادىكى تاتلىق ئەسلىمە،
بىنالاردىن ئىزلەيدۇ ئۆچەك.
ئۇپۇقتىكى گۈياھسىز سايدىن،
ئۇچۇپ چىقار ساماۋى چۆچەك.
ئېغىر باسقان ھەربىر قەدەمدىن،
تۆكۈلىدۇ گۈڭگا شېئىرلار.
ئايىغىمدا مۆگدىگەن شۇ چاغ،
سەھرادىكى يېشىل ئېتىزلار.
نېمىشقىكىن چۈشەيمەن دائىم، -
ئانام ئېيتقان مۆڭلۈق ناخشىنى.
خىيالىلىرىم سورايدۇ تەبرىك
ياقىلىدىن سىلكىپ باخشىنى.

كېلىپ قالاي بۇگۈن ماڭا خەت،
سەھرا مېنى سېغىنغان بولسا.
ياكى يەنە يازارمەن شېئىر،
تۇن كېچىدە چۈشۈم بۇزۇلسا.

قاينامىلارغا ئايلانغان شەھەر،
جىمجىتلىققا بەرمەيدۇ ئىمكان.
ژاراڭ - چۇرۇڭ ئىچىدە سېنى،
سېغىنىمەن ئېھ، ئانا ماكان.

## سەھرا سۆيگۈسى

ئابلىز ئابدۇگۇل

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

جىلمجىت ياتاق، جىمجىت كۆرۈنۈش،
باشلار مېنى يىراق سەھرالارغا.
خىياللىرىم پەر قېقىپ شۇدەم،
ئۇچار يىراق، يىراق ساماغا.

ئويناپ ئۆسكەن قەدىم مەھەللەم،
چايقىلىدۇ بوشلۇقتا لەيلەپ.
تۇمان ئىچرە كۆرۈنۈپ مەۋھۇم،
كەلمەس ئەسلا يېنىمغا پەسلەپ.

چۇشلىرىمدە چاپچىپ ئويناغان،
سۇزۇك بۇلاق، توپىلىق يوللارنى

ئويغانغاندا يەنىلا ياتاق،
ئەسنەپ قالار تاتلىق ئارمانلار.

يۇرىكىمگە سۆيگۈ بېرەلمەس،
ئىمارەتلەر سانجىلغان شەھەر،
قالماس ئارمان، باغرىڭدا ئۇخلاپ،
سۆيۈشۈڭدىن ئويغانسام سەھەر.

## ئىككى شېئىر

### روزاگۈل
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

قانغۇم كېلەر سەبىلىكىمگە
ھەيران قالما، قىلما مەسخىرە،
ئوينىسام مەن سەبىلەر بىلەن.
ئۇلار قەلبى بىر سۈزۈك ئاسمان،
گۈزەللىكتە ئۆتىدۇ لېۋەن.

پۆپۈك نەيلەر ياساپ بېرىمەن،
ھەتتا بىللە چالغۇم كېلىدۇ.
چالما ئۆيلە ياسىغانلار ئۇلار،
مېھمان بولۇپ بارغۇم كېلىدۇ.

ھەربىي - دۇشمەن ئويۇنى ئوينىسا،
ئەسىر بولۇپ تۇرغۇم كېلىدۇ.
ئەسىرغۇ مەن ئۇلار ئالدىدا،
گۈناھىمنى يۇيغۇم كېلىدۇ.

ئوينىسام مەن سەبىلەر بىلەن،
سەبىلىكىم كېلەر ئېسىمگە.
ئارزۇيۇم شۇ پەقەت بىر-ئىككى رەت،
قانسام قېدىم سەبىلىكىمگە.

## رايىم يوقتۇر كۆتۈشلىرىڭگە

(ستۇدېنت ئاكا - ھەدىلەرگە)

دېدىڭ ماڭا: «سىلەرنى بۈگۈن،
دەپدەپىلىك كۈتۈۋالمىز.
يۈرتداشلارنى خاتىرىمىزگە،
ئۇنتۇلماس قىپ پۈتۈۋالمىز».

جاۋابىم شۇ «رەنجىمە مەندىن):
«رايىم يوقتۇر كۆتۈشلىرىڭگە،
گۈڭگا چىراغ ئاستىدا ئەھۋال،
سوراپ كۆڭۈل بۆلۈشلىرىڭگە.

رايىم يوقتۇر خۇنۇك كۆز بىلەن،
قەدەھ تۇتۇپ كۈلۈشلىرىڭگە.
ئاھ! رايىم يوق ماڭا بۇ سۈپەت،
ئۇلگە بولۇپ يۈرۈشلىرىڭگە».

# غەزەللەر

## مۇھەممەت ئىبراھىم (لاچىن)
## شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

(1)

ۋەتەن سەنسىز ياشىسام دىلىمدا ھېچ ئارامىم يوق،
دوچار بولۇپ كېسەلگە، تېنىمدە كۈچ - مادارىم يوق.

ئۆستۈرۈپ ئۆز قوينۇڭدا، قوشتۇڭ مېنى قاتارغا،
كېزىپ باقسام ئالەمنى سېنىڭدەك غەمگۇزارىم يوق.

سەن مىسالى قۇياشتەك چاچسەن ئىللىق نۇرۇڭنى،
مىنۇت ئۇندىن ئايرىلسام چېمەندە نەۋ باھارىم يوق.

پەھلىۋانمەن بۇگۈن مانا كۈھىقاپقا ئات سالغان،
ئۆز نىگارىم سەن ئۆزۈڭ، سۈيمەسكە ھېچ قارارىم يوق.

(2)

ئايا دىلبەر مېنى بۇ دەم، باشلاپ بارماق مەيخانىلەرگە،
تونۇشتۇرما زوق - شوخ بىلەن نام - نىشانسىز مەستانىلەرگە.

ئۆگىنەي مەن ئىلمۇئېرپان، تاپاي تەردىن قۇت، شەرەپ - شان،
ۋەتەن قوينى بولسۇن بوستان، ئايلاندۇراي گۈلخانىلەرگە.

كۈلسە خەلقىم ئاشۇ چاغ خۇشال، چىن ئاشقلار تېپىپ ۋىسال،
ئىچىپ ھەييام شارابىنى، تۇتايلى دوست، غەمخانىلەرگە.

# ئۇچ شېئىر

## كەنجى خۇمارجان

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

### خەير - خوش

خەير - خوش سۆيۈملۈك ئۇۋداشلىرىم،
دېۋىلەپ كەلدى ئاھ تەلۋە ئايرىلىش،
ئوتتۇز ئۇچ پارچىگە كەتتىم چېچىلىپ.
شارابسىز كەيپىمەن، يۆلەكلەر مېنى،
قەلبىڭلار قېتىغا قالدىم يېقىلىپ.

ئايرىلغۇم يوق ئەسلا سىلەردىن دەقىق،
ھەتتىكا ئېكېتەر تەقدىر كىشەنلەپ.
ئۇنىۋېرسىتېت ھەققىدە بولغاندا پاراڭ،
ئەسلەپمۇ قويۇڭلار «كەنجى نەدە ...» دەپ.

يۈرىكىمنى سالدىم ئالبومۇڭلارغا،
كېتىڭلار جەنۇب ۋە شىمالغا ئېلىپ.
كۆڭلۈمنى ئۇزلىغان سىنىپداشلىرىم،
ياشايمەن سىلەرنى بەكمۇ چوڭ بىلىپ.

خۇشاللىق ۋە ئازاب ئاچقاندا قۇچاق،
ئەسلىمە سۈرەتنى قولغا ئېلىڭلار.
خەير - خوش سۆيۈملۈك ئۇۋداشلىرىم،

هەممىگلار قەلبىگە ئۆزۈم خەبەردار.

## ياتاقداشلار خاتىرىسىگە

قىزلار ھىدى كىرەر قىشى ياز،
دەرىزىدىن كۆز قىسىپ ئۇنسىز.
بەخت ئىزدەپ تەكرىتىغىنىڭ،
ھەر يېنىدىن جەم بولۇشقان بىز.

يۇمۇرلۇق، توك بولسىمۇ گەپلەر،
باغرى يۇمشاق دىللىرىمىز ئوك.
ئاھ ئۇرۇلۇپ - سوقۇلۇپ يۇرۇپ،
بىزمۇ ئەتە چوك بولىمىز، چوك!...

بىر ئۇۋدىن ئۇچىمىز جىمجىت،
سەككىز بەكۈاش بۇرۇتى خەت تارتقان.
ئارىمىزدىن پەر قاقارمۇ ئېھ،
ئالىم، شائىر ياكى قەھرىمان.

## ياتاق

گىرىمنى يۇغان قىز كەبى،
سەككىز ئوغۇل ياتار يېشىنىپ.
ئىخ، چىنىلىقنى قىلىپ نامايان،
قەيىرىدۇر قالار ئىچىلىپ -

غۇنچىرلايدۇ كارىۋات چىڭقىلىپ،
تاتلىق چۈشتە بىرسى ئىھتىمال.
تۆت تام كەبى تۇرىدۇ قورشاپ،
ئەخلاق، قانۇن ... بولۇپ رادىكال.

كىچىك ياتاق چوڭلا بىر ئالەم،
ئۆگىتىدۇ ھەممىنى ساڭا.
سۈيىمى پەيتى چۈشكە ئايلىنىپ،
كەل مۇھەببەت گىرە سال ماڭا.

## خەير - خوش ئانا مەكتىپىم

ئەركىن ئىسمايىل
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

دېرىزە كۆزىدىن بالقىغان قۇياش،
ياتاقنىڭ تېمىدا تۇرار جىلمىيىپ.
كارىۋاتقا چېكىلگەن ئوماق خىياللار،
بىلمىدىم نەلەردە قالغاندۇ ئىزىپ.

ئۆتمۈشكە ئايلانغان سېھىرلىك كەچمىش،
ئۆمۈچۈك تورىغا قالدى ئىلىنىپ.
ئۇزۇلگەن بىر تىزىق سەدەپ مارجانەك،
كېتىمىز ھەر يانغا، كېتىمىز ئۇزاپ.

خەير - خوش سۆيۈملۈك ئانا مەكتىپىم،
شۇ قەدەر لەززەتلىك كىچىك مەنزىرەڭ.

قەلبىمدە مەۋج ئۇرۇپ ئۆركەش ياسايدۇ،
تۇپرىقىمگە، گۈللىرىمگە، بۇلاقلىرىمگە تەگ.

خەير - خوش سۆيۈملۈك ئانا مەكتىپىم،
خەير - خوش بىز ئۆسكەن ياتاق، سىنىپلار.
ئايرىلىپ كەتسەكمۇ گەرچە ھەممىمىز،
ئۇزۇلمەس ئەبەتكە سۆيگۈ ئىسىللار.

## ئانامغا خەت

غۇنچەم قادىر
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

1

كەلدىم يەنە بۇ جايغا ئانا،
ئۇممىدىكىنى يۈدۈپ - ھاپاشلاپ.
قۇياش كەبى نۇرانە چېھرىڭگە،
يۈرىكىمنى قويار باغاشلاپ.
قەدىرلىگە مەن يېتەي دېگەندە،
كېتىپ قاپسەن، ئاھ مېنى تاشلاپ.

2

كۆرەلمىدىڭ ئاھ، چېنىم ئانا،
ساڭا ئاتاپ يازدىم لىرىكا.
نەلەردىدۇر قالدى مۇڭلىنىپ،
سېغىنىشقا چىلانغان بىنا.
كۆز يېشىمدىن ياسالغاچ كەلكۈن،
قىيامەتكە ئايلاندى دۇنيا.

3

ژارالك — چۈرۈك تولغان ياتاقتا،
بىر سېنىلا قىلىمەن خىيال.
ژارقىرىسامۇ گەرچە نەچچە رەت،
كېلەلمەيسەن گەمدى ئېھتىمال.
يېلىنسامۇ تەڭرىگە نەچچە،
تاپالمىدىم ئانا ھېچ ئامال.

4

سېنتەبىرنىڭ يەڭگۈش شامىلى،
دېرىزەمدىن كىرگەندە ئۇچۇپ.
قوللىرىمنى سوزدۇم شامالغا،
تۇتۇۋالاي دەپ سېنى قوشۇپ،
ھاۋاغىلا ئايلانساك ئانا،
كەتسەمچۇ ئاھ، مەن سېنى «يۇتۇپ».

## مەڭگۈ سۈرەت

بۇرانبىيەم

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

بولمىسامۇ رەسسام يار سېنى،
سىزىپ قويدۇم تەنها يۈرەككە.
كۆزلىرىڭدىن تۆكۈلگەن زەر نۇر،
مەڭگۈ بېرەر پىنھان تىلەككە.

چېھرىڭ ئەينى قۇياشقا مىسال،
باشلاپ بارار مېنى يورۇققا.
سامانيولى بولۇپ قاشلىرىڭ،
ئىز قالدۇرۇپ سىڭەر ئۇيۇققا.
كۆزلىرىڭدە ئالەمچە سۆيگۈ،
چىللىماقتا ئەركە مۇھەببەت،
مەن خىيالىڭ يۆلەندىم ساڭا،
سەن كۆرۈنمەس مەۋھۇم بىر سۈرەت.

## ئويناڭلار!

ئەيسا جان نىزامىدىن

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن، ستۇدېنت

قاۋاق، «دىبا» ئاجايىپ يەر، بېرىڭلار دوستلار ئويناڭلار،
ئىچىملىكلىرى سەر خىل ئىچىڭلار دوستلار ئويناڭلار.

ئوقۇشلاردىن نېمە پايدا، دېگەن ئازغۇن يىگىت ـ قىزلار،
بىلىم يۈرتى — ئويۇن يۈرتى «بەختى بار» لار ئويناڭلار.

ئوقۇڭ، ئويناڭ ساڭا ئوخشاش، «قۇرۇق دىپلوم» دېگەنلەر كۆپ،
ئويۇننىڭ ئاخىرى «ئۇنۇڭان» بېرەرمىش دوستلار ئويناڭلار.

ئوقۇپ ئارقىدا قالدىڭلار زاماندىن، مودىدىن قىزلار،
ئوقۇشتا يەتكىلى بولماس، ئويۇندا غەلىبە ئويناڭلار.

ئاتا ـ ئانا تۆكەر تىللا، پۇل ھېسىنگە ئورۇن بەرمە،
ئۇلارنىڭ قان ـ تەرىن شوراپ «ياشاڭلار» دوستلار ئوينىڭلار.

«ئۆلۈمدىن باشقىسى چاغلىق، ھايات دېمەك تاماشادۇر» —
بۇ سۆزلەرنى شوئار قىلغان نادان ياش دوستلار ئوينىڭلار.

ئىلىم ـ پەندىن يىراقلاشقان نېمە بولدى، مىسال كۆپقۇ؟
ئوقۇمدۇق ياكى ئوينامدۇق يېغىپ ئەقىلنى ئويلاڭلار!

## چۆلگە باق

### ھاۋاگۈل رېھىم

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

ھەيرانلىق ئىلكىدە باقىمەن چۆلگە،
تېك ئۆسكەن تۇغراق ھەم قىپقىزىل يۇلغۇن،
سۇسىز شور تۇپراقتا باغرىنى ياققان،
سۇ تەلەپ قىلماس ھېچ، مىجەز تۇرغۇن.

تۇغراق ئۇ تېك ئۆسكەن مەزمۇت شۇ قەدەر،
چۆل گۈلى ھەم دىلنى قىلار مەھلىيا.
نە ئوزۇق، نە سۇ يوق تاۋلانغان ئۇلار —
چۆل ئۇچۇن قۇربانلىق بەرگەندەك گويا.

گۈزەللىك ئىزلىسەڭ دوستۇم چۆلگە باق،
شۇندىلا بىلىنەر ھايات قىممىتى.

توغراق هەم يۇلغۇننىڭ ھۆسنى ئالدىدا،
گۈلزارلىق ئەركىسى — لالە نېمىتتى؟

## سەھرا قىزى

ئاتىسىغا ئۇيغۇل

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

كىيگىنىڭ شۇ قەدەر ئاددىي چىت كۆڭلەك،
ۋە لېكىن ئۆزۈكىدە جېمى گۈزەللىك.
پاكلىقتىن كىملەرنى قىلمىدىڭ بىھوش،
نامەردكە كىرپىكلىك ئوقيا بەتلەكلىك.

بىلمەيسەن پارتىزىنىڭ ئەتىرى قانداق،
ئەڭ داڭلىق لەۋلىكنى، سۈرمىنى ھەتتا.
چاپقىنىڭ پەقەتلا جىگدە يېلىمى،
ئالدىڭدا ھەر گۈزەل قىلماس تەمەننا.

كەڭ سەھرا قوينىدا شوخ ناخشاڭ بىلەن،
كىيىسەن يۈرەكنى لەرزىگە سېلىپ،
كىم ساڭا پۈتمىگەن ئوتلۇق نەزمىلەر،
تۇرغاچقا ئۇزلۇقۇڭ ئىلكىگە ئېلىپ.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

# شېئىرلار

قۇربانجان ئابدۇقادىر

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

## يار سىز كىم

غەيرىي تىلەكتە مەن ھەم بەزىدە،
دۇنيانىڭ مەيلىگە سوقماس يۈرىكىم.
«بىتاب» لىق بارمىكىن دېمەڭ قەلبىدە،
بىلسىڭىز ھەممىسىنىڭ يارى سىز كىم.

«يار» دېسەم ئاشىقى كۆرمەك ئۆزىچە،
ئۇ مەلۇم سۈمبۈل چاچ ئەمەستۇر ئەسلا.
بىلسىڭىز «يار» دېمەك پېقىر سۆزىچە،
ئەھدى شىجائەتتۇر سۆزسىز پەقەتلا.

## سۆيگۈ پۈتۈكى

باھارنى چىللىشىپ چىققان شامالدا،
دەرەخلەر شۇئىرلار، قەلب ئىزھارلاپ.
چىقمىسا ئۇنىڭدىن ئۆزگىچە تۇيۇش،
سۆيگۈسىز دېگەنمۇ، ئۇنى ئىمكانلاپ.

چۈشەنمەي دەرەخنىڭ سۆيگۈ تىلىنى،
سۆيگۈسىز دېمەكلەر ئاھانەت ئوچۇق.

تەپەككۇر كۆزىدە باقسالىق گەر ئاڭا،
سۆيگۈدىن ئۆزگى ھېچ زەررە بۇندا يوق.

## سېخىي ئالەم

بۇلۇتلار تۆكمەكتە تەبىرسىز يامغۇر،
ئالدىراش ئادەملەر كۇنلۇك ئاستىدا.
نېمىدۇر كۆرۈنۈپ ئۆچىدۇ ۋال-ۋۇل،
يامغۇرلۇق، تۇمانلىق گۇگۇم ۋاقتىدا.

دېرىزە ئالدىغا قادالغان نىگاھ،
كىملەرنىڭ كۆزى يېشى يامغۇر تامچىسى؟
سىلكىنەر ھۆللەنگەن دەرەخ ئەۋرىشىم،
بىلمىدىم، بۇ ئۇنىڭ سېخىي ھىممىتى!؟

## پارچە

قىسمەتلەر بىتەر دېگىنچە ئارال بۇندا،
دولقۇنلار دەھشىتى مۇڭ ياسار دىلدا.
نە سۆيگۈ، نە ۋىسال پىنھاندۇر ھەممە،
كۆزلەردە بىر كۆتۈش ياتىدۇ مۇڭدا.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

# سېغىنىش

## توختى تۇرسۇن

ئالىي كەسىپلىك تېخنىكا ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

1

ئەڭ ئېگىزگە چىقسامۇ يېراق،
مەن تۇغۇلۇپ ئۆسكەن سەھرانىڭ
كۆرۈنمەيدۇ توپلىق يولىڭ
سېغىنىمەن بولۇپ يىگانە،
توپلىق يول كەلسە يادىمغا،
چۈنكى قالغان توپلىق يولدا
زاغرىسىنى بەلۋېغىغا تۆگۈپ،
پادا ھەيدەپ ماڭغان يايلاققا،
يالاڭ ئاياغ پادىچى بالا.
يىپ ئېگىرەر تۇل، غېرىب مومايى،
مومىسىدىن تەۋرۈك چاقتا،
قالدى يەنە مىسكىن چىرايدا
قۇم باسقاندەك قورۇق يۈزلەردە.
سەمىمىيلىكىڭ،
چىن ئېتىقادىڭ،
مېھماندوستلۇقىڭ،
رېئاليەتتەك تىلسىم جىلۋىسى

2

مەن تۇرغان بۇ جاي
ئوخشمايدۇ بىزنىڭ سەھرالغا.
بۇندا يوقتۇر شور تاملىق باغ،
باردۇر پەقەت
كىشىلەردەك قەلبى قاغجىراق،
گىياھ ئۇنمەس تاغ.
سۇنمىيلىكنىڭ شېرىن كەيپىدە،
توقۇم بولۇپ كەتكەن ئىلانلار،
كۆزلىرىگە تىقىلار ھامان
دەرەخلەردە،
ئىستولبىلاردا،
ئاسفالتلاردا،
ماشىنىلاردا ...

3

ئاڭلانمايدۇ بۇندا سەھرانىڭ،
ئايدىڭ ئارا قايناق نەغمىسى،
گۈلدۇرلەيدۇ شالغۇت ناخشىدا.
قاتتىق ھالسىراپ ئۇيقۇغا چۆمگەن،
كېچىدىكى تىمتاس شەھەرنىڭ،
كىچىككىنە بىر ئېغىز ئۆيى.
تۇن تارالغۇچە ....
تۇن يورۇسا يوقتۇر ئارامىلىق،
ئاڭلىنىدۇ غوۋغا داۋاملىق،
مايسىراشتىن ئەرۋاھى ئۇچقان،
ماتورلىرى كۈنىراپ كەتكەن،
ئاپتوموبىللارنىڭ
قۇلاق يارغۇدەك سىگناللىرى ...

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

# غەرىب قىزغا

## ئابدۇراخمان ئابدۇرېشىت

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

غەرىب قەلبىمگە تۇتاش،
قاچان قالغان قىزىل گۈل تەنها؟
كۆزلىرىڭدىن سىرغىغاندا ياش،
مەيۈسلۈككە بۆلەندى سەھرا.

ھۆكۈم سۈرەر مەيۈس جىمجىتلىق،
ئۇركۈتەلمەس ھەتتاكى شامال.
قامىتىڭدە سەبىي مىسكىنلىك،
بولدۇڭمۇ يا سۆيگۈگە قامال؟!

بولساڭ ئەگەر سۆيگۈگە قامال،
تۇنقۇنلۇقتىن قۇتۇلغىن ئاستا.
قىلالماس ھېچ تەڭرىمۇ ئامال،
سەن ئۆزۈڭنى سۆيمىسەڭ باشتا.

## چۇش

خىرە ئۇيقۇدا گىرىمسەن بىر چۇش،
چۇش ئەمەس بەلكى، ئۈمىد ئېھتىمال.
كۆرەمدۇ ئۆزىنى ئاسماندىكى قۇش؟
ئۇيقۇ ئىچىدە مۇگدەيدۇ خىيال.

خىرە ئۈيقۇدا كۆردۈم شېرىن چۈش،
سەزدىم ئۆزۈمنى ئاسماندىكى قۇش.
چۈشۈم ئىچىدە مۇڭدەيدۇ خىيال،
مۇمكىنمۇ ئاخىر، قاناتسىز ئۇچۇش؟!

## بىر قىزغا

پەرى دېسە، سېنى ھەرگىز ياغ،
كۆزلەرنىڭدىن چاقنايدۇ ئوت.
لەۋلەرنىڭدىن قېنىپ سۈيسە،
بولغاي ئاڭا ئالەمچە قۇت.

قاشلىرىڭ يانىڭ مىسالى،
كىرپىكلىرىڭ ئوقنىڭ ئۆزى.
تەڭ بولالماس نىگاھىڭغا،
سەھەر يۇزى، چولپان كۆزى.

ئۆزۈڭمۇ شوخ، كۆلكەڭمۇ ھەم،
مەڭزىڭ ئۆزى توغاچ يانا.
قىزىلگۈلگە ئاشىق بۈلبۈل،
ئاشىق بولغاي كۆرسە، ساڭا.

www.uyghurkitap.com

# شېئىرلار

ماھىنۇر تۇرغۇن

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

## خەۋەرچى شامالللار

لېۋىمگە ئۇرۇلغان مەيىن شامالللار،
بىلمىدىم، مەڭزىڭدىن سۆيۈپ ئۆتتىمۇ؟
«سۆيىمەن، چىن دىلدىن» دېگەن ئىشقىمنى،
شۇنىرلاپ قەلبىڭگە سىڭىپ كەتتىمۇ؟

يەلپۈسە قەلبىڭنى ئەسلىمەم ھەر ۋەت،
كۆرگەنسەن ئېھتىمال ياشلىق كۆزۈمنى.
ئېيتىۋال، يۇرەكتە قالمىغاي پىغان،
شامالللار ئېلىپ كەلسۇن يۇرەك سۆزۈڭنى.

## ... گە

يېقىنىم، دوستۇم دەپ ئويلىساڭ مېنى،
كەل، سىرداش بولايلى، ئۇيالما پەقەت.
ئەمما مەن دەيمەن «گۈل بالدۇر ئېچىلسا،
توزۇشى تېز بولۇر» بۇ بىر ھەقىقەت.

رايىم يوق، سۆيگۈڭنى تاڭساڭ مەجبۇرىي،
بۇ كەڭرى ئالەمدۇ مەن ئۈچۈن قەپەس.

هەقىقىي جاۋابنى ئاڭلىماق بولساڭ،
جاۋابنى بېرەيمەن: «ياق، ۋاقتى ئەمەس».

رەت قىلسام ئەي يېگىت رەنجىمە مەندىن،
قەلبىڭنىڭ تۆرىنى بەرمىگىن بالدۇر.
مۇھەببەت شارابى ئىچمىگىن سەنمۇ،
ساپ دوستلۇق مېھرىڭنى مەن ئۈچۈن قالدۇر.

«تىكەنلىك گۈل» دەرسەن كۆڭلۈڭدە مېنى،
قورالىم تىكەندۇر سانجىلار هامان.
تىكەننىڭ ئىزناسى قالغاندا چوڭقۇر،
بىلىسەن، گۈل ئۈزۈش ئەمەستۇر ئاسان!

## ئانا

تۇنۇگۈن بوۋاقتىم چوڭ بولدۇم بۈگۈن،
تەنتەنە ئالقىشلار يار بولدى ماڭا.
سورىساڭ دۇنيادا ئۇلۇغ ئىنسان كىم؟
لېۋىمدىن تۆكۈلەر ئاڭلارچە «ئانا»!

دۇنيانى تۇغدۇڭ سەن، كۈلدى كائىنات،
قەلبىمنىڭ تۆرىدە ئورنۇڭ بار ئانا.
بۈگۈنكى ئالقىشلار ماڭا خاس ئەمەس،
مەنبەسى بىرلا سەن، سۆيۈملۈك ئانا.

بالام دەپ كۆيۈنۈپ باغرىڭغا تارتساڭ،
ئويۇن دەپ شوخلۇقتىن قاچتۇق تالاغا،

چوڭ بولدۇق، ئالدىڭدا بالا بىز يەنە،
يەنە سەن بىز ئۈچۈن ياپيېتەك ئانا.

دۇنيادا كۆلدۈرۈپ يىغلاتقانمۇ سەن،
باغرىڭدا كۆلدۈرۈپ يايراتقانمۇ سەن.
قەرزىم كۆپ ئالدىڭدا كەچۈرگىن ئانا،
ئاقلايمەن ئۈمىدىڭ بولۇپ پەخرىڭمەن.

## ئانامغا

«كىرىپ قاپسەن ئانا چۈشۈمگە،»
پىشانەمگە سۆيدۈڭ، سىلىدىڭ.
ياخشى ئوقۇ، بارغىن بالام دەپ،
بۇرۇلۇپلا يىراقلاپ كەتتىڭ.

«ئانا ...» دېدىم چۆچۈپ ئويغاندىم،
لېكىن سەن يوق قاراڭغۇ ياتاق.
كۆز ئالدىمدا لەيلەر سېيمايىڭ،
ياشاي ئانا سېغىنسىز قانداق؟

يۆلەنچۈك، تاغ يىقىلغان تۇرۇپ،
چاندۇرمىدىڭ يالغۇزلۇقۇڭنى.
بولدۇڭ ئىزگە ئاتا ھەم ئانا،
يۈدۈپ كەلدىڭ ئىغىر يۈكلەرنى.

قوشۇش ئۈچۈن ئىزنى قاتارغا،
جاپالار كەلدى بېشىڭغا.

ۋايسىمەندىك، بولالماي مۇڭداش،
ئۇچتۇم مەنمۇ سەندىن يىراقتا.

تۇزكور ئەمەس بالاڭ جان ئانا،
قەلبىمدە بار سەن بەرگەن سۆيگۈ.
ئاقلاش ئۈچۈن پەرزەنتلىك بۇرچنى،
كۆيەر دىلىم بىر ساڭا مەڭگۈ.

# شېئىرلار

"قەمبەرنىسا ئەبەيدۇللا ئۇچقۇن
ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

## سۆيۈش ئازاب ئىكەن ئەسلىدە

مۇھەببەتنىڭ رەڭگى قىزىل ئوتتاشمۇ،
جۇلاسىدىن كۆزلىرىمنى چاقنىتقان.
ئوقيا قىلىپ لۈمەن يارنىڭ سېھرىنى،
غەمسىز سەبىي يۈرىكىمگە ئوق ئاتقان.

قاچانلاردا كۆردۈم سېنى ئەي سەنەم،
شۇندىن بېرى بولۇپ قالدىڭ گۈزەل غەم.
ئەبەدىيلىك ساھىلىغا تۇتاشقان،
تۇنجى ھەمدە مەڭگۈلۈكسەن پەرىشتەم.

كۆز ئالدىمدا ئايان بولسا سېيمايىڭ،
قان رەڭگىدە مۇڭلار دەۋرەپ كېلىدۇ.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى
www.uyghurkitap.com

سۆيگۈ ئاتلىق لاتاپەتلىك ئوماق قىز،
يۈرىكىمنى ھىجران بىلەن تىلىدۇ.

سۆيۈش شۇنداق ئازاب ئىكەن ئەسلىدە،
قىرو باسقان دالىدىكى گۈلخاندەك.
شۇرغانلار تەھدىت سېلىپ تۇرسىمۇ،
جىمجىتقىنا يېلىنجايدۇ بىر يۈرەك.

## تەنلىرىڭگە نۇر بولۇپ سىڭسەم

پىغانلاردىن شېئىر يېزىپسەن،
كىرپىكىڭنى ھەسرەتكە چىلاپ.
سۆيۈپ قويغۇم كېلىدۇ سېنى،
پەردىسىنى يىرتىپ سۇبھىنىڭ،
لەۋلىرىڭنى شەپەقتە بوياپ.

تومۇرۇمدا ئاققان قان ئەمەس،
كۆز يېشىدۇر رەڭدار ئۈپۈقنىڭ.
قارچۇقۇمدا قېتىپ قالغىنى،
ئاھ، پەقەتلا سېنىڭ سۈرىتىڭ.

پەرىشتىنىڭ تىنىقلىرىدا،
ۋىسال نۇرى كۆرۈنسە غىل - پال.
يۈلتۇزلارنىڭ پىچىرلىشىدىن،
سېغىنغانسەن مېنى ئېھتىمال.

سۆيگۈ نېسىپ بولسا ئەگەردە،
ئارمىنىم شۇ بىر سېنى سۆيسەم.
پاك روھىڭغا سىغدىلىپ كىرىپ،
تەنلىرىڭگە نۇر بولۇپ سىڭسەم.

## ئۆچمەس سۆيگۈ

مەجنۇن كەبى سېنى سۆيەرمەن،
يۈرىكىمنى تىلسىمۇ ھەسرەت.
چىن قەلبىمدىن بەخت تىلەرمەن،
يىراقلارغا قىلساڭمۇ ھىجرەت.

ئوبرازىڭنى مۇقەددەس بىلىپ،
ئۆكۈنمەيمەن تەقدىرگە پەقەت.
تۇمانلاشقان روھىي قەسرىمدە،
سەن يەنىلا پەرىشتە سۈپەت.

مەيلى كىمگە بولغىن تەئەللۇق،
باردۇر مەندە يالقۇنلۇق تىلەك.
سېنى پىنھان سۆيۈپ قالغىنىم،
ئاڭ تەسىرلىك گۈزەل ھەقىقەت.

يۈرىكىمدە ئاتەش بىر ساداڭ،
سەن يادىمغا كەلگەندە ھەر ۋەت.
دىلخانەمنىڭ نۇرلۇق قۇياشى،
سەن قەلبىمدە ئۆچمەس بىر سۈرەت.

www.uyghurkitap.com

## كۆنلۈك ئاستىدىكى مۇھەببەت

ئاپرىل ئېيىنىڭ مەلۇم بىر كۈنى،
شۇنىڭدىن چۈشمەكتە باھار يامغۇرى.
كۆنلۈكنىڭ ئاستىدا تۇرىمەن ساقلاپ،
دىلبىرىم نېمىشقا كەلمەيسەن تېخى.

دىلبىرىم نېمىشقا كەلمەيسەن تېخى،
تۇرۇشقا پەقەتلا قالمىدى تاقەت.
ئادەملەر ئالدىراش كوچىغا قاراپ،
كۈتىمەن سېنىڭدىن ئۇسال ۋە ئامەت.

كۈتىمەن سېنىڭدىن ئۇسال ۋە ئامەت،
سەن مېنى ئۇزاتقان تونۇش بېكەتتە.
ئەتراپ مۇز سوغۇق لېكىن بەك گۈزەل،
كۆزلىرىم يولۇڭدا ئوتلۇق تىلەكتە.

## جۇدالىق ھەسرىتى

مۇھەببەت يىغلىغان قارا ئاخشامدا،
چېكىسەن قەلبىمنىڭ ئالتۇن تارىنى.
جۇدالىق كۈيلىرىم تۆكۈلەر تال-تال،
ئالمچە روھ بىلەن سۆيسەم مەن سېنى.

سەن گويا كېلىسەن دولقۇنلار ئارا،
قاينامدا تەۋرىنەر سۆيگۇ يەلكىنى.
ئاھ، شېرىن سېغىنىش قىينايدۇ مېنى.

تاڭ سەھەر كۈلگەندە لالە رەڭ قۇياش،
كۆرگەندەك بولىمەن ۋىسال چۈشىنى.
كۆزۈمنى ئاچساملا بولىسەن غايىب،
باغرىمغا ئورۇلار ھىجران خەنجىرى.

## سۆيگۇ

سۆيگۇ سېنى «قۇياشمىكىن» دەي دېسەم،
يورۇتمايسەن نېچۈن ئاشىق قەلبىنى.
دىل بېغىمدا گۈلگە شەيدا بۇلبۇللار،
سۆرەلمەيدۇ مۇھەببەتنىڭ پەيزىنى.

بەزىلەرنى ۋىسالىغا يەتكۈزدۇڭ،
بەزىلەرنى زار قاقشىتىپ يىغلاتقان.
سەن ۋە ياكى قەھرىتىڭ قىش سوغۇقمۇ،
ھارارەتلىك يۈرەكلەرنى مۇزلاتقان.

سېنى «زۇلمەت، قاراڭغۇ تۈن» دېسەم،
يۈلتۇزلىرىڭ ئەتراپىڭغا نۇر چاچقان.
شائىرلارمۇ قۇدرىتىڭگە قول قويۇپ،
يانسا ئۆچمەس ئاتەشلەرگە ئوخشاتقان.

www.uyghurkitap.com

بەزىلەرنىڭ يۈرىكىدە چوغ بولۇپ،
ۋۇجۇدىنى يار ئىشقىدا كۆيدۈرگەن.
روھسىز تەنگە مەدەت بېرىپ، جان بېرىپ،
ھاياجاندا مەستخۇش قىلىپ كۈلدۈرگەن.

ئېھ، قەلبلەر ئىنتىزارى مۇھەببەت،
سەن باغدىكى خۇش پۇراقلىق گۈل ئەمەس.
تىنىقىڭدا بىر سېھىرلىك تۈيغۇ بار،
نۇرغا چۆمگەن مېھرىڭ بىلەن ھەر نەپەس.

## ئانا مېھرى

### گۈلنار ئىمىن

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

بىر چاغلاردا خۇشالىققا چۆمۈلگەن جاي،
مانا ئەمدى خارابلىشىپ ۋەيران بولدى.
كەتتىڭ ئانا پەرزەنتىڭنى داغدا قويۇپ،
دىلىم زەردەپ، قارا كۆزۈم قانغا تولدى.

سەن بارىدا ئەركىلەيتتى كۆڭلۈم ئويناپ،
مانا ئەمدى سولغۇن چىراي ئايان بولدى.
كىرىۋەردىڭ ئۇدا مېنىڭ چۈشلىرىمگە،
ئون بىر يىلىم ئون مىڭ يىلغا بايان بولدى.

ئاتا ئەجرى بولغان بىلەن يۈرەكلەردە،
ئانا مېھرى يوقالغىنى يامان بولدى.

بىر قانىتى بولمىسا قۇش ئۇچالارمۇ؟
ئانا مېھرى يېتتى، يۈرەك خازان بولدى.

# شېئىرلار

## ئابدۇرېھىم ئابدۇراخمان

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى جۇڭگو تىللىرى فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

## ئانا

يوق ئىكەن دۇنيانى ئىزدىسەم ئانا،
سېنىڭدەك مېھرىبان، ۋاپادار ئىنسان.
بىمېھسىاب بولغاچقا سىڭدۇرگەن ئەجرىڭ،
تۆگىمەس تەرىپىڭ، پۈتمەس مىڭ داستان.

يەلكەڭدە كۆتۈرۈپ كەلدىڭ توختىماي،
تۇرمۇشنىڭ مۇشەققەت ئىغىر يۈكىنى.
قان ـ تەرىڭ ئاقسىمۇ تامچە ـ تامچىلاپ،
ئۆستۈردۇڭ جاپادا قويماستىن مېنى.

ئۆگەتتىڭ يېتىلىپ ئادەم بولۇشنى،
ئۆگەتتىڭ ھەم يەنە قانداق ياشاشنى.
دۇچ كەلسەم ھاياتنىڭ سىناقلىرىغا،
ئۆگەتتىڭ مۇشكۈلدىن غالىب كېلىشنى.

نەسىھەت بەرگەندەك ماڭا ھەر دائىم
ۋەتەنگە يارامليق كىشى بولۇدىڭ.

ئارتۇقچە تەلەپنى قويماستىن زىنھار،
شۇ بولدى پەقەتلا كۆتكەن ئۈمىدىڭ.
خاتىرجەم بول ئانا ئىشەنگىن ماڭا،
مەن چوقۇم ئاقلايمەن سۈتۈڭ ئەجرىنى.
ۋەتەن دەپ ئۇرغۇسا تومۇرلاردا قان،
غۇنچىلار ئورنىغا يۈرتۇم دەشتىنى!

## دوستۇمغا

ئاڭلىسام ئىشلىرىڭ ئوڭغا تارتمىغاچ،
ئىرادەڭ بوشىشىپ چۈشكۈنلىشىپسەن.
نېمىشقا ياراتقىڭ مېنى بۇنداق دەپ،
تەڭرىدىن ئاغرىنىپ ناله قىلىپسەن.
تەغدىرىڭ ئۆزۈڭنىڭ قولىدا تۇرسا،
تەڭرىدىن ئاغرىنىش نە ھاجەت دوستۇم.
ئىراده باغلىساڭ ئىشەنچكە تولۇپ،
بەختىڭمۇ كېلىدۇ قولۇڭغا چوقۇم.

## مۇۋەششەھ

مۇشەققەتتە جاپا چەكسەم نىگار كۆزۈڭگە ياش ئالما،
ئېشىپ داۋان زەپەر قۇچسام خۇشال كۆلگىن ھەيران بولما.
ھېلىھەمۇ يادىمدىدۇر ئايرىلمايمىز دېگەن سۆزۈڭ،
ئۇزۇلمەس رىشتىمىز مەڭگۇ بېرىشكەن ۋەدىدىن يانما.
ئاگاھ بول كۆپ داۋان تېخى چىدام - غەيرەتكە جور بولۇپ،

يېڭەي مۇشكۈلنى پەرھاتتەك ئۆزۈڭچە ئەندىشە قىلما.
گۈزەللىكتە ساڭا تەڭداش بۇ ئالەمدە تېپىلغايمۇ،
ئۆتەي سەنچۈن قىلىپ خىزمەت ئېزىتقۇغا كىرىپ قالما.
لېۋىمگە سۆيگىنىڭ تۇنجى ئېسىمدىن زادىلا چىقماس،
ئۆزۈمگە ئېيتىمەن تىنماي: ئۇ قىزغا بىۋاپا بولما.

## بەخت ساڭا يار بولسۇن

كۆڭلۈم سەزگەندى بۇرۇنلا،
ساڭا مەنسۇپ ئەمەسلىكىڭنى.
پىراقىڭدا كۆيسەمۇ شۇنچە،
ساڭا قىلچە كۆيمەسلىكىڭنى.

مۇھەببەتنىڭ سېھرى شۇنداقمۇ؟
كەلدىم يەنە ساڭا ئىنتىلىپ.
كۈندە كۆرۈپ تۇرسامۇ بىراق،
يۈردۈم سەرسان ئەجەب قىينىلىپ.

گەرچە سۆيگۈ بېرەلمىسەڭمۇ،
ئاغرىنمايمەن سەندىن گۈزىلىم.
«بەخت ساڭا بولسۇن مەڭگۈ يار»،
دەيمەن پەقەت كۆيسىمۇ دىلىم.

## تويۇك بولغان كۈن

مەھەللىدە تويۇك بولغان كۈن،
يۈرىكىمنى ئۇرتىدى ھەسرەت.
بارالمىدىم كەچۈرگىن مېنى،
تەكلىپ قىلغان بولساڭمۇ كۆپ رەت.

مەھەللىدە تويۇك بولغان كۈن،
كېتىپ قالدىم يىراق - يىراققا.
بولالمىدىم شۇندىمۇ خۇشال،
يېنىڭچىدىيالماي ئوتلۇق پىراقتا.

مەھەللىدە تويۇك بولغان كۈن،
يامغۇر بولۇپ تۆكۈلدى يېشىم.
كۆيگەنلىكىم ساڭا يوشۇرۇن،
كەلمىگەندۇر ئېسىڭگە بەلكىم.

## سېغىنىش

ئەسلىمەيمەن دېگەنتىم سېنى،
بىراق يەنە قالدىمغۇ ئەسلەپ.
پاك سۆيگۈنى قەلبىمگە مېھنەك،
باشلاپ كىرگەنىدىڭىسەن دەسلەپ.

ۋەدە بەرگەنىدىم ئۆزۈمگە،
سېنى مەڭگۈ سېغىنمايمەن دەپ.

ئەپسۇس ۋەدەم ئۇنتۇلدى بۇگۈن،
سېغىنىشىم ئاشتى ھەسسىلەپ.

بەك قىينىكەن ئەمدى ئويلىسام،
تۇنجى سۆيگەن يارنى ئۇنتۇماق.
ھار كەلمەكتە ماڭا راستىنلا،
بۇ ئالەمدە سەنسىز ياشىماق.

## گۈزەلنۇر

كىرپىكىم ئاستىدىن سىرغىدى شەبنەم،
تەنھالىق ئىلكىگە ئالغاندا مېنى.
خىيالىم تور توتار پەقەت سەن ئۈچۈن،
ئاھ ئەجەب سېغىنىدىم گۈزەلنۇر سېنى.

نەچچە يىل كۆرەلمەي يۈرگەچكە سېنى،
يىراقتا ئۆزىدى قەلبىمدىن شادلىق.
ھىجرانىڭ ئازابى دەھشەتكەن شۇنچە،
ئاھ قاچان سۆيەرمەن لېۋىڭگە تاتلىق.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى
www.uyghurkitap.com

# شېئىرلار

دىلنۇر ئاققارى

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

## قىزلارنى يىغلاتقۇ دېمە سەن تولا

قىزلارنى يىغلاتقۇ دېمە سەن تولا،
ھەر ئوتمۇش ساقلاقلىق ئونىڭ دىلىدا.
زارلاتما، بىل ئونىڭ نازۇك يۈرىكى،
قېيىدايدۇ بىر دەملىك چوڭۇك تىلىدا.

قىزلارنى يىغلاتقۇ دېمە سەن تولا،
كۆز يېشى سىرغىسا كېچە گاھىدا.
ئاسماننىڭ يىغىسى بولغاندەك گۈزەل،
يامغۇردا قايغۇلار يۇيۇلار ئاستا.

قىزلارنى يىغلاتقۇ دېمە سەن تولا،
گۈل مەڭزى شەبنەمدە جىلۋىدار ئەجەب؟!
ئەل ئوچۇن تۆكۈلسە كۆز - ياش ھەتتا قان،
يىغلاتقۇ دەرسەنمۇ؟ يەنە شۇ سەۋەب؟!

## پىراق

جىسمىمنى، روھىمنى ياراتقاچ يەنە،
يوقىغان سۆيگۈمنى ساقلىدىڭ ئۇزاق.

كەچمىشلەر مەڭگۈزىدە نازۇك ئەسلىمە،
چۈشلىرىم ئىلكىدە قالدى كۆپ بىراق ...

## تارىم قىزى

قامىتىڭ نازۇكەرەشمە ئۆزگىچە،
مەسلىكى كەلمەي قالارمۇ ئۆزگىنىڭ؟
بىقىشىڭ چىللاپ كېلەر تاڭ مەيلىنى،
جان تەلەپ قىلغايمۇ يار بىر كۆلگىنىڭ؟!

## تەشنا

ياش تۆككەندە ئاسمان بىر لەپەس،
دىلدا ھىجران كەلكۈنى ھەيۋەت،
تاغ باغرىدا شۇرلايدۇ چۈش،
گەپ قىلغىنا، قىلتېپ بىر غەيرەت ...

## بىلەلمىدىم

بىلەلمىدىم، نېچۈن غەمكىن سىياق مەن؟
باغرىم تىلسا بىراۋ، ئۇندىن بىراق مەن.
تۇن قوينىدا كۆزلىرىمنى ئاچالماي،
بىھوش يەنە، خىيالىمدا ئويغاقمەن ...

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى
www.uyghurkitap.com

## ئۇ مېنى سۆيسۇن دېسەك

ئۇ مېنى سۆيسۇن دېسەك، ئالدىلا باغلا ئىشتىياق،
دەردىگە دەرمانى بول، دىلىغا ياقتىن چىراغ،
بول ئالدا قەلبى سۆزۈك مەڭگۈ دىلكەش سىردىشى،
تاپسەن بەختىم دېسەك، تەپچىگەي ئىللىق پىراق ...

## تېمىسىز

خىيالىمدا ئىللىق بېقىشلىك،
قۇلىقىمدا تىنىقلىك ئوتلۇق.
قۇچىقىڭغا ئەسىرەن شۇ دەم،
سەن يوق لېكىن، ئۇۋلار بوشلۇق ...

چىن سۆيگۈگە بارمۇ ئايرىلىش؟
ئۆتۈپ كەتتى بۇ كۈنمۇ يەنە ...
يۈيۈپ قويسا قەلبىمنى پاكىز
سۆيگۈ دېگەن ئۇلۇغ بىر مەنە ...

## ئارمان

نە گۈزەل ئارمانلار بار ئىدى ئەسلىي،
ياناتتى يۈرەكتە چوغ كەبى ئوتلار.
قەغەزگە جىمجالدى قەلبىم تۆشۈشى،
ئاھ، شۇندا ياشىنىدى مەن كۆتكەن باھار.

# تەكلىماكان باغرىدا

خەمىدە ئابلەت

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

قۇم قوينىغا خازان تۆكۈلدى،
توغراقلىقتا مۇڭلۇق ئېسەدەش.
يۇلغۇنلۇقتا قان سۈپەت ياشاش،
قالدى ئەمدى غېرىب تۇيغۇدا،
تۆگە كولدۇرمىسى،
شۇنچە مۇڭسىراپ.
يۇلغۇن قىزارغان چاغسىز.
... تۇرىدۇ تەنها
ئۇنىڭغا سىڭگەن جانلارمۇ ...
سەپەر ئالغان
قۇياشقا قاراپ.

... تەكلىماكان باغرىدا ...
بوستانلار قاغجىراپ،
يانپاشلىغان ئامالسىز،
بارخانلارنى دالىلداپ.
مىلك يىللاپ،
ئۆزەر تۇرۇپ ئۇخلىغان توغراق،
ئويغىنىشنى ئىزدەيدۇ سەھەر،
كارۋانلاردىن كولدۇرمىلار سوراپ،
كارۋان بىچارە
قالدى ئىزسىز، سايىسىز.

قالدى كۆيسىز، كۆلبىسىز.
تەقدىردىن يامانلاپ
ئاھلىرىدا
قۇياشنى قامالاپ.

## شېئىرلار

### مەرھابا نۇرمۇھەممەت ئۆزنۇر

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

## باھار يامغۇرى

ئەجەب گۈزەل بۇگۈن بۇ زېمىن،
نۇر ئۇستىگە نۇر قوشۇلغاندەك.
ھە، ئەسلىدە يېشىل كائىنات
ئاچقان ئىكەن يامغۇرغا ئېتەك ...

ئېرىشكەندەك يېڭى ھاياتقا،
مەغرۇر كۆلەر ھەربىر گۈل - گىياھ.
قەيەرلەرگە مۆككەن چاك - توزان،
تۇنجۇققانمۇ نەمخۇشلۇق ئارا؟!

ئاھ، شۇ قەدەر ئۇلۇغ تامچىلار،
ياش تۆكمەسكە بارمۇ چارىسى؟
بالىلارچە تېۋىشلىرىدىن
تېتىرىمەكتە قەلبىم تارىسى!

## تىلەك

ياشايمىز چۈش كەبى دۇنيا قويىندا،
بەزىدە قان يىغلاپ، بەزىدە كۈلۈپ.
قايغۇنىڭ ئالدىدا تىزلانما دوستۇم،
ھەسرەتلىك نىداغا كەتمە ھەم چۆكۈپ.

يولۇقساڭ گاھىدا ئامەت ـ بەختكە،
چاغلىما ئۆزۈڭنى دۇنيادا بىر دەپ.
مەغرۇرلۇق كويىغا تۇتۇلساڭ ئەگەر،
يۇرىكىڭ سېزەرمۇ ھەقىقىي شەرەپ؟!

يار قىلغىن ئۆزۈڭگە ئىشەنچ ـ غەيرەتنى،
دىيانەت، كەمتەرلىك، ئىمان ـ خىسلەتنى.
ئىستەكلەر ئاچقۇسى شۇنداق گۈل ـ چېچەك،
ۋە شۇنداق تاپارسەن ئالىي ھۆرمەتنى.

كەلگىنە، جان دوستۇم بەرگىن قولۇڭنى،
قاغچىراق روھلارنى يات قىل كۆڭلۈگە.
مۇشكۈلات ئېگەلمەس پالۋان قەددىنى،
چېھرىڭدىن ئۆچمىگەي ھەقىقىي كۈلكە.

# بۇ دۇنيادا ياشايمىز بىر رەت

ئابدۇرەھىمان، ئوسمان

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

سەن ئەمەسسەن كۆكلەرگە زىننەت،
لېكىن كۆكنۇ سەنسىز كۆز ئەمەس.
ئىدالىتىم ئىستىكىنى جانان،
يەر شارىمۇ تىنچىيدۇ بىرپەس.

شامالىلاردا يوقكەن گۈل ھىدىك،
بۇلاق كۆزدە ئەگىيدۇ ھەسرەت.
كەل سۆيۈپ قوي، يۈرەكنى بەزلەپ،
بۇ دۇنيادا ياشايمىز بىر رەت.

ئازابلارغا چىلانغان دۇنيا،
پەقەت ياشنار سۆيگۈ - مۇھەببەت.
يىغلاردىن كۆلكە ئاختۇرۇپ،
بۇ دۇنيادا ياشايمىز بىر رەت.

# نوروز

زۆرەگۈل ئابدۇۋەلى

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

تەبەسسۇمدە كەلدى نوروز يايرىتىپ جانىنى،
چۆمۈلدۈردى يەر - جاھاننى كۆكلەم باھارغا.
توزدەك كۆلۈپ ياساندى تاغ، ئويغاندى دەريا،
كۇي ياڭرىتىپ كاككۇك - زەينەپ چۈشتى ساماغا.

نوروز كېلىپ تىمتاس جاھان كەلدى لەرزىگە،
شوخ سايرىشىپ غەزەلخان قۇش چۈشتى بەزمىگە.
بالىلار شاد ئويۇنلاردا، ياشلار بەيگىدە،
ھەتتا بوۋاي - مومايلار چۈشتى نەغمىگە.

## دوستلار سەمىگە

بۇۋىمەريەم مۇھەممەت

ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

بېشىڭغا كېلىدۇ نى - نى ئازابلار،
ھاياتىنىڭ ئېزىتقۇ، تاشلىق يولىدا.
ياش تۆكۈش ئەرزىمەس كىچىك ئىشلارغا،
ئاھ ئۇرۇپ مۇڭلانما تەقدىر قولىدا.

ئۆزۈڭنى ئازابلاپ بەھۈدە تۆكمە،
قاپقارا كۆزۈڭدىن سۈپسۈزۈك شەبنەم.
قەدىمدىن بۇگۈنگە قالغان ھەقىقەت،
ئەتىنىڭ مەڭزىدە جۇلالايدۇ ھەم.

ھايات سىنىقىغا بېرەلمەي بەرداش،
باش ئېگىش، ئۇھ تارتىش قورقۇنچاقتا خاس.
مەردانە ئىلگىرىلەپ ھايات يولىدا،
ئەجرىڭدىن بوينۇڭغا گۈلچەمبىرەك ئاس!

## قەدىمىي ھويلا

بۇ ھويلا قەدىمىي ھويلا،
ئەجدادىمىزدىن مىراس قالغان.
پاكار - پاكار كونا ئۆيلىرى،
«توققۇز ساراي» تۇسىنى ئالغان.

ئىشىك ئالدى بىر تۇپ چوك ئۇجمە،
سايە تاشلاپ تۇرار ھەر يانغا.
ئەتراپىدا سۇۋادان تېرەك،
بويۇن سوزغان ھەتتا ساماغا.

باغلىرىدا پىشار ھەر يىلى،
ئالما، ئۆرۈك، نەشپۈت، شاپتۇللار.
تېتىپ باقسا شېرىن تەمدىن،
شادلىنىدۇ، يايراپ بۇ جانلار.

# شېئىرلار

## ھەمدۇللا ھۆرىدىللا

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

### ئازاب چېقىنى

روھىيەتنىڭ سۈزۈك بېتىدە،
بۇگۈن مەۋھۇم ھەپتىگە ئون تۆت.
سائەتتىكى يىڭنىغۇچ يىڭنە
كۆرسەتمەكتە يەنە بىر نۆلنى.
زېمىن تىترەپ كەلكۈن ئېقىتار،
ئاسمان يىغلاپ مۆلدۈر تۆكۈشەر،
قۇياش چىقار سۈبھىنى يىرتىپ،
ئوتتۇرىدا يوقالغان نومۇس،
تاقىر تاغلار، يېشىل ئورمانلار
ئايلانماقتا قەدىم گۈلخانغا.
ئىرالاردىن باشلانغان تارىخ
تارىم بىلەن قۇيۇلۇپ چۆلگە
سىڭىپ كېتەر قاقشال توغراققا.
كىم ئاتىلار ئەمدى پەھلىۋان؟
قىران چاغلار ئاقار سۈكۈتتە،
روھىمىزنى قويۇپ گۆرۈگە
كېتىپ قاپتۇ ياشلىق پەيتىمىز،

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

خۇدىمىزنى يوقاتقان چاغدا،
كېتىپ قالدى دىدار پەيتىمىز،
ئۆزىمىزگە ئاسىي بولغاندا.
بېسىپ كىرىپ تەرەپ - تەرەپتىن
ياۋرو قىزىلىڭ پىستە كۆچۈكى
ئويىۋېتەر بۆرە كۆزىنى،
ھەم ھۇجۇمغا ئۆتسە يوشۇرۇن
ئاسىيانلىڭ ئاپشاركا ئىتى،
قاچار قاچقۇن چۆلنىڭ ئىچىگە.
سىڭمەك بولۇپ قۇمنىڭ تەكتىگە.
روھ ئۆلمەيدۇ دېدۇق توساتتىن
بىھوشلۇقتىن دەقىق ئىلگىرى
نېمە ئۆلمەي ياشار سۆكۈتتە!؟
خەلق يەنىلا سۇرمەكتە دەۋران.
روھلىرىمىز ئاقماقتا پىنھان،
دەريادىكى ئالتۇن بېلىقتەك
چۆچەكلەرگە ئايلانغان چۈشۈم،
چورۇق بوۋاي سال ياساپ كېلەر
باي بولۇشنىڭ شېرىن چۈشىدە،
بىزدىن بېلىق كېلىپ زۇۋانغا
كەتكىن دەيدۇ بىلگەچ قەستىنى.
كېچىكىشلەر ئۆزاق بەك ئۆزاق،
كېلىش ئاسان، كەتمەك بەك قىيىن،
ھۇما قۇشى قونغاندا باشقا،
ئۇ ئەسلىدىن نائىنساب مەخلۇق
شۇ زامانىنىڭ ئەركە بالىسى.
ماسلىشىشتىن ئۆتۈپ تەھدىتكە
ئازاب پۈتەر تارىخ بېتىگە،

يازاي مەنمۇ ئازاب ئېلكىدە
ئازابنامە پۈتۈپ قەلبىمگە.
زامانەمدىن ئۆرگىلەي دوستلار
خۇشاللىق ھەم ئازاب قوشكېزەك،
ھېچبىر ئىنسان ئىگە بولمىغان،
بۇ بىر جۇپكە بىرلا ۋاقىتتا
ئازابنامە پۈتۈلگەن چاغدا،
مەن ئەمەسمەن ئازابنىڭ قۇلى
ئازابنامە پۈتۈلمەس چاغدا
مەن ئەمەستىم خۇشاللىق شاھى،
ئاسمانغىمۇ چىقىپتۇ بۇگۈن
مەڭدەپ قېلىپ قاچقۇن تولۇن ئاي.
ئەي تولۇن ئاي، بىغەم تولۇن ئاي
ئارغامچاڭنى سوزغىن زېمىنغا
مەن ئۇستۇڭدىن قاراپ ئۇپۇققا،
غەزەپ بىلەن تىكىلەي ئەمدى
چوروق بوۋاي يۈزسىز مەخلۇققا.
چوروق بوۋاي، بېلىقچى ئۆزى
ئۇ كىم ئۇچۇن قاباھەت بىر چۇش؟
مەن گويا كى قۇياش تەختىدە
چوروق بوۋاي ھازىر قەلبىمدە،
ئازابنامە قەلبىمە تەكتىدە،
بولۇپ قالار كېچە ۋە كۈندۈز
كۆز يېشىمنىڭ ئاڭسىز سەركىسى.

2004-يىلى 5 - ماي

www.uyghurkitap.com

# روھ تىنىقلىرىدا

روھىيەتنىڭ سۈزۈك بېتىدە،
بۈگۈن مەۋھۇم ھەپتىگە سەككىز،
چاقار تۇننى ئۇچقۇر يۇلتۇزلار
قۇياشمۇ ھەم نۇر چاچار بىزەك،
گويا ھەممە مەڭدەپ قالغاندەك
چۈشكەن قارمۇ زېمىنىدەك قارا.
ۋاقىت ئۇزۇن يورۇقلۇق يىلدەك،
زېمىن ئايلىنار نۆلنىڭ ئىچىدە،
توغراقلارنىڭ قاقشال يىلتىزى،
ئۆسكەن بۈگۈن ئاسمانغا قاراپ.
ئۆلۈمدەك سوغۇق ئىس ـ تۈتەك ھاۋا
تۇرخۇنى يوق گۈمبەز ئوچاقتەك،
مۆلدۈر چۈشەر ئادەم بېشىدەك،
زېمىن ئۇچۇن بولماس قىيامەت.
قەھرىتان ئاي تورمۇزدەك ئىسسىق،
يوپۇرماقلار تۇرار ياشىرىپ،
قىش بولغانىنى سەزمىگەندەك.
بارچە شەيئى شادلىنىپ باقار
مەن ئۆزۈمنى پىنھان قىلغاندا،
بۈگۈن بايرام بىراۋلار ئۇچۇن
مەن تۇنەرمەن بۇرۇقتۇملۇقتا.
مەن ئەمەسمەن ياكى ئەۋلىيا
ئۇنتۇلمەن دەقىق ئىچىدە
ئىچىمدىكى نىمجان ئىنسانلار.

خۇددى ئۆزۈم ئۆلۈپ قالغاندەك،
ماتىمەمگە ئوقۇيمەن دۇئا،
جەستىمنى كۆمۈڭلار ئەمدى،
قارىمىسۇن يۈزۈم قىبلىگە
كۆزلىرىمنى ئوچۇق قويۇڭلار!
ئوچۇق كەتسۇن شۇ كۆككە قاراپ،
سىلەر تەتۈر مېڭىپ كېتىڭلار
ئۆزۈم ئۇچۇن ئۆزۈم يىغلايمەن
لازىم ئەمەس ماڭا پەتىۋا.
بەك ئەسلىمەك بولساڭلار مېنى
قەبرە تېشى ئورنىتىپ ماڭا
ئاق رەڭ بىلەن مۇنداق يېزىڭلار:
مۇنۇ ئىنسان بىر ئۆمۈر بويى
چىن يۈرەكتىن ھېچ كۇلگەن ئەمەس،
ئۇ بىر توپقا بولغان پادىشاھ.
بولغىنى ھەق سارالڭ پادىشاھ.
سارايلارچە ھەقىقەتەن ئىزدەپ
تەتۈر مېڭىپ كىرگەن يەرلىككە
قەبرىگە ھەم تىكىپ قويۇڭلار.
ئىككى ئازغان، بىر توپ ئەتىرگۇل.
مىلادىيە ھەپتىگە ئون بىر
يەرلىكىمدە مۇڭلىنار جىسمىم
روھىم پەرۋاز قىلار كۆكلەردە
ئارمان بىلەن كەتكەن شۇ كۆزۈم
مۇرادىغا يەتسۇن پاقىيدا.
روھىم پەرۋاز قىلار كۆكلەردە،
بار بىلەن يوق مەڭگۈلۈقتىدا.
نەلەردىمۇ تۇنەرسەن روھىم

قايتىشقا يوق ساڭا ئىجازەت
زېمىندىكى غېرىب كۆلبەڭگە،
ئېزىپ قېلىپ چۈشمىگىن ئەمدى
گېلىڭنى ھەم سىقار غايىب قول
تونۇمايدۇ سېنى ھېچقاچان
ئەۋلادلىرىڭ، ئىككىنچى ئادەم.
كۆككە قاراپ ئۇچۇۋەر روھىم
يۇكسەكلىككە يېتىسەن بىر كۈن،
زېمىندىكى تەتۈر ئىنسانلار
يەر شارىنى چۈۋۈپ توقۇيدۇ
ئۇنتۇغاندەك ئۆزىنى ئۆزى.
مىلادىيە ھەپتىگە ئون ئۈچ
مەن خوشلىشتىم كېتەي يىراقتا
خۇش قال ئەمدى غېرىب ئەسلىمەم،
خۇش قال سەنمۇ مېنىڭدەك غېرىب
ئەڭ ئاداققى ئۇمىد پۈتكۈچە.

## ئۇنتۇلغان چۈش

چۈش بۇزۇلغان كېچىلەر ئۇزاق
قىسمەتلەرگە دۇملىنەر يىغا،
روھ قەپەسىدىن چىقار ھەر كېچە
پانىيلىققا بولماق بوپ يولباش
تەنلەر قاتار خۇددى ئۆلۈكتەك
مۇمىياغا ئايلىنار قۇرۇم.
روھلار ئەركىن دېگىزدەك گويا

تەنلەر كۆتەر نومۇسسىز ئۆلۈم.
قارنىچۇقلاردا قاتار ياش ئۇزاق
ئايلىنىدۇ چۈشلەر ئوغىغا
ئۇنتۇلىدۇ ئۇنتۇلۇش ئۇچۇن
كەچمىشلەرگە ئايلانغان يىغا.
چۈشلىرىڭدە شەرمەندە خىيال
تىز پۈكۈشكە ئۇندىگەن نەمە،
نەمە ئەمدى چۈشكە ھۆكۈمران
غەپلەتلەردىن ئويغىتالماس تاك
سەن ھوشۇڭنى تاپقىنا ئىنسان
تۇنۇگۈنۈڭ غۇۋا ھەرقاچان
ئىچىڭ ئاتەش پارتلار ۋولقان
سەن ئەمىسە قاچانقى ئىنسان؟
چۈشلىرىڭنى بوغار چۈشلىرىڭ
يۇرىكىڭنى سىقار يۇرىكىڭ
ئالغا! ئالغا! روھلار دولقۇنى
شەمشەر بىسى يورۇتقان كېچە،
ئويغىتالماس ئۇيقۇلار قاتتىق
خورەكلەردىن ماتەم سىگنالى
چېلىنىدۇ ئۇزاق بەك ئۇزاق،
نېمىكىن سېنى ھەر كېچە
تاتلىققىنا ئۇخلاتماي قويغان!؟
خىيالىمنى قويغىن ئەركىگە
چۈشلىرىمنى بوغمىغىن ئۇنچە
روھ قەپەسكە پالاي مەن ئۇنى
يۈكسەكلىككە موھتاجمەن ئەمدى
لازىم ئەمەس روھلار ئۇرۇشى
مەن تۇرارمەن مەڭگۇ بىتەرەپ

ئاسمان ئېگىز، زېمىن بەك قاتتىق
ئوتتۇرىدا يوللار بەك ئۇزاق
مېڭىش مۇشكۇل ھايات يولىنى
پۈتلىرىڭغا سانجىلار تىكەن.
ئاسان يولنى تاللاپسەن ئىنسان
غېرىبسىنغان چېغىر يوللار.
قاۋاقلاردىن ئاڭلىنىپ تۇرار
شور تۇمشۇق تۇلكىنىڭ ئۇنى
بوتۇلكىلار ئۆلۈمگە تۇتاش
ھېس قىلدۇرار «جەننەت» ھۇزۇرى.
ئەجدىھادەك ئېتىلىپ چىقار
كۆپۈكلەرگە ئايلانغان يېغا
كۆيدۇرىدۇ ئاتەش بوپ گويا
نومۇس بىلەن ئۆلمەس يۈرەكنى.
مەستلىكىدىن يېشىلسە دەقىق
ئونتۇلىدۇ ئازابلار ئاچچىق
مېڭىش ئۇدۇم بوپقالدى ئەمدى
ئومىد ئۆلگەن بەختىش يوللاردىن.

## نورۇزغا مەدھىيە

### ماھىنۇر ئەھەت

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

بۇگۈن شادلىق، بۇگۈن بايرام، بۇگۈن نورۇز،
يۈرەكلەرنى خوشلاندۇرۇپ كەلدى نورۇز.

ھەممە ياقتا نورۇزلۇق دەپ كۆيلەر ئەۋجى،
بارچە جاننى جانلاندۇرۇپ كەلدى نورۇز.

ئاقتى ئەگىز سۇلىرى شوخ ئويناقلىشىپ،
ھەممە ياقلار تونلار كىيدى يېشىللىقتىن.
سەبىيلەرمۇ تال چۈنقنى ئات ئېتىشىپ،
ئويناپ كەتتى قۇتۇلغاچقا قارا قىشتىن.

گاھ ئاڭلىنار باغلار ئارا بۇلبۇل كۈيى،
گاھ (ئىزدەيدۇ ئۆز يارىنى) زەينەپ ئۈنى.
قىز - يىگىتلەر جور بولۇشتى بۇ كۈيلەرگە،
چىن سۆيگۈگە تېپىچەكلىگەچ يېڭى كۈنى.

دوست يارەنلەر سۈنۈشىدۇ نورۇز ئېشى،
ئەلمىساقتىن مىراس بولغاچ مېھماندوستلۇق.
ئەنە بوۋاق بىلگەن چېغى نورۇز بۇ دەپ،
ۋىلىقلايدۇ چىقىرىپ ھەم يېڭى خۇلق.

بوستانلىقتا قىزىپ كەتتى نورۇز كۈيى،
قېرى - ياش دەپ ئايرىماستىن قىلار ناۋا.
كەل نورۇزۇم ئالايلى بىز يېڭى قەدەم،
ناخشىمىزدىن مەسكىن يۈرەك تاپسۇن داۋا.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

## بىلىم ئۇچۇن

تۇرغۇن تۇرسۇننىياز

ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

بىلىم ئۇچۇن ئىزدەنسە ھەر كىم،
قىلغان ئەجرى كەتمەس بىكارغا.
قۇچاق ئاچار ئۇمىد دىلبىرى،
بىلىم سۆيگەن كۆزى بىدارغا.

ئۆچمەس مەڭگۇ تارىخ بېتىدىن،
ئىزدەنگۈچى تۆھپىكار نامى.
كۆز يومسىمۇ گەرچە ۋاقىتسىز،
ئۇ ئېھتىمال يۇلتۇز ئارامى.

# شېئىرلار

ئابدۇسالام ئىبراھىم

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

## ھەيرانمەن

كوچىلاردا ئەرمەك بولۇپ يۈرگەنلەر،
كۆردۈڭلارمۇ، ئۇيغۇر قىزى ئەمەستۇ؟!

مودا قوغلاپ هەررەك - سەررەك كىيگەنلەر
كۆردۇڭلارمۇ، ئۇيغۇر قىزى ئەمەستۇ؟!

ئاياغلىرى ياۋا توڭگۇز بېشىدەك،
چېچى زەك - رەك شاتۇتىنىك پېيىدەك.
نەپرەت ياغسا ئاڭا شەيتان تېشىدەك،
كۆردۇڭلارمۇ، ئۇيغۇر قىزى ئەمەستۇ؟!

خۇشلۇق ئۇچۇن هاراق ئىچىپ يۈرەرمىش،
هاراق بىلەن هايات پەيزىن سۈرەرمىش.
زابويلۇقنى يۇزدىن ئەۋزەل كۆرەرمىش،
كۆردۇڭلارمۇ، ئۇيغۇر قىزى ئەمەستۇ؟!

قىزلار دېگەن بىز مىللەتنىڭ ئانىسى،
ۋۇجۇدىدىن پۈتەر مىللەت ئەتىسى.
بۇ سۆزلەرنى ئىنكار قىپتۇ بەزىسى،
ئىشەنمەيمەن ئۇيغۇر قىزى ئەمەستۇ؟!

2004 - يىلى، ئۈرۈمچى

## باهار

رەڭ بەرگەچ هۆسنىڭگە گۈللەر، چىمەنلەر،
سىڭىپتۇ ئوسماڭمۇ قېشىڭغا قېنىق.
گۈل هۆسنۈڭ گويا كى زېمىنغا جەننەت،
باغرىڭدا هەر جىلۋە نامايان ئېنىق.

يۈرتۇمغا جان بەرگەن ئىللىق باهارىم،
باغاشلاپ سۆيىمەن ئانام باغرىدەك.

گىلەمدەك جۇلالىق، توزدەك ھەر تەرەپ،
سەبىيلەر قەلبىدە تېتىمسەن ئەرمەك.

مۇجەسسەم شۇ قەدەر جىمى گۈزەللىك،
قىزلارنىڭ چېھرىدە، زېمىن ھۆسنىدە.
ساپ ھاۋا شامىلىڭ، سۈزۈك سۈلىرىڭ،
ياشنىتار يۈرەكنى كۆكلەم پەيتىدە.

## ئۇنسىز كۈتۈش

كەتمەيدۇ سېيمايىڭ كۆزۈم ئالدىدىن،
بىر قاراپ مېڭ خىيال تەقدىم قىلىسەن.
قەلبىڭنىڭ تۆرىدىن بەرمىسەڭ ئورۇن،
نە ئۈچۈن ئىشقىڭغا تەسلىم قىلىسەن؟!

ياش تۆكسەم ئالدىڭدا قىلما مەسخىرە،
پەرۋاسىز يۈرۈشۈڭ مېڭ ئازاب ماڭا.
ئاشىقىڭمەن ئىشقىڭدا بەرگىن قولۇڭنى،
يۈرىكىم قولۇمدا تۇتمەن ساڭا.

كۈتۈشلەر ئىلكىدە ئۆزگەرمەس يۈرەك،
ئۆچۈرمەي ياشارمەن ئۈمىد شامىنى.
بىر كۈنلەر كېلەرسەن چوقۇم ئەي گۈلۈم،
قولۇڭدا كۆتۈرۈپ بەخت جامىنى!

# ئىككى شېئىر

ئالىمجان ئابلا
فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

## نوروزنامە

ئەسسالام گۈزەل ئېلىم قوينۇڭدا شادلىق ئەلچىسى،
ئەسسالام گۈزەل باهار شاخىڭدا شادلىق ئەلچىسى.
ئەسسالام دېھقان ئاتا هويلاڭدا شادلىق ئەلچىسى،
ئەسسالام ئۇچقۇر سابا ئاستىڭدا شادلىق ئەلچىسى،
ئەسسالام كەڭ تەبىئەت باغرىڭدا شادلىق ئەلچىسى.

تىيانشان تېغىم جەنۇب - شىمال تولدى شادلىققا بۈگۈن،
يەتتە ياشتىن يەتمىشكىچە خاسىيەتلىك نوروز بۇ كۈن.
ئاپئاق ساقال نوروز بوۋام ئەتتى ئاش نوروز ئۇچۇن.
ئېغىز تېگىپ نوروز ئېشىغا يېتىم - يېسىر، تۇل خوتۇن،
شۇ ئۇلۇغ نوروز ئېشى سەن بەختىنىڭ ئەلچىسى.

جۇت - زىمىستان ئاق لىباس بولدى يېشىللىق بىر جاهان،
هەر گىياهنىڭ هەر شېخىدا بۇلبۇلۇم شوخ سايرىغان.
قانقاي ساڭا نوروز كۈيى ئەي جانىجان بەختى زامان،

يېڭى ئەسىر، يېڭى كۆيدە نورۇز قىلىپ يايراپ ماكان،
مەنمۇ قاتاي نورۇزنامە ئەي بەختىنىك ئەلچىسى.

دېھقان ئاتا قوش قولۇڭدا پۈتتى بۇ نورۇز ئېشى،
نېنى تاتلىق بەزىلەرگە، كۆرسە يامان دېھقان ئېتى.
كەلمىكى ئاسان ئەمەس نورۇز ئېشىنىك خۇرۇچى،
شۇڭا ئاقىل ئىككىلەنمەي: «ياشاپ كەت دېھقان» دېدى،
تۈتاي ساڭا نورۇز گۈلى دېھقىنىم قۇت ئەلچىسى.

بىز دەۋرىنىك ياشلىرىغا قالدى ئەجدادتىن نورۇز،
ئىز بېسىپ يول ئاچمىز ئەۋلاد ئۈچۈن پارلاق نورۇز.
ئەجدادتىن ئەۋلادقىچە بىز ئۈچۈن ئۆلمەس نورۇز،
گەر ئۆچسىمۇ ئەجدادىمىز ئۈچقۇنىدىن ئۈچ نورۇز،
يىلتىز، دەرەخ، غول، شاخىغا گۈلى نورۇز ئەلچىسى.

ئەي ئەھلىزات سىزگە سورۇن، شاد ساماغا جور بولۇپ،
تەنتەنىلەر يەتسۇن كۆككە، ئازاب يەتسۇن شور قۇرۇپ.
بۇ باھاردا نەغمە - ناۋا، نورۇز گۈلىگە گۈل قوشۇپ،
گۈل - چېچەككە تولسۇن جاھان بارچە ھەم كۆكتە ئۈچۈپ،
نورۇزنامە تامام بۇ دەم ئۇ ھەم باھارنىك ئەلچىسى.

# سەھرادىكى مۇھەببەت

ئۆتۈۋېتىپ تۇپا كوچىدىن،
چىتلاق باغدا كۆردۈم رەنانى.
مېنى كۆرۈپ نازىنىن قىلىپ،
ئېلىپ قاچتى قارا كۆزىنى.

ھەيرانلىقتا قاراپ قاپتىمەن،
ماڭىدىغان يولۇمنى ئۇنتۇپ.
بىر چاغ چىقتى دادىسى قوغلاپ،
زەردە بىلەن كالتەكنى تۇتۇپ.

ئۇندى شۇ كۈن ئاشىق پىراق،
كۆز ئالدىمدا رۇخسارىڭ رەنا.
ناخشىلىرىم ياغقان بولسا،
بېغىڭ بىلەن چىقە بۇياقتا.

2004 - يىلى 26 - ئاپرېل

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

# مۇئەللىم

مەمەتجان ساۋۇت

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

مۇئەللىم بېلىڭىز قاپتۇ مۇكچىيىپ،
چاچلارغا قىرولار چۈشۈپتۇ ئاستا.
ئەجرىڭىز ئىزىدىن ئۇنۇپتۇ گۈللەر،
ئاسماندا چاقنىغان يۇلتۇزدەك گويا.

ئەگەردە كارامەت ئىگىسى بولسام،
تۇتاتتىم بىر جەننەت سىزگە قوش قوللاپ.
بېرىدۇ كۆچەتلەر چوقۇم چىن مېۋە،
ئارزۇيۇم چاي سۈنسام باقسىڭىز ئوتلاپ.

قەرىپسىز، ئېگىلىپ نىھال قەددىڭىز،
ئۆچمەيدۇ ۋە لېكىن ماڭغان ئىزىڭىز.
ۋەدەم شۇ، بولسەن مەنمۇ مۇئەللىم،
گۈل تۇتار تۇمەنلەپ ئوغۇل - قىزىڭىز.

# ئىككى شېئىر

## يالقۇن ياسىن

### ئالىي كەسپىي تېخنىكا ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

## بىسەۋر

ئېچىم ئوتتىن، تېشىم گۈلخان، ئۆزۈم ئاتەشكە ئوخشايمەن،
ھالاۋەتتە يېتىپ ئۇخلاپ، دىلى نىمكەشكە ئوخشايمەن.
بىلىم كەلسە ساڭا دەتتىن، قاراپ بىرپەس سىڭا كۆزدە،
تېنىم نىمجان كىيىپ كىمخاب، بىر ھەزىلكەشكە ئوخشايمەن.
ئانام بەرگەن ئىسىت ئاق سۈت، ئاتام تاپقان دارامەتكە،
كۆزى تويماس، ئۆزى قويماس خىيانەتكەشكە ئوخشايمەن.
كىشى سالسا مالامەت ساز، ئۈسسۈل ئويناپ، قاۋاق بويلاپ،
مۇساپىرمەن دىلى سۇنۇق، بىر كونا كەشكە ئوخشايمەن.
ئۆتۈپ كەتسە بىرى ياندىن، ئۇنى دېتلاپ، ئورا كولاپ.
«تىلى شېكەر، دىلى زەھەر» ئۆزۈم پەسكەشكە ئوخشايمەن.
قاچان يۇقتى مۇشۇ ئىللەت، «تېشىم ھاتەم، ئېچىم ماتەم»
قىمارىكەن بۇ ھايات ئۇندا، شۇ لەيلىۋەشكە ئوخشايمەن!

## كارۋان

ھاياتلىق يولى بولسىمۇ ئۇزۇن توختىماس لېكىن ئىزىدا كارۋان،
بورانلىق تۇندە كۆچسىمۇ قۇملار باقماقتا نىگاھ بىر مەنزىل تامان ...

ئۇزاق قەدىمدىن قالغان ئىزلارنى كۆمۈش تەس، بىراق ئۇيقۇدا ئارمان،
مۇشكۈل سەپەرگە باشلامچى كېرەك ئەجەبا «سەركە» مۆككەندۇر قايان؟!

ئۇيغۇر كتاب توربېتى www.uyghurkitap.com

يىراقتىن شۇنداق جاراڭلاپ تۇرار «ئالتۇن كولدۇرما» قالدۇرغان ئاۋاز،
بارخانلار مۇڭلۇق سۆكۈتكە چۆكۈپ ئىزدەيدۇ بىر چۈش «قۇم باسقان ماكان» ...

بۇندىن مۇقەددەم نەچچە ئەسىر بۇرۇن قوبلۇقتا قالدى «ئازغۇن» ئەسلىمە،
تارىم ۋادىسى — ئۇنتۇلغان تارىخ، خازان لەۋزىدە ئاستا سارغايغان.

تېكىرقىما دوست، خورسىنمىغىن ھەم! ئىجتىھات ساڭا يار بولغاي ھامان،
شۇڭا بۇ يولدا قالدۇرۇپ كەتكەن «توققۇز ھېكمەت» سىرنى كارۋان.

ئەنە ۋادىدا ياشار بىر مىللەت نامىدۇر «ئۇيغۇر» قوڭىي «كۆز تۇرك»،
غاپىللىقىدىن سەسكىنىپ شۇنچە ئۇندىن يىراقلاپ، كەتمەكتە زامان.

## داۋانلىق ئويلار

### زۇمرەت ئابلىكىم

**فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت**

كۆڭلۈمدە ساقلانغان كۆپ ئارزۇ ـ ئارمان،
يېتىشكە ئارمانغا، مەندە يوق دەرمان.
شۇ سەۋەب ئىنتىزار بولىمەن ئەجەب،
بىر ئېسىل، غەمگۈزار چىن دوستقا ھامان.

دۇنيادا ئىنسانغا موھتاجلىق يامان،
كىملەرگىن ئۇنىڭدىن ساقلانغان ئاسان؟!

# ئۇنسىز كۆتۈش

## ئانارگۈل ئابدۇراھمان

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

ساقلىدىم، ئۇزۇندىن كەلمىدىڭ نىگار،
ئويلايمەن ھەتتاكى كېچىمۇ تىنماي.
ئاھ، لېكىن بىلمىدىڭ شۇنچە كۆيسەمۇ،
مۇمكىنمۇ غەم چەكمەي ئۆتۈش، ئۇھسىنماي؟!

ھەربىر زەت ئەسلىسەم تونۇش كۈلكەڭنى،
ئازابلىق ھېس بولۇپ ئورنايدۇ دىلغا.
ۋەسلىڭگە يېتىشنى تەشنالىق بىلەن
كۈتۈشكە رازىمەن، باسسىمۇ يىغا ...

ئېھتىمال سەنمۇ ھەم باشقا بىرىگە،
يۈرىكىڭ ئوت - كاۋاپ يۈرگەنسەن بەلكىم.
گەر بىلسەڭ كۆڭلەڭنى سىزىمنى مېنىڭ،
ھەسرەتلىك تۇتقۇندا خۇشاللىق ئەركىم.

ھەر كېچە يازمەن سالام خەت ساڭا،
تۇن چۈشى ئاڭلايدۇ گۈزەل كەچمىشنى.
بىلمەيمەن سەن زادى كۆيدۈڭ كىملەرگە؟
بىلمىدىڭ سەنمۇ ھەم سەبىي تەشۋىشنى.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

هېس قىلدىم كۆتۈشنىڭ ئازابلىرىنى،
قارايىتتىم سۈرەتكە كۆندە نەچچە رەت.
كۆتكىنىم كېلەرمۇ بىر كۈنلەردە دەپ،
ئولتۇرۇپ قالاتتىم بېسىپ پىغان ـ دەرد.

جۇپ تەۋش قالغانتى قەلبىم بېغىدا،
ھەر جىلۋەڭ كۆرۈنەر گۈلنىڭ بەرگىدە.
سالاتتىم ئەتراپقا ئۈمىدسىز نەزەر،
كۈتەتتىم ئاداقتى ئۇلۇغ سەۋرىدە.

كەتسەڭمۇ يىراقلاپ سەزگۈمدىن نىگار،
ۋە لېكىن ئۈنتۈشقا بولمىدى ئامال.
يىللارنىڭ لېۋىگە ئويدۇم بىر قەسەم:
«چىن سۆيگۈم نىگارنى قىلدۇ قامال!»

## شېئىرلار

### ھەسەنجان مەتنىياز

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

## بەختىمۇ سەن ئۇ دۇنيادىكى

ھېس ـ تۇيغۇمغا تويۇنغان بىر كۆي،
ئۈمىدلەرگە تولغان بىر خىيال.
كېپىنەكتەك زىناقلىرىدا،
ئەركىلەيدۇ چۈشلەر ئېھتىمال!

مەيىن شامال سىيپاپ لېۋىڭ،
خۇشخۇي ھىدىڭ كەلسە يىراقتىن.
قىزغىنىمەن ھەممە نەرسىدىن،
ھەتتا يەنە يوپۇرماقلاردىن.

ئۈمىدلەردە باقمەن كۆككە،
بولۇپ ئاڭا ئوتلۇق لاله - زار.
مەن ئوكۇمدا شېرىن چۈش كۆرسەم،
كۈلۈۋەتتى چۈشىدە باھار.

2004 - يىلى 3 - ئاپرىل، ئۈرۈمچى

## كىنايە

ئېھتىمال ھەسرىتىم قۇتربغان كېچە،
سەن بەخت قوينىدا ئۇزگەنسەن بەلكىم؛
كۆز يېشىم جىلۋە قىپ ئايغا تەبەسسۇم،
يۇلتۇزلار بوپقالدى تەنھا سىردىشىم.

ئۆكۈنۈش يوق مەندە شۇ ئۆتمۈشۈمگە،
تەنھالىق ئىلكىدە مۇڭغا چۆكسىمۇ.
سېنى دەپ خۇداغا قىلمايمەن ناله،
ئارمانلار ئىلكىدە ئۆلۈپ كەتسەممۇ.

مەندە بار ئۈمىدكە تويۇنغان يۈرەك،
ھەقىقەت، ئۆتمۈشۈم كەتتى كەلمەسكە.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

نەپرەتلىك دىلىمدا غىدىق تەبەسسۇم،
كۈلەرمەن قاقاقلاپ، بۇگۈن، ئۆلمەككە!

## ئازابلىق تىلەك

سەن چۈشۈمگە كىرگەن ئاخشىمى،
ھەسرەتلەردىن پۈتۈلگەن دۇنيا.
ئۇمچەرەيدۇ مەندەكلا غەمكىن،
يەنە تاتلىق چۈشلەرمۇ گويا.

سېغىنىشنى ئەگىيدۇ ئازاب،
سىرغىپ چۈشسە مىسكىن دىلىمغا.
ھەسرەتلىرىدە باقمەن كۆككە،
بۇلۇتلارغا ھەتتا يۈلتۈزلارغا.

مەيۈس تىترەر بىر تال يوپۇرماق،
سۆيۈپ ئۆتەر ئۇنى شامالالار.
كېتەرمىدى يۈرەك يېرىلىپ،
چېچەكلىسە تاڭدا ئازمانلار.

2004 ـ يىلى 21 ـ ئىيۇن

# يوشۇرۇن سۆيگۈ

ئاي كۆرۈنگەن غېرىب كېچىلەر،
تەشۋىشلەردە مېنىڭ ھېسلىرىم.
سۇغا قىلدىم قەلبىمنى ساڭا،
بىلدىڭ ياكى بىلمىدىڭ بىلكىم.

ئارمانلارنىڭ سوغۇق لېۋىدە،
ئەركىلەيدۇ چۈشلەر تاڭلارغا.
سۇغا قىلدىم قەلبىمنى ساڭا،
شامالىلارغا، يوپۇرماقلارغا.

ھىجرانلارنىڭ تەنھا قوينىدا،
ئەركىلەيدۇ بىر سەبىي تىلەك.
سېنى كۆرسەم نېچۈن ھەربىر رەت،
لەۋلەر كەبى تىترەيدۇ يۈرەك.

ئۇمىدلەردە ئوتلۇق بىر تۈيغۇم،
ئەركىلەيدۇ مەندەكلا غەمكىن.
چېچەك ئالسۇن تاڭدا ئارمانلار
كەلگىن جېنىم باھاردەك كەلگىن ...

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

# ۋاقىت سىرى

توخنىياز ئىسمائىل توقسۇ

فىلولوگىيە ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

ۋاقىت چاقى چۆرگىلەپ ئاستا،
ئۆتۈپ كېتەر ئېتىلغان ئوقتەك.
ئەسلىمەڭنى سۈپۈرۈپ كېتەر،
ئالەمدە ھېچ مەۋجۇدات يوقتەك.

ئازابىڭنى ئونتۇغان چېغىڭ،
جىمى بەخت ئازابتۇر ساڭا.
ئازاب بىلەن مۇڭلانغان يۈرەك،
ۋاقىت بىلەن مۇڭدىشار يانا.

كۆموش چاچلار، قورۇق چىرايلار،
ۋاقىت بىزگە بەرگەن يالدامۇ.
تۇنۇگۈنكى يىغلاڭغۇ بوۋاق،
بۈگۈن ئەنە دەسسەيدۇ ساما.

ئادەم كەبى تۇمەن مىڭ ئادەم،
ۋاقىتتىنلا ئىزدەر پاناھلىق.
بىلەلمەستىن ۋاقىت سىرىنى،
شۇنىرلايدۇ قىلىپ دانالىق.

ۋاقىت ھايات، ۋاقىت ماماتتۇر،
شامۇ كۆيۈپ تۈگەيدۇ ئاخىر.
ھايات شامىڭ ئۆچەي دەگەن چاغ،
ئۆمرۈڭ سىرى بولىدۇ زاھىر.

قۇملۇقلاردا ۋاقىت كارۋىنى،
زامان چېكىنى ماڭىدۇ كۆزلەپ.
توغراقلاردەك ياشىغان دىللار،
ۋاقىت چۆچىكىنى بېرىدۇ سۆزلەپ.

2004 - يىلى، ئۈرۈمچى

# ئىككى شېئىر

## بۇۋىمەريەم مۇھەممەت

ئاخبارات ۋە تارقىتىش ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

## دوستلار سەمىگە

بېشىڭغا كېلىدۇ نى-نى ئازابلار،
ھاياتىڭ ئېزىتقۇ قىستاڭ يولىدا.
كۆزۈڭنى ياشلىما، مەردانە ياشا،
ئاھ ئۇرۇپ مۇڭلانما تەغدىر قولىدا.

ئۆزۈڭنى ئازابلاپ بىھۇدە تۆكمە
غۇنچىدەك كۆزۈڭدىن سۈپسۈزۈك شەبنەم.

ئۇمىدلىنىڭ نۇرىغا چۆمۈلگەن يۈرەك،
مەڭگۈگە ياش پېتىپ ياشايدۇ ھەردەم.

داۋانلىق يوللاردا پۈكلىنىپ ياشاش،
باش ئېگىش، ئاھ تارتىش قورقۇنچاقلا خاس.
مەردانە ئىلگىرىلەپ ھايات يولىدا.
ئەجرىگەدىن بويۇنۇڭغا گۈل چەمبىرەك ئاس!

## ھەقىقىي دوستلۇق ئۇزۇلمەس ريشتە

ناتونۇش كارۋانلار ئىدۇق بىز ئەسلىي،
ھاياتلىق چۆلىنىڭ چېغىر يولىدا.
ئۇچراشتۇق، تونۇشتۇق ئىزدەپ مەرىپەت،
ئىقبالنىڭ بىر گۈزەل دوقمۇشلىرىدا.

سىر داشتۇق، مۇڭداشتۇق، تۆكتۇق سىرلارنى،
يۈرەكنى چىرمىغان شېرىن ھېسلارنى.
شادلىنىپ كۈلۈشتۇق بەخت قوينىدا،
قاندۇرۇپ سۆيگۈگە ئىزگۈ دىللارنى.

تىغ ئويلاپ كەلسە ھەسرەت خەنجىرى،
بولارمىز دوستلارغا گاڭ، پولات قالقان.
قەلبىداش، يۆلەكداش بولۇپ ھەر زامان،
قىلارمىز چۆللەرنى باغ ئىرەن بوستان.

بىز شۇنداق دوستلارمىز مەڭگۈ شاھمان،
ساداقەت مەشئىلى ماياكتۇر ھامان.
ھەقىقىي دوستلۇق ئۇزۇلمەس رىشتە،
ماڭارمىز قول تۇتۇپ مەنزىلىگە تامان.

# شېئىرلار

## نەجات ئابدۇكېرىم

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

## مەكتەپ گويا بىر بۇلاق

مەكتەپ گويا بىر بۇلاق،
ئىلىم ـ ئېرپان ئۆگەتكەن.
ئاق ـ قارىنى تونۇتۇپ،
نادانلىقنى تۇگەتكەن.

مەكتەپ گويا بىر بۇلاق،
بىزگە بىلىم ئۆگەتكەن.
ۋاتا يولدىن قايتۇرۇپ،
توغرا يولنى كۆرسەتكەن.

مەكتەپ گويا بىر بۇلاق،
بىلىمگەننى بىلدۇرگەن،
بىلىم بېرىپ بىزلەرگە،
قەلبىمىزنى كۇلدۇرگەن.

مەكتەپ گويا بىر بۇلاق،
دىلىمىزگە نۇر چاچقان،
تەشنالىقنى قاندۇرۇپ،
غايىمىزگە يول ئاچقان.

## ياشلىق

ياشلىق ئىكەن هاياتنا ئەڭ گۈزەل چاغ،
ئەجرىدىن كۈلەركەن نۇرانە گۈلباغ.
هاياتنىڭ قىممىتى ئۆزۈڭگە باغلىق،
قەدىرسىز جەننىتىڭ بولىدۇ دوزاخ.

كېتىدۇ كەلمەيدۇ هايات قايتىلاپ،
تۇگەيدۇ ياشلىقمۇ هامىنى بىر ۋاخ.
ئەجرىسىز - ئىجادسىز ياشلىق چېغىڭنىڭ،
هەر كۈنى گويا كى ئاپئاق بىر ۋاراق.

كۆرەڭلىمە بىر ساناپ ئۆزۈڭنى ياش،
قېرىيسەن ئاخىر ئاقىرىدۇ چاچ.
هاياتنا بۇ پەسىل قىسقا ، بەك قىسقا،
مۇمكىنمۇ هەر كىمگە ياش پېتى ياشاش.

## شەرمى هايا

قاراپ تۇرقىغا ئۇنى ئادەم دەمە،
هېسلىرىڭنى تارتىپ هەرگىز مەڭدىمە.

گەر بولمىسا شەرمى ھايا ئۇلاردا،
ئۇلار ھايۋان يا بولمىسا ئۇ نېمە؟

ھايالىق بولۇپ ياشا مەڭگۇ ھامان،
بولمىسا قىسمەت قارارىڭ بەك يامان.
بولسا گەر شەرمى ھايا سەندە تولۇق،
يېتىسەن ۋەسلىگە يارنىڭ تىنچ - ئامان.

## يارىمغا سۆز

سېغىنىم ھەر ۋاخ دېگەندە يار سېنى،
ئوتلىرىڭ پۈچىلاپ قىينىدى مېنى.
دەردتە مەن ئېيتاي كۆڭۈل ئىزھارىنى،
يۈرىكىم تەسەللى تاپارمۇ قېنى.

قارايمەن ئەتراپقا سەن يوق يانمدا،
سورايمەن ئۇمىدتە قۇشلاردىن سېنى.
بىلمىدىم قەيەرگە كەتتىڭ سەن نىگار،
ئېيتقىنا دىلىڭدىن سۆيمەسەن مېنى.

سېغىنىپ ئىچ - ئىچى شامال ھالىمغا،
يەلپۈتۈپ ھىدىڭنىڭ ئەكەلدى مانا.
ئۆزۈڭنى قاچۇرۇپ بولما ئاۋارە،
بىلسەڭ گەر چىن ئاشىق بۇ يۈرەك ساڭا.

ئۆزۈمگە شۇنداق دەپ قىلىمەن خىتاب،
يېتىمەن ۋەسلىگە شۇنداق بىر كۈنى.

نەمىشقا - نەمىشقا سورىما زىنھار،
يۈرىكىم ئۈيقۇسىز ئىزدەر چۈشىنى.

## مېھىر

مۇھەممەت ئىمىن

فىلولوگىيە ئىنستىتوتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدىن، ستۇدېنت

يانغان كۈن، بارچە ئۈيقۇدا،
يورۇتار شام نۇرى ياتاقنى خىرە.
تالاي ئىستەكلەر پۈتتى بۇ دەمگە،
خىيال يېپىمدىن ئورالغان گىرە.
دىل ئەينىكىمدە سېغىنىمايمىكىن ئاتا،
سابادا كېلىمەن ئېتىز - قىر ئارىلاپ،
ئويغىتىپ قۇياشنى،
مېھنەتكە چىللاپ.
سەندىن مېھىر ئالغان قۇياش بۇ،
مېھنەت تۆكۈشنى سەندىن ئۆگەنگەن.
چۆچەكلەرنىڭ قولى باغلاقلىق،
يول - يول تىلسىملارنى يەشكەن مەن.
ئاتا، ئاتا قىلغان قۇدرىتىڭ بىلەن،
خىيالىمدا، خۇمارىمدا سەن.
سورىدىڭ:
بالام ھوسۇلۇڭ قانداق؟
مۇھەببەتكە لىق تولدى ئالەم
بولسۇن دېدى ھوسۇلۇڭ بولۇق،
سۆيگۈڭ بولغاي قۇياشتەك ئۇلۇغ!
چۈشكەندە ئاي خانەمگە پەسلەپ،

كۆزلىرىمگە سۈرتتۈم قولىنى،
ماڭدى قىرلار ئارا يېتىلەپ.
دېھقان بالىسى،
قۇياش بالىسى.
ئىزىمىزدىن سانسىز گۈل ئۈندى،
قۇشلار چالدى ساز ئىزلارنى كۈيلەپ.
دېھقان بالىسى،
قۇياش بالىسى.
مېھىر - مېھنەت ئۇلار ئارىسى.

ئاتامنىڭ نەسىھىتى گۈلتاجىم بولدى،
ئانام بەرگەن سۆيگۈ تەختىدە.
قايتا - قايتا ئويلايمەن شۇنى،
مەن ئىكەنمەن،
بالىلىق بىلەن
خاقان سۈپەت شامنىڭ تۈۋىدە.

قارىغاچلار
قايتقىنىدەك ئۆز ماكانىغا،
قايتسام مەنمۇ سېغىنىش بىلەن،
مېھىر - شەپقەتكە تولغان بۇ ئالەم.
ئاتام سۆنسا قولىنى ماڭا،
ئانام يۈگۈرۈپ چىقسا ئالدىمغا،
كىرپىكلەردىن سىرغىغان شەبنەم.
قۇچىقىمدا،
قۇياشقا لىق تولغان ئائىلەم،
قۇياش بولۇپ كۈلەر بۇ ئالەم.

2004 - يىلى 30 - ئاپرىل

www.uyghurkitap.com

# كەچ كۈزدىكى تەنھا لىرىكا

(شېئىر)

ياسىنجان ئىمىن (ئوقۇغۇچى)

سېرىق رەڭ، ساپسېرىق پەردىلەر،
روھ كۈيچىسى.
بىر دەريادا تۇتاش، تۈيغۇم كەلكۈنى،
ئۈپۈققا تۇتاش، سۆيگۈم يالقۇنى.
ساپسېرىق يۇرەك، دەرەخلەر، گۈللەر.
ئوماق قىزنىڭ زىننىقىدا كۈلىدۇ كەچ كۈز،
بارماقلىرىم ئەللىيىدە ئۇخلايدۇ گىتار.
پەغەز تۇتماس كەپتەرلەرنىڭ كۆزلىرى ياشمۇ؟

يېنىڭ يەلپۈنىدۇ قومۇشلار،
تەنھالىق، ئاھ، نەقەدەر گۈزەل!
قىيىنلارغا يۆلىنىمەن،
مەھەللەمدىكى قۇدۇققا مىنىپ ئولتۇرۇپ،
شېئىر يادلايمەن،
غايەم بىلەن يۈرىكىمنى تېپىچەكلىتىمەن،
دىققىتىمنى تارتقىنى ئىككى تامچە سۇ.
كۆڭلىكىم رەڭداش ياپراقلارغا،
لىرىكام ئۈزار يىراقلارغا.
ئوماق قىز،
شام ياندۇرۇپ ئولتۇرغىنىدا،
ئاستاغىنە كىرىپ لىرىكام،

لەۋلىرىگە سۆيىدۇ كۇلۇپ.
چۈشۈم بۇزۇلۇپ، چۆچۈپ ئويغانسام،
قويالايدۇ پەپلەپ؟
سۇرتۇۋېتىپ شور قىسمەتلىك كۆز ياشلىرىمنى.
شۇ مەھەل،
قىز تۇغۇلۇپ قوينۇمدا قايتا بىر رەت،
تەڭكەش بولىمىز،
سۇبھىدىكى سەپرىق ياپراق كۆيگە.

## كەيپلىك تەزكىرىسى

مەن،
سېنىڭ ۋۇجۇدۇڭدا كۆكلىگەن،
ئاپپلسىن دەرىخى.
چەكسىز گۈگۈم، سوغۇق كۆپكۆك نۇر،
يىلتىزىمدا روھىڭ قۇيقۇرۇق،
چۈشەنگىم يوق سىرلىق قەلبىڭنى،
بەلكىم مەنچۇن سەن قانسىز تومۇر.

مەن،
لەۋلىرىڭگە سۆيمەكچى بولۇپ،
ساڭا ئېڭىشمەن.
يۈمران جىسمىڭ يانار ئوت بولۇپ،
تىترىگەندە لەۋلىرىڭ ئۇنسىز،
تىترەپ كېتەر بىر پۈتۈن دۇنيا.
يىغلاپ كېتەر قاراڭغۇلۇقمۇ.

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

مەن،
كەيپ شائىرى، ئىلھامىغا مەھبۇس،
شەبنەم ئەمەسمەن،
ياۋا گۈلدە يالتىرىغان سۇس.
گۈگۈم قوينىغا سىڭىپ كېتىمەن،
باھار بىلەن چاچىمەن خۇش ھىد،
خەير دەيمەن: ئېھ، ساڭا كاكتۇس.

مەن،
خاتالاشقان لەۋلىرىڭدىن شىپا ئىزلەپ،
كەيپ بولغان ۋۇجۇدۇڭدىن سۆيگۈ كۆزلەپ،
باغرىم ياندى، يۈمران جىسمىڭ مۇز بوپ قاتتى.
نۇرلار ئەمدىم قۇرۇپ كەتتىڭ، تاڭلار ئاتتى،
سەزگىنىمدە تېپىچەكلىگەن روھىڭنى،
چۈشۈمدە تۇرغۇدەكسەن،
رىۋايىتىڭنى يەنىلا سۆزلەپ.

## سەھرالىق ستۇدېنت قىزچاق

يۈسۈپجان توختى يەكتار
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئالىي كەسپىي تېخنىكا ئىنستىتۇتىدىن، ستۇدېنت

سەھرادىن كەلگەن بىر قىزچاق،
چېچى ئىككى ئۆرىمە، لەۋلىرى ئۇيماق.
يەلكىسىدە سومكا، قولىدا كىتاب،
غايىسى مىللەتكە سائادەت تاپماق.

خىسلىتى گۈللەردەك پاك ۋە بىغۇبار،
جىسمىغا نۇر بەرگەن كۆكتىن ئاي، قۇياش.
ھۆسنى گويا سۈزۈلگەن تاڭدىكى چولپان،
ئۇ خالىي جەزبىدار رەڭلەردىن بۇياش.

سەھەر ئويغاتتى ئۇنى تاڭ خوراز،
ئىزدىنىش يولىدا ماڭدى يېتىرقاپ.
كۆمۈش قار يولىغا سالار پايانداز،
ئۇ دەيدۇ ئۆزىگە «ئۆگەن ئەقىل تاپ!...»

سەھرادىن كەلگەن ستۇدېنت قىزچاق،
پىدادۇر تۇن ساڭا ئۆگەن، تىرىشقىن.
ھىماتىڭ ئەل ئىدۇر، كۆرسەڭ زىمىستان،
گۆھەر قاز، تۇت ئەلگە، ئىلىم كاندىن.

سەھرادىن كەلگەن تەبىئەت قىزى،
مېھرى ئاتەش، چېھرى گۈلىستان.
ئېخ! ئاشۇ سەھرالىق ستۇدېنت قىزچاق،
بىزنىڭ كېلەچەك، بىزنىڭ گۈلبوستان.

2003 - يىلى 15 - ئۆكتەبىر